

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.cef.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

2011

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroas ar Vretoned

KANNAT MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — Ar Brezoneg er skolioù, J.-M. P. — Kenta-
 livadegoù ar Bleun-Brug 'vit 1922. — Sent Breiz, GWELTAS.
 — Buez Feiz e-tal an tan, J. U. — Son nevez, CH. AR BRAS.
 — An Ao. Kerlaban, J.-M. P. — Kadou ar C'hernvaed, YAN
 ZOUARD. — Va mamm, J. R. — Spered ar re all, LAN AR
 BUNEL. — Konkour ar C'hatekiz, F. M. MAZÉAS. — Divina-
 dennou, PER HA POL.

“Bloavez mat digant Doue”

ARVORIG ne vezo ket moulllet er miz-man. E miz c'houerter
 en devo 16 PAJEN.

Ar Brezoneg er skolioù

D'an 11 a viz Kerzu diveza, an Aotrou Inizan, er Gampr,
 e Paris, a gomzas gant kement a galon hag a ouiziegez
 diwarbenn ar brezoneg er skolioù, ha setu aman an diviz
 a zavas etrezan hag an Aotrou Bérard, ministr an Des-
 kadurez :

M. INIZAN. — *Monsieur le Ministre, au nom de plusieurs
 associations et municipalités de Bretagne, je vous présente*

ité,
 ou
 as-
 or-
 ils
 de
 n-
 ci-
 té
 es
 o-
 e,
 es
 s-
 à
 le
 is
 z-
 s
 a
 e
 r
 e
 e
 y
 r

un simple vœu tendant à ce que, à titre officieux bien entendu, l'enseignement de la langue bretonne soit autorisé dans les lycées, collèges et écoles normales de Bretagne, là où le besoin s'en ferait sentir, c'est-à-dire là où des élèves le demanderaient et là où la présence de professeurs locaux le permettrait.

... J'ignore quelle sera la réponse officielle de M. le Ministre de l'Instruction publique. Je connais, en tout cas, celle du fin lettré, du délicat artiste qu'est M. Léon Bérard. (Applaudissements). Voici ce qu'il disait, dans un récent discours, à ses fidèles Béarnais : « Maintenons notre parler local, gardons avant tout notre langue, l'accent de notre province ! » (Très bien, très bien !).

Messieurs, c'est mon avis, c'est aussi l'avis des conseils généraux du Finistère et du Morbihan, de nombreuses municipalités de toutes les opinions, celles de Vannes, Loudéac, Dournez, Saint-Pol de Léon, Plouguerneau, Plouescat, Châteauneuf-du-Faou, Concarneau, etc. : Je n'épouse pas la liste, elle est trop longue : « Nous aimons, disent-elles, notre vieille langue bretonne, comme une véritable aïeule, nous entendons la transmettre à nos descendants comme un trésor précieux ». (Vifs applaudissements.)

M. EMMANUEL BROUSSE. — Je fais la même demande pour le Catalan !

M. LEMIRE. — Et nous pour la langue de notre vieille Flandre.

M. LE MINISTRE DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE. —

... La seule promesse que je puisse faire à notre honorable collègue, c'est d'étudier la très intéressante question que pose M. Inizan. Notre collègue peut être assuré que j'apporterai à cette étude le plus complet esprit de libéralisme. (Très bien ! Très bien !)

M. LEMIRE. — Et de sympathie.

M. LE MINISTRE DES FINANCES. — ... Il n'y a pas de meilleurs soldats que les Bretons.

M. INIZAN. — ... parler la langue bretonne n'a jamais empêché les Bretons d'aimer la France d'un amour ardent et parfois de mourir en héros pour la défense de son sol sacré. (Applaudissements.)

... Je remercie M. le Ministre de l'Instruction publique. J'espère que quand il aura examiné la question, il nous donnera satisfaction.

Epad ma komze evelse an Aotrou Inizan, « le Comité de défense des intérêts bretons », eus e du, renet gant an Aotrou Simon, a gase d'an aotrou Bérard eul lizer hag e lennomp ennan ar pennadou-man :

Or, depuis plus d'un demi-siècle, trois millions de Fran-

çais composant le Peuple breton, cette race vaillante, toujours au premier rang lorsqu'il s'agit de défendre ou servir la grande Patrie, réclament sans cesse et avec instance par d'innombrables vœux et délibérations, par l'organe de leurs représentants, de leurs assemblées (Conseils généraux et municipaux), dans les Congrès annuels de leurs multiples Associations, la Reconnaissance de ce principe, le respect de leur vieille langue et son libre Enseignement. — Et alors que certains droits de Cité ont été reconnus ou concédés, non seulement à certains dialectes régionaux, mais bien plus à des dialectes étrangers ou coloniaux, SEULE, la Bretagne héroïque et toujours fidèle, mais toujours traitée en Enfant pauvre, a vu ses légitimes instances et ses multiples suppliques demeurer vaines jusqu'à ce jour.

Quoi de plus juste cependant que ces revendications à cet égard ? — Quel peuple en France possède plus de droits d'être écouté que le Peuple breton, qui fut jadis une nation glorieuse et qui tout entier s'est donné librement à la France à la seule condition qu'on respecte ses libertés ? Quel peuple mérite plus incontestablement la Reconnaissance de ce principe, le respect de sa vieille langue, si pratique, si harmonieuse et l'un des plus beaux joyaux du Patrimoine français ?

... Peut-on admettre un seul instant que la France oblige la Hongrie et l'Autriche à enseigner leur langue aux peuplades qui occupent leur territoire, à subventionner son enseignement et refuserait à trois millions de ses fils le droit de voir enseigner librement leur langue ? — Ne serait-ce pas là la négation la plus criante de la Justice ?

Et cependant, Monsieur le Ministre, telle est la triste réalité que vous connaissez fort bien.

Petra raio ar ministr ? Ne ouezomp ket c'hoaz ; arabad eo d'eomp da vihana fisiout re en holl, en e lavarou flour ; ar pezh hon deus da ober eo kendelc'her, keit ha ma vo red hen ober, da embann hor gwiriou, ken a zavo mez gant ar C'hallaoued pa welint e youc'her warno, dre ar bed holl, o veza m'emañt mil bell a zo o waska, ma n'eo ket eun druez, yez kaer ar Vretoned !

J. M. PERROT.

Aucun orgueil nécessaire ne doit être humilié ; aucune nationalité ne doit être submergée.

Extrait du discours d'ouverture de la Conférence de Washington prononcé par M. Harding, Président des Etats-Unis, le 12 Novembre 1921.

Couelioù ar Bleun-Brug e Kastel-Paol

(10-14 Guengolo 1922)

KENSTRIVADEGOU

I. KOMZ-PLEN. — Displegaden e 5 pajen d'an hirra war unan pe unan eus an daou zanvez-man :

A. Breiz d'ar Vretoned. — Perak e tigaser da Vreiz, e kargou ar c'houarnamant, tud a bell bro, n'e anavezont nag hor yez nag hor gizioù kristen hag a gemer alies ac'hanomp evel tud mat da vresa d'indan an treid.

Petra da ober evit ma vezo Breiz d'ar Vretoned pelloc'h ?

B. Bretoned an harlu. — Daoust hag ar Vretoned et a diadou d'an Dordogn pe d'ar Perigord a zalc'ho mat d'o yez ha d'o feiz ? Penôs o zikour d'hen ober ?

II. BARZONIEZ. — 40 linen d'an hirra.

A. Va iliz parrez. — Pebez eienen a laouenidigez a darz eani evit he bugale. (Sevel eur « werz » gant an danvez-ze.)

B. Ar vriz-Vretoned ha briz-Vretoned an amzer-man; diskleria o gizioù ha doareoù divreton hag ober gwap anezo. (Sevel eur « zon » gant an danvez-ze ha rei d'ezi eun t'ôn diembann ha brao.)

III. LENNADEG VREZONEK 'vit bugale etre 12 ha 15 vloaz.

Barnet e vezint war vuez pe vuez a lennint e leor « Buez ar Zent ».

IV. DISPLEGADEG (1). — « Va mamm », — ar pez barzoniez moulet pelloc'h.

Tri briz a 25 lur

15 lur

10 lur, a vezo kinniget evit pep hini eus ar pevar kenstrivadeg-ze.

(1) Déclamation.

V. PREZEGEREZ. — War bez ar Zoudard dishano (soldat inconnu). Grit ar brezegen a rafec'h dirak ho kenvroiz ma z'afec'h ganto da Bariz da bedi war bez ar Zoudard dishano. Livirit d'ezo e tle ar zoudard-ze beza eur « Breizad », — eur « c'hristen » — hag eul « labourer-douar ». — Perak kement-se ?

Dek pajen, d'an hirra, war gaier ordinal

Priz kenta : 200 lur.

Eil priz : 150 lur.

Trede priz : 50 lur.

Ar 400 lur-man n'hellint ket beza rannet nemet evel m'int-rannet aman.

An dek kenta o do pep a 20 lur evit o mizou hent da zont da Kastel-Paol, da zeiz ar « Bleun-Brug ».

VI. KENSTRIVADEG AN AO, ROUDOT. — 1° Livirit pe-seurt plegou fall a zo o koll pôtrede yaouank ho pro.

2° Penaoz hag eus a beleac'h e teu d'ezo an te-hou fall-ze ?

3° Petra da ober er Patronachou d'o sikour d'en em zizoher eus ar plegou fall-ze ?

Eus eur c'hostez-all :

1° Livirit pere eo ar plegou mat a anavezit en dud yaouank ?

2° Eus a beleac'h hag eus a biou e teu d'ezo ar plegou mat-ze ?

3° Petra da ober er Patronachou evit startaat ar plegou mat-ze hag o lakat da dalvezout evit mad ar Vro, evit ar Feiz hag evit Breiz ?

10 pajen d'an hirra war gaier ordinal.

VII. KENSTRIVADEG A. DE LA BORDERIE. — « Frankizioù Breiz a-dreuz ar c'hantvejou ». Ha gwir eo int et d'an traon da noz ar 4 a viz eost 1789, ha n'fe deus ezom ebet ken Bro-C'hall da en em jala ganto ?

10 pajen d'an hirra war gaier ordinal.

Tri briz a 25, 15 ha 10 lur 'vit pep hini eus an 2 genstrivadeg-man.

VIII. KENSTRIVADEG AR C'HARDINAL DUBOURG.

I. Kenta Goulen. — Diskouezit penaoz an Avel a zesk d'eomp mister an Dreinded : eun Doue hebken e tri fersoun : an Tad, ar Mab hag ar Spered-Santel — 15 poënt.

II. Hor Zalver a reas miraklou bras. Reit 10 anezo. — Etouez ar miraklou-ze pehini a gav d'eoc'h a zo ar c'haëra ? — Perag ? — 20 poënt.

III. Peur hag e pe gomzou en deus Jezuz-Krist great eus sant Per mestr an Ebestel hag ar penn en Iliz katolik ? — 10 poënt.

IV. Daou eus an Ebestel, sant Per ha Judas, o deus pe c'het eneb an Esperanz ; diskouezit penaoz. — 10 poënt.

V. Perag Doue a zifenn en em laza an unan ? — Pe-seurt-lezen he deus douget an Iliz eneb ar re en em zistruj o c'houzout ervat petra reont ? — 10 poënt.

Peseurt lezennou a zo bet douget eneb ar re en em gann e duel ? — 10 poënt.

VI. Petra eo pedi : a) gant evez ; b) gant humilité ; c) gant fizianz ; d) heb paouez ? — Perak eo red pedi evelse ? — 20 poënt.

VII. Perag eo ar Bater ar wella eus an holl bedennou ? — 10 poënt.

VIII. Peur ha penaoz en deus Jezuz-Krist savet Sakramant an Aoter ? — Peur e reas beleien eus e Ebestel ? — 15 poënt.

100 leor kinniget d'ar gwella labouriou.

IX. CONCOURS DE THEATRE BRETON DIT CONCOURS J.-P. CALLOCH.

I

Par des amis et admirateurs de Jean-Pierre Calloch, il est institué un prix indivisible de CINQ CENTS FRANCS, à décerner en 1922 à la meilleure pièce de théâtre en langue bretonne ou au groupe de meilleures pièces de théâtre en langue bretonne écrites par le même auteur, inédites, ou publiées pour la première fois, entre le quinze août 1921 et le quinze juillet 1922.

Il est bien spécifié que ce prix de CINQ CENTS FRANCS est INDIVISIBLE. Plutôt que d'être divisé, il devra être réservé.

II

Destiné, en effet, par ses fondateurs, à commémorer annuellement, si c'est possible, le nom du poète Jean-Pierre Calloch, tué à la guerre, ce prix portera le nom de PRIX JEAN-PIERRE CALLOCH. Etant donné le respect dû à la haute mémoire du grand poète breton tué à la guerre, le

Comité du BLEUN-BRUG a mission de ne pas allouer le prix si la valeur de l'œuvre ou des œuvres concurrentes ne paraît pas suffisante au jury désigné et au Comité.

En pareil cas, l'attribution du prix sera reportée à l'année suivante, toujours sous les mêmes réserves.

III

Pour plus de clarté, et pour mieux montrer ce dont la littérature bretonne a besoin, il est bien spécifié que le Comité du BLEUN-BRUG a mission de ne couronner qu'une pièce ou que des pièces de théâtre d'une valeur littéraire et théâtrale certaine. Par suite, la préférence sera évidemment donnée à une œuvre, drame ou comédie, ou à un ensemble d'œuvres de suffisamment d'importance, renfermant ce qu'il est convenu d'appeler une action, c'est-à-dire une situation, ou un ensemble de situations dramatiques ou comiques réelles, se développant et se dénouant, selon leur logique interne et les événements extérieurs, de manière à soutenir constamment l'intérêt.

IV

Toute liberté est laissée aux auteurs. Toutefois, il leur est suggéré que prendre leurs sujets dans la vie quotidienne bretonne, si possible, peut constituer pour leurs œuvres un grand élément de succès près du peuple, et d'abord faciliter la mise en scène et la représentation des costumes et des décors, en même temps que par le naturel du sujet.

V

De la pièce considérée comme la meilleure, il sera fait une version en breton du Léon, que le Comité du BLEUN-BRUG s'efforcera de faire jouer lors de son congrès de 1922, et, si possible, de publier. Mais il ne peut être pris pour ceci aucun engagement.

VI

Toute collaboration est permise. Mais une traduction pure et simple d'une pièce française ou étrangère ne saurait être primée. Il faudra présenter au moins un développement ou un remaniement personnel de la pièce. En envoyant leurs pièces de concours, les auteurs devront indiquer si elles sont ou non de simples traductions. Tout auteur reconnu ultérieurement coupable d'avoir obtenu le prix par fraude, sera requis, au besoin par la voie judiciaire, d'en effectuer le remboursement.

VII

La composition du jury est ainsi fixée : M. le chanoine Uguen, supérieur du Petit Séminaire de Pont-Croix ;

M. l'abbé Perrot, directeur du *Feiz ha Breiz* ; M. le Docteur Dujardin, Président du *Bleun-Brug* ; M. Y. Le Moal. (1)

VIII

En concourant, tout auteur s'engage par le fait à ne formuler aucune réclamation contre la décision du jury, sous peine de déchéance pour les années ultérieures. Le jury se chargera lui-même de réparer plus tard son erreur, si erreur il y a eu.

IX

Il est demandé aux auteurs d'envoyer leurs manuscrits ou deux exemplaires du livre imprimé, à M. le Docteur Dujardin, Président du *Bleun-Brug*, Saint-Renan, Finistère, avant le 14 juillet 1922.

X. CONCOURS DE MUSIQUE.

Dans le but de donner aux Concours de chants leur maximum de valeur artistique et de faciliter la tâche du jury, il sera sévèrement tenu la main à l'observation des règlements qui veulent que les concurrents isolés ou groupés (solistes ou chorales) fassent connaître pour le 10 septembre, dernier délai, la catégorie en laquelle ils veulent concourir. Les catégories sont les suivantes :

Pour les solistes, et dans l'ordre : soprano, contralto, ténor, baryton, basse.

Les morceaux de concours sont imposés et ne peuvent être autres que ceux du Recueil des *Kanaouennou pour 1922*. Ne peut concourir : qu'un soliste par voix dans chaque chorale.

Pour les chœurs :

Chœurs à 3 voix mixtes ;

Chœurs à 2 voix inégales ;

Chœurs à 2 voix égales ;

Chœurs à 4 voix mixtes.

Les chœurs présenteront, en outre, un morceau libre breton, mais sans sortir de la catégorie adoptée pour le morceau imposé.

Après l'audition des chœurs, les chanteurs populaires seront admis à se faire entendre, à la condition expresse qu'ils se cantonnent dans de l'inédit. Pour ce, ils devront, pour le 10 septembre, adresser au secré-

(1) Il sera également fait appel, pour faire partie du jury, à la collaboration d'un écrivain vannetais.

taire du Comité de musique le texte des chants et, autant que possible, de la musique qu'ils désirent faire juger.

Pour les heures des concours, consulter les programmes.

Pour chaque voix et chaque chœur, les engagements sont reçus par le Secrétaire de la Section de Musique, Mlle de Kermenguy, château de Kermenguy, Cléder.

Les *Kanaouennou ar Bleun-Brug* pour 1922 seront en vente, dès le mois de février :

Librairie Cocaïgn, place au Lin, Saint-Pol-de-Léon (Finistère).

Librairie Le Goaziou, Quimper (Finistère).

Imprimerie du « Courrier de Finistère », 4, rue du Château, Brest.

Librairie Prud'homme, Saint-Brieuc (Côtes-du-Nord).

Librairie Giblat-Lé Goaziou, Morlaix (Finistère), et : administration du « Bleun-Brug », M. André, 9, Grand'Place, Saint-Pol-de-Léon (Finistère).

OBSERVATIONS DIVERSES

— Les chorales doivent obligatoirement connaître à plusieurs voix : *Bro goz, Sao Breiz-Izel*, des « *Soniou Feiz ha Breiz*. »

— Les chorales, en plus des prix d'une valeur totale de mille francs au minimum, seront dédommées de leurs frais de déplacement par l'octroi d'une indemnité de 0,02 centimes par kilomètre et par participant. Tous les autres frais sont à la charge des chorales.

— La répartition des prix des concours de chant est faite par le jury formé du Comité de musique du *Bleun-Brug*.

— Les chœurs à 2 voix égales ou inégales sont particulièrement écrits pour les groupes ruraux.

— Toute personne désirant assister aux séances de travail du *Bleun-Brug* devra justifier de sa qualité de membre cotisant du *Bleun-Brug*.

Cotisation : 5 francs par an. S'adresser à M. André, 9, Grand'Place, Saint-Pol-de-Léon. Chèque postal 3041. Rennes.

D' DUJARDIN, rener ar Bleun-Brug,
Abad PERROT } sekretourien.
E. AR MOAL }

An holl labouriou a ranko en em gaout gant
Renner ar Bleun-Brug, an Ao. Dujardin, Saint-
Renan (Finistère), abenn an deiz kenta a viz eost
1922.

ALIOU

1° Ar re holl n'o deus ket achu o Faskou — beteg ar c'houec'hvet Pask — a c'hell labourat evit ar c'honkour.

2° Lakât dres e penn pep dever, **an hano**, al lezhano, **ar gear**, **ar barrez** hag ar « bureau Poste ».

3° Skriva e **brezouneg**, ha freas meurbed.

4° N'euz ezom ebet da eil-skriva ar goulennou ; awalc'h eo lakât evel-hen : I Goulen ; II Goulen...

5° Digasit an deveriou kerkent ha ma vint great ; ar re zivezata a dlie en em gavout ganen abenn an **31 a viz mañ**.

6° N'ankounac'hañ ket lakât eun **timbr post var ho lizer** ; ne gemerlin ket eul lizer ha ne vezo ket **timbreet**.

7° An adres eo : **Monsieur l'abbé Mazéas, vicaire à Plouguerneau (Finistère)**. — Hag a zianveas d'ho lizer, e tu pe du, lakit sklear ar c'homzou-ma : « **Konkour ar C'hatekiz** ».

D'al labour eta ha grit ma vo talvoudus evidoc'h. Gant piou ielo ar maout en dro-ma ?

F.-M. MAZÉAS.

EMGLEO SANT ILTUD

Les personnes désirant souscrire des actions de la Société d'Édition E. S. I. action de 100 francs payable par quart, (soit 25 francs, ou en totalité) peuvent, dès maintenant, adresser le montant de leur souscription à **M. André, administrateur, 9, Grand-Place, Saint-Pol-de-Léon**, — chèque postal 3041, Rennes, — en y joignant la somme de un franc pour frais de gestion.

Dès réception, on leur fera parvenir, recommandé, le livret de sociétaire de l'**Emgleo S. Iltud** contenant les statuts de la Société d'Édition, ainsi que les feuillets de versement et de répartition.

La glorification de la Bretagne, c'est le but auquel tout Breton, digne de ce nom, doit tendre ; la Bretagne doit vivre ; dans le monde qui se couvre de ténèbres elle a sa mission à remplir : elle doit demeurer la lumière, la force, le bon sens, la raison ; c'est pour cela qu'elle doit avoir toute notre confiance, tout notre cœur.

H. Q.

SENT BREIZ

SULIOU HA GOUELIOU MIS GENVER

1 a viz Genver. — Eizvedez ginivelez Hor Zalver. Offerenn ha gousperou ar gouel-ze.

8 a viz Genver. — Gouel ar Rouaned. Offerenn ha gousperou ar gouel ze.

15 a viz Genver. — Eil sul goude ar Rouaned. Offerenn ha gousperou ar zul-ze.

22 a viz Genver. — Trede sul goude ar Rouaned. Offerenn ha gousperou ar zul-ze.

29 a viz Genver. — Pevare sul goude ar Rouaned. Offerenn ha gousperou ar zul-ze.

* * *

5 a viz Genver. — **Sant Konvoion** abad Redon (xxx — 874).

Konvoion a c'hanas e bloavezoiu diveza an VIII^{et} kantved ; Bro-Wened, a oa neuze dindan galloud ar C'hallaoued ; beleget e oue, er bloaz 820, gant Raghener eskop Gwened, eur gall, a reas d'ezan kargou brasa e eskopti ; daoust da ze Konvoion gwir Vreizad ne falvezas ket gantan chom etouez enebourien e vro ; en em denna eure gant c'houeac'h beleg all, bretoned vat evel dan, en eul leac'h distro tost da gear Redon hag eno e savas eun abati ha ne vije nemed Bretoned ennan o pedi bemdez evit silvidigez Breiz.

Nominoe, rener ar Vro, en hano impalaer ar C'hallaoued, a glaskte an tu pell a oa da zevel er vann banniel ar Frankiz ; Konvoion hag hen a oa great eta o daou evit en em glevet hag en em glevet a rejont brao bras. Dre o emgleo eo o devoe ar Vretoned an treac'h war ar C'hallaoued hag o roue Charlez ar Moal, e Ballon, e miz mezeven 845 : rouantelez Breiz a oa diazezet.

Konvoion a voe kaset raktal da Rom gant Nominoe da ginnig en e hano profou kaer d'ar Pab ha da c'houlenn aotre digantan da zougen hiviziken ar gurunen a roue : Leon IV a oa neuze war gador Sant Per ; rei a eure laouen an aotre a c'houlennet outan. E penn darn eus eskoptiou hor bro e oa en em rinklet Gallaoued a rea muio'h a zroug eget a vad en dro d'ezo ; sant Konvoion o diskuilhas d'ar Pab a dorras anezo raktal eus o c'harg hag a lakeas gwir Vretoned en o leac'h. Eun dra all c'hoaz a c'houlenne Nominoe : ma vije eun arc'heskop e Dol abalamour da zistaga Breiz diouz arc'heskopti Tours. Siouaz ! mil bloaz e voe ar Vretoned o c'hortoz an disparti-ze a voe great hebken er bleaz 1862, gant Pi IX, a felle d'ezan diskouez evelse e anaoudegez vat da Vreiz evit ar skoazel en devoa bet digant

ar Vretoned p'edo an dispac'herien o klask diframma digantan e rouantelez.

Karantez ar Vretoned evit ar Pab a zo bet dispar a-dreuz ar c'hantvejou hag atao o deus bet kavet d'zoare gwelet ar Frans, lore'h enni koulskoude pa vez lezhianvet merc'h hena an Iliz, oc'h enebi evel ma rea ouz Vikel Jezuz-Krist hag oc'h ober he fenn fall, war an distera digarez, dirag ar bed kristen a-bez !

Er bloaz 1511 pa ziskleriaz Louis XII brezel d'ar Pab Jul II, Anna Breiz, hon dukez vat, daoust d'ezhi da veza rouanez Frans, ne falvezas ket ganti kaout perz, e doare ebed, en trabas kasaüs-ze a glaske he fried ouz ar Pab; difenn a eure grons sevel soudarded ha destum tailhou e Breiz evit harpa he gwaz, ker mezus e kave ar pez a rea. Evit ar wech diveza hor Bro-ni a jomas e peoc'h, hep ober he lod en eur brezel diskleriet gant ar Frans, ha rei a eure evelse d'ar bed-holl eur skouer gaër eus an doujanz a dle ar gristenien da gaout atao evit an Hini a zo e penn an Iliz.

Ra valeo ar Vretoned hepred war roudou o zud koz : ar Vretoned vremen n'o deus ket a ezom da gaout mez eus ar Vretoned gwechall.

Gweltas.

KAERA KALANNA a oufec'h d ober d'ho pugale soudarded ha mortoloded eo lakat kas d'ezo « Feiz ha Breiz » ; eus ar Marok koulz hag eus a lez ar Rhin ar botred yaouank o devez anezan a skriv d'eomp da lavaret peger bras eo o laouenedigez p'en em gav ganto da zul kenta 'r miz: c'houez vat ar gear a glevont gantan !

Evit kement-se kasit hoc'h arc'hant — 1 skoed hebken — gant adres ho mab da : **M. ANDRE, 9, Grand'Place, Saint-Pol-de-Léon (Finistère).** Chèque postal 3041, Rennes.

« Feiz ha Breiz » n'eo nemet 1 skoed er bloaz ken nebaut evit Bretoned ar Perigord hag an Dordogn; eun dra vat eo dont war zikour an dudou keiz-ma o deus ranket mont ivez da glask o bara keit all diouz o Bro.

BUEZ BREIZ E-TAL AN TAN

(Kendalc'h)

Hag ar veleien, ar visionerien o deus skoliet evelse hon tadou, roet dezo hevelep gizioù santel, ar re-ze a zo dlêet dezo meuleudi hag anaoudegez vat.

Er c'houentchou, er skolioù ha skolachou kristen, e ves bemdez, diouz an noz, lennet eur pennad eus eul leor santel bennak, ha kement hini a zo karget da skolia bugale pe dud yaouank a oar pegement a vad a ra eur pennad lenn evelse.

Buez ar Zent, pebez tenzor, pebez boued evit an ene ! An ene a dle sevel bep an amzer dreist an douar-man, tostet ouz Doue, en em startat outan, sonjal e buez an Nenv, ar vuez gwirion. Malloz d'ar re a zo o c'haloun ato stag ouz traou an douar-man, ne zonzont nemet remadou, enoriou, plijadurezioù ar bed ! Eua deiz e rankint goulskoude o dilezel, hag an disparti a vo leun a anken.

O klevet lenn Buez ar Zent, an ene a zav varzu an Nenv, a vev gant Doue, a zo kennerzet, harpet epad e veaj var an douar-man. Ar skouerioù lakeet dirak hon daoulagad a zoug ac'hanomp varzu ar zantelez. Ma z'eo kalet ar vuez, ma teu gwall-eurioù da goueza varnomp, ma z'eo pounner ar groaz hon deus da zougen, daoust hag ar zent n'o deus ket bet ken bras ha brasoc'h poanioù ? Daoust ha ne glevomp ket anezo o lavaret deomp eus an Nenv : « Harpit, gouzanvit c'hoaz eur pennadig. Ho poanioù ne badint ket ato. Dizale ho pezo gant Doue eun eürusted heb ehan ! »

Pa lennomp buez an Ebestel, e velomp erraint o unan, hep klezeier, heb arc'hant, hep sikour den ebet. Ar bed holl a zo troet enep dezo, ha goulskoude o dezo an trec'h. Nag ar prizoun, nag ar poanioù križ, nag ar maro ne c'hellint miret outo da brezeg Aviel Jesus-Krist. Gant levenez e skuilhint o goad evit rei testeni d'ar virionez. Re all a gerzo var o roudou, hag a-dreuz ar c'hantvejou e pep bro e vo merzerien da rei testeni da Jesus-Krist o skuilh o goad evel an ebestel. Mer-

e'hed zoken, plac'hed yaouank, lod n'int nemet bugale evel santez Agnez, oajet a 13 vloaz, a zalc'ho penn d'o barnerien ha d'o bourrevien hag a varvo evit o feiz.

Goude an ebestel hag ar verzerien, e velomp ar goufessed, eskibien ha re all, ar gwerc'hez, ar merc'hed santel, a bep stad, a bep renk, o deus bevet lod er c'houentchou, lod en dezert, lod e kreiz ar bed, mes holl o deus karet ha servichet Doue hag o nesa, gret pinijen, tec'het diouz ar pec'het, roet skouer an holl vertuziou.

Piou en deus savet an hospitaliou-ze, tiez a garantez evit digemeret ar re glanv, ar re baour, ar re goz ? Piou, nemet ar zent, sant Visant a Bol, sant Kamilh Lellis, sant Yann Doue, ha re all henvel outo ? Epad ma veze ar vosen pe eur c'hlenved spegus benak o taga eur vro, piou a jome da doler evez ouz ar re glanv ? Piou nemet ar zent, sant Charl Borrome ha re all ? Piou a zo eet a-dreuz ar mor da zikour o breudeur dilezet, da rei dezo da anaout Jesus-Krist, d'o badezi, da zigeri dezo an Nenv ? Piou, nemet ar zent, sant Fransez Xavier ha re all ? E kaloun piou e kaver ar garantez, ar furnez, an holl vertuziou ? E kaloun ar zent.

Lavarit d'in piou a zarempredit, ha me lavaro piou oc'h.

Buez ar Zent a ra vad d'an ene, o vaga ennan ar feiz, ar fisianz, ar garantez, an holl vertuziou kristen. Sklerijenna ra hor spered, entana ra hor c'haloun, lakat a ra dirazomp skoueriou a ro deomp ive c'hoant da veza sent d'hon tro.

Nan, ne gav ket d'in e ve gallet lavaret re a vad eus ar c'hiz-ze, ar c'hiz da lenn **Buez ar Zent**.

Ma tleomp kaout anaoudegez vat evit ar re o deus desket d'hon tadou ar c'hiz-ze, e tleomp ive beza anaoudek e kenver ar re o deus skrivet Leoriou **Buez ar Zent**, Marigo hag ar re all deuet abaoue.

A drugare Doue, leoriou **Buez ar Zent** ne vankont ket en deiz hirio. Gret mat int ive, skler, eaz da lenn, hag ar c'henteliou a zo lakeet varlerc'h pep-buez a zo dibabet mat ha troet brao.

Sent Breiz o deus o flas el leoriou-ze, evel m'eo de-reat, rak sent hor bro a dleomp da garet a greiz hor c'haloun. Evelato na 'z eomp ket aman dreist ar muzul. Etre re ha re nebeut eman ar muzul mat. Anaout a rankomp ar zent bras o deus enoret an Iliz e pep bro

hag e pep amzer; an ebestel, ar verzerien, an Tadou ha Doktored eus an Iliz, ha kalz re all c'hoaz.

Kantig sant Erwan a lavar :

N'ez eus ket e Breiz, nan n'eus ket unan,
N'ez eus ket eur zant evel sant Erwan.

E Breiz marteze. Ha c'hoaz Leoniz a lakfe sant Pol er renk kenta, ha Kerneviz a lakfe sant Korantin. Mes e lec'h all ez eus sent bras ive. Rak-se e kavan mat e vefe mesket sent Breiz gant ar zent all eus ar bed katolik. E leor an A. Perrot ez eus eun hanter-kant benak eus sent Breiz.

AR PEZ A C'HOULENNOMP

1. Ma poanio ar veleien, ar visionerien da zalc'her pe da skigna ar c'hiz santel da lenn Buez ar Zent goude koan. An holl familhou a dlefe karet ar c'hiz-ze. Ar re a deu d'he dilezel a vo buhan losk o feiz ha klouar pe yen o c'haloun e kenver Doue.

Eur vez e vije evidomp dilezel ar pez o deus gret hon tadou hag a zo bet ken talvoudus d'o eneou.

2. Ra vo, en holl barreziou, kavet leoriou Buez ar Zent da brena, pe er presbitai pe e lec'h all, ma vo gallet prena pa vo ezom.

3. Ma vo roet ar muiâ ma vo gallet Buez ar Zent e priz d'ar re a oar mat o c'hatekiz, hag ive er skoliou ha skolachou kristen. (Gwelloc'h marc'had eo eget al leoriou gallek eus ar memes ment.)

Labouromp evit ma vo e pep ti Leor Buez ar Zent. Hag ive ahount, en Dordogn, el lec'h ma 'z a eleis a Vretoned, ra vo e pep ti al leor-ze. Talvoudusoc'h e vo dezo eget an holl binviou-labour fiziet enno gant o mistri, rak, evel ma lavar deomp Hor Zalver, n'e ket gant bara hepken e vev an den, mes gant kement ger a deu eus ginou Doue. An den, n'eus forz e pelec'h eman, en deus ezom da vaga e enê ha da gennerza e galoun evit en em rei da Zoue ha beza eürus var an douar-man.

J. U.

SON NEVEZ WAR EUN DANVEZ KOZ

Me am euz eur ves - tre-zik e Pen-an-

roz ; Me am euz eur ves - tre-zik e Pen-an-

roz ; Hag e re-din d'he gwe-let hep mui gor-

toz ; Hag e re-din d'he gwe-let di - sul da noz.

Ha mar teuez d'am gwelet, va c'hloareg koant, (bis)

Me 'n em droio en eur pesk er stêr arc'hant,
N'ez pezo ket va c'haloun hervez da c'hoant.

Mar 'n em droez en eur pesk 'vel ma lârez, (bis)

Me vezo pesketaër, ô va mestrez !
Me besketo va dousig dre garantez.

Mar teuez d'am fesketa ha d'am spouron, (bis)

Me 'n em droio en heiez er c'hoajou doun
N'ez pezo tam, kloareg, euz va c'haloun.

Mar 'n droez en heiez 'vel ma lârez, (bis)

Me a vezo chaseour, ô va mestrez !
Me chaseo va dousig dre garantez.

Mar teuez d'am chaseal, 'riskl d'am muntri, (bis)

Me 'n em raio leanez 'n eun abati,
N'ez pezo ket va c'haloun, ô Kloareg kri.

Mar 'n em reez leanez, 'vel ma lârez, (bis)

Me a ielo da vanae'h, ô va mestrez !
Me goveseo va dousig dre garantez.

Ha mar teuez d'am c'hoavez, oueli c'houero, (bis)

Gwen-kan maro em gwele te am c'havo,
Roïn ket d'it va c'haloun, kaer az pezo.

Mar da gavan gwen-marô 'n da wele kloz, (bis)

Plas Sant Per a gemerin er Baradoz,
D'hen digeri d'am dousig eus Penanroz.

Charlez AR BRAS.

(Kanet er Huelgoat gant Sesilia ar Bras).

An Aotrou Kerlaban ⁽¹⁾

Pez farsus e tri Arvest

C'HOARIERIEN :

An Aotrou Kerlaban (2) Alvokad dilabour, eus a Gemper ;

An Aotrou Patern, perc'hen maner Kerleon ;

An Aotrou Sane, mab *Patern* ;

Herve, mestr-skol *Sane* ;

Jilig, den a droïou kamm, mignon da *Herve* ;

Eur medesin ;

Eur medesin all ;

Eun apothiker ;

Pevar den yaouank ;

Eun archer ;

Daou alvokad.

An traou a dremen e Kastel-Paol.

—X—

ARVEST KENTA

KENTA DIVIZ

Sane hag *Herve*

Sane. — Va Doue, Herve, aoun am eus ne vefemp gwelet o komz an eil gant egile, rak eun tanteziad a vefe great warnomp, ma vefemp tapet, goude ar pez en deus lakeat va zad en e benn.

(1) *D'ar 15 eus ar miz-man e vezo 300 vloaz abaoe m'eo bet badaset, en iliz Sant Eustach e Paris, J.-B. Poquetin, lezhavet Molière, an hini a dliz beza ker brudet dre ar peziou-c'hoari farsus a zavas hag a c'hoarias e pevar c'horn ar Frans.*

Kemeret a reomp tro ac'hano evit lakat aman, e brezoveg, unan eus e beziou kaera, rak M. de Pourceaugnac eo tad an Aotrou Kerlaban.

(2) Distagit ar ger *laban* evel ma listagit ar ger *aman* = *Ici*, ha nan evel ar ger *aman* = *beurre* ; *Laban* a dalv da lavaret e Bro-Leon, niais.

Herve. — Kaer am eus sellet, ne welan ket eur penn kristen.

Sane. — Oh ! diwallit, pa lavaran d'eoc'h, ne deufe unan bennak, rak va zad n'eo ket evit gouzanv gwelet ac'hanon o kujulikat gant unan bennak, en deiziou-man, dreist-oll.

Herve. — N'eo ket da d'eoc'h kaout aoun, Aotrou Sane ; ma teu unan bennak aman, arak ma vo re dost, e vo gwelet pe glevet ; va daoulagad d'in me ne vezont ket o rodella em godell ha n'ema ket ar c'hiz ganen da gaout stoup da stouva va diskouarn ; bezit dinec'h, aotrou, ha livirit heb aoun ar pezh ho peus da lavaret.

Sane. — Kavet ho peus an tu da zibuna hor c'huden ? ha kredi a rit-hu e c'helloc'h dont abenn da viret ouz ar 'briz-aotrou-ze, eo eat va zad da glask en tu-all da Venez Are, da gemeret ho karg er maner ?

Herve. — Me gred !

Sane. — Ho mab a zo deus va oad ha kement e karan anezan ma ne garfen kaout den-all ebed nemedoc'h da skolia ac'hanon.

Herve. — Me, evel a ouzoc'h, ne c'houlennan ket gwelloc'h, mes an Aotrou, ho tad, a lavar ne zeskit netra ; ne garfen ket ober gaou ouzoc'h, rag pennher Kerleon en deus ezom da veza desket kaer ez yaouank evit ma vezo barrek divezatoc'h da zero'hel e renk e peb leac'h.

Sane. — Gant ar c'hoz alvokad daonet-ze a dle dont hirio eus a Gemper e teskin gwelloc'h, a gav d'eoc'h ? Ya ! m'oar vat sur ! C'houi, da vihana, a oa eus ar vro ; hoc'h anaout a rean abaoe ma oa ac'hanon ; koulz deskadurez oc'h barrek da rei ha n'eus forz piou, hag evidon-me, da vihana, a lavar krak ha berr n'am eus ezom den-all ebed nemedoc'h da ober skol d'in.

Herve. — Laouen oun ouz ho klevet ; eur pôtr a galon vat oc'h, her gwelet a ran, ha poania a raimp da lakat an traou da drei hervez ho c'hoant.

Sane. — Oh ! mil bennoz Doue d'eoc'h.

Herve. — Kavet hon deus an tu da ober meur a dro gamm evit dont abenn eus hon taol ; peoc'h ! ho tad a deu !

Sane. — Tec'homp dillo, neuze !

Herve. — Nan ! nan ! n'it ket da dec'het ; me eo a zo faziet.

Sane. — Asa, perak sponta ac'hanon evelse ?

Herve. — Bezit dienkreiz, Aotrou Sane, mont a raio mat an traou, gwelet a reoc'h :

Gant kolo hag-amzer

E teu bouk (1) ar mesper.

Ne lavaran ket d'eoc'h breman penaoz oc'h en em gemerimp evit dont abenn eus hor c'hudenn, abalamour d'eoc'h da gaout muioc'h a blijadur bremaik, o welet ac'hanomp o tibuna anezi.

Sane. — Mat eo ! Herve ! Asa, red eo evelato e vije troet spered va zad paour e dour, evit mont keit-all diouz ar gear da glask unan da ober skol d'in, evel ma ne vijec'h ket bet aze, e tal dor ar maner, koulz ha n'eus fors piou :

Ne istimer sant en e vro,

ema ar c'hiz da lavaret, mes n'am boa ket anavezet ken na eo breman pegen gwir eo ar gomz-ze.

Herve. — En Aviel ema.

Sane. — War zigarez m'eo bet an Aotrou Kerlaban alvokad, dilabour peurlies, da gredi eo,

Muioc'h a voked eget a dan,

Muioc'h a gagal (2) eget a c'hlan

gant, eo red pellat diouz an ti'eun den a benn hag a galon evelloc'h, deuet mat d'an holl !

Daoust ha maner Kerleon hag an dud a zo ennan a zo great evit beza gouarnet gant eur C'herne ? Mar deo c'hoant gouarn eo a zo gantan, oa d'ezan beza gouarnet e garg a alvokad da genta ha lezel ac'hanomp-ni di-drabas.

Tra nemed ken nemed an hano a Gerlaban a laka ac'hanon da vont en egar. Kerlaban ! Kerlaban ! Nan, nan, biken ne vin skoliet gant eun Aotrou Kerlaban ! Kerlaban, asa daonet, daoust hag an dra-ze a zo eun hano ? Nan, nan, an den-ze ne lakaio ket e dreid e ti va zad, pe, m'o laka, me a c'hoario kement a droiou kamm d'ezan ; ma ranko dizale dizrei da zutal e brulu da Venez Are.

Herve. — Dres ! setu Jilik ar pôtr fin o tont ; gant henman e klevimp eun dra bennak ; mes en han' Doue, arabad d'eoc'h diskouez netra d'ho tad, rag me n'oun seurt d'ezan mui e skoaz an Aotrou Kerlaban.

(Da heuilh).

J.-M. P.

(1) Gwag, e Treger.

(2) Gagal, crotte.

Kadou ar C'hernevad o vale bro evit klask eur vaouez

En eur barrez a Vro-Gerne e kaver eur verouri goant, kollet e-touez ar gwez, evel eun neiz e kreiz ar glazvez. Tro-war-dro d'ez i al lagad a bar gant plijadur war ver-jezou kaer, enno a bep seurt gwez frouez, ha war bar-keifer bras-divent brudet dre an holl vro, evid o zreva-jeu founnus.

Eur vali hir ha ledan, bevennet gant diou rengennad gwez uhel uhel a gas d'an ti, stummet egiz eur maner a-wechall-goz. E kreiz al leur distlabez e sav eur puns doun toennet, hag o c'hoari an dro d'ez i e weler krevier ha kardiou savet mat ha miret kempen. Eul liorzic'ez eus ive a-stok d'an ti, hag ennan e sav c'houez-vat diwar al lili, e keit ha ma 'n em zispak deliennou lies-liou ar roz.

Perc'hen an holl vadou-ze eo Kadou, eun tieg yaouank, -chomet dizemez en despet da aliou fur e vamm nevez-marvet, hen poulze da eureuji.

Pa veve e vamm, an koll draou a yea endro eus ar c'henta, ken e oa eun dudi, ha neuze ar peoc'h hag an eurvad a rene e korn an oaled. Hogen, breman pa oa maro, ne oa netra ken war e du mat e tiegez Kadou ; ar yer ne zozvent ket ken, pe, da vihana, ne welet mui o viou ; ar zaout a oa mouzet hag a roe leaz fall ; dre-ze n'oa ket ken a aman da werza ; ar moc'h zoken, an dour en o daoulagad, savet o fri dreist al laouer (1), a en em glemme, dre o houc'hadennou, eus an diouer a voued, ha koulskoude, morse betek neuze n'o devoa bet kement a heiz poaz hag a weilhen.

Beteg e diabarz an ti, mevelien ha mitizien a oa evel unanet, evit kazi dilezel o labour, abalamour, war o meno, m'o devoa re da ober.

Biskoaz Kadou ne welas kement-alk. Pa zonje en holl draou-ze, an envor eus e vamm hag eus he c'huzuliou mat a dreuze hag a zidreuze e spered. Kompren a rea neuze e vanke d'ezan eur genseurtez hag ez oa red mat d'ezan, hep dale re bell, dibab e hanter-diegez. Ar zonj-

(1) Laouer, auge ; — e Kerne, neo ; — e Treger, louer.

se hen trubuilhe en eun doare mantrus. N'eo ket koulskoude abalamour ma sponte dirag ar merc'hed ; nan, ne jomas morse dilavar, dre lentegez, ouz plac'h ebet ; anaout a rea, zoken, dre o hano ha dre o lagad, an holl vere hed a ziwardro.

Ouspenn, pa veze hano eus eur plac'h bennak en oad da-fortunia, Kadou eo a veze atao da genta war he zro evit ober al lez.

Hogen choura (1) ha dimezi a zo daou dra dishenvel bras an eil diouz egile. Dimezi a zo eun dra a bouez bras, ha red eo prederia ervat araok ober war hent ar vuhez, eur gammed ken talvoudus hag hounnez. Hervez ar c'hrenn-lavar, eo mat gouzout, araok lammet, e pelec'h e kouezor ; ha just, Kadou ne grede ket ober al lamm, dre ma ne ouie ket pelec'h e kouezfe. War e veno, ec'h anaveze re vat doareou fall pe vat ar merc'hed, hag en abeg da ze e talee keit amzer da ober e zilenn (2).

Lavarout a rea : « N'eo ket awalc'h evit eur p'otr yaouank beza mezevennet (3) gant gened touellus eur plac'h evit d'ezan goulen diganti he dourn ha gwestla d'ez i e holl vuhez. Red e vo d'ezan ive enklask ar pez a vat a gaver er plac'h yaouank-se, ar pez a dalvoudus a c'hell ober. Ebars en eun tiegez,

« N'eo ket ar goantiri
A lak ar pod da virvi. »

Ar pez a vern, dreist-oll, eo kaout eur venajerez vat, he deus lagad, he deus karantez evit al labour, hag a zo ebars en ti evel eur wenanen mibin ebars en he rusken. Arabad fiziout er gened ; gwelet e vez awechou frouez d'ezo eul liou eus ar re gaera ha, p'o digorer, ne gaver en o c'hreiz nemet breinadurez. Evelse ive e weler alies awalc'h, merc'hed yaouank, hoalus bras dre o jestrou mistrik ha, padal, o c'halon a zo taget gant pep seurt techou fall. Petra dalv d'eur plac'h yaouank beza koant mar deo eun ifern beva en he serr, mar deo hi eur vouzerez, eun dispignerez, eur glaken, pe eul loudouren ?

Ar pep reta en eun tiegez eo an unvaniez er garantez etre ar priedou, hag evit se ar re-man a dle klota mat an eil gant egile.

(1) Choura = e Leon : Ober al lez.

(2) Dilenn = dibab, choaz.

(3) Mezevennet = fasciné.

Ha setu perak Kadou ne felle d'ezan dimezi nemet d'eur plac'h eus e gendere (1), da lavaret eo, unan fur, koant ha pinvidik war an henvelep tro. Ar seurt plac'hed-ze a zo rouez kaer ha red e vefe bale dre galz a vroiou evit kavout hini pe hini anezo. En desped da ze, Kadou a reas e zonz da glask ha da gavout, koustife pe goustfe, an hini a dlle beza e wreg.

Beza en devoa en e varehosi eur bided start d'al labour, mat-sur da gerzet...

Eur beurevez, pa boagne an heol da zevel du-hont en dremwel, pa zutadenne ar voualc'h beg melen war lez he neiz priek, pa zigore ar bleuennou teneñ o c'halonig leun c'hliz ouz sklerijen dom an deiz, e voe gwelet war an henchou da vont da Vro-Wened, o tiskan panten chaden ar meneou Arez, eur pilhaouer o vale goustat e kenyer eur bided. War bep kostez a gein al loen-man, e kempoueze daou gof eur bisac'h, ennan holl beadra eur c'hlsker pilhaou, krog-pouezer, truilhaou, trokadennou. Ar pilhaouer, pôtr yaouank c'hoaz, a zouge eun tog voulouz rubanek, eur vlouzen c'hlas, hag eur re voutou lér, a ziskoueze beza solut. En e zorn deou, e talc'he eur mell penn-baz, e keit ha ma oa krog e zorn kleiz e linn brid e loen.

Yann Zoudard.

(Da heuilh).

Va mamm

Kinniget a galon, d'ar vamm zantel ha meurbet doujet he deus va maget ha va lusket, kanet e kichen va c'havel, beilhet warnon, ha desket d'in va fedenn : en testeni a anaoudegez karantezus.

Va Mamm-garét,

Skriva a ran

Evit ho kouel, en dervez-man,
Reketou mat ho paotr bihan.

Gant gwerziou flour, e fell d'ezan
Diskouez en deus e galon c'hlan
Karantez, tomm evel an tan.

Sonj ho peus c'houi eus ar preder
Am eus koustet d'eoec'h, mamm dener,
P'edon me c'hoaz bugel dister ?

(3) Euz e zoare.

Evidon-me, hed va buhez,
Zalc'ho envor, gant levenez,
E tlean ho tigoll bemdez.

—X—

Gant-ho laéz ho peus va maget ;
Hep muzul, ho peus her roët ;
Koulskoude... va dent oa kalet !
Ho magadur a oa dereat ;
Mes, yaouank, n'edon ket en ead
Da gompren no kalon, ervât !...
Va dent, eta, yut ha kalet,
A zanke, hep truez ebet,...
Ha c'houi, biskoaz, n'ho peus klemmet !...
Heb ehan, e kreiz ho péanig
Gouzanvet gant nerz, ar c'hoarzo
A darze war ho muzellou ;
Me ivez, gant va meuez lirzin,
Zirrolle neuze da c'hoarzin,
Evel ar bleñn d'ar gliz mintin.....
Evelse... e vez kounnaret
Ar mor, awechou dirollet,
Ha, prest goude, eman tavet !...

—X—

Noz ha deiz, ho peus va lusket ;
Evit va lakât da gousket,
Distera diskuiz n'ho peus bet.
Bransellet gant ho tern, kempenn,
Evel al lestr war ar wagenn,
Gant eun hunvre, drant, e keusken.....
Peger kaer ve hon hunvreou,
Ma chomfe glan hon eneou,
Glan evel lili ar prajou !...

—X—

Dalc'hmat e kichen va c'havel,
C'houi gare kana d'ho pugel
Kantikou c'houek evel ar mel !...

D'ho soniou... me zougo enor :
Pa vezin koz, e tal va dor,
E tregarnint en hoc'h envor.
E Breiz, a-dreuz ar c'hantvejou,
Ra vevo gwerziou hor mammou,
Desket d'an holl vugaligou !...

—X—

Atao, c'houi peus warnen taolet
Evez bras ; mar doun bet kouezet,
Ganeoc'h hepken oun bet savet !

Stok ouz an douar, me lenne:
 Hep chipotal, c'houi zirede,
 Ha, prim, va dañlou a zec'he !
 Beilhet ho peus, pa vezen klanv,
 Daoust d'al labour, skuizus, en hanv,
 Daoust d'an amzer, spontus, er goanv !...

Pa vezo tost pred ho maro,
 Harp euz ho kwele, me jomo...
 Hag... ho taoulagad me zerro !...

— X —

Desket ho peus d'in va fedenn ;
 Ez-vihanik, hel lavaren,
 Gant plijadur, war ho parlenn.
 Kerkent m'em eus gwelet an deiz,
 Ho peus, ennon, silet ar feiz,
 A unan gant karantez Vreiz !...

Feiz ha Breiz ! o kaëra komzou !
 Ra lugernint, er c'halonou,
 Evel ar stered en nenvou !...

— X —

Jezuz, eus lein da varadoz,
 Skuilh, karantezus, da vennoz
 War va mamm o pedi, fenez.
 Me c'houlenne d'ezu buhez hir,
 Yec'hed krenvec'h eget an dir,
 Dreist-holl, eurvad padus ha gwir,

Ha goude he maro poanius,
 Lavar d'ezu mont, ô Jezuz,
 E mesk ar Zentezed eürus.....

— X —

Setu aze, va mamm garet,
 Ar pedennou am eus kaset
 Da Jezuz-Krist, dre an Æled.
 D'eoc'h c'houi, kalonek, e skrivan
 Evit ho kouel, en dervez-man,
 Reketou mat ho paotr bihan.

J. R.

War ugent a gomz ac'hanoc'h, ez eus naontek hag a lavar droug diwar ho penn, hag an hini a lavar vad hel lavar fall, siouaz !

Spered ar re-all

F. RABELAIS

Francez RABELAIS, eur gall, ganet e Chinon, e penn divveza ar pemzekvet kantved a varvas vardo ar bloaz 1553, goude beza bet manac'h, medesin ha chaloni ; eun den dibaot oa ; desket haer ha dispar evel skriva-gner.

Klevet am eus lavaret n'eus ket bet hiskoaz eun daneveller gwelloc'h egetan. Diou gontaden, dreist oll a zo chomet war e lerc'h hag a zo anavezet gant kement hini en deus great eun tamm studi : « Gargantua » ha « Pantagruel ».

Setu aman pennadou, troet ganen e brezoneg, en eur lezel d'ezo o blaz muia m'am euz gallet, hag a roio deoc'h eun tanva eus ar spered a zo er marvailhou souezus-ze.

L. A. B.

* * *

I. — DIWARBENN GINIVELEZ AR ROUE DOUJET MEURBED PANTAGRUEL.

Pantagruel a oa mab da G'hargantua ha setu aman, tudou keiz, m'ho peus c'hoant da c'houzout perag e oue hanvet Pantagruel pa voe badezet ; er bloavez-ze e oa kement a zec'hor e bro an Afrik, ma chomjot tri miz ha tregont, teir zizun, pevar dervez, trizek eur hag eur vunuten bennak ouспен heb kaout eur banne glao ; an heol a oa kement a domder gantan ma lakeas an douar da zont da veza kraz-kraon.

Nan, n'oa ket bet muioe'h a c'hor en amzer ar profet Heli ! Gwezen ebed war an douar ne zouge eun delien nag eur vleunen ; e neb leac'h an distera glazvez ; ar steriou a oa sec'h-korn hag ar feunteuniou a oa eat da hesk ; ar pesked paour a en em ruze war an douar kalet hag a hirvouden en eun doare truezus ; al laboused a goueze eus an nenv diranvet gant ar zec'hed ; ar bleizi, al lern, ar girvi, ar moc'h gou, an demmed, ar gedon, ar gonikled, ar goantiged, ar gaerelled bras, ar broc'hed ha kalz loened all a veze kavet maro-mik e kreiz ar meaziou, digor bras o genou ganto.

An dud keiz ivez a en em gave, o unan, en eur stad reuzeudik-meurbed ; gwelet ho piye anezo o zeodou ganto er meaz eus o genou, hirroc'h eget re ar chas-levrans pa vezont bet o redet ar c'had epad c'houec'h eur dioc'htu ; eur c'halz anezo a en em daole er punsou ; darn all a en em lakea e kof eur

vioc'h evit beza en disheol : Homer (1) a c'halv an dud-ze Albanted (2). »

Eur skarnil a oa eta ma oa mantrus hag eun druez oa gwelet pegement e trevelle an dud d'en em zifenn ouz eun amzer ker sec'hedus; poan vras a oa o tiouall an dour benniget en ilizou... Eurur, er bloavez-ze, an hini en doa eur c'haou fresk ha leunet mat.

O veza ma teuas Pantagruel da c'henel epad ar skarnil-ze, e dad a roas d'ezan an hano a ouzoc'h : *Panta*, e gregach a zififi holl ha *Gruel*, e yez ar Arabed, a zififi *dizec'het*...

II. — BUGALEACH PANTAGRUEL.

Poan ho pije o kredi pegement e oa kresket e gorf hag e nerz e berr amzer. Herkul (3) n'eo netra e skoaz hen, ha goulskoude, Herkul p'edo c'hoaz en e gavel, en doa lazec diou aer; gwir eo an aered-ze a oa bihan hag eaz da flastra; Pantagruel a reas kalz goasoc'h d'an oad ma vezer luskellet c'hoaz. D'e bred e lonke leaz pevar mil c'houec'h kant bioc'h. Red e voe gervel holl vinterien (4) Saumur, en Anjou, re Villedieu, en Normandi, ha re Vramont, el Lorren, evit ober eur gaoter vras awalc'h da aoza yod d'ezan; eur wech aozet, e lakeat ar yod d'ezan da zibri en eul laouer vean a virer atao e Bourj, tost d'al lez; e zent a oa deuet da veza ken hir ha ker kalet ma torras ganto, eun dervez, eur pikol tamm eus al laouier-ze, ar pez a zo chomet anet mat abaoe.

Eun dervez, diouz ar beure, m'edot oc'h ober d'ezan dena da unan eus e zaout, e tennas, eus a douez ar stagellou hen dalc'he war e gavel, unan eus e zivreac'h hag e krogas e gar ar vioc'h, dindan he charitel... ar vioc'h a-bez en divije dispennet paneved he blejadennou spontus; n'he divije ket blejet krenfoc'h ha pa vije bet tioll vleizi ar vro krog en he diwesker; an dud pa glevjont ar vioc'h a deuas d'ar red da ziframma anezi eus a dre dourn Pantagruel; met kaer o devoue koulskoude, ar charitel a jomas gant ar paotr hag e tebras anezi evel ma rafech eur zilzigen; pa voe c'hoanteat tenna digantan an askorn e lounkas anezan evel ma lounke ar mor-vaout eur pesk bihan; lavaret a reas goudeze « mat! mat! mat! » hag araok n'en devoa ket gellet distaga ger mat ebéd c'hoaz.

Evit miret outan da ober kement all, e vevelen a stagas anezan gant hualou teo... Eun dervez koulskoude, eun ourz eus ar re vrasa a dec'has eus e graou hag a deuas da lipat

(1) Homer a zo hano eur barz koz eus ar Gres.

(2) Da lavaret eo, heb seo, — dizec'het.

(3) Hervez ar bayaned, Herkul a oa mab d'ar brasa eus doueou an nenv; e vamm a oa eus Theb, eur gear eus ar Gres; Herkul, den-doue, a oa brudet dre e nerz dispar.

(4) Minter = chaudière.

d'ezan beg e fri; Pantagruel n'oa ket bet diesoc'h d'ezan en em denna eus an hualou-ze eget n'oa bet da Zamson tec'het eus a douez ar Philistined. Paka 'reas an aotrou 'n ourz hag e tiskolpas anezan evel ma tiskolper eun evn bihan bet o rosta ouz ar ber; c'hoarzin a reas c'hoaz o libri e damm lip e bao!

Gargantua, an tad, a grogas aoun ennan n'en em gavje droug gant e vab, setu ma lakeas ober peder jaden houarn gant mellou teo evit her staga; lakaat a reas ivez harpa e gavel gant peuliu mein... Poan gollet!

Eun dervez ma roe e dad eul lein vras da holl brinsed e lez, ar zervicherien o devoa kement a breder gant an dud a oa ouz taol mac'h ankounac'hejont ar paourkeaz Pantagruel a jomas evelse « a recutorum ». Petra reas hen? — Petra reas? Va zud vat, selaouit. Da genta e klaskas terri ar cheden gant e ziwrec'h: allas! re grenv e oant. Neuze e trips kement gant e dreid ma torras penn e gavel, eun treust teo hag en devoa seiz raouad hirder ha kement all a ledander; goudeze ec'h en em rinklas gwella ma c'hellas er meaz hag e dreid a stokas ouz an douar; eno avat eo e tiskouezas en devoa nerz; en em zevel a reas war e dreid, en e zav souinn, e gavel gantan stag ouz e gein: henvel oa ouz eur vaot (1) a glask pignat war eur voger; lavaret ho pije c'hoaz e oa lakeat war e benn eul lestr-marc'hadour a bemp kant tonel.

Evel ma 'z edo ez eas er gampr m'edo enni ar brinsed o festa: ar re-man o devoue eur spontaden, e c'hellit kredi; dre ma 'z edo staget re vat e ziwrec'h ouz ar c'havel n'oa ket goest da gemeret gant e zaouarn peadra da zibri; met poania a eure da blega izel awalc'h evit gellout paka eun draik ben-nak gant e deod; e dad a welas neuze e oa bet ankounac'heet ar pôtr ha dre ali ar brinsed o unan hag an aotrouned a oa er banvez e lakeas distaga anezan. Pa voe lammet ar cheden diwarnan, Pantagruel, lakeat ouz taol, a brejas mat; droug a oa ennan koulskoude: distaga a eure eun taol dourn war greiz e gavel hag e vruzunas anezan e pemp kant mil tamm pe ouspenn: diskleria reas ivez ne zistroje ket ken en toull brein, el leac'h m'oa bet klozet.

III. — AR MERC'HED O DEVEZ C'HOANT ATAO DA OBER KEMENT TRA A ZO MIRET OUTO.

Klevet am eus lavaret penaoz ar Pab Yann XXII o tremen eun deiz dre Fontevrault a voe pedet gant an abadez hag he leanezed da rei aotre d'ezo da vont da govez an eil gant eben: « N'eus aotre ebéd, a respontas ar Pab, ha ne rofen ket deoc'h a galon vat. Dies e kavan koulskoude ober ar pez a c'houlennit rag ar govesion a zo eun dra hag a die beza tavet ha c'houi, merc'hed, ho pezo poan o chom sioul! »

(1) Eur vao = une tortue.

— « Ni, emezo, a davo gwelloc'h eget ar wazed ! »

Neuze an Tad Santel a fislas enno eur voest heb lavaret d'ezo ez oa enni eur sidanik.

— « Dale'hit, eme ar Pab, gant habaskded, dale'hit ar voest-man el leo'h ma ne vezo na gwelet, na digoret gant den; ma kuzit mat anezi ouz an holl, me a roio deoc'h an aotre a c'houlennit; an nep'avat a zigoro ar voest a vezo barnet gant an Iliz hag eskumunuget ! »

A veac'h ma oa great an difenn, m'o devoa youl al leanezed, e c'hellit kredi, da welet petra o oa ebarz er voest. Mall bras o devoa da welet ar Pab o vont en e hent; an Tad Santel a roas d'ezo e vennoz araok kuitat ha n'oa ket eaf teir gammed er meaz eus al leandi ma 'z edo an holl leanezed o sellet ouz ar voest hag o welet petra a oa ebarz.

En deiz warlerc'h, ar Pab a zistroas da Fontevrault, m'arvat evit digas an aotreadur a c'hortozet; c'hoantaat a eure gwelet ar voest araok rei d'ar merc'hed o goulenn; ar voest a voe digaset: tec'het oa al labousik. Neuze ar Pab a ziskleris d'al leanezed e vije re zies evito tevel ar pec'hejou pa n'o devoa ket gellet mirout, prennet mat, ar voest a oa bet fislset enno ha pa n'o devoa ket bet a aoun rag barnedigez an Iliz.

Troet evit Feiz ha Breiz gant
Lan AR BUNEL.

Konkour ar C'hatekiz

Kavout a reot diwarlerc'h (1) an « Daolen a enor » a zoug hanoiou ar re o deus bet, da nebeuta, an hanter eus ar poentchou a c'heller da c'hounid evit an 8 goulenn a ioa great, ha n'o deus ket tizet ar 100 poent a ioa red evit kavout eur priz. Pa welint moulet o hano, ar vugale-ze a vo laouen hag ar re-all a lavaró : « Perag me d'am zro, ne welfen ket va hano e « Feiz ha Breiz » ? »

Brema am eus da lavaret petra zonzjan eus an deveriou am eus lennet ha barnet : holl int bet lennet gant evez, ar re hirra koulz hag ar re yerra. An darn vrasa a zo bet skrivet freas awalc'h ; eun dra goulskoude n'eo ket miret, nag a dost, gant an darn vrasa, hag an dra-ze eo an *doare da skriva brezoneg*, ar pezh a c'halvit e galleg an « orthographe ». N'eo ket en aner, a dra zur, bugale, e c'houlennomp e ve desket en holl skolioù lenn ha skriva ar brezoneg, rak eun druez eo gwelet e pe zoare eo

(1) War bajennoù ar golo, 5 ha 6.

mac'hagnet o yez gant kement a Vretoned. Hag e sonjen ennoun va unan : « E peleac'h 'ta ema daoulagad ar vugale, ma skrivont traou ken iskiz ? N'eo ket dies goulskoude sellet ouz eul levr ha skriva var eun ar pezh a lenner ! » Re zievez int ar c'halz eus ar vugale, ha n'eo ket souez : an darn vrasa anezo n'o deus na mestr na mestrez skol evit o difazia, evit diskouez d'ezo penaoz skriva dereat ar yez desket var barlenn o mam. Peur 'ta e teuió Breiziz d'en em zonzjal enno o unan ? Lavaret e ve, e gwirionez, hon deuz mez da veza Bretoned, p'eo gwir ken dizablant ha tra e poaniomp da zeski ar galleg ha da zilezel ar Brezoneg. Ha goulskoude petra 'ra da Vreiziz beza eur bobl dishenvel eus ar poblou-all ? Ar yez, ar brezoneg, dreist peb tra-all, hag abalamour da ze e lavaran deoc'h, bugale : labourit a zevri da zeski yez ho pro evit ma choumo c'hoaz Bretoned e Breiz-Izel !

Setu ama eun nebeut bennag a faziou dastumet ama, a-hont; hag a ziskouezo d'eoc'h penaoz e c'heller mac'hagna hor Brezoneg paour !

Stad ar rase, eleac'h a c'hras ; an Elliz, evit an Iliz ; tost evit stad ; gant ne'h'och, eleac'h ganeoc'h ; bois a zo skrivet evit bloaz ; clevette a gavan evit klevet ; ketta evit kenta ; plucator evit purkator ; Varc'hez evit Werc'hez ; Ien evit Ian ; Eliéz evit Elias ; ha nag a bed all ! — Unan a lavar « Ar Werc'hez a ioa *maman* da Zoue » ! — eun all a skriv « ... en eur pronounce *konzour* ar Zakramant » ; Daniel, a lavar eun all, a ioa « er fosse a lionnou » ; gourc'hemennou a zo hag a zell « ouz ar prochen ». Ha c'houi gav d'eoc'h eo bugale eus ar c'hearioù eo a skriv evelse ?

Pell ac'hano ! Ha ma 'z eo ken mac'hagnet ar brezoneg, bezit dinec'h, al latin en deus ive e lod : hag eun tam brao eo gwelloc'h d'ar vugale deski o fedennou e brezoneg eget e latin : neuze da vihana, e ouezint petra livirint ha ne vo ket gwelet skriva an Ave Maria evel-hen : « Ave Maria, *gracia plena*, Dominus tecum, *ninitatour, mirioribus* et benedictus *brutus vintruis*. Hel livirit d'iz, daoust ha n'eo ket eun druez kement-se ? Ha ken eas eo digeri an daoulagad ha taoler evez !

Gwelomp brema penaoz a zo bet respountet da bep hini eus ar goulennoù :

KENTA GOULEN : *Hag hen a zo eun Doue ?* — Ia, ho peuz lavaret holl ; unan pe unan en deus lavaret : Ia, eun Doue a zo e tri fersoun : hag er goulenn n'oa hano ebet eus mister an Dreinded. — *Penaoz her gouzompni ?* Red oa respout : Anaout a reomp ez eus eun Doue, rak Doue e unan en deus hen diskleriet hag an Iliz a c'hourc'hemenn d'eomp her c'hredi ; ouspenn, hor skiant

vat a lavar d'eomp eo red e vije eun Doue krouer holl-c'halloudek, rener holl-c'halloudek ar bed, a zo bet a holl viskoaz hag a vezo da virviken ; euz eun tu-all, an holl boblou a zo bet var an douar o deus kredet en eun Doue, hag an holl dud unanet evit lavaret ar memes tra, heb beza en em glevet diaraok, ne c'hellont ket fazia war ar wirionez-ze ; erfin, ennomp hon unan e kavomp eur vouez a lavar deomp ive ez euz eun Doue : ar vouez-ze eo hor c'houstians. — An darn vrasa o deuz komzet euz testeni ar skiant-vat, ha mat o deuz great, rak hennez eo an testeni krenva p'eo gwir an Abostol sant Paol a damalle d'ar baianed o dallentez « Ar pez a c'heller da anaout diwar benn Doue a zo lakeat sklear dirazo, rak Doue en deuz hen diskouezet d'ezo ; ha perfektionou Doue — (ne c'heller ket o gwelet enno o unan) —, e c'halloud eternel hag e zivinite a weler ker sklear ha gant an daoulagad, abaoe ma 'z eo krouet ar bed, pa zeller ouz an holl draou krouet. » (Lizer d'ar Romaned, Pennad I, 19-20).

Pa gomzer euz traou a bouez evel ma 'z eo ar relijion, eo ret taoler evez mat pe gomzou a lavarer, pe a skriver : dies eo awechou kavout ar ger a zere, n'euz forz ; meuz arabad eo lavaret evelhen : « Anat eo oa red kaout eun den holl-c'halloudek evit kroui pep tra hag an den-ze eo Doue ! » Livirit : « Red oa kaout unan benag... hag hennez eo Doue. » Doue n'eo ket eun den eo, her gout a rit ervat.

Perak ne c'hell beza nemet eun Doue hebken ? Ar re o deuz komzet euz mister an Dreindet, a zo faziet ; an darn vrasa o deuz respountet mat : ne c'hell beza daou vestr holl-c'halloudek asamblez, ha p'eo gwir Doue a zo e unan e peb leac'h, daoust e pelec'h e vije lekeat eun Doue all ?

EIL GOULEN. — Daoust hag an Elez a zo bet gwelet awechou gant an dud ? Pere ? Gant piou hag e pelec'h ? — Ar c'halz ac'hanoc'h o deuz sonjet oa awalc'h komz euz an tri Arc'hel a ouzomp o hano : sant Gabriel, sant Raphaël ha sant Mikeal : n'oa ket awalc'h an dra-ze. Lod all — ha niverus int bet, — o deuz klasket en Testamant koz hag en Testamant neves, ha mat o deuz great. Meur a hini a fazi diwar benn an Testamant neves : kavout a ra d'ezo eo ar memes tra *Histor an Iliz, Buez ar Zent* hag an Testamant neves : nan, n'int ket ar memes tra, pell ac'hano zoken : en Testamant neves e kavomp ar Pevar Aviel, Levr Oberou an Ebestel, Lizeri sant Paol, Lizeri sant Per, Lizeri sant Iann, Lizer sant Jakez, Lizer sant Jud, ha Levr an Apokalyps skrivet gant sant Iann, ha netra ouspenn. Red e vije bet eta lavaret : « An

Elez a zo bet gwelet gant an dud : her gouzout a redmp dre an daou Destamant ha dre istor an Iliz ha buez ar Zent. » — Nag a faziou goulskoude evit ar goulen-ma. Setu eun nebeut anezo : o skriva a ran evit brasa mad ar re o deuz great anezo. — E pelec'h 'ta en deuz kavet hema oa bet kaset eun eal da zant Per evit lavaret d'ezan *badezi ar profet Balaam ?* — Piou eo 'ta an Amaüs a welas eun eal ? — Abaoe peur emaint-i ar re-ma e rehik an Elez : *santez Katell, santez Mac'harit, santez Mari mam da Jezuz, sant Per, sant Korantin, sant Sultian ? Sant Per a voe gwelet gant Judas, sant Korantin gant ar Werc'hez Vari, sant Suliau gant sant Jean-Baptiste.* E pelec'h 'ta eo bet kavet ar sorc'hennou-ze ? — Re all a fazi evit an tri Arc'hel anavezet mat goulskoude : evit lod, an Arc'heal Raphaël en em ziskouezas da *Zaniel, da Zakarias* ha da *vab Jakob* (eleac'h mab Tobias) ; — an *Arc'heal Gabriel* en em ziskouezas da *Jeanne d'Arc*, hag — her c'hredi a rafec'h ? —, a zaludas anezi evit beza *mam da Zoue !!* — Sant Mikeal ive a zo kaset da gaout *Josue hag Izai.*

Hag evit respount d'ar goulen : E pelec'h ? nag a draou iskiz a zo bet skrivet ! Ne c'hellan o lavaret holl : eun nebeut hebken : *Josue a ioa var menez Tomb ; Kear Gargan* (eur menez !) a *ioa e kichen St-Malo ; Menez ar Sinai*, eme eun all, eo *Menez Sinai euz ar Salet ; ar Werc'hez a ioa e templ Jerusalem* (hag an Aviel a gomz euz he zi e Nazareth) ; *Jeanne d'Arc* a ioa o tiouall *he loened e kichen Orleans !* — En han Doue, deskit mat ar pez ho peuz da zeski ha ne skrivfot ket traou ken sebezus ! — Re all a zo hag a gav dezo n'eo ket Doue e unan eo a gomze ouz unan pe unan euz ar batriarched pe ar brofeted : hag ar Skritur Zakr ne gomz ket euz eun eal, mes euz *Doue e unan.* Arabad eo klask tenna euz ar Skritur Zakr kement n'ema ket enni : ha kaër am euz bet lenn an Aviel, n'am euz ket kavet ennan, nag en Testamant koz ken nebeut, hano euz an eal a ieas da gaout sant Joachim ha santez Anna.

(Da heuilh).

F.-M. MAZÉAS.

I. — RESPONTGHOÙ DIVINADENNOU MIZ-HERE

I. — Eur gestad weñan. — II. — Koar da ziella Iiziri

III. — An neb/a gomz an nebeuta
Hag a oar selaou ar m'ula
A vez alies ar furra!

IV. — An azen. — V. — Lannilis.

II. — O DEUZ GOUNEZET 100 POENT EVIT DIVINADENNOU MIZ-HERE.

A. M. Crenn, Guipavas.
Louis Floc'h, Plomeur.
Yv. ar Goff, skolaer, Lesneven.

Cl. ar Goff, Montroulez.
J. Yv. ar Goff, St-Thégonnec.
Potr-Gouezec, Trelon, Nord.
J. Gueguen, Porzall.
Joseph Herry, Plougoultm.
Marg. L. Hour, Lannilis.
Fr. Iliou, Goulven.

E. Kerdiles, en Anjou.
Mari Laurent, Guipavas.
Yv. ar Menn, Sizun.
Felix Moal, Enez Vaz.
Laurent Ollivier, Lanhouarne.
Fr. Pouliquen, St-Thégonnec.
Roger Ramonet, Plouider.
J. Robin, St-Thégonnec.
M. Sparfel, Lanhouarne.
J. Tanguy, St-Thégonnec.

III. — **Lennit-piz.** A. — Kaseteo bet d'ar re-holl o deus o gounezet priziu ar *C'hatekiz* ha priziu *divinadennoù 1921*. Talvoudegez 600 lur a oa enno. *Feiz ha Breiz* ne ra ket a c'hoap eus e lenne-rien. *Jean-Louis Malgorn*, 230e R. A. C., 21e Batterie, S. 154, ha *Marcelline Cabon*, au Menguen, en Plougourvest, a zo deuet o friziu d'eomp en dro : p'otr ar post, war e veno, n'en deus ket o c'havet; n'o deus nemet digas o adresou nevez d'eomp (J. L. Malgorn a leverer d'eomp n'eo ket soudard ken) hag e vezo kaset d'ezo raktal ar pez o deus gwir da gaout evel ar re all.

B. — N'hon deus ket gullet kaout eur plas d'an *divinadennoù* er *Feiz ha Breiz*ou diveza. Daoust da ze e kasit levrig bihan *Histor Breiz gant J. C.* d'an 20 a zo bet da genta evit *divinadennoù miz Here*.

C. — Hag e tigoromp breman, etre hon lenne-rien, eur **genstrivadeg divinadennoù** nevez a bado c'houeac'h miz hag e stagomp outi 35^e priz kaer : ar priz kenta a vo 25 lur; an eil, 15 lur; an trede, 10 lur hag an 32^e gonidek a deuo warlerc'h o devezo al levr nevez **Christo, sant Theodot**, savet gant an Aotrou Guillou ha skeudennet gant an Aotrou Roy, kaera levr brezonek a vezo bet biskoaz!

IV. — DIVINADENNOU MIZ-GENVER

I. — Gwelet oun bet Gwelet vin c'hoaz
'Leac'h n'oun ket bet 'Leac'h n'in biskoaz!
20 p. ar r. *Digaset gant J. M. Guillou, Rungwenn, Loc-Melar.*

II. — Petra zo a bell pe a dost
Lagad d'ezan e beg e lost?
20 p. ar r. *Digaset gant J. Yv. Cornec, Coat Menach, Plouider.*

III. — E pe leac'h e vez kavet
Keariou heb ti ebed?
20 p. ar r. *Digaset gant Yv. ar Menn, Sizun.*

IV. — Daou veg ha daou lemm,
Daou doull en eur penn.
20 p. ar r. *Digaset gant Adolph Darchen, Mahalon.*

V. — Pennou Petra Er marc'hajou
A vez stanka Hag er foarioù?
20 p. ar r. *Digaset gant Josephina Stephan, St-Thonan.*

Digas ar respontchou, berra ma vezo gullet, hag an *divinadennoù* nevez a gavfat, a benn ar 25 euz ar miz, da :
M. le Directeur du *Feiz ha Breiz*, Plouguerneau (Finistère).

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONEK

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TOLEN AR MIZ. — Maro Beneal XV. — Sent Breiz, GWELTAS :
— Kelc'h-stud Sant-Paol, L. AN DISSEZ. — Buhez ar C'hardinal
Dubourg, Y. M. G. — Kadou ar c'hernevad, YAN ZOUARD. —
An ao. Kerlaban, J. M. P. — Sivi Plougastel, L. TH. —
Spered ar re all, L. AR B. — Konkour ar c'hatekiz, F.-M.
MAZÉAS. — Keleier, PLUENZIR. — *Divinadennoù, PER HA PAOL*

Maro Beneal XV

Eur c'helou, ha n'edot tamm ebet war c'hed anezan, a zo o paouez lakaat an Iiz a-bez e kaonv; ar Pab Beneal XV; ha n'eo bet nemet eiz deiz klavy, a zo marvet d'ar zul 22 a viz genver diveza.

Ganet e Jen d'an 21 a viz Du 1854, beleget d'an 21 a

viz Kerzu 1878, Jakez della Chiesa a deuas da veza sekretour an aotrou Rampolla e Madrid hag e Rom; er bloaz 1907 Pi X hen hanvas da arc'heskob e Bologn hag a grouas anezan kardinal d'ar 25 a viz mae 1914; d'an 3 a viz Gwengolo warlerc'h e oa Pab hag e kemere an hano a Veneat XV.

Epad ar seiz vloaz m'eo bet war gador sant Per en deus bet ar rann-galon da welet ar hobliou kristen oc'h en em zrailha gwasoc'h eget n'o devoa great biskoaz; ma vije bet great dioutan, tan ar brezel a vije bet mouget kalz kentoc'h; e youl, breman, pa oa ehanet al lazerezh, oa diazeza da vat ar peoc'h etre ar rouanteleziou. laoueneas e vloaveziou diveza.

Gwelet kannad ar Frans o tont da gemeret a-nevez al lec'h lezet goull gantan abaoe ar bloavezh 1905 a

Karet a rea hor Breiz: « Biken, eme an aotrou Charost, arc'heskob Roazon, ne ankounac'hain gant pegement a nerz e komze d'in, pa 'z is d'e welet, eus a lealded hag eus a largentez ar Vretoned :

« Breiz, emezan, a zo bet a viskoas brokus e kenver ar Pab, brokus gant he arc'hant ha brokusoc'h c'hoaz gant he goad. » Hag en dere'hent dec'h, en d'eün, dre zourn e sekretour ar C'hardinal Gasparri, e skrive d'in en devoa desket karet zouaved Breiz azalek e yaouankiz ! »

AR C'HONKLAV

Bagig sant Per ne c'hell ket chom heb sturier. Piou a gemero ar stur eus a zaouarn Beneat XV ?

An hini a blijo gant Doue hag a vezo dibabet gant ar C'hardinaled bodet evit kement-se breman e kear Rom. Bodadeg ar Gardinaled evit henvel eur Pab nevez setu ar pezh a hanver ar C'honklav (1). Peurliesia e vez great er Vatikan, e palez ar Pabed, awechou evelato, e vez great er meaz euz a Rom ha zoken er meaz euz an Itali.

Ped kardinal a zo ?

Beteg dek ha tri ugent a c'hell beza; en deiz a hizio n'eus nemet 59 : 29 eus an Itali ha 30 euz ar rouanteleziou all; ar Frans he deus 5 kardinal: an A. Luçon, arc'heskob Reims, an A. Andrieu, arc'heskob Bourdel, an A. Dubois, arc'heskob Paris, an A. Maurin, arc'heskob Lyon, hag an A. Billot, o chom e Rom.

Piou eo a zigor ar C'honklav ?

Ar c'hardinal-kamerling. Ar c'hamerling a zo eur c'hardinal dibabet gant ar Pab araok e varo, evit gouarn an iliz da c'hedal ma vezo hanvet eur Pab nevez; ar c'ha-

(1) Konklav a deu eus ar gerioù latin *cum*, gant, *clave*, alc'houez abalamour ma vez ar gardinaled dindan alc'houez ken na o devez hanvet eur pab nevez.

merling hanvet gant Beneat XV eo e sekretour bras ar C'hardinal Gasparri.

Ped dervez eo red gortoz goude maro an Tad santel ar Pab araok digeri ar C'honklav ?

Red eo o defe amzer d'en em voda an hanter euz ar gardinaled hag unan ouspenn Breman n'eo ket dies d'ezo en em gaout niverus awalc'h, e dek dervez, o veza ma c'heller ober hent hir e nebeud amzer.

Penaoz e vez digoret ar C'honklav ?

Dre offerenn ar Spered-Santel lavaret gant ar c'hosa eus ar Gardinaled. Epad an offerenn-ze an holl Gardinaled a vez kommunit gant an offerenner ha goude e reont holl le da voti hervez o c'houstians.

Al lezenn a dleer miret epad ar C'honklav hag hi a zo striz ?

Ya ! eur wech eat er C'honklav, ar Gardinaled ne welont na ne gomzont gant diaveaziad ebed, ken na vez hanvet ar Pab nevez. Aotreet e vez da bep hini derc'hel gantan eur beleg hag eur mevel.

Ped mouez a zo red da gaout evit beza hanvet? Red eo kaout, da nebeuta, an daou farz (1) euz mouezioù ar gardinaled deuet d'ar C'honklav.

Ar C'honklav hag hen a c'hell padout pell ?

— Ya, awechou e vez pell : er bloaz 1800 p'eo bet hanvet, Pi VII e padas tri miz; Gregor XVI, er bloaz 1831, ne voe hanvet nemed goude daou viz konklav. P'eo bet hanvet Leon XIII, Pi X ha Beneat XV, ne badaz nemed daou pe dri dervez; en taol-man e leverer ne bado ket hirroc'h.

Hag henvel a c'heller n'euz forz piou euz ar Gardinaled ?

Ya ! n'euz forz piou anezo; n'euz forz pe oad ha n'euz forz euz a he vro eo.

Hag henvel a c'heller unan bennag ha ne vefe ket kardinal ?

Ya, evelato peurliesia ec'h hanver eur c'hardinal.

Ha red eo e vefe eskob an hini a hanver ?

Nan, rak ar Gardinaled n'int ket holl eskibien. Rag beza ez euz tri rumm gardinaled : ema ar gardinaled eskibien, ar gardinaled beleien hag ar gardinaled avierien.

Gregor XVI ne oa nemed beleg pa voe hanvet da Bab.

Henvel a c'heller zoken da Bab unan ha n'en deus bet c'hoaz urz ebed. Pa zigouez an dra-ze, an hini a zo hanvet a zo red d'ezan, ma fell gantan beza Pab, digemeret an holl urzioù diouz-tu.

Ha petra vez great p'en deus bet unan bennak mouezioù awalc'h ?

Neuze ar c'hosa euz ar gardinaled a ya da gaout an

hini a zo nevez hanvet da c'houlenn outan ha digemeret a fell d'ezan ar garg a ginniger d'ezan.

Ma tigemer, e ro da anaout an hano nevez a, fell d'ezan dougen hiyiziken hag e wisker neuze anezan gant dilhad-pab, lerou gwenn, boutou ruz, sae-veleg wenn, gouriz seiz gwenn, surpiliz gwenn, mantel voulouz ruz, ha war he gorre, eur stol ruz alaouret tro-war-dro.

Neuze e ya da gichen an aoter, hag ec'h azev eno war eur gador-vreac'h. Kerkent ar Gardinaled a deu da bokat d'e zourn; kement-se evit rei d'ar Pab nevez ar merk kenta euz o sentidigez en e genver. Neuze e ro e vennoz « urbi et orbi » da lavaret eo da gear Rom ha d'ar bed holl. Ar bobl destumet endro da chapel ar votadeg a oar e vez hanvet eur pab nevez pa wel eun tammik moged o sevel eus korzen ar four-nez lakeat a ratoz kaer e chapel ar votadeg evit devi ar bilheji vot. Pa vez nul ar votadeg e vez lakeat kolo leiz e mesk ar bilheji hag ar bobl, o welet moged teo o sevel, a oar e ranko ar gardinaled voti adarre.

Evit rei da c'houzout d'ar bobl piou a vez hanvet, ar c'henta euz ar gardinaled avielerien diwar iliz sant Per, a lavar a vouez krenv d'ar bobl bodet dirag : « eur c'helou mat am euz da lavaret d'eoc'h ; beza hon deuz evit Pab an hen-man-hen a gemer an hano-man hano. » Kerkent kleier holl ilizou Rom a vez lakeat e brall hag ar bobl a ya a leun en iliz sant Per evit kaout bennoz kenta viket nevez Hor Zalver Jezuz-Krist war an douar.

KAERA KALANNA a oufec'h d'ober d'ho pugale soudarded ha mortoloded eo lakat kas d'ezo « Feiz ha Breiz » ; eus ar Maroc koulz hag eus a lez ar Rhin ar botred yaouank o devez anezan a skriv d'eomp da lavaret peger bras eo o laouenedigez p'en em gav ganto da zul kenta 'r miz : c'houez vat ar gear a glevont gantan !

Evit kement-se kasit hoc'h arc'hant — 1 skoad hebken — gant adres ho mab da : **M. ANDRE, 9, Grand'Place, Saint-Pol-de-Léon (Finistère).** Chèque postal 3041, Rennes.

« Feiz ha Breiz » n'eo nemet 1 skoad er bloaz ken nebeut evit Bretoned ar Perigord hag an Dordogn; eun dra vat eo dont war zikour an dudou keiz-ma o deus ranket mont ivez da glask o bara keit all diouz o Bro.

Notre Bretagne en cornettes, à genoux devant ses calvaires, a des amis jusqu'au bout de la terre.

HUGUES LE ROUX,
Sénateur de Seine-et-Oise.

SENT BREIZ

SULIOU HA GOUELIOU MIZ C'HOUEVRER

- 2 a viz C'houevrer.** — Gouel Itron Varia 'r Goulou. Gouel degostion. Offerenn ha Gousperou ar gouel-ze.
- 5 a viz C'houevrer.** — Vte Sul goude ar Rouaned. Offerenn ha Gousperou ar zul-ze.
- 12 a viz C'houevrer.** — Septuagesima. Offerenn ha Gousperou ar zul-ze.
- 19 a viz C'houevrer.** — Sexagesima. Offerenn ha Gousperou ar zul-ze.
- 26 a viz C'houevrer.** — Quinquagesima. Offerenn ha Gousperou ar zul-ze.

* *

3 a viz C'houevrer. — Sant Gweltas, abad (493-570).

Etouez sent Breiz enoret epad miz C'houevrer — sant Gweyroc a zo e c'houel d'ar 17, sant Ruelin a zo e c'houel d'an 28, — n'eus hini par da zant Gweltas, mab Gaunus, roue Bretoned ar Strat-Cluyd, diskib sant Ildut, kenvreur sant Paol ha sant Samson, prezeger ar feiz e Breiz-Veur, e Iverzon hag e Breiz-Izel.

An dristidigez en devoe da welet ar Zaozon o tiskar e Vro dre an dir hag an tan; ac'hano e kemeras tro da zevel al levr brudet « De excidio Britanniae » — **Dismant Breiz** — el lec'h ma sko dizamant war ar pec'hejou a lakea Breiz-Veur, e vaminvro garet, da goueza en he foull; re ar bobl, re ar veleien ha re ar pennoù kurunet : « Ar pezh am doug da skriva al levr-man, » emezan, eo ar c'hlaç'har a rann va c'halon pa welan reusiou » ha gwalenier va Bro hag em efe kement a zudi ma c'hellfen » he farea; ne glaskein ket ober meuleudi ar re galonek o deus » stourmet eviti epad amzer euzus ar brezel; ar pezh a fell d'in » eo diskuilha d'an holl ar re a zo bet laosk awalc'h evit he » lezel da goueza etre daouarn he enebourien! » (1)

Gweltas.

(1) Non tam fortissimorum militum enuntiare statui virtutem quam desidiosorum ignaviam. (Liber De excidio Britanniae f. I. col. I.).

Na kaseet na meulet. — Dirag dor an ifern Dant a gavas tud reuzeudik ha Virjil, e vlenier, a gomze anezo d'ezan en doareman : « Gwelet a rez ! setu aze eneoù tenval ar re a vevas, heb beza bet kaseet na meulet gant an dud ; n'euz hano ebet anezo ken war an douar ; ankounac'heat int ; an drugarez hag ar justis n'o deus netra da ober ganto ; lezomp anezo, aze, et lec'h m'emaint, met gra eur sell outo, d'ar red, en eur dremen, ha kerz ebliou ! »

Kelc'h-studi Sant-Paol⁽¹⁾

NETRA Abaoue Gouel ar Bleun-Brug ez eus savet e Kastel-Paol eur c'helc'h-studi brezonek. Bep sizun, daouzek pe bemzek den a bep stad hag a bep micher a en em vod en eur gampr dindan lagad eur beleg a zo evidomp eur c'huzulier hag eur mignon.

Evel e peb tiegez, e peb parrez hag e peb bro hon eus hanvet eur Rener, eur Gour-Rener, eur Sekretour hag eun Tenzorier ; en em garet a reomp holl evel breudeur ; en em starda a reomp an eil ouz egile evit rei skouer vat en-dro d'eomp ; hon youl eo rei d'an holl Vreiziz d'en em garet muioc'h eget ne reont breman ; ma n'en em garomp ket ne raimp netra dalvoudus evit ar Vro : ar c'halonou sklaset a zo kalonou maro. N'en em welomp alies nemet evit en em anaout muioc'h ha n'en em anavezomp muioc'h nemet evit en em glevet gwelloc'h : heb emgleo e kouez an traou brasa d'an traon ; gant emgleo e vez eun dudi gwelet penaoz e sav an traou distera er vann !

AR RELIJION Pa vezomp bodet, holl a-unan, kenta tra a reomp, goude eur pennadik pedenn da c'houlenn ouz an Aotrou Doue benniga hol labour, eo leun buhez unan pe unan eus sent Breiz. Ni a fell d'eomp bale war roudou an dud vat-ze, kerent tost d'eomp, hag o deus great Breiz, evel ma oa c'hoaz pemp kant vloaz a zo, kaera bro a oa war an douar d'ar mare-ze ; lenn a reomp o buhez, rag hor mennoz eo deski ganto penaoz pedi ha penaoz labourat evit adsevel adarre ker kaer ha biskoaz ar Vro gristen ha breizad o deus savet gwechall.

ISTOR AR VRO Pa vez lennet Buhez ar Zant ha taolet pled war e labouriou e vez lennet eur gentel skiantek war istor hor Bro ; eur imab ha ne anavez ket e dud n'eo ket evit o c'haret ; eur breizad ha ne oar ket buhez e Vro ne c'hell ket he c'haret nemet diwar c'horre ken nebeut, rak arak karet eun dra eo red e anaout, an dra-ze a zo

(1) Eun dudi eo bet evidomp klevet kelou krouidigez Kelc'h-studi sant Paol, e kear-benn Bro-Leon. Kinnig a reomp hor gwella gourc'hemennou da gement hini en deus roet dourn d'e zevel ; ra ziouano re all, kalz re all henvel outan e Leon hag e Treger, e Kerne hag e Gwened, e Breiz-Uhel koulz hag e Breiz-Izel : ezom hag ezom bras a zo anezo ; Bro-Gemru a zo bet salvet gant ar skol-zul ; Breiz a c'hell beza salvet gant ar c'heichou-studi brezonek.
J.-M. P.

sklear hag anat, hag evit anaout Breiz n'eo ket awalc'h sellet ouz ar pezh a dremen breman, endro d'eomp, red eo sellet ouz ar pezh a dremen gwechall ha lenn he buhez gant evez, o studia piz an eil kantved goude egile.

BRO EBED Evel ma n'eus korf beo ebet heb ene, n'eus bro veo ebet ken nebeut heb ene hag ene eur Vro eo he yez ; ene Breiz eo ar brezoneg hag abalamour da-ze, goude beza sellet ouz eur pennad eus Istor hor Bro, e vez ganeomp eun tamm skol war ar brezoneg ; an eil a laka egile war evez eus ar faziou e c'heller koueza enno pa gomzer pe pa skriver hor yez ; digas a vez great an hanoiou brezonek eus a gement beñveg — gant hanoiou kement pezh a zo ennan — a zo red da gaout e kement micher a zo.

Ouspenn, peb hini a zigas gantan al levriou, skridou, soniou ha gwerziou brezonek a gav endro d'ezan hag o deus talvoudegez ; an eil a dremen d'egile ar pezh en deus.

AN TONIOU Deski a rear ivez toniou, soniou ha gwerziou an holl vroioù keltiek, da lavaret eo, re Vreiz-Veur hag Iverzon koulz ha re Vreiz-Izel (1). Karet a rafemp e teufe ar Vretoned da gana, war gomzou o yez, an toniou ken dispar-ze e lec'h ar zoniou gallek distrantel e vezont klevet o tistaga dre ma 'z eont hag a zo bet savet gant tud diskiant hag hudur, eun donjer o gwelet. Klevet a rear kana ar zoniou galleg-saout-ze war blasennou kear Vrest, bep sul, gant eur gwaz — hag em bije eun tamm aoun oc'h en em gaout gantan d'an hanter-noz, en eur c'horn bennak — ha diou vaouez raoulet, mez o c'hlevet. Piou a bren o soniou louz diganto ? Tud hep deskadurez ha tud c'hoant d'ezo da gana traou divalo, mortoloded hanter vezo, tud ha ne ouezont ket petra 'zo brao diouz petra n'eo ket !

RED EO Ma 'z eus Bretoned ha n'o deus ket a skouarn, ez eus ivez, siouaz, kalz re all ha n'o deus ket a lagad ; kement-man a zo gwir dreist-oll evit ar pezh a zell ouz an doare d'en em wiska ; plac'hed yaouank a zo hag a en em wisk evel merc'hed fall ar c'heriou bras ; potred yaouank a zo ha gwisket e bretoned a oa eun dudi o gwelet ; kemeret o deus gwiskamant an dud distera a zo er c'heriou ; pegen kaer ha pegen meulet e oa gwechall ar Vretoned ; met siouaz ! Marc'hadourien mall d'ezo beza pinvidik a lavar : « Prenit ! prenit ! ar c'hiz eo breman ! ar « progrès » eo ! » Hag ar Vretoned a zo gwis-

(1) Sellit, war drede pajenn ar golo, ouz kenstrivadeg Toniou « Breiz Atao » ha kemerit perzh enni mar gellit.

ket holl evel maskaradennoù ! Hag ar varc'hadourien rubanoù ha lereier gwiad kivnid, kasketennoù ha kram-pouezennoù a bep ment hag a bep lion a zo pinyidik !

**DESKI HA
DESKI C'HOAZ !**

Arabad e vefe kredi evelato e vefe a eneb Breiz an holl dud yaouank a welomp hizio gwisket ken iskiz ! An dud-ze holl a zo tud heb deskadurez vras hag a 'z a warlerc'h ar c'hiz evel an traoù skañv gant tiz an dour. An dud-ze holl ne ouezont ket dibab petra 'zo kaer ha dereat diouz ar pezh a zo divalo ha diskempenn ! Kredi a reont eo red beza gwisket evel eur plac'h pe eur paotr hostaleri e Paris ha ragachat eun tamm galleg-saout war don eur Parizian kraouennek evit bale gant ar « Progrès » ! Tud dall ! Kenta soudarded a zo war ar bed a vez great goap diouto gant eur c'hoz tamm kemenerez pe gemener pe c'hoaz gant eur marc'hadour mezer ! Petra zo kaoz eur wech c'hoaz ? An deskadurez ! n'eus ket a zeskadurez. *N'eus ket bet biskoaz dispignet kement a arc'hant da skigna deskadurez ha n'eus ket bet biskoaz kement a dud azen e Breiz evel ma 'z eus breman !* Kalz a dud a oar lenn ha skriva ha ne ouezont ket, hanter amzer, na petra lennont — na petra skrivont !

Ma vije bet desket brezoneg mat d'an dud-ze ha galleg goudeze dre ar brezoneg, desket d'ezo istor Breiz, desket d'ezo pegen santel ha pegen skiantek e oa gwechall hon tadou, laket ar Vretoned vihan da garet a greiz kalon Doue, ar Vro, ar ouenn, ar yez hag an holl gizioù breizad, e vije deuet hor c'henvroiz da welet, sklear evel an deiz, n'eo ar pezh a c'halver ar « Progrès » nemet mez ha diskar ar Vro !

**WAR 'RAOK
DRE-OLL**

An holl dud a galon hag a spered a wel breman eo red en em voda e peb parrez, eur wech er zizun, evit studia mat an hent da dizout kalon ha spered hor c'henvroiz diantket, ma teuint holl da anaout adarre ar wirio- nezh, ma teuint da garet a greiz kalon an eil egile hag ar Vro a-bez, goudeze.

Evit gounid ar c'halonou eo red kelenn dre skouer, dre skrid ha dre brezeg. Evit kelenn eo red studia ; studia a zo labourat. Met pegen c'houec'h e labourer pa ne vèzer ket an unan ouz hen ober, pa vez eun toullad mignoned leal o labourat asamblez ! Greomp eta kelc'hous- studi brezonek e peb lec'h, bras pe vihan ! Breiziz an nenv a wel ac'hanomp, a gar ac'hanomp hag a roio skoa- zel d'eomp ! War araok !

LOUIS AN DISSEZ.

**Buhez
An Otrou Kardinal DUBOURG**

E c'hinivelez. — E vugaleaj

Breizad 'oa an Otrou Kardinal Dubourg, a spered, a galon hag a ouenn. E dad hanvet Gwilhou Dubourg, a oa eus eun ti a c'houec'h a vugale, o chom e Logivi. E vamm, ganet e Lokirek, beg-douar peilhet ha krignet gant ar mor-bras, Jozefin Douenne he hano, e save endro d'ezi unnek bugel-all, breudeur pe c'hoarezed. He c'herent a zilojas ha, goude bezan bet gante eun nebeut bloaveziou e Guimaek, Jozefin a zigouezas e Montroulez elec'h ma voe dimezet da dad ar C'hardinal. Lennerien *Feiz ha Breiz* a ouveo breman perak e kare an aotrou Dubourg ar c'horn- douar-ze o chom ennan e dud koz, eus tu e vamm, niver a eontred hag a voerebezed, ha penôs en devoa lec'h da vont da hardona da chapel *Kernitron* a blij e d'ezan meurbed.

Dimezet da Wilhaou Dubourg, Jozefin Douenne a heuil- has he gwaz da Logivi, ha set' int o veza en eun tiig brao, harp e gein ouz bered ar barrouz, eun tammik konvers gante. Gwilhou a oa toer mein glas eus e vicher ha, herve lavarer, ampart oa da skeulia, da bignal uhel, ar pezh a reio d'e vab lavaret divezatoc'h, pa vezo komzet d'ezan eus micher e dad : « O sevel ken uhel, e roe lans d'in da bignal ive er c'hargou uhel eus an Iliz ! »

D'ar c'houlz-ze, an iliz parrouz a oa er vered elec'h ma weler breman chapel dantelezet sant Yvi. An iliz-ze, herve klevet, a oa eun tam bihanik evit digemer ar barrouzianiz. Bras oa, koulskoude, gant he nefen greiz, he gwareier izel, he zer ôter hag he zour menerez ennan kleier skeltr ha koz da vat. Perak, siouaz, nan eo ket bet adkempennet, pe c'hoaz, perak, elec'h sevel eur chapel lorc'hus ha diachu, nan eus ket bet sonjet miret al loden vrasa anezi evel testi- teni eus fe ha karante ar barrouzianiz o devoa he fleustret hag o dije bet levenez o taremredi iliz o badeziant hag iliz badeziant an ôtrou Kardinal ?

Rak en iliz koz-ze e voe badezet an O. Dubourg, an de kenta a viz here 1842. Ganet en de arôk, e voe douget war ar fonz-badeziant gant Gwilhaou Dubourg ha Renean ar Maux. An ôtrou Moignet, person ar barrouz, a reas ar vadeziant.

Marteze e rei plijadur da neb a lenno ar skrid-man gwelet aman ar ganaouen kanet dirak ar C'hardinal pa deuas da Logivi, evit ar wech kenta, goude bezan bet han- vet gant an Tad santel ar Pab prins eus an Iliz.

I

D'ar c'hardinal neve-hanvet,
Kanomp hirie holl unanet
Eur ganaouen 'n hon yez karet,
Rak er barrouz-man eo ganet,
'Tal-ti Sant Yvi binniget.

II

Parzek vloa ha tri ugent zo,
Mouez ar c'bleier gant o boubo
A lare 'us d'hon zraouerieno :
« Eur bugel, August e hano,
» Lak levezenez er c'halono ! »

III

E kalonou kristenien vad,
Ha pep hini 'ne gwir Vreizad,
En tad hag er vamm e zo stad !
Keit zo kleier o vransellat,
Ele ive deu d'en em gat.

IV

Tro-zro da El mad ar bugel,
Ele a-vern en em ziskouel ;
Meuleudi zo war bep muzel,
Rak bugelig mamm ken santel,
Herve laront, 'zavo uhel.

IX

Ar gouel kaer zo e Logivi,
Pa zeu d'hon gwelet an hini
A glevomp gant an holl meuli,
A zo ken karet ganimp-ni,
A ra kaera gloar Logivi !

Kinniget eo eta d'ar Werc'hez gant e vamm ; beva rei betek naontek vloa ha tri ugent, ar C'hardinal karet. Mervel a rei goude bezan 'n em diêzet evit rei testeni eus e garante da Vamm Jezuz.

Ze oa an 11 a viz gwengolo diweza. Evel ma lavare alies, eun tamm a oa, da dud Logivi, pa deue d'o gwelet : « N'on ket 'n em jeu ! » e tigoueze d'ezan bezan arwezet en de ma tiee mont da iliz Itron-Varia-Gelou-Mad, en e gêr-veur, evit peurgloza ar gouel a oa en noz-ze enni. Tud e di a lavar d'ezan chom da ziskwiza, diwall, betegout en em gavje wasoc'h : — « Mont a rin, emezan, na pa dapfen ma maro ! » Tapout a reas, nan ar maro war an töl, met en de warlerc'h e rankas chom en e wele ha, benn an 22, e lake e ene etre daouarn e Grouer, da nao eur noz.

V

Ne glevas ket trouz o eskel,
Ha koulskoude, ar vamm zantel,
Eun ðe, yeas diwar he skabel,
Sioul, d'an iliz, gant he bugel,
Tapet ganti diouz e gavel.

VI

Tal ôter-Mari digouezet,
He gwelas an otrou Moignet,
(A oa drek ar warég kuzet),
O kinnig he Mab 'n eur laret :
« D'ec'h eo, o Gwerc'hez vinniget ! »

VII

Petra n'hall ket ar fe gristen !
Ar vamm voe klevet he feden ;
He mab, 'n e vue pen-da-ben,
Ac'h ey da Jezuz dre Vari
Per Matrem ad cor FVIII.

VIII

Parzek vloa ha tri ugent zo,
E oa laouen ar c'halono ;
Hirie c'hoaz sur, int a drido...
Deut da c'haridou an nenvo
Da welet ar gouel kaer a zo !

Na digemer mad a die ar Werc'hez bezan grêt d'an hini
He c'hare kement hag an evoa laket war e ardaméz : *Per Matrem ad cor Filii* ; — Dre ar Vamm da galon ar Mab !

* * *

Mab hena a bemp a vugale, tri bôtr ha diou blac'h, August a zav hag a gresk e disheol iliz ha bered sant Yvi. E brezoneg e tesk e gomzou-kenta, e brezoneg e ra sin ar groaz hag e ped. Gant ar brezoneg e chomo troet epad e vue ha pa glevo ar Vretoned anezan, gant e vouez skeltr ha krenv, oc'h ober meuleudi ar Werc'hez er Folgoat, e Kernitron, e Gwengamp, e santfont o c'halon o fridal hag e vo gwelet war o dremm evel eur skeuden eus al levezenez a ra d'eze lavaret : « Oh ! na dispega mad a ra an Otrou Dubourg yez e vro ! Na kerc'co chileo anezan ! Na vad ra d'e genvroiz o komz evelte ! »

An ôtrou Moignet an evoa skuilhët doue santel ar vadeziant war dal Augustik. Marvad, aliés e kavas anezan war e hent, endro d'an iliz, hag e töl as pled d'ar bugel-ze lemm e zaoulagad, fur kenan ha, dambrest, kenta er c'hattekiz. Dont a reas da vezan sod gantan ha betek e varo e tougo dorn d'an hini a zavo tam ha tam en uhela-kargou eus an eskopti.

D'ar c'houlz ma oa an O, Dubourg bugel, ti-skei Logivi 'oa distër meurbed, red boda ennan pôtrede ha merc'hed bihan. Eur rumm ac'h ee d'ar gambr evit bezan skolateet ; al loden-all a chome e-traou. Eur skolaerez oa karget eus ar merc'hed, eur « frer » eus ar bôtred. Gant heman e teskas August al lizerennou kenta ha na daleas ket da vezan e penn bugale e oad.

Eun eotr d'ezan a-beurz e vamm a oa d'ar mare-ze kelemner e kloerdi bihan Landreger, an ôtrou Bivic e hano, marvet divezatoc'h persön e Plistin. Gouveet gantan an evoa eun niz bihan speredek ha fur, e bourk Logivi, en em gemeras evit kat anezan en e gichen e Landreger. Yaouankik c'hoaz, arök bezan achu e baskou, bugel ar Werc'hez a grogas er « huitième » gant e sturdi. Skouer evit e holl genvreudeur, prim da zeski, kenta bep bloa, evit lavaret, e lammas eur c'hlast pe daou evit achui abred e amzer skolaj.

E Landreger evel er gêr, pa zeuio evit amzer an eost, e vo sentus, devot meurbed d'ar Werc'hez hag aketus da heuilh ervad an hent a ra d'an den yaouank chom fur ha kat digare da vezan meulet gant an dud ha binniget gant Doue.

(Da heuilh.)

Y. M. G.

Kadou ar C'hernevad o vale bro evit klask eur vaouez

(Kendalc'h)

Tres en devoa hor mignon da veza prederiek-tre ; e gwirionez, heuzet e oa el lano a zonjezonou a zave en e spered. Ennan e-unan e lavare :

« Ya, laouen, ar vicher am eus choazet da dizout va c'hoantegez eo an hini ez oa red d'in dibab. Piou a red kement a vroïou ha ma ra eur pilhaouer ? Piou-en deus an tu, ken alies hag hen, da welet traou kuzet d'an darn-vuia, da zeski gwirioneziou dianaf evit eul loden vras eus an dud ? Ar pilhaouer a en em zil e kement ti a zo, ordinal, d'ar c'houlz m'eman ar wazed o labourat pell eus ar gêr, ha ma vez gant ar merc'hed a jom da labourat wardro an ti, gwiskamant pemdeziek o c'horf hag o spered. Neuze, avat, e c'hall ober anaoudegez gant ar re-man, ouz o c'huriuzennat, o dienna, o meuli, o chigura, o hiskina, erfin, oc'h ober kement tra o laka da zizôloi o zemz-spered. N'eo ket gwir ze, Gwenedour ? »

Gwenedour, ar bided, o santout e vestr o floura d'ezan e groc'hen hag ouz e c'hervel, a zavas soun hag a hejas e ziskouarn, en eur zellout outan gant daoulagad karantezus ha speredek, seblant ganto da lavarout da Gadou : « Eo, va mestr, kas da benn an ero boulc'het, ha bez dinec'h ; dont a ray da labour da vat... »

Epad an amzer-ze an eil leo a dremene warlerc'h eben, heb geuzout doare d'ar pilhaouer ha d'e genvaleer. War o hent, ar re-man a gave meur a douinel ha meur a gêriaden, heb ober enno eun disken. Gant se, an dud o gwele o tremen a oa sebezet, souezet maro. N'oant ket evit bouta en o zam spered penaos eur c'hasker pilhaou ne laka ket da dalvezout kement tro a gav da bounnerât e véc'h hag e yalc'h. Damgredi a rént, zoken, ne oa ket an den-ze eur pilhaouer ; eur reder-henchou, eur c'houblaer ne lavarent ket...

Kreisdeiz a zone en eur vourc'haden eus a gichen Pondi, a zave drant er vann korzen goant he iliz, pa zifourkas Kadou, e traon ar vourc'h, a c'haoliad war e loen.

An heol a darze a-zounn e vannou loskus a-dreuz an oabl digoc'hen ; al laboused a zonnenne e beg ar gwez ; trouz-all ebet na glevéd nemet garmadennoù daou ganfardig a en em beilhe war ar wiler. E kichen, merc'hedigo a c'hoarie bilibann, war ziri porrastell ar vered, dindan skeud ledan eun ivinen goz, ha war dreuzou eun hosteleri, tri bôtr yaouank a lippe o mourrou warlerc'h ar banne edont o tont eus a eva, hag a bare o zellou war eur strollad gwagez a dremene o amzer o stamma hag... o flapal en tu-all d'an hent-bras.

En eun taol-kount, eun huchaden a dregernas : « Roit pilhaou d'ar pilhaouer ! » a youc'he Kadou war eun ton kan-diskana, gant eur vouez krenv, met diasur. Ker-kent an dud a en em vodas endro d'ezan : ar flaperezed hag a oa bet darbet d'ezo drailha o zeodou pa glevéhont hopaden an diaveziad, an tri ever yaouank hag an daou emganner, ha, zoken, ar merc'hed bihan. Kadou, heb ober van, a ziskennas diouz kein e vided, a stagas anezan ouz unan eus ruilhennou moger an hosteleri hag a roas d'ezan e loden gerc'h.

Neuze, unan eus ar glakennou, leshanvet Mari-Goant, gwisket dereat, eun tamm re vrao memes, a dostas ous ar pilhaouer hag a c'houlennas digantan : « Petra vank d'ec'h, pôtr yaouank ? » — Pilhaou, eskern, pilpouz, ar pezo ar vadelez da roi d'in, vamezel. »

Mari-Goant, gounezet gant komzou hegarat ha dereat ar pilhaouer, hen pedas da vont d'he zi...

Digouez Kadou a zihunas hep dale an holl wragez a-ziwardro. Ar re-man a en em lakas e stad da zigemiou anezan en o zi ; evit se, e voe digoret prim an armeliou evit ober ar furchadennoù ; ar vugale a voe laket d'ober pilpouz. Fiziâns o devoa ar merc'hed keiz e yaje Kadou d'ober d'ezo eur weladen.

Kadou en devoa heuilhet ar plac'h yaouank beteg en he zi, hag a oa breman aezet ouz taol o tibri eun tam bara-aman, epad ma turie mestrez an ti e strad an ar-

melieu. Gwelet a reas e plije da Vari-Goant en em ficha ha dispign arc'hant evit prena dilhad kaer; hogen, tout plac'h a zizurz e oa ive. Ar c'hanastel a oa digor, al leur-zl a oa manet diskub abaoue ar mintin, hag abaoue mern, ar bolennou koc'hiennek hag an asiedou faout n'oant ket bet skôtet c'hoaz. En armel, ar c'hoefou fresk a c'holoe eun toulladig avalou laket eno da zarevi pe da... vreina; liag ar boutailhou a ruilhe emesk al lien hag an dilhad.

... Abenn eur pennadig amzer, ar pilhaou a voe das-fumet oll. Kadou a remerkas en o zouez tammou mat a vezer, daou pe dri re loerou mat c'hoaz-ive, nemet e oant da adgwriat. Met ne lavaras grik ebet d'ar plac'h. Er c'hontrol, kavout a reas rebechou d'ober d'ezl: « Ho pilhaou, emezan, ne dalvont ket nemeur a dra; abalamour da ze, ne ginnigin ket a arc'hant d'ec'h evito; mar kirit, ho pezo, da zigoll, eur volen gaer graet e Kemper. Dalit, emezan », en eur denna ar volen eus an ezev, hag o roi anezi da Vari. Hogen, Kadou en doa c'hoant da c'houzout ha taer e oa houman. Araok eta m'he devoe tapet krog er volen, hen a ziskrogas diouti ha krak!... ar volen a dammou! — « Koz amparfalez, a youc'has raktal, n'hallfec'h ket zoken teuler eun lamnik muioc'h a evez, mar plij! Gwaz a ze evidoc'h, mar deo torref ho polen; n'ho pezo hini-all ebet ken diganin, hag ouспен-ze me viro ar pilhaou. » — « Pilhaouer daonet! a huchas d'he zro ar plac'h, mezekaet ha fuloret war an dro, pilhaouer daonet! marmouz fall, laer divalo ma 'z out! ro d'in va zraou, pe tec'h ac'halen! » Hag hi ha mont da draon an ti evit kemer ar skubelen, mes dija Kadou en devoa chouket e visac'h hag a oa eat emez an ti.

Gwenedour paour a c'hortoze e vestr pell a oa, hag a glaske anezan gant daoulagad ankeniet. Pa deuas henman kwit eus ti Mari-Goant, e kavas daou alvakon bihan a en em blijie o heskina e baour kez bided. Sailha a reas warno, hag e roas eur strilh d'unan, eur fustaden d'egile; ha yao war loen, ha prim ac'hanol!...

Den na redas war e lerc'h.

Arruout a reas a-benn an noz en eur gériadennig-all. Eno e kouskas en eur c'hardi, war ar c'holo.

Antronoz hag an deveziou goude en em lakas adarre en hent evit dere'hel da bilhaoua ha... da verc'heta, mes ne gavas ket e c'hoant e Bro-Wened.

(Da heuilh)

Yann-Zoudard.

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Aroest

II DIVIZ (1)

Jilic, Sane, Herve.

Jilig. — Aotrou Sane, ho kouarner nevez a zo o tont.

Sane. — Pa garo ez ai endro.

Jilig. — M'em eus e welet e Montroulez; eno eo diskennet da leina hag en ti m'eo bet o tibri am eus bet amzer, epad eun hanter-eur, da evesaat piz outan; anaout a ran anezan dindan evor. Evit e ziaveaz, ne garfen ket komz d'eoec'h anezan; gwelet a reoc'h hoc'hunan an den divalo hag an den diskramailh ma 'z eo.

Mes e spered a c'hellan lavaret d'eoec'h dioc'htu a zo eus ar re bouta a c'heller kaout. Rak-se, hon deus kavet unan hag a vo kaset da baka morilhoned ganeomp, ne vo ket pell.

Herve. — Ha gwir ?

Jilig. — Ker gwir ha ma 'z eus pemp biz war va dourn-me; gwelet a reoc'h ha fazia a ran; me ne vezan ket keit-ze evit barn eun den !

Herve. — Aotrou Sane, setu aze eur goaz! Ne c'hellec'h kaout den gwelloc'h egetan da zibuna ho kudenn. Evit c'hoari troiou kamm d'an dud, n'eus ket e bar.

Jilig. — Mar meulit ac'hanon alies evelse, e vo eun donjer gwelet pegen lorc'hus den e teuin da veza.

Herve. — Tavomp eta, hag a hent-all, arabad koll amzer, ha, da-genta unan, mall eo gouzout e pelec'h ema ar C'hernevod. Ha c'houi, Aotrou Sane, arabad d'eoec'h ankouac'hat ar pezh ho peus da ober, hag evit kuzat gwell ar pod, grit an neuz da veza atao laouen bras eus ar pezh a fell d'ho tad.

Sane. — Ma n'eus nemed an dra-ze da ober e yelo mat an traou !

Jilig. — E feac'h, ema o tont, al lostregen ! Tec'hit buhan, me a zo o vont d'e zigemeret.

Sane. — Chê ! Na pebez distrantel a zen !

(1) Gwelit niveren F. B. miz genver.

III. DIVIZ

An A. Kerlaban ha Jilig

(An aotrou Kerlaban a zizro da gomz ouz an dud a zo deuet war e lerc'h en eur youc'hal warnan.)
An dud (a dre kein an teatr).

Kakous kornok !
Kakous kornok !
Kerne boud, Kerne boud, Kerne boud !
Kemer da vaz ha kea en da roud !
Kakous !

Kerlaban (oc'h ober an neuz da veza droug bras ennan). — Asa ! mat ! par exemple ! Petra 'zo ! Petra 'n diaoul a c'hoarvez gant ar gear zot-man ha gant an dud sot a zo ebarz.

Ne c'heller ket ober eur gammed, heb kaout eur bern ginaoueienn...

An dud. — Kakous !

Kerlaban. — ... Eur bern ginaoueienn o sellet ouzoc'h hag o c'hoarzin d'eoc'h !

He ! nouched 'zo ac'hanoc'h, grit hoc'h afferiou ha lezit an dud da dremen heb dont da ober goap anezo !

An dud. — Kakous kornok !

Kerlaban. — Boulc'hurun, ar c'henta a welin o c'hoarzin a dapo eun taol dourn diwar e fri !

Jilig. — Petra eo, pôted, perag e c'hoarzit, ha da biou ? Daoust hag e tleit ober goap eus an diavézidi a dremen, dre aman, evelse ?

Kerlaban. — Ah ! setu aze avat, par exemple, eun den hag a gompren eun dra bennak.

Jilig. — Perag diskouez ho priserez hag ho tivergontiz d'an dud estren ?

Kerlaban. — Ya ?

Jilig. — Daoust hag eun dra bennak a zo en aotrou o rei tro d'eoc'h da c'hoarzin ?

Kerlaban. — Ya ?

Jilig. — Daoust ha dishenvel eo diouz an dud-all ?

Kerlaban. — Daoust hag oun luch pe dort ?

Jilig. — Deskit anaout an dud atao gant a reoc'h da genta !

Kerlaban. — Gwir awalc'h a livirit !

Jilig. — An Aotrou, 'michans, en deus doare eun den hag a dle beza doujet.

Kerlaban. — Gwir eo !

Jilig. — Eun den a renk uhel e Kemper.

Kerlaban. — Sur awalc'h !

Jilig. — Eun den a spered bras.

Kerlaban. — Eun alyokad.

Jilig. — Heu ! gwelit ! Re a henor a ra d'eoc'h pa deurvez dont en ho touez.

Kerlaban. — Heb mar ebed !

Jilig. — Hag ar c'henta a raio goap anezan en devezo da ziwall ouzin-me.

Kerlaban. — Ho trugarekât a ran mil gwech !

Jilig. — Diês e kavan kenan gwelet pegen dizoare oar bet en ho kenver ha pardon a c'houlennan evit va c'henvroiz !

Kerlaban. — Ankounac'hât a ran buhan, avat, par exemple !

Jilig. — Kalon vat ho peus ! Me am eus ho kwelet en de-man e Montroulez, p'oc'h bet eno o leina e ti ar Bozelleg hag an doare vrao a ouic'h da gemeret da zibri ho pred en deus lakeat ac'hanon d'ho karêt dioc'h-tu, hag o c'houzout ervat n'oc'h morse deuet er vroman, oun laouen da veza en em gavet ganeoc'h evit ho kas etouez va c'henvroiz, n'o devez ket atao, red eo hel lavaret, evit an diavézidi, an doujanz a zo dleet hag i o veva diouto !

Kerlaban. — Re a henor a rit d'in.

Jilig. — Hen lavaret am eus; hen lavaret a ran; awalc'h eo bet d'in ho kwelet eur wech evit ho karet beteg fin va buez.

Kerlaban. — M'ho trugareka !

Jilig. — Ho tremm a blij d'in !

Kerlaban. — Gwell a ze !

Jilig. — Eun doare vat en deus :

Kerlaban. — Ah !

Jilig. — Ha brao !

Kerlaban. — Ah ! ah !

Jilig. — Ha koant !

Kerlaban. — Ah ! ah ! ah !

Jilig. — M'hen asur d'eoc'h oun ho ten hiviziken !

Kerlaban. — Gwell a ze ! gwell a ze ! ne vez morse re a vignoned !

Jilig. — A greiz kalon eo e komzan !

Kerlaban. — Me gred.

Jilig. — M'am bije an henor da veza anavezet ganeoc'h, e ouesfec'h ez oun eun den ha n'eo ket goest da lavaret eur gaou !

Kerlaban. — Me gred.

Jilig. — Eun den ha n'eo ket goest da gaout ludu da c'holo e dan !

Kerlaban. — Ya ! ya !

Jilig. — Sellet a rit ouz va gwiskamant a zo dishenvel diouz an hini ac'halen ! mes me a zo ginidik eus a Enez-Vaz ha c'hoant am eus da viret gant an doare d'en em wiska em farrez ar garantez o deus va c'henvroiz evit ar wirionez.

Kerlaban. — Ah ! par exemple, mat ho peus great ! Evidon-me 'm eus en em wisket e giz Pariz evit dont wardro aman.

Jilig. — E fei ! n'eus Parizian ebet, sur awalch, gwisket klokoc'h egedoc'h c'houi !

Kerlaban. — Setu aze, ger evit ger, ar pez en deus lavaret d'in va c'hemener. Va dilhad a zo dereat, pinvidik ha trouz a raint.

Jilig. — Ah ! me zøj d'in ! aman eo ker sot an dud. Mez ! n'eo ket an dra-ze tout ! Kavet ho peuz lojeiz ? Re zivezat emaoch hizio marteze evit mont d'ar maner a zo eun hanter-leo bennak ac'halen !

Kerlaban. — Ya ! me gred ivez ! hag o sonjal klask loj e oan aman.

Jilig. — Mat ! mar kirit, me roio an dourn d'eoc'h evit an dra-ze ! Anaout a ran ar gear-man koulz ha va fater.

(Da heuilh).

J. M. P.

Diwarben Sivi Plougastel

Lennerien « Feiz ha Breiz » ma n'int ket bet holl e Plougastel, o deus bet, da vihana, an eurvad da danva, tro pe dro, he sivi brudet dre ar bed holl. An holl a anavez, hirio, sivi Plougastel; an holl avat ne ouzont ket pegement a boan, a breder, a gemer Plougastelliz gant o douarou evit kaout sivi abred, sivi mat, sivi eleiz. Evit hon diskouez eo e skrivan ar pennad-man, o sonjal e kredo, marteze, war va lere'h, meur a bôtr yaouank all komz aman divarbenn ar pez a ra kaerder ha pinvidigez e gornig-bro.

Pe seurt douarou eo ar gwella d'ar sivi ? — An douarou tomm, baz, skiltrek (1), tufek, an douarou goudoret mat diouz an avelou rust, ha troet varzu ar c'hreisteiz, ar muia ar gwella. An douarou krenv ha yen n'int ket

(1) Douarou skiltrek = terrains schisteux.

dreist evit ar sivi, da vihana evit ar sivi abred... Wardro hanter, miz du eman ar c'hiz da deila an douar.

sivi : arabad eo kaout damant na da gar na da loan, na dreist holl d'ar bern teil. Breman, ouspenn teil e teuler en douarou, ludu melen, super. Deuet an ugent a viz du e kroger a-zevri gant al labour. Neuze eo e vez forchet an irvi gant an alar, (da lavaret eo graet ar pez brasa anezo) : an irvi forchet a vez peurechuet gant ar bal. An irvi o devez peurliesia tri droatad ledanded, ha graet e vezont enep kildraon (1) ar park, evit miret gwelloc'h an dour war an douar, ha rei muioc'h a dro da vannou an heol da skei war ar sivi. — Hirder an irvi a vezo hervez faltazi an hini o gray. Koulskoude, en eur ober an irvi e klasker an doare da goll an nebeuta douar.

Graet an irvi, n'eus ken d'ober nemet planta ar sivi. Met evit se eo red kaout plant ! Ma planter bep bloaz, bep bloaz ivez e torrer sivi koz, goude beza dibabet en o zouez ar plant a vezo ezomm. — Echu ar sivi, diwar ar re a dlle froueza c'hoaz er bloaz da zont e vez troc'het ar « red » hag an dougerien-frouez, gant ar falz. Ar re avat a vez hano d'o zerri a lezer da boulza, evel ma c'hellont. Etouez ar re-man eo eman an dibab da ober. Koz ha yaouank, holl int mat ma z eus ganto c'hoaz eun tammik nerz, eun delienn c'hlaz bennak. Ar plant yaouank savet war ar « red » eo ar re wella. Pa zeuy ar mare, e vezint displantet gant ar c'hrog, ha kaset d'ar gear, en eur zac'h.

Pa vir ar glao ouz an dud da vont d'ar park, pe diouz an noz, epad ar veilhadenn, e kempenner ar plant-sivi,

(1) Kildraon = pente douce.

Netra aesoc'h ! N'eus d'ober nemet tenna diganto an deliou maro, ar « red » a vefe chomet outo, ha kastiza ar grizioù; nebeut a c'hrizioù a lezer gant ar plant. Diwar ar plant koz e troc'her ar c'hoad o devez graet epad an tri pe bevar bloaz tremenet en douar...

Ar plant kempennet a laker en douar kenta ma c'heller. Labour denn awalc'h !

War pep ervenn e vez lakaet pevar pe bemp renkad; eur raouen (1) a lezer etre pep plantenn. Pa vez plantet eun « taked » mat a zivi e tiwan levez e kalonou an holl, e kalonou ar merc'hed dreist holl. Arabad ankounac'hât emomp e kreiz ar goanv; ha n'eo ket avius treina dre an douar gleb, m'hel lavar d'eoc'h, eul los-tennad vat a zouar priellek!...

Setu ar plant en douar; n'eo ket echu al labour evit-se... Pa gouez war ar girzier bannou heol an nevez amzer, ar merc'hed a glask ar c'hrog bihan, ar c'houengl evit mont da welet ha kalz louzeier a zo diwanet epad ar goanv er parkeier-sivi. Rak, red 'eo dere'hel ar sivi neat beteg ar mare ma teuint da froueza...

Ruz eo ar sivi ! ha setu levez e Plougastel,... hag e meur a lec'h all !

- « Netra ker kaer, netra ker mat.
- » Eget sivienn ruz 'vel gwad ;
- » Ar vugale 'zo sot ganti
- » Ha digor a gav e pep ti. »

Dizale, ken dillo e kresk ar bern, marc'had Brest hag hini Landerne, a zeu re zister evit diboulla sivi Plougastel. Penaos ober ? — En em glevet, na petra 'ta, ha kas ar sivi da bell-bro !

Diou gevredigez, hag eur sendikat, en em garg eus al labour-man. Pôtrez an diou gevredigez a bren sivi digant nep a gar, ar sendikat digant ar re a zo ennan hepken. Ar sivi prenet en doare-ze a vez kaset da Bariz ha da Vro-Zaoz, ha gwerzet eno gant daou zen aet di a berz hini pe hini eus ar c'hevredigeziou. Dre ar c'helleier a zigas ar re-man, eo e c'heller ober bemdez priz ar sivi...

Evit aesaat al labour, ha kaout muioc'h a zivi, eo bet lodennet ar barrez. E pep « karter », unan a bren ar sivi evit ar c'hevredigeziou. Pep marc'hadour, skler eo, a denn gwella ma c'hell an dour d'e lenn...

Al labour ne vank ket e Plougastel da vare ar sivi ; red eo beza divorfil ! Abred diouz ar beure, divezat diouz an noz e vez an holl er parkeier : eun tamm, d'ar red, da greizteiz, ha beac'h adarre d'ar sivi !...

(1) Raouen = empan, longueur équivalant à la distance entre l'extrémité du pouce et celle du petit doigt lorsqu'on les a écartés autant qu'ils peuvent l'être.

Ar sivi dastumet a vez lakeat e panerou, e kasedou, radenn war o gorre ha radenn dindano, evit o der'hel freskoc'h. Rag ar sivi distag diouz o bod a zo fall ouz an heol. Peurvuia e saver en eur c'horn pe gorn eus ar park eun tamm lapig evit goudori ar sivi dastumet e kreiz an deiz. Al lapig-man a vezo kavet ivez pa ray glao !

Wardro teir eur eman ar mare da vont da boueza ar sivi. An holl a ya d'ar gear neuze, hag an hini n'en deus na kar na loan a rank keinata ar sivi kutuilhet... Pep hini a zigouez gant e zivi er « post » : en eur zont en deus klevet pegement ez eont. Hag anat eo, ar re-man ne vezint gwerzet nemet d'an hini a lakay an hirra priz !... N'eo ket brao d'ar re a zo er « post » o prena sivi evit ar c'hevredigeziou beza pôtrez lent !... Pouezet, gwerzet, ha paeet ar sivi, n'eus ken d'ober nemet o c'has d'al lestr o dougo betek Bro-Zaoz, pe d'ar gar. Evit al labour-man pôtr ar post a c'houlenn o c'hirri digant ar c'houerien : ugent real dre golier a roed araog ar brezel, ha pevar gwenneg da gemeret eur banne...

Setu eur gerig bennak diwarbenn sivi Plougastel : meur a dra a ve da lavaret c'hoaz, met mall eo kloza. Araok koulskoude, setu aman e berr gomzou pegement a zivi a daol bep bloaz parrez Plougastel war ar marc'hajou.

Parrez Plougastel a c'holo 9.724 devez arat. E 1882 ez oa 600 devez arat dindan sivi, e 1911 ez oa da nebeuta 1.140, hag hirio kalz muioc'h c'hoaz. — An 1.140 devez arat-se o devoa roet 3.600.000 lur sivi, paeet 1.500.000.

Er bloaz 1920 ez eus bet gwerzet :

E Bro-Zaoz hag e Paris :	3.600.000	lursivi,	paeet	2.200.000	fr.
	d'an	uzinou :	160.000	—	—
				70.000	
e Brest ha tro war dro :	800.000	—	—	550.000	

Setu..... 4.560.000 lursivi, paeet 2.820.000 fr.

Ar memez pouez sivi pe dost a zo bet paeet er bloaz tremen 500.000 lur muioc'h, da nebeuta. Hag hep gaou e c'heller lavaret ez eus deuet epad an daou vloavez diveza-man wardro 3 million pep bloaz. Daoust da ze, Plougastelliz a jom bepred tud eun, tud a galon vat, a gar ar maeziou, ar vuhez didrouz, al labour, tud feal d'o yez, ar brezoneg, d'o gizioù fur, tud hag a zalc'h start d'o feiz... Ra vezo heuilhet o skouer e Breiz-Izel !

L. Th...

Cette race que redoutait César, qu'admira Napoléon, que l'Allemagne a retrouvée en face, à Verdun, cette race avait une langue: pourquoi, sous prétexte d'imposer le français, l'avoir frappée d'ostracisme ?

J. Jacob.

Spered ar re all

Dant Alighieri

DANT ALIGHIERI, barz brudeta an Itali a c'hanas, e Floranz, er bloaz 1265.

Anaout a rea koulz lavaret an holl skianchoù a ouiet en e amzer. Kredi a rear zoken eo bet e skol-veur Paris o teski an teoloji.

Floranz, en amzer-ze, a oa enni kalz a freuz etre daou rumm dud : « ar Re wenn » hag « ar re Zu ». Epad ar freuz-ze, Dant a voe taolet er meaz eus e vro ; mont a reas da Ravenn hag eno eo e varvas er bloaz 1321.

Warlene edo bloavezh kantved e varo ha kalz enor a zo bet great d'ar barz katolik, dreist-oll en Itali ; meulet e voe zoken gant ar Pab en eul lizer hag a zo bet hano anezan dre-oll.

Gwella levr en deus skrivet an Dant eo an hini a zo galvet : « *Divina Commedia* ». El levr-ze e kaver teir gwerz : gwerz an Ifern, gwerz ar Purgator ha gwerz ar Baradoz. Eur blijadur eo evit an dud desket lenn ar gwerziou-ze, daoust ma n'eo ket eas atao gouzout ervat petra lavar ar barz.

Ar pennadoù a lakan hizio dirak daoulagad lennerien *Fiz ha Breiz* a c'hello marteze rei c'hoant d'ezo da lenn hirroc'h ; lakaat a c'hellan e glaoustre ne vezint ket inouet.

L. ar B.

Eur ger pe zaou c'hoaz araok

I. — Dant, en e levr « *Divina Commedia* » a en em laka evel pa vefe en oad a bemp bloaz ha tregont, hanter-hent ar vuez ; kollet eo e kreiz tenvalijenn koat bras an techou fall ha ne c'hell ket tostaat ouz ar c'hreac'h a wel dirazan sklerijennet gant heol ar justis ; n'en deus tamm fisians abed ken da vont er meaz eus ar c'hoat, pa zeu d'e gaout unan ha ne anavez ket — hag

eo Virjil — a bromet d'ezan e vlenia betek ar c'hreac'h ; karget eo gant ar Werc'hez d'e denna eus an denvalijenn ; blenia a rayo anezan dre an Ifern hag ar Purkator ; da vont d'ar baradoz, avat, Doue a zigaso d'ezan eur blienier all.

II. — Dant a zo bet unan eus ar re genta o tifean yez ar bobl italian hag oc'h implija ar yez-ze en e skridou e lec'h al latin ; met en Itali e c'hoarveze neuze ar pezh a c'hoarvez e Breiz, aman, ganeomp-ni c'hoaz, siouaz, er deiz a hizio, el lec'h m'ema dishenvel, eun tamm pe damm, brezoneg Leon diouz hini Treger ; hini Kerne diouz hini Gwened ; Dant a c'houlenne ma ne vije, da vihana, evit al levrioù, nemet eur yez hag unan hebken : « Kemeromp, emezan, e peb hini eus ar gour-yezou komzet, ar gerioù kaera a zo e peb hini anezou, da ober ar yez skrivet a vezo lennet gant an holl. Heuilhet e voe e ali ; yez an Toskan (an hini a gomze Dant) oa ar c'haera ; dont a eure da veza yez al levrioù hag ar gerioù gwella a oa er yezou all a voe lakeat d'e binvidikaat.

Ni ivez, Bretoned, a dle ober kement all, ni a dle kemeret yez Leon — ar reisa eus hor yezou — evit yez skrivet Breiz a-bez, deski anezi er skolioù ha pinvidikaat anezi gant ar pezh a gaver a wella er yezou brezonek all, e yez Treger, e yez Kerne hag e yez Gwened : en doare-ze hag en doare-ze hebken e teuimp da gaout eur *brezoneg* hag a vezo e gwirionez ar *brezoneg*, da lavaret eo *yez Breiz a-bez*. An dud desket a zo al labour-ze war ar starn ganto eur pennad 'zo ha fisians a c'heller da gaout e kasint anezan da benn heb re hira en holl a zale ken !

An Ifern (XXI^{et} ha XXII^{et} Kevrenn)

.....Evel ma verv, epad ar goanv, e lab-an-armou, e Veniz, ar peg stagus evit kempenn al listri gwallet....., evelse ivez, nan dre an tan, met dre ouisiegezh Doue, e verve eur peg teo hag a darze a bep tu war riblou ar poull-tro doun (1). Gwelet a rean ar peg ; ennan, avat, ne welen nemet klogorennou hag a zave da genta en eur c'houeza, ha goude, a goueze, krewet.

Epad ma sellen piz warzu an traon, va blienier a c'halvas ac'hanouñ da vont d'e gaout en eur lavaret : « Sell, sell 'ta ! » Neuze vat ec'h en em droiz evel eun den hag en deus mall da welet eun dra bennak hag a zo red tec'het dioutanWar hon lerc'h e oa eun diaoul du o tont d'ar red a-dreuz ar c'herreg ; gwall zrouk en doa

(1) Eno eo e veze taolet ar gaouiedad da zevi.

añ ear da veza ; gant e ziuaskell astennet en o hed e kaven kriz meurbed e zoare ; ha peger skanv e droad ! War e skoaz uhel ha begok ez oa eur bec'h : eur pec'her oa hag a starde skoaziou an diaoul gant e zioulez ; an diaoul a zalc'he krog ennan dre nervennou e dreid :

« Dioualler hor poull-tro, emezan, Gwall-Ivinek (1), setu aman unan eus pennou bras kear Santa Zita ; sank anezan doun er peg, gant a ri ! Me a zistro da gerc'hat re-all ac'hano c'hoaz eno, an holl a zo gaouiaded, an holl nemet Bonturo (2) ; evit arc'hant e vez lavaret piz eno e lec'h fa ! »

Stlepel a eure e vec'h er poull-tro doun hag e redas adarre dre ar vein galet ; biskoaz ki gward deuet d'en em zistaga n'eo eat ker buhan warlerc'h al laer. Ar pec'her paour a blomas er peg, met trumm ec'h en em ziskouezas da glask neunv war e gil. Neuze an diaoulou a oa o teurel evez war ar pont a youc'has : « Aman, penn kristen ebet ne c'hell en em ziskouez ! Aman n'eus ket a aotre da neunv evel war ar ster Serkio ! Ma ne fell ket d'it kaout taoliou kraban, arabad eo d'it klask dont ken er meaz eus a-douez ar peg ! » Hag e krogjont ennan gant o skilfou en eur lavaret : « Aman, pôtr, e ranki dansal e touez ar peg ! mar gellez, deus er meaz e kuz ! » Ober a rejont evel ar geginerien pa zankont ar c'hig er pod evit miret outan da jom war c'horre ar zouben :

« Diouall na vijes gwelet aman, a lavaras d'in va mestr karet ; puch aze adrek ar garreg-ze a guzo ac'hano hag arabad eo d'it kemeret aoun n'eus fors peger pistiget e vezin !... » Ha va mestr da dremen dre ar pount evit mont en tu-all.... Red e voe d'ezan kaout kalon, m'hel lavar d'eo'h !

Kounnaret, ha diwar herr, evel ar chas a en em daol war eur c'hlasker bara... an diaoulou a redas warzu ennan en eur ziskouez o skilfou. Hen, koulskoude, a gomzas : « Chomit en habaskder ! araok ma stoko ouzin eur skilf, digasit unan d'am c'haout. Pa en dezo klevet va c'hon-zou e c'hello skei eun taol goaf (3) ganen, ma kred ! » Holl e krient : « Kea, te, Lostek-fall ! » Unan a guitaas ar re all evit dont warzu va mestr : « Petra zo ? » emezan. — « Ha kredi a res te, Lostek-fall, e vijen bet deuet aman heb aoun da veza plaonet, na ne vije ket bet youl Doue ?.... Lez ac'hanon da dremen ! Youl an nenv eo e tiskouezfen da eun all an hent garo-an ! »

(1) Lez-hano unan eus an diaoulou ; pelloc'h e weloc'h c'hoaz *Lostek-fall, Baro-rouz, Ruzik* hag all.

(2) Dre c'hoaperez eo hanvet Bonturo aman, rak eur gaouiad divezet e oa.

(3) Goaf = lance.

Rogentez an diaoul a gouezas dioc'htu koulz hag e skilfou ; lavaret a reas d'e genseurted : « Taol ebet da henman ! »

Va Blenier neuze a c'halvas ac'hanoun : « Te hag a zo chouchet aze etre ar c'herreg, deus breman ganen heb aoun ebet ! » Ha me da zével ha da vont buhan en e gichen ; o welet an diaoulou o tostaat ivez ec'h en em lakiz da grena : « Ha derc'hel a raint d'o ger ? » emouime. Tosta ma c'hellen e talc'hen da va mestr, heb distrei va daoulagad diouz an diaoulou rag ne gaven ket a zoare vat d'ezo, tamm ebet. Astenn a reant o c'hrabanou : « Petra, eme unan d'eun all, ha ma taolfen va c'hraban war e dalier ? » — « Ya ! ya ! eme ar re all, krog en e ziadrenv ! » An diaoul a gomze gant va Blenier a droas outo hag a lavaras : « Peoc'h ! Peoc'h ! Bleo fuilhet ! ».....

....Dek diaoul a heuilhe ac'hanomp.....

Koulskoude e sellen piz ouz ar peg evit anaout mat ar poull-tro doun ha gouzout stad ar bec'herien a zeve ebarz. Ar mor-ouc'hed a ziskouez o c'hein kroummet evit lavaret d'ar martolod eo poent d'ezan tec'het diwarn hent ; ar bec'herien ivez, evit en em zibonia, a ziskoueze o c'hein hag a en em guze goudeze adarre buannoc'h eget eul luc'hedenn. Gwelet ho peus m'oarvat, en eur c'hleuz, tost d'an dour, gweskleved, o fri hebken ganto a-wel, o zreid hag o c'horf kuzet ; evelse ivez e welen pec'herien aman hag a-hont ha pa dostea Baro-Rouz ec'h en em daolent e touez ar peg bero.

Unan anezo (daskrena a ran c'hoaz pa zonjan e kement-se !) a en em ankounac'heas evel ma c'hoarvez gant eur gvesklev chom da zellet epad ma vez eun all o plouma. Ki-skilfek hag a oa da dosta d'ezan a grogas en e vleo leun beg hag a dennas anezan er meaz : kredi a rean gwelet eur c'hi-dour.... « Te, Ruzik, eme an holl diaoulou milliget, laka da ivinou d'ezan war e gein evit diskroc'henna anezan ! »

— « Mestr, a lavaren-me, gwel ha piou eo heñnez ar reuzeudik-ze a zo etre daouarn e enebourien ! »

Va blenier a c'houlennas digantan eus a be lec'h e oa : « Ganet ouñ, emezan, e rouantelez Navarr ; va zad a oa eun druilhenn hag en doa en em roet taol ar maro goude beza kollet e vadou. Va mamm neuze he doa lakeat ac'hanon e ti eun aotrou. Goudeze e voen mevel ar roue Thibaud hag a oa ker mat evit an holl ; er vicherze eo e oan en em lakeat da ober troiou kamm ! Setu ar pec'hejou o deus taolet ac'hanon en tan a welit aman ! »

Ar Purkator (XIIIe kevrenn)

« O Tad, emeve, petra eo ar moueziou-ze ? » Va mestr

mat a respontas : « Aman eo e vez skourjezet an dud o deus pec'het dre warizi ».

Neuze, muioc'h eget araoù, e tigoris va daoulagad. Sellet a ris en dro d'in, hag e welis skeudennou goloet gant mantellou glas-vean. Eun nebeut pelloc'h e klevis pedi a vouez huel : « Santez Mari, pedit evidomp !... Saut Mikeal, sant Per hag holl zent, pedit evidomp ! »

Ne gredan ket e vije war an douar eun den digalon awalc'h evit sellet heb truez ouz ar peñz a welis goude. Evidon-me, pa oan en em gavet tost awalc'h evit anaout stad an dud keiz a oa eno a voe glac'haret meurbet. Kredi a rean e tougent evel eur gouriz garo ; en em harpa a reant an eil ouz egile, skoaz ouz skoaz, hag holl e oant harpet ouz eur garreg.... D'ar skeudennou-ze n'oa ket roet sklerijenn an deiz : d'ezo holl e oa griet krec'hin o daoulagad gant neud orjal evel ma vez great d'ar sparfel c'houez evit ma chomo en ehan.

Seblantout a rea d'in e oa mat d'eomp, araoù pel-lat, komz ouz ar re ne welent ket ac'hanomp ; ober a ris eur zell ouz va c'huzulier ; klevet a reas ac'hanon heb m'em hije lavaret grik na goulennet netra : « Komz outo, emezan, berr ha freas ! »

Virjil a oa em c'hichen e tu ar rizen e c'hellet koueza buhan awalc'h diwarni pa ne oa moger ebet a-hed d'hon harpa ; en tu all edo ar skeudennou devot ker kastizet gant ar gri war o lagad ma 'z oa o divoc'h goloet a zaerou : « Eneou hag a welo heb mar ebet sklerijenn an nenv.... ra zeuio prest gras an Aotrou Doue da walc'hi an eonen a zo war ho koustianz.... Livirit d'in hag en ho touez ez eus unan bennak eus an Itali.... » Tostaat a ris.... Etouez ar skeudennou all e welis unan hag he devoa an ear da c'headal.... : evel an dud dall e save he gronch. — « Spered, emeve, hag a ra pinienn evit sevel en nenv, ma 'z eo te am eus klevet, lavar d'in eus a belec'h out ha pe hano az peus ! » — « Me a oa eus a Zienn, emezi, hag evel ar re-man, e netaan ar stlabez eus va buez ; goulenn a reomp holl ma en em roio d'eomp an Hini a bedomp gant kement a zaerou.... Ro d'eomp skoazel dre da bedennou.... Ha ma tistroes en da vro, goulenn digant va c'herent kaout sonj ennoun. »....

LAN AR BUNEL.

BREZONEK YAC'H, KENTOC'H ! — Bet ez oun gant ar bloaz nevez o tremen eun toullad derveziou en tu-all da Lanhuon. Eul labourer-douar a lavaras oc'h va gwelet : « Alors, vous êtes venu en convalescence ? »...

Ar pôtr kêz a felle d'ezan lavaret « en vacances » !

Konkour ar C'hatekiz

(Kendalc'h)

TREDE GOULEN : *Piou en deuz savet gourc'hemennou Doue ? E pelec'h ? Pennoz ? ha pennoz o ranna ?* — Nebeut a dra da lavaret ama. — Rouez int bet ar re o deuz lavaret eo *Moyzez*, pe an *Ebistel* o deuz savet gourc'hemennou Doue. — Da veur a hini, avat, e tigasint da zonzj oa bet skrivet ar gourc'hemennou var diou *daolen vean* ; unan a lavar oe skrivet an tri genta var eun daolen vean hag ar seiz-all var eur *plancken-koat*. — Menez ar Sinai n'eo ket menez *Thabor eo*. Petra zonzit hoc'h unan euz ar respount-ma : « Jezuz eo a zavas gourc'hemennou Doue ; savet int bet er c'hatekiz hag er bater ; hag o ranna rafen etre dek ? » Red oa ranna ar Gourc'hemennou (ha nan ar *goulc'hemennou*) e diou loden evel m'hen doa great Doue e unan : an tri genta (deveriou e kenver *Doue*) ; ar seiz-all (deveriou e kenver an *nesa* hag e kenver an unan).

PEVARE GOULEN : *Petra ziniñ klevet an oferen penn da benn ? Peur en em gavout ?* Netra easoc'h da respount, dreist holl evit al loden genta ; nebeut a zo bet faziet : mes evit an eil loden, nebeut awalc'h o deuz gouezet lavaret eo red beza en Iliz d'ar mare ma tizolo ar beleg ar c'halir evit kinnig da Zoue ar bara hag ar gwin : an dra-ze eo ar *prof* pe an *ofertouer*. N'oa ket eta awalc'h lavaret « *Araok fin an Aviel kenta*, pe abenn ar *Gredo*, pe *araoù an Aviel* ».

PEMPET GOULEN : *Piou en deuz ar c'halloud da bardoni ar pec'hejou ?* Ar Juzevien a anaie mat ar respount ha kalz vugale e Breiz-Izel, hag a zo kristenien, n'o deuz ket gouezet respount d'ereat. M'o dije lennet gant evez an Aviel o dije kavet ar respount var eun Jezuz en doa lavaret d'an den seizet : « Da bec'hejou a zo pardonet d'it, » hag ar Juzevien a lavare enno o unan : « Piou 'ta a c'hell pardoni ar pec'hejou nemet Doue e unan ? » (Aviel St Lukas P. V, 18-21.) Doue hebken eta a c'hell pardoni ar pec'hejou. — *Piou, war an douar a c'hell pardoni ar pec'hejou ?* — An holl dud, eme lod ; ar *veleien*, eme re-all, hag unan a gav mat lavaret kement-ma : « Ar *veleien* (y compris le Pape et les Evêques, etc.) ; n'eo ket awalc'h lavaret : kement hini en deuz *resevet sakramant an urz* ; ar re o deuz lavaret : Ar Pab, an Eskibien hag ar *veleien*, o deuz respountet mat. — D'ar goulenn-ma : « *Ha pec'hejou a zo n'euz pardon ebet evito er bed-ma ?* oa eas meurbed respount : n'oa nemet digeri ar c'hatekiz war ar goulenn : Petra ziniñ ar c'homzou-ma : « Remision ar pec'hejou » ; ar respount a ioa eno difazi

kaër : « Jezuz-Krist en deuz roët d'e Iliz ar c'halloud da » bardont an holl *bec'hejou*, n'euz forz *pegen grevus e vent*, dre ar Zakramanchou ». *Hag er bed all ?* — N'euz *pardon ebet da gaout*, a lavar meur a hini : ha goulskoude hor Zalver eo a lavare : « Ar pec'hed-ze n'euz pardon ebet evitan nag er bed-ma nag er bed-all » ; n'euz pardon ebet evit ar re a joum aheurtet beteg heur ar maro en o fec'hed marvel ; pardon ebet er bed-ma, p'eo gwir ne fell ket d'ezo distrei da Zoue, nag er bed-all, p'eo gwir an hini en em zaon, hen gra evit afao. O veza ma komz hor Zalver euz eur pardon er bed-all, e rankomp kredi ha lavaret e vezo pardonet ar pec'hejou veniel dre ma vo paëet o dle e tan ar purkator. Arabad eo beza rustoc'h eget an Aotrou Doue, ar Barner holl-c'halloudek e unan.

C'HOUECHVET GOULEN. *Pere eo ar Zakramanchou a ro d'omp buez ar c'hras ? Ar Vadiziant hag ar Binijen, a lavar an darn vrasa ; ar Vadiziant, ar Binijen hag an Nouen awechou, a respount kals re-all ; ar re genta koulz hag ar re-ma ne lavaront ket awalc'h : red oa lavaret peur an Nouen a ro buez ar c'hras, hag an dra-ze a zo er c'hatekiz : « An Nouen a neta ène an den klanv... diouz ar pec'hed zoken... » hag an dra-ze pa ne c'heller ket kovez. — *Penaoz e roont-i d'omp buez ar c'hras ?* Kalz n'o deuz ket diskouezet an dra-ze freas awalc'h : ne lakeont ket etre ar pec'hed *orijinel* hag ar pec'hed *aktuel* ar c'hemm a laka ar c'hatekiz e unan : hag unan a gomz euz ar *pec'hejou orijinel* ; ar pec'hed orijinel a vez *distrujet* gant dour ar Vadiziant a walch an ene : ne vez ket *pardonet* evel ar pec'hejou-all ; pa gomzer euz ar *pec'hejou great araok* ar vadiziant, eo red lavaret ez euz hano neuze euz an dud o deuz skiant da c'houzout petra reont, ha nan euz ar vugale. Komzomp freas hepred. — *Pere eo ar Zakramanchou a gresk ennomp buez ar c'hras ?* — Dreizo o unan ez euz seiz ha kavet int bet gant an darn vrasa, ha meur a hini n'o deuz ket ankounac'haet lakaat en o zouez ar *Binijen* pa n'euz pec'hed marvel ebet var ar goustianz. N'ouzoun dare penaoz a reas unan ac'hannoc'h : hor Zalver n'en deuz savet nemet *seiz sakramant* hebken hag hema en deuz kavet *eiz* : na vezomp ket brokusoc'h eget an Aotr. Doue ! Mes evit ar goulenn-ma : *E pe stad em a ene araok reseo an eil rum hag egile euz ar Zakramanchou ?* Klevit ar respount-ma : « An ene a *dlie beza e stad a bec'hed* » ; hag he-ma : « An ene a *dlie beza var iun* » ; hag he-ma c'hoas : « An ene a *c'hell beza e stad a bec'hed* evit ar vadiziant hag ar *Binijen* » ; n'eo ket « *a c'hell* » eo a *dliet lavaret*, mes « *a zo* » ; evit eun all : An ene a *dlie beza e stad a c'hras !* » Perag kement-se ? *Abalamour* ne daoler ket evez awalc'h ouz kement*

a c'houlenner ha ma skriver kement tra a dremen dre ar spered heb sonjal muioc'h e skriver diotachou.

SEIZVET GOULENN. *An Ave Maria.* Pere eo komzou an *Arch'eal Gabriel ?*

Me ho salud leun a c'hras, an Aotrou 'zo ganeoc'h, ben-niget oc'h dreist an holl gragez » — Komzou *santez Elizabeth* : « Benniget oc'h dreist an holl gragez ha benniget ar frouez euz ho korf », pe « ar frouez a zougite », evel ma lavar unan. Ha komzou an *Iliz* eo : hanoiou Mari ha Jezuz hag ar beden « *Santez Mari, mam Doue, pedit evidomp... beteg Evelse bezet great.* Hag ez euz bugale ha n'o deuz ket gellet respount d'eur goulenn ken eas ! Souezus eo.

EIZVET GOULENN : — *Ar Vadiziant hag an Nouen* : ar goulenn diesa oa, a dra zur, mes p'eo gwir eun niver bras o deuz gouezet respount, n'oa ket dreist nerz ar re all. Ne c'houlenner ken nemet lavaret evit ar *Vadiziant* : an dour — hag a walch an traou er bed-ma, — a zo bet kemeret gant Doue evit gwalc'hi an ene diouz stlabez ar pec'hed orijinel dre nerz ar c'homzou a lavar an hini a vadez ; rag *badezi* a ziniñ *gwalc'hi*. Ha pa lavar an hini a vadez, epad ma skuilh an dour, ar c'homzou « Me da vadez en hano an Tad hag ar Mab hag ar Spered Santel » ; d'ar mare-ze, ene an hini a vadezer a zo gwalc'het diouz ar pec'hed orijinel, gras Doue a zo deuet en ene-ze. — Evelse evit an *Nouen* : eun dra a welomp : an eol ledet var skiantchou an den klanv : an eol a zousa poanioù ar c'horf, distana a ra ar gouliou, ha nerz a ro ive d'an izili ; netra dereatoc'h eget an eol evit merka petra ra an Nouen evit an den klanv : dre nerz komzou ar beleg, nerz an eol a ia, koulz lavaret, a-drenz skiantchou an den klanv beteg an ene evit louzaoui ar gouliou great gant ar pec'hed, kennerza an ene da vare an tremenvan, ha dousaat er memes amzer poanioù an ene ha re ar c'horf, beteg rei ar yec'hed zoken, hervez bolontez santel an Aotrou Doue. — Meur a hini o deuz respountet er c'hiz-ze : mes kalz re all a lavaras hebken petra weler ha petra glever en daou zakramant : mes n'o deuz lavaret grik diwar-ben an doare ma teu gras Doue en ene. Ha meur a hini o deuz ezom bras da zeski petra 'zo oc'h ober pep unan euz ar zakramanchou, rak neuze ne vije ket bet skrivet ez euz ezom *bara evit oza sakramant an Nouen*. Piou a lavaro d'in petra ziniñ ar respount-ma « *Abalamour ar re n'en devez ket peurlissa resevet ar zakramanchou-ze n'en devez ket kals a iec'hed ?* » Kaër am euz bet gwaska var va spered evit kompren, dijipot hel lavaran, n'am euz ententet netra ! Achu eo va labour ganen : ra 'vo talvoudus evidoc'h holl : ne c'houlennan ket ouspenn.

KELEIER

POITIERS. — Ministr an Deskadurez, en hano ar c'houarnamant, a zo o paouez rei ar groaz a enor (Légion d'honneur) d'an Ao. Emil Ernault, kelenner e skol-veur Poitiers, en deus savet leoriou kaer ha talvou-dus bras war ar brezoneg. An Ao. Ernault eo rener *Breuz-veur ar Brezoneg (Académie bretonne)* nevez savet da reizha ar yez ha, war an dro, an holl leoriou nevez eman o vont da embann *Emgleo Sant Iltud*.

Feiz ha Breiz, en hano e lennerien, a gas e wella gourc'hemennou d'an Ao. Ernault.

KASTEL-POL. — Eur c'helou laouen a deu d'eomp: an otru de Guébriant, m'êr Kastel ha konseilher jeneral, a zo roet d'ezan ar Groaz a Enor abalamour d'eked da zevel oberou a drugarez da stourm ouz an « tuberculose », ha kement-se abaoe pell bras a zo. — An O. de Guébriant a voe adalek an heur genta unan eus gwella harp « Feiz ha Breiz » nevezet hag ar « Bleun-Brug ». — Renerien, skriyanierien ha lennerien F. ha B. a ginnig d'ezan o gourc'hemennou laouen.

PLOUGERNE. — Em « C'heleier » diveza em boa lavaret ez eus eun nebeut parrezioù hag a c'houlenn ma vo digoret doriou al lyseou d'ar Brezoneg. Eun dra bennek eo kement-se, gwall nebeut evelato, siouaz !... Ken-vroiz Dom Mikêl an Nobletz o deuz grêt kaeroc'h. Goulen a reont :

- 1° Ma vezo lakaet ar Brezoneg e Breiz-Izel troad oc'h troad gant ar galleg ;
- 2° Ma vezo desket ar galleg gant sikour ar Brezoneg en hor skolioù diwar ar m'êz ;
- 3° Ma vezo roet kentelioù brezonek er c'hlasoù uhella ;
- 4° Ma vezo grêt eur wech an amzer en holl glasou pennadour lenn en hon gwella leoriou brezonek.

N'oufet ket lavaret gwelloc'h ! N'ez eus e mennoziou konseilherien Plougerne netra a gement na vefe ket hervez ar Gwir hag al Lealded.

BREIZ O TIFEN BRO-FRANS. — Eur wirionez anza- vet hirio gant an holl eo he deus Breiz gant he bugale niverus ha kalonek roet ar mestr-tôl da youta ar Bouched ermêz. En deiz-all, an O. Brard en deus lavaret er Sened edo ar Morbihan da bempet, evel departamant, evit niver ar zoudarded m'aro o tifen ar Vro. — Departamanchou-all ar Vro-Vreton o deus eur plas ken kaer. Piou a reio d'eomp da c'houzout pe renk o deus ?

BREIZ O SKIGNA AR FEIZ. — Komzet em heus bet eus aluzennoù Breuz-veur ar Feiz ha diskouezet Breiz o rei dizamant he arc'hant da asten rouantelezh Jezuz-Kreist war an douar. Gwelomp anezi hirio o kas he bugale da visionerien.

162 misioner a zo maro e-doug ar bloaz 1920 : 8 eskob hag 154 beleg-misioner ; 7 eus an eskobien-ze a voa eus Frans, daou anezo Bretoned, eus eskobti Naoned.

Eus ar 154 beleg-misioner, 76 a voa eus Frans, 16 eus Breiz, rannet evel-hen etre hor 5 eskobti :

5 eus Roazon, 4 eus Gwened, 3 eus Sant-Brieg, 3 eus an Naoned, 1 eus Kemper.

« Feiz ha Breiz » a zalc'h da gerzet dorn ha dorn.

IVERZON. — Traou a bouez bras a zo tremenet en Iverzon abaoe m'eo bet lennet aman va c'heleier di-veza. Eun emgleo a beoc'h a zo bet sinet e Bro-Zôz e deizioù kenta miz kerzu etre kannaded an diou vro ; an emgleo-ze a zo bet digemeret en Iverzon e deizioù kenta miz genver 1922. Trouz a zo bet avat en Dail Eireann (Kambr. Deuteed Iverzon) ; 64 mouez a zo bet a-du gant an Emgleo, 57 enep... Petra vezo eta stad Iverzon en amzer da zont ?

Iverzon a deu da veza Bro libr Iverzon. Libr e vezo da gaout he C'hambred Deuteed da ober lezennou, da zevel ha da zispign he arc'hant, da gaout arme war vor ha war zouar, libr evit ar relijion, libr evit ar skolioù, libr evit ar yez !... Brao eo kement-se. Gourc'hemennou karantezus d'hor breudeur ker a zo bet e brezel epad tremen 800 vloaz a-benn en em gaout a-ze ! Koulskoude, eur gouarnour a-bers rouantelezh Bro-Zôz a vezo dalc'hmat en Iverzon, hag an dra-ze eo a zo bet oc'h ober d'ar 57 kannad chom hep sina, an O. de Valera en o fenn. — Buhez eürus da vro libr Iverzon !

AN IVERZONEG ER SKOLIOU. — Sekretour al « Ligue gaelique » en deus grêt eun enklask da c'houzout penôs eman stad ar yez er skolioù. Souezus eo, e gwirionez, ar pezh a lavar d'eomp. War 139.990 bugel er skolioù, 92.819 a zesk yez Iverzon, ha war 3.928 mestr-skol, eme ar sekretour-ze, 2.488 a zesk an iverzoneg d'o skolerien, ha paet int evit-se. Pet mestr-skol, e Breiz, a zesk ar Brezoneg d'o fôfred ?

FRANS. — Briand, ministr bras ar Vro, en deus diskroget eus kement a draou e Londrez, e Washington, e Cannes, ma 'z eo deuet ar C'hallaoued da skuiza gant. Ha setu en deus roet e zilez. Poincaré, n'eus ket pell c'hoaz prezidant ar Republik, a gemer ar garg war e lerc'h. Bez' en deus ar vrud da veza eur pôtr ferm ; ha dere'hel a rai start, mechans, da wirioù ar Vro.

Ezom ez oa anezan da zero hel penn da Lloyd George ! — Gwelet non deus gant plijadur eo ehomet An Trocquer da vinistr.

ROM. — Setu eta darempred adarre etre gouarnamant ar Republik hag H. T. S. ar Pab. Trouz a-walc'h o deus grêt er Sened ar radikaled difeiz evit miret ouz an daouarniou da skoulma. Poan gollet ! ar skiant vat a zo bet trec'h. — Kazetennou an Itali a zisklerie, n'eus ket pell abaoe, ez oa dare ar C'houarnamant da restol d'ar Pab ar paleziou a zo bet laeret d'ezan, hag el liner genta, palez kaer ar C'hirinal... Daoust ha gwir e vefe kement-se ? Hor c'halonou a vije meurbet laouen o klevet e teu an traoù da euna du-ze.

— H. T. S. ar Pab Benead XV en deus roet 200.000 lur da Hospital Alarin, e Rosko, savet er bloaz 1901 gant an I. kontez Kergariou, evit ar vugale fallik.

— An O. kardinal Gasparri, sekretour ar Pab, en deus skrivet kement-man da Renet an Dail Eireann :

« H. T. S. ar Pab Benead XV a zo meurbet eurus o welet eo sinet ar peoc'h etrezoc'h ha Bro-Zôz. Pedi ara an Otrou Doue da roi e vennoz da bobl Iverzon, a ouezas miret ar feiz katolik, keit-all hag e kreiz kement a boaniou. »

Pluenzir.

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ GENVER

I. — Eur mellezour. — II. — Eur gastoloren. — III. — War al levriou. — IV. — Eur veltro pe eur gweltre, e galleg : *des ciscaux*. — V. — Pennou bievek.

II. — DIVINADENNOU MIZ C'HOUEVRER

I. — Divin d'in eun divinatez
Diou d'ar wreg ha diou d'ar vatez
Diou en pleg ha diou en red
Ha diou o redet bepred

20 p. ar r. Digaset gant Yeon Cong, Landunvez.

II. — Petra zav war eur bern mein
E di gantan war e geln ?

20 p. ar r. Digaset gant J.-Y. Cornec, Coat-Menac'h, Plouider.

III. — Petra vez pell n'eus fors pegen tost e vez ?

20 p. ar r. Digaset gant Henri Colin, Rosnoën.

IV. — Petra goll e hano pa vez skot awalc'h gantan ?

20 p. ar r. Digaset gant R. Abalan, Gouesnou.

V. — Pe seurt kemm a zo etre eur rouanez hag eur zivien ?

20 p. ar r. Digaset gant eur potr yaouank euz a Blougastel.

Digas ar respontchou, berra ma vezo getlet, hag an divinadennoù nevez a gavlet, a-benn ar 25 eus ar miz, da :

M. le Directeur du FEIZ HA BREIZ, Plouguerneau (Finistère).

Imprimerie de la Presse libérale, 4, rue du Château, Brest.

Le gérant : F. GEORGELIN.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONEK

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Pi XI. — Sent Breiz, GWELTAS. — Glaoda 'l Lae, J. M. P. — Penaos ec'h en em generas Mikeal Morin, GLAODA 'L LAE. — Spered ar re all, LAN AR BUNEL. — Doue anavezet dre ar garantez. — Buhez ar C'hardinal Dubourg (divez), Y. M. G. — Serr-noz, AR GALL. — An Ao. Kerlaban, J. M. P. — An tad koz, BLEIZ-NEVET. — Paotred kalonek, YAN BIZIEN. — An hada, AL LABOURER. — Gourc'hemennou ar vedesined, AR MEDESIN. — Une opinion de M. Dottin. — Diwarben ar brezoneg er skol, EUL LEOUNIAD. — Divinadennoù, PERHA PAOL.

PI XI

An 266th Pab a zo bet hanvet d'ar 6 a viz c'houevrer diveza, goude pevar dervez konklav. An Tad G. M.

Trebaol, a zo o chom e Rom, en eur zigas da Feiz ha Breiz skeudenn Pi XI a welit aman, uheloc'h, a skriv d'eomp an nebeut geriou man :

« En derc'hent dec'h, daoust d'ar glao ha d'ar pri, em eus bet ar zonz vat da vont adarre da zellet ouz ar moged o tont euz siminal ar « Sixtin ». Ar blasen vras-vras a oa goloet a dud, a beb oad, a beb bro hag a bep renk. Da 11 eur 35, eun tammik moged gwenn : « Dibabet eo ar Pab ! » Hag an hoil da dostaat, kement ha ma c'hellont, warzu an iliz-veur. E gwirionez, da 12 eur 20, an Aotrou Kardinal Bisteti a zeu da ziskleria d'eomp ar c'helou bras : « Eur Pab hon euz, an Aotrou Kardinal Achil Ratti, a vezo hivi-ziken anavezet dindan an han a Bi XI. » Oh ! na pebez levezet etouez ar boblad tud-ze ! Gwelloc'h c'hoaz : da 12 eur 40, ar Pab nevez e-unan, evit ar wech kenta abaoe hanter kant vloaz, a zeu, a-zioc'h dor vras an Iliz-veur, da rei d'eomp e vennoz kenta, epad m'edo e zoudarded o renta enor d'ezan war vogeriou ar Vatikan ha soudarded ar roue, war droad ha war varc'h, oc'h ober an henvelep tra war leur-gear Sant Per ! »

Ar C'hardinal Achil Ratti a zo ganet e Desio, kêrig vihan eus a eskopti Milan, el Lombardi, er bloaz 1857; beleget e voe e Rom d'an 20 a viz gwengolo 1879 ; goude beza bet pemp bloaz war tu gent bennak mirer Levrdis (1) Sant Ambroaz e Milan, e voe goulennet da vont da Rom e penn Levrdis ar Vatikan.

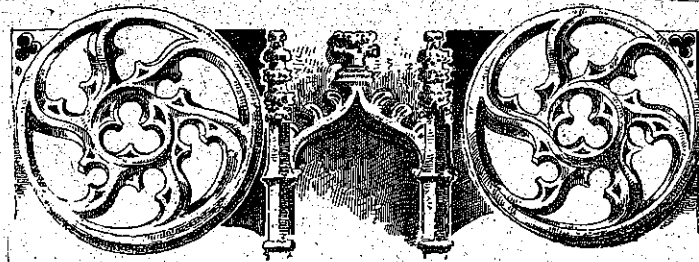
Da viz Ebrel 1918 e voe karget gant Beneat XV da ober eur bale er Pologn hag er Rusi da glask an tu gwella da gemeret da zigas ar peoc'h er broiou-ze diskaret ken izel gant ar brezel; e Varsovi eo e voe sakret eskob d'ar 15 a viz kerzu 1919.

Beneat XV her greas kardinal d'an 13 a vezeven 1921 hag a gasas anezan da arc'heskob da Vilan, e vro; eiz miz goude edo Pab; kurunet eo bet d'an 12 a viz c'houevrer dirag an hanter kant mil den a oa e Sant-Per ha goude e gurunedigez — e lec'h heuilh giz Leon XIII, Pi X ha Beneat XV — e roas e vennoz a bab n'eo ket hebken e diabarz an iliz met zoken a ziaveaz, da gear Rom ha d'an holl boblou ha d'an holl rouanteleziou euz ar bed.

Ra ziuallou an Aotrou Doue anezan; ra zalc'ho anezan pell war gador sant Per; ra laouennaio an derveziou en deus da dremen war an douar ha ra viro outan da goueza marse etre daouarn e enebourien.

Evelse bezet grêt.

(1) Levrdis a dro e brezoneg ar ger gallek *Bibliothèque*.

SENT BREIZ

SULIOU HA GOUELIOU MIZ MEURZ

- 5 a viz meurzh. — I Sul ar C'horaz. Offerenn ha Gousperou ar Zul-ze.
- 12 a viz meurzh. — II^a Sul ar C'horaz. Offerenn ha Gousperou ar Zul-ze.
- 19 a viz meurzh. — IIIe Sul ar C'horaz. Offerenn ar Zul-ze. Gousperou kenta gouel sant Joseph kaset eus a hizio da varc'hoaz.
- 25 a viz meurzh. — Ar Werc'hez Vari kemennet d'ezl e vezo Mamm da Zoue. Gouel devosion. Offerenn ha gousperou ar gouel-ze.
- 26 a viz meurzh. — IVe Sul ar C'horaz. Offerenn ha Gousperou ar Zul-ze.
- 17 a viz meurzh. — Sant Patrik, Patron Iverzon (387-465.)

Pevar zant brezad a zo hag a dle beza pedet ganeomp epad ar miz-man: d'an 2, sant Jaoua, ginidik eus Iverzon, eil eskob Kastel Paol; d'an 3, sant Gwenole, kenta abad Landevennek, mignon bras ar roue Gralon; d'an 12, sant Paol Aurelian, diazeour Eskopti Leon; d'ar 17, sant Patrik, kenta eskob Armagh ha Patron Iverzon; en o zouez, er bloaz-man, Patrik eo an hini a sked ar mui, eur breton e oa evel d'omp; genel a eure e Breiz-Veur; mont a reas da brezeg ar feiz da Iverzon; dre e vuzudou bras, e vertusioù kaer hag e skoueriu mat e c'hounezas eneo a villierou d'an Aotrou Doue ha pa varvas, goude beza labouret tri bloa ha tregont, an enezen a-bez a oa kristen.

Araok tremen, sant Patrik a lavare da Zoue: « Tri dra am euz da c'houlenn ouzoc'h, Aotrou, araok mervel; da genta, ma pardonoec'h kement Iverzoniad a c'houlenno e bardon ouzoc'h war e-dremenvan; d'an eil, ma chomo Iverzoniz mistri en o bro, heb beza lakaet e gwask gant o amezeien; d'an trede, ma ne vezo Iverzoniad ebed beo ken pa deulo dervez diveza ar bed! »

Kredi a c'hellet n'oa ket bet selaouet eil goulenn sant Patrik gant an Aotrou Doue, rak ar Zaizon, betek hen, a rea, meur a gant vloaz a oa, o renkou en Iverzon; met warlene eo bet red d'ezo rei o frankiz da Iverzoniz, ha, dre-ze, gouel sant Patrik, er bloaz-man, a vezo skedusoc'h eget biskoaz !

Ra vezo benniget Iverzon e peb lec'h, ha meulet sant Patrik da virviken !

Glaoda 'l Lae (1745-1791)

Eul levr kaer (1) « *La vie et les œuvres comiques de Claude-Marie Le Lae* » a zo o paouez beza savet gant an Aotrou Gaston Esnault, kelenner el « lycée Rollin » e Paris hag a rô tro d'eomp da rei da anaout da lenne-rien *Feiz ha Breiz* unan euz ar gwella skrivagnerien a zo bet biskoaz e Bro Leon.

Glaoda 'l Lae, mab da Olier ha da Jann ar Roue a c'hanas e Gorrekear ar C'houm, e Lannilis, d'an 8 a viz Ebrel 1745 hag a voe badezet, en e iliz parrez, da zeiz e c'hinivelez gant an aotrou J. Leon, beleg.

Olier al Lae hag e bried a oa pinvidik dreist-oll e bugale ; eur binvidigez eo hag a dalv meur a hini all ; pa deu Yann e teu e rann ; bez' o devoe dek krouadur, c'houec'h mab ha peder merc'h ; Glaodaik oa an navet : e zaoulagad a vogel, dal ma tigorjont d'ar sklerijenn, a welas unan euz ar broiou koanta, kristena ha brezoneka a zo dindan lagad an heol, keic'het tu ha tu gant an Aber venniget hag an Aber-Wrac'h ; ar pezh a garas ez-vihan a gendalc'has da garet ez-vraz hag ar brezoneg a zeskas war varlenn e vamm eo a lakeas da dalvezout diveza-
toe'h da zisplega an traou kaera a grouas e spered gal-
lodus.

D'e driwec'h vloaz ez eas da Gastel-Paol da ober e studi ; evel ma n'en devoa ket kalz a beadra, e léc'h chom da veva e kear ez eas e pansion en eun tiegezh diwar ar meaz, tost d'eun hanter leo diouz ar skolach ha dre ar c'henteliou a roe eno, diouz an noz, d'ar vu-
gale, e tigolle ar re ma tiskenne en o zi. En dre m'edo ec'h ober e rhetorik, 1766-1767, eo ec'h en em lakeas da ober *Sarmon Dom Per Yan ar C'hauzeur, person Beuzit, e kichen Landerne, war varo truezus e gloc'her*

(1) Al levr-ze a werzer 20 lur ; goulenn anezan digant an A. André, 9, Grand'Place, Saint-Pol de Léon. Abenn eur pennadik all aman an A. Esnault a embanno eul levr-all gant ar rest eus a skridou Gl. al Lae ; kavet e vezo ennan **Ar C'hi**, poème satirique, Epigrammes, Poésies diverses, Correspondance.

Daou levr. Nevez all a vezo kavet c'hoaz azalek vremen e ti an A. André : 1°) **Notennoù diwarbenn ar Gelted koz. Pennad XII.** Ar Vro hag ar Poblou keltiek. Eul levr gret gant tud desket evit beza lennet gant tud desket : priz : 2 real.

2°) **L'Expansion bretonne au XXe siècle** avec neuf cartes et graphiques dans le texte : 27 tableaux statistiques dans le texte ; 3 planches de cartes hors texte, par Jean Choleau. Prix : 16 fr.

keaz Mikeal Morin, kenia euz an hano (1). Ar zarmon-ze, e c'hellit kredi, n'eo ket bet klevet biskoaz e iliz ebed, nag e Beuzit, nag e Beausejour (2) ; savet eo bet hebken evit farsal hag evit diskouez eo an dud pisa gant ar veuleidiou o devez da rei d'o nesa keit ha ma vez beo eo a vez peurlieasa ar re vrokusa goudeze en e genver, eur wech ma vez maro.

Ar zarmon man zo bet savet

D'an dud zo ledan o spered ;

Ar re all holl o deus difenn

D'he lenn ha da zelaou he lenn.

Glaoda 'l Lae a lakeas kalz a c'heriou galleg etouez e vrezonég evit ober goap euz a vrezonég prezegeerien e amzer a gomze, — n'eus nemet lenn c'hoaz al levriou de-
votion koz evit anaout eo gwir-bater kement-man, — eur yez hanter vrezonég hag hanter c'halleg, hommou latin enni diouz an druilh, eur yez ha ne oa na brezo-
neg na galleg, eur yez ken distrantel ma oa deuet ar c'hiz da henvel *brezoneg beleg* brezoneg kement hini a gomze fall ar brezoneg ; abaoue, a drugarez Doue, ez euz deuet gwellaenn e yez an dud a iliz hag i eo, en d'eün, marteze ar re a gomz gant ar gwella yez Breiz en amzer vremen.

Goude beza bet pevar pe bemp bloaz o Kastel-Paol, (3) Gloada 'l Lae a yeas da Roazon da studia al lezennou hag eno e teuas da veza alvokad er bloaz 1773. Labourou e garg ne virjont ket outan da zével gwerzioù nevez ha da zizrei war ar pezh en devoa grêt, d'ar red, d'e zaou vloaz war nugen ; m'en divije bet amzer da beurgem-
penn mat awalc'h e *Vikeal Morin*, henman a vije bet mat da lakaat kenver ha kenver gant peziou kaera Aristophan, (4) brudeta barz a zo bet biskoaz da zével pe-

(1) Il en vit les fragments, fêtés par ses camarades, circuler dans le Collège, de casier en casier. Et dans le pays, de presbytère en presbytère, nous savons qu'il fit plaisir. G. Esnault. Vie et œuvres de le Lae, p. 78.

(2) Hervez lavar ar C'hallaoued, **Michel Morin** a oa bet kloc'her e Beausejour, er Pikardi ; e veuleidi grêt e galleg, er bloaz 1713, a dalvezas oun draik bennak da C'hlaoda 'l Lae da ober e **Vikeal Morin**.

(3) Le Lae ne reçut l'ordination ecclésiastique à aucun degré : que s'il y avait songé, puis renoncé, il resta en tout cas, l'ami de jeunes prêtres, ses contemporains, et même le protégé de Mgr de Léon, après avoir quitté Saint-Pol. G. Esnault. Vie et œuvres de Le Lae, p. 27

(4) Notre **Morin** a les qualités littéraires, plan, suite, mesure, netteté, qui transforment des idées en une œuvre. Encore quel-ques « retouches » et le « breuilhon » devenait de l'Arislophane. G. Esnault. Vie et œuvres de Le Lae, p. 84.

ziou c'hoari da lakaat an dud da c'hoarzin. Mervel a eure, siouaz, e barr e vrud, barnier e Landerne, d'an 11 a vezeven 1791, skubet, da gredi eo, gant an droug-skevent a gasas d'ar bez meur a hini euz e gerent, e bleun o yaouankiz.

E oberou dastumet gant preder e Brest, e Kemper hag e Baz ha renket gant aked gant an A. Esnault a vezo grêt, heb mar ebed, eun dibab anezo, — *ad usum Delphini* — da lakaat etre daouarn hor skolaerien, en deiz ma vezo digoret, ar pezh ne c'hell ket dale ken, — rag an traou re ne badont ket, — doriou hor skolachou d'ar brezoneg.

Embann a reomp aman warlerc'h eur pennad tennet euz *Sarmon Mikeal Morin* da rei d'hol lennerien eun tanva euz an traou kaer ha farsus a zavas Glaoda 'l Lae.

J.-M. PERROT.

**Penaoz ec'h en em gemeras Mikeal Morin
evit ranna pevar c'habon etre pemp den**

Mes an dra-man ne d'eo netra
D'ar pezh en em gavas ganta,
Breman 'z eus eun nao pe zek miz.
Daou zijentil eus a Baris
O veza o paseal aman
Hag o klevet komz anezan
O doe c'hoant, evel m'oa dleet,
Da gaout an enor d'e welet.
Er bourg 'ta en em aretjont,
En ostaleuri ez ejont,
O diou wreg ganto a gasjont,
Ar pôtr Morin a gemennjont,
Ouz kreiz an daol hen lakejont,
Prepari koan a ordrenjont,
Etre daou en em barlantjont,
Ha meur a yec'hed a zavjont ;
Pevar c'habon 'oe brochet
Poazet, sauset ha servichet.
An dud jentil a yoa ive
Pevar just, ha Morin goude.
Ar feson d'ober ar partach, —
Pevar c'habon da bemp moustach, —
N'oa ket just : unan a vanke,
P'otramant eo eun den a re.
An dud jentil-ze a yoa fin,
Hag a zonje paka Morin.

Lavaret a reont 'ta d'eza,
'Balamour d'e oad ha peb tra,
Ober ar partach etrezo.....
En o manch e sonje d'ezo
Mikeal ne vankje ket da rei
Peb a gabon da bep hini
Ha chom heb nikun e-unan.
Mes gortoomp, na deomp ket re vuan.
Hon den-ni n'oa ket ker panen
Na gavas an dro d'en em denn.....
E gar eur c'habon e krogas ;
Ar saus dioutan a lipas ;
Goude e tro ouz daou anezo,
E soubl hag e lavar d'ezo ;
— *Aotrou 'r Markiz, ho kwreg ha c'houi,*
Hag ar c'habon-man, setu tri. —
Goude e krog en eur c'habon all,
Hag e lavaras d'an daou all :
— *Aotrou 'r Markiz, ho kwreg ha c'houi,*
Hag ar c'habon-man, setu tri.
Ha c'houi, daou, hag a zo aze,
C'houi ha me, zo tri just ive,
O vont a driou evelhen,
N'oufemp ket fazia biken,
Rak mar d'eo gwir, am eus klevet
« Numero deus impare gaudet ! »

Hag e leverot d'in goude
N'oa ket dijentil an den-ze ?
Kauziou, kauziou, banden ezen !
Eun hanter-doue oa zoken !

GLAODA 'L LAE.

EUR BENVEG SOUEZUS-DREIST

Diviz etre eur marc'hadour reder-bro hag eur c'houeriad

Ar marc'hadour. — N'euz ezom ebed mui a Zoue, va mignoun.
An deskadurez a ra evitan, rag ober a ra traou burzudus bras.

Ar c'houeriad. — A c'heil beza ! Evelse, en deiz all am euz
gwelet war al leur-foar eur benveg souezus dreist : mantret oun
choumet. En eur penn euz ar benveg-ze e lakaer eur voutellad
foën, hag euz ar penn all e tenner eur picherad leaz.

Ar marc'hadour. — Ac'hanta ; Petra lavaren d'id ! Bez dinec'h,
kalz traou burzudus a well c'hoaz !

Ar c'houeriad. — Marteze ! n'omet ar benveg am euz gwelet n'eo
ket bet ijinet gant an Deskadurez. Hanvet eo... eur vloc'h.

ARVORIG n'eo ket bet moulet ar miz-man. Er miz a zeu e
yezo moulet war 15 paje.

Spered ar re all

BOSSUET

Bossuet (Jacq. Benign.), Ishañvet gant unan bennak « an diveza euz Tadou an Iliz » a zo lakët gant an holl dud desket war renk gwella prezegerien ar bed.

Genel a eure e Dijon er bloaz 1627. Prezeg a reas da genta e Metz (1652-1659) ha goudeze e Paris (1659-1670). Goude beza bet eur pennadik eskob e Condom, e voe galvet da veza kelenner mab hena ar roue Louis XIV. Er bloaz 1681 e voe lakët e penn eskopti Meaux. Eno, ouспен ma roas tro d'ar feiz da greski

etque ar gristenien a gleve e brezegennou, e skrivas, heb ehan, a eneb ar fals kredennou a skigne e Bro-C'hall ar Brotestanted dilhenthet. Mervel a eure er bloaz 1704.

Doare prezeg Bossuet a blijfe kalz d'eomp-ni Breiziz; gwelit kentoc'h! Setu aman eun nebeut euz ar c'homzou a zistagas an den helavar-ze da Zul Fask 1685.

Buez an den

... Buez an den a zo henvel ouz eun hent hag a gas da eun islonk (1) spontus. Azalek hor c'hammejou kenta e kemerer d'eomp petra a zo ouz hor gedal, met al lezenn a zo douget : red eo bale war arak dale'h mat. Me garfe distrei war va c'hiz : Kerz! kerz! Eur pouez ha n'omp ket evitan, eun nerz trec'h d'hon nerz a jach ac'hanomp ganto : red eo kerzet atao warzu an islonk. Trubuilhou ha poaniou a vil vern a skuiz hag a vask ac'hanomp war hon hent. Ha c'hoaz! ma c'hellfen tec'het dioc'h an islonk spontus-ze. Nan! nan! Kerzet a rankan, redek a rankan : ker buhan e tremen ar bloaveziou !

En em frealzi a reomp goulskoude dre ma en em gav ganeomp, bep an amzer, traou hag a ra d'eomp ankounac'haat hon enkrez, dour skler hag a red, bleuniou lirin hag a dremen. Eun ehan a rafe plijader d'eomp: Kerz, kerz! Hag e keit-ze e welomp o koueza war hol lerc'h an holl draou e oamp tremenet e-biou d'ezo. Pebez drailh spontus! Pebez dismantr sebezus! ha penaoz tec'het diouto ?

En em frealzi a reomp goulskoude pa zougomp eun

(1) Eun islonk a zo eur poull doun doun, précipice e galleg.

nebeut bleuniou kutuilhet war an hent hag a welomp o weny etre hor bizied euz ar beure d'ar c'huz-heol, — ha pa zastumomp eur frouezenn bennak hag a zo divlaz, siouaz, kentre ma vez tanvet: touellerez! Bepred didennet, e tostaes ouz an islonk spontus. A vremen peb tra a weler o vont da get (1); al liorzou a deu da goll o bleuniou; ar bleuniou da goll o liouiou; al liouiou da goll o sked; ar prajou n'int ket ken kel laouen ha gwechall, nag ar goueriou ker splann ha kent; an holl draou a deu da denvalaat ha da bulluc'hi. Skeud ar maro a en em ziskouez: anaot a rear breman ema tost an islonk estlammus! Red eo goulskoude mont beteg genou ar puns. Eur gammed all c'hoaz hag emaer ebarz! Ar spont breman a zireiz hor skianchou; ar penn a zo badaouet; an daoulagad a zo balc'h; red eo mont war arak! C'hoant ho pefe da zistrei war ho kiz, met n'oc'h ket evit hen ober; peb tra a zo diskaret; peb tra a zo teuzet; peb tra a zo tec'het !

Bossuet n'eo ket eur gwerzaouer; (2) evelato n'eo ket dies gwelet en deus spered ha kalon eur barz. Lennit c'hoaz, ma n'oc'h ket inouet, ar pennadik all a zo aman warlerc'h hag a zo bet skirvet er bloaz 1694 (3); setu aze eun den hag a ouie liva taolennou.

Doae, sklerijen an den

Savet oun bet epad an noz, evel ar roue David « da » zellet ouz an nenvou grêt gant ho pizied, ouz al loar » hag ar stered ho peuz diazezet » (4). Na pebez taolenn sebezus euz an traou brao a c'hellit da ober gant ho sklerijenn zivent am euz gwelet eno, o va Doue !

An heol a bigne hag anat oa edo o tostaat dre ma welet, a nebeudou, an oabl o wenna, dre-oll, en e raok; ar stered a oa et da guzat hag al loar a oa savet gant he dremm arc'hantet ker kaer ha ker flamm ma oa eun dudi he gwelet; evit doare edo o klask enori an heol rak ne ziskoueze beza sklêr ha lugernus nemet en tu a droe outan; ar peurrest anezi a oa goloet ha tenval; eun hanter kelc'hig hebken enni a oa skedus meurbed gant bannou an heol, tad ar sklerijenn, o koueza warnan. Pa wel anezi diouz an tu-ze e figouez eul lastez sklerijenn ganti; seul-vui e wel anezi ha seul-vui e kresk he sklerijenn ha pa wel anezi en ho fez hi a.

(1) Mont da get ha mont da netra a zo henvel.

(2) Gwerzaouer = unan hag a ra gwerziou, versificateur e galleg.

(3) Cf. Traité de la Concupiscence.

(4) Psalm. VIII. 4.

vez en he c'hann ha seul-vui a sklerijen he deuz ha seul vrasoc'h eo an enor a ra d'he sklerijenner. Hogen setu aman evit al loar eun doare all da enori an hini a ro sklerijenn d'ez i euz barr an nenv; dre ma tostae an heol outi e welen anezi oc'h en em guzat; lodenn skedus he c'hant a 'z ea war vihan-naat; pa voe en em ziskouezet an heol en e bez he sklerijenn disliv ha dinerz a oa evel teuzet, kollet etouez sklerijenñ ar steredenn vras ha lonket ganti, koulz lavaret; anat eo ne c'helle ket al loar tenvalaat dre ma tostae outi an heol, he sklerijenner; met eur steredenn vihan a blege d'an hini vras; eur skleurik a oa mesket etouez ar sklerijenn; hag an hanter-loar ne voe ket gwelet ken en oabl el lec'h ma oa savet araok ken uhel dreist ar stered.

Va Doue, sklerijenn hag a bado da viken, setu aze ar skeudenn euz ar pezh a c'hoarvez gant va ene pa roit d'ezan ho sklerijenn: va ene a zo goulaouet war an tu a zo gwelet ganeoc'h; e kement korn n'en em gav ket ennan ho pannou skedus n'eus nemet tenvalijenn. Petra am euz da ober eta, o va Doue, nemet anaout eo diganeoc'h hebken e teu va sklerijenn? Ma tennit diwarnomp ho lagad e vevomp e kreiz eun denvalijenn spontus: c'houi hebken eo goulou hor buez: « An Aotrou oa va sklerijenn ha va silvidigez: piou a raio d'in krena? An Aotrou eo dioualler va buez: piou a c'hellfe ober aoun d'in? » (1).

LAN AR BUNEL.

Doue anavezet dre ar garantez (1)

FIL LODEN

Penaoz kreski ennomp anaoudegez Doue dre ar garantez

Evit ma vezoc'h goest da gompren gant an holl zent petra eo ledander hag hirder hag huelder hag dounder, evit ma c'helloc'h bezá karget gant leunder Doue.

(Lizer an abostol sant Paol da gristenien Ephez, III, 18, 19.)

V^o KENTEL

Petra eo kreski an anaoudegez hon deus eus a Zoue dre ar garantez? Daoust hag ar Zent epad o felerinach war an douar-man pe, zoken, ar re a wel en nenv an Aotrou

(1) Psalm. XXVI. 1.

(1) Gwellit F. B. *genoer, c'houevrer, meurs, mae, even, east, here, kerdu* 1921.

Doue, tal ouz tal, a gompren ledander hag hirder hag huelder ha dounder Doue? Daoust ha digemeret a reont leunder Doue?

En eun doare her greont rak, anez, an Abostol ne bedfe ket evit ma vezo roet ar c'hras-ze d'e vignoned muiakaret eus a Ephez, ha koulskoude pa zonzomp ervat eo Doue eur spered ha n'en deus eta ment ebed, na ledander, nag hirder, nag huelder, na dounder, hag abalamour ma 'z eo heb muzul ne c'hell bezá dalc'het etre harzou netra grouet, eo anat e tleomp klask an dalvoudegez huelloc'h a zo kuzet a-zindan ar c'homzou-ze.

Gwelomp eta petra ranker e gwirionez da entent dre greski hon anaoudegez eus a Zoue dre ar garantez.

Yez an dud a zo eur benvég gwall zister da zisplega mysteriou an Aotrou Doue; dinerz, a-grenn, eo, amparfal ha trubard zoken; evelse ema kement hon deus; red mat eo eta d'eomp labourat gantan evel m'ema, en eur veza aketus d'hen ober gant evez hag en eur zisplega, ouz red, talvoudegez hor c'homzou.

Evelse, aman, ez eus hano ganeomp diwarbenn kreski hon anaoudegez eus a Zoue. Ha koulskoude, pa 'z ear beteg penn gant ar wirionez, e ranker anzav ne c'heller ket kreski an anaoudegez eus a Zoue. Perak neuze komz en doare-ze? Abalamour ma ne gaver hini all ebed gwelloc'h. Rei a ra da entent ar pezh hon deus c'hoant da lavaret hag en hevelep amzer her mac'hagn hag ez a en e eneb. Ar gomz-ze a zo enni eun dra bennak ha ne zere ket ouz natur Doue, nag ouz natur anaoudegez Doue; met n'hon deus ket gwelloc'h hag e rankomp ober ganti.

Anaoudegez Doue en ene karantezus ne vez ket kresket evel ma vez kresket anaoudegez an traou-all. Pa gomzomp eus kreski hon anaoudegez eus ar saozneg e vennomp lavaret ec'h anavezomp muioc'h a c'heriou, muioc'h a reolennoù eus ar yez, e c'houzomp gwelloc'h penaoz renka ar gerioù er frazen. Evit an istor, e vezo anaout muioc'h a hanoioù tud vrudet, a zeizioù a zo bet digouezet enno traou bras, traou a-bouez, emgannou pe zispac'herez, emgleoioù a beoc'h, ha me a oar me! Evit ar stered, e vezo anaout gwelloc'h al lezennou a heuilh ar stered hag ar strolladoù stered. Kreski an anaoudegez er skianchouze a dalv da lavaret e ouezer gwelloc'h ha muioc'h, ec'h astenner an deskadurez a-dreuz hag a-hed, e tizer kalz muioc'h a draou.

Kreski an anaoudegez eus a Zoue n'eo ket henvel. Houtman ne gresk ket e ledander ha ne glask ket lakat muioc'h a draou er spered, met er c'hontrol renta an anaoudegez digemmesk, da lavaret eo, disparti diouz kement tra all hag evel dastumet ha stardet holl a-unan.

Kement-se, a leveroc'h, a zo gwall vunut ha dies da gompren, met bez' ez eo eur wirionez eus ar re gaera. Kreski

an anaoudegez eus a Zoue ha dreist-holl an anaoudegez euz a Zoue dre ar garantez n'eo ket anaout muioc'h a draou diwarbenn an Aotrou Doue eo, met anaout eun dra hebken, Doue, muioc'h. An dra-ze a rear heb sikour skeudennou traou krouet, en eur zarempredi Doue hag en eur zigemeret anezan, didroidell, gant eur galon virvidik ha distag diouz an holl draou all, en eur zarempredi hag en eur zigemeret evelse Doue hag a zo glan dreist muzul ha dreist muzul digemmesk, p'eo gwir ec an Hini en deus lavaret anezan e unan : « Me eo an hini a zo » (Exod. III, 14.)

Sant Denez an Areopaj, kemeret gant kalz evel ar gwiziek a eus ar re o deus skrivet diwarbenn theoloji karantez Doue, a gomz eus an diou zoare a heuilh spered an den evit tizout eun anaoudegez gwirion eus a Zoue : lavaret anezan kement tra vad, nac'h anezan kement tra fall. Dre ar genta, e sellomp ouz holl draou ar bed en o gened hag en o madelez hag e leveromp : « Doue a zo kement-se, met dreist muzul ! » Dre an eil, e nac'homp eo Doue eun dra hag a c'hellfemp gwelet, tizout pe gompren. Hag an doare-ma, eme zant Denez, hor c'has tostoc'h d'ar wirionez, rag ne jom neuze ganeomp nemet eun anaoudegez digemmesk eus a Zoue, pa n'eo lakeat e kemm gant netra all, ar pezh a zere gwelloc'h ouz e vrasder heb muzul. Neuze eo, — pa anzav an den, gant e holl anaoudegez, pe zoken heb her gouzout mat awalch, ne c'hell ket kompren petra eo Doue, — neuze eo er a an ene ebarz ar pezh a zo hanvet gant sant Denez ar « gommoulen pe an denvalijen doueel (1) » ; rag neuze, e gwirionez, spered an den a zo trellet gant lufr ha sked gwirionez Doue hag a zo goloet a bep tu a denvalijen. Eun denvalijen venniget eo ha kalz e vefe gwelloc'h ama klask an hent gant eur feiz start ha karantezus eget souba el lugernusa sklerijen a c'hell rei skiant an den.

Eun hevelep kelennadurez a ginnig sant Thomas er gentel LX. Diskouez a ra d'eomp an ene karantezus en deus sec'hed eus a Zoue oc'h eva eus holl feunteunioù an deskadurez krouet hag o lavaret da bep hini anezo : « Nan ! oh nan ! c'houi n'oc'h ket ar pezh a glaskan ; n'oc'h ket goest da derri va sec'hed ! sklerijen an heol hag ar stered, gened ar bed ; nan, n'oc'h ket va Doue ! Brasder ha galloud ar bed krouet : nan, n'oc'h ket va Doue ! Gened ar gwazed, ar merc'hed hag ar vugale : nan ! n'oc'h ket va Doue ! » Ar zant a gerz evelse gant an holl draou krouet a c'hellfet kredi a vefe goest da ober dudi an ene, met red eo d'ezan anzav n'eus netra, na war an douar-ma nag en nenv hag a c'hellfe digas eur gwir

(1) Doueel = divin, a zo great gant ar ger Doue evel m'eo great santel gant ar ger sant.

eurusded pe eur gwir skeuden euz ar pezh m'eo Doue, nemet Doue E-unan.

Met an ene dizesk, an ene touellet gant ar bed, petra lavar ? D'an aour ha d'an arc'hant ha da vadou an douar e lavar : « C'houi eo va doueou ; me ho kar ; c'houi a zo er penn kenta eus va holl zonjou ; va flijadur a lakan ennoc'h ; heb mar c'houi a roio d'in an eurusded ! » Fvel ma lavare Juzevien an amzer goz e traon Menez Sinaï, stouet dirag al leue aour : « Setu aze da Zoueou, o Israël ! » (Exod. XXXII. 4) ; evelse ar pec'her a lavar d'ar grouadurien great gant kig ha goad, furmet gant pri an douar, traou ne badont nemet eun dervez hag a vez feuzet en dervez warlerc'h : « Ar re-ma eo va doueou ! na me a garfe chom ganto, ama war an douar, evit atao ! »

Hag evelse, siouaz ! eo e teu an diaoul d'en em zila er c'halonou e leac'h an Aotrou Doue, hag e vez adoret evel Doue. Daoust ha ne deue ket, hen e-unan, eun dervez, da lavaret d'Hor Zalver : « An traou-ze holl, (plijadurioù hag enorioù ar bed-ma) a roin d'it ma stouez d'am adori ! » (Aviel S' Vaze IV. 9)

N'eus ket kalz, siouaz ! hag a respontfe gant Hon Aotrou : « Te a adoro ar Mestr, da Zoue hag Hen hebken a zervichi ! » Da fals doueou ar bed ha ne c'hellont morse rei eurusded gwalc'h e galon da zen, nag a bed a ginnig kement o deus : gwiziegez, enor, yec'hed, amzer, danvez, korf hag ene ha zoken eneoù re all a zo dindanno. Daoust hag eur seurt trubarderez, eur seurt falloni, ma ne vez ket a geuz d'ez, ne daol ket eur sklerijen zoanius war wirionez an ifern ?

Met mall eo dizrei d'ar pezh a zell ouz anaoudegez Doue ha gwelet penaoz e teuer d'he c'hreski en eur zantout Doue gwelloc'h ha dounnoc'h er galon ha gant muioc'h a nerz.

Pa bed sant Paol evit ma vezimp goest da gompren gant ar Zent petra eo ledander hag hirder hag huelder ha dounder Doue, ma vezimp goest da veza leunet gant leunder an Aotrou Doue, e venn lavaret e c'houlenn evidomp daou dra : ma tevio sklerijen en hon ene, war ar pezh a zell ouz mysterioù an Aotrou Doue, dreist-oll myster ar pezh ma 'z eo e gwirionez, ha ma vezo anetoc'h evidomp an nerz a ro Doue pa deu da jom e goueled hon enè. E gwirionez, bep wech ma laker ar spered da zonjal ervat e Doue, an anaoudegez anezan a deu da veza digemmeskoc'h, da lavaret eo. disparti a-grenn diouz hini an traou krouet, dudiuscoc'h, dre ma karg ar galon a levenez, tostoc'h d'an doare mac'h anavez anezan ar sperejou hebken, da lavaret eo, an elez hag an eneoù a zo dispartiet diouz o c'horf.

Ar c'helennadurezioù a binvidika an ene a zo en em

roet a-vad da Zoue a deu an eil warlerc'h eben, dishenvel holl, stank ha puilh, en eun doare souezus.

E buez santéz Anjela Foligno, eun dra a zouez ac'h-anomp dreist ar re all ; bep wech ma ro Doue d'ezi eun anaoudegez bennak, eur gwel (a spered) anezan E-unan, e sant eun dudi ker bras ma 'z eo lezet pell warlerc'h hag evel diverket, kement hini he devoa bet diagent. Ar zantez ne gav ket a gomzou da lavaret he estlamm o welet al labour zispar-ze great en he ene gant nerz karantez Doue. Dem-henvel eo ar pezh a c'hoarvez en ene karantezus. Bez' ez eo evel ma rofe Doue d'ezan eur gwel eus E vadelez divent, a guzfe goudeze en eur lavaret : « Nan ! n'eo ket ar pezh em oa c'hoant da ziskouez d'it ! » ha goudeze eun all a guzfe adarre en eur lavaret : « Nan ! nan ! n'eo ket hennez ken nebeut. »

Evelse bep wech anaoudegez Doue a deu da veza sklearoc'h, dinec'hoc'h, c'houekoc'h hag a ya dounnoc'h er galon, ha koulskoude eo seulvui diesoc'h da rei da entent d'ar re all, ma 'z a dounnoc'h end-eün e diabarz ar galon. Ober a ra he hent dre weñjennou kuzet beteg gweled ar goustianz ha netra n'eo goest da lakat da vralla ar fisianz en deus an ene ema Doue eno, e sant anezan hag ema Hen d'E dro o labourat ennan en eun doare dishenvel a-grenn diouz an doare m'her grea araok ma oa staget da ren ar vuez a unvaniez dre ar garantez. Ha setu e pe c'hiz e c'heller lavaret e kresk anaoudegez Doue dre ar garantez.

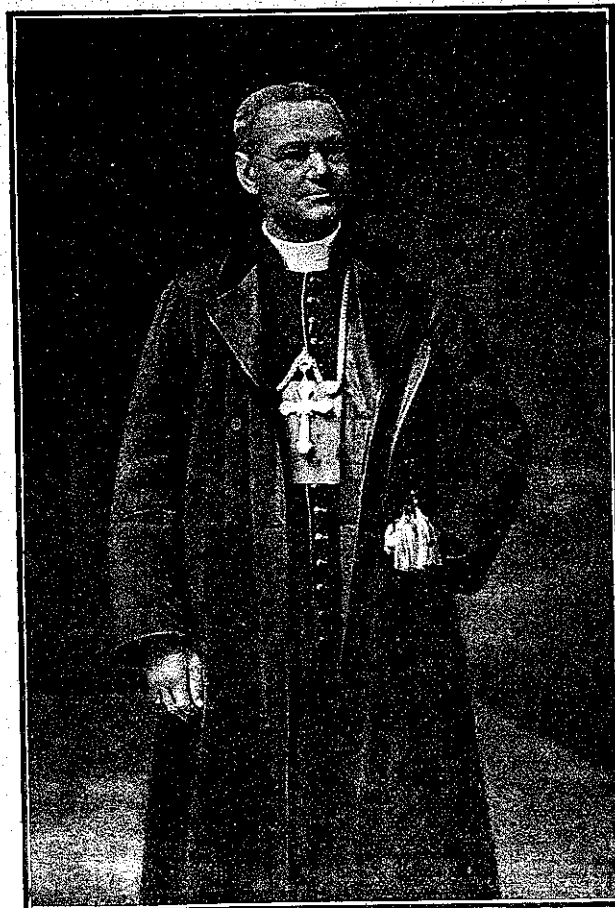
E gwirionez, ar pezh a c'hoarvez eo an dra-ma : Doue a labour an danvez talvoudus-ze, eun ene karantezus, a zo deuet da veza gwak ha sentus etre E zaouarn. E frankaat a ra en eur boueza eus an diabarz, evel pa lavarfen en eur astenn e vogeriou hag e harzou.

Da genta. e teu d'her goullonderi anezan e unan hag eus an holl draoù all ; hen netât a ra a-grenn ; goudeze e ledanna anezan a bep tu ha muioc'h-mui ; ha neuze e teu d'e berc'henna en eur e leuna gant e leunder E-unan.

Ha bep wech m'en devez evelse darempred gant Doue, an ene a deu da veza goest muioc'h-mui da danva pegen dous eo E Vestr ; bep wech ma vez flouret gant dourn Doue, e teu da veza glannoc'h, tenerroc'h ha tostoc'h da Zoue ha goestoc'h da gaout e blijadur o tarempredi anezan. En hevelep amzer en deus muioc'h a fisianz, hardisoc'h e teu da veza hag henvelloc'h ouz eur bugel, en e zarempredou gant E Vuia Karet. Neuze an ene a zo, koulz lavaret, maro d'ezan e unan ha d'ar bed ha leun a hast da zenti ouz an disterra ali a-berz ar Spered-Santel.

Setu aze ar pezh a ranker e gwirionez da entent pa leverer hano eus a greski anaoudegez Doue dre ar garantez.

(Da heuilh).

AR CHARDINAL DUBOURG
Arc'heskob Roazon

Buhez

An Otrou Kardinal DUBOURG

(Kendalc'h)

An Otrou Dubourg Sekretour, Vikel-Vras, Eskop ha Kardinal

Eus kloerdi Landreger, August Dubourg a dremen e kloerdi bras Sant-Brieg: Skouer e holl genvreudeur, er studi, er beden, ez eo savet, tam-ha-tam, en urziou, ha d'an 22 a viz kerdu 1866 e tigemer ar velegiaj. Laret gantan e ofern genta en iliz kaer Sant-Milion, e tizro da Landreger elec'h ma vo kelenner epad tri bla. E c'hoant oa chom hir-amzer en ti binniget-ze da ober skol, da rei skoazel evit stumma danve beleien, tost da iliz-veur Sant-Tual ha da ve sant Erwan. Mes barz e oa, hag e delen a ganas ken brao, en de ma tistroas relegou an otrou Mintier eus Bro-Zaoz da Landreger, ma plijas meurbet ar barz d'an otro David, eskob Sant-Brieg, ha ma savas heman anean eus ar c'hloerdi bihan evit ober dioutan e zekretour. Tâl ra 'r boan lakât e ganaouen dirak daoulagad lennerien « Feiz ha Breiz » a blij d'e barzoniez ha Brezoneg yac'h :

1
Vel ar gwelan, a-dreuz ar mor
Nij, ma lestri, skanv ha laouen;
Digas da Dreger e denzor
...Dreist-omp, Leon, (2) te na vi ken.

2
Savit, eskibien a Dreger,
Sent koz a Vreiz, Erwan, Tual,
Deut holl ganimp d'hen digemer,
D'hen digemer... en eur dridal!

(1) E lec'h lavaret : talvezout a ra ar boan, kaout, bezan, goulennet, diskouez, a c'honeze, azezan, a anavez, Tregeriz a lavar : Tal ra 'r boan, bean, kât, goullet, diskouel, a c'honeze, azean, a anve.

E lec'h lavaret : bloaz, bloaveziou, kant, vloaziek. Tregeriz a lavar : bla, blaïou, kantvialiek.

E lec'h lavaret : bez, parrez, parrezioù, keuz, anezo, enno, pinvidik, e leveront: be, parroz, parrojou, keun, ane, enne, pinvik.

Tregeriz a verra gerioù Leoniz; mat eo da Leoniz anaout yez Treger ha da Dregeriz anaout yez Leon; ar c'hemmoù a zo etrezo ha netra a zo henvel; ne dalv ket ar boan d'eomp beva skoaz ha skoaz ma n'omp ket goest d'en em glevet.

(1) Relegou an A. de la Marche, diveza eskob Leon, a voe digaset eus a Londrez da Gastel-Paol er bloaz 1868, eun nebeut miziu araok re an A. Mintier.

5
Kouskit eta 'barz hon iliz,
Barz hon iliz 'kichen Erwan;
C'houi c'h eus binniget Gwengampiz,
Gant Tregeriz ehomit breman.

6
Hon diwallit eus an Nenvou,
Ho kalloud 'zo ken burzudus!
Grit ma kerzfomp war ho roudou,
'Vit ma vefomp ganeoc'h eürus!

3
Salud d'eo'h-hu, o tad karet!
Aman, beleien, eskibien;
'Vit ho meuli 'zo diradet,
Gante Bretoned a vanden!

4
Eur be, biskoaz ne voe kaeroc'h,
N eus Hernot d'eo'h-hu kizellet,
Mes c'houi gavo eur be dounoc'h
E kalonou ar Vretoned!

7
Pa zeuy an avel da groza,
Pa wellomp ar mor kounaret,
Ni chomo bepred en hon za
Ouz ar roc'h gant ho torn harpet!

8
Ha war ho lerc'h, eskop santel,
E larfomp holl a bouez hon fenn,
Da ekleioù skilt Breiz-Izel:
« Mervel kentoc'h... treitour biken! »

Epad 25, via e chomo a c'houdevez e ker Sant-Brieg, evel sekretour, vikel-vras, vikel-capituler. E spered lemm, e galon aour, e ouiziegezh a rei d'ean plijout d'e genlabourerien, betek lakât unan ane, an otrou Simon, da laret: « An Dubourg, bihan-ze n'oufe den pegen uhel e savol » An eskob, dreist-oll, a oa zod gantan, ha ze dlee bean, pan eo gwir an otrou David ken troet gant gizioù, yez hag ilizou Breiz, ken troet da galonekaat kement hini a roe dorn da gaerât ane, a gave en otrou Dubourg eun den breizad, penn-da-benn, ha goest da laret e Brezoneg menozioù uhel an eskob a gare yez Breiz hep gallout mad a-walc'h komz anei herve e c'hoant.

— X —

Diskennet an otrou David er be, an otrou Bouché a deu war e lerc'h. Heman, da vihana, a zo Breizad e pep stum. Ganet e Kerne, e disheol iliz Itron Varia Ros-trenn, bet epad 23 via aluzenner war listri ar gouarnamant, e tigoue mad etouez e genvroiz, lorc'h enne o kât eun eskob ganet er vro. Miret ra 'n e gichen an otro Dubourg nan evel sekretour, mes evel vikel-vras, ha ma ne chomas ket pell, siouaz, e penn an eskopti, e lezas war e lerc'h oberou eus ar c'haëran a dle sikour da viret ar sonj dioutan: Breuriez ar c'hloareged, skol vras Sant-Charlez ha Be sant Ervoan.

Da c'hortoz an otrou Fallières da zigouevout, ar vikel vras kenta a zo viker-kapituler epad 18 miz, kazi eskob! Dare eo, a dra-zur, evit ren enn eskopti, mes Doue nan eus ket goullet e chomje en e vro dustu, c'hoant 'n evoa da ziskwel da dud kreiz ar Franz, da dud eskopti Moulins; petra eo eur Breton, ha pegement a zanve a c'hell bean en eur bugel a Vreiz-Izel.

— X —

Goude bean roet skoazel, epad eun nebeut blaïou, da eskob ar skolioù kristen, an otrou Dubourg a zo dibabet gant hon Tad santel ar Pab evit mont da zerc'hel lec'h eun eskob brudet da vat, an otrou a Dreuz-Brézé, a voe epad 43 via e penn iliz Moulins (1893). Heman a ziskenne eus gouenn uhel; pinvik e oa, ha santel oa iye. An otrou Dubourg a oa dibourve a beadra, mes kalon

en eus, hag adalek e gomzou hag e lizer kenta e ra da c'hout da gristenien e eskopti penoz an Iliz a ouve kât bepred, gant sikour Doue, tud a renk gouest da dere'hel ar c'hargou diesan, ha da c'honid ar sperejou hag ar c'halonou n'eus forz e petore bro e vent kaset. Testeni eus kement-man a gayomp er « Semaine religieuse » a zispleg e gimiad pa voe hanvet, 13 vla goude, da arc'heskob e Roazon : « Keun 'zo d'ean a-beurz ar mammou a c'halle tostât outan evit kât bennoz d'o bugalê vihan douget war c' brec'h, a-beurz ar bobl kristen a eye e gomzou intanet pa dremene dre ar par-roziou evit konfurmi, a-beurz ar re binvik a guzuilhe ken mad, a-beurz an dud dister a c'honêe dre ma ouvee kât ar gir a diskenne betek o c'halon, a-beurz e skeazellerien deut unan ane da vean eskob, an otrou Boutry, hag a gave ennan eur mignon koulz hag eun tad ! »

Mes Moulins a zo re-bell ! Bugel sant Milion
A dostao d'ar vro goant 'lee'h chomo e galon !

— X —

En 1906, hon tad santel ar Pab, Pi X, a c'halv an otrou Dubourg arc'heskob Roazon, penn-rener Iliz Breiz-Izel. Tridai a ra kalonou ar Vretoned, lorê'h 'zo enne, hag ekeit ma vrall ar c'hleier e tour koant Logivy, tud Roazon a zo stad enne ive o welet adarre eur Breizad o tont d'azean war gador eun arc'heskopti elec'h e weljont arêk an otrou a Lesquen hag an otrou Brossais a Sant-Marc, daou vugel a Vreiz-Izel, daoust n'anaveent ket he yez. An otrou Dubourg, da vihanan, a c'hallo hale dre ar vro ha komz, e tu c'huz-heol da Vreiz, ar yez 'n eus disket war varlen e vam, yez e dadou koz, yez an dud kalonek. Perak n'eo ket bet gwelet aliesoc'h en hon fardoniou, en hon c'hendaic'hiou, pen eo gwir e kare kement darempredi an tu-man da Vreiz ? pen eo gwir e re kement a vad da nep a glev e ancan o komz, pa eo deut, re nebeut siouaz, da Vulat, da Gastel-Paol, da Ger 'n Itron, da Folgoat (1), da Wengamp, da Logivy !

E Roazon, an otrou Dubourg a bledo da zisplegan e holl dalvoudegez. Kalonek eo kenan, ha Roazoniz a vo abred goneet d'ean. Digor eo e di d'an holl : pinvik ha paour, beleien ha kenvroiz a c'hallo tremen treujou dor e balez ha kât digemer mad en e gichen. Plijadur 'n evo bepred o chileo ane ; rei a rei da bep hini kuzul mad ; en e gomzou, en e zerr-dorn e santer o tremen eun tam eus e galon. Ze na harz ket anean da vean eskop d'e zever. Ous ar ret, e oar brezelli evit difenn gwiriou an Iliz, evit souten ar skoliou kristen, evit

(1) D'an 8 a viz Gwengolo 1913 e prezegas er Folgoat e serr ar goueliou kaer a voe grêt eno evit ar pempet bloavez war nugen abaoe ma oe kurunet ar Verchez.

difenn ar wirione, kondaoni ar re a fell d'e elpenn kredennou kantvlatek ar gristenien : Kempennet gantan eur c'hloerdi neve p'eo bet laeret an hini koz, eun ti-eskop p'eo bet kaset emaez eus an hini a oa savet, nan evit prefed, mes evit eskibien Roazon, an otrou Dubourg a lez al loa-vason evit krigi en e bluen hag e tiver. Ous ar bluen-ze lizerou eus ar re gaeran evit e veleien, evit ar gristenien an eus karg dioute, war stad an Iliz en e eskopti, war ar greden a dleer kât, war an tu da zavel danve kloer, war ar c'hatekiz, ar zul, devosion an anaon ha me oar ped tra-all. En e holl lizerou ha skridou, arc'heskob Roazon a gav an tu da wiskan e galleg e zonzou brezonek, ha santout a rer, o lenn anean, ez eo bepred Breizad penn kil ha troad ; rak-ze ez eo kare ha meulet gant kement hini a anve e gwirione Breiz-Izel hag a ro d'ei e galon.

— X —

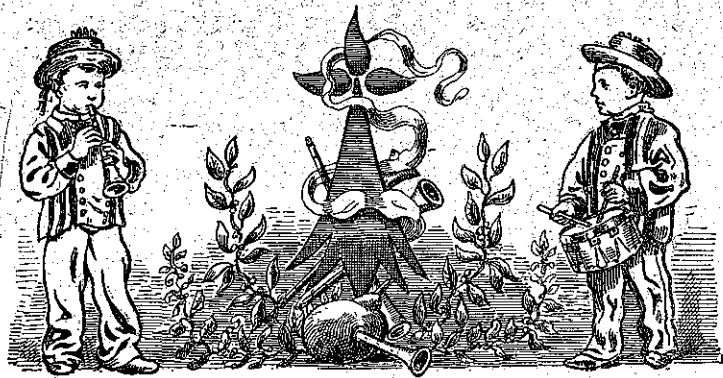
Kregi 'ra ar brezel ; tan ha gwad skuilhet, kaonv dre oll, dreist-oll e tiegezou Breiz. An otrou Dubourg, evel holl eskibien Franz a zav e vouez evit kelen, frealzi, sklerijenni ar sperejou, Hanter kant vla velejiaj en eus, 25 vla eskoptiaj. Hon Tad santel ar Pab a dro e zellou etrezek ar vro a ro d'ar Franz he gwellan soudarded ha martoloded ; c'hoant 'n eus da ziskwe d'ê e anaoudegez vad hag evit ze e lak ar vantel ru war ziskoa arc'heskop Breiz. Tregerni ra ar vro gant kan an drugare ; ar Vretoned a zo evurus o welet o zad savet da Brinz-Iliz ; Logivy dreist oll a ra d'he bugel kare an digemer a zigase da sonj eus an amzer ma oa Rouane ha duked e Breiz-Izel. An Iliz hepken a ouve lidan goueliou a garg ar galon a wir levenez hag o welet an otrou Dubourg ken kunv, ken mad, ken zertz, e larempni, Bretoned rik : Hir vue d'ar C'hardinal a ra enor ha gloar e vro garet ! Ze oa d'an 11 a viz c'houevrer 1917 ; 4 bla ha seiz miz goude, an otrou Dubourg a rente e ine d'e Grouer, keun d'ean a berz an holl, deut millierou beleien ha tud all d'e interamant, henvelep komz war o muzellou : Madelez ha santelez, setu, penn-dabenn, e vuhe !

Y.-M. G.

« Buhez Breiz » a zo adsavet. — Priz ar goumanant : 12 lur ar bloaz.

Skriva d'an Ao. J. Ollivier, 17, rue de Brest, Landerneau.

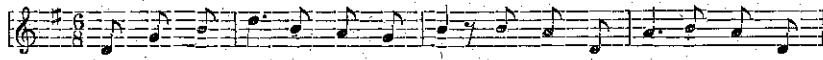
« Buhez Breiz » a zo renet gant an Ao. Mocaer, kuzulier jeneral enez Eusa.

SERR-NOZ

DA EVNIG-ARVOR.

Moderato.

Ar c'hloc'h a zon 'uz d'ar barrouz, Ar c'hoat u - hel a zo di-

drouz, Di-drouz ha sioul 'vel eun i - liz, Var an dou - ar e kouez ar gliz.

I

IV

Ar c'hloc'h a zon 'uz d'ar barrouz,
Ar c'hoat uhel a zo didrouz.
Didrouz ha sioul 'vel eun iliz,
Var an douar e kouez ar gliz.

Var ar roc'h vras 'ma o selaou,
E lagad lemm ruz 'vel ar glaou ;
Evnig bihan, dous ho mouezig,
Evnig bihan, it d'ho neizig.

II

V

Ebarz ar park, ebarz ar prat
Oar ehanet da labourat :
Klozet deliou ar bokidi,
Al laboused ét da gludi.

Na glevet ket 'vel soniri,
Soniri noz ha kaniri,
Soniri gaer hag a luskel ?
It d'ho neizig a denn askel.

III

VI

Ha var ar bod, a-uz d'ar waz,
Evnig bihan, c'houi a gan c'hoaz ;
Evnig bihan, poent eo level.
Gant aon ne glevfe ar sparfel.

It d'ho neizig, skeud ar bod roz
Kuzet du-hont e lein ar roz
Ma klevin c'hoaz varc'hoaz vintin
Ho mouez ken dous ha ken sklintin.

VII

It eveltan, it, va ene,
Trezeg an neuv, ar gwir vene ;
It da ehan epad an noz,
'Skeud bokidi ar Baradoz

Ar GALL. Lok-Mikael an Traez.

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Arvest

IV DIVIZ

Herve, An Aotrou Kerlaban, Jilig

Herve (souezet). — Ah ! sell 'ta ! sell 'ta ! ne zont ket o vont en hent kaout ar blijadur d'ho kwelet. Mez ! 'm eus aoun n'oc'h mui evit va anaout !

Kerlaban. — Beac'h awalc'h am euz !

Herve. — Mat ! biskoaz kement-all ! En eur ober pemp pe c'houeac'h vloaz hebken n'oun ket chenchet kement-se, koulskoude, ma ne c'hellfec'h mui anaout mignon brasa ar Gerlabaned.

Kerlaban. — Selaout, an hent en deuz skuizet ac'hannon !

(Da Jilig). — N'ouzon tamm piou eo.

Herve — N'euz ket eur C'herlaban e Kemper ha ne anavesfen ket, adalek ar c'hosa beteg ar yaouanka. Ne zarempreden nemetô pa oan e Kemper, ha koulz lavaret bemdez em beze an enor d'ho kwelet.

Kerlaban. — Me eo am euz ho tigemeret ?

Herve. — Asa ! ne deu sonj ebed d'eoc'h atao !

Kerlaban. — Eo, 'm eus aoun. (Da Jilig) N'anavezan ket anezan !

Herve. — Asa 'ta mat ! N'ho peuz ket a zonzj am euz bet an enor da eva ganeoc'h estreget eur wech.

Kerlaban. — Eo ! Kaout a ra d'in em euz eun tamm sonj breman ! (Da Jilig). N'oun ket piou e c'hellfe beza !

Herve. — Pe hano a roit-hu d'an aotrou-ze a zo ive e Kemper hag a vezer digemeret ker mat gantan ?

Kerlaban. — An Aotrou Korfec ?

Herve. — Ya ! Mat ! Mont a reamp d'e di bep wech m'hon divije c'hoant da gaout eun tammik lip-e-bao gwelloc'h eget kustum.

Pe hano a roer d'ar vali-ze ez ear enni da aveli ar penn ?

Kerlaban. — Bali Lok-Maria.

Herve. — Dres ! Eno eo am beze ar blijadur da ober meur a bennad marvailhat ganeoc'h !

Asa 'ta mat ! n'ho peuz sonj ebed euz an dra-ze ?

Kerlaban. — Sonj ebed ? eo ! Dont a ra d'in. (Da Jilig). N'am euz ket an distera sonj !

Jilig. — Kant ha kant tra a dremen evelse, dre ar spered, hag a ankounac'hear buhan awalc'h.

Herve. — Briatit ac'hanon, me ho ped, ha stardomp adarre skoulmou ar garantez koz ken etrezomp !

Jilig. — Setu aze eun den hag a gar ac'hanoc'h dreist !

Herve. — Asa 'ta mat ! roit d'in ive eur c'helou ben-nak euz ho kerent... Penaoz ema an Aotrou ho... asa 'ta mat... a zo eun den ker mat !

Kerlaban. — Va breur barnet ?

Herve. — Dres ! hennez !

Kerlaban. — Ne c'hell ket beza gwelloc'h eget ne d'eo !

Herve. — Alo ! gwell a ze ! Hag an hini a vez atao ker seder ! Asa 'ta mat !... an Aotrou... ho !... bah ! e hano a zo em ginou !

Kerlaban. — Va c'henderv ofiser ?

Herve. — Emaoc'h gantan !...

Kerlaban. — Atao drant ha seder !

Herve. — Gwell a ze ! hag ho Tonton, an Aotrou... Ah ! bah ! bah ! bah ! — red e v' d'in mont da bardona da Zant-Memor ! — ... ho Tonton, an Aotrou, pe hano en deuz hennez, dija ?

Kerlaban. — N'am euz Tonton ebed !

Herve. — Bez' ho poa unan koulskoude, pa oan du-ze ?

Kerlaban. — Nan ! n'em euz nemed eun dintin.

Herve. — Ah ! eun dintin ! Mont a ran e belbi ! eun dintin eo am boa c'hoant da lavarout ivez ! Ha penaoz ema-hi ?

Kerlaban. — C'houec'h miz a zo eo maro !

Herve. — Asa 'ta mat, eur vaouez a zoare oa hounéz.

Kerlaban. — Eun ni chaloni am euz ivez hag a zo bet dare d'ezan mervel gant ar vreaç'h en hanv diveza.

Herve. — Na pebez koll e vije bet ar maro-ze ?

Kerlaban. — Anaout a rit anezan ?

Herve. — Che ! me gav d'in sur ec'h anavezan anezan ! Eur pôtr bras hag eun den kaër !

Kerlaban. — N'eo ket euz ar re vrasa !

Herve. — Nan ! Mez korfet mat !

Kerlaban. — Ah ! ya !

Herve. — Hag eo ho ni ?

Kerlaban. — Ya !

Herve. — Mab da vreur pe da c'hoar ?

Kerlaban. — Dres !

Herve. — Chaloni iliz... Pe hano he deuz dija ?...

Kerlaban. — Sant-Korantin.

Herve. — Ya ! Chaloni iliz-veur Sant-Korantin !... Ah ! n'anavezan den ebed gwelloc'h egetan !

Kerlaban (da Jilig). — Anaout a ra kement kar am euz.

Jilig. — Hennez hoc'h anavez muioc'h eget ne zont-jit hoc'h-unan !

Kerlaban. — War a welan, oc'h bet pell o chom e Kemper ?

Herve. — Daou vloaz penn-da-benn !

Kerlaban. — Eno e oac'h eta pa deuas an Aotrou mear da baëron da vab va c'henderv ofiser ?

Herve. — Ya ! sur, pedet e ouen da vont da fest ar vadiziant, en-deün, gant unan euz ar re genta !

Kerlaban. — Brao e oue an traou, n'eo ket 'ta ?

Herve. — Brao bras !

Kerlaban. — Eno e oue eur pred ha n'oa ket fall beza kouezet warnan, n'eo ket 'ta ?

Herve. — Che ! ya ! C'houi lavar ! Lipat a riz va mourrou !

Kerlaban. — Neuze ho peuz gwelet an tabut a zavas etrezon hag eun dijentil euz an Naoned ?

Herve. — Ya !

Kerlaban. — Sac'h an dien ! ne oue ket tost d'ezan lakat ac'hanon-me da gila !

Herve. — Ah ! nan !

Kerlaban. — Rei a eure d'in eur grabanad, mes klevet a reas e bater !

Herve. — Gwir awalc'h a livirit ; mes n'eo ket awalc'h kaoziou ! ar pardaëz a deu, c'hoant am euz e teufec'h d'am zi-da dremen an noz.

Kerlaban. — Ne garfen ket ho...

Herve. — Asa 'ta mat ! aze n'euz ket da lavaret nan ! Ne fell ket d'in ez afe va gwella mignon da loja da di-all ebed aman nemed d'am hini !

Kerlaban. — An dra-ze a vije ho...

Herve. — Ya ! m'oarvat sur ! Loja reoc'h em zi ! Vare'hoaz ez eoc'h d'ar maner.

Jilig. — P'eo gwir en deus kement-se a c'hoant, e vefe gwell d'eoc'h ober plijadur d'ezan !

Herve. — E pe leac'h ema ho tilhajou hag ho le-vriou ?

Kerlaban. — Er penn-all da gear ; en hostaleri m'oun diskennet.

Herve. — Unan bennak a yelo d'o c'here'hat.

Kerlaban. — Nan ! lavaret am euz d'an hostiz arabad a vije o rei da zen, nemed war al leac'h e vijen, en aoun da veza flemmet !

Jilig. — Mat eo teuler evez !

Kerlaban. — Tud ar vro-man o deuz brud fall ; epad ma vez ar chapeled en eun dourn ganto e lakeont an dourn-all en ho kodell !

Herve. — An dud a spered a vez anavezet dre gement a reont hag a leveront.

Jilig. — Me a zo o vont da heul an Aotrou hag a zigaso anezan el leac'h ma keroc'h !

Herve. — Ya ! eun nebeud urziou am euz da rei d'am zud ha n'ho pezo nemed dizrei d'an ti-man !

Jilig. — Ne vezimp ket pell !

Herve. — Grit dillo ho tro ! ouz ho kedal e vezimp da goania !

Kerlaban (da Jilig). — Setu aze unan, avat, euz va anaoudegez ha ne c'hortozen ket e gaout aman, hizio, avat, war va hent !

Jilig. — Doare vat en deuz.

(**Kerlaban** ha **Jilig** a ya er-meaz.)

Herve (e-unan). — E feac'h, aotrou Kerlaban, en taol-man e vezoc'h dilabanet en eur wech ha ne vo ket pell an dale c'hoaz ! Pouchaset eo peb tra ! n'euz nemed mont endro da ober ! Desket oc'h, war ho meno, mes

Eun den desket hag hen sot
Zo sotoc'h eget eur ribot...

Hola !

(*Da heuilh*).

J.-M. P.

An Ao. Jaffrennou (**Taldir**) unan eus labourerien vrasa an Emzao brezonek a vremen a zo nevez hanvet da Ofiser Akademi. Hor gourc'hemennou gwella d'ezan.

AN TAD KOZ (Yez Kerne)

Eüruz an neb en deuz an eur vad da vervel
Dindan soul al lochen her gwelas o c'henel,
Hag a gerz gant eur vaz var ar memez grouan
E kerze varnezo gwechall war e graban.
Bemdez en eur dremen dindan gwez ar vali,
O welet e doen soul ha chiminal e di,
E sonj en e dud koz... Fresk eo en e spered
A dreuz ar c'hantvejou o hanoiou karet.
Eveldo eo chomet stag ouz e gorn douar,
Euz e lochennig soul, e bark hag e alar,
Bevet en deuz eüruz ; morse hed e vuez
Ne dreuzas ar mor bras da glask pinvidigez.
Morse n'en deuz stourmet war an dachen vrezel,
Skuilhet gwad e nesa pe glazet eun ezel.
Morse n'en deuz gwelet, e doug e holl amzer,
Treurjou an ti lez-varn, sellou rust ar barner.
Gouzout gouarn e draou ha ren e diegez,
Setu eno hebken e holl zeskadurez.
Euz e lochennig soul morse ne dec'haz lark,
Eun nebeut kammejou, hirder irvi e bark.
Eno e kav er vad, eürusted ha iec'hed,
Eno e wel an heol o para en e sked.
Ar boukedou er prat, ar frouez ebarz ar gwez
A verk d'ezan pe boent euz ar bloaz a zigouez.
Bemdez, e korn pe gorn, er memez park e wel
An heol, brao o kuzat, antronoz o sevel.
Dioc'h an hent a raio ha dioc'h ma taolo sked,
E oar peur eo kreteiz ha peur mare ar pred,
Er memez oad hag hen, e kichen e lochen,
Ez euz gwez dija kleuz ha kroummet o blenchen.
Ne anavez hebken nemed dre he hano
Ar gêr dosta d'e di, Veron, kêr-benn ar vro,
Hag al lenn vras, du-ze en tu-all d'ar menez,
A zo, var e veno, ker pell hag an Indez.
Souezuz eo en e oad her gwelet ken ampart,
Ken iskuit en e gorf ha war e dreid ken start.
En e gichen e wel, savet ha kresket trum,
E vugale vihan beteg an drede rum.
Etouez ho kenvroidi c'houi gavo meur a zen
Hag o do redet bro euz an eil kêr d'eben,
Treurzet marteze mor, en desped d'an avel,
Vit gwelet an traou kaer a zo er broiou pell...
Dibaot eo marteze e kafot unan all
A ve bet eürusoc'h, kaer ho pezo furchall. (1)

BLEIZ-NEVET

(1) (imité de la pièce célèbre : « Le vieillard de Vérone » du poète latin Claudien.)

PAOTRED KALONEK !

Gwelet am boa-va c'henderv Pierig evit ar wech diweza e miz genvel 1914, mar am beus sonj mad. Eun devez dous, diotuz ar beure, a oa. A-gevred gant e dad edo o labourat en eul lañneg eus a belec'h e weled Kervilzig, savet e tu-all d'ur draouien goant. Er gerig-ze, an dud a veve didrous hag eyran, en eur labourat an douar. D'an ampoent, den ebet eus a barrez Kollerek n'en dije kredet e teuje soudan ar brezel da c'houeza.

Da viz eost, e voe klevet trouz ar c'hanielou war harzou Bro-C'hall. Galvet e voe an holl hazad a oa e stad da vont d'an arme. Kwitat a rejont kerent ha mignoned, parrez ha bro.

Me oa eat d'ar Belgik d'an 22 a viz eost. Ar goloñaled a stourmas start-ouz an Almanted teir gwech niverusoc'h. Eus an abardaez edon gloazet uheloc'h eget Rossignol hag, evel ne c'hellen mui kerzet, e kouezis etre daouarn an enebourien an delz warlere'h.

Galvet e voe ar c'hilast 15. D'e dro, Pierig Rumin a yeas en hent da heul eun toullad potred yaouank-all eus e ganton. Pa voent desket awalc'h evit brezelekât, ez rejont war an talbennoù ha stourm a rejont evel soudarded kristen ha Breiziz evit difenn douarou ar C'huz-heol.

Bez' ez oa diouto tud a ouiziegezh, p'eo gwir unan a dapas ar renk a « gomandañt. »

Gouzanv a rejont eleiz a baourentez en douveziou, er pri betek pennoù o daoulin. Alies an noz ne c'hellont kousket nemet luskellet gant trouz spoutus ar c'hanielou. O foan-spere hag o foan-gorf a oa ankenius meurbed !

Beb ar mare, e koueze eur c'hamalad hennak; a-benn 1916, Pierig a oa bet gloazet diou wech. E miz ebrel, en hevelep bloaz, e voe lazec'h e Sant-Per, e kichen Verdun. — Ra vrez e ene gant Dove !

En delz a hirio ez eus eun daolen en iliz Kollerek merket warni hanielou holl soudarded ar barrez lazec'h er brezel. Er vered ez eus savet c'hoaz d'ezo eur maen-saver.

Diskaret e bleus o yaouankiz, n'o deus ket kavet nemeur a evurusted war an douar-mañ; met o eneu a zo nijet da danva an Evurusted peurbenn, e Baradoz Dove.

Ne vezont mui gwelet e pardonioù nag e leuriou-nevez o bro; met daoust da ze, ar zonz a bado-djouto keit-hia ma vo c'hoaz gwir. Vretoned en o farrozh.

D'ar jeneraled ha d'ar mistri bras'ez eus bet rentet kalz enorioù; setu perak eun den distet en deus c'hoantet ivez rei da anavezout d'an holl buhez re verr paotred kalonek eus eur barrez kuzet e bro Gerne.

Pa vezimp falc'het d'hon tro gant ar maro, ra 'z amp holl d'o c'haout da draouien Jozafat, d'al leac'h merket evit an dud a galon !

Yan BIZIEN.

AN HADA

Goude ma ves aret, kempennet an douar, eman an amzer da hada. Pa ves hadet dre ar zec'hor, eo gwelloc'h eget dre ar glao.

Eur ger hirio divarbenn ar greun da hada. Ar greun r'int ket holl eus ar memes danvez. Bez ez eus re vat ha re fall. Evelse ar gwiniz eostet en eur park a oa ennan leun a bennou duet, puzuilh, ne dalv netra da hada. Ma hadit eus ar gwiniz-ze, ho pezo muioc'h-mui bep bloaz a bennou fall. En hevelep doare, kerc'h bet merglet ne die ket ken nebeut beza hadet. Klaskit gwiniz, kerc'h eus eur park a oa yac'h an traou ennan, ha ma n'ho peus ket, prenit had neves eus ar ouenn vat.

Pa c'hellit, destumit hoc'h-unan ar greun da hada, ha ma rankit prena, prenit digant eur marc'hadour en deus traou mat, hag o lakat priz uhel e c'hounezof c'hoaz.

Evit kaout greun mat, e ranker kemeret greun divar blantennou eus an dibab. Lakomp ho peus c'hoant kaout greun rabez. Lakit da rei had pemp pe c'houec'h rabezen eus ar re wella, pe cuspenn, ma 'z eo red, ha grit bep bloaz evelse, ha bep bloaz e teuo ar ouenn da wellat, hag ho pezo ato rabez eus ar re wella, da vihana ma lakit ganto an teil o deus ezom.

Gedit ma vo dare, ao an had araok o dastum, ha dalc'hit anezo epad ar goanv en eul lec'h sec'h, rak en eul lec'h gleb, leiz, ez afent da fall.

Ar greun a zo ao mat hag ar re vrasa, teoa, eo ar re wella. Ha setu aman perak. Eun haden n'eo ket ao a deu da grina hag he deus bec'h o tiwan pa ves tolet en douar. E pep haden ez eus eur blantenn vihan. Kemerit eur bizen pe eur faen. Lamit ar c'holoen, hag e c'hellot eaz faouta an haden e daou damm. Sellit mat hag e velot etre an daou damm-ze eur blantennig. Gwelet a reot griziennig, korfig ha tammigour deliou eur blanten. Setu aman petra c'hoarves pa ves tolet an haden en douar. Dont a ra da c'houeza. Ar c'holoen a ves roget, hag an daou damm a zo etrezo, ar blantennig, a gemer liou glas hag a zo evel diou skouarn var c'horre an douar. Mat, ar re-ze eo a zo er penn kenta o vaga ar blantennig hag a zo eviti ar pezh m'eo lez ar vamm evit lod eus an anevaled bihan. A nebeudou an diou skouarn-ze a vihanaio hag a gouezo, mes ar c'hriziennig he dezo labourer, peget en douar hag a c'hello hiviziken tenna eus an douar ar boued he deus ezom.

Gwelet ho peus o tiwan irvin, kol, melchen ha meur a dra all gant diou skouarnig c'hlas var c'horre an douar. An ed, o tiwan, n'eo ket henvel. E lec'h kaout diou skouarnig, n'en deus nemet eur beg moan a zav var an douar. N'eus forz ; ar beg-ze a zo maget da genta gant ar

boued a zo er c'hreunen ed. Mes, ma vije treut, moan an hadennou, ar blantennig, o tiwan, a vije maget fall, he dije poan o sevel ha ne rofe morse traou mat. Perak e velit, er memes park, kemm etre ar plantennou ? Abalamour lod a zo deuet divar had mat, lod divar had fall.

Evit dispartia ar greun teo diouz ar greun moan, ez eus eun dibaber (trieur e galleg) gant tamoesiou a laka da goueza ar greun teo en eul lec'h hag ar greun moan en eul lec'h all.

Evit diwan, an haden a rank kaout tri dra : ear, glebor ha tomder.

Ear : eun haden lakeet re zoun, el lec'h ne bako tam ear ebet, a jomo hep diwan.

Glebor : ma 'z eo zec'h an douar, ne ziwano ket ive.

Tomder : Pa ves yen an amzer, netra ne ziwano. M'ho peus hadet gwiniz ha ma teu kerkent amzer yen, skorn hag erc'h, ho kwiniz a jomo hep diwan keit ha ma chomo yen an amzer.

Penos hada. Gwechall e veze ato hadet gant an dourn. Evit ober labour vat gant an dourn, e ranker beza boazet. Gant an haderez eo esoc'h, e c'heller hada zoken pa ves avel, ha dreist-holl e ves espernet eun tamm mat a had.

Al labourer.

Goure'hemennou ar vedesined

An Ezen. — Great e vez ezen en eur lakaat eur blantenn pe eul louzou bennak en eur gastolorennad zour da virvi war eul « lamp » e kreiz ar gampr. An ezen a en em led dre-oll, a gas kuit ar c'houez fall a zo er gampr hag a zav, a nebeudou, gant an ear, e skevent an dud klanv.

Alies an ezen a vezo goure'hemennet he c'has war eun, dre ar c'henou pe dre ar fronellou, er c'houzoug hag er skevent. Evit kement-se e vez lakeat eun trezer (1) war ar gastoloren keit ha ma 'z eo tomm awalc'h an ezen choaz ha tostet beg an trezer ouz ar fronellou pe ouz ar c'henou. Awechou eo mat en em joucha dindan eun tamm lien evit lonka an ezen.

Louzeier a zo hag a ro ezen, heb ezom d'o zomma ; ar re-man, al louzeier-man, a vez taolet beradou anezo war eun tamm lien a vez douget tost d'ar fri; louzeier all a zo ha n'eus nemet divounta ar vured, m'emaint enni, evit tapa o ezen.

(1) Trezer, = Entonnoir.

Merket e vez war an ordrenansou pegement a blant pe begement a louzou da deuler en dour ha pegement a zour da lakaat da virvi ha pegeit ha ped gwech eo red lonka an ezen diwarno. Al louzeier roet da gempenn ar c'houzoug, en diabarz, pe ar c'henou, a vezo klouareet ha restaolet goude beza en em zervichet anezo.

Louzeier a zo da frotta el lec'hioù klanv, evel pa vez taget gant an « **angine** » pe glenvejou ar c'hinou. E lec'h prena eur « **pinceau** » gwelloc'h eo eun tamm mat kemeret eun ibil, eur beg moan d'ezan, gelei e veg gant eun tamm « **ouate** » ha liamma anezan gant eun neudenn. An tamm « ouate »-ze a vezo soubet el louzou, pe skuilhet al Louzou warnezan, ha neuze e vez frottet al lec'h klanv gantan. Bep tro, goude ma vezo bet en implij, e vezo taolet en tan ha lakeat unan fresk en e lec'h.

Ar medecin.

Une opinion de M. Dottin

Doyen des Lettres de l'Université de Rennes

« Le Conseil municipal de Lorient, sur la proposition du Maire, M. Labès, vient de décider la création d'un cours pratique de breton. C'est une initiative dont il convient de le féliciter sans réserve et qui aura en Bretagne un grand retentissement. »

» Pouvait-on concevoir, en effet, qu'une langue parlée par plus d'un million d'habitants de notre province ne fût enseignée nulle part ? Je ne parle pas du cours de langues et littératures celtiques de l'Université de Rennes, qui s'adresse à des philologues désireux de connaître l'histoire de ces langues et leurs rapports. Mais alors que le Breton est en France le seul reste de la langue qui fut, au ^ve siècle avant notre ère, parlée dans toute l'Europe occidentale, et portée par nos ancêtres les Gaulois jusqu'en Asie Mineure, pourquoi ne l'enseignait-on pas ?

» Pourtant, les autres langues celtiques conservées dans les Îles Britanniques y sont obligatoirement enseignées et personne n'y trouve à redire.

» Pourtant, la question de l'enseignement ou du non-enseignement du breton n'a rien à voir avec la politique; aux dernières élections, les candidats à la députation, qu'ils fussent de droite ou de gauche, n'ont-ils pas promis toute leur bonne volonté en faveur de la langue bretonne ? et certains d'entre eux ne sont-ils pas en train de tenir leur promesse ?

» Pourtant, l'enseignement du breton ne peut être que favorable à la connaissance du français; les professeurs et les examinateurs n'ont-ils pas depuis longtemps remarqué que les bretonnismes si fréquents dans les devoirs d'élèves viennent de ce qu'on ne leur a jamais fait la comparaison des deux langues ?

» Pourtant, la connaissance de deux idiomes, aussi différents

dans leur génie que le breton et le français, est singulièrement propre à développer l'intelligence et à apprendre à ne pas se payer de mots.

» Alors ? Pourquoi le breton n'est-il pas, et depuis longtemps, enseigné en Bretagne, comme le provençal est enseigné dans les lycées d'Aix, de-Marseille, d'Avignon, de Toulon, et à l'école normale d'instituteurs du Vaucluse et des Basses-Alpes ?

« C'est tout simplement d'abord parce que les Bretons ont laissé la politique s'introduire dans une question qui devait rester exclusivement d'ordre scientifique et pédagogique. Les uns, on ne sait pourquoi, sans doute pour parler sans savoir, ont déclaré que le breton était pénétré du virus réactionnaire; les autres, qu'il gênait le recrutement des instituteurs libres; au siècle dernier on proclamait qu'il n'avait jamais été la langue de l'Eden et que Adam et Eve le parlaient dans le Paradis Terrestre. Comment peut-on, sans rire, inféoder une langue à un parti politique ?

» C'est ensuite que les Bretons n'ont jamais su résolument s'entendre sur les idées qu'ils devaient défendre en commun et il arrive que des bretonnants s'élèvent avec autant de passion que d'irréflexion contre l'enseignement du breton. C'est aussi parce que, plus qu'aucun peuple de France, après avoir un peu crié, ils se laissent brimer sans rien dire et c'est pour cela sans doute qu'on trouve tout simple et tout naturel de leur refuser ce que l'on accorde aux Provençaux.

« Puisse enfin l'exemple donné par le Conseil municipal de Lorient être bientôt suivi dans toutes les villes de Bretagne! Nul ne s'en réjouirait plus que moi, qui probablement, parce que je ne suis pas Breton, mais simplement Gaulois, — n'ai pas cessé de lutter depuis vingt ans pour l'enseignement de la langue bretonne.

G. DOTTIN,

Correspondant de l'Institut.

Diwarben ar Brezoneg er Skol

Eul lenner yaouank eus parrez ar Folgoet a skriv d'omp eun nebeut mennoziou leun a boell diwarben ar Brezoneg er skollou.

...Pa vezo desket d'ar bugel petra dalv da lavaret e galleg eur pennad skrid brezoneg, e talc'ho sonj gwelloc'h eus ar gentel. Ar vugale diwar ar mēz, pa deont d'ar skol, peurliesha ne ouezont ger galleg ebet; dre ze, ne vezo ket eaz d'ezo kompren petra lavaro ar mestr-skol, ma ne gomz nemet galleg d'ezo. Alies, zoken, heman ne oar nemet galleg. Meur a hini digompren a lavarfe d'in: « Ar vugale a oar brezoneg awalc'h! » An dra-ze ne virfe ket outo kompren gwelloc'h ha buanoc'h ar galleg. Zoken, o brezoneg a deufe da vezan skléroc'h. An eñl e serr eben, ec'h anavezfe anezo gwelloc'h-gwella, e lec'h breman

eo eun torr-penn evitan, er penn kenta, oc'h ésa dont da fourra eur ger galleg bennak en e spered. Pa deu da anavezout eur gerig bennak, ne oar kaozeal nemet hanter-c'halleg hag hanter-vrezoneg.

Met an dra-ze a zo evel lakat dour etouez eol. Evel ma vez tenvalloc'h ar sklérlijen a ra an eol-ze, ar brezoneg a goll eus e sked, pa vez kemmesket gant ar galleg.

Komzomp brezoneg yac'h ha digemmesk; kasomp da bourmen ar re a deufe da c'hoarzin goap abalamour d'hor brezoneg. Ni eo a c'hell c'hoarzin d'ezo pa ne gomprenont nemet galleg; setu e c'hellemp o gwerza gant hor brezoneg.

Kaozeomp ar brezoneg heb aon na mez ebet. Epad ar brezel eus eus bet hano anezan war gement tachen a vrezel a oa en Europ. Lavaret a c'heller eus hor yez evel ma oa lavaret gwechall eus drapo Bro-C'hall: Grêt en deus tro ar bed gant hor zoudarded ha martoloded dispar.

Abalamour da ze ive e c'houlennomp ma vo studiet, egiz eil yez, er skolioù bras; hag an dra-ze a c'hounezfomp gant en em zikour holl a-gevred.

Eun dra-all a lavararin c'hoaz: ar Brezoneg ne c'hell ket beza dispartiet diouz ar Feiz; an daou-man a gerz ato dourn oc'h dourn.

Bevet hor, Breiz-Izel hag he yez karet !

Eul Leouniad.

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ C'HOUEVRER

I. — Eur Gwiader war e stern. II. — Eur velfedenn grogennek. III. — Ar pell. IV. — An dien. V. — Ar rouanez a zoug he c'hurunenn war he fenn, e lec'h ar zivien a zoug he hini war he gouzoug.

II. — HANOIOU AR RE O DEUS KAVET DIVINADENNOU MIZ GENVER.

F. Abeguille, Treflaouenan.
Mari Abjean, Enez Vaz.
Unan Bennak, Milizac.
F. ar Bihan, Mespaul.
Yv. ar Bras, Gwiniventer.
Yv. ar Bras, Lennon.
Yv. Cabioc'h, Kastel-Paol.
M. Cabon, Gwissentey.
J. Cardinal, 12^e B. C. A.
Henri Cardinal, Gwipavas.
Yv. Caroff, Gwiskourvest.
Tanguy Copy, Plovonger.

Potr L.-N., Logonna-Daoulas.
M. Lagadec, Goulc'hen.
Mari Lamour, Kerzent.
F. Lannuzel, Milizac.
F. Lars, Plouzane.
Josephina Laurent, Gwika.
Mari Laurent, Gwipavas.
J. Yv. Lavanant, Pleyber-Christ.
M. A. - M. Rosnoen.
J. Marchand, Cleden.
Yv. Menez, Gwitalmeze.

J. Cornec, Plouider.
 J. Corre, St-Divy.
 A.-M. Crean, Gwipavas.
 Adolph Darchen, Malfalon.
 Maoutik Eusa, Eusa.
 J. Fagot, St-Thegonnec.
 R. Falhun, Plouneour.
 Stanislas Fily, St-Thegonnec.
 Edouard Floc'h, Plouvorn.
 Louis Floc'h, Plomeur.
 Clotild ar Goff, Montroulez.
 J.-Yv. ar Goff, St-Thegonnec.
 Yv. ar Goff, Skol. Lesneven.
 Aug. Gouez, Lannilis.
 J. Gouez, Landau.
 Potr Gouezec, Trelon.
 Victor Gouriou, St-Thonan.
 J. Guéguen, Porisall.
 J. ar Guen, Plouneour.
 J. Hamilton de la Roche-Gouesnou.
 Jul. Hamilton de la Roche-Gouesnou.
 Joseph Herry, Plougoulm.
 Yv. an Her, St-Nouga.
 Marg. an Hour, Lannilis.
 René Jacot, Gwipavas.
 Alex. Le Jeune, St-Thonan.
 Louis Kerbaol, Gwinventer.
 F. Kerdraon, Landeda.
 An I. Kerjean, Lokournan.
 J.-F. Kermoal, Skol. Lesneven.
 G. Kersimon, Plabennec.

Felix Moal, Enez Vaz.
 René Mons, Trellaouenan.
 Laurent Ollivier, Lanhouarne.
 Théophil Ollivier, Plouneour.
 J. Pallier, Guipavas.
 Mari-Pelle, Plouguin.
 Ailin Person, St-Thegonnec.
 Mari Pinvidic, Gwikar.
 Fransin Pouliguen, St-Thegonnec.
 Julien Pouliguen, St-Thegonnec.
 J.-M. Premel, Plouneour-Trez.
 Mari Pronost, Plouguerne.
 J.-L. Quere, Plougoulm.
 Roger Ramonet, Plouider.
 J. Robin, St-Thegonnec.
 Herve Rolland, Mezidou.
 Anna Roue, Roscoff.
 Joseph Le Roux, Kastel-Paol.
 J.-M. Salaun, An Trehou.
 A.-M. Segalen, Gouesnou.
 Mari Sparfel, Lanhouarne.
 Jann Stephan, Plouarzel.
 Jann Tanguy, St-Thegonnec.
 F.-L. Tranvouez, Tremaouezan.
 Goule'hén Trebaol, Vourc'h Wenn.
 Louis Tregulier, Plouvien.
 Goule'hén Uguen, Gouic'hén.
 Mari Vallant, Gwitalmeze.
 Mari Vourc'h, Cleder.

III. — DIVINADENNOU MIZ MEURZ

- I. — Petra glevomp en dr' d'comp o vont gant herr ebion
 Ha ne c'hell beza gwelet nag a gleiz nag a zeou?
 20 p. ar r. Digaset gant J.-Y. Cornec, Cbat-Menac'h, Plouider.
- II. — Petra zo di's da gaouet,
 Diesoc'h c'hoaz kälz da viret
 Eur wech ma c'hell beza tapet?
 20 p. ar r. Digaset gant Joseph Herry, Cantel, Plougoulm.
- III. — Eur beren d'an traon zo-pilet,
 Gant daou kerkenet eo bef gwelet,
 Gant pemp ez eo bet dastumet
 Ha gant daou ha tregont debret.
 20 p. ar r. Digaset gant Yv. ar Menn, Sizun.
- IV. — Me eo al lagadeg
 Hag a ouel gant abeg:
 Em fenn 'm eus kant lagad
 Ha ne welan berad.
 20 p. ar r. Digaset gant Potr-Gouezec, Trelon (Nord).
- V. — M'em eus gwelet eul labousik
 Eul ti gantan en e vegik.
 Lopa rea 'nezan war ar vein
 Ken a dorre d'ezan e gein.
 20 p. ar r. Digaset gant M.-R. Falhun, Kerrurus, Plouneour-Trez.

Digas ar respontchou, berra ma vezo gellet, hag an divinaden-nou nevez a gavfet, a benn ar 25 euz ar miz, da:
 M. le Directeur du Feiz ha Breiz, Plouguerneau (Finistère).

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONEG

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Sent Breiz, GWELTAS. — Kenvreuriez ar Brezoneg da Veleien Breiz-Izel. — Etre an holl, J. U. — Ar roue Marc'h ha baver Kerzerrien, BLEIZ-NEVET. — Ho mamm, JOB ER GLEAN. — Kadou ar c'hernevad, YAN SOUDARD. — MSPéred ar re all, LAN AR BUNEL. — Breuriez ar Feiz, F. MAZEAS. — Keleier, PLUENZIR. — Divinadennoù, PER HA PAOL.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ EBREL

- 2 a viz Ebrel. — Sul ar Basion, ofisou ar zul-ze.
 9 a viz Ebrel. — Sul ar Bleuniou, ofisou ar zul-ze.
 16 a viz Ebrel. — Sul Fask vras H. Z. Jezus-Krist.
 17 a viz Ebrel. — Lun Fask. Gouel devoision.
 18 a viz Ebrel. — Meurz Fask. Gouel devoision.
 23 a viz Ebrel. — Sul Fask vihan H. Z. Jezus-Krist.
 25 a viz Ebrel. — Prosesion Sant Mark da denna bennoz Doue war draou an douar.
 30 a viz Ebrel. — Eil sul goude Fask. Oferenn ar zul-ze. Gousperou kenta an daou abostol Philip ha Jakez.

SENT BREIZ

5 a viz Ebrel. Sant Visant Ferrier (1357-1419.)

Sant Visant, gloar an Iliz, embanner bras ar Varn ziveza, ha kaera steredenn a welas ar Vretoned o para a-zioc'h o bro a c'hanas e Valans, er Spagn, d'an 23 a viz genver 1357 hag a varvas, e Gwened, goude beza prezeget dre-oll, e Breiz, epad daou vloaz, d'ar 5 a viz ebrel 1419, d'an oad a zacu vloaz ha tri ugent.

Levr ar re ne ouezont ket lenn. En unan eus e zermoniou, Sant Visant a lavar d'eomp e oa, en e anzer, eul levr evit ar re ne ouient ket lenn ha setu aman penaoz e oa graet al levr-ze : « Bez e oa eun itron, emezan, ha ne ouie ket lenn ha ne anavezet nemet teir bedenn : ar **Bater**, an **Ave** hag ar **Gredo**. Koulskoude, pa 'z ea d'an iliz, e kase atao eul levr ganti hag e rea an neuz da lenn anezan hag-ouez e lenn e ouele dourek. Eun den santel a glaskaz gouzout diouti eun dervez, petra lenne en he levr hag a c'houlennas outi e ziskouez d'ezan. Hag hi a lavaraz — : « Me ne ouezan ket diouz ho levriou c'houi, met c'houi ken nebeut, ne ouezoc'h ket diouz va hini me. » — : « Diskouezit anezan d'in atao da welet, eme an den santel. »

An itron a zigoras he levr; bihan e oa, p'e gwir ne oa nemet peder delienn baper ennan; an delienn genta a oa gwenn-kann; an eil ruz-tan; an drede du-pod hag ar bedervet alaouret kaer. — « Oh ! eme egile, n'eus ket zoken eul lizerenn en ho levr, me-ne gavan netra 'n holl da lenn ebarz ! »

— « Sellit, den mat, eme an itron, setu aman petra a gavan ennan; war an delienn genta e lennan glanded an Aotrou Krist, hag hini e Vamm ar Werc'hez ha pa welan pegen kaer eo eneo. an daou-ze e skoaz va hini me ken saotret gant ar pec'hed, ne vezan ket gouest da wiret da ouela; gouela a ran ive pa zellan ouz an eil delienn, rak he liou a lavar hano d'in eus a Basion. Hor Zalver hag eus ar gwad en deus skuillhet evidomp; war an drede, e lennan tenvalijenn euzus an ifern hag ar poanioù o deus eno an dud daonet da c'houzan; war an delienn alaouret e welan sked ha dudi ar baradoz ! »

Evel-se, eme zant Visant, ar Spered glan en devoa desket lenn mat d'ar vaouez-ze ha ne anavezet ket eul lizerenn; arabad d'eoc'h dont ken eta da lavaret d'in ne ouezit ket lenn, rak peb hini ac'hanoc'h a c'hell gouzout lenn en doare-ze hag ar pezh a ranker eo ! » (1)

Epad ar miz-man lennomp holl, gant preder, al levr a c'hell an holl da lenn, hag en hent-se hor bloaz-man a vezo gwelloc'h eged an holl baskou all hor beus graet beteg-hen; ar pezh a die beza, rak war hent ar baradoz, evel war hentchoù ar bed-man, pa ne 'z ear ket war-raok ez ear war ar c'hiz

Gweitas.

(1) S. Vinc. Ferr. Sermo de tempore pars œstiva, edit. 1539, f. 198.

Foire-Exposition de Bretagne & de la Région de l'Ouest

RENNES, 27 MAI AU 6 JUIN 1922

C'est la première fois que la Bretagne et toute la région de l'Ouest vont être appelées à présenter les produits de leurs industries. La Foire-Exposition de Bretagne sera donc d'une importance capitale pour le développement de notre région. C'est pourquoi toutes les industries, grandes et petites, doivent y figurer. La Bretagne doit tenir à honneur de montrer qu'elle est autant et même plus capable que les autres régions, de participer au mouvement de rénovation économique qui est absolument nécessaire.

Le programme-règlement de la Foire-Exposition sera envoyé gratuitement à toute personne qui en fera la demande au Comité d'organisation, 3, rue de Rohan, à Rennes, où sont reçues les souscriptions et demandes de renseignements.

Doue ra viro Breiz !

Kenvreurez ar Brezoneg

(Kloerdi Kemper)

Da Veleien Vreiz-Izel, he Mignoned

E reolennoù Kenvreurez ar Brezoneg, e lennomp an diviz-man :

ARTICLE XII

1° Les membres de l'Académie bretonne, titulaires pendant la durée de leur séminaire, deviennent à leur sortie membres honoraires, s'ils restent dans le clergé diocésain ; correspondants dans le cas contraire.

2° A la fin de chaque trimestre, M. le Secrétaire aura soin d'adresser à tous les confrères non résidents un compte-rendu détaillé, autant que possible lithographié, des travaux de l'année, des progrès et de la marche de l'œuvre.

3° Il est à souhaiter que les membres non résidents conservent avec leurs confrères du Séminaire une correspondance et une collaboration suivies. Ne pas craindre l'excès de zèle !

4° A la mort d'un de ses membres, l'Académie fera dire une messe pour le repos de son âme.

A dra-zur, o tigeñ en doare-ze darempredou etre ar gloareged ha beleien ar parrezioù, diazeourien ar Kenvreurez o deus graet eun dra vat, dre ma c'hell an darempredou-man talvezout da skoulma strisoc'h-strisa liamm ar garantez hag an unvaniez etre ar re-ze holl, koz pe yaouank, hag a zo galvet da labourat war an hevelep taehen evit gloar an hevelep Mestr. Red eo eta miret an darempredou-man: ha ne c'houlennomp ket gwelloc'h, ni, hag a zo bet karget gant hor c'henvreudeur da sturia, hed ar bloaz-man, lestrig kenvreurez ar Brezoneg.

Met gant ar brezel eo bet rouestlet eun tamm ar c'hudennou ! Deuet ar mare d'o dirouestla; deuet eo, hirio, ar mare da nevezi, da adsevel « Roll mignoned kenvreurez ar Brezoneg », deuet eo ar mare d'en em voda adarre evit mont gwelloc'h war-araok; rak, c'houekoc'h e labourer pa na vezer ket an unan ouz hen ober.

Evit kas da benn ar menoz-se, eo e skrivomp d'eoc'h, kenvreurez ker, al lizer-man, e kavoc'h displeget ennan :

I. Petra eo Kenvreurez ar Brezoneg ;

II. Peseurt labour a ra, ha pere eo he menozioù ;

III. Pehini eo hor fizians.

I

Petra eo Kenvreurez ar Brezoneg ?

Eun « emgleo » etre kloaregot ha beleien hag a glask, dre ar studi, an tu gwella d'ober vad d'o c'henvroiz, e

pep doare ; o c'houzout e tle eur beleg mat kemeret preder, n'eo ket hepken gant ene e nesa, met ivez gant e gorf ; gant e vuhez er bed-man ha gant e vuhez er bed all...

Savet d'ar 14 a viz c'houevrer 1894, Kenvreuriez ar Brezoneg a zo eta en he sav, e kloerdi Kempér, eiz vloaz war-nugent a zo. Tristik awalc'h eo bet hec'h amze-riou kenta, diouz ma lennomp da vihana war ar pape-riou chomet ganeomp a zivar-lerc'h hor c'henvreudeur kosoc'h. Evit he goudori n'he devoa na ti nag ôz ; hag ar gloareged a en em vode neuze evit deski o yez, istor ha gizioù o bro, a rae o dalc'hou en eur c'horn pe gorn-eus koat bras ar c'hloerdi. Eno, puchet war al leton, gant skourrou ha deliou ar gwez evit tôenn, e labourent eus o gwella.

Gant an amzer, a drugarez Doue, an traou o deus ke-meret eur stumm all : skoazellet start ha kalonek gant aotrou Rener ar c'hloerdi, an aotrou chaloni P. Messa-ger; karet gant an darnvuia eus ar gloareged, kenvreu-riez ar brezoneg a zo deuet da veza buhezek meurbet. Ha fizians kaer hon eus e kendalc'ho da vont war wel-laat bepred evit gloar Doue ha mad ar vro.

II

Peseurt labour a glask ober ar Genvreuriez er c'hloerdi, ha peseurt menozioù a ren al labour-ze ?

Eul labour a ra hag a zo talvoudus bras evit an holl, eul labour hag a vezo digemeret mat gant kement-hini en deus lakaet doun en e spered ez eo « ar yez buhez er bobl » : al labour-ze eo ar skol-vrezonek.

Tra souezus, ha ne weler nemet e Breiz ! Ni, Breiziz, a zo bet desket d'eomp er skolioù kant ha kant mil dra diwar-benn ar broioù all, beteg o yez zoken ; traou hor bro avat, koulz hag hor yez, a zo bet kuzet dalc'hmat ouzomp. Morse n'hon eus bet an distera tamm skol-vrezonek ! Eun dra eo hag a ra d'eomp hirio diouer bras. Rak, setu ni, dec'h bugale, savet breman en oad, ha galvet da ren ha da sklerijenna ar re-all. Heb-dale e rankimp lakat war baper hor prezegennoù hag hor pennadoù-skrid brezonek. Penaos her graimp pegwir n'hon eus desket biskoaz nag an doare reiz da skriva ar gerioù nag an doare reiz da stumma hor prezeg ? Ha da belec'h ez aimp gant an nebeudik gerioù brezonek desket gwehall war varlenn hor mamm, hag hon eus ankounac'haet, koulz lavaret, o tarempredi ar skolioù ? Sklear eo, anat eo, ezomm hon eus holl da zeski hor yez evit gallout komz diwar-benn pep tra hep diaezamant, evit gallout dizelei d'ar re all holl skeudennou hor spered, evit gallout displega, evel ma tere, gwirionezioù dispar ar Feiz kristen. Rak, n'hellomp ket lavaret :

« Bah ! nemet e ouezimp « distripa » eun dra bennak, ar pez a ranker ». Iskis e vefe hevelep komzou war vu-zellou eur c'hloareg breizat ! N'hellomp ket eta komz en doare-ze. Disenti a rafemp ouz mouez an Iliz (1) a gemenn da bep pastor deski mat yez e bobl. Disenti a rafemp ouz mouez hon aotrou 'n Eskob en deus gour-c'hemennet d'e holl gloer pleustri kalonek war ar Bre-zoneg. « Rak, emezan, e pep parrez ar beleg a dle beza gant ar re varreka war ar Brezoneg, koulz ha war veur a dra all. Hogen gant ar brezoneg e tigouez evel ma ti-gouez gant ar yezou all, ne anavezet anezan mat nemet her studia a rafed. Deskit eta ho yez, aman, er c'hloer-di : arabad eo e vefe unan en ho touez o vont d'eur bar-rez hep her gouzout ervat. It d'ar skol-vrezonek pa 'z eus digor unan er c'hloerdi ! » Setu an ali a rôas an aotrou 'n Eskob d'e gloareged pa zeuas e miz here di-veza da zigas e vennoz d'ezo. Ober skouarn vouzar ne vefe, a dra zur, na reiz na dereat !... Chom hep bale dre an hent diskouezet d'eomp gant aotrou Rener ar c'hloerdi a vefe ken amzere all. Hogen, hen ivez, en eur brezegen hag he deus graet vad d'hor spered ha d'hor c'halon, en deus diskleriet d'eomp ez oa talvoudus meurbet difenn ha miret ar brezoneg e Breiz. Ma talc'h ar Vretoned d'o yez, e tale'hint startoc'h d'o feiz, daoust da c'hoarzedennou tud diskiant, rak,

Ar Brezoneg hag ar Feiz.
A zo breur ha c'hoar e Breiz.
Gant ar Brezoneg, eus ar vro,
Feiz hag onestiz a yelo...

Nann, n'hellomp ket disenti ouz hevelep mouezioù, hep lakat da devel mouez ar skiant-vad, mouez ar skiant-prenet, ha mouez ar gwad...

Dre-ze eta, o welet splann peger bras ezomm o de-vezo eun deiz eus ar brezoneg evit derec'hel o c'henvroiz war an hent mat, kloareged Kemper a zo en em laket a zevri da zeski o yez. Aes eo d'ezo hen ober, dre m'en deus aotrou Rener ar c'hloerdi rôet aotre da ouestla d'ar Brezoneg eun eur hanter er zizun, ha dre ma tigor ar Genvreuriez he skol-vrezonek, pep yaou hag evid an holl. Er bloaz-man zoken, war ali an aotrou chaloni Uguen, he deus savet teir skol : unan evit ar re zizesk, eun all evit ar re etre, hag an deirvet evit ar re a zo eun tammik barrekoc'h eget o c'henvreudeur all. Evel-se pep hini a gav, aesoc'h, boued diouz e zoare.

Met, ouस्पenn ar skol-vrezonek, ar Genvreuriez a ra eul labour all, aotreet ha meulet evel ar c'henta gant aotrou Rener ar c'hloerdi. En eil labour-man zoken eo eman menoz c'houeka, kefridi diaesa ar Genvreuriez. — Karout a rafe ar Genvreuriez lakat da ziwan, pe da vihana, da greski muioc'h-mui e kalon pep kloareg, ka-

(1) Concile de Trente. — Codex juris canonici. — Benoît XV.

rantez evit Breiz ha karantez evit kement tra a zell ouz Breiz.

Ha pep tra a dalvez evit kas eünoc'h da benn ar menoz-man : prezegennou gallek ha brezonek, studiaden-nou, pennadou lenn, gouelioù zoken. Her mad a den-nomp eus pep tra evit en em sklerijenna war **yez, istor** ha **lennegez** ar vro ; **c'hoariou, kan** ha **sonerezh** ar vro ; **arz** hag **ijinou-kaer** ar vro ; **micheriou** ha **pinvidigez** ar vro. Rak, ezomm hon devezo da c'houzout an traoze holl, kalz pe nebeut, evit bleina gwelloc'h a ze ar bôtred yaouank a zarempredo ar c'helc'hou studi brezonek, digoret, hizio, e pep lec'h... Beza gwir Vreiziz, penn-kil-ha troad, setu ar peñ a glaskomp !

III

Hor fizians

« Kaer int ho menozioù, met diaes, moarvat, da zeveni », a zonjo, marteze, unan pe unan eus hol lenne-rien. Ne lavaromp ket nann ! Pounner e kavomp a-wechou ar zamm. Daoust da ze, ne fallgalonomp ket, dre ma kredomp start e talvezo hor poan da lakat anaout, karet ha meuli bepred muioc'h-mui hano Doue en hor Breiz. Ne glaskomp ken, en eur deuler hon had en douar, en eur gentelia hor c'henvreudeur.

Hag, o welet youl vat an darnvuia eus ar gloareged, e c'heller kredi e kouez an had-man e douar kompez, munut, neat, ha souplaet gant gliz benniget an nenv.

Fizians hon eus eta, e tigouezo dizale d'ho skoazella er parrezioù beleien yaouank doun en o c'halon, evel en hoc'h hini, kenvreudeur ker, karantez Doue ha karantez Vreiz ; tuet da zifenn war eun dro, evel hor zent koz, gwechall, ar Feiz ha spered ar vro.

Ne vezint ket a re, a dra zur ; labour a jom da ober. Rak, siouaz, pobl Breiz, « krouet gant ar Zent koz evit beza haderezh ar wirionez dre ar bed », n'eus mui anezit nemet ar skeud eus ar peñ m'eo bet en amzer dremenet. Taget gant klenved an nevezentioù touellus ha direiz, ar Vretoned a zilez o gizioù, ker yac'h koulskoude, evit kemeret plegou ha n'hellont, ober nemet droug d'ezo, droug d'o c'horf, droug d'o ene dreist-holl. Tec'het diwar ar roudenn, taolet o deus ar vro en eur stad reuzdik meurbet. Setu, moarvat, perak e klever tud dihoell o seni hep paouez glaz ar maro evit Breiz. Ya, meur a hini a lavar, heb ober kaon, eman echu gant Ereiz. Meur a hini a lavar, en eur c'hoarzin, eman echu gant ar brezoneg. Meur a hini a lavar, hep gouela, ez a feiz ar Vretoned da goll ; meur a hini a daol disme-gans war o gizioù, o gwiskamanchou. Meur a hini a zispriiz sevenadur hag istor Breiz. Meur a hini, hep beza zoken graet netra evit hec'h anaout, a nac'h lenne-gez kaer ar Vretoned. Hag int, Breiziz vat war o meno-

m'o deus ket a vez o labourat a enep Breiz, o mamm vro ! A drugarez Doue, morse ne vezo kavet beleien e-touez an dud a gomz en doare-ze.

Rak, gevier a lavaront, gevier euzus, ha netra ken !

Keit ha ma chom hep nac'h he Doue, keit ha ma vir he yez, « eur bobl a zalc'h en he daouarn an alc'houez a lakaio he chadenn da goueza, abred pe zivezat, hag ar Vretoned evit c'hoaz n'o deus nac'het a grenn nag o Doue nag ar Brezoneg. Setu ma c'heller eta kaout eun eulfennig fizians en o amzer da zont : ar peñ a zo bet deac'h, daoust ma n'eman ket hirio, gant bennoz Doue, a c'hell beza warc'hoaz. »

Ya, evel ar broiou bihan all, mar deo youl Doue, Breiz a c'hell genel d'eur vuhez nevez, Breiz a c'hell beza adsavet. Doun eman en hor spered hag en hor c'halon ar gredenn gaer -man. Evel an aotrou chaloni Buleon, persoun Gwened, evelloc'h holl, kenvreudeur ker, ni a lavar : « Nous croyons, d'une foi robuste et invincible, à l'avenir de notre race. Nous souffrons douloureusement de ses humiliations et de ses trop réelles défaillances, et c'est pour cela que nous voulons travailler sans relâche à l'instruire, à la fortifier, à lui donner conscience de sa dignité. »

En ho parrezioù, kenvreudeur hena, c'houi a labour eus ho kwella evit kas da benn hevelep menozioù. Mat ! ni, ho predeur yaouankoc'h, a garfe bale war ho roudou, ni a garfe beza gouest da rei dorn d'eoec'h da viout divrall kement tra a ra eus Breiz eur vro dishenvel diouz ar re all : hor feiz, hor yez, hor c'han, hol lennegezh, hor gizioù, hor gwiskamanchou. Ya, ni a garfe ho sikour da ziazeza ar Vreiz da zont war ar Vreiz tremenet en eur zestum ar peñ a zo kouezet hag en eur ziwall ne 'z afe netra all ebet ken da goll. O labourat en doare-ze, ne reomp nemet heul ar skouer roet d'eomp gant an eskibien, ar veleien, ar venec'h, o deus labourer ar gwella evit lakat karantez Doue e kalonou ar Vretoned.

Met mall eo kloza ! Ne gomzimp ket d'eoec'h eta, en dro-man, diwar-benn al labour a zo bet graet er gen-veuriezh, abaoe miz here. Hen ober a raimp diwezatoch, marteze. Dre al lizer-man, ne glaskomp nemet boda adarre, evel araog ar brezel, holl vignoned kenvreuriezh ar Brezoneg. Niverus int, met n'o anavezomp ket awalc'h. Hogen ; red eo unvaniez, anez e labourimp en aner, ha morse ne gasimp da benn hor mennadou. Unvaniez a ro nerz !

Digasit d'eomp, eta, hoc'h hano pe eur gerig bennak evit lavaret d'eomp emaoec'h a du gant ar kenvreuriezh. Ouspenn, mar plij d'eoec'h he menozioù, he labour, mar fell d'eoec'h ober vad d'ez, teurvezit hor sklerijenna dre hoc'h aliou. Hen ober a c'hellit, rak c'houi, hag a zo emesk ar bôbl, a wel a zehou hag a gleiz, c'houi a oar

mat petra a dremen etouez an dud ho peus da gelenn, c'houi a anavez o ezommou.

Pa c'hellit hor blenia, digasit eta, da Rener Kenvreuriez ar Brezoneg (Kloerdi Kemper) aliou, eur bern anezou, war an doare gwella da gas hol labour en dro.

Ma ra e zlead pep hini,
Beleien ha tud desket,
Tud yaouank ha tud er gozni,
Breiz a vezo adsavet !

hag ar Vretoned eürus en o Bro, troet kein ganto d'an holl nevezentiou direiz, gant muioc'h a garantez, bemdez a lavaro :

Meuleudi da Zoue !

Etre piou ? Etre an holl

Danvez, madou eur familh a ves rannet etre an holl vugale, ha ma vé roet da lod an holl danvez ha lezet ar re all hep netra, kement-se ne ve ket mat, ne ve ket just.

Setu goulskoude petra welomp, 40 vloaz a zo, e bro Franz, abaoe n'eo bet gret lezen ar skoliou dizoue.

Ar skoliou-ze a zo savet, harpet, paeet gant arc'hant ar c'houarnamant, arc'hant ar vro, hag ar skoliou kristen a rank mont en dro o-unan, n'o deus gwenneg ebet digant ar c'houarnamant.

Kement-se n'eo ket just ha ne c'hell ket padout. P'e gwir, e Franz, ar c'houarnamant eo a zav skoliou, ra zavo skoliou hervez c'hoant an dud. Klask a dle ober plijadur d'an dud : « C'hoant ho peus kaout skoliou kristen, bez ho pezo; c'hoant ho peus kaout skoliou neutr, skoliou kristen, bez ho pezo ! »

Gwechall an dud eus eur vro a heuilhe relijion o roue. Hirio, e Franz, ar c'houarnamant a c'hoanta ive lakat an holl da zonjal evel dan var draou ar relijion : « Me, gouarnamant, ne gredan mui e Doue nag en e Iliz, n'am eus ket ezoin eus Doue, ne bedan ket anezan. C'houi a raio evel don. »

Ha setu aze penos eo bet gret lezennou ar skoliou, gant framasoned kounnaret ouz Doue, a c'hoantee laza ar feiz e kalon ar vugale hag ober a nebeudou eus holl dud Franz tud hep relijion. Ne lavarent ket an dra-ze p'edont o farda o lezennou, diskleria reant o doa doujanz evit ar relijion, ne glaskent ket ober brezel d'ezi. Red oa touella an dud, gant aoun n'o dije digoret o daoulagad ha gwelet skler.

Mes hirio an holl a wel petra zo bet klasket dre ar skoliou neutr : distaga tud Franz diouz feiz o zadou koz. Ar skoliou hep Doue a zo re alies skoliou enep Doue.

Ar skoliou-ze n'int ket gret evit bugale gristen. Selaouit ar Pab Leon XIII : « Ne dle ket, emezan, ar vugale gristen mont da skoliou ne anavezont ket ar relijion gatolik. Lezen Doue a ra eun dever striz d'ar gerent da lakat o bugale e skoliou ne vo lavaret enno netra eneb ar feiz. »

Eun dever eo eta evit ar gerent kristen difenn o bugale ouz ar re a zo o klask moug ar feiz en o c'halon. Red eo d'ezo lavaret a vouez uhel d'an dud fallakr-ze : « Ni fell d'eomp e ve hor bugale kristenien evel d'omp : da Zoue hon deus o roet dre ar vadiziant, da Zoue e rankont beza ato ! Ni, o karet Doue, a gav joa ha levenez ; hor feiz eo a ro d'eomp nerz da labourat, da c'houzanv heb en em glenn poaniou ar vuhez-man ; anez hor feiz ni a vije marteze ken fall pe fallooc'h eget ar re all. Ni fell d'eomp e ve hor bugale tud vat evel d'omp, tud a zoujans Doue. Ma karont Doue, ma sentent ouz e lezen, e vezint bugale fur hag e raint ener ha plijadur d'eomp. Anez doujanz Doue e raint mez d'eomp, e vezint evel an dud-se ken stank hirio ne garont memet ar freuz hag an dizurz. »

« Savit skoliou kement ha ma karet », a lavare Jul Ferry d'ar gatoliked, epad ma prepare lezennou ar skol dizoue.

Brao a lavare : « Savit skoliou », mes gant o arc'hant o-unan e rankent sevel o skoliou, hag evelse e paeent diou wech : eur wech evit sevel skoliou dizoue hag eur wech all evit sevel skoliou kristen.

An dra-ze n'eo ket just. Ra vo savet evit ar gristenien skoliou kristen. E gwirionez n'ez eus nemet an dud dizoue hag o dije skoliou hervez ma c'hoanteont. Ar gristenien n'o deus ket, hag an dra-ze n'eo ket just.

Petra dleomp eta da c'houlen ? Ar pezh a zo dleet d'eomp : liberte ar goustianz, da lavaret eo skoliou kristen, eul loden eus an arc'hant a vez votet bep bloaz evit ar skoliou.

Lod a lavaro marteze ; « N'e ket traou da c'houlen eo ar re-ze ; biken ne vlot selaouet. »

Ha perak ? En eur vro n'eus hano enni nemet eus liberte, egalite, ne c'heller ket goulenn eun dra dleet, eun dra just ?

Fazia a ves gret, ha kals, var ar ger-ze : arc'hant ar c'houarnamant. Ar c'houarnamant n'eo ket hepvel ouz eun aotrou bras, pinvidik mor, a ro aluzenno evel ma kar. Arc'hant ar c'houarnamant eo arc'hant an holl. Gouzout a rit, bep bloaz ho peus da bae an tailhou, ar c'hontribusionou. Hag eul loden eus an arc'hant-ze a zo implijet evit ar skoliou.

Mes n'eo implijet gant ar c'houarnamant nemet evit eur rumm skoliou hepken ; ar skoliou dizoue. Ar skoliou kristen n'o deus gwenneg ebet, ha goulskoude ar gristenien a bae an tailhou evel ar re all.

N'e ket klask brezel a reomp, mes goulenn eun dra just, eun dra a zigaso ar peoc'h er vro, rak ar peoc'h hag ar justis a zo diou c'hoar leun a garantez an ell evit eben.

An holl digareziou klasket evit nac'h o gwir ouz ar gatoliked ne dalvezont netra. Ar re n'o deus relijion ebet o deus ar skoliou a blij d'ezo. Ar re-ze ne vank netra d'ezo. Ar re o deus relijion a zo gret brezel d'o c'houstianz, d'o c'hredenno, p'e gwir e klasker moug ar feiz e kaloun ar vugale. Setu aze ar wirionez var eün. Ar re a c'hoanta lakat o bugale e skoliou kristen o veza m'int kristenien o-unan, ne c'hellont ket. Ha kement-se a zo poanius meurbet.

Pa c'houlenner eun dra just, e ranker awechou goulenn meur a wech, mes ato e teuer a-benn da veza selaouet.

Evit-se, ayad eo red en em glevet, rei an dourn an eil d'egile. Red eo eta da gatoliked Franz en em unani hag hep fall-galoni, kendalc'her da c'houlén ar pezh a zo dleet d'ezo, betek ma vezint selaouet.

Goulennit eta, heb ehan, ma vo lakeet eul loden eus an arc'hant votet evit ar skolioù da zikour ar skolioù kristen. An arc'hant roet gant an holl a dle talvezout d'an holl. Ar skolioù kristen a ra vad d'ar vro o sevel bugale a vo tud fur, didrouz, mat da labourat, goest da zifen ar vro pa vezint en oad, ma vefe red.

Goulennit evit ar skolioù kristen eul loden eus an arc'hant a ves votet gant ar gommun evit ar skolioù, da breña paper, leoriou, dilhad pe draou all. Rei an arc'hant-ze da eur rumm vugale hepken o lezel ar re all hep netra, an dra-ze a zo eun dra vezuz.

A drugare Doue, e kals kommuñioù breman, e ves rannet an arc'hant hervez niver ar vugale a zo er skolioù, evel m'eo just. E kerioù bras, evel Bourdel, e ves gret evelse. E Bourdel ez eus bet votet 125.000 lur evit ar skolioù. Ar bempvet euz ar vugale a zo er skolioù libr, ha 25.000 lur eus an arc'hant votet gant ar gommun a zo bet roet d'ezo.

Er Finister ez eus c'hoaz meur a gommun ha ne fell ket d'ezo ranna evel m'eo dleet, a zalc'h an holl arc'hant d'o mignouned hepken. Ra vo dizoloet o dislealded ha gret mez d'ezo.

(Da gendalc'her).

J. U.

Rien n'est plus profitable que l'usage de deux langues : c'est ainsi qu'on apprend à ne pas se payer de mots et à pénétrer jusqu'au fond des idées, à condition toutefois que l'usage n'en soit pas machinal et que la comparaison plus ou moins consciente des deux langues éveille l'attention et la réflexion de celui qui les parle. Plus les langues parlées sont différentes, plus cette comparaison sera profitable. La comparaison du français et de la langue d'oc, qui sont l'une et l'autre issues du latin, est bien moins profitable que la comparaison du français et du celtique. Nous avons la chance en Basse-Bretagne, de posséder cet incomparable instrument de développement qu'est la possession de deux langues. Et ce n'est pas seulement, comme ailleurs, l'acquisition limitée à quelques privilégiés, de telle ou telle langue étrangère apprise à grand renfort de leçons, mais l'usage à côté de la langue commune de la France, d'une langue nationale parlée dès le berceau. Il faudrait avoir la vue singulièrement courte pour ne pas apercevoir quels avantages intellectuels tout paysan bas-breton peut tirer de cette situation privilégiée.

Georges DOTTIN,

Doyen de l'Université de Rennes.

Ar roue Marc'h ha barver Kerzerrien e koad Nevel

... Ruzder a zo en oabl, mor Rostudal a groz,
An avel-viz a yud e gwez kistin ar roz ;
'Vel kezeg pennfollet ar c'houlmoul du a red...
Allo, Rouzig, d'ar gêr ! Hirio 'vo noz abred,
Doare fall an amzer a ro d'eomp da anaout
Ez eus erc'h pe gazarc'h ha gwall-nozvez da gaout.
Eürus an neb en deus gant an amzeriou-ma
Eun disglavenn en noz, eun oaled da domma !
Reuzedik an hini n'en deus na ti nag ôz,
Na gwele blod ebet evit tremen an noz !...

Evel-se e komze Katell goz ar vilin
En eur neza ar rest eus he c'hegeliad lin,
O tistrei eus he fark d'ar gêr war he fouezig
Gant he c'hi bihan *Chip* ha gant he buoc'h *Rouzig*,
Pa welas dirazi Fanch, barver Kerzerrien,
Ruz e fri en deiz-se evel eur zivienn,
Bet o volarjesa hag oc'h eva chist tomm,
Hag evet 'n doa muioc'h eget n'en doa ezomm.
Re striz an hent d'ezan kement ez a a-dreuz,
Rampet 'vel eun touseg o sevel an hent kleuz,
E dammig bragou-bras rinklet war e hensou,
Blonset-holl ha togned o tourtal ar chaosou,
Gleb-teil penn-kil-ha-troad ha kailharet ouspenn,
Fanch a ya gant e hent 'n eur c'hoari tourtik-penn.
Strobet gant ar sklosou ha glazet gant ar mein,
Gwech e kouez war e gof, gwech e ruilh war e gein,
Gwech ez a a-c'haoliek war ar pengosou koz,
Hag e kouez en tu-all n'ouzon dare penôs.
Sevel 'ra adarre evit koueza larkoc'h :
'« Feiz, eme Gatell goz, 'vit hirio e rankoc'h
Chom e kambr ar Stered ha kousket 'barz ar c'hoad.
Re vras samm a zougite evid eun den d'hoc'h oad
Evel ma lavare, en he amzer, va mamm,
N'eo ket a-walc'h karga, red eo dougen ar zamm.
Tremen an noz er c'hoad ! Fanch paour, aon ho pezo,
Hag ouspenn, risklus eo evid eun den mezo.
Petra 'reoc'h ma tigouez ganeoc'h er wenojenn
Ar roue 'zo eno oc'h ober pinijen,
Roue kriz Lezaskoet, hanvet ar roue Marc'h,
A zeu eus e glozenn pa vez erc'h pe gazarc'h ?
N'eo ket brao e welet dioc'h ma lavar ar brud,
Truez am eus ouzoc'h, rak Marc'h a c'hoari yud.
Kriz e-pad e vuhez, kriz goude e varo,
Kriz dreist-holl e-kenver an droc'herien-varo, —
Hag unan oc'h diouto, — Marc'h ne espern nikun,

P'edo e Lezaskoet e c'halve bep sizun
Eur barver eus ar vro evit dont d'e douza,
Hag, e labour echu, rôe urz d'e laza,
Gant aon na lavarje, ar pezh na ouie de
E oa mestr ar c'hastell skouarnet 'vel eun azen.
Abaoe m'eo maro her gweler a-wechou
Tro-war-dro koad Nevet o rodal en henchou.
N'e weler ket en deiz, met war-dro hanter-noz,
Pa vez fall an amzer ha tenval-du an noz.
Mar gwelit anezan o tont d'ho tiambroug,
Grit buan sin ar Groaz gant aon n'ho pefe droug.
Nag a bet den, siouaz ! 'zo bet kavet maro
E dounder koad Nevet 'toutez ar c'hefiou dero,
Tud chomet evelloc'h diwezat da droial,
Ha lazet er c'hoad bras gant Marc'h pe unan all.
Dec'h da noz e klevis skrijou spontus er c'hoad,
Evel tud, lod o klemm, lod all o c'houlenn gwad,
Ha karrig an Ankou, a denn atô malloz,
O wigourat dalc'hmat en-dro d'ar c'hastell koz.
Re-all o deus klevet ar gaouen alies
O skei gant he askell war dorjou an tiez.
Kement-se 'lavar d'eomp e tigouezo 'barz pell
Eun darvoud bras bennak e-kichen ar c'hastell.
Baleit founnus d'ar gêr a-raok ma vo re noz,
Ho kwreg, ho pugale a zo ouz ho kortoz »...

Lec'h selaou komzoù fur Katell goz ar vilin,
Fanch, barver Kerzerrien, ne ra nemet c'hoarzin :
« Stankit ho peg, gwrac'h koz, abred e vin er gêr,
Ha pa ve noz perak terri va divesker ?
Arabad d'eoc'h sonjal e krenfen rak va skeud,
Me 'zo gonest da lakat eskern eun den e bleud.
P'am eus evet chist tomm ha banneou *Strobs-Jakez*,
Va brec'h kalet a wask kement hag eun durkez.
Marc'h, roue Lesaskoet, a c'hell dont pa garo,
Morse n'em eus krenet rak beo na rak maro.
E c'hell digas gantan holl diaoulou an ifern
Ma c'hellin o gwelet e kig hag e eskern,
Ne argilin morse pe me 'goll va hano. » —

Re en doa lavaret ; skouarn Doue 'zo tano,
Klevet 'ra ar pec'her hag e zrouk-pedennou,
Klevet 'ra ar c'homzou a gouez eus e c'henou ;
N'e sko ket war an taol ar pec'her reuzeudik,
Gortoz 'ra a-wechou gantan eun nebeudig,
Amzer a ro d'ezan da zistrei ouz e Dad,
Met Doue 'gav e dro abred pe ziwezat.

* * *

Katell war gement-se a ya war-zu he c'hêr
Buanoc'h 'get n'eus c'hoant, bec'h d'ez i o telc'her
He buoc'h Rouzig, kement e karnach hag e klask
Erruout en he c'hraou ha mont buan d'he nask.

Hag o vont gant he hent, Katell goz a ouele
O sonjal en den-ze a jomje hep gwele
Dindan an amzer fall, er c'hoad 'tousez ar bleizi
Hag al loened gouez all : « Va Doue, emezi,
Diwallit anezan ; bugaligou en deus,
Eur wreg en deus ive, dister meurbet o meuz.
Petra 'teuint da veza ma vank d'ezo o zad ?
Me 'gren oc'h e welet hirio ken diwezat.
Warnan, o va Doue, grit eur zell a druez,
Rak riskl bras 'zo, siouaz ! hirio 'vit e vuhez. »

Er c'heit-se ar barver 'oa o sevel ar c'hoad,
Gourt e gorf, bec'h d'ezan dibrada gar ha troad.
En desped d'e skuizder, goulskoude, en deus c'hoaz
Nerz a-walc'h da bec'hi gwasoc'h eget biskoaz,
Pec'hi 'ra war ar mein ha war an toullou-karr,
War gwriziou-red ar gwez, war gement e ziskar,
War Varc'h... « Deus 'ta, roue, er-maez eus da glozenn,
Ma vo gwelet da stumm gant da ziskouarn azen !
Mar 'mout aze kuzet en tu-all d'ar garreg,
Deus ama ma welin ha te 'zo ken barrek
Ha ma lavar an dud. Allo, buan, kof teo !
Koz roue ! Boulc'hurun ! ne glev ket, bouzar eo ! »
Setu an drouk-komzou hag an traou a glever
O koueza ken na zaon eus genou ar barver.
Gant e luc'hach spontus ar c'hoad holl a dregern...
Dija 'weler en oabl ar c'houmoul bern-oc'h-bern.
A-zioc'h menez Lokorn al luc'hed kamm-digamm
A ra irvi-tan glas ha na ehanont tamm.
Prest goude e klevet ar gurun o krozal,
Hag er c'hoad tro-war-dro an avel o trouzal.
Gant an avel e teu ar c'hazarc'h ha war-lerc'h
E weler o nijal leun a bluennou-erc'h.
Pelec'h 'ma ar barver ? Ne glever mui e vouez.
Kavet en deus er c'hoad eul lec'h distro ha gouez.
Eno eur pengoz koz hag e iliavenn
A ro d'ar paour kêz Fanch eur stlabez-disglavenn.
Divadaouet brema ; sonjou leun a furnez
A deu en e spered war-lerc'h an hudurnez.
Harpet e gein gantan ouz trojenn e bengoz,
Fanch a wel o tiskenn tenvalijenn an noz.
Dont a ra en eun taol ! Dija eo tenval-sac'h !
« Paket oun, eme Fanch, ne dal ket d'in hen nac'h ;
Aman 'ma va gwele, ha marteze va bez,
Gant eur bragez, siouaz ! dispennet gant an drez,
Digor d'an avel... Frrou ! eur bragez e truilhou !
Hep pensel, hep nadoz da stanka an toullou.
Aman e rankan chom da c'hortoz goulou-deiz,
Gant an anevaled, an houc'h-gouez hag ar bleiz,
Ha marteze, siouaz ! gant eun amezog all,
Marc'h, a weler aman pa vez an amzer fall,
Ha pebez rann-galon 'vid ar paour kêz Mari,

O sonjal en noz-ma e vank unan en ti !
 O sonjal gant daelou e vank d'ezhi he gwaz...
 Marteze 'vo, siouaz ! intañvez 'barz warc'hoaz,
 Gant nao a vugale, den da c'hounit d'ezo...
 Truez, o va Doue, ne vezin mui mezo !
 Sant Even benniget, me ho kemer da dest
 E vin atô er gêr e poent an dud onest. »
 Setu an huvreou trist hag ar sônjou c'houero
 A rede e penn Fanch dindan e chaos dero,
 Pa glev a-gleiz er c'hoad evel eur youc'hadenn.
 Sellet 'ra en tu-ze, met ne c'hell gwelet den.
 Goulskoude, emezan, n'eus na rak na perak,
 Ar vouez-se rank beza mouez eun den beo bennak
 Mouez eun den dianket evel don marteze.
 Mall am eus da c'houzout piou 'zo o tont aze,
 Gant na vezo ket Marc'h ! 'Vid an eil gwech e kleo
 Ar vouez tostoc'h d'ezan, kresket gant an hekleo,
 Hag a gane eur zon pa groze an avel,
 Gouest da lakat eun den gant ar spont da vervel :

Malloz d'an neb a dremen
 Ar c'hoad da hanter-noz,
 Pa deu Marc'h eus e glozenn
 Evit redek an noz !
 Malloz ! mar deo eur mezvier,
 Hep truez 'vo mouget.
 Malloz ! mar deo eur barver,
 Er c'hoad e vo krouget !

— Va Doue, em'e Fanch, setu ar roue Marc'h !
 Hag e welas o tont 'kreiz an erc'h, ar c'hazarc'h,
 Eun den tost ken uhel ha beg eur siminal.
 Morse war an douar ne welas eun den all
 Gant divesker ken hir ha diousoaz ken ledan.
 E zaoulagad berô, henvel ouz daou gef-tan,
 A ziskoueze an hent hag a sklerijenne
 Ar chaosou hag ar gwez e-pad ma tremene.
 E varo 'oa ken hir ha geot-eost eur foenneg,
 Ha war e benn ledan, e oa diouskouarn blevek,
 An hini kleiz hiroc'h eget an hini deou ;
 Henvel 'oa ouz eur ramps a weler en hunvreou.
 Setu eun trouc'had den ! Ha pegen kriz e zremm
 Gant e ziouskouarn blevek hag e zaoulagad lemm,
 Eme Fanch e-unan ! Petra 'teuin da veza
 Etre e grabanou ? Deut va eur diweza !
 Ha pebez maro trist ! Mervel ouz eul laz-kroug.
 Beza n'em eus morse graet an distera droug !
 'N hano an Tad, ar Mab hag ar Spered-Santel,
 Eme Fanch, deut d'ezan sonj eus komzou Katell,
 A lavaras d'ezan : « Grit buan sin ar Groaz,
 Ma tigouezit gant Marc'h, gant aon n'ho pefe gloaz. »
 Harpet ouz e bengoz ar barver a grene
 Dre ma tosta ar ramps, kén na baterenne

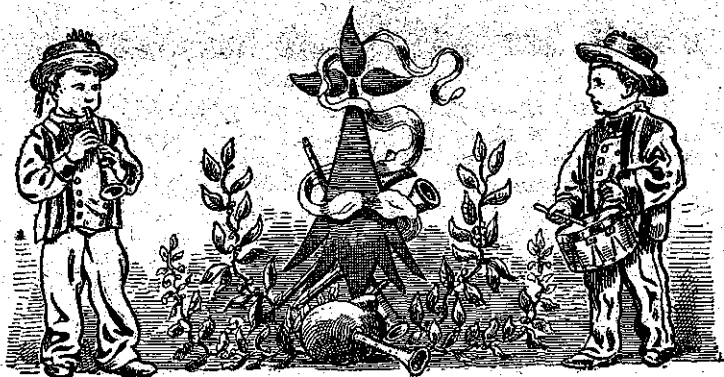
Ar c'houezenn war e dal, c'houezenn yen ar maro.
 Kaer en doa 'n em skoasa dindan, o chaos dero
 Marc'h e welas buan gant e lagad kaouen,
 Sklêroc'h e sklêrijenn eget kant goulaouenn :
 « Deus aman, preny douar, emezan, d'ar barver,
 Deus aman, reder-noz, boued ar groug, koz ever,
 A zo kuzet aze, ma vo gwelet piou out !
 Allo ! buan, mar plich, mall am eus d'her gouzout.
 Diskouez d'in beg da fri ! Ah ! barver Kerzerrien !
 Penaos 'mout-te aman gant eun amzer ker yen ?
 — « Aotrou mat, eme Fanch, 'n eur goueza d'an daoulin,
 Kavet 'm eus war va hent Katell goz ar vilin,
 Hag omp chomet hon-daou kalz re bell da ziviz,
 An noz 'zo deut, siouaz ! ha goude avel-viz
 Gouest da faouta kerreg hag amzer fall ganti,
 Ha n'em eus gelllet kaout na disglavenn na ti.
 Aotrou mat, me ho ped da gaout truez ouzon,
 En han' Doue, sellit, espernit ac'hanon,
 Ablamour d'am gwreg paour ha d'am bugale geiz,
 'Zo er gêr o lenva !... Beza 'z eus leun an neiz !
 Ha gant an dra-ze c'hoaz, paour-raz an tiegez,
 Re vras an dispignou, striz ar gonidigez. » —
 — « Nann, nann ! truez ebet, eme Varc'h d'an touzer.
 Tav gant da zorc'hennou, koll a rez da amzer.
 Sin ar Groaz ac'h eus graet, n'hellan ket da laza ;
 N'em eus galloud hepken nemet d'az kastiza.
 Kastizet e vezi evel morse n'out bet... » —
 Hag o sevel e c'har, ne vankas taol ebet,
 Her c'hasas da goueza gant eur sapre taol troad
 Betek krec'hienn « Moellien », eul leo vat diouz ar c'hoad.
 Eno e voe kavet gant tud an uhelenn
 'Vel plantet war e benn en eur vodenn geleñn.
 Goude eur seurt darvoud hag eun hevelep lamm,
 Fanch, barver Kerzerrien, a oa chomet penngamm.
 Dizounet evit mat diouz tavarn ha chist tomm,
 E-doug e holl vuhez ne evas mui eul lomm.

Bleiz Nevet.

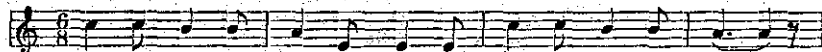
Da zivanka

Er **bajenn 60** euz niveren F. B. miz c'houevrer,
 er **bedervet linen ha tregont** e kavfot eur mank er
 c'homzou-ma : « Dreizo o-unan ez euz **seiz** : anât eo
 eo red lavaret : Dreizo o-unan ez euz « **pemp** » sakra-
 mant a gresk ennomp buez ar c'hras » Al lennerien o
 dezo, a dra zur, divanket an dra-ze dioc'htu anezo o-
 unan.

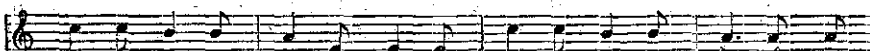
F.-M. M.

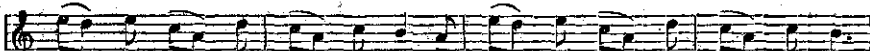
HO MAMM

Ha pa oac'h bi - han, pô - tred, o Ha pa oac'h bi - han,

N'oc'h eus ket kle - vet, pô - tred, o, n'oc'h eus ket kle - vet, Ho

mamm d'an noz o ka - na'soc'h, Ho mamm d'an noz o ka - na'oc'h

Ha pa oac'h bi - han pô - tred, o, Ha pa oac'h bi - han.

Ha pa oac'h bihan, pôtrede,
Ha pa oac'h bihan,
N'oc'h eus ket gwelet, pôtrede,
N'oc'h eus ket gwelet,
Ho mam d'an noz o kana d'oc'h,
Ha pa oac'h bihan, pôtrede,
Ha pa oac'h bihan.

War he chapeled pôtrede,
War he chapeled,
N'oc'h eus ket gwelet, pôtrede,
N'oc'h eus ket gwelet,
Ho mamm o pedi evidoc'h ?
War he chapeled, pôtrede,
War he chapeled.

E tal ho kavel, pôtrede,
E tal ho kavel,
N'oc'h eus ket gwelet, pôtrede,
N'oc'h eus ket gwelet,
Ho mamm o neza evidoc'h
E tal ho kavel, pôtrede,
E tal ho kavel.

E korn an oaled, pôtrede,
E korn an oaled,
N'oc'h eus ket gwelet, pôtrede,
N'oc'h eus ket gwelet,
Lagad ho mamm troet warnoc'h,
E korn an oaled, pôtrede,
E korn an oaled.

A zaerou ho mamm, potred,
A zaerou ho mamm,
Dalc'hit sonj bepred, pôtrede,
Dalc'hit sonj bepred;
Ne 'z eus netra krenfoc'h er bed
'Get daerou eur vamm, pôtrede,
'Get daerou eur vamm.

Tremen 'ra peb tra. pôtrede,
Tremen ra peb tra.
An dud hag ar roz, pôtrede.
An dud hag ar roz....
Met bez 'z eus traou a bad bepred.
'Vel ar baradoz, pôtrede,
'Vel ar baradoz.

JOB AR GLEAN

Kadou ar C'hernevad o vale bro evit klask eur vaouez

Antronoz hag an deveziou goude en em lakas adarre en hent evit dere'hel da bilhaoua ha... da vero'heta, met ne gavas ket e c'hoant e Bro-Wened.

Ar vaouez-man a zispilje d'ezan dre ma oa eun tamm gwilc'herez (1). Hounnez a vije bet koant paneved d'an tort a zistumme he c'hein. Eben-all a oa eur benn-her ez a leve bras, met perag ive e chilgamme ? Hag ar goanten-ze a vije bet divalo beva ganti pa gemere plijadur o selaou Kadou o komz dirazi a draou skanv...

Eur pennad end-eün, Kadou kollet ganitan peb esper, a vennas fallgaloni ha distrei d'ar gêr; met breman hor mignon a oa deut, a nebeudou, da garet e vicher nevez hag e vided gweñedour a gemere perz en e boaniou hag en e blijadurioù; ne jenchas ket eta c'hoaz e zilhad pilhaouer ouz e re a dieg. Marteze, e Bro-Dreger, e teuje a-benn da lakat eun termen d'e valeadennoù.

Tregeriz a oa gwechall tud a zoare, a galon vat, a zaouarn brokus, eun dudi beva en o serr. Hogen, breman, ive, e Bro-Dreger koulz hag e lec'h all, an dud a zo aet sot gant ar blijadur ha didu brasa pôtrede ha merc'hed yaouank ar vro-ze eo « c'hoari 'l las », evel ma 'z eo c'hoari « kas anei » frealz c'houeka martolod Douarnenez p'en deus laket gwerz e besked eun tamm mat a arc'hant da ziskenn en e jakod (2).

Kadou a ouie kement-ze hag a zonje en dra-ze pa en em gavas en eur barrez zister ha n'e-ma ket gwall-bell nag eus Gwengamp nag eus Boulvriak; dere'hent deiz ar pardon edot; streuveul vras a oa bet e peb tiegez o walc'hi, o koara annezou (3) hag o fi-cha peb tra da blijout da lagad ar gerent hag an dud pedet da zont da lein vras ar pardon.

Ar pilhaouer ne voe ket taolet kalz a evez outan ha pa zigouezas dirag an iliz-parrez, kant skedus ha tanek

...pa en em gavas en eur barrez....

an heol a oa hanter-guzet; ar grouadelez a oa sioul;

(1) Gwilc'her, gwilc'herez, *louche*; gwilc'ha : loucher.

(2) Jakod : godel, *poche*, e galleg.

(3) An annezou pe an arrebeuri, *les meubles*, e galleg.

dindan skeud ar gwêz, hejef goustadik o blenchou d'ezo gant eur mouch avel-noz, ar c'houiha a oa krog da zourral ha da rodal e keit hag er bourk bannour diveza an heol a lake da lugerni gwerinier an holl diez hag a rea anezo kement ha kement a c'houleier hag a drelle an daoulagad. En abardaez-ze, ar c'hlasker pilhou a goanias en eun ostaleri, er c'horn ténvala eus ar zal; ac'hano e wele mat tre ha ne veze ket gwelet kalz; en e gichen, tudou yaouank, (tri pe bevar bôtr ha kement all a vere'hed) a oa staget da c'hoari al las; gwer ha dominoiou a oa war an daol hag epad ma ruilhe ha ma tiruilhe ha ma stlake an dominoiou, ar gwerennajou a veze buhan karget, lonket, adkarget ha primoc'h adlonket. C'hoarzedennou a dregarne, malloziou a goueze, sakreou a yude epad ar c'hoari hag an eva. E c'hellit kredi; Kadou ne oa tamm ebed en e vleud er goz tavarn-ze, ha setu ez eas raktal d'e wele; kousket c'houek a reas epad an noz.

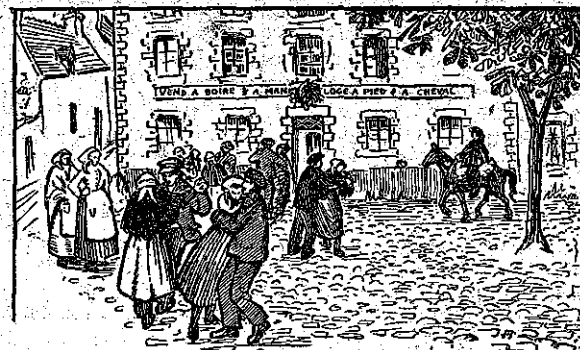
Antronoz eta e oa divorflet mat pa gemeras hent an iliz evit monet da glevet an oferenn. Eur gador a bakas, e traon an iliz hag e chomas eno etouez ar merc'hed sebezet, azezet etre eur wrac'h hag a zellas agorn outan hag eur plac'h yaouank flamm a deuas he dremm da veza ruz-tan pa reas sell Kadou eur furchadenn en he lagad glas.

Evel ma 'z eo ar merc'hed a zarempred aketus an iliz, tud hanter a-zoare, hor pilhaouer n'en devoe ket d'en em glemm nemeur eus ar re a oa en e gichen; gwelet a reas koulskoude eur vaouezig a zelle aliesoc'h ouz eur mellezour a oa ganti e pleg he levr-oferenn eget na dremene paterennou he chapeled etre he bizied; en eur c'hogn all, eur wrég koant, fichet kaer a oa skoaz ha skoaz gant eun all a lake kalz a vutun en he fri, en eur rufla forz, hag an hini genta a daole evez ouz houman gant aon na vefe kouezet eur vutunen bennak war he zavancher seiz...

Pa voe fin d'an oferenn, peb hini a en em jachas eus e du evit mont da danva ha da zibri « friko » deiz ar pardon.

Div eur hanter goudeze, ar c'hleier a vralle a-nevez evit gervel ar gristenien d'ar gousperou; met en aner e sonjont evit eul lodenn dud a voe; ar re-man a oa en em vodet war leur-borz eun ti hag a stage da zansal; kazi mezo e oant holl a-benn neuze; unan zoken a oa c'hoaz en e c'hodel eur voutailh hanter leun. Ar merc'hed a oa o zamm koef ganto war gern o fenn, en eun henvelep doare ma nije en avel o bleo dispalafet; o broz, (1) krennet diouz ar gorre ha diouz an traon, a ziskoueze o c'herc'henn noaz hag o divesker teo. Eun

(1) Broz : Losten, jupe, e galleg.

dudi e voe da zaoulagad Kadou (a oa deut d'o gwelet) sellet ouz an dud-ze o vragal, o vlejaj kanaouennou dibenn, hag evel roue Bro-C'hall ha tud e lez dirag Matilin an dall,

« e c'hoarze pell, e c'hoarze krenv
hep gallout miret da c'hoarzin. »

Yann-Zoudard.

(Da heuilh).

Da vugale ar c'hatekiz

Respontchou kenstrivadeg ar c'hatekiz a dle beza en em gavet gant an Ao. Mazéas, *vicaire à Plouguerneau*, (Fistère) abenn an 31 a viz mae a zeu.

Ar goulennou a zo bet embannet e Feiz ha Breiz, miz genver diveza.

Le patriotisme, ce n'est ni le mépris, ni l'ignorance ni la haine de l'étranger, c'est le désir de voir son pays réaliser tout son destin, épanouir tout son génie.

ROBERT, André-Michel.
Cité par Maurice BARRES,
Echo de Paris 3-3-22.

Spered ar re all

HOMER

HOMER

ennomp, a rumm da rumm; Homer a oa koz ha dall pa en em lakeas da redek bro en eur zisplega e werziou ; eur barz-baleer ez oa eta ; ne gredan ket e ouesfet netra vat ebet ken, a-hent-all, diwar e benn

L. ar B.

HECTOR (2) O KIMIADA DIOUZ E BRIED ANDROMAK, HA DIOUZ E VAB, ASTYANAX

« Merc'hed, livirit d'in ar wirionez ! Da belêc'h eo ét Andromak eus va lez ? Daoust hag ét e vefe da welet unan eus va c'hoarezed pe unan eus va c'hoarezed kaer ? Marteze-ema e templ Athena (3) gant merc'hed all kear o c'houlenn ma vezo a-du ganeomp an doueez meurbed doujet ? »

— « Hector, eme ar bourvezerez..., Andromak n'ema ket e ti unan eus da c'hoarezed, nag e ti unan eus da c'hoarezed kaer ; n'ema ket ken nebeut gant merc'hed all kear o c'houlenn ma vezo a-du ganeomp an doueez meurbed doujet ; ét eo war dour (4) uhela Ilion kerkent ha ma he

(1) Ilion a oa eur gearig eus an Azi-Vihana ; hanvet e veze c'hoaz Pergama, pe Troja, ha tud ar vro-ze Trojaned.

(2) Hector, mab ar roue Priam, a oa e penn an holl zoudarded a zifenne kear Troja.

(3) Athena a oa eun doueez hag a roe skoazel, er brezel, d'ar bobl a oa muia karet ganti, hervez kredenn ar baganed.

(4) An touriou-man a oa savet war ar mogerioù a gela'he kear ; diwarno e c'hellet gwelet pell pell war ar maez, ha pa deue an enebourien re dost e c'hellet ac'hano teurel warnezo, mein, dour bero ha traou all.

deus klevet ez oa bée'h war an Drojaned hag ez edo ar goumid gant ar C'hresianed ; gwelet hor deus anezi o redek, war-zu ar mogerioù a zifenn kear, evel eur vaouez kollet ganti he fenn ; war he lerc'h, ar vagerez a zouge ho mab. »

Setu komzou ar bourvezerez ; Hector, kerkent, a guiteas e lez... Treuzet gantan ar gear vras e figouez e kichen an nor hanvet Dor ar C'huz-heol. Ema o vont er maez ! Neuze e tired d'e gaout e bried argouraouet mat (1). Andromak, merc'h d'an den kalonk Eetion... roue ar Silisianed (2)... He matez a zo ganti hag a zoug war he diwrêc'h ar buge- lig..., o mab muia karet, kaer evel ar gaera steredenn ; e dad en doa roet d'ezan an hano a Skamandrios (3), met ar bobl a c'halv anezan Astyanax (4), dre ma 'z eo Hector hebken gwir difennour Ilion. O welet e vab, an den kadarn a vouse'hoarz heb lavaret ger. Andromak neuze a stag da ouela ; tost e teu d'he fried ; kemeret a ra e zaouarn hag e lavar e kreiz he daerou : « Den digernez ma 'z out, emezi, da nerz-kalon a gollo ac'hanout ; n'ez peus truez ebet ouz da vabig en e gavel, nag ouzin-me a vezo dizale intanvez ; ar C'hresianed, her gwelet a ran, ne zaleint ket da rei d'it taol ar maro, rak holl a-unan ec'h en em daolint warnout. Gwelloc'h e vije d'in, ma figouez ganen eur seurt koll, beza laket en douar ! Tamm levenez ebet ken da gaout ma c'hoarvez ar gwall zavoud-ze, netra ebet ken nemet glac'har ha poan ! N'em eus na tad, na mamm... Te a zo evidoun va zad ha va mamm garet, te a zo va breur ha va fried yaouank. Truez euz Andromak ! Difenn kear aman, diwar an touriou ! Ne d'ez ket da lakat da vab da veza emzivad, na me da veza intanvez ! Renk da zoudarded e kichen ar fiezen c'houez : dre an tu-ze dreist-oll e c'heller dont e kear ; aze ar voger a zo war-nez beza diskaret, ha teir gwech ar re varreka eus ar C'hresianed, an daou Ajax (5), Idomene ken anavezet, mibien Atre hag an den dispart Dione, o deus klasket pignat e kear, en hent-se ; m'oar vat eun diviner gouizieq en deus diskouezet d'ezo an hent, ma n'eo ket o birvidigez eo he deus aliet anezo ! »

An den kalonek Hector a ra d'ez i ar respont-ma : « Maouez, doaniet oun evelidout ; rusia a rafen koulskoude dirak an Trojaned hag an Trojanezed... ma vefen divez awalc'h evit tec'het diouz ar stourmajou. Pell bras ema diouzin an youl-se ! Daoust ha n'oun ket bet desket da veza kadarn, da veza atao da genta en emgann evit miret brud va hini ? Gwir eo evelkent, — va c'halon

(1) Argouraouet mat = bien dotée. (épithète homérique).

(2) Ar Silisi a zo eur vro meneziek eus an Azi-Vihana.

(3) Tennes eus hano ar ster Skamandros.

(4) « Astu » a zifenn kear, e gregach ; « Anax » an hini a zo e penn : penn kear.

(5) An daou Ajax hag ar re all a oa inistri ar C'hresianed.

ha va spered hel lavar d'in, — tostaat a ra an dervez ma vezo trêc'het kear zantel Ilion, ha Priam, ha pobl Priam.. Ar c'hlaç'har o devezo neuze an Trojaned, glac'har Hecub (1) he-unan, hini ar roue, va zad, hini va breudeur ken kalonek hag a gouezo ken niverus dindan taoliou an enebourien, a strafuilh ac'hanoun : koulskoude, kement-se n'eo netra e-skoaz an anken am eus pa zonjan e teuo eur Gresian bennak da denna ac'hanout eus va zi, en desped d'az taerou ha da gas ac'hanout gantan evel sklavez ! Neuze e kear Argos (2) e ri gwriadennou evit eun all ; c'houervoni leiz da galon ez i da gerc'hat dour da stivel Messeis pe da stivel Hyperia (3) hag e vezo red d'it poania heb ehan hag heb frankiz ; an dremenidi a welo da zaerou hag a lavaro — : setu aze pried Hector, gwella stourmer a oa etouez an Drojaned, en amzer ar brezel bras, war-dro kear Ilion. — Evel-se e komzint hag e kreskint da c'hlaç'har, dre ma ne vezo ket ken da bried, en da gichen, o tifenn ac'hanout ; gwelloc'h ganen beza maro ha diskennet er bez a-raok klevet da glemmou pa vezi tennet er maez eus hor palez ! »

War-ze... Hector a astenn e ziwrêc'h evit kregi en e vab ; met ar bugel bihan a dro e gein hag a en em guz, en eur guela, war galon e vagerez... ; aon en deus o welet an arem (4) o lugerni hag ar moue oc'h heja hag o tiheja en eun doare spontus evitan war griben an tok-brezel : an tad hag ar vamm a vouse'hoarz ; ha trumm an den-meur (5) a lamm an tok-se diwar e benn... ; eur pok a ro d'e vab muia karet ; luskellat a ra anezan war e zivrec'h hag e lavar ar bedenn-man da Yaou (6) ha d'an doueou all :

« Yaou, ha c'houi doueou all, grit ma vezo ar bugel-man, va mab, anavezet evel-doun-me e-touez an Drojaned, ma vezo evel-doun krenv ha galloudek evit ren war Ilion. Grit ma vezo lavaret, eun deiz, pa zistroio eus an emgann : « Muioc'h a nerz-kalon-en deus c'hoaz eget e dad ! » Grit ma tigasou preizadur (7) leun-c'hoad eus ar brezel diwar enebourien douaret gantan ; grit ma vezo laouennaet gantan kalon e vamm ! »

Goude ar bedenn-ze, Hector a laka ar bugel etre diwrêc'h e bried karet ; hi neuze a stard he mab war boull he c'halon en eur c'hoarzin e-kreiz he daerou. An den-meur teneraet... a lavar :

(1) Hecub a oa Mamm Hector.

(2) Argos, kear vihan eus ar beg douar a zo, e traon ar Gres, evel eun enezenn.

(3) An diou stivel-ze, war a leverer, a zo en Thesali, eur vro hag a zo e penn an neac'h ar Gres.

(4) Arem eo ar ger a dro e brezoneg ar ger gallek airain.

(5) An den-meur = le néros.

(6) Yaou eo mestr an doueou hervez ar baganed ; hano an doue-ze a zo bet roet da unan eus derveziou ar zizuh : diziou, diriaou.

(7) Preizadur = dépouille.

« Va c'harantez, ne d'a ket da veza ken glac'haret-ze abalamour d'in-me. Den a-raok an dervez merket ne c'hello stlepel ac'hanoun e rouantelez Pluton (7). Kredi a ran avat, ive, n'eus den war an douar, digalon pe gadarn, hag a c'helfe, pa zigouezo an dervez evitan, tec'het diouz ar reuz-se. Distro eta d'ar gear ; stag adarre d'az labour ; laka an hinkin da vont en dro ; taol evez ouz ar gwriadennou ; rô feur d'az plac'hed ! Evit gwazed Ilion, ha dreist-oll evidoun-me eo e tle beza holl arvar ar brezel ! »

War ar gomz-se, Hector a laka adarre e dok-brezel a ze outan eur moue hag a hej. E bried karet a zistro meur a wech da welet ar brezellour hag an daerou a red eus he daoulagad epad an hent en eur vont da lez Hector. Setu treuzet ganti an nor vras ! En ti, en he c'hamprou e kav he mitizien hag a zo eun niver bras anezo : holl e tifronkont ouz he c'hlevet ; evel-se, e lez Hector hag a zo c'hoaz beo-buhezek, emaint o ouela d'ezan evel ma vije red d'ezan chom er brezel spontus ; kredi a reont ne c'hell ket tec'het diouz taoliou an enebourien kounnaret.

(ILIAD. VI)

Lan ar Bunel.

Breuriezh ar Feiz

He buhez epad kant vloaz (1822-1922)

Kant vloaz a vezo da viz Maë kenta eo bet savet Breuriezh ar Feiz.

Lennerien « Feiz ha Breiz », heb mar ebed, a ro ake-tuz o aluzennou d'ar Vreuriezh. Daoust hag anaout a reont awalch'ha petra eo ha petra deuz great Breuriezh ar Feiz abaoe m'eo ganet ? D'ar goulenn-ze eo am euz sonjet respount o trei e brezouneg ar pezh a skrive n'euz ket pell c'hoaz an Aotr. Guasco, sekretour kuzul-bras Breuriezh ar Feiz e Paris.

TAOL-LAGAD VAR AR MISIONOU ER BLOAZ 1822

Pa voe diskaret Napoleon 1^a hag e c'halloud, pa das vas trouz spontus ar c'hanoliou, ar Franzizien a reas eur zell var ar broioù all hag ar Gatoliked a danoas o diskouarn da glevet ar galv a zeue beteg enno euz an Amerik koulz hag euz tu ar Zao-Heol. An nebeut misionerien a ioa choumet beo er Misionou koz a glemme e oa dare da vervel an holl visionou-ze.

(7) Pluton oa roue an iferniou gant ar baganed.

Hed ar veach ar Franz a ioa bet douget evit ar Misionou a bell-bro: he rouaned o doa o skoazellet gant o galloud ha gant o aluzennoù. Er penn diveza euz an XVIIIe kantved, labour gouarnamanchou an Europ a roas eun taol spountus d'ar Misionou. Ar Pab Klemant XIV en devoa ranket douja da c'hourdrouzou ar Franz, ar Portugal hag an Aotrich ha diskaret en doa « Kompagnunez Jezuz », pe Urz ar Jezuisted. An Dispac'h bras, ar Revolution, er Franz, a heurc'hreas al labour digoret gant Choiseul en hor bro, ha gant Pombal, ministr bras ar Portugal. Ne voe mui great a visionerien neves hag eien en aluzennoù a zec'has.

Bro ar Sao-Heol. Er penn kenta euz an XIXe kantved, er Sao-Heol, ar Misionou a varve, evel ma varv eun den diwadet; n'o devoa mui d'o harpa nemet eun nebeut beleien: lod euz ar re-ma o doa gwelet eun amzer sederoc'h, lod all a ioa deuet varlerc'h relijiuzed hag o doa ranket kemeret labour beleien all a ioa bet gwal-gaset e pep doare. Pa voe red d'ar **Jezuisted** tec'het kuit, al **Lazaristed** a rankas dont en o flas ha kemeret o ziez: ne zalejont ket, d'o zro, da goueza en dienez.

E **Konstantinopl**, al Lazaristed o devoa, e 1816, seiz beleg, hag o c'hloerdi, e Paris, ne c'hellas kas d'ezo nemet seiz beleg all epad 14 vloaz (euz 1816 da 1830).

E **Salonik**, euz 1789 betek 1817, beac'h ar Mision a bez a voe douget gant eul Lazarist italian; warlerc'h he-ma, e teuas eun nebeut beleien; mes an Aviel n'oa prezeget en enezennoù stag ouz ar Gres nemet pa veze kavet an tu d'hen ober.

E **Smyrn**, an traou n'oant ket kaeroc'h. Er **Syri**, ar mad a veze great an didrousa c'heller, gant aoun rag an Turked atao o c'hedal eun digarez da zailha var ar Gristenien. Ar veleien ginidik euz ar broioù-ze a c'houarne o c'hristenien ha goulenn a reant skor digant ar veleien a yez latin. Patriarched ar Maronited, ar Syrianed hag an Armenianed o doa en em dennet e meneziou al Liban abalamour d'ar brezel great d'ar Gristenien; kas a rejont, e 1816, eul lizer d'ar Pab evit goulenn beleien digantan.

Er **Palestin**, e kaver c'hoas **Mirer an Douar Santel**; mes e 1848 hebken, eo bet savet karg Patriarch Jeruzalem.

Euz 1773 — (er bloaz-se e varvas an Aotr. Maillet, eskob Bagdad) — betek 1820, Iliz **Bagdad** a joumas heb eskob; gouarnet oa gant superior Relijiuzed Karmez. E 1822, an Aotr. Couperie, unan euz ar c'henta eskibien a zarempredas Breuriez ar Feiz, a ioa Eskob e Bagdad.

Mision **Mossoul** a ioa renet gant Dominikaned euz an Itali a ioa eno abaoe 1750; — Mision **Mardin** a ioa da Gapusined euz Franz: hag e bro ar **Pers** n'oa netra.

Penn-pella ouz Brolou ar Zao-Heol. Ar **Japon** n'oa ket digor evit an Europeaned: Meur a visioner, Jezuisted, Dominikaned ha beleien all, a ioa eat, dre guz, er vro, er XVIIe hag en XVIIIe kantved; dizoloët oant bet, kroget oa bet enno, barnet oant bet d'ar maro ha lazet.

Er **C'horee**, bro ar « Beure Sioul », e oa ive brezel a eneb ar Gristenien. En XVIIIe kantved e oa eur mision er vro, mes skubet 'oa bet pell a ioa. Eur beleg euz bro Chin, hag en doa douaret er C'horee, a gavas eno 4.000 gristen; kreski a reas o niver, tapet e voe ha dibennet d'an 31 a viz maë 1801. E 1822, Iliz ar C'horee a ioa heb pastor. Ar Gristenien o doa skrivet d'ar Pab Pi VII, mes ar Pab ne c'hellas ket respount d'ezo.

Misionou **Bro Chin**, ken krenv ha ken kaer diaraog, a ioa eat da netra: diouz a c'heller kredi, oa peure'hreat ganto. An Impalaer bras Kuang-hi a ioa bet skoliet, kenteliet gant ar Jezuisted a ioa e vinstred. War e lerc'h e teuas eun impalaer drouk meurbed evit ar Gristenien. Kia-King, a veac'h ma voe impalaer, a zougas eul lezenn a zifenne ouz ar Visionerien choum er Chin, dindan boan a varo. D'ar 14 a viz Gwengolo 1815, an Aotr. Duchesne, vikel abostolik er Sutchuen, a voe dibennet. An Aotrou Clet, er Ho-nan, a voe merzeriet d'an 18 a viz C'houevrer 1820. Nebeut miziou goude, Kia-King a varve hag e garg a ieas d'an eil euz e vibien, Tao-Kouang, prins a garie ar peoc'h. An Aotr. Piras, eskob Nan-King, ha n'en doa ket gellet tec'het euz ar gear-benn, a ioa c'hoaz e Pekin, e 1822; mervel a eure eno d'an 2 a viz Du 1838; an diveza eo bet euz ar misionerien « Mandarined », barnerien e « lezvarn ar c'hounteou ».

Indo-Chin. — E 1802, N'Guyen-anh a ioa roue bras var bro Annam, ar C'hochinchin hag an Tonkin, dindan an hanô a Gia-long; skoazellet oa bet gant an Aotr. Pigneau de Behaine, eskob brudet Adran; an treac'h en doa bet goude eur brezel hir hag eun dornadig Franzizien o doa stourmet evitan; mignoun bras oa Gia-long d'ar Franz ha d'ar Visionerien. E 1822, e vab Minh-mang, a rene war ar vro bloaz a ioa hag a walgase ar Franzizien, a ioa hanô gantan ober brezel d'ar Gristenien. E 1825, e tifennas ouz « mistri ar relijion » lakaat o zreid en e rouantelez ha kemenn a reas da gement hini a ioa er vro dont d'e balez. Ar brezel bras d'ar Gristenien ne voe embannet gantan nemet d'ar 6 a viz Genver 1833.

Eun nebeut beleien a brezege an Aviel er **Birman** hag er **Siam**. E bro an **Indez**, al lezenn douget gant Pombal, ministr bras ar Portugal, a reas da 127 Jezuist kemeret hent an harlu; dre 'n abeg an dra-ze, ar Misionou o devoe kalz da c'houzanv. Ar relijiuzed hag ar veleien all a c'hellas choum er vro a zanje, a dra-zur,

ne deufe mui den ebet war olerc'h. Kloerdi ar Misionou a zianveaz bro, e Paris, ru du Bac, a gasas unan-benag euz e veleien d'an Indez, e tu ar zao-heol; e Pondichery (kear a zo d'ar Franz) eo ec'h en em zastumjont. Yar 2.500.000 kristen a ioa gwechall en Indez, ne joume mui nemet 500.000 er penn kenta euz an XIXe kantved.

Broiu an Afrik. Er bloaveziou kenta euz an XIXe kantved e oa en Afrik eun nebeut tiez-mision e tu an **Hanter-Noz** hag er c'heariou demdost d'ar mor; bez e voa relijiuzed er **galeou** evit frealzi ar galeourien; Lazaristed a ioa en **Abyssini**; ama a-hont eun nebeut Fransiskaned, ha setu holl.

E 1822, n'oa e **enezenn ar Reunion** nemet 19 beleg, euz urz « ar Spered Santel » ha karget oant bet ive da brezeg an Aviel, hervez o galloud, e enezenn vras **Madagascar**.

Oseani. En Oseani n'oa ket a visionerien katolik. Ma sellit ouz taolenn ar vro-ze leshanvet Oseani, e lennfo hanoio eun niver bras a enezennou: Marquises, Gambier, Wallis, Foutouna, Fidji, Touga, Navigateurs, Nouvelles-Hébrides, Nouvelle-Calédonie, Nouvelle-Zélande, Salomon, Nouvelle-Guinée, Gilbert, Ellice; setu al loden vrasa euz an enezennou-ze n'oa bet morse beleg ebet enno; an darn vrasa anezo n'oant anavezet nemet dre o hano, ha zoken darn anezo n'oant ket bet dizoloet c'hoas.

Australii. Setu eur vro hag a veze lavaret eur bern traou sebezus diwar he fenn: eno pep tra a ioa dishenvel diouz ar pez a welomp hag a anavezomp en hor bro, hag an dud a ioa eno a ioa, hag a galz, ar re zistera euz holl dud ar bed. Ar c'henta vikel abostolik a ieas er vro-ze hag a zo er penn all d'ar bed, an Aotr. Spalding ne voe hantved nemet e 1835. Evit ar veach kenta eur beleg katolik, an aotr. Flynn, en doa douaret e Sydney, en 1818, hag en doa great tro ar vro a ioa d'ar Zaouzou. Gouarnamant Bro-Zaoz a reas d'ezan mont kuit. Araok kimiada diouz ar vro, ar beleg a lezas ar Zakramant meulet ra vezo gant eur c'hristen katolik: eno e choumas ar Zakramant epad 2 vloaz. E 1820, daou veleg, an aotrounez Connoly ha Therry, en em gavas en Australii. An Aotr. Connoly a joumas e Hobart Town; an Aotr. Therry a ieas izeloc'h er vro ha dizale e stagas da zével iliz an Itrouñ-Varia, e Sydney.

Broiu an Amerik. En Amerik ez eus teir lodenn: an Amerik uhela, an Amerik greiz hag an Amerik izela.

En Amerik uhela e kavomp da genta ar **C'hanada**. Ar vartoloded kenta en em gavas eno; a gavas, e tu ar Zao-Heol, kengevredigez seiz rumm an « Irokoed »; e tu ar c'hreizdeiz; pobl an « Huroned »; hag e tu an Hanter-noz, pobl an Algonkined ». Er penn diveza euz an XVIIIe kantved ar poblou-ze a ioa gounezet d'ar feiz

kristen. Mes e tu ar c'huz-heol d'ar C'hanada euz ar menezioù bras hanvet « Menezioù Roc'hok » beteg ar mor a zoug hano « Mor ar Skorn », e veve o redek amañ-hont poblou all hanvet an « dud-ruz » abalamour da liou o c'hroc'hen. Hag er penn uhela euz ar vro, demdost da benn-ahel ar bed e veve an « Eskimoed ». An holl hoblou-ze ne anavezent ket ar vizionerien. Er bloaz 1783 an Amerikaned en em zizujas euz « Bro-Zaoz evit dont da veza **Stadou-unanet** an Amerik ». D'ar mare-ze Vikel abostolik Londrez, e Bro-Zaoz, eo en doa da welet var an Amerik. E 1789, ar Pab Pi VII a zavas Eskopti Baltimor hag a lakeas an Aotr. Carrol da eskob.

D'ar c'henta Sened-Iliz a voe bodet gant an Eskob, oa 22 beleg evit 24.500 kristen katolik. Ar Protestanted, rannet etre meur a rumm, eo a zalc'he al loden vrasa euz ar vro. E 1808, Baltimor a zeuas da veza eun arc'heskopti gant pevar eskopti neves stag outan: Philadelphia, New-York, Boston ha Bardstown. E 1822, an Aotr. Flaget a ioa eskop Bardstown hag e Boston eo an Aotr. Cheverus a zeuas da veza, e 1826, arc'heskob e Bourdel.

Efre lennou bras an Hanter-Noz ha ster ar Missisipi oa plénennou bras-meurbed: enno e veve tud gouez.

D'ar c'hreiz-deiz, ar **Florid**, goude beza bet d'ar Spagn, e 1783, a ioa bet staget a neves, e 1821, ouz ar Stadou-Unanet; ar vro-ze he devoa anavezet gwechall misionerien; nemet e Sant-Aogustin hag e Pensacola, n'oa mui sonj ebet anezo; hag e 1825 hebken e vezo savet Vikeliad abostolik ar Florid hag Alabama en devezo 30 leo a ledander ha 300 leo a hirder.

Pa zeuas ar Franzizien e bro ar **Louizian**, e savjont eno Misionou. Pa rene ar Spagnoled var ar vro, oa, e 1796, eun eskob eno. Divezatoc'h, e 1815, p'edo al Louizian stag ouz Stadou-Unanet an Amerik, eur beleg euz kloerdi Sant-Sulpis, e Paris, an Aotrou Dubourg, a voe hanvet da eskob hag e c'halloud en em astenne var eur vro a 1.200 leo, euz « pleg-mor ar Mexik » beteg ar « Mor Sioul ». Er penn pella euz ar vro-ze oa eus penn 25 rumm tud gouez: o doa dalc'het sonj euz sañ-zu ar Visionerien. E 1822, an Eskob a ioa o choum e Sant-Lois ar Missouri. Hano an Aotrou Dubourg a gavimp dizale e penn kenta buhez Breuriez ar Feiz.

En Amerik izela, a ioa a bez dindan galloud ar Spagn hag ar Portugal; an Iliz he devoa startaet he galloud; mes al lezennou douget eneb ar Jezusted a reas eur gaou spoutus ouz ar poblou gouez pe hanter-c'houez a veve er broioù-ze e leac'hioù miret evito ha gouarnet gant ar Jezusted: hag an dud keiz a renas neuze ar memes buhez ha tud gouez an Amerik uhela.

Setu e pe stad e oa ar Misionou e 1822. F. MAZEAS.

KELEIER

BRO-VREIZ. — An teatr. Eun toulladig parrezioù o deus displeget peziou brezonek gant Morlarjez. Hanvomp ar re hon deus bet anaoudegez amezé : Landi, Tôle, Esquibien, Sant-Nouga, Sant-Wazeg, Plougouvenen.

Enor d'ezo ! Ra zeuio kalz ré-all da heulia ar skouer vat a reont !

— Eur wech muioc'h hon ôtrou 'n eskob meurbet karet a c'houlen ma talc'ho ar vugale da zeski katekiz hrezonek, ma vezo desket ar galleg er skolioù gant sikour ar Brezoneg ha ma vezo zoken roet kentelioù brezonek da vihana eur wech an amzer (Lizer a bastor, Koraiz 1922).

— An Otrou Gouraud, eskob Gwened, en deus digoret frank d'ar Brezoneg doriou ar skolachou kristen (collèges, institutions d'enseignement secondaire) en e eskobti. Hag ez eus bet gwelet neuze eun tiegez o tenna eur c'hrennard eus eul « lycée » evit hen lakât en eur skolach kristen, abalamour d'ezan da zeski Brezoneg... Kaera skouer !

— An Otrou Dottin, dean skol-veur Roazon, hag an Otrou E. Ernault, kelenner e skol-veur Poitiers, a bed hag a asped ar c'honseilhou « municipal » da c'houlen ma vezo grêt digemer d'ar Brezoneg er skolioù. (Gwelet « Feiz ha Breiz » miz kerzu 1921, pajen 341).

— E deizioù diveza miz c'houevrer, Bretoned Pariz a zo eat da belerina war bez ar zoudard dizanav. An O. Jacob en deus lavaret dirazo ar c'homzou-man, e Brezoneg, na petra 'ta :

« Soudard dizanav !... Piou a oar ?... Eur Breizad marteze eo a zo kousket aman !... Rak an Arvor he deus roet da Vro-C'hall kalz nerz ha kalz gwad : en Izer, Verdun... dre-oll. Dindan gwareg ar Gounid e tremen hirio spered ha kalon ar Vro. Dindan bolz an nenvou, na pebez sklerder ! Hano Breiz a lugern evel eur stereden !... Elez dispar, kasit war ho tiouaskel aour soudarded ha martoloded va bro, betek liorzou ar Baradoz ! »

— Hario a zo gant ministr ar brezel da roi eazaman-chou d'ar zoudarded da zeski ar yezou beo er c'hazarnioù... — N'ouzon ket perak ne vez ket hano eus ar Brezoneg pa gomzer eus ar yezou beo (Langues vivantes) ! Eur yez veo eo koulskoude ha n'eus ket ganti end-eun kelou mervel. Epad ar brezel ez eus bet ezom a Vretoned da drei galleg e brezoneg ha brezoneg e galleg. Ac'hanta, perak 'ta neuze ne vefe ket grêt skol vrezonek-gallek epad ar peoc'h ?

— Lavaret a reer e vezo savet hepdale eur bez pe « monument » d'ar vartoloded maro o tifen ar Vro. An darn vrasa anezo a oa Bretoned ; dereat eo eta e vefe savet e lec'h pe lec'h a Vreiz, dirak ar mor bras. Marvat e vezo savet e Lok-Maze-Penn-ar-Bed.

IVERZON. — Katoliked Iverzon ar c'hreiz-teiz ha protestanted an hanter-noz o devo atô mil boan oc'h en em glevet. En em glevet a raint biken ? Gouzout a reer e ilie Iverzon, hervez an Emgleo sinet, beza rannet e diou loden, disparti krenn etrezo. Hogen, e peléc'h linenna an harzou ? N'eo ket eun dra eas, rak eus tu an Ulsterien pôtréd ar Sinn-Fein ne gavont nemet enebiez ha bolontez fall. Da vihana ma kavjent lealded a-bers Bro-Zôz ! Siouaz ! ar Zôzon n'o deuz harp da rei nemet da bennou fall an Hanter-Noz. Lealded ? Petra ? Ma vije bet ar Zôzon fud leal hag eun, daoust hag Iverzon a vije bet rannet ? Daoust ha ne vije ket bet grêt d'an distoladennou-ze en em-ober gant an darn vrasa en eun doare didrabas ?... Ra viro Doue Iverzon !

KEUMRY. — Bep gwener epad ar C'hoariz, abaoe ar bloaz 1917, menezh abati enez Kadley a zispleg, a « c'hoari » ar Basion war al leuren deatr. Ar venec'h-man a zo nevez deuet d'an Iliz gatolik. Protestanted ez oant betek nevez a zo.

BRO-FRANS. — Setu aman penôs eo bet kont gant ar vuhez e Frans e kerz 6 miz kenta 1920 ha 6 miz kenta 1921. Lakât a ran aman ar chifrou kenver ha kenver ma c'hello pep-unan keverata.

6 Miz kenta :

	1920	1921
Dimeziou	338.242	238.185
Giniveleziou	424.688	421.180
Marv-c'hanet	19.823	19.874
Mervent	356.728	348.319

Ar pezh a sko en dolen-ze eo an disken war an dimeziou. 95.057 nebeutoc'h en eur ober c'houec'h miz ! Nebeut a dud a c'hano er bloaz-man ! Disken a zo dre-oll e Frans evit ar c'hiniveleziou. E Breiz, da vihana, hag en eur c'hogn bennak-all eus Frans el lec'h ez eus c'hoaz eun tamm feiz, e kresk an dud.

Setu aman ar c'hresk evit Breiz :

Kostez-an-Nord	2.382
Morbihan	2.393
Il-ha-Vilen	1.527
Loir-Izella	1.126
Penn-ar-Bed (Finister).....	3.769

Etre tout, evit Breiz 11.196

Ar pezh avat a gresk, siouaz ! e Frans eo an dimeziou torret pe freuzet. Er bloaz 1920 ez oa bet er Vro 4.404.

divors; er bloaz 1921 ez eus eur milier gresk. Daoust hag an dra-ze eo ar pezh a c'halv pôtrez o livitennioù « mont war-rôk » ?

— Prizioù kaer d'an tiegeziou poblet. Akademi Frans a roio bep bloaz hiviziken 100 priz a 10.000 lur d'an tiegeziou yaouank enno 5 bugel. An tadou hag ar mam-mou na dleint ket kaout en tu-all da 30 vloaz. An he-velep madoberour en doa c'hoaz roet a-rôk breman 90 priz-all a 25.000 pep hini da ingala bep bloaz etre an tiegeziou o deus 9 bugel... Ar re o devo bet eur priz p'o doa 5 bugel a c'hell c'hoaz distaga egile p'o devo 9.

— Jann d'Arc a zo roet da eil batronez da Vro-Frans. Ar genta eo ar Werc'hez. Mil bennoz Doue d'H. T. S. ar Pab!

— Daoust hag ar gatoliked a vefe o tivorfila ? Dre-oll e reer konferansou da ziskouez displeaded al lezen-nou a ren breman an deskadurez en hor bro. — Paper ar peoc'h sinet e Versailles goude ar brezel bras a ro-urs d'ar Pologn, d'ar Yougo-Slavi, etc., da baea ar sko-lijou savet gant ar Yuzevien evel re ar gatoliked. — En Alzas-Loren, ar vistri hag ar vestrezed kristen a yoa paeet gant gouarnamant Guilhou Daou; abaoue ar bre-zel, gouarnamant Frans a zalc'h da baea anezo hen ive. — E Frans hepken ar gatoliked a rank paea diou skol: an hini a zibabont evit senti ouz mouez o c'houstians hag an hini na blij tamm ebet d'ezo... — Lealded war bep tra-ha justis d'an holl, pelloc'h ! An arc'hant savet dre an tailhou diwar goust an holl a dle beza implijet evit mad an holl.

BRO-ZOZ. — Rouantelez vras Bro-Zôz a zo o tis-penn. Setu distaget diouti Iverzon; d'o zro, an Indez, an Egypt hag an Transval a c'houlen frankiz hag a stourm a d'oliou fuzul. Bro-Geumri ha Bro-Skoz her-goulen kenkoulez-all.

Kement pobl a zo sevenet (sivilizet) a-walc'h a dle beza lezet d'en em c'houarn hervez he zemz spered, he c'hiziou...

Ar Gwir enep d'ar Bed !

RUSI. — Skrijus eo ar c'heleier o deus digaset d'eomp tud hag a zo dizro ac'hano. Lavaret o deus n'eus eno netra da zibri, ha pa n'eus ket a vara eo deuet an dud da veza ker gouez mac'h en em zebront etrezo! Fresk eo rouantelez ar sosialisted !

TURKI. — Hervez a lennen en deziou-man ez eus sa- vet e Konstantinopl, kêr-benn an Turki, eur skeuden d'hoñ Tad santel ar Pab Benead XV. Savet gant piou ? Gant katoliked devot, mechans ? O tra ! gant Turked ha tud a bep seurt relijionoù. Eur gest a zo bet grêt hag ar skeuden a zo bet dizoloet dirak ar prins eritour hag an ambasadorien.

Lenh a reer kement-man war ar jijen :

D'ar Pab bras a rene e mare ar Freuz,

Benead XV, madoberour ar boblou,

Savet gant tud ar Zao-Heol, hep hano a vro nag a relijion,

E testeni a anaoudegez vat hepken.

(1914-1919).

EUR C'HANV EVIDOMP. — Digouezout a ra ganeomp a-beurz eur c'henvreur kelou poanuis maro an Ao. Gall, person koz Leskoet-Gouarec ha Barz brudet.

« Serr-noz », moulet aman er miz tremenet a oa unan eus e gaera labourioù.

Ganet e parrez Sant-Servez, an Ao. Gall a zo marvet ive e Sant-Servez, e ti e dud. Eur rann-galon evit e vamm, oajet a 86 vloaz.

Er miz a zeu, eur pennad diwar e benn.

Eur c'helou mad ive : e zorn-skrid brezonek a zo, war a glevomp, gant eur mignon bras d'ezan a lako, hep mar ebet, moula e gaera labourioù. An Ao. Gall, evit gwir, a oa unan eus hon barzed ar gwella ijinet.

Doue ra vezo gant e ene !

Pluenzir.

I. — RESPONTCHOù DIVINADENNOU MIZ MEURZ

I. — An avel. II. — Eur c'huzulig, e galleg : un secret. III. — An daoulagad a wel, pemp biz an dour a zastum, hag an dent a z-br. IV. — Ar zouben. V. — Eul labous o terri eur velfedenn grogennek.

II. — O DEUS KAVET DIVINADENNOU MIZ C'HOUEVRER.

16 o deus be' 100 poent :

M. Cabon, Gwissentey.

M. Yv. Cong, Landunvez.

T. Copy, Plouvonger.

J.-Yv. Cornec, Plouider.

A.-M. Crenn, Gwipavas.

Adolph Darchen, Mahalon.

Ros Falhun, Plouéour.

Louis Floch, Plomeur.

Clot. ar Goff, Montroulez.

Victor Gourioù, Saint-Thonan.

Pôtr L.-N. Logonna.

Jos. Laurent, Gwika.

M. Laurent, Gwipavas.

M. A. M., Rosnoen.

Lt Ollivier, Lanhouarne.

M.-A. Ségalen, Gouenou.

J.-Y. Lavanant, Pleyber.

Jos. de la Roche, Gouenou.

Jul. de la Roche, Gouenou.

Jos. Le Roux, Kastel-Paol.

Felix Moal, Enez-Vaz.

M. Pelle, Plouguin.

Al. Person, St-Thegonnec.

M. Pinvidic, Gwika.

Fr. Pouliquen, St-Thegonnec.

J. Quéinnec, Quimerc'h.

J.-L. Quere, Plougonlm.

Herve Quic, Lesneven.

Roger Ramonet, Plouider.

J. Robin, St-Thegonnec.

Herve Rolland, Mezidou.

J.-M. Salaün, an Trehou.

Soudarded 48e R. I. Gwengamp.

48 o deus bet 80 poent :
 Guill. Abhervé, Plouzeniel.
 M. Abjan, Enez-Vaz.
 Brestad, Brest.
 Yv. ar Bras, Gwiniventer.
 Yv. ar Bras, Lennon.
 J. Fagot, St-Thegonnec.
 Ed. Floc'h, Plouvorn.
 M. Gallic, Lesneven.
 Louis Goac, Lesneven.
 J.-Y. ar Goff, St-Thegonnec.
 Yv. ar Goff, Lesneven.
 J. Gouez, Landau.
 J. Gueguen, Porsal.
 J. ar Guen, Plouneour.
 Yv. an Her, St-Nouga.
 J. Herry, Plougoulim.
 R. Jacolot, Gwipavas.
 L. Kerbaol, Gwiniventer.
 F. Kerdraon, Landeda.
 Fr. Kerhoas, Rosnoen.
 I. Kerjan, Lokornan.
 J.-F. Kermaal, Lesneven.
 G. Kersimon, Plabennec.
 Fr. Lars, Plouzané.

M. Sparfel, Lanhouarne.
 J. Stephan, Plouarzel.
 V. Stephan, Plouzane.
 J. Tanguy, St-Thegonnec.
 Hervé Thomas, Plouguin.
 Tri bôtr yaouank, 31e R. I.,
 Mans.
 M. Vourch, Cleder.
 16 o deus bet 60 poent.
 M. Bergot, Plouguin.
 J. Bourvon, Argol.
 Yv. Cabloc'h, Kastel-Paol.
 Gahagnon, Plougouvenel.
 Jos. Guenegan, Plouneour.
 J.-M. Guillou, Loc-Melar.
 F. Lannuzel, Milizac.
 H. Larvor, Pont-Kroaz.
 Theo. Ollivier, Plouneour.
 Gab. Pelleau, Plouguin.
 J.-L. Philippe, Cleder.
 M. Picard, Plouzane.
 J.-M. Premel, Plouneour.
 M.-A. Prigent, Plouneour.
 Louis Treguier, Plouvien.
 Gouic'hen Uguen, Gouic'hen.

III. — DIVINADENNOU MIZ EBREL.

- I. — Petra gaser d'ar c'hanndi
 E gof goullou 'vel eur c'hi ?
 20 p. ar r. Digaset gant J. Gueguen, Porsal-Gwitalmeze.
- II. — Petra dro ha ne finv ket
 Rak n'en deus buhez ebet ?
 20 p. ar r. Digaset gant Edouard Floc'h, Plouvorn.
- III. — Chacha, pega, minaoueda
 Hed ar zizun, piou her gra ?
 20 p. ar r. Digaset gant J. Gueguen, Porsal-Gwitalmeze.
- IV. — Petra 'zo hir, petra 'zo berr,
 Petra 'zo buan ha pouer (1)
 A vez keuzet ha dilezet
 Heb d'ezan netra ne rafet ?
 20 p. ar r. Digaset gant M. A. M. Rosnoen.
- V. — Etre mor Landerne hag al loar
 Skrivit ar c'hemm 'zo, ar re her goar.
 20 p. ar r. Digaset gant J. M. Salaun, an Trehou.

Digas ar respontchou, berra ma vezo gellet, hag an divinaden-
 nou nevez a gavfet, a-benn ar 25 eus ar miz, da :

M. le Directeur du Feiz ha Breiz, Plouguerneau (Finistère).

EUR GOULENN. — Dacust ha ne vezo ket roet a briziou, d'ar
 Bleun-Brug a zeu, d'al labouriou kaer graet gant an dourn, evel
 ma veze graet a-raok ar brezel ?

AR RESPONT. — Nan, red eo gedal eur pennad c'hoaz, ken
 na veze troet, da vad, an dud war al labouriou-spered ; ar re-
 man a rank tremen da genta ; met a benn bloaz pe zaou, da
 gredi eo, ar Bleun-Brug a c'hello rei priziou ive d'al labouriou-
 dourn. Gortozit eta c'hoaz eur pennadik.

(1) Pouer : gorrek ; lent e galleg.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Sent Breiz, GWELTAS. — An Ao. Sant
 Erwan a zo bepred galloudus, E. A. M. — Gwechall hag hirio,
 TINTIN ANNA. — Doue anavezet dre ar garantez. — An Hini
 goz. — Kadou ar c'hernevad, YAN SOUDARD. — Hiz Kerlaz,
 BLEIZ NEVET. — An Ao. Kerlaban, J. M. P. — Spérad ar re
 all, LAN AR BUNEL. — Petra c'hell rei eur c'hreunen ed ? AL
 LABOURER. — kuzulioù ar medisin, L. D. — An Ao. Gall,
 person Leskoet, AR YEODET. — Keleier, PLUENZIR. — Divina-
 dennou, PER HA PAOL.

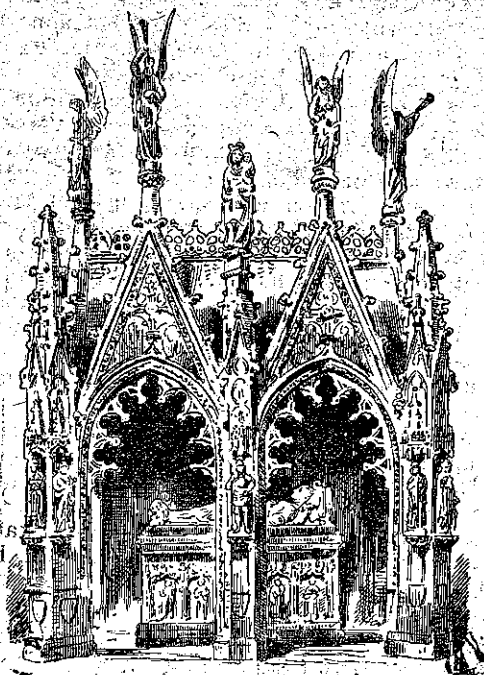
SULIOU HA GOUELIOU MIZ MAE

- 7 a viz Mae. — Trede sul goude Pask. Hizio e c'heller lida
 gouel sant Joseph, patron an Iliz.
- 14 a viz Mae. — Pevare sul goude Pask. Hizio e c'heller lida
 gouel santez Jann d'Arc, Gwerc'hez, eil
 patronez ar Franz.
- 21 a viz Mae. — Pempet sul goude Pask. Oferenn ha gous-
 perou ar zul-ze.
- 25 a viz Mae. — Ar Yaou-Bask : gouel berz. Oferenn ha gous-
 perou ar gouel-ze.
- 26 a viz Mae. — Ar zul e-doug eizvetez ar Yaou-Bask. Ofe-
 renn ha gousperou ar zul-ze.

SENT BREIZ

19 a viz Mae. — Sant Erwan (1253-1303.)

Hor c'houmananterien achu o c'houmanant *abaoue miz genter*
 ha n'o deus ket c'hoaz kaset o arc'hant evit ar bloaz 1922, a be-
 domp da rei digemer mat d'ar paper a zigouezo ganto hep dale
 dre ar post.

An Ao. Sant Erwan a zo bepred galloudus !

Trizek vloaz e oan d'ar mare ma voe binniget bez an Otrou Sant Erwan en iliz-veur Landreger. Me gred penaos er bloaz-se ne chomas ket unan eus filhored Sant Erwan — hag ez eus eleiz anezo e Bro-Dreger — hep mont da bardona da iliz o faeron.

Me, da yihana, e voe divizet ec'h ajen, daoust ma oa eur pennad mat a gerzet, ha d'ar c'houlz-ze ne oa ket c'hoaz a-hent-houarn.

N'em glevet a reas ma zud gant eun tonton d'in hag a yee ive gant e garr hag e gazeg; tri blas a voe miret. E lost ar wetur ha merket d'eomp an eur da zigouezout en e di, goude koan, deiz arôk ar gouel, « rak e gazeg ne oa ket ampl; koz e oa ha ne felle ket d'ezan presa warni ».

Evit gwir, ne voe ket grêt. Eiz leo bennak a zo etre du-man hag ar Vinihy ha nao eur a lakjomp d'ober anezo.

Poulo, ar gazeg koz, ne gollas ket kalz war he c'housked evit kelou kas ac'hanomp da Landreger; an dud

ive a gouske barz ar c'harr, betek ar blenier ha, pa zihune, e lavare d'eomp: « N'ho pezit ket aon; houman, ar gazeg-man, n'eo ket he gwech kenta da vont da Zant-Erwan ha ne faziô ket war he hent ! »

An amzer a oa kaer; dispak ar stered; flour an ave-
lig a c'houeze; eun dudi oa beza lusket evelse a-dreuz
d'ar mêziou a dremene dirak hon daoulagad evel en eur
vorenñ hunvre. Eur bédenn bennak a voe lavaret da
vare goulou-deiz. Abred e kavjomp gweturiou o vont
eveldomp etrezek Sant-Erwan, dreist-oll pa voemp arru
war hent bras Ar Roc'h. Adalek eno, e welemp kirri ha
kezek troet er mereriou hag e teuas ma zonton da zon-
jal marteze e oa gwell d'ezan ive kemer e ziarnennoù
ha lakat Poulo hag ar c'harr en eun ti bennak war ar
mêz en aon ne gavje ket a blas e kêr.

Ha ni ha mont da c'houlenn er c'henta mereri a gav-
jomp.

— Ya sur, eme ar verourez, lakit ho karr aze er
c'harti hag hoc'h aneval e kichen. Tôlet e vo evez war-
no, ha c'houi, deuit en ti da ziskwiza, rak marteze e
tevit eus a-bell. »

Mont a rejomp en ti hag e voemp souezet kaer o welet
poltred sant Erwan stag ouz an nor; pelloc'h, her gwel-
jomp c'hoaz war dor ar marchosi; pa zeller mad, pol-
tred S. Erwan a oa dre oll.

— Souezet oc'h eme ar verourez, o welet pegen devot
e oar aman d'an Otrou Sant Erwan, n'eo ket hep digare.
Red eo d'in konta d'ec'h ma istor, rak prometet am eus
hen ober da gement hini a zigouezje em zi.

N'eo ket hirio hepken, met bemdez, en deziou-man,
zo tremenet aze war an hent-bras kalz a dud o vont da
Zant-Erwan; ha me, o welet kement-all a zevosion, a
gave d'in e oa heb abeg, hag a lavaras: « Mont a ra
kalz a gristenien da welet sant Erwan ha koulskoude
ne glever ket lavaret e rafe ken a vuzudou ! »

Wardro kreisteiz e oa hag e oan o veska yod benn
merenn. Pa voe poaz, e lakis anezan war leuren an ti
da yena hag e trois ma c'hein da ziskarga lèz er sku-
dellou a oa war an dôl. Kerkent, ha me klevet eur gri-
den; ma mab bihana hag a zo c'hoaz en e jakeden a oa
kouezet er gêteriad yod hervet war lein e gein! Me a
lammis d'hen tenna ermêz... Allas! ar c'hrouadur a oa
poac'het e dam kroc'hen d'ezan pen-da-ben, e jakeden
o veza tec'het a zindanan pa gouezas! Strafilhet, penn-
follet, e lakis anezan er gwele hag e chomis, 'vel eun
den mantret, dirak ma mab o krial hag o yudal gant ar
boan. Souden eun tól a skoas em c'halon: « Kement-
man zo eur c'hastiz evidout! En abeg d'az komzou eo
skoet da vab! » 'N em deurel a ris d'an daoulin hag e
westlis ma bugel d'an O. Sant Erwan binniget, o pedi
anezan da gemer truez ouzin ha d'am fardoni.

Pa ne oan ken evit gouzanv klevet ma mab o c'harmat (1), e lavaris d'e c'hoar: « Chom aze gant da vreur; n'en deus ket evit pell ken da yeval » E gein ne oa ken nemet eur gouli anezan.

Distrei a ris 'benn eur pennadig; ar pôtrig ne ouele ken. Darbet 'oe d'in koueza: « Ha da vreur? » a c'houlennis digant va merc'h. Kerkent e savis war bank ar gwele; e sonj e oan d'e gaout maro.

Ne oa ket maro, tudou; eme ar verourez, kroaziet he daouarn hag an daerou o redek war he dioujod; ne oa ket maro! Kousket 'n hini oa! Ma mab a oa pare! Pa zihunas, ne oa merk ebet warnan ken nemet eul liou ruz-tan hed a hed gant gwalen e gein.

Eo, ma Doue! an Otrou Sant Erwan a ra bepred burzudou! Me her goar!

Ar vamm a ouele puilh en eur ziskouez he fôtrig ken sart ha tra o vont hag o tont dre an ti. « Ha setu perak, emezi, am eus laket poltred S. Erwan betek war dor ma c'hreier. Biken n'hen ankounac'hain! Biken!... »

N'eo ket galloud ar zent eo a deu da goac'ha; feiz an dud 'n hini eo, ha setu ma lavar hiniennou: « Ar zent ne reont ken a vurzudou! » Tud amgredik, diwallit na deufe dorn galloudus ar zent da boueza warnoc'h!

E. A. M.

(1) O c'harmat = o lenva.

Gwechall hag hirio

Pebez kemm etre gwechall hag hirio ! Breiz a zo bet gwechall eur vro dispar ha brudet ! Nerz-kalon he brezellourien a oa anavezet gant an holl ha war an dra-man, red eo hen anzav, n'he deus ket kollet kalz a dra; soudarded ar brezel bras a zo en em ziskouezet gwir vugale d'o zadou koz ; ma vefe ar Vretoned koulz war an tachennoù all ha ma 'z int war hini ar brezel, pebez pobl e vijemp-ni c'hoaz !

An Aotrou Doue, en e vadelez, en doa roet tri dra d'hor bro, ha keit ha m'he deus bet dalc'het stard d'ezo, evel d'eun tenzor, he bugale a zo bet eürus ha nerzus ; an tri dra-ze eo : ar yez, an aked da labourat ha dreist-oll, ar feiz. Stag-ha-stag ez int an eil ouz egile ha pa vez unan anezo war ziskar, ar re all ne ya ket kaer ar stal ganto ken nebeut. Klevit aman pe seurt kemm a zo etre gwechall hag hirio ha penaoz emaoomp war-nez koll tri donezon kaer an Aotrou Doue.

Ar yez eo ar pezh a laka eur bobl da veza dishenvel diouz ar poblou all. Eun den gouiziek, an Aotrou Vallee,

a lavare : « Spered eur Vro a ya da heul he yez ; dre ma chom beo ar yez, ar spered a chom mat ; ma teu da vervel, ar spered a raio ive ; ar yez eo buhez eur bobl ha muioc'h eget he buhez c'hoaz, he ene eo ! »

Dre ar brezoneg, hon tadou koz a gare o bro ; ne vzent ket o klask mont da redet ar c'hèriou na war-lae-siou, rak pa garer eün dra pe eun den, e lec'h mont dioutan ne glasker nemet chom gantan, sellet outan, labourat evitan, plijout d'ezan ha poania da lakaat anezan da veza pinvidikoc'h ha bravoc'h c'hoaz mar geller. Setu perag ez eus savet e Breiz kement a vanerioù kaer hag a ilizou burzudus ; troet e oa ar re goz war al labour ha labour a gavent war dro ar gear. Ar garantez o devoa evit o feiz hag evit o bro eo a lakeas anezo da ober traou ken dudius ma weler bemdez an divroidi a zeu da dremen dre aman o chom sebezet dirag eun hevelep labour hag o lavaret : « Ar Vretoned-ze, evelato, a oa tud a ijin ! »

En o gwiskamanchou ive ez oant dishenvel diouz an dud all hag o dilhad, danvez mat ha teo oc'h ober anezo, a veze broudet ha dantelezet gant tud hag a oa barrek war o micher.

E pe seurt bro, a gav-d'eoc'h, e vez gwelet prosesionou henvel ouz ar re a veze er Folgoat, bep bloaz ? Tud eus peb parrez, gwisket peb hini e giz e ganton, chupennou a liou gant ar gwazed, kornetennou war benn ar merc'hed, kornetennou vel ma kendalc'he da lakaat an Dukez Anna goude ma oa deut da veza rouanez Frans ! E pe l'ec'h e veze gwelet tud ker koant, o pedi ker c'houek, en eur yez ken dudius ?

Mat, va zud paour, ma ne geromp diouall, kalz eus an traou kaer-ze a yelo da goll ! Er gear emañ ar peoc'h hag an eürusded ha ne jomer mui er gear ; ar brezoneg komzet gant rouaned ha sent bras an amzer goz a vez prennet meur a zor dirazan, zoken e Breiz ! Breman er c'hèriou hag e bourkou a zo, end-eün, ez eus mamoù ha ne zeskont nemed galleg d'o bugale ; mammoù dall, o sevel bugale dall ; mammoù diskiant o sevel bugale diskiant ; ha n'eo ket an dra-ze hebken ; evel marmousien e rankont o gwiska ! Ma ne rafent an dra-ze d'ezo c'hoaz nemet pa vezont bihan, ne vefe ket nemeur a dra ; pa deuont da veza bras e lakoat anezo da gemeret ar gizioù nevez, gizioù Paris, a c'hellit kredi ; ar wazed a ra fae war o zokou ledan ; ar merc'hed !... Oh ! mez am eus pa zonzjan enno ! En dervez hirio, hervez ma lavar va ferson koz, eo eun *donjer* o gwelet hag eun *danjer* sellet outo ! Rodal a reont c'hoaz, huilet en o lostennoù re striz ha re verr diouz an traou ha re ziskloz diouz an neac'h ! Kaout a ra d'ezo ez int itronézed kaer abalamour m'o deus chenchet dilhad ! Daoust hag atao ar wiskamant eo a ra an den ? Neuze, ma karan, me a lakaio ive dilhad eur roue, eur vantel skarleg war va diskoaz, eur guruneñ

war va fenn, hag a yelo er stuz-ze da bourmen va c'halite... Prest, m'oarvat, e vije c'hoarzet d'in ! dont a rafc ar chas war va lerc'h ! Kant gwech eo gwelloc'h ganen chom er stad m'oun lakët gant Doue, ober va labour war dro ar gêr, va zreid em boutou koat hag em c'halon karantez evit va Breiz !

* *

Kerent a zo, kristen war o meno, hag a glemmo hag a hirvoudo : « Gwerc'hez Vari ! nag a boan a zo hirio o sevel bugale ! Ar re yaouank n'int ket henvel-ouz gwec'hall ! »

Na pebez komzou diot ! Eur bugel, n'eus fors e pe seurt kantved ema o veva n'eo nemed eur bugel michans ! An doare da zevel anezan eo a c'hell beza dishenvel ! Kentoc'h ar vugale a ranke plega hag a-benn o zri bloaz e oant boazet da senti ha ne gavent ket dies hen ober : gouzout a reant pa veze lavaret « Nann ! » gant an tad pe gant ar vamm, ne oa ket a ezomm da c'houlenn diou wech ! Gouzout a reant pa ne gavent ket mat ar pezh a oa aozet d'ar pred, yod pe voued, n'o doa tamm ebed ken da gaout hag en hent-ze ne reat ket a draou figus anezo. Gouzout a reant e oant deuet war an douar evit labourat — *al lezenn eo, evit an holl*, — rei sikour d'o zud ha d'o nesa, beza kempenn ouz ar gwenneien dastumet gant poant ! Dre ma kreskent, e ouient ive oa ket brao d'ezo dont d'ar gêr da zul pa veze kuzet an heol ; ar re goz ne oa ket da c'hoari ganto war ar poent-ze. E lec'h breman !...

Breman kerent ha ma teu ar c'hrouadur war an douar e rank beza mestr d'e dad ha d'e vamm ! M'en deus c'hoant da veza lusket e vezo lusket ; ma n'en deus ket, ne vezo ket ; m'en deus c'hoant da vont da vale ez aio, ma n'en deus ket e chomo er gêr ; araok lakaat yod pe batatez war an tan e vezo goulennet digant ar babig ha plijout a ra d'ezan ar geusteuenn ; ma ne ra ket e vezo fritet viou pe grampouez d'ezan hag e vamm a gabalo c'hoaz d'hen ober ! A-benn eun nebeud bloaveziou, e c'hellit kredi, ne vezo ket gellit dont a-benn anezan ; c'houi a gav deoc'h e vezo skoet gantan pa vezo ezomm d'hen ober ? N'emaoc'h ket en em gavet ; araok rei ar vialenn d'ezan e vezo goulennet outan ha kountant eo d'her c'haout ! N'eo ket gevier a lavaran d'eooc'h ; gwelet em eus va unan ar pezh a gontan aman ! Eur baotrezig triwech' miz, a vèc'h ma ouie lavaret daou c'her, a youc'he ken na venne dihalana : « Petra 'z peus c'hoant da gaout, va mignon ? eme he mamm ; c'hoant kouskat az peus ? » — « Ouin !, ouin ! » — « Naon az peus marteze ? Petra 'z pezo ? » — « Ouin !... ouin ! » — « Sell, debr an tamm kouign-man ! » — « Ouin !... » — « Chesus ! petra a zo o c'hoari ganti ? » An tãd a lava-

ras : « Ma ne chom ket peoc'h, e rankin kregi er vialenn ! » — « Ouin ! » — « Han ! gwelet a rit eme ar wreg, n'eo ket an dra-ze eo a c'houlenn ; roit an tamm bara a zo gant he breur d'ez i da welet ; o klask kaout hennez eo eman, me gred ! » Hag e voe lammet an tamm bara digant ar c'hosa ; ar verc'hig a roas peoc'h rakal, met gortozit ! Pa vezo pemzek pe c'houezek vloaz, hounnez a ouezo lakaat he zad hag he mamm da labourat, p'int staget ken abred-ze da blega d'ez i ; ar gwenneien ne jomint ket da loueda ; prenet e vezo ganto braoigou, lereier seiz ha manegeier gwenn : « Alo ! re goz ! labourit start, labourit noz-deiz, da c'houid ar c'hant d'ar re yaouank da fripa ; n'em eus ket a druez ouzoc'h, avat, rak evel m'ho peus savet ho vugale e kavit anezo ! »

Allas ! ya ! an traou a zo war an tu a-eneb en hor bro ! Dizale, sellit pa 'z cor da starna cul loan ouz ar c'har, e yezo laket e benn araok e lec'h ma tle beza e benn a-drenv hag ar westegn dindan e lost ! Kalz e vezo esoc'h e vlenia ! Ha ! breman avat ez eus potred fin war an douar ! !

* *

Ma vije krenfoc'h hor feiz hon divije muioc'h a aked da labourat ha ne glaskfemp ket mont eus ar vro ! An tiegeziou a vije muioc'h a urz vat enno ; karantez etre ar priejou, karantez etre ar vugale hag o c'herent, karantez etre ar zervicherien hag o mistri, Kentoc'h an dud a chome da goza er memez ti : servicherien ha vugale, holl e sentent gant levenez ouz ar memez tad ; en em zantout a reant eus ar memez ouenn ; peb hini a gemere perz eus poaniou pe laouenedigez ar re all ; ar servicher a rea « *du-man* » eus ti e vestr, ha pa en em gave unan anezo da glevet, egile a entente outan gant ar brasa evez. Anavezet em eus eur plac'h chomet dizemez abalamour d'ar vugale he doa savet ; pa glev e hano eus ar goprou bras a gave darn e kêr : « Gwelloc'h eo dek lur, emezi, eus dourn benniget va mestr, eget kant lur e lec'h all ! » Pa gouezas gwall glanv e lavaras : « Gwasa ma kavan eo sonjal ne vezoc'h ket servicher mat, pa vankin ! » Na kaer eo ar c'hoazou-ze ? Tre-gont vloaz eus he buhez he doa roet, ha c'hoaz ne gave ket d'ez i e oa bet hir awalc'h ! Nag a geuz a ranker da gaout da dud vat evelse.

E ti va zad koz, e oa eur mevel, deuet davetan, ez yaouankik, hag a chomas gantan beteg e varo ; ken hardiz ha daou vreur e oant an eil ouz egile ; ouela rea d'e vestr koz hag e yeas gant ar mab yaouanka a blijer ar muia d'ezan ; eno e chomas, karet gant holl dud an ti,

ken e falvezas gant an Aotrou Doue gervel anezan, d'e dro, en e varadoz. Epad e glenved diveza, e « batron » tenval e benn o welet ar maro o tostaat a deue bep an amzer da ober eur varvailhadenn gantan, d'e frealzi, ha da ober outan gwella ma c'helle ; eur wech edo en e zav, troet e gein ouz ar chiminal. Ar mevel koz, azezet e korn an oaled, eur vallin en dro d'e zivesker, en doa c'hoari awalch o klask kaout e vuhez. Souden, e teuas eur fallaenn d'ezan ; sevel a reas war e dreid ha gant eur vouez krenv e lavaras : Oh ! Mestr, me fell d'in mervel etre ho tivrec'h ! » En em deureul a reas war galon e vestr hag e tennas e huanadenn ziveza ! Na pebez maro kaer : mervel war galon mestr ar bed-man ha dihuna, er bed all, war galon Jezuz !

A drugarez Doue ez eus c'hoaz, e meur a di, mevel-lien vat hag onest ; rouesaat a reont koulskoude ; da heul ar feiz ema o vont, er meaz eus ar vro, an aked da labourat ; kalz a zo ha n'eo ket mat d'ezo plega ken da zen'ebed ; ne reont nemet an nebeuta ma c'hellont ; setu perag e vezont gwelet o vont er c'hêriou da glasik plasou difrigas d'ar c'horf ha talvoudus d'ar yalc'h ; hanter amzer, a-vat, houman a chom goullo ha ne gaver o redet en doare-ze, nemet displijadur ha... gwasoc'h zoken awechou.

Lavaret e reer : « N'eus servicherien vat nemet el léc'h ma 'z eus mistri vat ! » Kement-man a zo gwir ; muioc'h a habaskded an eil gant egile, muioc'h a feiz er c'halonou a lakafe laouen ar sperejou ; dont a rafe ar mestr hag ar servicher d'en em staga an eil ouz egile, d'en em harpa an eil war egile, dindan lagad karantez-us. Hor Zalver en deus gourc'hemennet en e Aviel : « En em garit etrezoc'h, evel ma 'm eus ho karet ! »

Breman ne vez komzet d'an dud nemed eus ar gwir o deus da gaout an dra-man 'n dra ; *lavâroump d'ezo o deus deveriou dreist-oll, an eil e kenver egile* ; eun ene o deus hag e rankont her savetei ; diskouezomp d'ezo, ni lennerien *Feiz ha Breiz*, e kaver aürusded o chom er gêr, o veva peb hini hervez e stad, oc'h ober vad peb hini hervez e c'halloud, o veza aketus da labourat hag o chom kempenn war ar gwenneien e léc'h o lakat da brema fanfreluchou didalvez.

Miz mae eo ar miz e weler peb tra o nevez ennan, en dro d'eomp, dindan ezenn glouar an nevez-amzer ; lakomp ive, epad ar miz kaer-man, ar garantez evit hor brezoneg, evit al labour hag evit hor feiz da nevez ha da vleunia en hor c'halonou ha neuze Breiz, bro Goz hon Tadou, a deuo adarre da veza evel ma oa gwechall : kaera korn-douar a zo dindan lagad heol benniget an Aotrou Doue.

Ma ne vije ket bet raouliet va mouez gant ar gozn, e c'hellfen, evit kloza, kana an diskan a gléven alies pa oan yaouank :

Pa vezo ét ho mamm-goz
Gant Doue d'e varadoz,
Dalc'hit sonj, bugaligou,
Enni hag en he c'homzou...
Em amzer-me, fé d'am Doue,
Ar bed eünoc'h a gerze !

TINTIN ANNA.

Doue anavezet dre ar garantez

C'HOUEC'H VET KENTEL

Penaoz e viromp ouz anaoudegez Doue
dre ar garantez da greski ennomp

« Me a zavo hag a zizroio da gaout va Zad ».
(Aviel St. Lukas XV 18).

Penaoz e tigouez e chom anaoudegez Doue dre ar garantez, evit an darn-vuia euz ar gristenien, disterik holl hag heb mont war well ? Perag hon euz-ni ken nebeut a berz en « unvaniez gant Doue a galon hag a spered, en unvaniez padus-se » a deu da heul ar gwir garantez hag a ra holl vuhez an ene a zo en em ouestlet a-bez da Zoue ? Piou a zo kiriek da gement-se ? An A. Doue, pe ni hon-unan ? Daoust ha Doue a vefe chomet heb astenn d'eomp E zorn hag heb diskouez d'eomp an hent ? Respont a ran gant va holl nerz : Nan ! Doue, leun a vadelez, en deuz kinniget d'eomp e zorn gant karantez, rag n'euz hini ac'hanomp ha n'en defe tanveat, eun dro pe dro, pegen dous eo Doue. Marteze e oa da vare hor Pask kenta, en deiz-se zoken, pe zemdest goude. Da vareou all, alies alies, Doue en deuz klasket hor gounit en eur ober d'eomp tanva al levenez da veza tost d'ezan, ha da gomz gantan kalon ouz kalon. Piou n'en deuz ket bet, eur wech bennak, eun hevelep da-rempred gant Doue ? Ha, goude holl, pa reomp eur zell war hor buez tremenet, daoust ha n'eo ket neuze omp bet an eürusa ? Napoleon I e-unan, war a leverer, e kreiz e vrud, a anzave ouz e jeneraled souezet penaoz an deiz euz e holl vuhez, leun koulskoude a zeiziou kaer, a leze en e spered an envor dudiusa e oa deiz e Bask kenta.

E gwirionez eta, holl hon euz bet an tanva hag ar penn-kenta euz an anaoudegez uhela a Zoue, an anaou-

degez dre ar garantez, dre zarempred, lakeat war eun en hon ene gant Doue E-unan. An tanva, ar penn-kenta, mez netra ken. Perag an dra-ze ?

Abalamour n'hon euz ket kendalc'het hon darempred karantez gant Doue, evel m'her goulenne ouzomp. Ni eo a zo da damall; pen-abeg omp a gement-se.

M'hon euz c'hoant da anaout, a zoare, eun den, ne zonjomp ket e vefe awalc'h ober hebken anaoudegez gantan en eur welet anezan eur wech. Klask a reomp kenderc'hel d'e zarempredi. Pa zigouezomp gant unan benag evit ar wech kenta, pa gomzomp gantan eun nebeut ha pa evesaomp mat outan, e lavarer e reomp anaoudegez gantan. Ha ma tigouesfemp an eil gant egile, en dervez warlerc'h, ec'h anavesfemp anezan dioc'htu, e vefemp ive anavezet gantan, ha ken eaz ha tra e sayfe adarre marvailhou ganeomp. Ezom ebet da lavaret a-nevez na piou omp nag euz a belêc'h omp. Met goude beza digouezet gant eun den eur wech ha komzet gantan, ma n'hon euz goudeze, abalamour d'an dra-man pe d'an dra-hont, c'hoant ebet da en em gaout an eil gant egile, ma tec'h diouzomp ha ni dioutan; ma lakomp, mar kirit, etrezomp holl ledander an hent pa dremenomp an eil ebiau d'egile ha ma ne fell d'eomp kaout netra da ober an eil gant egile, neuze ne c'heller ket lavaret ez afe war well an anaoudegez hon devoa great. An envor anezi zoken a yelo da en em goll e pell-der an amzer dremenet.

Divezatoc'h marteze, ma teuer da gomz d'eomp euz an den-ze, e c'hello dont c'hoaz da zonj d'eomp anezan, met heb tamm plijadur, evel m'en defe great droug d'eomp, pe c'hoaz evel ma santfemp n'hon euz ket great en e genver ar pezh hon defe gellet ober.

Met ma klaskomp, goude ar wech kenta m'omp bet en em gavet gant unan benag, e welet alies hag an alies a gwella, ma klaskomp, bep wech, marvailhat gantan, keit ha ma c'hellomp, gant ar brasa frankiz, ma poaniomp da c'hounid e vignoniaj ha da ober plijadur d'ezan; ha ma teu hen, euz e gostez, da en em lakaat splann dirazomp evit ma c'hellimp e anaout hag e garet, da en em ziskouez d'eomp evel m'ema, heb aon na troidellerez; ma tigor d'eomp e galon ha ma n'en deus evidomp netra guzet, neuze avad e c'heller lavaret eo kresket hon anaoudegez beteg dont da veza eur gwir vignoniaj. Ha ma 'z eo mad an den, seulvui e welimp anezan, seulvui her c'harimp; ha seulvui e welo e reomp stad anezan, seulvui e karo ac'hanomp d'e dro.

Evelse, hor c'harantez an eil evit egile a yelo hepred war gresk, a vezo bemdez teneroc'h ha nerzusoc'h, hag he galloud evit ar vad a bouezo war hor buez a-bez.

Ma 'z eo gwir an dra-ze eus paour keaz karantez ha mignoniaj an dud, petra ne c'hellomp-ni ket da c'hor-

toz euz karantez Doue ? Seulvui e klaskimp mont tost da Zoue ha komz gantan e gweled hor c'halon, seulvui ec'h en em roio da anaout d'eomp; hag euz an tu all, seulvui e prizimp madelez Doue hag e poanimp da zerc'hel d'E vignoniaj, seulvui e karo ac'hanomp en dizro. Neuze e tizoloio d'eomp tenzoriou E Galon. Neuze hon lezo da danva e c'hened dudiuz evel Den, hag e zouder heb muzul evel Doue. Hervez lavar eur mignon bras da Zoue, sant Augustin: « Doue a deu da veza hor mel d'eomp-ni, hag a ra ac'hanomp E vel. » E vel, E zudi ! N'en deus ket Doue lavaret E-unan: « Va dudi eo beza gant bugale an dud ? » (Prov. VIII-31.) E Kantik ar C'hantikou, ar Pried euz an Nenv a lavar ar c'homzou-man d'an ene karantezus: « Deuet oun em liorz, o va c'hoar ha va fried... Debret am euz an direnn-goar gant va mel. Evet am euz va gwinn gant va leaz: debrit, va mignoned, hag evit, ha bezit mezviet, va mignoned muia karet. » (Kantik ar C'hantikou V-1).

Ar mel eo an ene e kemer ennan E blijadur, an direnn-goar eo ar c'horf, a zo an ene o chom ennan, evel ar mel er c'hoar; rag ar c'horf ha skianchou ar c'horf a deu ive da gaout perz e karantez Doue, hag evel pa lavarer da veza koazet ganti. Ar gwinn a ev Jezus gant al leaz eo karantez birvidik ha glanded an ene leal; ha gervel a ra Doue an Tad hag ar Spered-Santel, an Elez hag ar Zent benniget da gemeret perz en E levenez, evel m'her gweler dre ar c'homzou: « Debrit, o va mignoned, hag evit, ha bezit mezviet, o va mignoned muia karet. »

Setu penaoz e tispleg Sant Bernard ha meur a hini all euz Tadou an Iliz ar pennad-se euz Kantik ar C'hantikou, al levr euz ar Skritur-Zakr a gomz ar muia diwarbenn ar garantez; ha dioc'h ar pezh a lavaront e c'hellomp kompren da hegen bras enor eo savet an ene a gendalc'h da zarempredi Doue hag hor Zalver Jezus-Krist eur wech m'en deuz great anaoudegez ganto.

Breman ec'h ouzomp perag hon anaoudegez a Zoue dre ar garantez a zo chomet re zister evit dougen frouez. A veac'h m'oa ganet hon euz miret outi da greski, ha ne c'heller tamall e doare ebet an A. Doue. Ni eo n'hon euz ket kendalc'het gantan eun darempred karantezus dre ar bedenn a spered. Bez e c'hellomp beza e stad a c'hras, tostaat ouz ar Zakramant ha lavaret ar pedennou omp boaz da lavaret, met n'hon deuz ket digoret d'ezan ranvellou hon ene, na lezet hon holl garantez da ruilh, gant herr, beteg Ennan evit gellout digemeret en dizro mor E deneredigez karantezus: n'eo ket souez e chomfe hon ene er skarnil ha pell diouz Doue !

Deomp pelloc'h breman ha goulenomp: Met penaoz n'hon euz-ni ket miret ha kresket an anaoudegez hon devoa great gant Doue, dre ar garantez ? N'eo ket atao

dre leziregezh pe zievezed eo e vez eun ene a volonteaz vat dalc'het a-zav war an hent a gas beteg Doue. Awechou eur fazi doaniuz eo a vez penn abeg, abalamour ne anavezet pe ne gomprenet ket ervat ar pezh a zell ouz ar vuhez a unvaniezh gant Doue. Ha neuze e tigouez an dra-man: Doue a zo deuet en ene, en deuz meur a wech e garget a levenez; met goudeze pa ne zant mui anezan o labourat, ar pezh a zigouez atao abred pe zivezad, ar paour keaz ene, dizec'het gant ar skarnil, beuzet en denvalijen, a-jom mantret holl hag a zo mennet da zizezel a-grenn labour ar vuhez speredel. Mennet eo da zonjal eo faziet o klask sevel ken uhel, da zonjal n'eo ket galvet da ren eur vuhez a unvaniezh gant Doue dre ar garantez. Koulskoude ar mare-ze a denvalijen evit an ene, goude holl, a zo ken natur ha ken reiz e buhez an ene ha ma 'z eo an deiz hag an noz, an hanv hag ar goanv e buhez ar bed. Setu perag e tlefe beza neuze tost eno unan benag da lavaret d'an ene-ze a volonteaz vad eo dres gantan peb tra, ha n'eo ket faziet, ha n'en deuz nemet kenderc'hel a-zevri gant e labour: Doue, pa blijo gantan, a ziskouezo d'ezan adarre ar sklerijen, a roio d'ezan adarre E frealzidigezh.

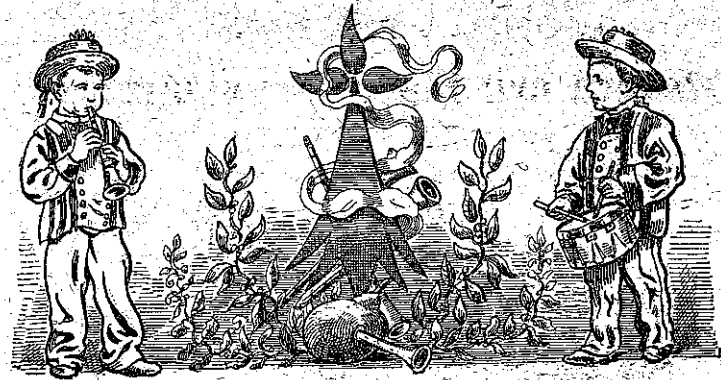
Met digouezout a ra ive, hag aliesoc'h, siouaz! eo bet e gwirionez an ene laouen bras o tanva dousder e genta darempred gant Doue e-gweled e galon, met avat n'eo ket douget da gemeret ar boan a zo red evit kenderc'hel an darempred karantezus-se. Ene stag ouz an arc'hant, re douellet gant e-unan, klouar ha laosk, a dro kein da Zoue kerkent ha ma paouez da skuilh-varnan E zousder hag E frealzidigezh! Eun ene evelse ne gar Doue nemet evit ar pezh a c'hell da gaout digantan, ha keit ha ma ro d'ezan madou nevez: n'her gra ket eur vunutenn pelloc'h. Ar pezh a ro Doue eo a gar, nan Doue evitan E-unan. Gwall zister hag iskiz eo eur seurt doare da gompren ar vuhez speredel, ha koulskoude marteze, ma sellomp mat en hor c'houstians e welimp ez eo hon hini. N'eo ket souez neuze ne zavfemp ket uheloc'h eget ar bazenn izela e skeul anaoudegezh Doue dre ar garantez!

Eur miz a zeu, lenn aman:

Petra ho peus da rebech da skolioù ar vro?

gant J. U.

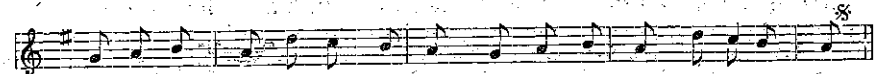
Eur marvailh nevez.

AN HINI GOZ

An hi ni goz eo ya dous, an hi ni goz eo, sur!

An hi ni goz he deus ar c'hant, an hi ni yaou-ank a zo koant.

2
An hini goz he deus bleo gwenn
An hini yaouank bleo melen.

6
An hini goz a zo gwisket
Evel ar gwir Vretonezed.

3
An hini goz ebars an ti
Ne jom ket da feneanti.

7
An hini yaouank dre ma z a
Ne ra met c'hoarzin ha kana.

4
An hini goz da labourat
A rafe mez d'eun ozac'h ma..

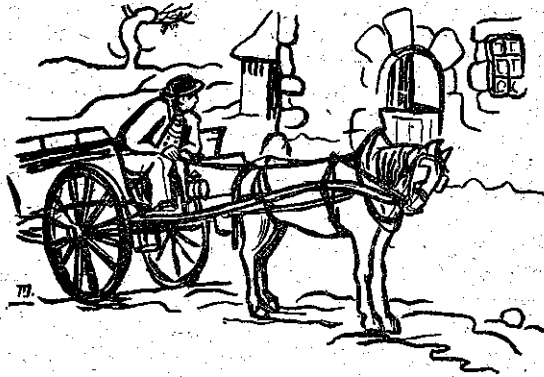
8
An hini yaouank war he fenn
Ne oar ket kas ar pod 'soubenn.

5
An hini goz er pardonioù
Ne jom ket da glask banneoù.

9
An hini yaouank er foarioù
A jom da lipat likeurioù.

An hini goz a fell d'in kaout
Pa rankfen mont da bastor-saout!

Kadou ar C'hernevad o vale bro evit klask eur vaouez

Ne chomas nemet eur pennadig da arvesti ouz ar go-rolladen-ze ha goude ze e tec'has kwit. Antronoz ez eas adarre gant e hent. Tud Gwengamp ha tud Pontrenv, re Landreger, re Lanhuon, re Venec'h ha Plouaret her gwelas heb eil tro o tremen dre an hent bras, o vlenia e vided feal, pe a-c'haoliad war e gein...

En em gaout a eure e Montroulez hep beza bet di-c'hoantet c'hoaz. Edoug e veaj, e spered a oa bet dal-c'het gant meur a brederenn ha doaniet e galon gant meur a gerseenn. An eil fallgalonadenn a oa deut war-lerc'h eben, trec'het pep hini d'he zro gant eur barrad fizians a deue kerkent da zizamma kalon ar pôtr yaouank...

Brao e oa d'ezan c'hoaz ober hent epad an hanterenn gaera eus ar bloaz, daoust ha ma veze awechou re lôs-kus gôr an heol ha re boultrennus e gammejou.

Lakaet en doa en e benn derc'hel gant e valeadenn bete kala ganv; neuze, avat, e vije mall bras d'ezan dont war e giz. N'eo ket brao kerzet pa vez revus an avel-viz ha glavet an amzer!...

*
**

Gouel Maria Hanter-Eost a oa tremenet. An heol a fenne (1) war an douar e domderiou grizias; an eyned, tavet ganto o zoniou a glaske an disheol. A vareadou, c'hôuezadennou avel a lake ar boultren da strobinaella war an henchou ha da zalla an dremenerien

(1) A fenne pe a skuilhe a zo henvel.

Endervez (2) eur zadornvez e oa. Kadou ar pilhaouer, brein e groc'hen ha gleb-teil e roched gant ar c'houezenn a gerze e kenver e vignon. Ar paour kêz Gwenedour, pounner e gammejou, ne baoueze da ficher e kost, o klask pellaat ar c'helienn hag ar zardon a deue da heskina d'ezan e ler.

O-daou ec'h heuilhjont eur wenojenn a gase da ve-rouri ar Gribinog a zo tostik-tost da Landerne, e Bro-Leon. Dizale en em gavjont a-dal d'an ti.

Eun oberiantiz espar a rene war al leur: tud, loened, binviou a labour e a-zevri ha diastal. An dournerez a fraonve, bouefet mat ma 'z oa gant an ozac'h ha da heul an dournerez, ar ficherez a ficher hag a roe labour eleiz d'ar vernierien kolo.

An ed a goueze puilh dindan an daboulin a veze trumm rozellet ha rastellet gant eun toullad merc'hed diarc'hen, war gorf o hivizou ha ganto war o fenn duet gant bannou an heol eun tog kolo ledan.

Daou garrad gwiniz a chome c'hoaz da zourna; diouz aoz an dud ha doare an traou, anat e oa edo deiz ar peurzourn hag eleal, pa 'z eas Kadou en ti, e welas Anna, penherez ar Gribinog, oc'h aoza, gant diou vatez, koan vras ar peurzourn!

Annaig a oa koant. He c'horf neuzeit flour a roe d'ei eur stumm mistr. He daouarn gwenn hag he bizied hir-voan a oa henvel ouz re eun dimezel a renk uhel.

He dremm seder, bravaet gant eur mousc'hoarz tener, a oa sklerijennet gant daoulagad glas ken sklêr hag an dour-red, ken kunv ha re eur verc'hez.

Fichet dereat e oa hag he bleo diglaouier a oa paket a zoare drek he fenn dindan he c'hoef. En he serr, Kadou a zantas tomm e galon; mez en devoa dirazi gant e benizek derveziad baro. Ennan e-unan e tamgredas en doa kavet ar pez a glaske abaoe keit-all a oa: eur vestrez koant ha pinvidik ha fur ive, emichas.

Hep gortoz pelloc'h, ec'h anzavas ouz Annaig e oa du gant an naon ha feaz gant ar zec'hed hag, epad ma farde ar plac'h yaouank, daoust d'he ziz labour, eur volennad boued lêz d'ar c'hoz pilhaouer, heman a reas eur zell-tro ouz diabarz an ti hag a evezias pegen net ha pegen pergenn e oa pep tra. Adalek ar geuneudeg e kichen an oaled betek teull an nor, ne gavet netra da zisplijout d'al lagad.

Lonket gantan e zoubenn ha diou pe deir gwerennad gwin, Kadou a zavas hag a lavaras grons d'ar verc'h yaouank hasta affo mont da gerc'hat pilhou, m'he devoa da rei d'ezan, rak n'e ket hen 'eo a vije eat d'o

(2) Endervez : goude kreisteiz.

c'hask. Annaig damspontet a zentas. Enni he-unan e kave ar pilhaouer-ze dichek an tamm anezan o tont da derri he fenn d'ezhi ha d'he lakat da goll he amzer d'ar mare ma oa ar reta d'ezhi diskrapa evit peuraozâ ar pred.

En eur zavel diouz taol evit sac'ha e bilhou, Kadou a zrastas ar volenn hag ar werenn en doa drebet hag evet enno. Ar bennherez a ziskouezas d'ezan raktal hent an nor, met Kadou dizeblant a respontas d'ezhi e chomfe en he zi kement ha m'en defe c'hoant da jom ha ne oa ket hi a rafe al lezeññ d'ezan.

Ar plac'h paour nec'hetoc'h-nec'heta-ne grede lavaret grik. Dre chans, eur pennad goude, an dournerien distrob pelloc'h eus o labour a zeuas en ti an eil war-lerc'h egile.

Kadou neuze a renkas kimiada diouz Annaig. Houman a vouslavaras etre he dent: « N'eo ket re abret! »

Ar pilhaouer a respontas: « Arabad d'eoc'h 'n em jala! Dont a ray eun devez e vezo gwelloc'h ganec'h gwelet va begou eget va zeuliou... »

Pemzek dervez goude, eur wetur skanv, livet melen stlejet gant eur gazeg yell, a zigase d'ar Gribinog eur pôtr yaouank gwisket hervez giz Kerne. Anna ar bennherez a anavezas kerkent ennan pilhaouer deiz ar peurzourn hag a deujas da zonz d'ezhi eus ar geriou kudennek en doa en deiz-ze lavaret abarz mont en e roud. C'hoarzin a reas...

Eured Anna ha Kadou a voe lidet nebeut amzer goude, gant kalz a jabadao hag a ganiri.

KENTEL. — Merc'hed, ma vefe daoulagad lemm dalc'hmad o para warnoc'h, dibaouez oc'h evezia hoc'h oberou, ha diskouarn tano ouz ho selaou, e renfec'h, diarvar, eur vuhez fur ha direbech.

Yan Soudard.

ILIZ KERLAZ

War an ton :
Combien j'ai douce souvenance.

D'ay Tad FLOCH, e Rom.

Ilizig koant a garan kement,
Azezet brao e kichen an hent,
Hanter guzet gant ar gwez glaz
A bep ment,
Me da garo hirio, varc'hoaz,
Kerlaz !

—X—

E Breiz ez eus ilizou brasoc'h,
Gant aoteriou kals pinvidikoc'h,
Nikun ne gomz da va ene
Nerzusoc'h,
Nikun n'en deus eur vouez ker kro
Ha te.

—X—

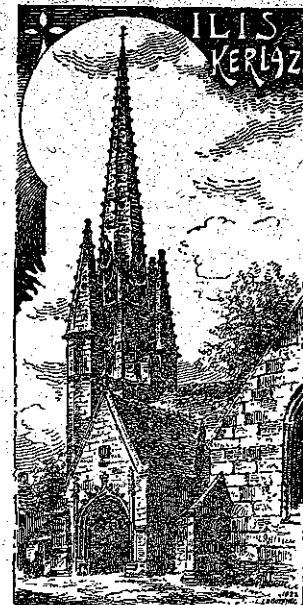
Mar d'out er gwez 'vel hanter guzet,
Da dour uhel ha dantelezer
A zav e dal etrezek bro
Ar stered,
Dreist ar gwez bras 'zo tro war dro
Faro.

—X—

An tour-ze n'ema ket e unan,
Bep tu d'ezan 'z eus eun tour bihan,
Unan a zeou, unan a gleiz,
A welan,
Hag unan 'vel eur vamm a feiz
E kreiz.

—X—

E vegig moan evel eun nadoz
A ziskouez d'eomp hent ar baradoz,
E lech ma 'z eus eur gurunen
O c'hortoz,
Goude ar boan hag an anken
Peb den.

—X—

Iliz santel, penôz n'az karfen?
Ennout 'm eus bet ar vuhez kristen,
Ennout 'redas an dour santel,
War va fenn,
En deus d'an nenv'grêt d'in genel
Bugel.

—X—

Ennout pa oa gwasket va c'halon,
Em eus kavet atô peoc'h gwirion,
Peoc'h d'am ene, warlerc'h morc'hed
Ha pardon,
Eur peoc'h evel ne danver ket
Er bed !

—X—

Ennout divezatoc'h adarre,
Dinam a gorf ha glan a ene,
E' tiredis da zigemer
Va Doue,
Kuzet ouzin war an aoter
Dister.

Atô welan skeudennou santel
Sent ar barrez ha sent Breiz-Izel;
Eun eskob bras gant Gwerch'hezad,
Ebestel,
Skoazel an holl dud ênkrezet
O fed.

Pa nij ar skoul dreist al lanneier,
Pa glask he freiz dre ar stankeier,
An d'uzunel en em guz sioul
Er girzier,
Ken 'vo tec'het d'renv ar c'hoummoul,
Ar skoul.

—X—

Gwelet 'ran c'hoaz war ar prenecher,
Labour gempenn eun den a vicher,
Istor ar vro ker brao livet
War ar gwer,
Kaeroc'h labour e lec'h ebet
N'eus ket.

Ennout ive me a zo skoret
Eneb ar bed hag an drouk-spered,
Ennout bepred me gav gouder
Ha gwasked,
Ennout, Satan ne gav ket dor
Zigor.

—X—

Iizik koant, oh! me da garo
Hed va buhez, beteg va maro,
Ha va lagad d'ar sklerijenn
Pa zarro,
Dreizout neuze c'hoaz me c'houlenn
Tremen.

Bleiz-Nevet.

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Arvest

V DIVIZ

Eun Apothiker, Herve.

Herve. — Daoust ha ne vefec'h ket ar medesin am euz goulennet?

An Ap. — Nan! Aotrou! me n'oun ket eur medesin! me n'am euz ket an honor da veza medesin, me n'oun nemed eun apothiker, eul lastez apothiker, eur c'hoz tam apothiker ha netra ken!

Herve. — Hag ar medesin n'ema ket er gear?

An Ap. — Er gear ema! vardro e glanvourien; met, mar kirit, me a yelo da lavaret d'ezan emaoch aman.

Herve. — Nan! n'eo ket red! gedal a rin ken na vezo prest! E c'hervel hon deuz great evit lakat etre e zaouarn unan euz hor c'herent n'eo ket mat awalc'h e benn, hag hon deus c'hoant da barea araok e lezel da vont e plas.

An Ap. — N'oc'h ket goest da goueza war medesin ebed gouziokoc'h eget an hini m'oc'h kouezet warnan!

Eur medesin eo hag a anavez ar vedesinerez, koulz ha ma ouezan me va fater, hag evit klênvêjou ar penn eo dreist. Atao ec'h entent ouz ar glanvourien hervez ar c'hiz-koz! Henez n'ema ket e chal gant an nevezentiou ha ne vôt ket gwelet biken o vont da glask pemp broad d'ar maout! Ha goude ma vefe-roet d'ezan ar mor hag e vadou-ne garfe ket para eun den nemed gant louzeier ar vedesinerez, louzeier ar vedesinerez!

Herve. — Mat a ra! Eur c'hlanvour ne die ket para nemed war urz medesin.

An Ap. — N'eo ket ma vefemp mignoned vras hon daou eo e komzan evelse, mes eur blijadur eo beza klanv p'en em gaver da goueza etre e zaouarn. Gwell eo ganen mervel gant e louzeier eget beza pareet gant re eun all, rag ma varvan, eo dre ma ne c'hell ar vedesinerez netra ouz va c'hlenved hag an heritourien n'o deuz rebech ebed da ober d'oc'h.

Herve. — Na pebez frealzidigez evit eun den maro!

An Ap. — N'eo ket 'ta! Pa varvit e c'hellit lavaret, da vihana, oc'h marvet evel ma oa dleet! Oh! ne vez ket nec'het, ententit, gant ar c'hlenvejou ha, m'ho peuz da vervel, ne zalcho ket ad'hanoc'h pell er verzerenti gantan.

Herve. — Ar c'henta mont, ar berra kont!

An Ap. — Ya! ya! da ober petra krena kement-all, pa ranker mont koulskoude! Mat eo gouzout dioc'h-tu ma vezer klanv pe ez euz da zizrei pe n'euz ket!

Herve. — Ya! ya! ya!

An Ap. — Setu aze tri ni d'in m'eo bet war o zro p'int kouezet klanv; n'int ket chomet war o gwele hini ebed anezo en tu-all da bevar dervez ha, ma vije bet galvet eun all bennak da zont d'o gwelet, e vijent bet chomet ouspenn tri miz da langisa!

Herve. — Eun dra gaer eo kaout mignoned evelse!

An Ap. — Ah! me gav d'in! Ne jom mui ganen euz e zilerc'h nemed daou genderv ha teuler a ra pled war-nezo evel ma vijent bet e vugale; entent a ra outo evel ma kar heb m'am-bije ezomm da lavaret ger ha, peurliesia, pa ziroan euz eun tu bennak, e welan e vezont bet gwadet pe spurjet, war e c'hourc'hemenn.

Herve. — Na pebez den avizet mat!

An Ap. — Setu! setu! setu hen o tont.

VI DIVIZ

*Herve, ar c'henta hag an eil Medesin, an Apothiker
Daou zen deuet da glask ar medesin*

Ar c'henta klasker. — An Aotrou n'eo ket evit padout ken ha dijauj eo ar boan en deus en e benn!

Ar c'hlanv medesin. — Ar c'hlanvour-ze n'eo ket fur awalc'h; rag gant eur c'hlenved evel an hini en deus e

tlefe kaout poan, hervez Galian, n'eo ket en e benn eo, mes en e felc'h !

Ar c'henta klasker. — N'ouzon ket keit-ze, me ! Ar pezh a ouzon eo ema gant ar red-kof c'houeac'h miz a zo.

Ar c'henta medesin. — Mat ! anat eo emaer o tieubi an diabarz. Mont a rin d'e welet a-benn daou pe dri dervez aman, mes ma varve araok eo red d'eoc'h kemenn d'in rak n'eo ket deocat gwelet eur medesin o vont da welet eun den maro.

(*Ar c'henta klasker a ya er meaz.*)

An eil klasker. — Va zad ivez, aotrou, ne ya ket kalz gwelloc'h an traou gantan !

Ar c'henta medesin. — Piou a zo kaoz ? Louzeier a roan d'ezan ! Perag ne bare ket ganto ? Ped gwech eo bet gwadet ?

An eil klasker. — Pemzeg gwech e teir zizun.

Ar c'henta medesin. — Pemzeg gwech eo bet gwadet ?

An eil klasker. — Ya !

Ar c'henta medesin. — Ha ne bare ket ?

An eil klasker. — Nan ! Aotrou !

Ar c'henta medesin. — An dra a ziskouez n'eo ket er gwad eo ema ar c'hlenved ; spurji anezan a vezo red ken alies gwech ha ma 'z eo bet gwadet ha goude e-vô gwelet penaoz e troio an traou.

(*An eil klasker a ya er meaz.*)

An Ap. — Setu diveza, diveza, diveza louzou ar vedesinerezh.

VII DIVIZ

Herve, ar c'henta hag an eil Medesin

Herve. — Me eo, Aotrou, am euz lakeat komz d'eoc'h en deizioù tremenet diarbenn unan euz va c'herent a zo eat e benn e buzubuilh hag a garfen ho kwelet o kemeret eur pennadig en ho ti heb gouzout da zen !

Kenta medesin. — Ya ! Pourchaset eo e gambr ha bezit dinec'h ; gwella ma vo gellet e vô ententet outan !

Herve. — Asa 'ta mat ! Setu hen !

Kenta medesin. — Ne c'helle ket en em gaout gwelloc'h, rak setu aman eur medesin all euz va mignoned hag hon daou ez eomp dioc'htu da studia e glenved ; gant diou c'houlaouen e weler atao gwelloc'h eget gant unan !

VIII DIVIZ

An A. Kerlaban, Herve, an daou Vedesin

Herve (d'an A. Kerlaban) : — Eun tammik affer am euz da zibuna hag eo red d'in mont diouzoc'h eur pennadig, mes setu aze eun Aotrou a jomo ganec'h em leac'h hag a raio d'eoc'h braoa ha mafa ma c'hello.

Kenta medesin. — Ah ! ya ! n'en devezo ket da glemm !

Kerlaban. — E vestr-mevel eo, me-gred ! Bigr ! Na pebez aotrou bras e tle beza hennez, er memez tra !

Kenta medesin (da Herve). — Ober a raimp d'an Aotrou evel m'eo dleet hag hervez hor gouiziegezh.

Kerlaban. — N'eo ket red ober d'in kement-ze a gamambre ! Me n'oun ket deuet aman da ziêza an dud.

Kenta medesin. — Ne ziêzit den ebed.

Herve. — Setu aze pemp skoed atao da c'hedal ; ar rest a deuo goudeze.

Kerlaban. — War zigarez m'oun deuet aman, ne garfen ket ho kwelet o prena netra abalamour d'in.

Herve. — Bah ! lezit, n'eo ket evit ar pezh a zonjit.

Kerlaban. — Grit d'in evel d'eur mignon ha netra ken !

Herve. — Evelse eo e fell d'in ober ivez ! (Goustad d'ar medesin) Taolit evez, dreist-oll, ne zichapfe euz a-dre ho taouarn, rag awechou en devez c'hoant tec'het.

Kenta medesin. — Arabad d'eoc'h beza nec'het.

Herve. — Pardonit ac'hanon ma rankan ho lezel eur pennadik hoc'h-unan.

Kerlaban. — Roit peoc'h ! Re vrao digemer a rit d'in.

IX DIVIZ

Kerlaban, ar c'henta hag an eil Medesin

Ar c'henta medesin. — Eun honor vras eo evidon m'oun bet dibabet evit beza war ho tro !

Kerlaban. — Plijadur a-ra d'in en em gaout ganec'h.

Kenta medesin. — Setu aze eur c'henveur d'in, eun den desket bras hag emaomp o vont d'en em glevet hon daou evit gouzout penaoz en em gemeret da-ober d'eoc'h evit ar gwella.

Kerlaban. — N'eo ket red d'eoc'h en em jala kement-se ganen-me. — Grit d'in evel d'ar re-all ; mat awalc'h e vo !

Kenta medesin. — Kadoriou, mar plij, kadoriou !
(*Mevelien a deu hag a ro kadoriou.*)

Kerlaban (outan e-unan). — Nag a « s'il vous plaît » a zo gant ar re-man !

Kenta medesin. — Alo ! Aotrou ! azevit, mar plij, aotrou !

Kerlaban. — Ho servicher !
(*Kemeret a reont e-ziwreac'h da welet ha bale ra ar gwad.*)

Oc'h ober petra emaoec'h ?

Kenta medesin. — Dibri mat a rit, Aotrou ?

Kerlaban. — Oh ! ya ! laouen ! hag eva gwelloc'h c'hoaz.

Kenta medesin. — Gwaz a ze ! Kaout kement-se a naoun ha kement-se a zec'hed a ziskouez ez euz sec'hor ha leskadurez en diabarz. Kousket mat a rit ?

Kerlaban. — Ya ! p'am bevez koaniet mat.

Kenta medesin. — Hunvreal a rit awechou ?

Kerlaban. — Awechou !

J.-M. P.

(*Da heuilh.*)

Spered ar re all

TEOKRITOS

Ar barz-man a zo ganet e kear **Syrakus** tri c'hant vloaz ben-nak araog Hor Zalver J. K. Lavaret a rear eo bet war an hent da veza medisin; marvat e plije muioc'h dezan ar Varzoniez.

E touez an niver eus ar gwerziou berr en deus savet ez eus eul lodenn hag a zo plijadurus evidomp-ni da lenn dre ma komzont euz doare-beva tud ar **Sisil**, en amzer goz.

Gwelet a reoc'h, lennerien, n'eus ket kalz a gemm etre an dud gwechall hag an dud breman, da vihana etre ar merc'hed.

Va mignon ar skeudenner n'en deus kavet e nep lec'h eur skeudenn eus ar barz-man. N'oa ket a dennerien poltrejou en amzer **Teokritos**, ha marvat ar gizellerien eus e vro ne gavent ket ar barz brudet awalc'h: koulskoude Teokritos en deus roet kalz a veuleudi da eur c'hizeller eus e vignoned. Evit doare, ne dale ket ar boan.....

L. ar B.

Merc'hed Syrakuz

(deiz eur gouel bras e Kear.)

GORG. — Praxinoa, er gear emañout ?

PRAXINO. — Gorgo geaz, pegen divezat ! Ya, er gear emañout. Souezet oun e vijes deuet breman. — Klask eur gador eviti, **Eunoa** (1), hag eun dorehenn da lakat war ar gador.

GORG. — Mat-tre.

PRAXINO. — Azez 'ta.

GORG. — Eur spered diboell oun, Praxinoa, pa 'm eus kredet dont betek aman dre greiz an engroez hag ar c'hirri a bevar-loan. (2) Ne weler nemet bouteler ha rokedennou (3) soudarded. Kaout a rea d'in ne vijen en em gavet biken. Re bell emañout o chom diouzin evelkent !

PRAXINO. — An diot-se en deus grêt an taol a-ratoz kaer: deuet eo da jom e penn ar bed, en eun toull kent eget en eun ti, a-ratoz kaer evit miret na vijes amezegez d'in. Bepred e ra an heg ouzin, ar gourvennek (4) daonet zo anezan.

GORG. — Va merc'h keaz, na gomz ket en doare-ze eus **Dinon**, da bried, dirag ar bugel-man. Sell ! ne dro ket e zaoula-

(1) Eunoa eo mafez Praxinoa.

(2) Quadriga, char à deux roues et à quatre chevaux de front.

(3) Chlamyde, sorte de casaque militaire sans manches.

(4) Envieux.

gad diwarnout. — Bez sioul, **Zopyrion**, va mabig karet, n'eo ket eus tatak e lavarer droug.

PRAXINO. — Klevet a ra, 'm eus aon, ar c'hrouadur bihan ! **GORG** (da Zopyrion). — Eun den mad eo tatak.

PRAXINO. — An tad-se a gomzemp anezan, et n'eus ket pell c'hoaz en eur stal da brena traou da ober lichou ha poultr da liva an dremm, a zigasas gantan holen, ar peulvan ma 'z eo !

GORG. — Ha va himi-me, 'ta, Dioklides ! Setu aze eun debrer arc'hant ! Deac'h diveza en doa paeet seiz **drakm** (2) pemp kreon (3), ha c'hoaz, petra oant ? Krec'hin ehas, traou koz, truilhou, ha netra ken; traou re verr ne roint nemet labour war labour.

Met asa ! Pelec'h eman da vantell ha da lostenn glochedet ? Deomp da lez ar roue bras **Ptoleme** da welet ar gouel kaer.....

PRAXINO. — ...N'eus nemet traou kaer e tiez an dud pin-yidik... Lavar d'in 'ta ?.....

GORG. — Mall bras e vije mont, ma 'z eomp !

PRAXINO. — Evit an dud vak ez eus atô gouel. — **Eunoa**, gwelet a rez va zamm-labour ! Laka anezan e kreiz ar gambr adarre. Ata, lochore ! Diegus out evel eur c'haz kousket ! Loc'h ta, hag affo ! Digas dour d'in ! — Bah ! Dour a c'houllemen da genta, hag e tigas d'in eun tamm saoun. Ro atô ! — Goustad, plac'h divez ! Asa ! Goloet va gouledenn (4) a strinkajou dour ! — Paouez ! — Pelec'h eman an alc'houez diwar ar c'houfr bras ? Digas aman !

GORG. — **Praxinoa**, al lostenn glochedet-se, gant ar bou-lounez (5), a zo kaer-meurbet. Ha mat-tre ez a d'it ! Pegement eo koustet d'it an danvez ?

PRAXINO. — **Gorgo** geaz, poan a ra d'in klevet hano a gement-se ! Et eo d'in da ouspenn diou vin arc'hant; hag evit an ober em eus en em lazet, korf ha spered !

GORG. — Grêt mat eo, ze !

PRAXINO. — Ya, gwir eo ! — Digas va mantell d'in, ha dres va zok ! — Va bugel bihan, ne deui ket ganen hirio. — Marmo ! (2) Ar c'hezeg a grog ! Ouel kement ha ma kari : ne fell ket d'in e vijes mac'hagnet ! — Deomp ! — **Frijia**, (3) krog en hini bihan, te, ha chom da c'hoari gantan ! Galv ar c'hi, ha serr dor ar porz !

O doueou ! Nag a dud ! Penaoz treuzi an engroez milliget-se ? henvel eo ouz eun toullad merien... Gorgo baour, petra deump-ni da veza ? Sell ! setu aman kezek-brezel ar roue ! — Diwallit, va den mat, bale a rit war va zreid ! — Sell ! ar marc'h yell o winta ! Gwall friantus eo ! — Diwall, **Eunoa** ! Tec'h a gostez ! — Laza a raio ar gwaz a zo gantan ! Mat em eus grêt o lezer-va faotr bihan er gêr.

(2) Etre daou skouet ha seiz lur.

(3) Toison.

(4) Sae dindan

(5) Les plis de la robe.

(1) Eur min : 100 drakm, wardro dek lur ha pewar-ugent.

(2) Marmo : hano eur spontailh evit ar vugale.

(3) Eil mafez Praxinoa.

GORGO. — Bez dizaon, Praxinoa! Ar c'hezeg a zo bremañ tremenet, hag a zo en em lakêt adarre en o renk: n'eus riskl ebet ken.

PRAXINOA. — Gwell a ze! A-vihanik em eus bet aon rag ar c'hezeg ha rag an aered muio'h eget rag n'eus forz pe seurt loan all. Med, hastomp affo! Gwelet a rit ar bobl tud a zo o tont warnomp!

GORGO. — Diouz al lez e teuit, mamm goz?

AR WRAC'H KOZ. — Ya, va bugale.

GORGO. — Aes eo mont?

AR WRAC'H KOZ. — Ar C'hresianed, war bouez esa,
O deus gellet mont e Troa!

N'eus netra heb poan, va flac'hig vrao!

GORGO. — Ar vamm goz a zo et gant he hent, goude beza diougane. (4)

PRAXINOA. — Ne 'z eus netra kuzet evit ar merc'hed.

GORGO. — Sell, Praxinoa! Nag a dud wardro doriou al lez!

PRAXINOA. — Ya, spoutus eo! Gorgo, ro da zourn d'in! ha te, Eunoa, krog e dourn **Eutykis**: diwall n'eñ em gollfes diout! Deomp ebarz e-kevred: dalc'h tost d'eomp, Eunoa! — Malloz! — **Gorgo**, va gouel a zo o paouez beza daouhanteret! — En hano **Yaou**, (1) va den mat, bezit kempenn ouz va mantell!

AN DIVROAD. — An dra-ze n'eman ket em galloud, maouez! Lakât evez a rin koulskoude, gwella ma c'hellin!

PRAXINOA. — Engroez a ze! Gwasoc'h eo eget eur vandenn voc'h pa vezont o vont en o c'hraou.

AN DIVROAD. — N'ez it ket da fall-galoni, maouez: emaomp erruet!

PRAXINOA. — Chans vat d'it bepred, divroad kalonek; trugarekât! — Setu aze eun den mat ha truezek! — **Eunoa** a zo c'hoaz e kreiz ar gabal: ac'hanta, aonik, en em jach ta! Mat-tre!

GORGO. — Deus aman, Praxinoa Gwel da genta an traou broudet-man. Peger skány! Dudiusa tamm-labour! Lavaret a rafes eo gwiskamant eun Doue.

PRAXINOA. — **Athena** (2) enorus! Pelec'h eman ar merc'hed o deus grêt al labour gaer-ze? Piou eo al liverien o deus bet ijin awalc'h evit liya taolennou ker gwirion! Ar skeuden-nou-ze o deus deare tud leun a vuhéz. — Gouziek eo an den evelkent!.....

AN EIL DIVROAD. — N'eo ket echu ganeoc'h c'hoaz, strakellerezed, turzunelled ha n'eus fin ebet d'o fiistilherez? (3) — Eun torr-penn eo klevet anezo gant o genou digor-ledan.

GORGO. — War an douar! eus a belêc'h e teu hennez?... Mestr out war da sklavezed: daoust ha te a fell d'it ive beza mestr war verc'hed Syrakuz? Ha gouzout a rez, te, eo ar ouenn

(4) E galleg: prophétiser ou prononcer un oracle.

(1) Jupiter — Gorgo s'adresse à l'étranger.

(2) Eun douez.

(3) Bavardage.

ac'hanomp eus bro **Korinth**? (4) Komz a reomp e doare tud ar vro-ze: daoust ha te fell d'it miret ouz an **Dorianed** komz dorianeg?

PRAXINOA. — Va douez, kunv, michans n'eo ket ganet c'hoaz ar gwaz a raio aon d'eomp-ni! — Eur gwaz hepken en deus galloud warnon-me; ne ran forz eus hini all! En aner e storlokez, pôtr!

GORGO. — Chom sioul, Praxinoa; setu ar ganerez! Kaer e vo, marvat! Kleo! eman-hi o vont da stagal.....

(**GOUE AR C'HAN.**)

GORGO. — Eur ganerez vat eo hounnez evelato, **Praxinoa**. Eurur eo pa he deus desket kement a draou kaer: hag eur vouez he deus!

Met mall bras eo d'eomp distrei d'ar gêr. **Dioklides**, du-man, a zo hep tamm; hag ar gwaz n'eo ket aes ober dioutan pa vez war yun evelse. Ne vije ket brao d'it en em gaout gantan p'en devez naon.

(Théocrite, Idylle XV.)

Troet eus ar gregach e brezoneg
gant **LAN AR BUNEL.**

(4) Eur gêr vras eus ar gour-enez, hanvet e galleg « Pélouponèse ». Er gour-enez-se, an Dorianed o ar vistri: er Sisil oa deuet eun drevadenn (colonie) Dorianed.

Petra c'hell rei eur c'hreunen ed

En dro ziveza e komzemp eus an hada, e lavaremp e ves espernet kals had gant an haderez.

Arabat kredi eo ar re a dôl ar muia had en douar eo o devez atô ar gwella eost. An ed, evel an traou all, a rank kaout ear, sklerijenn, heol tomm evit kreski, en em zispaka, branka, ober korzennou teo ha pennou mat, pennou bras.

An holl a oar e teu an ed, da viz meurs ha miz ebrel, da vranka, da ober bodadou, ha var eun eden hadet e c'hell sevel dek, pemzek korzen hag ouspenn awechou.

Er c'henta kantved goude Jesus-Krist, hervez ma lennomp e skridou eun den gouziek meurbet, hanvet Plinius, e voe digaset d'ar impalaer August, gant gouarnar an Afrik, eur bodad ed, savet var eur c'hreunen hepken, hag a oa outan 400 penn ha vardro 12.000 greunenn. Divezatoc'h, eus an Afrik atô, e voe digaset d'an impalaer Neron eur bodad all savet ive var eur c'hreunenn hag a zouge 500 penn ha 16.000 greunen.

Met setu aman kaeroc'h. E Bro-Zaoz, en triouec'hvet kantved, e kear Cambridge, e Liorz bras ar Plantennou, e voe hadet eur c'hreunenn winiz arôk ar goanv. Pa zeuas an nevez amzer, e voe tennet kempennik ar bodad savet divar ar winizenn, e voe freuzet, hag ar c'horzennou bihan distaget an eil diouz eben a voe plantet

a nevez en douar. Kregi a rajont buhan, hag e savas varno 2.000 penn ha vardro 60.000 greunenn.

Er bloaz varlerc'h e voe gret eun esa all. Tôlet e voe en douar, e miz even, eun nebeut greun. Abenn an eiz a viz eost e oant branket mat, ha var unan ez oa 18 korzennig a voe distaget an eil diouz eben ha plantet adarre en douar. Branka a rajont a-nevez, ha d'an 18 a viz here ez oa 67 korzenn a voe tennet ha lakeet adarre en douar. Lezet e voent evelse da dremen ar goanv. Da hanter veurz o doa branket adarre. Distaget e voe ar c'horzennou an eil diouz eben evit ar wech diveza ha plantet en douar. Vardro 500 bodad a voe abenn ar fin, 21.000 penn ha 576.840 greunenn da lavaret eo 42 penn war bep bodad an eil dre egile, ha 27 greunenn var bep penn. Hiniennou eus ar bodadou a zouge 100 korzenn ha lod eus ar pennou o doa ugent « centimetr » a hirder. An douar, red eo lavaret, a oa eus ar re wella, hag ar bodadou, pell an eil eus egile, o doa ear hag heol kement ha ma karent.

N'eo ket kant evit unan a voe eostet, met 576.840 evit unan !

E Frans ez eus bet grêt ive kement all; ha n'eus ket pell c'hoaz. E 1903, eul labourer gouiziek a hadas eun nebeut greun gwiniz da hanter vezeven en eun tamm douar kempennet eus ar re wella ha lakeet ennan, oussenn an teil, an tempsiou chimik a zo anavezet evit beza talvoudus d'ar gwiniz. D'an 9 a viz eost, ar bodadou a voe tennet; war bep hini ez oa wardro 20 korzenn. Ar re-man, lakêt en douar, a greskas hag a vranks adarre buhan. D'an 8 a viz here e voent tennet ha plantet a nevez en douar arok ar goanv. D'an 3 a viz meurs, evit an drede gwech e voent tennet, freuzet ha plantet adarre. An amzer a voe eus ar re wella hag ar gwiniz a boulzas en eun doare mantrus. P'en em zispakas ar pennou, hirder pep plantenn a oa eur metr ha 60 « centimetr ». Ar gwiniz a voe ao da vedi abenn fin miz gouere. Morse n'oa bet gwelet ken kaer gwiniz. Diwar eur winizenn ez oa bet 700.000 !

Ne lavaran ket d'eoc'h: « Grit evelse ». Rak c'houi a c'helfe d'ho tro lavaret d'in: « Hag an amzer? » Kals amzer a vije red evit tenna ar bodadou ed, o freuza hag o flanta a nevez diou ha teir gwech. — An hini en deus amzer a c'hello ober eun esa. Ha dreist-holl tud ar Rusi, a zo o vervel gant an naouen ha n'o deus ket a beadra da hada a c'helfe evelse; gant eun nebeut greun, karga o douarou hag eosti awalc'h evit kaout bara da zrebi.

Al Labourer.

KUZULIOU AR MEDESIN

Evit louzaoui ar c'hroc'henn ha dre ar c'hroc'henn e vez roet a bep seurt remejou. Darn a zo da leda war ar c'hroc'henn evel

an « teinture d'iode » gant eun tamm ouat stag e beg eun ibil evel ma vez graet evit lakât louzou er c'hinou hag er c'houzoug.

An tret, hanvet « onguent » e galleg hag ar « pommad » a zo da frota pe da leda.

Evit frota. — A-raok frota gwalc'h ar c'hroc'henn hag e zec'ha; ar frota a bad dek munud pe war-dro hag a vez graet gant ar bizied kempenn pe gant eun tamm lien.

Ar medesin a lavaro d'eoc'h e pe lec'h eus ar c'horf e ranker frota, pegeit ha ped gwech bemdez ha pe seurt evez ho peus da ober rag ar remejou a vezo roet d'eoc'h da frota, rag tret a zo hag a ra poan d'an daouarn, darn all d'an daoulagad; darn all a zo c'hoaz hag a zev an dilhad. Mêt na frotit ket re gant aon da ziskroc'henna ar c'hlanvour.

Evit leda. — Tret a zo da leda war ar c'hroc'henn; henman a vez ledet pe gant eul loa, pe gant eun ibil pe gant eun tammik lien. Lakât lien war c'horre gant aon da stlabeza an dilhad.

An teltennou. — Re allies e vez laket teltennou pe balastrou d'ar re glanv war ar maez heb goulenn ouz ar medesin; ne reont ket a zroug atao, sur a-walc'h; a-wechou end-eeun e reont vad met mad eo teuler evez rak teltennou a zo hag a laka kalz a dud da droaza gwad.

Ar palastrou. — Graet e vezont gant bleud had lin, bleud moutard; gant an daou vleud-ze toueziet allies; gant bleud kerc'h; lezel war al lec'h diskouezet gant ar medisin etre 10 hag 20 munud, ez-tomm; ma 'n deus ar palastr fommêt re ar c'hroc'henn, ma 'n deus graet klogorennou, lakât « vaseline » da c'houde. Ma vez re a boan goude ar palastr, trouc'ha ar boan en eur zouta eun torch en dour klouar da lakât war ar pistigou.

A-wechou e vez kuzuliet gant ar medesin lakât war eul lec'h bennag eus ar c'horf torchou soubet en dour yen pe en dour klouar pe en dour tomm; lakât evez neuze da denna an dour a zo a re en torch, en aon da c'hlepi an dilhad hag ar gwele; teuler evez rag al loskadur, ar yenien pe an avel-dro.

Ar skourn. — Pa vez goure hemennet lakât skourn war ar c'hroc'henn, war ar c'horf peurliesha, eo red e lakât en eur zoro-c'hel hag arabad ankounac'hât lakât eun tamm flanel da dosta d'ar c'hroc'henn, etre ar c'hroc'henn hag ar zoro-c'hel.

Tammou skourn a vez roet da zuna ivez.

Evit derc'hel ar skourn en e bez ha miret outan da deuzi, choucha anezan gant eur palenn gloan hag e c'horrenn en dis-heol en eul lec'h fresk.

Evit ar « baignou » a bep doare, ober ar pezh a lavar ar medisin.

L. D.

An Aotrou Gall, person Leskoet

En deizioù all, d'ar zadorn 11 a viz meurzh, e varve, e Pont-Kadig, parroz Sant-Servez, eur beleg a galon anavezet mat gant ar Varzed ha gant mignoned an Emzav breizek, an Aotrou Gall, bet mestri-studi e Kloerdi Plou-

gerneve, kure e Maël-Keraez, person e Leskoet-Gouarek.

Eur beleg a galon, laret hon eus, e oa an A. Gall. Evel peb gwir veleg e tremenas war an douar en eur ober ar vad, vad d'an eneou, vad d'ar c'horfou. Gant louzou d'an ene ha d'ar spered, e roe ivez louzou d'ar c'horf; medesin e oa ha stank eo an dud er parroziou e lec'h ma tremenas, a zo bet pareet gantan ha tennet ivez diouz an dienez. Eur galon aour en devoa. E yalc'h a vije dalc'h mat digor hag al lodenn vihanna a vije bepred e hini.

E peb parroz en deus lezet ar padusa envor. Tud Maël-Keraez ha re Leskoet, dreist ar re-all, ne ankouafont ket buhan anezan.

Pa zigouezas d'ezan kwitaat Leskoet, diskaret gant ar c'hlenved, ne voe er barroz a-bez nemet glac'har; en em denna 'reas e manati Langonnet, e lec'h ma krede d'e vignoned e tremenje meur a viz pe, marteze meur a vloavec peuc'hus da c'hortoz beza galvet gant Doue. Ne chomas ket pell er manati. Eul lizer a-beurz e dud da zigemenn d'ezan e oa falloc'h e vamm, oajet a 85 bloaz, hag e teuas kerkent heb marc'hata; hag hen gwall glanv e-unan, dre eun devez dour ha yen, da Bont-Kadig.

« Petra ne rafe ket eur bugel evit gwelet e vamm ? » emezan d'eur mignon a laras d'ezan, goude, e c'hallje tapout ar maro diwar eun dro ker rinklus.

Ne dapas ket ar maro dioustu. Met eun nebeud deveziou goude, epad m'en em ankouas re bell, eun abardevez, da hunvreal e-barz ar rozioù, a-uz da lec'hig e gavel, o tremen, hep mar, dre e spered, amzeriou evurus e vugaleaj ha bloaveziou evurusoc'h e studiou a gloareg yaouank, pa gare ken birvidik e Vreiz ha pa gane anezi kenkoulz war eun delenn nevez ha dispar, awenet, (1) heb mar, gant sant Herve... an abardevez-ze eta, e pakas riu (2) ha ne zavas ken...

Piou a oar zoken, oa cno en e hunvreou, o welet e remzi achu war an tamm douar-man, ne deuas ket a zonj d'ezan eus e zonig tener ha melkonius « Serr-noz D », (3) ha ne ganas ket, arak dizrei d'e gambr, ar poz diveza, poz nijadenn an ene, goude beza goulennet e vennad digant Doue :

It eveltan, it, va ene,
Trezeg an nenv, ar gwir vene;
It da ehan epad an noz
Skeud bokidi ar baradoz !

Hag, evit gwir, hep dale re bell, e ene a gwiteas rozioù Pont-Kadig hag a nijas, eur zadorn-veure, war-zu an nenv, ar gwir vene. Eno tiskwiz breman e skeud bokidi kaer ar baradoz; eno e ped evit e vignoned hag e kan,

(1) Inspiré.
(2) Pe anoued.
(3) Gwelit Serr-Noz war « Feiz ha Breiz » miz meurz-diveza.

heb ehan, war eun delenn lugernusoc'h, meuleudi an Dreinded santel hag ar Werc'hez Vari, a gare kement.

An Aotrou GALL,
Persoun Lescoet

Ma oa an A. Gall beleg a galon ha den maledezus, e oa ivez eur barz eus an dibab. E varzoniez a gav nebeud he far. Distank eo en touez ar Varzed a oar kempenn eveltan eur peb-labour. Eun awenn zouezus a gan e kerdenn e delenn-aour. E rimou a zo pinvidik dreist hag e-holl beziou o deus eul luskell a blij d'ar spered kement ha d'ar galon. E doniou, toniou brezonek, a zo bet dibabet gantan aratoz. Laret a rafe an den e kemere an ton, nan evit sturia pe sterna e varzoniez, met evit sevel komzou ha barzo-

niez hervez an ton, o heuilh evelse skouer ar Varzed koz, a leze an toniou da gomz da genta ar menozioù dihet evelse en o c'hreiz. E labouriou en noaz, da laret eo, hep beza kanet, a blij hag a blijo da viken d'an dud a studi, d'ar Varzed; met, adalek ma laker warne gwis-kamant ar gân, e skedont hag e c'houneont an holl galonou. Kanet gantan, e oant, herve, dudius dreist.

An o. Gall en deus embannet kalz eus e oberou. Eur c'halz-all, ar muia, a zo diembann. A drugare Doue, ar re-man a zo etre daouarn ar c'henvreur Evnig-Arvor. Evnig a yeas da welet e vignon koz, — aboue 1888, — kerkent ha me klevas e oa gwall skoët. Daoust ma c'halle a-vec'h komz ha nebeutoc'h c'hoaz finval, an ao. Gall a zavas diouz e wele hag en em stlejas gant poan betek e levriou. Eno e tapas eur c'haier braz (e oberou), e teulas warnan eur zell diweza, — a frailhas e galon, hep mar ! — e lezas ennàn lizerou koz, lizerou digant an ao, a Germarker hag ar Braz, hag e roas d'e vignon : — « Heman a roan d'ec'h, emezan, mirit-han en envor d'in ». Hag e laras c'hoaz d'hon c'henvreur, a gont e lenn hepken hag hen distrei goude : — « Nan ! nan ! d'ec'h eo ; mirit-han, pa laran !... Ha, neuze, houman eo ar wech diweza d'imp d'en em welet !... »

E oberou, eme E. A., a zo kaer. Danevellou hon bro, traou kristen, ar Werc'hez ha karante ar Vretoned Eviti,

eo danve an darnvuian anê. Holl, avat, e tougont e ziel : sklêr, lemm, kempenfet, skritur vrag kenan, skritur reiz, skritur veo, ennê ive eur velkonî ha ne zouezzo hini a gement a anavezze an oberour...

Hetomp, en eur achui, e tigouezo da oberou kaer an ao. Gall beza moulet hag embannet. E vignoned ha kement hini a gar hon yez hag ar varzoniez a c'houlenn an dra-ze.

Da c'hortoz, ra blijo gant lennerien *F. ha B.* hag *Ar-ivorig* kât ar vadelez da viret en o fedennou eur sonj, eun envorig, evit an ao. Gall, Barz tener ha kaner dudius Itron-Varia-Vulad hag Itron-Varia-Garnez !

Ar Yeodet.

KELEIER

Bro-Vreiz. — Merc'hedigou, chomit er gêr!... Diou blac'h yaouank diwar ar mêz a oa et e kêr, (en Oriant e oa), da welet ar maskaradennou. En eur dremen dirak eur stal e weljont bouteier ler hag a gavjont dioc'h o doare. Hag hi ha tapâ krog pep hini en eur re voutou. Ne oa den o seflet, a grèdent. Eno eo e fazient. Tapet e voent ha barnet, ar gosa, (23 vloaz), da dri miz hag eun devez disheol, eben, (18 vloaz), da eur miz. — Chomit er gêr, merc'hedigou, ha n'ho pezo ket kement a avi ouz braoigou touellus ar c'hêriou !

— An O. Ar Goffic, ar Breton ker brudet dre e skridou gallek, a zo kemeret da Rener gant Emgleo c'hall ar Skrivanerien.

An O. Le Roux, kelenner e Skol-Veur Roazon, a zo hanvet da ezel eus Konseilh Uhella Minored ar Brezel.

D'hon daou genvroad ker hor gwella gourc'hemennou !

— Pôtrez Mespôl o deus displeget « Ar Mevel laer » gant goueliou Pask.

Iverzon. — Kredi a c'helled e oa grêt ar peoc'h pelloc'h etre Bro-Zôz hag Iverzon. Hogeñ, nan, n'eo ket deuet c'hoaz ar peoc'h d'hor c'henvroiz. An O. de Valera, a leverer, a zavo ar republik abars nemeur aman hag he devo eur gwir frankiz, eur frankiz leun, distak krenn dioc'h Bro-Zôz. Ra vezo Doue gant hor breudeur kez !

Bro-Frans. — Prezidant ar Republik a zo bet o welet Frans an Afrik, da lavaret eo ar Marok, an Aljeri hag an Tûnizi. An Otrounez An Trocquer ha Berard a yoa gantan. Grêt ez eus bet d'ezan dre-oll ar c'haera digemer e bro ar vorianed.

— Unnek soudard eus Frans oc'h ober goard war harzou ar Silezi-Uhel a zo bet lazet gant ar Voched. Ar re-man o doa kuzet eur bern mûnisionou en eur chapel minet ganto. An darzaden digouezet e poent he deus grêt eun toull hag en deus 10 metr ledander ha 4 a zonder. Korfou ar zoudarded kêz a zo bet tôlet war hed 100

metr eus lêc'h an darvoud. Reur 'ta e vezo grêt d'al lorgnez-se paea o zorfou ken niverus ha... ken padus ?

Lezen nevez ar zervich. — Ar zoudarded yaouank a raio hiviziken 18 miz servich.

Almagn ha Rusi. — Eur c'helou estlammus a zo deuet d'eomp gant goueliou Pask. En despet d'ar pez he doa sinet e Versailh, an Almagn a zo eat da ober aliens gant ar Rusi. Hag evit ober petra ? Evit kenwersi, emezo. Eun digarez ! ha netra ken ; evit koueza war ar Pologn hag ar Frans pa vezo deuet an eur, setu aze ar wirionez, kentoc'h. Ha breman, daoust ha dere'hell a rai c'hoaz Lloyd George da dermat dirak an aliens gant ar Frans goulennet gant an holl en daou du eus ar mor ?

Mac'hagnet er Brezel-Bras. — Konta a reer ez eus da nebêuta 5.914.000 soudard mac'hagnet etre 12 bro a yoa e brezel.

Setu ama penôs e reer ar gont-se :

Bro Frans	1.530.000 den	Tcheko-Slovaki	175.000 den
Almagn	1.400.000 —	Otrich	164.000 —
Bro-Zôz	1.170.000 —	Serbi, Kroasi, Sloven.	154.000 —
Itali	570.000 —	Kanada	88.000 —
Pologn	320.000 —	Roumani	84.000 —
Stadou-Unaned	246.000 —	Beljik	40.000 —

Frans a zo da genta, gant 100.000 den mac'hagnet muioc'h eget an Almagn a deu da c'houde.

Dans an aour. — Frans a zo dleouez eus arc'hant bras d'an Amerig ha da Vro-Zôz. D'o zro, 12 bro bennek ive a dle d'ezi. Setu aman darn anezo :

Dleout a reer d'eomp 14 milliard 082 million a lurioù. Ar Rusi a dle 5 milliard 800 mil lur ; ar Beljik, 3 milliard 27 mil lur ; ar Yougo-Slavi, 1 milliard 554 mil lur, ar Roumani, 1 milliard 103 mil lur ; ar Pologn, 1 milliard 83 mil lur.

Foar vras ar bed-oll ! — Setu an hano a roer d'ar voadeg vras a zo breman e kêr Gênes, en Itali, digoret d'an 10 eus a yiz ebrel. Wardro 1.500 den, a leverer, a zo eno, diredet eus ar pevar avel, me fell d'in lavaret eus pevar ar bed. Ha da ober petra int deuet ? An amzer da zont hen lavaro d'eomp, marvat. Setu aman, da vihana, va c'hreden-me. An Almagn a zo deuet, ar mousehoarz war he muzellou, da gonta he faourentez ha da c'houlenn dizamm. Ar Rusi, ar Volchevisted rus, a zo deuet da bedi ar broiou-all da ober darempred gant he gouarnamant heuzus ha da gaout truez ouz he bugale a zo du-hont o tua hag o vervel a-verniou gant an naon... Frans, avat, ne welan ket petra he deus da c'hounit er foar-ze. Aon am eus, en enep, e kolfe adarre eun dra bennak eus ar pez a zo ken dleet d'ezi. Gedomp c'hoaz eur pennad a-rôk barn.

Rom. — Goueliou bras meurhet (Congrès eucharistique international) a vezo er bloaz-man e ker-benn ar

gristeniaj, da lavaret eo e Rom, eus ar 24 d'an 29 a viz mae. D'ar 25, Gouel ar Yaou-Bask, hon tad santel ar Pab a lavaro an oferen-bred e iliz-veur Sant-Per, Mamm holl Ilizeu ar bed; d'an 29 e vezo douget ar Zakramant meulet ra vezo e prosesion e iliz S. Per. H. T. S. ar Pab a vezo er brosesion-ze.

Pluenzир.

Kanvou ! — N'hon doa ket gellet rei kelou er miz tremenet eus maro an Ao. Alexandr Goaziou; hon fedennou, da vihana, o deus hen heuilhet d'ar bed all hag hor gourc'hemennou a genganv a zo et da gaout e gerent poaniet gant eun disparti ken t'er.

A. ar Goaziou n'en doa ket c'hoaz 40 vloaz. Ar brezel en devoa skwizet e gorf ha grêt d'ezan dilezel e labouriou. Koulskoude, troet evel ma oa gant ar brezoneg, en devoa 'n em laket da zeski d'ar vugale endro d'ezan lenn ha displega o c'hatekiz e brezoneg.

Bezan oa eur mignon bras da « Feiz ha Breiz » ha da « Arvorig » bet moulllet gantan epad eur pennad.

Eur bedennig eyit hon mignon ha Doue ra vezo gant e ene !

DIVINADENNOU

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ EBREL

I. — Eur c'holc'hed. II. — Al lèz. — III. — Ar c'here. — IV. — An amzer. — V. Al loar ne vez leun nemed eur wech er miz ha mor Landerne diou wech bemdez.

III. — DIVINADENNOU MIZ MAE

I. — Petra a ra an dro d'an ti
Hag e tal an nor a fazi ?

20 p. ar r. Digaset gant Adolph Darchen, Mahalon.

II. — Petra 'zo ganet en eur c'hoad
A ya da ganna 'kreiz ar prad
Hag a gaver e peb kêr vad ?

20 p. ar r. Digaset gant Herve Thomas, Plouguin.

III. — Me 'm eus eul loanig koant em zi
Ruz e zaoulagad, hir e fri,
Pa 'z an da droial er mêziou
Her c'hasan ganen a-wechou.

20 p. ar r. Digaset gant Barba Lez, Bodilis.

IV. — Eun dra a zo ha n'am eus ket;
N'her c'hoantaan e giz ebet,
Hag en deiz ma vô d'in roet
Ne c'hellin ket e zioueret.

20 p. ar r. Digaset gant Gab. Pellau, Plouguin.

V. — Pe seurt kemm a zo etre eur beleg hag eur martolod ?

Digas ar respontchou, berra ma vezo gellet, hag an divinadennou nevez a gavfet, a-benn ar 25 eus ar miz da:

M. le Directeur du « Feiz ha Breiz », Plouguerneau (Finistère).

An divinadennou nevez a zigaser heb o respontchou ne vezont ket embannet.

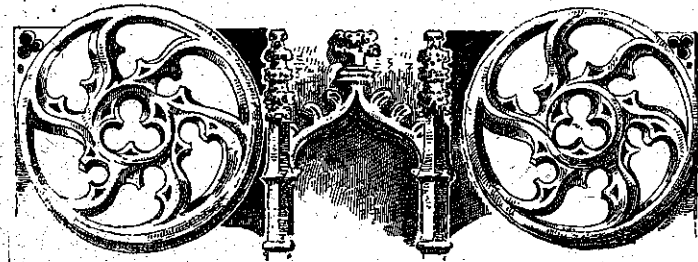
Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTEIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Sent Breiz. — Litanioù holl Zent Iwerzon, J. M. P. — Enor d'ar re goz, J. FAVÉ. — S. Yan e menez Arre, Y. PICARD. — Eur pôtr karantezus, L. AR FLOCH. — Tro an avel, J. L'HELGOUAC'H, O. M. I. — An Ao. Kertaban, J. M. P. — Kanouenn an eostig, BLEIZ NEVET. — Spéred ar re all, L. AR BUNEL. — Ar Gloaziou, L. D. — Breuriez ar Feiz, F. M. MAZÉAS. — Petra o deus da rebech, J. U. — Meuleudi-Lor Zent koz. — Keleier, PLUENZIR. — Divinadennou.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ MEZEVEN

- 4 a viz Mezeven.** — Sul bras ar Pantekost. Ofisou ar zul-ze.
- 11 a viz Mezeven.** — Sul an Dreinded. Ofisou ar zul-ze.
- 18 a viz Mezeven.** — Sul ar Zakramant bras. Ofisou ar zul-ze.
- 24 a viz Mezeven.** — Ginivelez sant Yan Vadezour. Gouel devozion.
- 25 a viz Mezeven.** — Sul ar Zakramant bihan. Ofisou ar zul-ze.

SENT BREIZ

Kalz eus a Zent hor bro a enorer e miz mezeven: d'an deiz kenta, sant Ronan; d'ar 4, santez Nennok; d'ar 15, sant Vezo;

d'ar 17, sant Herve; d'an 21, sant Neven; d'an 22, sant Aaron; d'ar 25 sant Salaün; en o c'hreiz, lugernus evel eur steredenn, ema Herve, ar Zantik dall, patron ar Varzed hag ar Ganerien.

GERIOU SANT HERVE

Geriou Herve 'zo geriou fur :
An neb ne zent ket ouz ar stur
Ouz ar garreg a raio sur.

—X—

Gwell eo deski mabig bihan
Eget dastum madou d'ezan.

—X—

Den yaouank a gar diegi
A zastum poan war benn kozni.

—X—

Sonjit e sell ouzoc'h Doue
Evel an heol eus lein an ne,
Sonjit ho laka da vleunia
Vel an heol roz gouez Komanna.

Dans un discours en Afrique du Nord
M. MILLERAND a dit :

**« ... Les Nationalités oppri-
mées ont été libérées... »**

**Cependant un instituteur breton
qui enseignerait le breton perdrait
sa place !**

Breiz-Atao, 15 - 5 - 22.

ALI D'HOR GWERZOURIEN

Pedi reomp stard gwerzourien *F.-B.* en peb parrez da gas
bep tri miz arc'hant an niverennou gwerzet; da lavaret
eo, e miz ebrel, e miz gouere, e miz here hag e miz
genver.

Litaniou holl Zent Iwerzon

Eur skouer epidomp !

War goulenn ar C'hardinal Mikael Logue, Arc'heskob
Armagh ha penn-iliz Iwerzon, Beneat XV, d'an 9 a viz
meurzh 1921, a roas aotre da Iwerzoniz da gana en holl
ilizou o bro Litaniou holl Zent Iwerzon evel m'emaint
aman warlerc'h :

Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison
Christe, audi nos.
Christe, exaudi nos.
Pater de Coelis Deus,
Fili Redemptor mundi Deus,
Spiritus Sancte Deus,
Sancta Trinitas unus Deus,
Sancta Maria,
Sancta Dei Genitrix,
Sancta Virgo Virginum,
Sancte Joseph,
Sancte Kiliane,
Sancte Rumolde,
Sancte Livine,
Beate Oliveri,
Omnes sancti Martyres, *orate*
pro nobis.
Sancte Caelestine,
Sancte Patrici,
Sancte Malachia,
Sancte Machanisi,
Sancte Finiane,
Sancte Mele,
Sancte Macartine,
Sancte Eugeni,
Sancte Colmane,
Sancte Fedlimine,
Sancte Eunnane,
Sancte Laurenti,
Sancte Conlethe,
Sancte Laseriane,
Sancte Edane,
Sancte Kirane,
Sancte Alberte,
Sancte Albee,
Sancte Colmane,
Sancte Finbarre,
Sancte Flannane,
Sancte Munchine,
Sancte Fachanane,

Orate pro nobis. Misere pro nobis!

Orate pro nobis.

Sancte Otterane,
Sancte Carthage,
Sancte Jariathe,
Sancte Nathae,
Sancte Asice,
Sancte Nicolae,
Sancte Colmane,
Sancte Muredache,
Sancte Declane,
Sancte Virgili,
Sancte Senane,
Sancte Frigidiane,
Sancte Cuthberte,
Sancte Ruperte,
Sancte Celse,
Sancte Catalde,
Sancte Donate,
Beate Thaddae,
Omnes sancti Pontifices et Con-
fessores, *Orate pro nobis.*
Sancte Columba,
Sancte Coëmgene,
Sancte Brendane,
Sancte Canici,
Sancte Kirane,
Sancte Columbane,
Sancte Galle,
Sancte Furse,
Sancte Fintane,
Sancte Comgalle,
Sancte Fiacri,
Omnes Sancti Monachi et Ere-
mitae, *Orate pro nobis.*
Sancta Brigida,
Sancta Ita,
Sancta Attracta,
Sancta Dympna,
Sancta Lelia,
Omnes Sanctae Virgines, *Orate*
pro nobis.
Omnes Sancti et Sanctae Dei,
intercedite pro nobis.

Orate pro nobis.

Orate pro nobis.

Orate pro nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, *Parce nobis, Domine.*
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, *Exaudi nos, Domine.*
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, *Miserere nobis.*
V. *Orate pro nobis omnes Santi Hiberniae.*
R. *Ut digni efficiamur promissionibus Christi.*
Oremus — *Gratiam tuam, Domine, multiplica super nos, com-
memorationem celebrantes omnium Insulae nostrae Sanctorum ;
ut quorum esse cives gratulamur in terris, cum his mancipatum
habere mereamur in caelis. Per Dominum.*

*
* *

Iwerzon, (1) — an enezenn-ze a zo du-hont o walc'hi he zreid, er mor glaz, er c'huz-heol da Vreiz-Veur, — a zo ano anezi mil bell a zo e Breiz-Izel, rag anezi eo e teuas sant Jaoua, sant Sane, sant Ronan, sant Senan, sant Kenan, sant Seny, sant Eginer, sant Vezo, sant Karanteg, sant Eflam, sant Briag, sant Brendan ha ne oar den ped ha ped sant all bet gant ar re genta o rei dourn d'hon tud koz da ziazeza Breiz nevez ar beg douar-man, pa rankent tec'het diouz Breiz-Veur a-raok dir ha tan ar Zaozon er Vte hag er VI^{te} kantved goude donedigez H. Z. J. K.

Iwerzoniz o deus kristenet meur a vro; met nebeud a vroioù a zo hag e vefe chomet ken doun o roudoù enno evel en hor Breiz Vihan-ni; aman o deus c'hoaz ousspenn ugent parrez hag a anavez anezo evit o fatron (2); aman e klever hag e touger o anoioù dalc'hmat; e virer o rele-gou gant doujan; e tireder d'o fardoniou gant dudi, ha n'eo ket hebken mibien Iwerzon diskennet er vroman eo a enorer; santez Berc'hed, sant Koulm, sant Koulman, sant Fiakr, sent brasa « Enezenn ar Zent » daoust ma n'eo deus ket talet biskoaz o zreid war aochou Breiz o deus aman o farrezioù hag o ilizou.

Kement-se n'eo ket sonezus, ker mat all ha ma 'z eo bet Sent Iwerzon ouz ar Vretoned pa oant kouezet er vrasa dienez; daoust ma ne oa ket eur red nag eur brao evito int denet war o sikour; sec'het o deus o daerou; troet o deus anezo d'en em staga ouz o bro nevez; luskellat o deus grêt kavel hor Breiz-Vihan en eur gana war o zelen-nou kanaouennou ker kaer ma tirede an eléz da zelaou anezo diwar dreujou ar baradoz!

Ar Vretoned diouz o zu n'int ket dianaoudek e kenver o madoberourien; ar vad grêt d'ezo n'eo ket bet ankourac'het ganto hag en hent-se, Iwerzoniz ha Breiziz, breudeur dre ar gwad, dre ar yez, dre ar feiz ha dre ar verzerenti o deus bet da c'houzanv a-berz amezeien displeal, a

(1) Iwerzon a zo hanvet *Hibernia* gant ar Romaned; *Ireland* pe *Erin* gant ar Zaozon hag *Irlande* gant ar C'hallaoued.

(2) S. Sane eo patron Plouzane; S. Ronan, patron Locronan Leon ha Locronan Kerne; S. Kenan, patron Cleder ha Plougerne; S. Seny, patron Gwiseny; S. Eginer, patron Loc-Eguiner-Plouziry, Loc-Eguiner-S. Thégonnee ha Pluvigner; S. Vezo, patron S. Noug; S. Caranteg, patron Carantec; S. Eflam, patron Plis-tin; S. Briag, patron Boulyriag; S. Brendan, hanvet gant darn Brendan ha gant darn all Brevaler, patron Loc-Brevaler ha Ker-louan; Santez Berc'hed eo patronez Loperch'ed; S. Koulm, patron Plougoulm; S. Koulman, patron Locomine, Kernevel ha S. Koulomb e Bro-Roazon; S. Fiakr, patron Gwengat; ha nag a barrezioù all, ha ma n'ema ket sent koz Iwerzon patronez enno, o deus enno da vihana, eur chapel, evel santez Berc'hed e S. The-goneg sant Jaoua e Plouvien, hag all.

zo chomet breudeur dre ar garantez a zo etrezo hag eun dudi eo gwelet e teu an eur ma c'hellint en em glevet, en em harpa hag en em zarempredi muioc'h eget biskoaz ha beza barrekoc'h a-ze da lakat da darza war dal Kelted an amzer da zont deizioù laouennoc'h eget ar re a zavas war dal Kelted ar c'hantvejou diweza tremenet.

*
* *

Goude beza gwelet ar gerentiez a zo etre Iwerzoniz ha Breiziz ha lennet *Litaniou Holl-Zent Iwerzon*, meur a hini eus hon lennerien a lavaro: « Daoust ha perag, ni ken etrezomp Bretoned, n'hon defe ket kement all? »

N'eus ket a zent er baradoz tanofoc'h o skouarn d'hor selaou eget ar re a vevas er vro ma vevomp enni hon unan.

« An den-ze, eme zant Koulm, a zo eus va bro ha rak-se eo red d'in pedi evitan! »

Ar pez a rea sant Koulm, ez-vihan, p'edo war an douar, a ra breman, ez-vras, p'ema er baradoz ha sent all Iwerzon koulz ha re an diou Vreiz a ra evel dan, e c'hellit kredi.

Perak eta ne c'hellfemp-ni ket kaout, evel Iwerzoniz, eul Litaniou da bedi sent bras hor gouenn?

Kement-se ne vefe ket eun nevezint, rag en eul levr offerenn koz, — kosa levr offerenn a zo e Breiz, skrivet etre ar bloaz 900 ha 950 ha miret c'hoaz, a drugarez Doue, en deiz a hizio, e Sant Noug, peder leo diouz Kastel-Paol, — e kaver eul Litaniou, Litaniou an Holl Zent hag a c'hellfed koulz lavaret da henvel Litaniou Holl Zent Breiz, kement all a zent eus hor gouenn a zo enno; ar pevar war nugen ano-man, da vihana, a c'heller da lenn skler awalc'h c'hoaz: S. Samsou; S. Malo; S. Brieg; S. Melani; S. Patern; S. Kaourintin; S. Gwennole; S. Patrik; S. Huelin; S. Koulman; S. Tugdual; S. Vezo; S. Laouenan; S. Gwennegan; S. Hoiardon; S. Brendan; S. Herve; S. Couenou; S. Bodmael; S. Suliac; S. Derrien; S. Seny; S. Thégonneg; S^{tes} Berc'hed.

Al litaniou-ze a veze kanet da zadorn Fask ha da zadorn ar Pantekost evit tenna bennoz sent Breiz war o filhored hag o filhorezed nevez badezet en dre ma wisket d'ezo dilhad gwenn o badiziant.

Pa laker al litaniou koz-ze kenver ha kenver gant al litaniou nevez flamm ema Iwerzoniz o paouez sevel da bedi sent o gouenn, e trid kalon eur c'helt gant al levenez o welet ema anoioù sant Patrik, sant Koulman, sant Brendan ha santez Berc'hed e litaniou sent Breiz an X^{te} kantved evel m'emaint e litaniou sent Iwerzon an XX^{te} kantved. Na pebez anoioù kaer eo eta ar re-ze hag a gendalc'h da lugerni war ar walenn aour a zalc'ho hon diou ouenn skoulmet striz an eil ouz eben da virviken!

Ma vefe litanioù koz mil bloaz levr-offerenn Sant Nougat renket a-nevez hag astennet eun draik bennak, Pi XI, war goulenn Aotronez Eskibien Breiz, ne c'hellfe ket chom heb rei d'ar Vretoned an aotre a roas warlene Beneat XV da Iwerzoniz ha neuze sent Breiz a dregernfe dalc'hmat o m'euleudi en eur c'horn pe gorn eus ar yro hag a skuilhfe p'uilhoch c'hoaz eget n'her greant beteg vremen o grasou warnomp hag en hent-se e c'hellfemp ivez kaout èsoc'h aze eur gador er baradoz e serr ar re a zo bet hor c'henvroiz war an douar-man.

J. M. PERROT.

Enor d'ar re goz

An A. J. FAVÉ

Prezeger bras an XIXth kantved.

Ganet e Plouzeniel d'an 31 a viz mae 1828, maro person e Plougerne d'an 11 a viz Ebrel 1905.

Eun droiad, e kreiz ar goañv, e oan en em gavet da vont en eun ti hag e oa kalz tud ennan: naontek e oant hag edont oc'h en em renka ouz taol evit dibri lein pa en em gavis en ti; den ne yeas ouz taol ken na zeuas an tad koz; hen-man a gemeras ar plas uhela ha, da dosta d'ezan, an daou dad, unan a bep tu, — rak daou bôtr d'ezan a oa dimezet er gêr hag o devoa peb a seiz krouadur; i hag o frijou hag o zad koz hag ar pevarzek krouadur a rea eta naontek; — ha warlerc'h, ar vugale. Unan eus ar vugale vihan a oa war an daol ha digor e galon e c'hoanteas kemeret eun tamm a-raok m'en devoa an tad koz laket e zourn er plad; met d'ar mare m'edo oc'h astenn e zourn e dad a roas d'ezan eun taol diwar e vizied gant e loa, en eur lavaret: « Charlik, lezel a ri Tata koz da gemeret an tamm kenta! » Ne oa ket bet a ezomm da lavaret diou wech da Charlik: « An tamm kenta d'an tad koz! »

— « Aman avat, emeve, ez eus kals tud! »

— « Ya! eme an tad koz, mat, sellit, n'eus hini a re ebed anezo; Doue a ro e vennoz d'eomp, dre ma ro d'eomp bugale; n'eus nemedon-me a re en ti! »

— « Asa, va Zad, eme an daou vab, c'houi n'emaoc'h ket a re 'michans!

Daoust ha n'emaoc'h ket er gêr? Daoust ha n'emaoc'h ket en ho ti? »

Hag an tad koz a lavare d'in: « Ah! gwelet a rit, Aotrou Person, me n'oun mui mat da zeurt, nemet da stanka ouz ar re all; mat, sellit, ar re-man, holl, a gar ac'hanon-me, evelato! »

Goude lein, an tad koz a lamm e dog hag a lavar an *Agimus*; an holl a respont gant devoision; ha kerkent e saver-diouz taol; met a-raok mont eus an ti, ar gwazed a c'houlennas ouz an tad koz: « Va zad, da ober petra ez aimp-ni breman? »

— « Ar re-ze, eme an tad koz a oar gwelloc'h egedon-me da betra mont; met atô e c'houlennont ouzin! »

Hag ar gwazed d'ar park hag ar merc'hed da walc'hi ar skudellou ha da skuba an ti.

Koulskoude an amzer a oa yen hag ar vugale o devoa c'hoant da vont da domma; met nikun ne yeas ken na voe ét an tad koz er plas kenta, oc'h an oaled; neuze, avat, ar vugale vihan a yeas holl en dro d'ezan; lod a jache war e vleo hir; lod all war e varo; unan all a oa war e varlenn: henman oa Charlik: « C'houi, tad koz, emoun-me, a gar kalz ar c'hrouadur-ze, evit doare! »

— « Ya! emezan, henman a vez ganen o loja! »

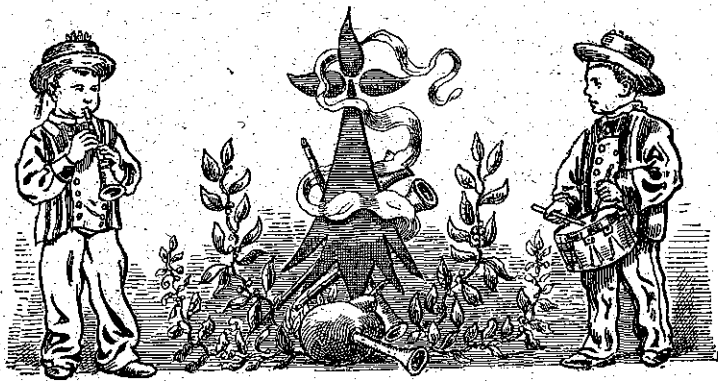
— « Pehini eo da wele te neuze, Charlik? »

— « Henman! » emezan, en eur ziskouez an hini fosta d'an tan: ar gwele kenta d'an tad koz!.....

Dâ dad, da vamm a enori
Ha da vuhez a astenni!

J. FAVÉ.

“ARVORIG” hag a vez moulet brema war 16 pajen ne zigouez ken nemet bep daou viz.

Sant Yan e Menez Arre

Me-nec'h, be- le- ien, Darn bet mer-ze-rien, Pa deu-jont 'n'hon
 bro, Ne wel-jont tro dro Ne-met tud di- roll Da- re d'en e'n goll.
 Gloar d'hon Ao- trou, 'Barr an Nen- vou! Ra vo pe- det,
 Ra vo meu- let, En hon par- roz, Deiz ha noz!

1

2

Menech, beleien,
 Darn bet merzerien,
 Pa deujont 'n hon bro,
 Ne weljont tro-dro
 Nemet tud diroll,
 Dare d'en em goll.

Sant Yan Vadezour
 'C'halvjont d'o sikour
 'Vit lakat da ren
 Al lezenn gristen
 E-lec'h oa gwechall
 Hepken techou fall.

Diskan :

3

Gloar d'hon Aotrou,
 'Barr an Nenvou,
 Ra vo pedet,
 Ra vo meulet
 En hon parroz
 Deiz ha noz !

Skoazellet gantan
 'Vel m'emomp breman
 E savjont o mouez,
 Nerzus 'n hon touez,
 Hag eun heol neve
 'Luc'has er mene.

4

'Vel ed en ero
 E pep korn ar vro,
 'Tivoan kristenien,
 Hag ar veleien
 'Veul hano Doue
 War Menez Arre.

6

Mibien ar Mene
 A garas abde
 Sant Yan Vadezour,
 D'an holl melezeour,
 D'ar gwir difenner
 Hag ouspenn merzer.

5

A-us e sanker
 Start kroaz ar Zalver :
 E-kreiz an oabl splan
 E voe an tour-tan
 A deuzas an noz
 'Galc'he hon tud koz.

7

Evel hon Patrom
 Pa vezo ezomm,
 Enepep gwallowour
 Ha pep touellour,
 Harzomp, tud divrall
 Dispont ouz ar Fall.

Yvonik PICARD.

Eur potr karantezus

— Tenva eo da benn er mintin-man, Jobig, o tiskenn eus da gampr. Ne 'z peus-te ket kousket c'houek a-hed an noz ?

— Nan, mamm, va spered a oa re zoaniet !

— Ha perak ta, potrig ?

— Er-c'hostez all da speurenn va c'hampr e kleven o ouela hon amezeien, hag hervez am eus ententet, ez eus deuet paper d'ar mestr evit lavarout d'ezan e ranko mont er meaz eus e gampr gant e vugaligou hag e bried dindan eiz dez, dilun kenta ! Eun druez e oa klevout Ermeline o ouela, o hirvoudi e doug an noz, o veski he daelou gant re he fried ha re he merc'hig trizek vloaz, Solange.

— Ar mestr a zo dilabour daou viz a zo, ha tano e tle beza ganto ar geusteuenn, ha n'oun ket souezet o klevout ez eo digouezet ar pezh a zo, rak Madam Flip a flipe he mouniz dre ma teuent ; ar rost, ar seiz hag an dantelez n'oant ket ker keit ha ma c'halle o faea. Siouaz, hirio e ra kof-moan !.....

— N'eus forz, mamm, truez am eus ouz an dud-ze, ha dreist-holl ouz Solange, ha deac'h da noz va c'halon a verve em c'hreiz o klevout he c'hlemmou truezus en tu all d'ar speurenn a zo etrezomp hon daou ha piou n'en dije ket a druez ouz eur plac'hig trizek vloaz, er skol c'hoaz, dinerz ha klanvus !

— Ha petra ri d'ezo, mabig paour ! ganez e c'hall eruout eun hevelep darvoud !

— Seblantout a ra d'in e teu a nebeudou va c'halon da domma gant tan ar garantez a zougan evit Solange ha karout a rafen dalc'her tost d'in an aelig-ze hag a zeblant beza krouet evidoun, mamm !

— Ha petra ez peus sonj da ober, mabig keaz ?

— Gwerza rin, gant hoc'h asant, va marc'h houarn nevez, ha rei a rin d'an aotrou Flip an arc'hant am bezovevan. Evelse e c'halla paea perc'henn e gampr, hag e keit-se al labour a deuio emichans d'an aotrou Flip. En hon amzer, mamm, ar paour a rank harpa ar paour, rak ar pinvidik a zo gwall digernez outan, evel a welit ! Arc'hant d'in pe er meaz !

— Va mab, da venoz a zo da veza meulet; da dad ha me a ro hon asant d'it a greiz kalon ; met arabad e vezo d'it dont d'en em glemm ouzomp pa 'z pezo gwerzet da varc'h-houarn, rak n'ouzon ket pe da vare ez pezo eun all, pôtr !

— Petra ne rafen ket evit Solange, mamm !...

Antronez familh Flip a oa o kafea e ti Jobig, hag a nebeudou ar pôtrig karantezus a lavaras : « Ne ouezit ket, aotrou Flip, ha souezet e vefoc'h, marvad, pa glevfot petra 'n dens great va mab Jobig er mintin-man.

— Petra 'z peus grêt, ta, Jobig ?

— Gwerza va marc'h-houarn, aotrou Flip !

— Ha goude, pôtr ?

— En noz all em oa klevet ac'hanoc'h holl o ouela hag o lavarout e rankec'h mont kuit eus ho kampr. O veza ma oac'h dilabour sonjet em oa ne c'hallec'h ket paea ar perc'henn, setu mar kirit breman aman, didrouz, etrezomp, e c'hallan rei d'eoc'h ar pevar-c'hant lur am eus bet evit va marc'h-houarn ; va mamm ha va zad eo o roio d'eoc'h mar kirit o c'hemerout, aotrou Flip.

— Ya, a galon vat eo, a lavaras tad Jobig, o kinnig d'an aotrou Flip pevar damm paper a gant liur pep hini.

— Ne ouezan ket penaoz ho trugarekat, aotrou Robig, rak edomp o vont da goueza war ar ru, ha c'houi ho peus hon dalc'het en hor c'hampr, trugarez d'eoc'h evit va familh abez, ha raktal e kasan d'ar perc'henn an tri miziad kampr a dlean d'ezan. Pa deuio al labour da veza adarre mat, e roin d'eoc'h hoc'h arc'hant, aotrou Robig.

— Ya, ya, pa vezo eaz d'eoc'h dioueret, aotrou Flip !

.....
.....
.....
Dek vloaz goude, an aotrou Flip a erruas gantan eus ar Bresil eul lizer hag a gemenne d'ezan mont timad d'ar gear vras eus ar vro-ze, hanvet Pernambouc. da gerc'hat pevar-c'hant mil lur, chomet e dilerc'h Ferdinand Flip, marvet eno eur miz a oa, hep kar na par.

Jobig ha Solange, d'ar mare-ze, a oa o daou o vont da zimezi an eil gant egile, ha daoust ma oa ar plac'h yaouank

kalz pinvidikoc'h eget he dousig, hi her c'hemeras evelato da bried, hag a lavaras d'ezan : « Pa oan paour, pa oan o vont da veza stlapet war ar ru, ez peus roet d'in kement az poa, hag hirio, Jobig, me a zo dleet d'in rei d'it ivez kement am eus ! Abaoe hor bugaleach en em garomp, ha beteg hon tremenvan ec'h en em garimp, er binvidigez koulz hag er baourentez ! »

Breman emaint o daou o talc'her eur c'hemwerz bras e Brest ; vad a reont d'ar paour e koun eus paourentez o yaouankiz.

Loeiz ar Floc'h,
Bodilis.

TRO AN AVEL

I

Eur bar avel, euz beg ar Raz,
A dosta a dreuz ar mor braz.

II

Da gement pesketour her gwel
E c'hop : De eo, dispieg ar gwel.

III

Dre ar mésiou e yud goude :
Var zao, pôtréd, 'ma goulou de.

IV

D'ar c'hillok c'hoaz hanter gousket
E lavar : Kan, na zale ket.

V

Ha d'ar gwez sioul er c'hoat : Poent eo,
Hejit, eme, hejit ho pleo.

VI

D'al labous kludet war ar skour :
Distag brema eur zounik flour.

VII

A ziouc'h ar pennou ed e nij :
Grit « bonjour » d'ar mintin, mar plij.

VIII

Eat betek tour an Iliz veur :
Dihun, kloc'h braz, ha sko an eur.

IX

Er vered, deuet trist neuze :
Pas c'hoaz, tud keiz, kouskit aze.

J. L'Helgoualc'h.
O. M. I.

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Arvest

Kenta medesin. — Hunvreoù penaoz a rit ?

Kerlaban. — Hunvreoù penaoz ? Hunvreoù penaoz ? Na pebez marvailhou drol a zo ganeoc'h c'houi !

Kenta medesin. — Lampr eo ho korf ?

Kerlaban. — Lampr eo va c'horf ! Lampr eo va c'horf ! Roit peoc'h d'am penn; ne gomprenan ket ho koulennou tamm ebed; gwel eo ganen eva eur banne.

Kenta medesin. — Gortozit, gortozit ! Ni a zo o vont da studia hoc'h affer dirazoc'h hag e leac'h mont e latin, ez aimp e brezoneg, abalamour d'eoc'h da entent gwelloc'h ac'hanomp.

Kerlaban. — Petra zo ezomm da studia evit dibri eun tamm ?

Kenta medesin. — O veza ma ne c'heller para klenved ebed heb anaout mat anezan da genta hag o veza ma ne c'heller ket anaout mat anezan heb sellet penaoz eo deuet hag e pe stad e laka ar c'hlanvour, e teurvezoc'h va lezel da zisplega dirazoc'h, berra ha freasa ma c'hellin, va doare da welet diarbenn an den-man.

Me lavar eta ema breman dindan eur barr follentez a hanvomp melkoni felc'hek, unan eus ar follentezioù diêsa da barea ha ne c'hell nemed eun Eskulap evel-doc'h dont a-benn anezi.

Gervel a ran melkoni an den-man melkoni felc'hek, evit dispartia anezi diouz an diou velkoni all, rak Galian vras a lavar ez eus teir velkoni dishenvel an eil diouz eben, unan en empenn, eun all er galon hag eben all, izelloc'h, er felc'h.

Eaz eo gwelet eo an den-man taget gant ar velkoni a lezhanvomp felc'hek ; n'ho peus nemed sellet ouz an dristidigez-ze a zo war e dal, ouz ar rusder a zo war e zaoulagad, ouz an difisians hag an aoun-ze en deus rak an holl hag e weloc'h enat warnezan ar pevar merk a c'houlenn an doktor Hippokrat evit ar velkoni felc'hek !

Ha breman, p'eo gwir klenved anavezet a zo hanter bareet, rak

ignoti nulla est curatio morbi,

eo red gwelet petra vefe mat da ober d'an Aotrou.

Ha da genta unan, p'eo gwir ar pezh a zo bet penn-abeg brasa e glenved eo ar goad deuet da bouloudenna, me gred e vefe mat, e wada allies; digeri d'ezan gwazien vras e dal ha rei spurjou d'ezan da nevezi e c'hoad ;

kanerien dispar ha marvailherien laouen a vije mat da gaout ive war e dro.

Setu va doare da welet; deoc'h c'houi breman da gomz. **Dixi !....**

Eil medesin. — Goude an holl draoù skiantek ho peus lavaret, pec'hed e vefe d'in digeri va ginou. Kavet ho peus ar c'hlenved en deus an Aotrou, pe ma n'en deus ket anezan, eo red d'ezan e gaout, kement all a dragu kaër ho peus lavaret diwar e benn. Kavet ho peus al louzeier a oa red ;

Manibus et pedibus descendo in tuam sententiam ha n'am eus netra da ober ken nemed kinnig va gourc'hemennou d'an Aotrou evit ar chans vat en deus bet da goueza etre ho taouarn.

Eun dra' all, koulskoude, ne vefe ket fall ken nebeut; lakat war benn an Aotrou eur palastr holen; an holen eo a zigas furnez ha rei d'ezan, araok an holl louzeier all, eun tammik lavamant. Evelse, red eo esperout, e teuimp abenn da barea ar c'hlanvour evel m'eo ho c'hoant ha va hini.

An A. Kerlaban. — Aotronez, eun eur a zo emañ ouz ho selaou; daoust ha da ober goap ac'hanon eo oc'h deuet aman ?

Kenta medesin. — Nan ! Aotrou ! Ni ne reomp goap ouz den ebed.

Kerlaban. — Petra eo an holl draoù-man, ha petra glaskit gant ho sorc'hennou hag ho pidanellerez ?

Kenta medesin. — Ah ! lavaret traou d'an dud, setu eur merk all evit anaout gwelloc'h e glenved ha dont a c'hell da gemeret evit atao ar voazamant fall-ze !

Kerlaban (outan e-unan). — Gant piou emañ-me aman ?

Tuffal a ra a-gleiz hag a-zehou diou pe deir gwech.

Kenta medesin. — Eur merk all, beza o tuffal dalc'h mat atao.

Kerlaban. — Roit peoc'h d'am penn ha deomp ac'hanen !

Kenta medesin. — Eur merk all c'hoaz, beza diês e peb leac'h.

Kerlaban. — Petra glaskit war va zro-me, mil gutez !

Kenta medesin. — Parea ac'hanoc'h, hervez m'eo bet gourc'hemennet d'eomp.

Kerlaban. — Parea ac'hanon ?

Kenta medesin. — Ya !

Kerlaban. — Gedit ma vezin klanv da genta !

Kenta medesin. — Ah ! c'houez fall a zo gant ar c'hlanvour pa ne wel ket e glenved !

Kerlaban. — Ma n'eus ket a c'houez falloc'h ganeoc'h muioc'h n'ez eus ganen-me, eo brao d'eoc'h. Me, avat, par exemple, n'am eus ket a aoun ouz hen lavaret d'eoc'h, a zo ker yac'h ha n'eus fors piou !

Kenta medesin. — Ni a oar gwelloc'h egedoc'h, 'mi-chans, p'eo gwir ez omp medesined dre hor micher.

Kerlaban. — Mar doc'h medesined, e ran foutre ac'ha-noc'h hag eus ho medesinerez !

Kenta medesin. — Mardandoustik, an den-man a zo eun tam mat folloc'h eget n'hon divije kredet !

Kerlaban. — Va zad ha va mamm n'o deus biskoaz great implij eus louzou ebed ha maro int o daou ha n'eus bet medesin ebed biskoaz war o zro !

Kenta medesin. — N'oun ket souezet, p'eo gwir o deus eur mab hag a zo foll (*d'an eil medesin.*) N'eo ket awalc'h kaoziou; louzaouomp anezan buhan; setu aze unan hag a c'hello trugarekat ac'hanomp estreget eur wech, ma c'hellomp digas e skiant vad d'ezan er dro.

(*Ar vedesined a ya er-meaz.*)

X DIVIZ

Kerlaban. e-unan

Kerlaban. — Petra 'n diaoul a c'hoarvez gant an dud-man ? N'oar ket fur awalc'h dre aman, 'm euz aoun ! Biskoaz n'am eus gwelet kement all.

XI DIVIZ

An O. Kerlaban, an Apothiker, an daou Vedesin

(*Azeza ha sevel a reont diou pe deir gwech da zaludi an A. Kerlaban — Kerlaban a zav bep wech da zaludi anezo d'e dro.*)

An Apothiker (*e zeringen gantan.*) — Aotrou, setu aman eun tammik louzou, eun tammik louzou, a rankit da gemeret, mar plij, Aotrou !

Kerlaban. — Me ? Ha ! ha ! ha ! Ah ! ya ! emaoch en em gavet !

An Apothiker. — Gourc'hemennet eo d'eo'h, Aotrou, gourc'hemennet eo d'eo'h, gourc'hemennet eo d'eo'h !

Kerlaban. — Gwelet e vo great piou eo ar mestr !

An Apothiker. — Kemerit anezan, Aotrou, kemerit anezan; ne rai poan ebed d'eo'h, ne rai poan ebed d'eo'h.

Kerlaban. — Ah !

An Apothiker. — Da walc'hi ho tiabarz, Aotrou, da walc'hi ho tiabarz; kemerit, Aotrou, evit distanka eo, evit distanka eo !

Kerlaban. — Na pebez torrou-penn ha torrou... reor ouspenn.

(*Lakat a ra e dog war e benn, hag e red ermeaz; ar vedesined a red war e lerc'h hag e tizro dre an tu-all war leuren an teatr; eno kav an Apothiker a oa ouz e c'headal.*)

Ar c'henta medesin. — Kemerit an dra-ze, Aotrou, kemerit an dra-ze, ne rai droug ebed d'eo'h; ne rai droug ebed d'eo'h !

(*Kerlaban a gemer eur gador d'en em zifenn hag a ya er meaz adarre, d'ar red, kador hag all, an Apothiker oc'h harpa e zeringen ouz ar gador en deus kemeret Kerlaban d'en em zifenn.*)

J.-M. P.

(*Da heuilh.*)

KANAOUENN AN EOSTIG

Tio ! Tio !
Noz eo.
Den ne gleo,
Kousket eo,
Mut, mut, mut
Eo an dud.
Trouz ebet
Dre ar bed
Nag er c'hoajou
Nag er meaziou,
Nemet trouz an delienn
O krena gant an ezenn,
Nemet chas o yudal
E kreiz an noz tenval,
Nemet trouz ar raned
El lagenn o koagal
Gant o mouezioù raoulet,
Nemet hekleo dour ar ribin
O koueza var rod ar vilin.

Tio ! Tio !
Koulz eo,
Kanomp, kanomp,
En dra c'hellomp
Meuleudi da Zoue
Pa 'z eo deut ar mare
Ken na deut ar heure.
Kanomp ken na dregerno
Ar menezioù tro-war-dro,
Kanomp gant eur vouez seder
Bleuniou an nevez amzer,
An deizioù digoumoul
Hag an nosvezioù sioul.
Tio ! Tio ! Tio !
Dillo ! Dillo ! Dillo !
Eul lamm diwar ar skour,
Hag eur c'houzougad dour
Ma kanin gant eur vouez fiour
Evel morse ne gléfol gour.

Tio ! Tio ! Tio !
Dao en dro !
Mut, mut, mut,
Eo an dud.
Sut ! Sut ! Sut ! [you,
Kanomp, kanomp bolz an nen-
Hag e stered a villerou,
Gant Doue evel goulou
Renket a-zioc'h hor pennou
Vit frealzi hor c'halonou !
Kanomp pa 'z eo ken kaer an
Kanomp ar Baradoz, [noz,
Gwel ! al loar a lugern,
Hag a red en oabl glaz
Evel eur c'heler braz,

Ar c'hoad holl a dregern
Gant va c'hanaouennou,
You ! You ! You !
Kanomp var zouar Breiz
Ken na darzo an deiz.

Tio ! Tio !
Petra eo ?
Var ar brank
Va c'halon a vank,
Va mouezik paour a gren,
Ne c'hellan mui he ren.
Koad ha gwez a dro...
Petra eo ?
Marteze ar maro
Gwech kreiz ar c'han e sko...
Nan, n'eo hepken
Nemet eur fallaenn

Deut oun a bell,
Nijet oun dreist ar brezel
Evit dont da Vreiz-Izel,
Gwelet em euz
Kannou ha freuz,
Keariou dismantret,
Bleizi kounnaret,
Koajou diskaret,
Douarou aret
Ken oun bouzaret
Gant trouz an tennou.
Va c'halon glac'haret
Ne c'hell mui herzel,
Red eo mervel !
Yud ! Yud ! Yud
Eo an-dud !

Tio ! Tio !
C'hoaz oun beo !
Eur boum-kan raok koueza,
Eur boum-kan diveza :
Meulomp araok mervel
Soudarded Breiz-Izel,
Kalonek er brezel,
Kanomp a vouez uhel,
Kanomp en eur dridal :
Enor da Vreiz Bro-C'hall :
Ha malloz d'an dud fall,
Gwasoc'h eget chatal
A glask he diskar
D'an douar.
Tio !

Bleiz-Nevet.

Spered ar re all

QUINTUS HORATIUS FLACCUS

(65-8 a-raok hor Zalver)

Horatius ne oa ket eus a li-gnez uhel; met e dad eñ doa eur vieher vat evit doare, rak ar potr a reas e studi, ha mont a c'hellas zoken da gear « Athèna » (1) evel ar bôtred a ouenn vras.

Eno edo pa en em gavas Brutus (2) da glask soudarded evit adsevel ar Republik, en Itali: Horatius a heuilhas anezan gant kalz a re all. Ar Republikaned a voe tree'het.

gant mignoned an Impalaerien; met Horatius o veza ma ne oa ket anavezet a voe espernet.

Pa zistroas en e vro goude ar brezel, e dad a oa maro, hag e beadra a oa bet laeret d'ezan gant ar c'houarnamant. Klask a reas labour evit gounit e vuhez: ne gavas netra da blijout d'ezan.

Neuze e stagas da ober rimadellou goapaüs meurbed evit tud vras e amzer: en taol-ze avat en doa kavet an doare da denna warnan sellou an dud. Mignon e teuas da veza da Virjil, eur barz hag a gomzimp anezan eur wech all, ha dre hennez e c'hounezas karantez Mesenas, ministr an Impalaer, ha karantez an Impalaer e-unan.

Ne glaskas ket an enoriou: ne c'houlenne nemet ar peoc'h, evit skriva...

Eun den kasaüs

Mont a rean, eun dervez, war an Hent Sakr (3), hag, evel kustum, va spered a oa touellet gant tra pe dra: dievez-holl e oan.

A-benn d'in e teu eun den — e hano hebken a anavezant — hag a lavar d'in en eur gemeret va dourn:

— « Penaos ema ar bed ganeoc'h, va gwella mignon? »

(1) Kear-benn bro ar C'hresianed.

(2) Unan eus muntreien Cesar.

(3) Unan eus ar ruiou anavezeta e Kear Rom, en amzer goz.

— « Mat-tre, evit brema », emeve; « ha ganeoc'h? » Dont a ra d'am heul. Ha me da c'houlenn outan:

— « Eun dra bennak ho peus da ober ganen, martreze? »

Hag hen d'in:

— « Anaout a rit ac'hanoun, michans: me ivez a zo-barz eveldoc'h! »

— « Muioc'h a ze e prizan ac'hanoc'h! »

Poania a ran goulskoude da dec'het diouz ar rann-dounen-se. Gwech e chachan ganen va skasoù, d'ar red, ha gwech, a greiz holl, e choman a-zav krenn, evit komz e pleg skouarn va mevel: an dour-c'houez a red warnoun azalek ar penn beteg an treid.

Teod va den a ya en dro evelkent: ne baouez ket da ouroullat d'in diwarbenn kear ha tro-war-dro; pa wel ne daolan evez ebet ouz e yarvailhou, e lavar:

— « C'hoant bras ho peus, marvat, da dec'het diouzin; eur pennadik zo e welan an dra-ze. Koll a rit ho poan: ne zispegin ket diouzoc'h; penn da benn ez in d'hoc'h heul. Da belêc'h ez it breman ac'hanen? »

— « Ne dalv ket ar boan d'eoc'h koll hoc'h amzer! Mont a ran da welet unan ha ne anavezit ket anezan. En tu-all d'an Tibr (1), pell-pell du-ze, eman o ehom, tostik da liorzou Cesar (2). »

— « Mat eo »! emezan; « n'am eus netra da ober; ha n'am eus aoun ebet rag ar bale! mont a rin ganeoc'h beteg eno. »

Va diousskouarn a gouez evel re eun azenn ginet pa zoug war e gein eur beac'h pounner.

Hag hen a gendalc'h da ranellat:

— « Ma ne fazian ket, n'eo ket Viscus eo a vezo hokwella mignon diwar-vreman, na Varius kennebeut. Piou 'ta, e gwirionez, a ra muioc'h a rimadellou egedoun ha piou a ra anezo buanoc'h? Skanv eo va zroad evit an dans; ha poan a ra da Hermojen klevet va mouez dudius. »

Tro a gavan aman da drouc'ha e gomz:

— « Eur vamm ho peus martreze, ha kerent hag a gemer enkreiz gant ho yec'hed? »

— « Den ebet, emezan; laket em eus anezo holl er bez! »

Gwell a-ze evito! Ha me, siouaz, a zo c'hoaz beo! Skolta warnoun an taol diveza! Deuet eo, a gredan, ar mare-diveza eus va buhez; eur zorserez koz eus bro ar Sabin (3) he doa lavaret, pa oan bihannik, goude beza laketa he dinsou (4) da drei en eur jarl (5):

(1) Eur ster hag a dremen dre Rom.

(2) Eun hano roet d'an Impalaerien e Rom.

(3) Ar vro-ze a zo e kreiz an Itali, testik da Rom.

(4) E galleg: « Dès à jouer »; (5) urne.

« Ar bugel-ze », emezi « n'en deus da gaout aoun na rak poezoun, na rak kleze ean enebour; ober fae a c'hell war ar pistigou, ar paz, an uriou (1) ; da ziwall en deus avat diouz an abegerien: unan eus an dud kasaüs-man a dle lakat anezan da zizec'ha war e dreid! Ma ves fur e tec'ho diouto pa vezo deuet oad d'ezan! »

Edomp wardro templ Vesta (2) da zek eur bennag diouz ar mintin: va den a oa red d'ezan dale eno pe goll eur prosez.

— « M'ho peus karantez evidon », emezan, « deuit ganen da rei skoazell d'in. »

— « Me ? Kentoc'h mervel eget dale aman an dis-terra amzer: ne ouzoun seurt diwarbenn al lezennou, ha mail-bras eo d'in redet d'al lec'h am eus lavaret d'eoc'h. »

— « Setu aze eur gudenn! petra rin me? Koll va frosez pe guitaat ac'hanoc'h ? »

— « Kuitaat ac'hanoun, na petra ta ! »

— « Nann », emezan; hag hen da gerzet em raok. Evidoun-me, ne glaskan ket stourm ouz eun den kalz krenvoc'h egedoun: kerzet a ran war e lerc'h.

Hag an diviz etrezomp a gendalc'h :

— « Penaos », emezan, « e vezit digemeret gant Mesenas ? »

— « Mesenas », emeye, « ne fell ket d'ezan digemeret kalz a dud: eun nebeudik hebken, ha mat a ra ! »

— « Ha gwir ? Met c'houi a gav an tu da zigouezout mat. Eur skoazell c'halloudus e vijen evidoc'h, eur mignoun c'houek, ma karfec'h ambroug ac'hanoun beteg ti *Vesenas*: me fell d'in mervel ma ne lakan ket an holl da gila dirazoc'h. »

— « Ne anavezit ket an ti-ze, 'm eus aon; n'eus hini 'bet renket koulz; eno, an traou ne 'z eont ket evel ma kar d'eoc'h: eno, n'ema ket an eil o klask rei lamm d'egile; eno ne vezin biken diskaret gant eun all pinvidikoc'h pe zesketoc'h egedoun; eno pep-hini a zo en e renk ! »

— « Souezus bras eo ho komzou, ha poan am eus ouz ho kredi ! »

— « Gwir eo goulskoude ».

— « War gresk ez a, ouz ho klevet, ar c'hoant am eus da veza anavezet gant Mesenas. »

— « M'ho peus kement-se a youl da c'hounid karantez Mesenas, na gollit ket kaloun. Gouzout a ra e c'heller dont a-benn anezan, ha setu perak ne ra ket eun digemer mat d'an holl en troiou kenta. »

— « Me a ouezo en em jacha: tud e di ne zaleint ket da veza gounezet dre arc'hant; digemeret fall hirio, ne fallgalonin ket; klask a rin an dro; en em gaout a rin

(1) E galleg : la goutte.

(2) Doueez an fan, hervez ar Romaned.

war e hent; en em lakaat a rin e-touez e ambrougerien. N'eus netra heb poan war an douar-man. »

War ar gomz-se, Fuscus Aristius, unan eus va mignoned, a en em gav ganeomp: hen a anavezete mat va den. Eun tammik ehan a reomp.

— « Eus a belêc'h e teues ? » emeye.

— « Ha te », emezan, « da belêc'h ez es ? »

Goude m'en deus respontet d'am goulen, me a stag da binsat anezan, da waska d'ezan e zivréc'h gant va meudou: hen ne ra van ebet; neuze e ran aroueziou gant va fenn, gant va daoulagad, evit goulen digantan ten-na ac'hanoun eus a zaouarn an den kasaüs; va mignon, eur farser, a c'hoarz d'in ennan e-unan, heb diskouez netra: droug a laka ennoun.

— « Kleo ta », emeye, « eun dra bennak az poa da lavaret d'in e kuz: daoust ha n'ez peus ket ankouna-c'hêt petra oa ? »

— « Nann avat », emezan, « met eun dro all gwelloc'h a gavin d'hel lavaret. Hirio eman an tregontvet sadorn (1); ne fell ket d'it, michans teurel dismegans war ar Juzevien baour ? »

— « Diskredik awalc'h oun war an traou-ze. »

— « Evidoun-me », emezan, « n'oun ket ken dizoan ha te. Me a zo evel eun den eus ar bobl war ar poent-se. Na damall ket ac'hanoun: eur wech all ni a gomzo. »

Dervez ebet n'eo bet ken tenval va fenn hag en dervez-man.

An trubard a dec'h diouzomp, hag a laosk ac'hanoun etre daouarn va bourreo.

Pebez eurvad! Enebour va bourreo a zeu a benn d'eomp.

— « Ac'hanta, pez-fall! da belêc'h emaut o vont ? »

Komz a ra gant eur vouez krenv na rok. Diganen-me e c'houlenn: « Asanti a reoc'h dont ganen da dest ? » Ha me a ziskouez d'ezan e roen va asant. Neuze e tenn va den gantan dirag ar barner: safar a zao; an dud a zired a verniou.

En em denna a c'hellan evelse, saveteet gant Apollon (1).

(Satires I, ix).

Troet eus al latin gant Lan ar Bunel.

(1) Sadorn eur yun bras evit ar Juzevien.

(2) Hervez ar baganed, Apollon, mab da Yaou, a oa doue an heol hag ar sklerijenn, doue ar verzoniez, ar zoniri hag an ijimou-kaer.

Ar gloaziou

Gloaziou ha gloaziou a zo ; gloaziou a zo heb gwad ha gloaziou a zo gant gwad ; er gloaziou heb gwad ar c'hroc'hen n'eo ket roget ; gwad blonset a c'hell beza met ar gwad ne red ket er maez eus ar c'horf ; peurliesa ar re a vez war dro ar re c'hloazet ne ouezont ket an doare da entent outo hag en hent-se ez eo red gervel ar medesin trumma ma c'heller.

Da c'hedal ma teu ar medesin an den gloazet a vezo gourvezet ; eur gwele fresk a vezo aozet d'ezan ; dour a vezo bervet ; lienennou a vezo klasket ; ma 'z eo semplet an den gloazet e vezo roet d'ezan kafe, the, gant sukr ha gwin ardant ; divoutonet e vezo d'ezan e zilhad ma tenno êsoc'h a-ze e hañan ; frotet e vezo e izili gant odivi kamfret ; skoet e vezo e kleuz e zaouarn hag e dreid koulz ha war e benn gant eun torch gleb.

Tennet e vezo an dilhad diwar an ezel gloazet ha ma ne c'heller ket o zenna e vezint disc'hriet pe drouc'het.

Eur pansamant gant ouat ha lien a vezo laket war ar gloaz ; ar medesin a lavaro d'eoc'h petra da ober oust-penn pa vezo bet oc'h ober e weladenn.

Ma teu gwad euz ar gouli arabad eo kregi ennan gant daouarn louz na lakat netra da steki outan.

Goude beza gwalc'het an daouarn gant dour tomm ha savon, lakat « *teinture d'iode* » en dro d'ar gloaz ha war ar gloaz e-unan ma n'eo ket re vras.

Ma 'z eo bras teuler warnan dour oxygenet hag ober d'ezan eur pansamant nevez. Pansamanchou fresk hag êz da implija a vez kavet da brena en apotikerez ; mat e vefezoken kaout eun nebeut pansamanchou evelse atao e peb tiegez war ar maez.

Ma n'ho peus na « *teinture d'iode* », na dour oxygenet, lakit dour da virvi ; lezit anezan war an tan wardro ugent munut, gant hoalenn ebarz ; eul loaiad vihan evit eul li-trad dour ; lakit eun tammik lien da virvi en dour sall-ze ; lezit anezan da yena goudeze ha taolit anezan ez-klouar c'hoaz war ar gloaz, heb her gwalc'hi, ha lakit goudeze al lien war gorre, en eur gregi ennan, avat, nemet an nebeuta ma c'helloc'h ha c'hoaz dre ar c'herniel. War al lien gleb-ze lakit ouat ha lurellit.

Ma teu re a c'hwad abalamour ma 'z eus bet trouc'het eur wazienn bennak, stardit al lurell ha ma kendalc'h da wada goude starda mat eo red awechou liamma an ezel uheloc'h eget ar gloaz etre ar c'horf bras hag ar gloaz.

Pa deu ar gwad eus ar c'horf bras n'eus netra da ober remet starda ar pansamant gwella ma c'heller ha mont dillo da c'hervel ar medesin. Da c'hedal ma teuo derc'het

an ezel uhel goude ar pansamant nemed ehana a rafe ar gwad da redet.

Ral eo e vefe ezomm da lien an izili gloazet nemet bras e vefe ar gloaziou evel ar re a vez grêt pa vezer o labourat wardro mekanikou bras evel an dournerezed.

L. D.

Breuriez ar Feiz

EIL PENNAD

Penaoz eo bet savet Breuriez ar Feiz ?

Eur skrivanier brudet bras, er c'hantved tremenet, hag a oa ive eur c'hristen euz an dibab, a lavar ne c'heller ket entent mat penaoz eo bet savet Breuriez ar Feiz ma ne weler ket dorn an Aotrou Doue el labour-ze : ya, dorn Doue hag a zibab an distera euz an dud evit ober an traou brasa, an traou kaera, an traou padusa. Lemit kentoc'h.

Er bloaz 1815, an Aotr. Dubourg, Eskob an Orleans-Nevez, en Amerik, a zistroe euz a Rom. En em gavet e Lyon, e komzas gant eun itroun devot bras, an Itroun Petit, diwar benn eur Vreuriez da zavel evit pourvezi, gant eun aluzen a bevar real ar bloaz, da ezommou an eneoù en e Eskopti. An aluzennou a zastumas evelse an Itroun Petit ne rajont ket — pell ac'hano zoken ! — eun tenzor a briz braz : Doue goulskoude a vennigas an aluzenn-ze, a oa, e gwirionez, diner an intanvez.

Pevar bloaz warlerc'h, eur vaouez all euz kear Lyon, an dimezell Paolin Jaricot a resevas digant he breur, Kloareg e Kloerdi Sant Sulpis, e Paris, eul lizer hag a lavare d'ezhi dienez spountus hag ezommou bras ar Misionou a ziaveas-bro. Pa lennas kement-se, an dimezell a yeas bihan he c'haloun. Sevel a reas etouez artizanezed kear Lyon eur gest a eur gwenneg bep sizun evit Kloerdi ar Misionou a ziaveas-bro. Daou vil lur a voe dastumet an dro genta ha kaset da Baris evit beza rannet etre misionou bro an Azii.

An diou Vreuriez, hini Paolin Jaricot hag hini an Itroun Petit, — en em unanas nebeut bloaveziou goudeze : ha setu penaoz. Daouzek kristen mat euz kear Lyon en em glevas etrezo hag a lavaras e vije hiviziken astennet aluzennou ar Vreuriez d'an holl visionou katolik dre ar bed ha digoret ar Vreuriez d'an holl

dud a volentez vat. An dra-ma a c'hoarvezas d'an 3 a viz Mae 1822, deiz Gouel ar Groaz Santel: hag an deiz-ze Breuriez ar Feiz a oa diazezet evit mat. — N'am euz gellët rei nemet eun diverradur hebken diwar benn ginivelez Breuriez ar Feiz; awalc'h eo, me zonzj, evit ma c'hellimp lavaret eo labour an Aotrou Doue.

Brema, en eur rei eun taol lagad war ar bed holl e welimp penaoz ar « c'hreunennig sezo, ar bihana euz an holl hadou, a zo deuet da veza eur wezenn gaer hag en he skourrou holl labousedigou an Nenv a c'hell kaout o c'hud. »

Harpet var aotreadur an Tad Santel ar Pab, ar Vreuriez nevez a yeas heb dale dreist arzou ar Frans. Rouantelez ar Piemont he digemeras da genta; goudeze ar Beljik (1825), rouanteleziou an Itali, an Allmagn hag ar Suis (1827); Bro-Zaoz (1836); ar Holland hag ar Portugal (1837); Stadou Unanet an Amerik, ar Spagn hag an Aotrich (1839); an Amerik Izela (1840).

Ha pebeuz hent great abaoe kant vloaz! Breuriezioz nevez a zo ganet hag a ro d'ar Visionerien eur skoazell nerzusoc'h. E 1843, e voe savet « Breuriez ar Vugaleach Santel », e galleg ar « Sainte Enfance »; evit bañezi, prena ha sevel hervez al lezenn gristen, bugaligou ar baianed; ar Vreuriez-ma — anavezetoc'h hag a gals var ar meaz eget ar breuriezioz all savet abaoe, — a ra d'ar vugale entent gwelloc'h petra eo labour ar visionerien, penaoz skoazella anezo: e gwirionez, ar « Sainte Enfance » eo dor-dal Breuriez ar Feiz.

Taol lagad war an Europ

E 1800, Bro-Zaoz he devoa 120.000 a gatoliked; e 1910, e oa 2,190.000 anezo evit Bro-Zaoz hebken; ha 5.500.000 evit impalaerded Bro-Zaoz en e bez. — Epad meur a vloaz Breuriez ar Feiz a zikouras an Iliz katolik da zavel adarre war he zreid e Bro-Zaoz. Ar memes tra a ra evit an Danemark a welas diskaret er bloaz 1847, al lezennou douget eneb ar gatoliked; evit ar Sued hag an Norweij o deuz ive skanveat beac'h al lezennou e kenver hor Breudeur.

En Allmagn hag er Prus, e penn kenta an XIXth kantved, e oa wardro 6 millioun a gatoliked; er bloaz 1890, e oa 12.767.360 anezo hag o niver a zo eat kalz war gresk abaoe. Er bloaz 1901, an Allmagn gant he c'holoniou a reseve digant ar Vreuriez 76 dre 100 euz an aluzennou a roe.

E broiou ar « Baikan », koulz hag en Turki, ar brezelioz hag an dispac'h o deuz miret ouz ar visionerien da ober ar vad o devoa c'hoant da ober; goulskoude nag a skolioz, nag a hospitalioz a bep seurt savet er broiou-ze!

En Azii

Mision Bro ar Pers, digoret a nevez er bloaz 1840, he doa, e 1918-1919, 10 Misioner euz a urz al Lazaristed, 30 beleg euz ar Vro, 12 evit ober katekiz ha 10 leanez. Ha goulskoude nag a boan n'he deuz ket bet ar mision-ze da c'houzanv! Pevar misioner, hag an Eskob en o zouez, a voe lazet gant 30 beleg euz ar Vro ha demdost da 8.000 kristen.

E bro an Indez hag ar Birmani, ez eus bet savet 42 Eskopti; er Chin, 52 eskopti gant 1.350 beleg euz an Europ ha 936 euz ar vro; er Japon, ez euz 4 Eskopti; er C'horee, 2 Eskopti; en Tonkin, 7 gant prefektur abostolik Lang-Son; ar C'hochinchin he deuz 3 Eskopti; ar C'hambodj, al Laos, ar Siam ha Malacca, o deuz o Eskob gant beleien euz an Europ hag euz ar Vro.

An Oseani a zo brema goloet a bez gant Misionou a zo bet skoazellet hag a zo skoazellet c'hoaz an darn vrasa anezo, gant aluzennou Breuriez ar Feiz.

Bro an Afrik

Bro an Afrik euz an eil penn d'egile, euz an eil tu d'egile, he deuz resevet hag a reseo kelou mat an Aviel digant Misionerien a bep urz: pa zeller penaoz eo rannet ar Vro etre an holl visionerien, e chomer sebezet. Kavout a rafec'h eno da nebeuta 22 urz a visionerien, a zo skoazellet gant Frered pe leanezed: ar Visionerien-ze a zo euz Franz, euz ar Beljik, euz an Itali, euz Bro-Zaoz, euz an Allmagn.

Enezen vras Madagascars a resevas he misionerien er bloaz 1860. Hirio e kaver eno 6 Eskob, 150 beleg, 60 frer pe wardro, 1.570 a ra katekiz hag ouspenni 200 leanez; ha niver ar gatoliked a ya dreist 200.000.

Bro an Amerik

E bro ar C'hanada ez euz eur Vreuriez hag a ro skor d'ar parrezioz paour euz ar Vro. Breuriez ar Feiz ne ro he aluzennou nemet d'ar Visionerien a zo e tu ar c'huz-heol pe e tu an Hantez Noz, er Manitoba, er Athabaska, er Mackensi, e Keevatin, en Yukon, en Alberta, er Saskatchewan; er C'holombi. Harpa a ra ouspenni Misionou an Eudisted war ribl mor Hudson.

E nep bro marteze niver ar gatoliked n'eo eat ken buhan war gresk hag e Stadou Unanet an Amerik: gwir eo kalz katoliked euz an Europ a zo deuet da joum er Vro-ze. Evit ar bloaz 1920, setu an daolenn a ro « ar Rener Katolik », moulet e New-Iork: 15 Arc'heskob (2 Gardinal); 94 Eskob, 21.919 beleg; 17.735.553 a gatoliked, ha c'hoas ne niverer ket ar

gatoliked a zo er c'holoriou. Kazetenn ar Misionou Katolik, e niveren miz Genver 1921, a lavare e oa evit ar wech kenta ar Gatoliked e penn an holl relijionou all: er Vro-ze ez euz 169 relijion: ar gatoliked a zo 25 millioun anezo Madou an Iliz er Stadou-Unanet a dalv wardro 2 villiard hanter. Kristenien Lyon a oa douget da Stadou-Unanet an Amerik: katoliked ar Vro-ma n'int ket bet dianoudek, pell ac'haño: roët o deuz da Vreuriez ar Feiz aluzennou bras: en holl o deuz roët, beteg hen, ouspenn 32 millioun.

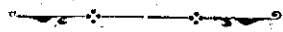
An *Amerik Izela* a zo c'hoas enni eun nebeut pobla-dou gouez ne anavezont ket ar gwir Doue: ar visionerien n'o dilezont ket na Breuriez ar Feiz ken nebeut all.

Lavaret a c'hellomp: e kement lec'h ez euz eneo da zavetei, poblou da hentcha da Zoue, e kement lec'h ma zeuz misionerien, eno e ya ive aluzennou Breuriez ar Feiz.

Adalek 1822 beteg 1918 — (ne gomzan ket euz an tri bloaz diveza) Breuriez ar Feiz he deuz dastumet e *Frans* : 278.022.185 lur ; e *Stadou Unanet* an Amerik, 32.305.475 lur ; en *Itali*, 30.793.713 lur ; en *Allmagn*, 25.487.346 ; er *Beljik*, 23.582.361 lur ; e *Bro-Zaoz*, 15.013.707 lur, 4 gwenneg ; er *Holland*, 5.946.306 lur, 18 gwenneg ; er *Spagn*, 5.678.348 lur, 13 gwenneg ; er *Suis*, 5.670.413 lur ha 7 gwenneg ; en *Aotrich*, 2.358.600 lur ; er *Portugal*, 2.644.862 lur. Ha ne niveran ket ar pez a roas broiou all. — An arc'hant a vez rannet bep bloaz gant ar Guzulieren, ken e Lyon ken e Paris, gant ar brasa lealded. N'ho peuz nemet lenn e Liziri Breuriez ar Feiz bep bloaz penaoz e vez rannet an arc'hant etre an holl visionou dre ar bed holl. N'eo ket souezus goudeze o dije an holl Babed, abaoe Pi VII beteg Pi XI, roët da Vreuriez ar Feiz ar c'haëra meuleidiou ha staget outi ar brasa induljansou.

Ar brezel a reas kalz droug da Vreuriez ar Feiz : daoust da ze, ar Vreuriez a gendalc'has he labour ; hag al labour a jom da ober a zo bras-meurbed: eur miliard a bañaned a jom c'hoas da sklerijenna ha da c'hounid d'ar feiz. Labouromp a zevri da rei d'eur Vreuriez ken madeleuz hon aluzennou, hor pedennou evit ma tiwano niverus en hor Breiz Misionerien nevez a skigno er broiou pella sklerijenn ar feiz ha brud-vat ar Vretoned.

F.-M. MAZÉAS.

Petra ho peus da rebech da skoliou ar vro ?

Alies em eus klevet tud o lavaret evelhen: « Daoust ha n'eo ket mat ar skoliou-ze? Ne ouzoun ket perak emañ atô o komz enep d'ezo. »

Selaouit mat, eur wech. N'e ket o veza m'int skoliou ar gommun eo ez eus d'en em gemeret outo. N'e ket zoken o veza m'int skoliou laik. Betek 1880 ez oa mistri laik en darn vrasa eus ar skoliou, mistri kristen eur c'halz anezo, a lavare ar pedennou arok ha goude ar skol, a zeske katekiz d'ar vugale, a veze gwelet da zul o vont d'an ofereñn evel an dud all eus ar barrez, hag an holl a gave mat kement-se.

Perak n'eo ket bet kendalc'het an traou evelse? O veza m'eo deuet e penn eur vandenn framasoued eus Paris ar zonzj divalo da laza ar feiz e Franz dre ar skoliou, da-zisc'hrizenia ar relijion, d'ober eus bugale Franz payaned, d'o lakat da nac'h feiz o Badiziant. Setu aze ar wirionez, ha setu petra ziskouezimp d'eoec'h hirio.

O prepari lezenn ar skoliou dizoue, breman ez eus eun tamig ouspenn 40 vloaz, o lakat anezi da vont endro, ne welomp nemet framasoued, Gambetta, Jul Ferry, Pol Bert, Ferdinand Buisson, Jul Steeg, Brisson, Leon Bourgeois, F. Pécaut, Jean Macé, Kamilh Séé, etc., etc.

Gambetta a zo bet meulet o veza ma poanias, goude ma voe trec'het an impalaer Napoleon III, da zavel soudarded evit difenn ar vro-ouz ar Brusianed. Met, goude ma voe sinet ar peoc'h, e teuas buan da ankounac'hât an enebourien a-zianvez bro, evit ober brezel da eur rumm dud eus ar vro. Hen eo, en eur brezegenn a lavaras ar gerioù fallakr-man: « **Le cléricalisme, voilà l'ennemi.** » Dre ar c'homzou-ze e tisklerie ar brezel da gatoliked Franz, hag o veza m'oa distagellet mat e deod, e veze galvet d'ober prezegennou du-man, du-hont. Komz a ree eneb ar gatoliked, ober a ree goap anezo, o lavaret oant dall o veza m'o doa feiz, hag ez oant hualet o veza ma sentent ouz gourc'hemennou Doue ha re an Iliz. Gant an deskadurez hag ar skoliou laik e vije, emezan, tennet an denvalijen divar daoulagad an dud ha roet d'ezo o liberte.

Ar ger-ze, ar ger liberte, a zeuio alies e ginou ar framasoued, rak evit touella an dud, n'eus ger all gwelloc'h.

Jul Ferry, an hini a labouras ar muja evit kas da benn lezenn ar skoliou dizoue, a oa eur framasouñ touet, hag eur gouel bras a reas ar framasoued en deiz ma voe resevet Ferry en o urz. D'an deiz ar bloaz eus ar gouel-ze, 9 a viz gouere 1876, e templ « **La Clémentine Amitié** » e Paris, e teuas ouspenn 700 framasouñ da enori Jul Ferry, hag en o zouez kals deuteed ha senatourien. Dont a reant da ziskleria e lakeent o fisianz e Ferry hag e kargent anezan da vont var arok gant ar brezel d'ar feiz ha d'an Iliz. Ferry, en e brezegenn, a gomzas, sklér eo, eneb ar gatoliked, a lavaras oa diskiant o c'hredennou, o devosionou,

hag a reas meuleudi an **Deskadurez** a dle beza lakeet e lec'h ar relijion. « Ni, emezan, a denno eus spered an dud ar spount o deus dirak ar maro. » Ha penôs? Selaouit mat: « Ni a zesko d'an dud e kendalc'hont da veva epad an holl amzer, rak ouenn an dud a jom ato var an douar, ha gwelloc'h gwella ez a an traou ganto; heb ehan e kerzont varzu ar sklerijenn. » ... Ne gav ket d'in e vije gouest hevelep prezegennou da frealzi an dud ha d'ober d'ezo beza heb aoun dirak ar maro.

N'eus forz, gwelet a reomp petra glask ar framasoun Ferry: ober brezel d'ar feiz kristen, hag o kloza e brezegenn e lavaras c'hoaz n'oa ket a ezom, evit reiza mat ar vuhez, d'en em harpa var branelloù ar relijion.

Ober a ree promesaou kaer epad ma prepare lezenn ar skol neutr ha laik: « Ma teufe, emezan, eur mestr da lavaret dirak bugale ar skol eun dra benak eneb ar relijion, e rafe eun torfed. Ar c'houarnamant a evesaio evit na gouezo eus ginou eur mestr-skol ger ebet enep kredennoù ar vugale fiziet ennan, rak koustjanz ar vugale a zo sakr. »

Komzou brao evit touella an dud, evel ma ves lakeet paper alaouret var al louzeier fall, evit n'en dezo ket ar c'hlanvour a ziegi o kemeret anezo.

Ar skoliou a dlee beza neutr, a lavare Ferry hag ar re all, nag enep Doue, nag evit Doue. Met buhan eo bet gwelet ne c'hell ket eur skol, ne c'hell ket eur mestr beza neutr. En Ayiel, e lennomp: « An hini n'ema ket ganen, a zo enep d'in. » Eur mestr kristen, ha goude ne vije ket karget d'ober katekiz, a gomzo gant doujanz eus an Iliz, eus ar relijion hag e gomzou, e oberou a-ziskouezo eo kristen. Eur mestr difeiz, en e gomzeu hag en e oberou, ne c'hello ket chom hep diskouez petra eo, hag ar vugale o deus dioukouarn evit klevet ha daoulagad evit gwelet.

Lezenn ar skoliou, o tifen ouz ar vistri komz eus a Zoue. daoust ha ne lavare ket d'ezo n'oa mui ezomm eus a Zoue, n'oa mat da netra ar relijion? Er skol-veur e teue enni an dud yaouank preparet evit beza mistri, e veze desket pep tra, nemet ar c'hatekiz, ar relijion. Petra zo c'hoarvezet? Ar vistri-skol a zo deuet, eur c'halz anezo, da goll o feiz. Eur c'halz anezo ne lakeont morse o zreid en iliz, n'o deus relijion ebet. Ha goulskoude da hevelep mistri eo e rank mont an darn vrasa eus ar vugale gristen. Ha setu eun dra ne diefe ket beza. Ar familhou kristen o deus gwir da lavaret d'ar c'houarnamant: « Ne c'hellomp ket fiziout hor bugale e mistri a zo enebourien hor feiz. Ne c'hellomp ket. »

Gouzout a rit petra reas ar gatoliked goude ma voe votet lezen ar skoliou dizoue. Sevel e rajont gant o arc'hant skoliou kristen ha d'ar skoliou-ze, renet gant relijiuzed, ez eas eul lodenn vras eus bugale Franz. Petra zonjas neuze ar framasouned? En hanô al liberte atô, sarra ar skoliou ne blijent ket d'ezo, diskleria n'oa ket din ar relijiuzed da gemenn ar vugale, ha Combes, evel a ouezér, a skubas divar douar Franz pe a lamas diganto ar gwir da c'houunit o bara en eur ober skol.

Hag an taoliou mezus-ze a zo bet skoet atô gant ar framasouned dre gasoni ouz ar feiz, ouz ar relijion. Aon o doa ne vije desket katekiz da vugale Franz.

Rak hon doktored a c'hiz nevez o deus diskleriet e ranker beza sperejou libr, da lavaret eo chom hep kredi nag e Doue nag en Iliz, ober ar pezh a garer. Ar framasoun Kamilh Séé, o komz en eur skolaj savet evit ar merc'hed, a lavare evelhen: « Al lezenn he deus lakeet ober skolaou d'ar merc'hed he deus sklerijennet ho spered, gret libr ho koustians. » Evitan hag vit ar framasouned, ar relijion ne laka nemet tenvalijenn war ar spered, hag an dud a zent ouz mouez an Iliz a zo evel tud chadennef.

Setu aze petra o deus c'hoanteet an dud o deus gret lezenn ar skoliou neutr ha laik: disc'hrizienna ar relijion, mouga ar feiz e bro Franz.

Ha kaout a ree d'ezo oant deut a-benn eus o zaol. N'ho peus ket marteze ankounac'heet c'hoaz ar c'homzou a lavaras Viviani e Kamb ar Deputeed gant e vouez dichek: « Holl a-unan, emezan, o poania gwella ma c'hellemp, hon deus mouget e bolz an nenv goulaouennou ha ne lugernint mui. » Hag an deputeed fallakr a strake o daouarn o klevet hevelep komzou diskiant, komzou d'ober goap eus ar gristenien, rak Viviani a c'hoanteet lavaret oa lazet evit mad ar feiz en hor bro gant ar framasouned.

Ha d'ar 24 a veurs 1914, pevar miz arok ar brezel, edo ministr ar skoliou, hag e lavare adarre: « Sevel ar skol laik a zo bet eun tamm labour poanous... Varlerc'h ar sperejou uhel eus an triouec'hvet kantved, tud a vilierou a zo en em zistaget eus ar c'hredennou koz kuzet er c'hoabr e kichen ar soredheinnou foll. » An deputeed a strakas adarre o daouarn ha prezegenn Viviani a voe staget ouz ar mogerioù e holl gommunioù Franz.

Epad an amzer-ze ar Brusianed a ree kanolioù eleis, ha ma ne vije bet e miz eost varlerc'h nemet Viviani hag ar framasouned da herzel outo, ma ne vije bet nemet tud heb feiz na reiz, e oa grêt ganeomp rag e nebeut suñveziou ar Franz a vije bet holl dindan treid ar Brusianed.

J. U.

Meuleudi hor Zent Koz (1)

Breiz a gouezo, Bretoned, ma ne lakit ket en ho penn tud eus ho kouenn, anaoudek eus hoc'h ezommou ha barrek da zifenn ho kwirioù dirag ar bed holl; — ma ne bellaït ket diouz ho ti an diegi a ra d'eomp lezel an traou da vont, evel ma 'z cont ez eont, war zigarez ma ne zell ket an dra-ze ouzomp; — ma ne bellaït ket diouz ho ti an dizunvaniez a laka trouz da zevet etrezomp evit an distera tra hag a ra ma ne 'z eomp e tu ebet; ma ne

(1) Gwelit F. ha B. gouere, gwengolo: 1921.

bellañ ket diouz ho ti an diouisiégez a welomp o teoat, war ar vro, bep bloaz, dre ma teoa ar yalc'had aour a zispigner, bep bloaz, da astenn an deskadurez ; ar skoliou, *dioué* evel ma 'z eus kalz, ha *divrezonek* evel ma 'z eus muioc'h c'hoaz, gwella ma 'z irt da netra eo da goll ar vro.

Mistri ha mestrezed-skol a zo hag a gred int krouet ha lakeat er bed evit laza ar brezoneg e ginou hag e kalon ar Vretoned vihan ; nan ! Doue ne ro ket a c'hrevidiou milliget evelse d'an dud, hag ar re o deus he c'hemeret, ma kasont anezi da henn, gwaz a-ze d'ezo ; war bez hor Bro e vezo skrivet divezatoc'h :

AR VRO-MAN A ZO BET LAZET

GANT HE MISTRI HAG HE MESTREZED-SKOL,

HE BUGALE HE-UNAN.

Euzus, traou evelse ! Eun dra vad hag eun dra red eo d'eomp deski ar galleg : yez hon amezeien dosta eo ; en em zampredi a rankomp, mes arabad lezel anezan da ober re en holl e renkou nag en hon tiez, nag en hon ilizou, nag en hor skoliou, nag e neb lec'h.

E Breiz, ar brezoneg a dle beza ar mestr. Gant ar brezoneg hag ar galleg, en eur denna talvoudegez anezo, bep eil, evel ma 'z eo dleet, e c'hellomp maga, lemma ha pinvidikat ar sperejou, en eun doare sebezus, hag ober eus hor bugale tud barrek d'en em denna e peb leac'h ! An deskadurez a daper er skoliou, ha ne vez nemed galleg ha galleg atao enni, a zo treut ha ne ra nemed rinkla war gorre ar spered : ne 'z a ket ebarz. Arabad d'eomp beza berwelet : n'euz alc'houez ebed goest da zigeri dor ar sperejou par d'ar brezoneg.

Hag eur c'holl, evel ma n'o deus great hini ebet c'hoaz ker gwaz, a vije d'ar Vretoned e goll ! Ma teu ar Galleg d'en em skigna e Breiz, n'en em skigno ket e-unan ; holl siou fall ar C'hallaoued a deuio d'e heul ; war gement-se, n'eus ket e ezom da veza nec'het ; dre m'en em ledo ar galleg, ar bleuniou a gendalc'ho da zigeri bep bloaz, war zouar Breiz, ker kaer ha biskoaz, mes bep nevez-amzer, ar vugaligou d'o c'hutuilh a vihannaio o niver hag ar re a vezo, a vezo pell, pell, e peb giz, warlerc'h o zud koz ! (1).

Ar brezoneg hag ar Feiz

A zo breur ha c'hoar e Breiz.

(1) « Il faut vivre. Or, si nous continuons de restreindre volontairement notre natalité et de nous laisser décimer par l'alcoolisme, la tuberculose et autres fléaux, dans cinquante ans, l'Allemagne aura plus de 120 millions d'habitants et la France à peine 40 ; un contre trois. Donc, sans un énergique effort sur nous-mêmes, nous sommes perdus. Vous qui êtes les heureux, vous devez donner l'exemple. Permettez-nous de vous enrôler dans notre grande Croisade, la première de toutes, la Croisade pour la vie ! » Tennes eus eur brezeg great gant an A. Deschanel da studierien Paris d'ar 26. 1. 19.

Pa goller ar c'henta, emañ tost da goll an eil ! Savet int bet harp en harp ha grizioù an eil a zo ken toueziet gant grizioù egile ma ne c'heller ket ken o dispartia heb ober gaou d'ezo o daou ! (2).

O aotrou sant Vajan venniget, c'houi hag a zo bet, gant ho tad, ho preur hag ho c'hoar, ar c'henta Breizad a zouaras er vro-man, c'houi hag a labouras da adsevel aman eur Vreiz nevez, deskit d'eomp e tle peb pobl kerzet war roudou ar re goz hag arabad eo d'ar Vretoned klask mont da C'hallaoued na d'ar C'hallaoued klask mont da Allamaned. Hanoiou a zo hag a zo pounner da zougen, mes an hano a Vreizad n'eo ket unan eus an hanoiou-ze eo.

Oh ! deskit d'eomp karet hag harpa hor bro hon unan da genta, araok karet hag harpa broiou hon amezeien, anez, e vo gallet lavaret : « Ar Vretoned a zo eur böbl diwarlerc'h ; saveteet o deus an dud-all ha n'int ket bet goest d'en em zavetei o-unan ! »

Oh ! dilivrit ac'hanomp, pelloc'h hag evit mat, diouz ar skoliou ha ne vez ket desket eur ger brezoneg enno d'hor bugale. Ar skoliou-ze eo *mez ar vro* dirag ar bed holl er c'hantved-man (1) ha poblou ar broiou-all a c'hoarz d'eomp hag a lavar : « Na pegen divezat tud eo ar Vretoned evelato ! Deski a reont yezou ar broiou-all en o skoliou ha ne zeskont ket o hini o-unan ! »

Ha dreist peb tra, deskit d'eomp karet ar boan, karet ar groaz, karet Jezuz-Krist hag heuilh anezan evel ma reac'h hoc'h-unan ; neuze, n'eus forz petra zigouezo ganeomp, e vezimp atao laouen ; hor maro ne vezo mui eur maro, eun tremenvan ne vezo ken, eun tremenvan habask, rag « e poullou lagad digig an Ankou e welimp daoulagad « karantezuz, karantezuz, karantezuz Hor Zalver hag hon « Doue, an Aotrou Jezuz-Krist » (2).

EVELSE BEZET GREAT.

(2) Ont-ils raison, les prophètes modernes, quand ils annoncent que dans l'armée qui montera bientôt à l'assaut de la Société et de l'Eglise Catholique, les Bretons formeront la masse la plus irréductible — et la plus redoutable, parce qu'elle sera composée de transfuges, c'est-à-dire, de ceux qui ne pardonnent pas, et qui voudraient anéantir le Dieu qu'ils ont quitté !

Les économistes pronostiquent que la Bretagne doit repeupler la France ; mais les moralistes ajoutent aussitôt que cette nouvelle sera encore inférieure à l'autre, même au point de vue religieux : serait-ce vrai ?

J. Buléon. Discours au Sacré-Cœur de Montmartre.

(1) La langue bretonne... est dédaignée, ignorée par les pouvoirs publics et son emploi est même formellement interdit à l'école, ce qui est monstrueux en ces temps de liberté et de culture.

P. Mocaër. A genoux. — Ar en deulin p. XX.

(2) J. P. Calloc'h. Ar en deulin p. 20.

KELEIER

BREIZ. — Hon bro vihan a zo poblet kenan; bez' he deus breman 3 million 250 mil den, ar pezh a ra d'ezhi kaout 95 den dre gilometr karre. Ma vije bet poblet Frans a-bez evel ma 'z eo Breiz, n'hon dije bet ezomm eus den-all da zont da roi harp d'eomp enep ar Voched. Petra lavaran ? Ne vijent ket deuet da glask trabas ouzomp.

— **Lenn Brezoneg er skol !** — Evel e skrive Korantin an Nours n'eus ket pell a zo, er skol eo e tesker lenn. Hogen, o veza ne zesker lenn nemet galleg, an dud a nebeudou ne fell mui d'ezo lenn nemet galleg...

Deski lenn galleg a zo eun dra eus ar re wella, a zo eun dra ret, a dra-zur; hogen, perak ne vefe ket grêt ivez pennadou lenn brezonek en hor skolioù ?

Kerent breton, goulennit ouz mistri ha mestrezed-skol ho parrezioù deski d'ho pugale lenn o c'hatekiz ha « Buhez ar Zent ».

— **Kuzulioù jeneral Breiz-Izel.** — Betek-hen kuzulioù jeneral ar Morbihan hag ar Finister o doa goulennet dre vot ma vezo roet kentelioù brezonek er skola-chou (lyées, collèges, écoles normales) el léc'h ma vezo goulennet, evel a zo bet grêt er C'hreiz-De evit ar Provanseg. Kuzul jeneral ar C'hot-du-Nord ne c'helle ket ober nebeutoc'h. Ar guzulierien jeneral o deus votet ar « voeu » d'ar 25 a viz ebrel 1922. « Otronez, eme Rener ar vodadeg, lezit ac'hanon da lavaret d'eoc'h emañ an unan penn da benn gant ar c'homzou kaer ho peus klevet diwar-benn ar Brezoneg. » (Mat tre ! Mat tre ! Strakadeg daouarn).

« Ar Brezoneg a zo eur yez-vamm ha nan eur briz-yez; yez hor mammou eo ivez. Holl aman e fell d'eomp miret anezi. Ar garantez-se hon deus evit Breiz hag ar Brezoneg, Otrou Prefed, ne noazo tamm ebet d'ar garantez hon deus evit Frans. » (An holl Guzulierien a strakas o daouarn).

— An O. Duchesne, beleg meurbet gwiziek ha skrivaniere brudet bras, eus Akademi Bro-C'hall, a zo maro e Rom. Ganet oa e Sant-Servan; di e teue bep bloaz da dremen e vakans. Eur bloavezh zoken e renas bodadeg bloaveziek ar re a zo bet er skol e S. Charlez, St-Brieg. An O. Duchesne en doa 79 bloaz.

— Brud a zo emer o vont da zigeri an enklask piz war buhez hag oberou an O. kardinal Richard, maro arc'hes-

kob e Pariz, evit ma vezo gallet marteze eun deiz a deuo lakat anezan war roll ar zent. Ar c'hardinal santel a oa ginidik eus eskobti Naoned.

— Lavaret e reer eman hor c'henvroad, ar skrivaniere brudet Ar Goffic, o c'houlenn eur gador e Akademi Bro-C'hall. Den barrekoc'h egetan a dra zur n'ez aio da azeza warni. Ar vot a vezo d'ar 15 a viz even. Chanz vat!

— Gourc'hemennou laouen!... An O. L. Dujardin, eus Lokournan-Leon, en deus bet digant ar C'houarnamant eur vedalen arem evit e aked wardro ar vugali-gou en oad tenera. An O. Dujardin eo medisin lennerien « Feiz ha Breiz » ha Rener bras ar « Bleun-Brug ».

— Kevredigezh Broadel Breiz he devo er bloaz-man he gouelioù e Pontivy e deizioù an eil sizun eus a viz gwengolo. Konseilh kêr en deus savet 500 lur evit roi dorn da zével ar gouelioù-ze.

— **Breuriezh ar Feiz.** — Kant vloaz a zo abaoe ma 'z eo bet savet Breuriezh ar Feiz. E keit-se, kristenien ar bed holl o deus roet 500 million a lurioù evit skigna rouantelezh Jezuz-Krist war an douar. Eus an arc'hant-se, 300 million a zo bet roet gant eskobtioù Frans.

Setu aman petra o deus roet eskobtioù Breiz (n'ouzon hetra diwar-benn Gwened) :

Naoned, 10 million; Sant-Brieg, 9 million; Kemper ha Roazon, bep a 8 million.

An 300 million rannet etre ar 87 eskobti a zo e Frans a laka tost da vat 3 million hanter da bep hini. Gwelit 'ta peger kaer plasou o deus eskobtioù Breiz, ha bezit leun a fouge gant ho Proig !

Ar Vretoned divroet. — E Pariz, da c'houel Jeanne d'Arc, ez eus bet eur brosesion vras eus ar seurt ne vez ket gwelet nemeur. Ar brosesion-ze a oa enni ne c'hell den lavaret pegement a dud diredet eus pevar c'horn kêr da enori santez Bro-Frans... Hor c'henvroiz o chom e Pariz a oa eno gwisket ganto o dilhajoù breton, o bannieloù en avel.

— E Toulon, ar Vretoned a zo bet en em vodet ivez en deizioù-man evit digemeret eun drapo kinniget d'ezo gant an amiral Salaün. Heman en deus grêt d'e genvroiz eur brezegezh gaer entanet a garantez evit Breiz hag he c'hizioù dudius.

Iverzon. — Ar brezel a gendalc'h etre Iverzoniz. Esaet a zo bet meur a wech kaout tu da zont d'en em glevet. En aner avat... Ar pep gwas evelato a dremen e Belfast (Iverzon an Hanter-Noz). Protestant an Ulster a laz eno bemdez eur maread katoliked. Lavaret a rafed e reont falla ma c'hellont d'ar re-man evit ober d'ezo tec'het...

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ MAE

I. — Ar voger. II. — Ar c'holvaz. III. — Ar fured.
IV. — Eur c'har goad. V. — Ar beleg a zo e verniden, gantan
war e vruched hag ar martolod a zo e hini gantan war e gein.
An divinadenn-man a oa bet digaset gant Joseph ha Jul
de la Roche, Gouesnou.

II. — DIVINADENNOU MIZ MEZEVEN

I. — Mar kirit he laza, heb enkrez,
Ec'h astennfoc'h d'ezhi he buhez.

20 p. ar r. Digaset gant Victor Gouriou, S. Thonan.

II. — Petra 'n deus treid heb ivinou
Ha ne'glev ket gant e skouarniou ?

20 p. ar r. Digaset gant M. Bergot, Plouguin.

III. — Mern vihan 'oa kaset da dri
Mern vihan en doa debret tri
Ha deut d'ar ger heb e zibri.

20 p. ar r. Digaset gant Goulven Trebaol, Vourc'h-Wenn.

IV. — Peb tra 'a ya a-raok, e kêr
Ha war ar mêz, gant an amzer ;
Eun dra hebken ha petra eo
A ya a-dreny, a-fardigleo ?

20 p. ar r. Digaset gant Yv. Caroff, Gwikourvest.

V. — Me 'zo eur c'hrennard a botrik,
War va fenn em eus eun tokik,
Tokik bordet ha diyordef
Am diouall da veza drastet ;
Va zok ganen war beg va fri
N'am gwelac'h ket ebarz em zi.

20 p. ar r. Digaset gant J.-M. Salaün, Trehou.

Digas ar respontchou, berra ma vezo gellet, hag an divina-
dennou nevez a gavfet, abenn ar 25 eus ar miz da :
M. le Directeur du « Feiz ha Breiz », Plouguerneau (Finistère).

Kanvou. — Pier Simon, eus a Zant-Thonan, unan eus
hon lennerien aketusa, a zo marvet gant eun darsien
vras e miz ebrel diveza; eur skouer vat e oa, en e bar-
rez, evit an holl; bep sul e rea e hent ar groaz ha bep
sul e lavare e Rozera; ugent vloaz, dervez evit dervez,
en devoa, pe dremenas; pedomp ma vo an Aotrou Doue
laouen ouz e ene !

De profundis !

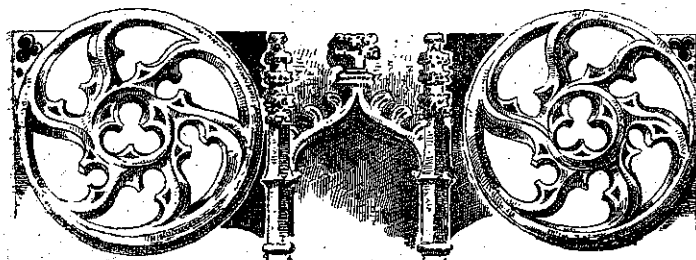
Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Sent ar miz. — Christo, E. A. M. — Perak
e c'hoanteomp kaout skolioù kristen, J. U. — Skouer vat,
J. M. P. — Klemmou eur filhor, P. TR. — An êl hag an diaoul,
YAN SOUBARD. — An Ao. Kertaban, J. M. P. — Endro d'eun
tantad, YVONIG PICARD. — Kastel Penmarch, L. G. — Spered
ar re all, LAN AR BUNEL. — Peur trouc'ha ar foen ? AL LA-
BOURER. — Kuzulioù ar medesin. — Keleier, PLUENZIR. —
Divinadennou, PER HA PÔL.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ GOUERE

2 a viz Gouere. — 4^e sul goude ar Pantekost: ober a rear en
holl ilizou Frans gouel S. Per ha S. Paul.
9 a viz Gouere. — 5te sul goude ar Pantekost. Ofis ar zul-ze.
16 a viz Gouere. — 6te sul goude ar Pantekost. Ofis ar zul-ze.
23 a viz Gouere. — 7te sul goude ar Pantekost. Ofis ar zul-ze.
30 a viz Gouere. — 8te sul goude ar Pantekost. Ober a rear en
holl ilizou Breiz, gouel santez Anna
Mamm hor Bro.

SANTEEZ ANNA

Gregor XIII d'an deiz kenta a viz mae 1584 a roas urz da
ober gouel santez Anna, bep bloaz, dre an Iliz a-bez, d'ar 26 a
viz gouere ha Gregor XV, er bloaz 1622 a c'hourc'hemennas
paevez da labourat da zeiz gouel santez Anna, evel da zul.

Er bloaveziou warlerc'h, 1623, 1624 ha 1625, Mamm goz Jezuz a'en em ziskoueze, e Keranna, en eskopti Gwened, d'he servicher mat **Yvon Nicolazio**, eur gwir vreizad hennez, ha n'oa ket bet falvezet gantan biskoaz deski ger galleg ebed en aoun da goll unan pe unan euz perziou mat tud e ouenn ; mamm ar Werc'hez a c'houlennas outan ma vije adsavet kenta chapel diazezet e Breiz en he enor ha kouezet en he foall e deiziou kenta ar bloaz 700. — Yvon Nicolazio a deuas a-benn da lakat ober ar pezh a c'houlenné outan e vestrez vat ha keit, ha ma vezo Bretoned war an douar ne jomo ket eur c'heotenn c'hlaz war an hent a gas da Zantez Anna.

Daoust ma ne baouezomp ket ken, dre holl, e Breiz, da labourat da zeiz gouel Mamm hor Bro, pedomp anezi en deizze, da vihana, hag er zul warlerc'h, c'houekoc'h eget biskoaz, ma skuilhho puilh he bennoz war he Bretoned ha ma tilivro anezo pelloc'h, hag evit mat, diouz ar skoliou dizoue ha divrezonek !

« CHRISTO »

(BUHEZ SANTI THEODOT)

Al levr-kentan laket war ar stern gant *Emgleo Sant Iltut* a zo moulet hag a vo hep dale-kavet e gwerz.

Setu eno eul levr kaer, ken kaer ar mouladur anezan (1) ha ma 'z eo an danvez, ken d'udius d'al lagad ha ma 'z eo plijadurus ha skouerius d'ar spered ; — eul levr tapet klok ha kempenn ha ne vo kavet abeg ebet ennan, na hervez ar menneziou, na hervez an doare skrivan ; — eul levr hag a volennet éz, koulz gant an Tregeriad vel gant al Leoniad pe gant ar C'hernevad.

Eul levr eo hag a vo arru mat en pep lec'h ha gant pep hini ; — mat, dreist-holl, gant ar gerent ha gant ar mistri-skol hag a fell d'ezo lakat etre daouarn o bugale, o skolaerien, levriou dibabet, peadra da zikour ar Breizad hag ar c'histen a zo e pep hini anezo d'ober e gresk ; — arru mat e vo gant an holl Vretoned bras ha bihan, a vo lorc'h enno o welet e c'hellont kaout da brenan eul levr e brezoneg ha n'eus ket bravoc'h egetan e galleg.

—x—

Emgleo Sant Iltut a zigor aman eul labour, etouez meur a hini-all, hag e oa deut ar c'houlz da stagan gantan : moulan ar pep kaeran eus oberou ar skrivagnerien vretou, beo pe varo.

Dreist holl, ar re varo hag o deus enoret o bro o skrivan en he yez ha, peurvuian, n'o deus roet da anaout nemet an disteran eus o oberou. Gwelet a reomp anezo, pep hini ac'hanomp

(1) Skeudennet eo gant an Ao. Roy, eur mestr liver eus Landerne hag en deus grêt evitan 10 skeudenn hag eur golo a liou.

en e gorn-bro, o kouezan dindan falc'h an Ankou ; ar vouez a glevet gwechall souden n'he c'hlever mui ha ne zonger ket e c'heller c'hoaz he addihuni. Kaeroc'h ; dleet eo d'ar re veo miret testeni ar re varo, ma servijo da gentel ha da skouer ; ma teui evelse ar vro da binvidikât, rak oberou eur skrivagner zo eun tensor evit ar vro ; hennez eo an eost hag a vag spered ar Ouenn ; dastum anezan a zo red gant muioc'h a breder eget ne laker da zastum er c'hrignol ar c'haeran gwini.

Biskoaz ar Vretoned n'int bet piz war an eost-ze dre n'ouzont ket pebez talvoudegez en deus. Red eo her rei d'ezo da ziski dre skouer... Setu perak *Emgleo Sant Iltut* a zo bet savet da voula brezoneg **ha netra ken**, d'her moula yac'h ha reiz, c'houek ha kempenn, eun enor evit ar Vro hag evit skriva-gnerien ar Vro.

—x—

Kentan tro ma vo embannet *Buhez S. Theodot*, — tremen hanter-kant vloaz zo abaoe, — ar mouler ne zellas ket tost ; danvez al levr a oa kaer kenan ; met doare al levr, a-ziavéz, a oa ken divalo-all, evel pa vefe ar brezoneg eur yez ha ne zere ket outan nag ar paper brao nag ar skeudennou grêt a zoare... Mignoned *Emgleo Sant Iltut* o deus divizet e rajent ken brao d'ar brezoneg ha ma ve grêt d'ar yezou-all hag e wiskjent anezan da lakat seder lagad kement Breton a barje warnan... Setu an tôl-esâ kentan, *Christo* !

Tudou diwar ar mēz ha tudou kēr, beleien, bour'hizien ha koueriaded, tôlit ho sell war labour *Emgleo Sant Iltut* ha deut war e zikour. Ho Pro her gouenn diganeoc'h ! Ken a Vretoned faeüs nag a Vretoned dizeblant a dro kein da gement a zell ouz o Bro c'hinidik ! Bemdez, abeurs heman, abeurz hen hont, — n'eo ket kevredigeziou na keloennou brezonek a vank hirio ! — e sav galvadennou. Failakr e gwirionez, ar Breizad a zalch d'ober skouarn vouzar ha ne ro ket evit adsevel e Vro lod eus e beadra, eus e nerz, eus e amzer !

E.-A. M.

Perak e c'hoanteomp kaout skolioù kristen

Ar re o deus studiet istor ar broiou, en amzer goz hag en amzer a vremen, a wel ez a enno dishenvel bras an traou pa ves relijion ha pa ne ves ket a relijion. Ha zoken er broiou a zo enno fals-douéou, ar relijion a ra eun tamm vad d'an dud. Gwelet a reomp e bro ar baganiz belcien o lavaret d'an dud e tleont klask plijout d'an doucou dre o oberou mat. Fazia a reont awechou, ha kalz, war ar pezh a zo mat pe fall, hag e lezont awechou ober traou a ra d'eomp skrija. Evelato, o kredi ez eus eur mestr bennak azioc'h o fenn, o deus eun elfenn eus ar wirionez, hag an elfenn-ze he deus lakeet eun dra vat bennak da zont var he lerc'h.

Ar Romaned, a zo bet gwechall ken galloudus, a oa tud a relijion, ha daoust ma oa faoz o relijion, epad ma chomas krenv ha start en o zouez, e voent pouezet ganti da ober meur a dra vat, da dec'het diouz meur a dra fall. Pa zeuas ar relijion da loskaat en o zouez, e teuas buhan fallaenn enno. Ar vertuziou koz a voe dilezet, ha ne voe mui klasket nemet ar plijadureziou foll. Drebi, eva, c'hoari ha gwelet tud oc'h en em ganna etrezo pe ouz loened gouez, setu hepken petra c'hoantaent, ha goude beza bet mistri ar bed, e voent tre-c'het d'o-zro, o rouantelez a voe rannet tamm ha tamm, hag eus o galloud tremenet ne jomas nemet ar vrud.

Ma ra eur relijion faoz eur vad bennak, petra ne c'hell ket ar relijion gwirion ? Leoriou hir a zo bet skrivet hag a ve gallet da skriva c'hoaz evit diskouez ar vad he deus skignet, dre ar bed holl, relijion Jezus-Krist. Kement a zo eun, mat, leal, a zo gourc'hemennet ganti; kement a zo fall a zo difennet. « Karit Doue a greiz ho kaloun, eus hoc'h holl nerz, karit ho nesa evel doc'h hoc'h unan abalamour da Zoue. » Lezenn ar garantez a zo bet digaset eus an Nenv var an douar gant Hor Zalver. Hen da genta en deus tremenet oc'h ober vad d'an dud. Met goulenn a ra digant e ziskibien ober evel dan: « Skouer am eus roet d'eoc'h, evit ma reot d'ar re all evel am eus grêt d'eoc'h. » Hag e kement lec'h m'eo bet prezeget al lezenn gristen; eo bet gwelet kerkent an dud o font da veza dishenvel krenn eus ar pezh m'oant araok. Ar zantelez, ar garantez, al lealded hag an holl vertuziou a zeu da vleunia er broiou-ze. Hag e welomp an dud o sevel uhel uhel, warlerc'h o Mestr, ha meur a hini en em zilezo, evit mad, o-unan, evit en em rei holl d'o breudeur, d'o zikour en o ezommou, en o foaniou, hag an dud-se a ves grêt **Sent** anezzo, henvel ouz ar stered a lugern en noz e bolz an nenv,

a dolo ive sked war an douar, a vo eun dudi beva ganto, gwelet o oberou ha klêvet o aliou, o c'huzulioù.

Ya, aboue m'eo deuet Jezus-Krist, ar pezh a zo a wella er bed a zeu d'eomp eus an Aviel. Ar poblou a zo bet chenchet doare d'ezo gant misionerien an Aviel. El lec'h n'oa nemet krizder, pec'hejou a bep seurt, eo bet lakeet da lugerni ar zantelez. Ar vaouez, gwechall ken spoutus he stad, a zo bet savet ha lakeet e renk ar gwaz, hag, e lec'h beza sklavez, eo deuet da veza ar vamm-a-familh gristen, doujet, enoret gant he fried hag he bugale.

Pa zeu, siouas, en eur vro bennak an dud d'en em zistaga eus ar relijion gristen, e weler kerkent anezzo o fallaat war bep tra. Eur skrivagner brudet eus ar c'hantved diveza, H. Taine, eun den difeiz goulskoude, a lavare: « N'ez eus nemet an Aviel koz goest da harpa ac'hanomp war hent an islonk, da viret ouzomp da goueza e strad al loustoni hag ar vreinaouez, ken douget omp war an tu-ze gant hon natur fall... » Hag unan eus an dud fura ha desketa eus ar c'hantved diveza, Frederik Le Play, en deus skrivet: « O sellet gant evez ouz broiou an Europ, em eus gwelet sklêr ez euz seulvuioù c'h a eürusted, a urz vat hag a nerz enno ma talc'hont startoc'h d'ar relijion. Ha n'am eus ket a aoun evit diskleria e vezo anat, splann ar wirionez-ze da gement hini a gemero ar boan da zellet mat ouz an traou, da gement hini a vo goest da varn gant lealded. »

Ar relijion gristen, hag hi hepken, a c'hell rei freal-zidigez e kreiz ar boan, o fiskouez d'eomp eo talvoudus ar poaniou gouzanvet a galoun vat evit paea dle ar pe-c'hed, kaerat hon ene hag hon lakât e gwelloc'h stad da vont dirak Doue.

Petra ginnigo d'an dud an doktorell nevez elec'h gwirioneziou ar relijion ? Geriou goulo ha netra ken. Lavaret a raint o deus lazeta ar stered e bolz an nenv ha ne dle mui an den sevel e zaoulagad dreist an douarman. Aman, emezo, eo e tle klask e varadoz, aman eo e tle beza eürus. An **Deskadurez** a roio d'an dud an holl vadou, madou ar spered ha madou ar c'horf ha ne vanko netra d'o eürusted.

An den, a lavaront, a dle aman klask e blijadur (**vivre sa vie, e galleg**), rei d'e youlou kement a c'houlennont, tec'het diouz ar boan...

Met an Deskadurez n'he deus ket c'hoaz kavet an tu da viret ouz ar boan da goueza war an dud nag ouz ar maro d'o skei pa ne vezont ket war c'hed anezi. N'he deus ket kavet an tu da garga a levenez kalon an den. Al levenez ne vez ket kavet da brena er marc'had, ha n'e ket ar re a zo o neunv e kreiz madou ha plijadureziou ar bed-man eo ar re eürusa, ha klêvet a reomp

anezo alies oc'h anzav eo goullo o c'halon, int skuit, inouet, n'o deus nemet poan-spered da zougen.

Petra eo eta ar geriou-ze a glevomp alies eun nebeut bloaveziou zo: « **Morale laïque, foi laïque ?** » Geriou gallek eo ar re-ze. Klaskit lakat anezo e brezoneg, ne c'hellot ket. Ne verkont netra. N'int nemet geriou goullo. Ha bugale, tud yaouank n'o dezo nemet ar geriou-ze evit o zikour da reiza mat o buhez, a vo truezus meur-bet o stad. N'e ket gant hevelep geriou e c'hellint en em zifenn ouz an droug hag ober ar mad.

Paëroned ar skól laik a lavare n'eus ket ezomm eus a Zoue evit reiza ar vuhez. « N'eus ket ezomm, hervez Ferry, d'en em harpa war branellou ar feiz. » « An den, hervez Ferdinand Buisson, a zo libr. Klask chadenna ar spered a zo eur zakrilañ: Spered an den n'en deus da blega dirak mestr ebet... Libr da gredi ar pezh a garo, an den a zo libr ive da reiza e vuhez evel ma karo. »

Setu perak eo red kaout skoliou kristen, evit na vo ket ampoezonet spered ar vugale hag an dud yaouank gant ar fals-kredennou a glasker deski d'ezo.

Hep Doue, ne c'heller ket reiza ar vuhez. Hep Doue, ne vije na mad, na droug, na dever ebet. Met, o veza ma 'z eus eun Doue a zo mestr war bep tra, a anavez pep tra, en deus skrivet e lezenn e koustianz an den hag a c'houlenn digantan senti ouz mouez e goustianz, rak bañnet e vo war ar vad pe an droug en devezo grêt, abalamour ma 'z eus eun Doue, eo hon deus deveriou en e genver hag e kenver an nesa, e tleomp ober ar mad.

Ar feiz e Doue eo a c'hell delc'her er bed-man an urzvat, hag ar re a glask mouga ar feiz a ra eul labour fall meurbet. Ar relijion gristen eo he deus grêt ar Franz ken bras ha ken kaer gwechall. Hi hepken a c'hell delc'her anezi ya c'h ha krenv. Hag e welomp mat, el lec'h m'eo start ar feiz, eno ez eus santelez, eno ez eus familhou gant eleiz a vugale enno. El lec'h eo maro pe glouar ar feiz, an dud ne glaskont nemet o mad o-unan, o fi-jadur, n'ez eus mui a vugale er familhou, ha gant tud ewelse, e nebeut bloaveziou, e vo fin eus ar Franz.

Ha ni, o tifenn ar skoliou kristen, a labour er memes amzer evit mad ar vro. Er skoliou-ze e vo ato desket d'ar vugale ar pezh a zo mat, hag ar re a zento ouz ar c'henteliou o dezo klevet eno a vo direbech o buhez.

(Da gendelc'her).

J. U.

Toute demande de changement d'adresse doit être accompagnée de 0 fr. 60 de timbre pour frais de bande.

SKOUER VAT LAOUIK AR MOAL

Dalc'homp d'hor brezoneg

« *Courrier* » an 10 a vezeven diveza a voulas eur pennad skrid war « *Dalc'homp d'hor brezoneg* » savet heb mar ebet gant eun den hag en deus c'hoant da welet e vro o vont war well ha setu perag ez oun bet chomet eun tamm sebezet o lenn ennan eur gomz evel houman: « *Peb hini war ar mêz a dle komz brezoneg ouz e genvroiz ha lezel ar galleg gant tud kêr!* »

Heb mar ebet, war ar mêz, e Breiz, an holl a dle komz brezoneg; an dra-ze a zo sklêr hag anat; met er c'hêriou e tlefant ober kement all; mar d'oc'h breizad e tleit chom breizad, pe c'houi a zo o chom e kêr, pe c'houi a zo o chom war ar mêz, evel ma tle ar c'hristen chom kristen e kement lec'h ma tremen.

D'ar zadorn 17 a vezeven diveza e kaset da vered Kastel-Paol relegou Laouik ar Moal, maro evit ar Vro epad ar brezel bras; setu aze unan hagen deus roet d'e genvroiz, da vont da heul ar gentel-ze, eur skouer hag a vije dleet d'ezo holl heuilh penn-da-benn.

Laouik a c'hanas war ar mêz, e Koadou, diou leo diouz Gwengamp; eun den kaer e oa evel ma ne vez ket gwelet kaiz; eur zoudard kalonek, « prest atô da ober e lod » ha

mat evit ar re a oa dindaunan er brezel (1); eur harz, a zo dleet embann e oberou, hag eur breizad, a jomas gwir vreizad en e vro ha pell diouz e vro.

Evit gounid e vara e rankas eun deiz mont da glask labour da Zant Denez; dimezet e oa da eur plac'h yaouank eus a Gastel Paol; Doue a roas d'ezo bugale; *eus ar vugale-ze*, daoust ma oa o chom ar pezh ma c'heller beza etouez ar C'hallaoued, *e reas Bretoned*: Ildut, ar mab hena, en devoa pevar bloaz, pa anavezis anezan, ha ne ouie ger galleg ebed c'hoaz: brezoneg a ouie avat, brezoneg flour, brezoneg dreist, eun drugar e glevet, hag e dad a lavare: « Galleg awalc'h a dapo atao; brezoneg da genta! »

Evel ma 'z eo dies chom kristen e lec'hioù a zo hag e serr tud a zo ez eo ken dies all chom breizad e lec'hioù a zo hag e serr tud a zo; e c'hellit kredi evit ober bretoned eus e vugale evel m'en deus grêt, en eur gêr evel an hini m'edo enni, Laouik ar Moal a zo bet red d'ezan beza eveziant, met ar pezh en deus gallet ober e Paris, perag ar Vretoned all n'her grafant ket?(2)

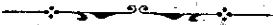
Eun dever, koulskoude, eo d'ezo hen ober, rag ar Vretoned ha goude ma ouezfent holl ar galleg koulz hag ar C'hallaoued, a die kenderc'hel da gomz ar brezoneg *ken etrezo* evel ma tie ar C'hallaoued, ar Zaozon, an Alamaned ha me a par me, kenderc'hel da gomz o *yez o-unan ken etrezo* ha goude ma ouesfent mat dreist holl yezou ar poblou all a zo amezeien dosta d'ezo!

Ne dleomp mont e galleg, na petra 'ta, nemet p'hon devez ezom da zarempredi Gallaoued ha ne ouezont ket hor yez hon-unan.

Dalc'homp d'hor brezoneg! Ar re a nac'h o bro a zo tud koulz lavaret ker reuzeudik hag ar re a nac'h o feiz!

Bretoned hag a c'hell chom e Breiz, pe c'houi a zo desket pe c'houi a zo dizek, ha c'houi, kenvroiz ker hag a rank mont warlerc'h ho para da Vrest, da Baris, d'an Dordogn pe d'ar C'hanada, heuilhit skouer vat Laouik ar Moal: ra chomo pebhini ac'hanoc'h breizad, dre holl, bepred, beteg mervel ha gritivez, gant a reoc'h, Bretoned evel doc'h eus ho pugale, m'ho-peuz c'hoant da welet enno perziou mat ho tud koz.

J.-M. PERROT.

(1) Adjudant e oa er 25^e de ligne, 9^e C^e.

(2) Evit rei tu da Vretoned Sant-Denez d'ober eveltan, Laouik ar Moal a zavas en o zouez *Kelc'h Sant-Erwan*, ne vije komzet na kanet na c'hoariet ennan nemet e brezoneg.

Klemmou eur filhor

Rimadel farsus da gounta a vouez uhel

Oh! me 'm eus poan-spered! Maro tintin Jeannton!
Maro va maeronez!... Oh! pebez rana-galon!...
Pa n'eus ken nemedomp, — eat ar re-all da gousket, —
Koulz eo d'in dizamma va c'halon glac'haret...

Va daerou, da vihanan,
Am zikouro da vougan
An tân em gwazied
Hag ar boan em spered...

(Hi! hi!... Hirvoudi a ra gwasoc'h-gwaz.)

I

Maro va Noun!... Tintin, karantezusa den,
Ho filhor kêz eta n'en deus Noun ebêt ken!...
Echu, echu va filjadur!... Pa zonjan eo,
En amzer dudius 'm eus tremenet eno,
E kichen marenik!... Nan, nan, ar seurt tud-ze
Ne dlefant ket mervel ma ve grêt diouzin-miel!

Pa ne ouien ket c'hoaz boutona va bragou,
Pet gwech oun bet ganti o pourmen dre 'n hentchou!
Pa oan skuiz o vale, « Marèn » am dougenne;
Pa veze gleb va fri, « Marèn » her c'hempenne!
Nouz' petra roas d'in: eur roched, eur chûpen,
Hag eur boned louarn hag eur bragez melen,
Eur chapeled koko, eur gouriz, eur zae stamm,
Eur gountel, eur muzik, eur boutou nevez-flamm...

Allaz, ne roio mui! Ema maro va Noun!
Oh! pebez rann-galoun!

(Gouela, hirvoudi 'ra).

II

Pa oan savet brasoc'h, e vezen 'z he gwelet,
Hag e-feiz, mardomen, 'oa ket amzer gollet:
P'am gwele o tostaat, nag he doa plijadur;
« Dont a rez adarre, filhorig koant ha fur?
» Deus 'ta buhan, buhan, deus 'ta buhan, maoutig,
» Da boket da dintin, da boket da Nounig!
Hag e tispake d'in he divrec'h hir ha treut,
Rouz evel an douar, sec'h evel ar c'heuneut,
Feiz! awechou oan gourd 'vont da boket d'ezi,
Pa welen ar butun o koueza diouz he fri,
He daoulagad pikous hag he bleo difuilhet
Hag he skilfou melen... eun tammik oan nec'het!
Met « Marèn » oa ker mat! « Marenig, eme-ve,
Ema deut ho filhor d'ho kwelet adarre! »

Hag ez een a lammou
Da boket d'he chotou:

— « Marenig, m'ho karo da virviken! »

Hag e save c'hanon da lammat 'n he barlen

— « Ac'hanta, Jopik,
« Ac'hanta, Jopik,
« Ac'hanta, Jopik,

A lavare d'in
 Va zintin,
 Ha kement e triden gant ar joa
 E stagen awechou da gana :

(Var don an Hini goz).

« O tintin Tônn,
 » C'houi zo doun
 » E goueled va c'haloun. »

Neuze 'z camp eur pennad d'ober an dro d'an ti,
 En eur c'hoarzin, en eur c'hoari,
 Da zellet ouz al loened, ar c'hezek hag ar zaout,
 Ar moc'h, hag al leou bihan, an denved hag ar maout,
 Ha yao, ouz taol,
 E kichen tonton Paol :

— « Allo! eme Varén, ar billig var an tan,
 » D'ober krampouez logod d'am filhorig bihan! »
 Oh! kaerat krampouez melen, alaouret ha fêtiz!
 Na 'n eus ket ar seurt-se e palez ar bourc'hiz!
 Aman rouz-tro-war-dro, dindan ha war gourre,
 Leaz dous feun ar volen ha kafe da c'houde
 Ha malaga warlero'h: « Ac'hanta, va filhor,
 » Da galon 'zo-digor? »

A lavare va Noun, ar spanel en he dourn,
 Hag o c'hoarzin, ken bras he genou hag eur fourn
 « Chach 'ta, va faotr bihan, ma savo penn ouc'h it
 Araok ma 'z i kuit! »
 Ha me jache,
 Me zrailhe,
 Me skrabel...

Allas, ne skrabin mui!... Ema maro va Noun!
 Pebez rann-galoun!

(Hirvoudi ha gouela a ra).

III

Awechou, d'ar bloaz nevez, 'z ean d'ober eun dro,
 Hag atao tistroen karget a « vomboniou » :
 Pechou per, avalou, spezard ho polotrez,
 Sivi, prun ha rejin, kraon hag alamantez...
 Awechou kounte d'in marvailhou-hag istoriou,
 Ha paribolennou ha divinadennou ;

Awechou zoken, e kane d'in

Kanaouennou da c'hoarzin :

Al labousig bihan, an Danvad pennagnornik,
 Ar vran hag al louarn hag al Laouenanig...

Awechou lare d'in, eun tamm kentou 'n enni :

— « Bez fur 'ta, va filhor, ha poagn mat da zeski,
 » Da zeski lenn ha da skriva;

Marén gez ne oar netra,

Elec'h te, ma karez, a vo habil doktor. »

O « Marén » vinniget, c'houi garie ho filhor!
 Perak, siouaz, perak m'am eus ket selaouet
 Ho kenteliou ker mat!... Ma karjen, oan desket,
 Hag e vijen deut da veza marteze jeneral,
 Pe zarjant, da vihana, pe, zoken, korporal!
 Ha brema n'ouzoun seurt, n'oun ket 'met eun azen
 Mat da duriat douar ha da zrebi souben!

(Hirvoudi ha gouela a ra).

IV

Eun dervez, em eus sonj, « Merén » zigasas d'in,
 En eur gaoued nevez, eul labouz, eur gegin...
 Me oa lore'h en ennon! « Trec'h d'eur Roue, laren,
 Brema war an douar ne vank netra d'in ken!
 Dizale voe desket da zutal, da gana,
 Da laret ar Bater, an Ave Maria,
 Da zifrez tud an ti,
 Da zansal, da c'hoari...
 Allas, ne gano mui!... Lounket 'bet gant 'r c'haz!...
 Va c'hegin, va Noun geaz,
 Marvet o diou!
 Oh! doubleviou!

(Hirvoudi ha gouela a ra).

V

Nant!... nan!... n'oun ket evit padout pelloc'h...
 Va Noun, me 'z ont d'ar Baradoz ganeoc'h!
 Oh, va fenni!... Oh! va fenni!...
 'Ma 'vont kuit diganen!...
 Sell 'ta, nag a c'houlou!...
 Nag a logod, nag a ziaoulou!...
 Va c'halon a ra trouz evel eun daboulin!
 'Maoun o vont kuit; 'ma great ouzin!
 'Maoun maro!... Dour!... dour!...
 Pelec'h emaeoc'h, va Noun baour?

(Koueza a ra semplet).

P. Tr.

NI HON UNAN

D'an 3 a viz mae diveza an A. Millerand, Rener bras ar
 Republik a lavare e Ajaccio ar geriou mat-man :

« *Qu'y aurait-il de ch quant à conférer à la Corse une
 autonomie administrative aussi complète que possible? Les
 fonctionnaires et les chefs de service surtout, devraient être
 choisis avec un soin particulier.* » (Journal Officiel du 6 mai
 1922, page 4737).

Ma teufe da Roazon, eun deiz pe zeiz, daoust ha lavaret a
 rafe ivez :

« *Qu'y aurait-il de choquant à conférer à la Bretagne
 une autonomie administrative aussi complète que possible?
 Les fonctionnaires et les chefs de service surtout, devraient
 être choisis avec un soin particulier.* »

Ha ma ne lavar ket, daoust ha kenderc'hel a raio ar Vreton-
 ned da c'houzanv, heb en em glemm, gwaskerez ar C'hallaoued?
 N'oun ket evit her c'hredi, rag dont a raint da welet skler,
 gant an amzer, hag ar wirionez a dorro o ereou; peb pobl a
 dle beza mestrez en he bro evel ma tile peb den beza mestr
 en e di.

An êl hag an diaoul

(Kontadenn)

Eun devez kaer a nevez-amzer breman 'z euñs pell, eul liver brudet eus an Itali a rea eun tamm tro, diouz ar beure war ar meaz, tostik-tost da gêr Vilan. E spered a oa prederiek, e benn tenval rak bete neuze, kaer en devoa bet labourat a-zevri hag ive a-zoare, e hano a oa chomet dia-naf hag e daolennou ken dispar ne oant ket brudet c'hoaz e neb lec'h.

Kerzout a rea eta gorrek gant eur seblant doaniet, pa baras en eun taol-kont e lagad war eur bugelig, fleurenn gaer e-unan, a boanie da gutuill bleun gouez war lez an hent, e mesk ar yeot, e harz ar girzier. Ken koant e kavas al liver ar mabig, gant e dal gwenn ha diroufen, e zaou-lagad glas ha glân, a en em vellezoure enno an oabl, gant e vleo melen aour ha rodellek, ma kinnigas d'ezan pignat d'e heul en e « studio », ebarz ar gêr vras, evit ma vije livet d'ezan e batrom.

An elig a asantâs hag, azezet war eur skabel e kamb-labour an den mat, e sellas gant dudi ouz oberennou hag arnodadennou (1) al liver a oa laket gantan eno da ziskouez. Gant pegement muioc'h a blijadur ne arveste hen ket ouz linennou e zremm, dre ma teue an ijinour kaer d'o merka an eil goude eben, war al lien.

Pa voe peure'hrêt al labour, al liver, abarz ma 'z eas kuit ar bugel, a lakas en e zourn eur pezig arc'hant.

A ispiñh ouz ar voger, eün d'an nor, e voe staget gant an oberour skeudenn goant ar bugel evit tenna sellou an dre-menidi.

* *

Ugent vloaz goude, al liver, anavezet a bell, neuze, gant an dud, a oa adarre o pourmen a-hed unan eus a valiou kear e c'hinivelez pa dosteas outan, en eur astenn e zourn, eur c'hlasker-bara, truilhet e zilhad, dizeuliet e voutou, krinet ha sec'het kroc'heñ e zivoc'h hag e dal gant labour an youlou fall.

O welet e zremm ken truezus, an ijinou-kaer a zavas c'hoant gantan da gaout ar skeudenn anezan hag e pedas ar c'hlasker da vont betek e di. Heman a zentas. Hogen, p'edo warnez mont kuit, o veza savet e zaoulagad hep teuler evez, e welas dirazan a-us d'e benn, dremm seder eur bugel ker koant hag eur êl eur mousc'hoarz etre e ziu-weuz demzigor, eun doare ken fresk, ken glân d'ezan ma lake an den da zonjal el lili c'houez vat, en erc'h chomet gwerc'h pe e gloan dinam an oanedigou.

(1) Arnodadennou = épreuves.

Dirolla a reas da ouelan. Neuze al liver, en eur ginnig d'ezan eur gador hag o starda e zaouarn d'ezan a c'houlennas digantan petra oa kiriek d'e zoan.

— « Ah! eme neuze an truilheg en eur zifrônkal, va f-trom eo a welit aze e-pign ouz ar voger. Pebez kemmaden a zo deut ennon abaoe an devez heoliek ho poa va c'ha-vet o tastum bleuniou, breman ez eus ugent vloaz!

Evel a ouzoc'h, neuze edon eur bugel koant ha va c'he-rent, evel ma n'o devoa ken mab nemedon, am mignas, am moumounnas beteg re... Kement tra a c'hoanteen neuze a vije roet d'in kerkent; va zad ha va mamm ne gredent ket nac'h ouzin eun dister tra!

Eun devez, kamaraded diroll am c'hollas. Mont a ris d'o heul da danva plijadureziou difennet; o heulia a ris en o dispignou foll; hag ober a ris ganto meur a daol fall!...

Va zad a zo maro dre zarvoud, va mamm zo marvet gant ar c'hlac'har; va holl feadra a zo teuzet, ha breman ez eo re d'in mont da glask va bara... »

Al liver, teneraet e galon, a droc'has outan ar gomz, en eur lavaret, an daerou en e zaoulagad:

— « C'hoant ho peus e teufen war ho sikour evit ho tenna eus ar stad reuzeudik emaoe'h ennan? »

— « Nan! a respontas an truilheg, en eur zevel, e keit ma tremene en e zaoulagad eul luc'hedenn ifern; nan! Re izel oun diskennet er fank; c'hoant am eus da veza goloet gantan; rak re zivezat eo evidon da zistrei war va c'hiz! »

Hag e tec'has kuit en eur lakaat an nor da stlakai...

* *

E skeudenn a voe laket er zal kenver ha kenver gant hini ar bugel.

Diwar neuze, mignoned al liver a zeue d'e welout a chome souezet dirak an diou skeudenn-ze, ken dishenvel an eil diouz eben hag a gustume goulenn digant o mignon.

— Met perak ive lakaat an eil dirak egile daou batrom ken dishenvel, unan anezo henvel ouz hini eun el hag egile henvel mil ouz hini an diaoul, ken na droer diwarnan, gant donjer ?

Hag al liver a gustume respont, war eun dro teneraet ha garvaet e vouez :

— « Etre an El hag an diaoul, emezan, sellit, n'eus nemet eun dra: ugent vloaz gwall vuhez!... »

Nag a vugale, elez hirio, a vezo diaoulou ivez varc'hoaz, siouaz, ma garont dioual! !...

Yann ZOUDARD.

« Arvorig » a voulo er miziou da zont :

— S. Iltud, e vuhe, fennet diouz Buhez ar Zent ar Bollandisted, an hini vras ; — gant an O. Menguy, person Koadout ; — Penherez Kastel Derok, — pezh c'hoari savet diwar vuhe S. Briak, gant mignoned S. Briak ; — Gwerziou, soniou, gant Gab Liskildry, Laouik, Ar Yeodet, Pendero, etc ; — Eur marvailh neve, gant D. N. D. ; — Kegin vat, penôs ober meujou mat gant nebeut a fréz ; — Argoad-Arvor, Keleier Bro Dreger ha Kerne.

Eur yez n'eo netra ma n'eo ket skrivet, rak :

Ar yez komzet a ya gant an avel ;

Ar yez skrivet a c'hem.

N'eus ken en Breiz nemet Feiz ha Breiz hag Arvorig skrivet en brezoneg.

Bretoned, koumanantet eta da Feiz ha Breiz hag Arvorig skrivet en brezoneg hag en brezoneg reiz, herve Emgleo ar skriva-vagnerien.

FEIZ HA BREIZ HAG ARVORIG, vit Treger ha Leon : 20 real.

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Arvest

EIL ARVEST

DIVIZ I

1^a Medesin — Jilig

Kenta medesin. — Kaër am eus bet teuler evez, eo tec'het eus a dre va daouarn, evel ma vije bet krog an tan en e ziadrenv, hag al louzou a glasken rei d'ezan a zo chomet heb dougen frouez.

Jilig. — Red eo e vefe digernez outan e-unan pa dec'h araoek louzeier ker mat hag ho re.

Kenta medesin. — An dra-ze a ziskouez eo eur penn skanv, hag eun den berboellik.

Jilig. — Pareet ho piye anezan, heb mar ebed.

Kenta medesin. — Heb mar ebed, goude ma vije bet daouzek klenved berniet warnan.

Jilig. — Setu aze evelato hanter-kant skoed gounezet mat hag a gollit.

Kenta medesin. — Hag a gollan ! nan, n'o c'hollan ket, rak me lavar me e pareo, dre gaër pe dre heg ; marc'had a zo etrezomp ha me lakaio paka anezan en eun tu pe du, evel eun torfetour a dec'h araoek ar vedesined hag a dorr o goure'hemennoù !

Jilig. — Mat a reot ; ho louzeier o divije e bareet hag 50 skoed a laer d'eoc'h.

Kenta medesin. — Daoust hag e pe leac'h e vije eat da guzat ? N'ho peuz ket bet eus e gelou ?

Jilig. — E maner Kerleon e tle beza, da gredi eo, rag an Aotrou Patern a fell d'ezan e gaout da skolia e vab ha da c'houarn e di, hag, heb mar ebed, o veza m'eo dianaoudek eus e glenved, e vo mall gantan e lakât e karg.

Kenta medesin. — Mont a ran d'ar maner dioc'htu krenn !

Jilig. — Mat a rafec'h mont.

Kenta medesin. — Henez a tle beza louzaouet ganenme ha ne fell ket d'in e rafe eur c'hlanvour goap ac'hanon evelse !

Jilig. — Ah ! nan ! n'eo ket mat, ha mar d'oc'h eun den, ne laoskoc'h ket anezan da vont daved Aotrou Kerleon araoek beza entetet outan « comme il faut ».

Kenta medesin. — Ober a rin !...

Jilig. — Dres ! setu aotrou Kerleon o tont ; komzit d'ezan dioc'htu (outan e-unan). Mont a ran, euz va zu, da rouestla eur gudenn all bennak hag ar paourkeaz aotrou Patern a vo ken dall hag e c'houarner nevez..

(*Jilig er meaz*).

DIVIZ II

1^a Medesin — Ao. Patern

Kenta medesin. — C'houi ho peus en ho ti eul lastez aotrou Kerlaban a dle beza mestr-skol ho mab ?

Patern. — Ya ! gedal a ran anezan da zont ; eus a Gemper e teu hag e tlefe beza en em gavet dija.

Kenta medesin. — En em gavet eo ! ha tec'het eo eus va zi-me, bremaik, goude beza bet lakeat etre va daouarn. Met en hano ar vedesinerez e tifennan ouzoc'h e gemeret en ho ti araok ma vo pareet ganen eus eur c'hlenved hag a vir outan a-grenn da c'hellout ober al labour ho peuz da rei d'ezan.

Patern. — Heu !

Kenta medesin. — Ya ! Ho kouarner nevez a zo va c'hlanvour ; e glenved a zo eun dra hag a zo d'in evel m'eo d'in an dilhad hag an hano a zougan. Ha difenn a ran grons al labour outan araok m'en devezo kemeret al louzeier am euz klasket d'ezan.

Patern. — Diaoc'h ! eur c'hlenved bennak en deus !

Kenta medesin. — Ah ! me gav d'in sur !

Patern. — Ha pe seurt klenved, mar plij ?

Kenta medesin. — Ah ! an dra-ze, avat, ne zell ket ouzoc'h !...

Patern. — Eur c'hlenved spegus eo ? Ezomm am eus d'her gouzout, rag va fennher a lakan etre e zaouarn.

Kenta medesin. — Ar vedesined ne c'hellont ket diskuilh ar pez a zeskont o labourat war o micher met ar pez a c'hellan da lavaret d'eoc'h eo ne dlefec'h ket mont da gemeret en ho ti eun den evelse, ma n'ho peus ket a c'hoant da veza deuet fall d'ar vedesined ha da veza kondaonet ganto, c'houi hag ho mab, da goueza en holl glenvejou a blijo d'ezo.

Patern. — Oh ! diaoc'h ! bezit dinec'h ! Mar d'eo eun den evelse eo, ne vezo ket a ezomm da skuba va maner-me war e lerc'h.

Kenta medesin. — Etre va daouarn-me eo bet lakeat ha breman e ranko chom ganen ken na vo pare.

Patern. — Mat a rit !

Kenta medesin. — Tec'het a raio ar pez a garo ; met me a lakaio kondaoni anezan da zont da gemeret va louzou !

Patern. — Na petra 'ta !

Kenta medesin. — Ya ! krenvi a raio pe me a bareo anezan.

Patern. — Sur !

Kenta medesin. — Ha ma ne gavan ket anezan, gwaz a-ze d'eoc'h ; me ho pareo en e blas !...

Patern. — Diaoc'h ! Me a zo yac'h !

Kenta medesin. — N'eus forz a ze ; eur c'hlanvour am eus ezomm ; eur c'hlanvour am bo ! Kemeret a rin an neb a-c'hellin.

Patern. — Kemerit an neb a geroc'h ; met n'eo ket me eo a gemeroc'h ; asa, diaoc'h, biskoaz kement all ! Breman e vo red klenvel evit ober plijadur d'ar vedesined !...

DIVIZ III

Jilig. — Eutru, me zou eur marc'hadour hag a Vro-Wened, a garfe goulenñ eun dra ouzoc'h.

Patern. — Petra ?

Jilig. — Lakit hou tok ar hou penn, Eutru, mar plij !

Patern. — Livirit d'in, Aotrou, petra glaskit ?

Jilig. — Ne livirin seurt d'an Eutru ma na lakit chet hou tok war hou penn.

Patern. — Ma n'eus nemed an dra-ze ! (*Lakat a ra e dog*) Petra zo ?

Jilig. — P'eus chet anaoudegez dre amen hag an Eutru Patern hag a vaner Kerleon ?

Patern. — Eo, hen anaout a ran.

Jilig. — Ha peseurt den eo an Eutru-ze, mar plij ?

Patern. — Diaoc'h ! eun den evel ar re all, 'michans !

Jilig. — Me c'houl ouzoc'h, Eutru, hag hen zo pinvidik hag hen en deus madeu ?

Patern. — Ya !

Jilig. — Madeu bras ! bras !

Patern. — Yar !

Jilig. — Mat eo ! Mat eo ! Eutru.

Patern. — Perag e c'houlennit-hu an dra-ze ?

Jilig. — Abalamour ma c'hell an dra-ze beza talvouddek d'in.

Patern. — Penaoz ?

Jilig. — M'em euz klevet e tle an Eutru Patern kemeret en e di da c'houarn-e vaner ha da ober skol d'e vab, eul lastez Eutru Kerlaban.

Patern. — Ha neuze !

Jilig. — Hag al lastez Eutru Kerlaban-ze a zo eun den hag a dle argant d'in-me eleiz, eleiz, ha me a zo deuet aman evit an dra-ze !

Patern. — An Aotrou Kerlaban a dle arc'hant d'eoc'h ?

Jilig. — Ya ! Eutru ! hag eiz miz a zo oun bet o pro-sezi outan hag eo douget er varnedigez am eus bet en e eneb e tle paea ac'hanon teir zizun goude ma vezo eat en lio servich.

Patern. — Heu ! Heu ! hag en deus lavaret e paeje ac'hanoc'h neuze ?

Jilig. — Ya ! Eutru ! ha m'em eus mall da welet anezan eat en e blas !

Patern. — Na pebez kelou all ! Kenavo d'eoc'h !

Jilig. — Trugarekat a ran an Etru eus e gomzou !

Patern. — Ha me eus ho re !

Jilig. — Bennoz an Etru Doue d'eoc'h evit an doa-
reieu mat ho peus roet d'in.

(*Patern a ya er meaz.*)

Jilig. — Mat ez a an traou ! Lezomp breman dilhad
ar gwenedour a gostez ha pourchasomp eun dro gamim
bennak all c'hoaz evit ma teuint o daou da gemeret ke-
ment a zifisanz an eil euz egile ma ne c'hellint ket mui
en em c'houzanv nag en em welet. O daou int ker bar-
rek ha ker barrek da lonka kement higen a vezo laket
da zistribilha a-zioc'h o fri. Daou besk kaer a dapimp,
gwelet e vo great, araok mac'h ehanimp.

(*Da heuilh.*)

J.-M. P.

En-dro d'eun tantad

D'an abad N. Mével.

War gribenn ar menez ar roc'h 'zo morgousket ;
En eun oabl digoummoul e lugern ar stered,
Hag aman, 'n eur gêrig, en-dro d'eun tantad-tan,
Kouerien daoulinet 'veul an Aotrou sant Yan.
« Me ho salud, Mari », lavar eur vaouez koz :
Holl gêriz a respont e sioulder ar peuz-noz.

—x—

O klevit, va Jezus, selaouit gant true
Ar bedenn a zivan eus a greiz o ene,
Ha grit ma kendalc'hint e pep lec'h da zével
O c'halon hag o brech war-zu ho tron nenvel.

—x—

Lod a glask an eurvad er skiant, en danvez :
Va c'henvroiz her c'hav en eur c'horn er menez,
E-touez tud o c'hêr izelek, 'velto paour,
Met laouen en o stad daoust d'an diouer a aour ;
E bolontez Doue e lakont o fizians,
Didamall a bep droug ha glan o c'houstians.

—x—

O Feiz hon Gourdadou ! diouzit perak tec'het ?
Ar re 'vir ac'hanout ne vezont ket nec'het.
'Vito galv an Ankou n'eo ket eun eur a spont :
Beva a reont er peoc'h, hag er peoc'h e varvent.

Yvonig PICARD.

Kastel Penmarc'h

Ar c'helou a zo deut
nevez 'zo edo kastel
Penmarc'h, e kichen
Lesneven, unan eus ar
re vrudetan a C'horre-
Leon, o vont da vezan
dispennet Eman o
paouez bezan gwerzet
hag e berc'hen nevez
a gav d'ezan en devo
muioc'h a c'hounide-
gez o tiskar an ti bras-
ze hag o werzan ar
vein-menez anezan
aget ouz hen miret,
hep gallout mont da
chom ennan, hag o
paean evitan tailhou
(truajou) bras. Espe-
rans hon deus, kouls-
koude, e vo kavet an
tu da viret en e zav

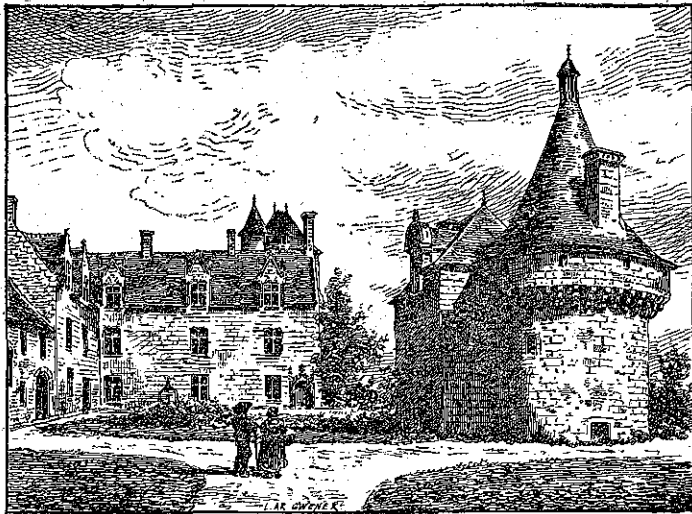
unan eus ar c'haeran maneriou a gaved er c'horn-ze
a Vreiz-Izel. Envoriou eleiz a zo stag outan, peadra
d'ober gantan eun dra zakr evit pep Breizad.

Ne oa ket heman eur c'hastel-krenv, evel Kermaon
(1) pe ar Breignou, ar Penhoat pe Dremazan ; e aotro-
nez, biskoaz n'o deus laeret nag heskinet ar bobl ; pell
ac'hano, bet int atao he difennourien hag he skoazel.
Kalz anezo o deus servijet, da gentan, o bro Breiz ha,
goude, Bro-C'hall hag o deus skuillet o gwad evito.
Estreget ar vrezellourien kadarn en deus roet d'ar Vro,
tiegez Penmarc'h en deus roet d'an Iliz eun eskob brud-
det, meur a veleg mat ha gouiziek, ha kaset da Vreujou
Breiz (2) kannaded hag o deus bet difennet frankiziou
ar Vro.

Setu aman eun tól-lagad war istor kastel Penmarc'h
a-hed ar c'hantvejou. Pebez eurvad mar gellfe kement-
man rei da entent d'e berc'hen en deus etre e zaouarn,
n'eo ket eun ti heaven ouz ar re-all, digarez ebet d'hen
espern, met eun test eus amzer goz hon bro, eur pez-
labour eus ar re oueskan, hag a ra enor ar c'horn-ze a

(1) Kermaon, Kermavan pe Garman a zo e Kernilis ; ar Brei-
gnou e zo er Vourc'h Wen ; ar Penhoat a zo e Sant Thegonnee ;
Tremazan, e Landunvez.

(2) Breujou Breiz : Etats de Bretagne.

Vro-Leon, gant ar Folgoat, Keryan, Maille, tour Lochrist an Izelve ha Lokmaria-an-Hent.

* *

Hervez ar vrud, e oa gwechall-goz, en amzer ar c'homt Gwythur ha sant Paol-Aurelian, eun aotrou bras o chom elec'h m'eman hirio Penmarc'h. Morse ne deue ermêz eus e di, rak mez en doa oc'h en em ziskouez, abalamour m'en doa eun diskouarn hag eur mouë marc'h. Nebeut a dud a ouie e oa glac'haret er stummeze, rak hen, 'vit miret na vije diskuilhet, a rea krougan bep tro ken lies barver a deue d'ober e varo d'ezan.

Eun dro bennak e tigouezas gantan kaout d'ober gant eur pôtr fin hag a ouias en em jachan brao. Pa voe grêt e varo d'ezan, ar prins a gasas gantan ar barver d'al liorz, war zigarez bale, met, e gwirionez, hebken, evit her bountan dindan ar wezen en doa dibabet evit krougan outi-ar reuzeudik. Gwell a ze evitan, ar barver a ouie an doare hag a c'hoarias d'an aotrou eun drô louarn.

— Ma karfec'h, aotrou, emezan, me a ziskouesfe d'eoc'h penôs e ouian lammet.

— Ya da, mar kerez! eme an aotrou.

Ar barver a gemeras e dro hag a reas eul lamm pik, ha netra ken.

— Bah! eme an aotrou, n'out tamm ebet gwelloc'h lammer eget eun all.

— Eo, eo, aotrou, nemet n'on ket evit kemer ma lans gant ar bagad soudarded a zo aze o sternan ar vali. Grit

d'ezo 'n em denn eun tamm a gostez ha c'houi welo pebez lammou a ouzon-me ober!

An aotrou, hep sonjal droug ebet, a c'houe hemennas d'e dud rei frankiz d'ar barver. Heman a yeas da gemer eul lans spontus, met, elec'h lammat, e talc'has da redek... Ken buan e skarze ma voe kollet ar gwel warnan emesk ar c'hoad arôk ma voe getlet redek war e lerc'h.

A-benn an noz, Lesneveniz a ouie holl istor aotrou Penmarc'h; kement a gounnar a yeas ennan ma yeas d'en em grougan ouz ar wezen en doa staget outi ken lies a varver.

* *

Kentan aotrou Penmarc'h a gaver hano anezan en istor eo Alan, dimezet er bloaz 1320 da Gonstans a Goativi, eur verc'h eus a gastel Koativi, er Voure'h-Wenn. O mab, Alan, a voe kabiten e Kastel-Paol er bloaz 1364, hag a voe tad Herri, brezellour kalonek, a enebas meur a wech ouz ar Zôzon, e Bro-C'hall hag er Flandrez, gantan 60 soudard, 28 gwareger ha 6 arba-lestrer. E vab Alan, ken kalonek hag hen, a voe lazet en eun emgann dirak Kastel Châteauceaux, pa oa o klask gounit e frankiz d'an duk Yan V, prizoniet gant aotrounez Penteür. Eus e zimezi gant Alieta a Lauros, en doa bet eur mab, Herri, hag a gemeras perz, dindan ar mestr-arme Richemont, e lodenn diwezan ar Brezel kant vloaz. E 1436, e talc'he kêr-grenv Montivilliers, tost d'an Havr nevez. E bried, Alix a Goativi, a oa kar-get da gelenn ar c'homt a Vontfort, mab an duk Fransez; bezan oa c'hoar d'ar c'hardinal brudet Alan a Goativi, madoberour ar Folgoat, a rê bepred e chomaj e Penmarc'h pa deue eus a Rom da dremen eun nebeut deziou en e vro c'hinidik; — c'hoar ive da Brijant a Goativi, amiral Bro-C'hall, lazet e 1450, gant eun tenn kanol, e seziz Cherbourg; — c'hoar, oupsen, da Olier a Goativi, « senechal » ar Guyen, a zimezas da Vari a Valois, merc'h roue Bro-C'hall, Charlez VIII.

Unan eus o mibien, Kristof Penmarc'h, devot meur-bed e kenver I. V. ar Folgoat, a voe eskob Dol er bloaz 1474 hag eskob Sant-Brieg er bloaz 1478. E vreur ennan, Alan, perc'hen Penmarc'h, a voe epad 30 vloaz ofiser e palez an duk Fransez II hag e verc'h, an dukez Anna. Houman a rea kalz a stad ouz ar zervijer feal ma oa Aotrou Penmarc'h hag en testenî a anaoudegez evit ar zervijou mat rentet d'ezi gantan e kerz he brezelioù, e roas d'e zouar, er bloaz 1498, ar renk a « vanniell » da lavaret eo, en devoa gwir aotrou Penmarc'h da lakât dougen dirazan eur vanniell, evel aotrounez vrasa ar rouantelez, pa gerze d'ar brezel.

Herri Penmarc'h, mab Alan, a voe lazeta dre vuntre-
rez. E amezeg; Yan Varc'hég, aotrou kastel Gicquelle,
eun den fallakr mar boe biskoaz, hen pedas da zont eun
nozvez da ebatal d'e di hag eno hen skoas a daoliou kleze
en e benn ken na gouezas d'an douar maro-mik. Yan
Varc'hég a voe kastizet; dibennet e voe er bloaz 1527,
war leur-gêr Lesneven, hag e skeudenn grêt e mean a
voe staget, dre zismegans, etre pevar beul kroug-lasou
Penmarc'h.

Alan Penmarc'h, mab Herri, a zavas e 1544, gant ôtre
Fransez I, roue Bro-C'hall, peder foar ar bloaz hag
eur marc'had ar zizun, e bourk Goulven hag a oa d'e-
zan holl. Er bloaz 1546, ec'h adsavas e gastel Penmarc'h
hag e stagas outan, evit hen difenn, eur gaer a zor-dal
a chom c'hoaz diouti eun dourel, a-zehou pa 'z ear. er
porz. Franseza Park, e bried, a roas d'ezan eur mab,
Gloada, aotrou Penmarc'h, dijentil a gambr ar Roue,
marc'hég a Urz Sant-Mikêl, mestr en arme gall war eur
rejimant soudarded war droad. Kemerout a reas perz
e brezelioù ar relijion, eneb ar Protestanted, hag e var-
vas er bloaz 1585. War e lerc'h e leze eur mab, Rene,
hag e intañvez, Mari Tromelin, a addimezas, dre wall-
chans, d'ar c'homt a Vagnan, eur foeter-bro diouz ar
penn, eur breur d'ar Fontanella, d'al Liscouet ha d'ar
forbaned all eus amzer Ar Re Unanet.

Magnan o vezan eus kostezen an dug a Vercoeur,
kastel Penmarc'h a voe laketa seziz warnan, er bloaz
1594, gant soudarded ar roue; ar re-man a bignas dreist
d'an nor-dal, a zegas dor an ti evit mont ebarz, a hel-
pennas Mari Tromelin, a felle d'ezhi stourm outo, a la-
zas unan eus ar vevelien hag a dec'has kuit en eur gas
ganto arc'hantiri, annez ha braoigou, talvoudegez pem-
zek pe c'houezek mil skoed. Klask a rejont ive lakat o
c'hraban war René, penher yaouank Penmarc'h, oajet
a 10 vloaz, e zonz dere'hel anezan ken n'oa dije bet evi-
tan eur yalc'had vat; met he vamñ he doa gwisket d'e-
zan dilhad plac'h ha kuzet anezan etouez bugale ar vi-
tizien. En doare-ze, n'helljont ket hen kaout. Diwar an
enklask grêt da c'houde, ec'h ouzomp e oa Itron Pen-
marc'h sellet evel ar pinvidikan eus Bro-Leon hag he
zi ar gwellan pourvezet e listri arc'hant, lienaj, bi-
zaouiou ha braoigou.

René, penher Penmarc'h, a zimezas da Janed Sausay.
E vab henan, René, a varvas disher hag a lezas e va-
dou gant e vreur Visant, pried da Anna Jileta Rivoalen,
itroun Lanuzouarn, e Plouenan, ha Meslean, e Goues-
nou. Houman a oa a noblans uhel ha koz, endra ma
lavarer :

*Rivoalen du, Rivoalen glaz
A zo tudjentil a viskoaz*

O mab, Visant-Gabriel, baron Penmarc'h ha Goulven,
a gemeras da bried, er bloaz 1674, Anna Kermenguy eus
Kleder. Ar glac'har en doe da welet e gastel kaer pul-
luc'het gant an tan-gwall, er bloaz 1715. An tan a gro-
gas, hep ma voe gellet gouzout dre benôs, en eur gambr
e penn ar zâl izelan hag a redas er pez lojeiz kreiz. So-
net e voe ar c'hloc'h-galv e Lesneven hag er parrezioù
tro-dro; hogen, ken nerzus e oa an tan ma n'helljod
ket harz outan hag e voe devet eul lodenn vras eus ar
c'hastel hag an askel kleiz a-bez. Ahendall, kalz a an-
nez hag a baperou a voe poazet.

Koulskoude, ar mogerioù a oa ken ledan ha ken fêtis
ma voe gellet adober lod eus ar maner, hep chench ne-
meur ar stumm anezan. Aotrou Penmarc'h a c'hellas
dont adarre da chom en e di; mervel a reas, avat, daou
vloaz hebken goude, marteze dre ma oa bet re stra-
fuilhet gant an tan-gwall.

Fransez-Gabriel Penmarc'h, e vab, a gemeras da
bried, e maner chapel Kerbabu, e Lannilis; Anna-Renea
Bellingault. Unan eus o bugale, Fransez-Gabriel, a oa,
er bloaz 1760, kabiten e rejimant Normandi hag a voe
lazet, en hevelep bloaz, e Klosterkamp, e kichen ar
marc'hég brudet Assas. O mab henan, Loëiz Fransez,
baron Penmarc'h, a voe an diwezan eus an hano. Chom
a reas disher, daoust d'ezan da vezan bet eureujet ter
gwech ha, pa varvas e Penmarc'h, er bloaz 1804, tre-
menet gantan, hep re holl a c'hloaz, amzer an Dispac'h,
e gastel a yeas d'e nizien, an Huoned a Lesgwern, a
feurmas anezan d'ober eur skol.

* * *

Baroned Penmarc'h o doa grêt sevel ilizou Sant-Fre-
gant ha Goulven. Gwelet a rêr e ardamez (1), « eur pen-
marc'h arc'hant gant eur westenn aour war liou ru »
war gwer livet an ilizou ha chapelioù diwardro, en
Itron-Varia hag e Sant-Mikêl Lesneven, er Folgoat, e
Sant-Neven, en iliz-veur Kastel; en iliz parrez hag e
chapelioù ar Grouaneg ha Chapel-Krist, e Plougerne;
en I. V. Brendaouez, e Guiseny; en S. Gireg hag e S.
Gweltas, e Sant-Fregant; en iliz Kernilis, etc.

O ger a oa : *Prest e ve*, da lavaret eo, e oant bepred
prest da stourm evit an Iliz hag o bro Breiz.

E Goulven, o doa gwir d'ober eun dra zouezus. Deiz
foar eost, gouel Sant-Loëiz, en oferen-bred, e kemerent
diwar blad ar c'hester eun dornad moneiz. Goude bezan
diskleriet evelse o gwir, e lakent adarre an arc'hant er
plad ha kement-all ganto, pe ouспен.

* * *

Daoust d'ezan da vezan bet devet, lod anezan, en

(1) Ardamez : armoiries.

1725, doare vat en deus c'hoaz kastel Penmarc'h, p'hen gweler eus a benn e vali, gant e dour krenv, e vogeriou mein menere, e zor bolziet a c'hiz koz, e lomberiou kizellet...

Eur gwal goll a vefe ma teufe d'ezan bezan diskaret. An hini a c'hourc'hemenfe ober kemend-all a dennfe gwall-vrud war e hano, evel an Anquetil-ze a glaskas, en amzer an Dispac'h, dispenn iliz ar Folgoat.

P'eo gwir zo bet gellet dont a-benn da viret houman, hirie enor Bro-Leon, fizians hon deus e vo gellet ive espern Penmarc'h hag a zo, a-hed ar c'hantvejou, mesket ken alies e istor gant hini ar chapel vuzudus. Itron-Variá ar Folgoat he deus grêt kaeroc'h miraklou eget hennez.

L.G.

Spered ar re all

VIRJIL

(70-19 a-raok hor Zalver)

Virjil a oa mab da eun tieg hag a oa dimezet da eur plac'h yaouank pinvidik, merc'h e vestr. Evel ma oa arc'hant en ti, ar mab a voe laketa e-skoliou bras ar vro, e Milan, Tarent, Napl ha Rom.

Virjil a gare al labour-douar koulskoude; distrei a reas eta da di e dad, hag eno, pa veze skuiz ha p'en deveze eun tamm amzer, e skriva rimadellou diwar-benn an dud hag an traou diwar ar miz : « Irus e oa.

Eun dervez avat e voe laketa gwask warnan gant soudarded distro eus ar brezel; ar c'hiz a oa neuze da c'hoprât eur c'hantener bennak, hag ar mestr a voe red d'ezan tec'het gant aoun da veza lazeta daoliou kleze.

Virjil a yeas da Rom evit goulenn ma vije lezet gantan e di hag e zouarou; eno e reas anaoudegez gant Mesenas hag azalek neuze e vevas didrabas, karet hag enoret gant ministr an impalaer ha gant an impalaer e-unan.

Lavaret a rear e oa eun den habask, madelepus, start en e vignoniez..., gouzout a ran da vihana e oa eur barz euz ar re wella hag ez eo bet galvet « Homer an Itali. »

Skriva a eure gwerzioù war ar veserien : ar « *Bucolica* » ; war al labour-douar : « *Georgica* » ; war gizioù ha lavarou koz e vro : « *Aeneis* ». Ar pezh-labour diveza-man eo ar pezh-labour kaera a zavas; daoust da-ze, evit plijout d'an dud diwar ar mez, ez an da laketa aman eur pennad tennet eus e levra war al labour-douar.

* * *

GEORGICA

(I. 64-124)

Ac'hanta, stag d'al labour ! Ma 'z eo druz da zouarou, dionall na vije tremenet mizioù kenta ar bloaz, araok ma vezint troet gant an ejened krenv; evelse ar pouloud a deuo da vruzuna ha da zec'ha dindan nerz ha tomder an heol epad an hanv.

Ma 'z peus douar treut avat, neuze e c'helli gadañ ar mare-ma vez gwelet Arkturus (1), hag e vezo awalc'h diskroc'henna ar park gant an alar. Anez, en douar druz e savo louzou fall hag a viro ouz an eost da veza founnus; hag, an douar treut a peur-gollo an nebeut sun a zo ebarz.

Ouspenn-ze, goude eun drevad, te a lezo da zouar epad bloaz da ziskuiza ha da startat; da vihana, ne c'hounezi ennan ed melen nemed goude eur bloaveziad piz pluskepek, pe jarons tano, pe biz plat ha c'houero hag a zo ker brêsk o c'hefion, hag a dregern evel gwezigou gant lusk ar c'hlos; sunet e vije an douar gant lin pe gant kerc'h; sunet e vije c'hoaz gant ar roz-moc'h a deu diouto eun ezenn hag a ra ankounac'hat an amzer dremenet. (2) Evit kaout an traou-ze etre daou eost, n'eus ket a labour zies; gant ma ne c'hini ket evit laketa teil druz en douar sec'h ha ma na 'z pezo ket a aoun da louza da zaouarn o teurel warnan ludu mat. Hag an douar a ziskuiz evelkent pa na vez ket laketa ebarz ar memez tra daou vloaz dioc'htu; hag evelse e vez vad e-barz heb na vefe ezomm d'arat.

Aliez ivez eo mat laketa an tan war eun dachen c'houlo, ha devi ar soul a strak dindan ar flamm. Ha perak? Evit ma kemero an douar eun nerz kuzet, eur magadur nevez; evit ma vo gwastet gant nerz an tan kement elfen fall a vije ennan, ha ma teuo er meaz an dourennou noazus; martreze c'hoaz an domder a zigoro stankoc'h an hentchou hag ar c'haniou kuzet e teu dreizo ar sun d'ar plantennoù nevez diwanet; pe e teuo da galedi ha da strisat ar c'haniou re zigor, gant aoun na vije poazet an traou gant al luzenn yen pe gant an heol bero pe gant an Avel-Sterenn.

Kalz a vad a ra d'e zouar, al labourer a oar-grastellat evit bruzuna ar pouloud sec'h, ha pourmen dre ar park an oged aozilh; hennez a zo gwelet mat gant Ceres, doueez an ed melen, a zell outan eus an Olymp (3).

Gwelet mat e vo ive ganti pa freuzo e zouar evit an eil gwech en eur laketa e alar da vont a dreuz war an irvi kenta, ha pa vezo bepred war-tro en dachenn evit tenna anezi ar vad en dezo c'hoant kaout.

Glae en hanv, sec'hor er goanv, setu aze petra dleit da c'houlenn, labourerien-douar. Pa vez sec'hor er goanv, an-

(1) Etoile la plus brillante de la constellation du Bouvier, soulever apparent a lieu le 21 septembre.

(2) Les vapeurs du Léthé. — Le Léthé est un fleuve de l'Enfer.

(3) Séjour des Dieux.

ed a vez founnus, hag ar park a vez eur blijadur gwelet anezan....

Ha petra livirin-me eus an den-ma hag a oa bremaik o teurel ed dre an anchou ? sellit outan : ar benveg en e zaouarn, mont a ra pen-da-ben gant an ero, hag e chach war ar greun an douar savet gant an alar. Gwelit-han c'hoaz goude o lakat an dour euz eur c'houer bennak da redet dre an dachenn ! Séc'h-korn eo e bark ? Al louzou ebarz a varv devet gant an heol ? Lakaat a ra an dour da zisken eus a c'hourren ar c'hréc'h tosta : hag an dour-zé, o koueza war ar vein flour, a ra trouz evel bouderez eun den raoulet ; distana a ra ive an dachennad zour kraz.

Ha komz a rin-me d'eoc'h eus al labourer-ze hag en deus aoun na dorje ar zoulen dindan pouez eur penn re garget, hag a laka peuri ar c'heoten dener pa vez eun nebeut savet diwar an ero ? Hag eus an hini a oar dizec'ha e bark beuzet gant an dour-sac'h ? Er miziou fall, dreist-holl, pa zeu da zic'hlnana ha d'en em leda a bep-tu war an douarou, ar ster a gas gantan lec'hid flierius, hag a lez war e lerc'h poullajou dour-sac'h.

Ha koulskoude n'eo ket awalc'h evit al labourer-douar treveilh ha staga an ejened ouz e alar : an dra-ze ne vir ket ouz ar gwazi naonek, nag ouz garaned (1) ar Strymon (2) da zont da ober droug ; ne vir ket ouz al louzaouennou c'houero da astenn o gwriziou noazus, nag ouz ar gwez da ober disheol (3).

Yaou e-unan, tad ar bed-holl, a zo falvezet gantan e vije poanuis al labour-douar, hag eun dra zies da zeski (4) ; met broudet en deus kalon an den dre an dienez ha miret en deus outan evelse da vorza ha da fallgaloni.

LAN AR BUNEL.

- (1) E galleg : « grues ».
- (2) Un des plus importants fleuves de la Thrace.
- (3) Dindan ar gwez ne c'heller ket kaout kalz a dra.
- (4) N'ema ket em sonj deski al labour-douar da lennerien F. h. B ; unan a zo hag her gra, hag her gra mat ; ar re-man koulskoude, o lenn va skrid, a welo penaoz e veze grêt, en Itali, breman ez eus 2.000 bloaz.

Peur trouc'ha ar foenn ? Peur medi ?

Setu deuet an hanv. Goude glao miz ebrel ha tomder miz mae ez eus savet buhan geot er parkeier, hag er foennier, hag e meur a lec'h, abenn fin miz even oa dastumet ar foennou. Re all a zo o trouc'ha betek hanter miz gouere hag arechou e ves deuet miz eost arok m'o deus peurc'hret o labour.

Piou eo a ra ar gwella ? Ar re en em laka abred gant o foenn, pe ar re a gar gortoz ?

Ne dleer ket trouc'ha d'ober foenn geot re c'hwak, rak dies e ve da zec'ha mat, ha mont a rafe da netra. Met, ma 'z eo fall trouc'ha re abred, e ranker lavaret eo ken fall gortoz re zivezat.

Pa vez korzennet ar geot, deuet ar bleun enno, neuze eo eman ar mare da drouc'ha. Ma rit foenn gant melchen pe gant luzern, trouc'hit pa 'z eo deuet ar bleun enno. E geot ar foenneier, ar bleun a zo demdost eus ar memez liou gant ar gorzenn hag an deliou. Evelato n'eo ket dies gwelet peur eo korzennet ar geot, peur emaint e bleun.

D'ar mare-ze ar geot a zo leun a zeo eus an traon betek an nec'h. An dour a zo er zeo a ves dizec'het gant an heol, met chom a ra kals traou mat, henvel ouz holen, stag ouz ar c'heoten, hag a dalvezo da vaga ha dalarda al loened a zrebo ar foenn-ze.

Ma vez lezet ar geot da galedi betek ma roio had, setu aman petra a c'hoarvezo. Ar zeo a bigno d'an nec'h, a yelo en had. An had ze a gouezo pa vezo hejet ar foenn ha ne dalvezo nemet d'al laboused.

Ar zeo eat d'ober had a zo kollet evit ar foenn. Ar foenn a vo treutoc'h, kaletoc'h, henvel ouz ar plouz. Da vaga al loened, e talvezo nebeutoc'h.

Evit delc'her mat ar foenn, petra zo d'ober ? Lakat anezan er mez en eur bern, golo gant eur gwiskat plouz, hag e vo miret evelse eus ar gwella. Dre ma vo tennet eus ar bern, ez aio d'ezan an ear yac'h, hag al loened e zrebo gant plijadur. En eur sanailh ar foenn a c'hell moeltri, louedi, a ves goloet a c'hwiad-kevnid hag a bep seurt loustoni a lakaio al loened da gaout paz kalz muioc'h eget ar foenn a zo berniet er mez. Ar pez zo mat da viret ar foenn eo eun ti bras savet var bilieri ha digor d'an ear ha d'an avel. An doen a ziwall ar foenn ouz ar glao, hag an ear hen difen ouz al louedi. Talvoudus e ve ive toler holen etouez ar foenn, eun dournad bennak var peb gwiskad, gwelloc'h blazet e vefe, ha muioc'h e plijfe d'ar chatal.

PEUR MEDI ? — Pa drouc'her an ed, kaout greun eo a c'hoanteur, ha nan kaout foenn. Rak se e ranker gedal ma vo furmet mad ar greun ha ma vo danvez bleud enno. Hag evelato n'eo ket red gedal e vo re zec'h, re graz an ed. Trouc'het e c'hellbeza ha goude ma vefe eur penn bennak c'hoaz dem-c'hlaz ; sec'ha raint goude beza trouc'het ha na vezint tamm ebet falloc'h. Ouspenn-ze, ma vez gortozet re bell, e vez keuz arechou ha poan-spered, rak dont a c'hell ha dont a ra aliez awalc'h e miz eost avel grenv. En eun dervez, en eun nosvez, pa ziroll eur barrad avel, an ed a vez hejet, hag e kouez leun a c'hreun war an douar, pa vez ao ar parkad, hag ar greun teoa, kaera eo a gouez da genta, hag e weler arechou, goude an eost, parkeier, bet gwinis pe draou all enno, hag a zo henvel ouz foenneier, ken stank eo diwanet an ed. Awalc'h a ed evit hada dek gwech eur park a ves diskaret arechou gant an avel, ha dreist-holl er broiou n'ez eus enno na gwez na netra da c'houdori ar parkeier.

An droug a vije bihanoc'h ma ne ve ket lezet an ed da veza re graz.

An ed da hada a dle beza seac'h mat, rak ma vez trouc'het glas, ar blanten vihan a zo e peb greunen a zeufe da c'hoarvi hag he dije poan o nevezi, pa vije tolet en douar.

Abalamour da-ze e c'heller lezel pelloc'h da zec'ha an ed a zo da hada er bloaz warlerc'h ha trouc'ha da genta, dem c'hlaç, an ed zo d'ober bleud.

O trouc'ha abred, e ves gret eur gounid all. Ma teu glac'goude ma vez trouc'het ar foenn, ma n'eo c'hoas nemet hanter-even, e savo buhan geot nevez hag e vo peadra da vaga ar chatal, ha, ma karer, eun trouc'had all a foenn arok fin an hanv. En hevelep doare, varlerc'h an ed, e c'heller lakat irvin pe draou all, hag ar c'henta ar gwella.

Al Labourer.

KUZULIOU AR MEDESIN

Petra ober ?

I. — Pa vez unan bennak mouget gant boued o chom er gouzoug ?

An dra-man a c'hoarvez peurliesia gant an dud sot, an dud sounnet (seizet), ar re goz. An aer neuze ne c'hell ket tremen evit mont betek ar skevent: ar maro a c'hell dont buan.

Buan gervel ar medesin. Da c'hedal, moustra war fronellou an den da lakaat e c'henou da zigeri. Lakaat neuze ar bizied er gouzoug evit klask tenna ar boued a zo ennan. Dere'hel ar genou digor en eur lakaat eul loa pe eun tamm koad, pe eur gonteil etre an dent gant aoun na deufe ar c'hlanvour da zrailha ho pizied; met ret eo ober buan. Pa ne c'heller ket tenna ar boued, e teuer a-benn, da vihana, awechou, da lakaat ar c'hlanvour d'hen dislonka: gwel a ze! Mat eo ivez daoublega: ar c'hlanvour ha lopa gant palv an dourn etre e zious-koaz.

Pa c'halvit ar medesin evit an dra-man evel evit n'eus forz petra all, livirit atao d'ezan petra a c'hoarvez, evit petra e teuit d'e glask, abalamour d'ezan da zigas gantan dioustu al louzeier hag ar benviachou a zo ezom anezo. N'eo ket ral klevout goulenn ar medesin, o lavarout hebken: « Dont da di an hen-man-hen, da welout unan klanv. » Gwelloc'h eo lavarout muioc'h a gomzou eget nebeutoc'h. Ar medesin ne gollo ket e amzer neuze o vont hag o tont hag ar c'hlanvour a vezo ententet outan gwelloc'h ha kentoc'h.

II. Pa vez unan bennak mouget gant ar moged.

Kas ar c'hlanvour dioustu ermaez, en aer vras; mar deus heol, en disheol. Ma ne c'heller ket digeri an noriou hag ar prenester, ma ranker mont en eur gamprpe en eun ti leun a voged, lakaat eur mouchouer gwinegr warnan, ma c'heller, dirag ar fri; serra ar genou, chom heb tenna an alan ha mont da zigeri ar prenes-

ler hag an noriou. Terri ar gwer, mar deo ret. Divoutonet e vezo dilhad ar c'hlanvour evit ma vezo êsoc'h d'ezan tenna e alan; lopet e vezo war e vizaj gant eun torch glep; lopet e vezo ive war e beultrin, e gein, e zaouarn; frotet e vezo e izili. Ha ma ne deu ket da denna e alan, lakaat e zivreaoc'h da vont ha da zont en eur zevel ha diskenn anezo goustadik ker buhan ha ma rit hoc'h unan da denna hoc'h alan.

Kenderc'hel da entent outan betek ma vezo deuet mat ar vuhez ennan. Hen lakaat gourvezet pe hanter azezet en eur gwele pe en eur pallen. **Grog, kafe, te** da eva. Eul lavamant tomm dre an traou a raio vad.

Ar Medesin.

KELEIER

— **Kanvou.** — Hon mignon, an Ao. Vallée, rener koz *Kroaz ar Vretoned*, a zo o paouez koll e vamm, oajet a 83 vloaz. Ar re a anavezé an I. Vallée ken hegarat, ken madeleuz e kenver an holl, a vo bet poaniet gant ar c'helou-ze; poaniet ive, abalamour d'ar rann-galon gouzanvet gant hon mignon.

Feiz ha Breiz hag *Arvorig* a gas d'an Ao. Vallée ha d'e gerent o gourc'hemennou a genganv hag a c'houlenn ouz o Jennerien kaout sonj en o fedennou eus ere an I. Vallée, Doue d'he fardono !

— **Bro-Breiz** — **Kuzulioù Jeneral Breiz hag ar Brezoneg.** — Hano a zo bet aman eus Kuzulioù Jeneral ar Morbihan, ar Finister hag ar C'hôt-du-Nord, o doa votet ar « vœu » da c'houlenn digor d'ar Brezoneg er skolachou el lec'h ma vezo goulennet ha ma vezo digemeret ar Brezoneg da eil yez da drema ar Baccalaureat. Ouspenn-ze, votet eo bet ive gant an Ill-ha-Vilen hag al Loar-Izellâ. Eman eta Breiz a bez o c'houlenn... eun dra dileet d'ezi Ar Vretoned o deus roet hep marc'hata o foan, o amzer, o buhez, war gwsa tachennou ar brezel. Ac'hanta, daoust ha selaouet e vezint breman gant ar C'hallaoued e testen i anaoudegez vat ? Siouaz ! aon am eus ne vefent ket, ker kustum oar da ober gwap ouzomp. Ha setu perak e lavaran d'am c'henvroiz : « En em voda ! Starda an daouarniou evit beza krenv ! »

— **Karomp hag istimomp hor yez.** — Lennet hon deus er « C'hourrier » ar c'homzou mat-man skrivet gant Korantin :

« Ar Brezoneg a zo unan eus pnvidigeziou Breiz ; n'her c'haver e bro-all ebet. N'omp ket re binvidik gant ar peç hon deus. Enoromp hor Brezoneg, savetaomp anezan ; komzomp ha lennomp Brezoneg.

« Ma koll ar Brezoneg tachen ez eo kalz dre ma na zesker ket lenn Brezoneg er skoliou : hen lavaret am eus arôk hirio, hen lavaret a rin c'hoaz ken alies ha ma vezo ezom.

« Ret eo dont da zeski lenn Brezoneg en holl skoliou a-zivar ar miz, hag er skoliou kristen er c'henta penn pa n'ez eus ôtre-den ebet da c'houlenn enno evit kement-se. »

— **Eur gentel evidomp.**—Aost a zo eur zaonen eus an Itali, demdost da harzou Frans, ar menezioù Alp. Eno e komzer galleg mil bell a zo. Ha setu e teu a-nebeudou ar c'hiz gant eur c'halz tud ac'hano da goms kentoc'h italianeg pe piemonteg war goust ar galleg. Dre vadelez, katoliked Aost a lavare d'ar re a deue da ziviz outo : « Komzit da genta, hag er yez a blijo-ganeoc'h. » Enebourien ar galleg n'oant ket ker kizidik hag a gemeras pleg bras... Hogen, setu eman katoliked Aost o tivorfila pelloc'h. Koms a raint ar galleg hiviziken, emezo, hep aon ebet da feuka den ha goude ma tremenfed anezo evit tud di-lerc'het ; gallegat a raint dalc'hmata etrezo, en o ziez, en o bodadegou...

Satordalle ! ar pez a zigouez e Aost a zo digouezet e Breiz-Izel. Breiz a zo gounezet gant eur bern diavezidi, hag alies evit ober plijadur d'ezo e troomp da c'hallegat, e teskomp galleg-hepken d'hor bugale... An dra-ze n'eo ket mat, eur vez eo-zoken !... Poent eo d'eomp ni ive divorfila.

— **Itron-Varia-Loretta.**—War grec'hen Lorett, du-ze e peun uhella Bro-C'hall, an Otrou Nons e Pariz en deus benniget ar garnel a viro hiviziken relegou ar c'hant mil (100.000) soudard maro o tifen an dachen-ze. Hor c'henvroiz a gouezas eno eur maread anezo, ha konta reer ez ejont eno dervez d'an emgann o kana a bouez penn kantik santez Anna.

— **Bretoned Pariz** o deus bet o fardon e iliz Itron-Varia-ar-Mezioù. Ar bannieloù hag ar skeudennou a oa douget gant tud a Vreiz gwisket pep hini hervez giz e garter. Ar gwiskamanchou breton a zo enoret e Paris ; aman, ganeomp-ni, ez euz kalz re a strakellezed oc'h ober fae warno.

— **An dud a vor.**— Er Sorbonn, e Pariz, eo bet embannet ar prizioù gounezet gant an dud kalonek o deus laket o buhez war var evit savetei hini o nesa. An darnvuia euz ar zovetourien-man a oa martoloded ha pesketourien eus a Vreiz... Ar Vretoned a zo tud a feiz krenv, hag abalamour da-ze eo o deus kement a garantez evit o nesa.

— **Potred kalonek, enor d'eoc'h !**— Ewel ma 'z eus bep seurt ebstel o labourat tachen an Iliz, tachen Breiz a zo gounezet gant potred hag a laka o foan, pep hini en e c'hiz, da asten karantez ar Vro e-touez o c'henvroiz. « Feiz ha Breiz » en deus embannet war o hed mennozioù « Potred-Kastel-Pol » ha roet d'ezo ar veulendi dleet. Gwelet hon deus abaoù ar botred-man gant o labour e Kastel. Bet int ivez er miz tremenet oc'h ober « eun dro » e Cleder. Displeget o deus eno tri bez-c'hoari brezonek dirak ar barrez a-bez.

Enor ha nerz-kalon da holl ebstel ar vro Vreton !

— **Sizun Vrezonek Unvaniez Arvor** a vezo er bloaz-man e Gwengamp, eus an 22 a viz gouere betek ar 26.

— **Er Folgoat** e vezo eur vodadeg vras a wazed hag a botred yaouank d'ar zul 9 a viz gouere. An Otrou 'n Eskob a deuo. Mont di ar muia ma vezo gellet !

— **Ar Foar Diskouezadeg** a zo nevez bet e Roazon he deus diskouezet splam dirak an holl pegen pinvidik eo hor c'horn douar.

— **Iverzon — Paour kèz merzerien !**— Meur a hini marteze a lavaro eman an eil rum o trailha egile en Iverzon. Eur fazi eo. N'ez eus o lakat freuz du-ze menet protestanted an Ulster hag a laz ar gatoliked gant asant gouarnamant Bro-Zôz. Er uiou Belfast e tiroller da c'hoarzin pa weler eur c'hristen katolik o koueza d'an douar lazet ha pa weler tiez ar gatoliked o tangwalli... Evel a lavar an O. Kardinal Log, derea-toch e vije da Vro-Zôz poania da viret o buhez da gatoliked Iverzon eget klask an tu da zifen kristenien an Turki.

Ra vezo skoazel Doue war Iverzon !

— **Rom.**— Gouelioù bras ar Zakramant, meulet ra vezo ! a zo bet dispar. Ar brosesion dre ruiou ker a voe gret d'ar zul 28 a viz mae. 300.000 den bennak eus pevar c'horn ar bed, eus a bep stad, eus a bep oad, a yeas da heul ar Zakr douget d'ar C'hohisee gant pevar gardinal, an eil goude egile. 10 sositete kanerien ha muzikerien a oa er brosesion.

Konta a ra ar c'hazetennoù ez oa eno 200 eskob hag arc'heskob ha 24 kardinal.

Nag a enor gret d'hor Zalver benniget !

Ar peoc'h a reno e gwirionez war holl broioù ar bed pa vezo anavezet, karet hag adoret Jezuz e sakramant e garantez.

Pluenzir

DIVINADENNOU

I. — RESPONTCHOù DIVINADENNOU MÉZEVEN

I. — Eur c'houlaoenn. II. — Ar pod. III. — Eur sparfeld a gasas eur c'haz d'o meren d'e dri labous bihan ; ar c'haz, e lec'h beza debret. a zebras al laboused bihan hag a deuas d'ar ger goudeze, bet muic'h a aoun eget a c'hoaz d'ezan. IV. — Koefou ar merc'hed e Breiz-Izel. V. — Eur bigorn-mor.

II. — O deus kavet divinadennou miz Mae

15 o deus bet 100 pout	M.-A.-M., Rosnoen.
M. Bergot, Plouguin.	P. Ollivier, Lanneufret.
A.-M. Crenn, Guipavas.	M. Pellé, Plouguin.
A.-R. Falhun, Plouneour.	L. Quemener, Trezillide.
Yv. ar Goff, Lesneven.	Herve Quicq, Lesneven.
J. Gueguen, Porsal.	
Fr. an Hour, Lannilis.	
Auguste Kerbaol, Lanneufret.	
F. Kerdraon, Landeda.	
M. Laurent, Guipavas.	

51 o deus bet 80 pout

J.-M. Salaün, an Trehou.
Louis Floc'h, Plomeur.
J.-Y. ar Goff, St-Thégonnec.

Clot ar Goff, Montroulez.
 V. Gouriou, Sant-Thonan.
 Pôtr Gouezec, Trélon.
 J. ar Guen, Plouneour.
 Yv. an Her, Sant-Nouga.
 J. Herry, Plougoulm.
 René Jacolot, Guipavas.
 Louis Kerbaol, Gwiniventer.
 F. Kerhoas, Rosnoen.
 G. Kersimon, Plabennec.
 Henri Larvor, Pont-Kroaz.
 Mari Lagadec, Goulic'henn.
 J. Laurent, Gwikar.
 F. Lannuzel, Milli-ac.
 F. Lars, Plouzané.
 J.-Y. Lavanant, Pleyber.
 Pôtr L.N., Logonna.
 Y. Menez, Guitatmeze.
 Joseph Menec, Loc-Majan.
 Félix Moal, Enez-Vaz.
 Mari Pinvidic, Gwikar.
 F. Pouliquén, Sant-Thégonnec.
 Gab. Pelleau, Plouguin.
 J.-Y. Preis, Loc-Eguiner.
 J. Abiven, 12-B. C. A., Trèves.

F. Abasq, Coat-Meal.
 M. Abjan, Enez-Vaz.
 J. Aboivier, Kernoues.
 J. Autret, Sant-Segal.
 J. Bihan-Poudec, 12e B. C. A., Trèves.
 Y. Cabioch, Kastei-Paol.
 M. Cabon, Guisseny.
 H. Cardinal, Guipavas.
 T. Copy, Ploumoguier.
 J.-Y. Cornec, Plouider.
 Eug. Creignou, Cleder.
 Adolph Darc'hen, Mahalon.
 Jos. de la Roche, Gouesnou.
 Jul. de la Roche, Gouesnou.
 J. Fagot, Sant-Thégonnec.
 J. Robin, Sant-Thégonnec.
 Joseph Le Roux, Kastei-Paol.
 M.-A. Ségalen, Gouesnou.
 Soudarded ar 48, Gwengamp.
 J. Stephan, Plouarzel.
 J. Tanguy, Sant-Thégonnec.
 Jos. Tanguy, Guitatmeze.
 H. Thomas, Plouguin.
 M. Vourc'h Cleder.

III. — Divinadennou miz Gouere

I. — An noz a vez el lec'h ma vez
 El lec'h m'eman vez atô dez.

10 p. ar r. Digaset gant Jean-Fçois Quaba, Trélon (Nord).

II. — Me a daol eun dra dreist an ti
 Hag en tu all e kavan tri.

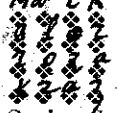

10 p. ar r. Digaset gant Henri Cardinal, Guipavas.

III. — E peléc'h ez eus merzerien
 Daoust pegen eurus e vefent ?

10 p. ar r. Digaset gant Louis Kerbaol, Gwiniventer.

IV. — Ma 'z an d'an ifern, va c'hedit,
 N'am bo ket a vail da vont kuit,
 Ma 'z an d'ar baradoz em bô
 Mail da zont d'an douar en dro !

10 p. ar r. Digaset gant M. Y. ar C'hoz, Plouguerne.

V. — A zo ano eur zant.
 A zo ano eur zant all.
 A zo ano eur zantez.
 Ha sec'h mat a zo henvel.
 Geriou karre, peder lizerenn enno a c'heller
 da lenn eus a zehou da gleiz hag eus an
 nec'h d'an traon.

10 p. ar r. Digaset gant M. A. Ségalen, Gouesnou.

Digas ar respontchou, berra ma vezo getlet, hag an divina-
 dennou nevez a gavfet, abenn ar 23 eus ar miz da :
 M. le directeur du « Feiz ha Breiz », Plouguerneau (Finistère).

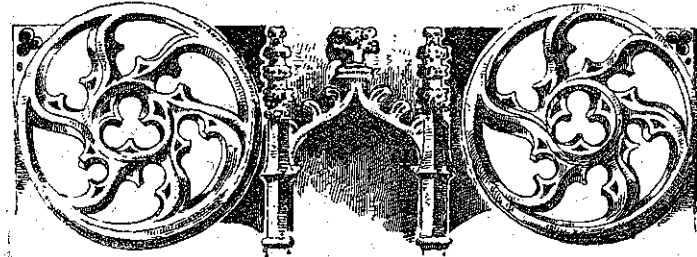
Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Sent ar miz. — Hon duk Yan V er Folgoat,
 L. G. — Gontidelen prijou ar brezegerezh e Bleun-Brug 1921. —
 Va Mamm ! Y. CHARLES. — Ma ouijen-me skriva ! J. KERRIEN.
 — Un petit trésor de musique bretonne. — Spered ar re all,
 LAN AR BUNEL. — Ar pevare paour, L. DIRLEMM. — Breiz-Izel.
 J. L'HELGOUALC'H. — An Ao. Kerlaban, J. M. P. — Kuzulioù
 ar medecin, L. D. — Keleier, PLUENZIR. — Leor nevez oferenn.
 — Divinadennou, PER HA PÔL.

SULIOU HA GOUELIOU MIZ EOST

6 a viz Eost. — IX^{et} sul goude ar Pantekost, Gouel Hor Zalver
 oc'h en em ziskouez en e sked war menez
 Thabor. Offerenn ha gousperou ar gouel-ze.

13 a viz Eost. — X^{et} sul goude ar Pantekost. Ofisou ar zul-ze.
 — Varc'hoaz yun derc'hent Gouel I. V.
 Hanter Eost.

15 a viz Eost. — Itron Varia Hanter Eost. Gouel berz.

20 a viz Eost. — XI^{et} sul goude ar Pantekost. Ofisou ar zul-ze.

27 a viz Eost. — XII^{et} sul goude ar Pantekost. Ofisou ar zul-ze.
 Pardon bras Santez Anna ar Palud.

BIZ SANTEZ ANNA O TONT D'AR PALUD

Chapel Santez Anna ar Palud, d'ar 27 a viz eost a zeu, a zo
 o vont da zigemeret darn eus a relegou presius he fatronez gal-
 loudus.

Pardonerien Rom, ar re anezo da vihana a zo bet e Sant Paol
 diavéz-ker, a oar ervat e virer eno e manati menec'h sant Be-
 neat unan eus a zivrec'h Mamm goz Hor Zalver. An Tad Floc'h,

eur servicher mat da Zantez Anna, ganet er Palud ha breman Rener bras kloerdi ar Fransizien e Rom, eo a lakas Beneat XV da rei aotre da venec'h sant Paol da zistaga evidomp eun tam-mik eus ar vrec'h venniget ze a zougas pa oa bugel an hini a dlie beza Mamm da Zoue; kaeroc'h a zo; deuet eo ivez a-benn da lakat digeri tenzor iliz-veur Apt... hag ac'hano en deus bet evidomp c'hoaz eur mell eus unan eus bizied Santez Anna.

Perag e teu evelse Mamm ar Werc'hez davedomp? En unan eus hor gwerziou koz (1) ez eus hano eus ar Marc'heg Lez-Breiz a rede eus an eil tachenn-brezel d'eben, trêc'h atao d'e enebourien, dre ar skoazel a roe d'ezan Santez Anna; eun dervez, koulskoude, e voe kilhet gant kement a C'hallaoued ma voe trec'het ganto war grec'hennou Langonnet; dibennet epad ar stourmad e voe daspennet, goude, gant eul lean koz a roas d'ezan eur binijenn galet da ober epad seiz vloaz.

Ha pa voe ar seiz vloaz tremenet
Seul e dreid gant e zae 'oa kignet.

Ha louet e varv ha bleo e benn
Hag e varv o tont war e varlenn;

Hag hen evel eur wezenn dero
Hag a vije seiz vloaz 'zo maro.

An neb en divije e welet
N'en divije e anavezet;

Nemed eun intron wenn her greaz
O vont ebiou dindan ar c'hoat glaz:

Hag hi sellet outan ha gouela:

— Lez-Breiz, va mab kez, ha te eo 'ta?

Deus aman, va mab paour, deus aman
Ma 'z in me raktal d'az tizamman.

M'az tichadennin gant va gwentl (2) aour:
Me eo da vamm, Santez Anna 'r mourl.»

Santez Anna a gendalc'h da veza evidomp eur vamm vat; ne deu ket da rei ar vuhez d'hon tud maro er brezel; met dont a ra da rei d'eomp skoazel da zougen kroaziuo pemdezlek ar vuhez; nevezl a raio en hon enecou ar vertuziuo kristen a zo deuet kement a ziskar enno epad bloaveziou estlammus ar brezel; deski a raio d'eomp karet ar justis, al labour, ar binijen... He **brec'h** hon diouallo hag hor bennigo; he biz a ziskouezo d'eomp hent ar baradoz.

Ha penaoz e tigemierimp ar relegou-ze?

Gant ar brasa enoriou, na petra 'ta ha gant muioe'h a beden-nou c'hoaz eget a enoriou. Pa voe kurunet skeudenn goz Santez Anna, nao bloaz a vezo er bloaz-man, e teuas tud a vil vern d'ar Palud eus a bevar c'horn an Eskopti. Fisianz hon eus da welet adarre kement a bardounerien er bloaz-man evel a oa er bloaz-ze. Arc'heskop Roazon a raio ar pardon hag en dro d'ezan e vezo meur a eskob, meur a abad, hag, heb mar ehed, eun niver bras a veleien.

Goude kement all a enoriou a raimp d'ezi, hor Patronez a lakaio an youlou mat da greski en hor c'haron hag a skuilho warnomp he grasou gant muioe'h a largentez eget biskoaz.

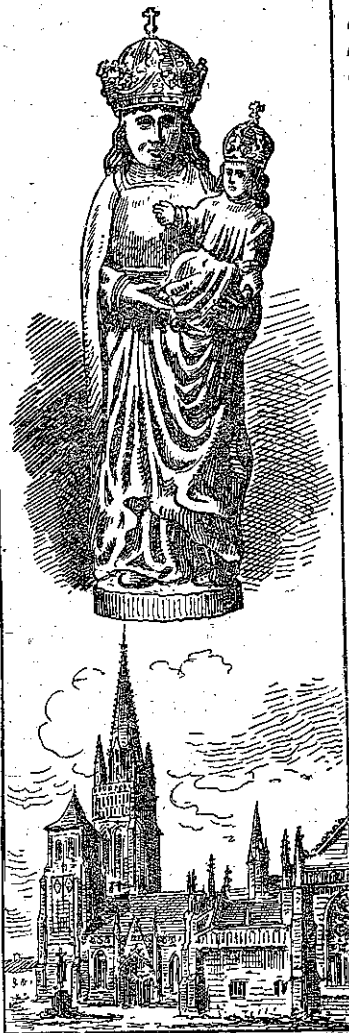
† ADOLPH,
Eskop Kemper ha Leon.

(1) Sellit e Barzaz-Breiz p. 104.

(2) Gwentl = ciseaux.

Hon Duk Yann V o pardona e Folgoat bremen ez euz 500 vloaz (1422-1922)

ITRON-VARIA AR FOLGOAT

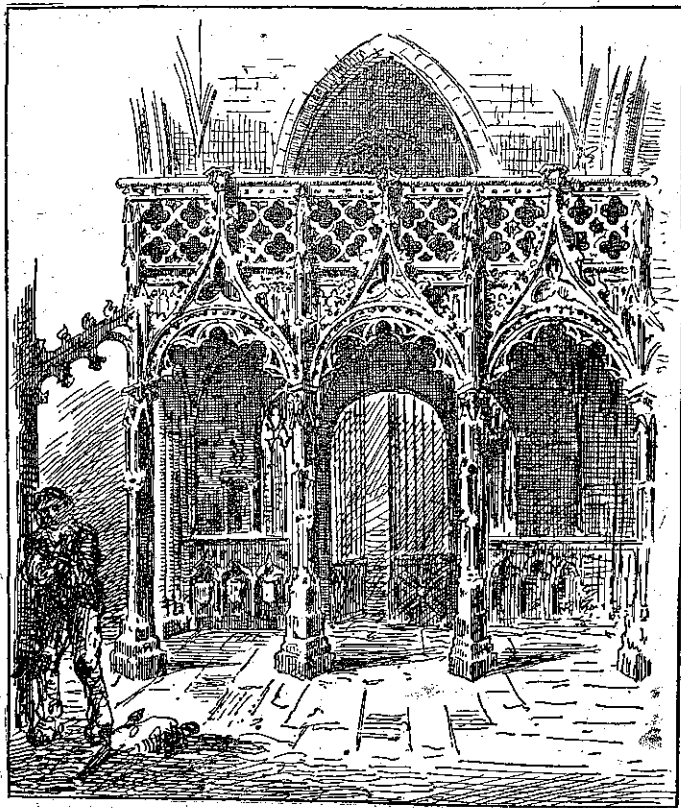

*Penaoz e stagas le-
veou awalc'h ouz iliz
ar Folgoat evit ma
vije dalc'h mat atô
eno pevar chaloni
karget da bedi Doue
evit Breiz.*

Pa 'z edo an duk mat Yann V e dalc'h aotronez Penteur, e enebourien touet, o devoa tapet anezan dre drubarderez, d'ar 14 a viz c'houevrer 1419 hag a gase anezan, evit e guzat gwelloc'h a-ze, eus an eil toullbac'h d'egile, oc'h ober gwaso ma c'hellent d'ezan, en devoa grêt meur a le d'ar Werc'hez ma teurvesje dont da denna anezan eus a dre o daouarn milliget.

Dilivret e voe er bloavez warlerc'h 1420, eiz dervez araoak ar Yaou-Bask; laouen 'o welet torret e ereou gant skoazell an nenv ha skoazell e Vretoned, tudchentil, bourc'hizien ha koueriaded a oa diredet a-diz d'e ziframma eus a dre krabanou e vourrevien, an duk ne zaleas ket da zeveni al leou en devoa grêt. Da genta unan ec'h en em bouezas gant ar wiskamant houarn a zounge da vont d'ar brezel dirag iliz Itron Varia ar C'harmel, en Naoned, hag e lakeas e prof, war aoter ar werc'hez, an 380 pez aour a rea e bouez, ar pez a dalvezfe tost da zaou vilion en deiz a hizio.

Profou all a reas c'hoaz hag en o zouez ar c'haera m'oarvat eo an hini a ginnigas da iliz nevez ar Folgoat edot o peurzevel neuze war al léc'h ma veve ennan Salaün ar Foll, servicher bras ar werc'hez Vari, maro war-dro ar bloaz 1358 hag embannet e zantelez dre al lili, lizerennet an *Ave Maria*, en aour, war o deliou, a oa diouanet war e vez. Ar burzud-ze a voe brudet buan e pevar c'horn Breiz-Izel ha gant ar profou a roe an dud a deue di da bardona e stagjot da zevel an iliz kaer a welomp

JUBE ILIZ FOLGOAT

c'hoaz, en he sav, a drugarez Done. Mamm Yann V, Jann Navarr a deuas di, war a greder, er bloaz 1393 hag en hent-se n'eo ket souez en divije grêt ar mab al le en deus grêt.

Al labour a yea en dro a-zevri ha roll madoberourien anavezet ar Folgoat a zigor er bloaz 1410 dre hanoioù

eur c'houer, Hamon Quiniou, hag eun denchentil eus a gichen, Tanguy Coatmenec'h aotrou Coatjunval, a roas peb a bark, peb hini anezo d'ar werc'hez.

Er bloaz 1419, eme an Aotrou Kerdanet, an iliz peur-c'hrêt koulz lavaret, gwisket ganti he sae eured alaouret, bleuniet ha steredennet, a voe benniget hag unanet gant he fried; konsakret e voe gant eskop Leon, Alan Ker ar Strêt a zo c'hoaz e hano hag e skeudenn a-zioc'h unan eus an noriou; an dervez-ze a voe heb mar ebet eun dervez a levezet vras evit ar vro a-bez.

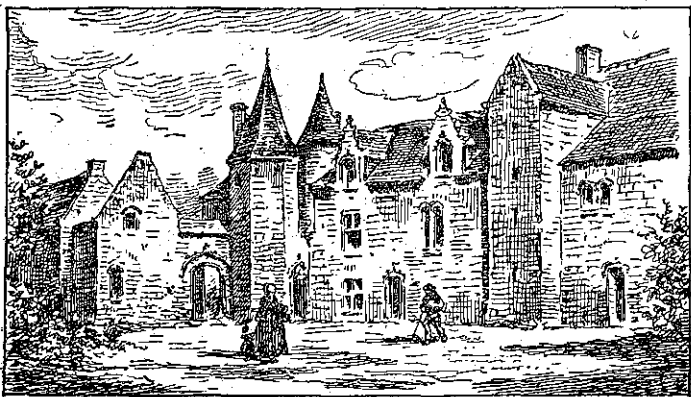
Ar gouel-ze a voe nevezet c'hoaz daou vloaz goude pa deuas Yann V e-unan beteg ar Folgoat, *d'an 10 a viz gouere 1422* (1), — 500 vloaz, dres, a zo er bloaz-man, — gant e gerent, tud e lez, eskibien ha marc'heien vrudeta ar vro, en o zouez hag er penn kenta, Herve ar C'hastel, Tanguy ar Gervaon, Yann ar Penhoat, amiral Breiz, Alan Penmarc'h ha kalz a re all ker mat holl da bedi ha ma oant da vrezellekat, laouen en deiz-ze da c'hellout diskouez d'o duk muia karet an iliz koant-ze kizellet ken flour adalek an traon betek beg he zour dantelezet hag o devoa laket da zevel eus an douar gant o frofou pinvidik vel eul lilienn vean da embann gloar an Itron Varia. Etouez an aotroued vras-ze, hini ebet koulskoude ne jache davetan sellou ar bobl kement ha Yann V, mentet uhel hag iziliet kaer evel ma oa, doare yaouank d'ezan c'hoaz pa 'z eo gwir n'en devoa nemet pevar bloaz ha tregont; diouz e zaoulagad lemm, mellezour e ene, ' oa anat e oa eun den bras ha kunv, Iorc'hus hag hegarat hag e vleunie ennan ar perziou mat a reas anezan marteze ar gwella hag ar brasa eus hon duked koz.

Bale a rea ouz son ar c'hleier, re Lesneven ha re ar Folgoat, war eun hent goloet a vleunioù hag a c'hlaezvez ha ma c'hoarze outan an heol eus lein an nenv, ar gouel-ze gant ar bannielou o ficha, er vann, gant dilhad an dud a iliz, an aour, an arc'hant hag ar seiz o skedi warnezo, gant tokou-houarn ha saeou dir an dud a vrezel o lugerni, gant alkennou hir koefou brodet gwenn kann ar merc'hed o krena evel eur bern deliou ha saeou a liou pinvidik ar c'hwazed o lintra evel eur parkad bleunioù a dlee beza eun arvest, eun dudi e welet, hag ar c'haera prosionou a welomp c'hoaz en amzer-man e pardo- nioù brudet hor bro n'int nemed eur skeud, ha netra ken, eus ar pezh a welet neuze war hent bras ar Folgoat.

(1) Eur bern tud a zo bet e Folgoat, oc'h enori an A. Frep- pel, d'an 9 a viz gouere diveza; eun dra vat e vije bet da unan bennak beza lavaret hano d'ezo, kement ha ma 'z edont war al léc'h, eus hon duk Yann V, deuet ivez di da bardona 500 vloaz nemed eun dervez kentoc'h! An Aotrou-ze, koulskoude, kaer a vô, eo brasa madoberour he deus bet biskoaz Intron Varia ar Folgoat.

Goude beza bet o taoulina dirak ar werc'hez kizellet e mein ar vro ha klevet an offerenn kanet dirazan, war an ton bras, an duk a zistroas d'e gastell da Lesneven hag eno e lakeas skriva raktal al lizer e stage dreizan leveou ouz chapel vrudet Itron Varia ar Folgoat, en eskopti Leon, evit ma vije eno eur strollad chalonied dalc'h mat atô da bedi Doue evit Breiz.

Kerdanet a zo deuet a-benn da embann al lizer-ze, diwar ar skridou koz.

PRESPITAL AR FOLGOAT

« Ni, emê an duk, evit meuli Doue, ar Werc'hez venni- get hag holl Zent ha sentezed ar baradoz, — evit digeri porz ar zilvidigez da eneoù hon tud koz, d'hon re hon unan, da re ar re a deuo war hon lerc'h ha da re an holl gatoliked vat ken beo, ken maro, ken da zont, a c'hoanta hag a c'houc'henn ma vezo lavaret bemdez hag epad an holl amzer hiviziken, diou offerenn, unan war gan hag eun all plean, ha kanet an offis penn-da-benn evel ma vez grêt en iliz-veur Kastel Paol gant pevar chaloni mat ha goest d'hen ober; an A. Yann Kergoal beleg ha gouarner ar chapel beteg hen a vezo unan anezo; evit kaout perz er pedennou mat a vezo grêt er chapel-ze e stagomp outi 80 lur leve da gemeret war an deogou (1) a deu d'eomp diwar barrez Plouneour-Trez ha diwar vadou kastel Lesneven. »

Ma oa kaer iliz nevez ar Folgoat, e weler, pa lenner penn-da-benn lizer Yann V, e oa paour c'hoaz, de vihanan, hag an dra-ze n'eo ket souez, e levriou kana, rak an duk a roas aotre d'ar chalonied nevez da jom heb lana an offerenn epad bloaz evit rei amzer d'ezo da

(1) An deogou = les dimes.

glask al levriou a oa red evit kement-se : neuze ne oa ket ker stank na ker marc'had mat al levriou ha breman.

Yann V en devoa karget Guilhou Le Moyne, aotrou Trevigne, e brovost e Plouneour Trez, da zestum ar 80 lur leve a dleet da rei bep bloaz da iliz Folgoat; met henman pa reas e gont, kaer en devoa sellet piz ne gave nemet 54 lur hag e skrivas d'an duk e oa re skort (2) e brof. Yann V, dre liziri skrivet d'an 9 a viz genver 1423 ha d'an 10 a viz c'houevrer a stagas ouz deogou Plouneour, re Blouider ha re an Elestreg (hano koz parrez ar Folgoat; he iliz hag he bourc'h a oa el lec'h hanvet breman Kergo-estreg pe Kergolestreg.)

Evit derc'hel hano eus a largentez an duk e voe kizellet, e lizerennou a c'hiz koz, war vogerioù an iliz, ar skrid-man a c'heller da lenn c'hoaz, daoust ma zeus uzet eul lizerenn bennak anezan-gant an amzer :

**Joh (annes) ; Illostriss ; Dux ; Britonum ;
Fondavit ; Presens ; Collegium ; Anno ;
(Domin) i : IIIe XXIII.**

A-zioc'h ar skrid-ze e welet skeudenn ar werc'hez hag hini an duk Yann V daoulinet dirazi, e gurunenn war e benn, e gleze noaz en e zourn, evel ma vije o kinnig e brof da rouanez an nenv hag an douar; goasa pez a zo, truilhou dispac'h 1793 o deus torret kement a draou presius e Folgoat, gant o morzoliou digristen, n'o deus ket espernet an diou skeudenn-ze ken nebeut ha ne jom anezo netra ken, siouaz, breman, nemed ar jichenn o douge gwechall. (1)

Prof Yann a vezo marteze kavet dister gant meur a hini; 80 lur leve hizio n'eo ket kalz a dra, met arabad ankounac'hat en devoa an arc'hant, breman ez eus 500 vloaz, 40 gwech pe 50 gwech muioc'h a dalvoudegez eget hizio hag en hent-se 80 lur leve Yann V a dalvezfe breman 3 pe 4.000 lur. Yann V en devoa roet skouer vat; e skouer vat a voe heuillet; niver ar bardonerien a greskas kalz diwar neuze, hag o frofou a gouezas stankoc'h e kef an Itron Varia.

Da gendelc'her.

L. G.

2) Re skort = re zister.

(1) Perag ne deufe ket eun toullad Bretoned vat d'en em glevet evit lakat ober diou skeudenn d'ar Werc'hez ha da Yann V, war stumm ar re a oa gwechall, da vont war ar chichennoù chomet goulo 130 vloaz a zo?

Kizellerien vein an XX^{et} kantved ma vefe roet tro d'ezo alies a deufe ivez marteze da veza ker barrek war o labour ha re ar XV^{et}!

Gonideien Prizioù ar Brezegerez e Bleun-Brug 1921

Jakez Kerrien, ganet e Sant Thegonneg, d'an 23 a viz meurzh 1900; goude beza bet tri bloaz e skol gristen e barrez e reas e studi, er Spagn, e Fontarabi, 1911-1916, hag e Miranda-de-Ebro, 1916-1917; goude beza bet mestr-skol, e-unan, e Fontarabi, epad daou vloaz 1917-1919 ez eas ac'hano da gendelc'her e studi da Vasnuy, er Beljik, ha da Rom ken na voe gallet da vont da zoudard, e diskar-amzer ar bloaz 1920; e serc'h ar vro edo pa deuas da Gastel-Paol da gemeret perz e kenstrivadeg prezegerez ar **Bleun-Brug warlene**.

Gant priz kenta ar brezegerez e c'hounezas eno ivez eil priz ar varzoniez; ar pezh kaer « **Ma ouesfen-me skriva** » aman warlerc'h a zo savet gantan.

* * *

Ernest Appéré, ganet e Plouguerne d'an 2 a viz genver 1903; goude beza bet e skol gristen e barrez e reas e studi e Lesneven; eno edo oc'h ober e vloavezh diveza pa reas ar brezegenn a lakeas anezan da c'hounid eil priz ar brezegerez e Kastel-Paol warlene.

* * *

Yann Charles, ganet e Sant Noug d'an 2 a viz ebrel 1902, goude beza bet e skoliou bihan Sant Noug, Gwiskar hag Equeurdreville a reas e studi e skolach Sant-Louis, Bréast; e Paris, e skolach Santez Mari, edo pa deuas warlene da Gastel-Paol da c'hounid trede priz ar brezegerez. A. Pronost hag hen kevatal o daou, ha kenta priz ar varzoniez evit e bez kaer « **Va Mamm** » a voulomp aman warlerc'h.

* * *

Athanas Pronost, ganet e Goulc'henn e miz mezeven 1903, ni da varz Treflez, Per Pronost, oberour **Lili ha Roz gouez**, a oa oc'h ober e studi ivez e Lesneven pa c'hounezas trede priz kenstrivadeg prezegerez ar Bleun-Brug.

* * *

Ha breman gant piou ez ay ar maout, evit prezegerez, d'ar Bleun-Brug a zeu?

CONCOURS D'ELOQUENCE

650 fanco de prix

Ce Concours inauguré l'an dernier avec succès comporte trois prix: un premier de 200 fr.; un second de 150 fr. et un troisième de 100 fr.

Le Jury d'éloquence sera encore présidé par M. **E. Ernaut**, chevalier de la Légion d'honneur, professeur à la Faculté de Poitiers.

Le Concours d'Eloquence est ouvert à tous les jeunes Bretons de 17 à 25 ans, sans distinction, quelque soit le dialecte dont ils se servent. Les lauréats de 1921 seuls sont hors concours. Il comprend une épreuve écrite et une épreuve orale, sur le sujet suivant qui est imposé à tous :

War bez ar Zoudard dishano. *Grit ar brezegenn a rafec'h dirak ho kenvroiz ma zafec'h ganto da Bariz da bedi war bez ar zoudard dishano. Livirit d'ezo e tle ar zoudard-ze beza eur « Breizad », — eur « c'hristen » — hag eul « labourer-douar » — Perak kement-se ? Dek pajen, d'an hirra, war gaier ordinañ.*

Sur la tombe du soldat inconnu. Faites le discours que vous prononcerez devant vos compatriotes si vous alliez avec eux à Paris prier sur la tombe du Soldat inconnu. Dites-leur que ce soldat doit être un « Breton » — un « bon chrétien » — un « laboureur ». — Pourquoi cela ? Dix pages au maximum d'un cahier ordinaire.

Les dix concurrents dont les épreuves écrites obtiennent les meilleures notes peuvent seuls prendre part à l'épreuve orale.

L'épreuve écrite doit être adressée à M. le Docteur Louis Dujardin, président du **Bleun-Brug**, Saint-Renan, Finistère — avant le 15 août, dernier délai.

Les dix concurrents admis à participer à l'épreuve orale devront se présenter devant le Jury à Saint-Pol-de-Léon, le 14 septembre prochain, et recevront à cet effet une indemnité de déplacement de 20 francs.

L. DUJARDIN.
Président du « Bleun-Brug. »

Dalc'hit sonj !

Eman gouel ar **Bleun-Brug** e Kastel-Paol, d'an 13 ha 14 a viz Gwengolo a zeu.

D'an 13, eman ar studiadennou (séances d'études).

D'ar 14, ar c'henstrivadegou hag ar peziou-c'hoari.

Y. CHARLES

Va Mamm

I

Kêrik sioul eus va bro, ac'hanen me da wel;
 Me ho kwel ivez, Mamm, glac'haret 'tal ho tor;
 Va hetou ar gwella a nij, dreist an dremmwel,
 Davedoc'h en draonienn didrouz holl ha goudor.
 Kêrik sioul eus va bro, ac'hanen me da wel;
 Mamm, ennoc'h e sonjan, pell bras diouz an Arvor...
 Kunvoc'h oa ho pokou 'get ar floura avel...
 Kaeroc'h ho kanaouenn eget boud an trouzvor...
 Ho sellou ken tener pa luskec'h va c'havel!
 Mamm, ennoc'h e sonjan, pell bras diouz an Arvor...
 Kêrik sioul eus va bro, ac'hanen me da wel.

II

Mamm! muioc'h egedoc'h piou a c'hellfen karet?
 N'eus ket war an douar, d'am ene; tra c'houekoc'h;
 Rec'hel koz 'an aot doun kent a vo diskaret
 Eget ar garantez a vagan evidoc'h!
 Mamm! muioc'h egedoc'h piou a c'hellfen karet?
 Pa welas va lagad goulou kenta an de,
 Ho tremm a vouse'hoarze d'am dremmik digoret;
 Ho kwad en ho kalon birvidik a rede;
 Skedusoc'h e tarze an heol war ho spered,
 Pa welas va lagad goulou kenta an de.
 Mamm! muioc'h egedoc'h piou a c'hellfen karet?

III

Na c'houi a zo bet mat pa oan yaouankik-flamm,
 Gwannoc'h 'get en e neiz an evnik o sevel!
 C'houi ho peus va maget e kichen an tan flamm,
 Va luskellet ivez gant habaskder eun el.
 Na c'houi a zo bet mat pa oan yaouankik-flamm!
 Evit lakat dioustu va lenvou da devel
 E kanec'h gant kalon eur ganaouenn dinamm;
 Mousc'hoarz goude daelou a welet o sevel,
 A-walc'h e oa d'in mont ganeoc'h c'houi, o va mamm,
 Evit lakat dioustu va lenvou da devel,
 Na c'houi a zo bet mat pa oan yaouankik-flamm!

IV

Evel eun heol e par uz d'am fenn hoc'h evez,
 War va c'hammou kenta, dre ar gwenojennou,
 War hentchou striz ar bed, bep noz ha bep devez,
 Pell deus an droug kuzet gant bleun ar bojennou;
 Evel eun heol e par uz d'am fenn hoc'h evez.
 Ganen c'houi a veilhe o laret pedennou;
 Pa veze bourrevet, gant eur c'hlenved nevez,
 Va c'horf paour, heb truez, frealzidigeziou
 Evel gliz ar beure, 'goueze diouzoc'h ivez!
 Ganen c'houi a veilhe o laret pedennou.
 Evel eun heol e par uz d'am fenn hoc'h evez

V

Yaouankiz ha gened a vezo holl kollou!
 Ar vuhez a zo berr, ho peus d'in lavaret;
 Va mab, gwelet a ri, er bed, kalz dirollou;
 Dalc'h da Feiz, az miro ouz an dud egaret.
 Yaouankiz ha gened a vezo holl kollou!
 Pa well, war da hent, ar re geiz, glac'haret,
 O ouela... Na dec'h ket! Truez ouz o daelou.
 Mignon ar paour a zo gant Doue kalz karet.
 Na dremen ket ebioù hep goulenn o c'helou.
 Pa well, war da hent, ar re geiz glac'haret.
 Yaouankiz ha gened a vezo holl kollou!

VI

'Vit ho trugarekât, Mamm, blin eo va fedenn.
 Digoll a roio d'eoec'h, mestr an heoliou skedus!
 Ganeoc'h warzu ennan em eus savet va fenn;
 Levenez d'eoec'h, va mamm, 'vel had d'ar park edus!
 'Vit ho trugarekât, Mamm, blin eo va fedenn.
 Bleun va bugaleach a oa ken dudius
 Ma trid c'hoaz va c'halon, p'o gwelan ac'hanen.
 P'am galvo va Doue d'an nenvou peurbadus
 War ho tal e fuit hin bleuniou va c'hurunenn.
 Bleun va bugaleach a oa ken dudius
 'Vit ho trugarekât, Mamm, blin eo va fedenn.

VII

Mamm, ennoc'h e sonjan, pell bras deus an Arvor...
 Kunvoc'h oa ho pokou 'get ar floura avel...
 Kaeroc'h ho kanaouenn eget boud an trouzvor.
 Ho sellou ken tener pa luskec'h va c'havel!
 Mamm ennoc'h e sonjan, pell bras deus an Arvor...
 Kêrik sioul eus va bro, ac'hanen me da wel;
 Me ho kwel ivez, Mamm, glac'haret 'tal ho tor;
 Va hetou ar gwella a nij, dreist an dremmwel,
 Davedoc'h en draonienn didrouz holl ha goudor.
 Kêrik sioul eus va bro ac'hanen me da wel.
 Mamm, ennoc'h e sonjan, pell bras deus an Arvor...

Paris, miz mae 1921.

Yann CHARLES.

J. KERRIEN

Ma ouijen-me skriva !

— Siouaz ! aotrou Kloareg, me zo deut adarre
 Da laret d'eoc'h skriva eul lizer evidoun !
 Da gas d'am faotrig eo. Pep hini gar e re,
 Ha va faour kèz Lanig zo ken tost d'am c'haloun,
 Ma n'hen diskouezin biken re.

—X—

Ya ! me a oar awalc'h n'eus ket pemzek dez c'hoaz
 Abaoue ar zulyez ma 'm eus kaset eun all,
 'Met eun devez d'in-me 'zo hir evel eur bloaz ;
 An droug a deu buan, ha martreze, siouaz,
 Eo bet tizez gant eun taol fall.

—X—

— Adarre 'man mamm goz oc'h ober sonjou du !
 Petra skrivin eta 'vit an dro-man da Lan ?
 Penaos eo yac'h mamm goz hag atao war he zu
 Ha krenv 'vel eur piltoz ha penaez ne ra van
 Ouz ar gozni a zo erru ?

—X—

— A zo erruet ! ya. — Petra lakin euspenn ?
 — Petra ? nag a draou kaer a lavarfen d'ezan
 Ma ouijen-me skriva ! Va Doue, eo tomm an hanv,
 Eo goloet pell zo ar gwez a vleuniou gwenn,
 E kar e vamm goz anezan.

—X—

Brao an hanv, gwenn ar gwez, laouen pep tra er bed,
 Ha koulskoude mamm goz ne vez laouen morse ;
 Awechou en he zi vez inouet meurbed,
 Rag ne vo eviti devez lîrzin ebéd
 Epad ma vo he fôtr keit-se.

—X—

An dud yaouank, Lanig, ne ouzont ket penôs,
 Dre ma teu an oad hir da boueza war o'chouk,
 Kaloun ar mammou koz a deu da veza bouk
 Evel kaloun ar plac'h o silaou war ar roz
 Kañ ken dudius ar goukouk !

—X—

Lan, daou benn ar vuhez a en em gav o daou,
 Ar yaouankiz e bleun hag ar gozni kabac'h
 O c'houlenn eun tammik tomder digant ar glaou :
 O klask emaint dalc'hmat eur galoun c'hlan ha yac'h
 Hag a c'helfent karet hep gaou.

—X—

Va Doue, nag a draou kaer a gavje da laret
 Eur vamm goz d'he fôtrig ! nag a draou da liva
 'Vit ober plijadur d'am mab bihan karet
 A gavjen em c'haloun, a gavjen em spered
 M'am bije-me gouezet skriva !

J. KERRIEN.

“ Un petit trésor de Musique bretonne ”

Le recueil de morceaux et chœurs imposés pour le XIIe Concours du « Bleun-Brug », qui aura lieu cette année le 14 septembre, à Saint-Pol-de-Léon, vient de paraître.

Ce recueil, très élégamment présenté, se compose de mélodies pour les différentes voix :

Soprano, contralto, ténor, basse : de chœurs à 4 voix mixtes, à 2 et 3 voix égales, etc., avec ou sans accompagnement de piano ou d'harmonium, d'une exécution facile.

Toutes les poésies, en langue bretonne, avec traduction française, recueillies dans le pays breton, sont d'un grand charme.

Ces mélodies et chœurs ont été habilement harmonisés par des musiciens de chez nous : MM. Boucher, Guillerm, Guillermif, Mayet.

Les trois recueils déjà parus des concours du « Bleun-Brug » constituent un véritable petit trésor musical breton, qui continue très heureusement les travaux des de la Villemarqué, Bourgaul-Ducoudray, etc.

Ces recueils seront très précieux pour tous ceux qui s'occupent de musique car ils auront désormais à leur disposition des chants, des chœurs, profanes ou religieux, des cantiques, judicieusement choisis qui leur seront utiles pour différentes circonstances.

On peut se procurer ces recueils chez M. l'Administrateur de l'E. S. I., 9, Grand'Place, Saint-Pol-de-Léon, et chez les principaux libraires à Morlaix, Brest, Quimper, Vannes, Saint-Brieuc, Guingamp, etc...
 « Jean d'Arvor. »

Prix des 3 recueils, 1920-21-22 : 12 Francs.

Spered ar re all

YANN de la BRUYÈRE

(1645-1695)

LA BRUYÈRE a droas e galleg oberenn eur gresian hanvet THEOPHRASTOS. Heman en doa klasket liva arouesjou an dud ; Yann de la Bruyère a astennas an oberenn-ze en eur staga outi « hoaziou » tud e amzer.

Taolennet en deus an dud-a-lez, tud-chenil kêr, ar vour-c'hizien ha zoken an dud diwar ar mêz. An dud vras, an dud-a-lez eo en deus anavezet ar gwella: ha ne gare ket anezo, m'hel lavar d'eoc'h. Goap a reas anezo kement ha ma c'hellas ha pa gomze diwar o fenna e veze atao eun nebeut c'hoervoni en e galon. Ha perak? N'it ket da gredi da vihana e klaske LA BRUYÈRE an dispac'h. Pell diouz eno! C'hoant en doa, m'oarvat, da rei da glevet d'an dud vras n'edont ket, war an douar evit o flijadur, met evit rei skoazell d'ar roue, rei skouer vat d'an dud izeloc'h egeto; sikour en o ezommou an dud reuzidik; c'hoant en doa da rei d'ezo da glevet n'oa ket o madou nag o lignez eo a dlee sevel anezo uheloc'h eget ar re all, met o vertuziou.

Anaout a reoc'h dillo doare skriva LA BRUYÈRE mar kirit lenn gant evez « Boaziou an den dieveziek » a lakan aman e brezoneg.

MENALK

(pe an « den dieveziek »)

Menalk a ziskenn an dereziou, a zibrenn an nor da vont er mêz; a adserr anezi; dont a ra da c'houzout eman e voned-noz war e benn hag en eur evesaat pi-soc'h e wel n'eo diskaret e varo nemet diouz eun tu, eman gantan e gleze ouz ar c'hostez deou, e loerou war e zeulio hag e roched war c'hourre e vragou.

Gwech ha gwech pa gerz dre leuriou kêr e tap eur mellad taol war e gof pe war e veg: ha ne oar ket mat awalc'h petra zo digouezet nemet pa zigor e zaoulagad, pa zihun ha pa wel dirazan pe eur c'hleur-kar pe eur planken a zoug eur c'halvez war e skoaz.

Gwelet eo bet end-eeun, eur wech o vont da steki e benn ouz hini eun den dall hag o vont, an den dall strobet gantan, da ruilh o daou, peb hini diouz e dud!

Peb tra a vez kollet gantan; peb tra a vez diank d'ezan; klask a ra e vanegou pa vezont gantan en e zourn...

Eman o vont e kambr ar roue: tremen a ra dindan eur c'hantolor-skourrek hag e berrukenn a speg outan hag a jom a istribilh; holl dud al lez a zell hag a c'hoarz; Menalk a zell ivez hag a c'hoarz krenvoc'h eget ar re all: klask a ra gwelet etouez ar re a zo en e gi-chen an den a ziskouez e ziskouarn hag en deus kollet e berrukenn.

Mont a ra da ober eun dro dre gêr: goude eur pennad bale e sav aoun gantan ne vije kollet; daskrena a ra, hag e c'houlenn ouz an dremenidi e pelêc'h eman; unan bennak a lavar d'ezan hano e ru; mont a ra neuze en e di ha kercent eman er mêz: kaout a ra d'ezan ez eo faziet.

Setu hen o tiskenn diouz al Lez-Varn; e traon an dereziou e kav eur c'harroz; e hini eo, michans! sevel a ra e-barz; potr ar c'harroz a zistag eun taolik skourjez: kredi a ra eman o tigas e vestr d'ar gêr. Menalk a en em daol er mêz dre ar razor; treuzi a ra ar porz; sevel a ra an dereziou hag e tremen er rak-kambr, er gambr vras, er gambr vihan: boaz eo diouz peb tra; n'eus tra nevez ebed evitan; azezet eo; diskuiza a ra; er gêr eman. Pa en em gav mestr an ti, hon den a zav da zigemeret anezan hag a ra d'ezan braoa ma c'hell; pedi a ra anezan da gemeret eur gador ha kredi a ra eman en e gambr e-unan; komz a ra; hunvreal a ra; komz a ra c'hoaz; mestr an ti a zo inouet maro hag a jom mantret; Menalk a zo ken inouet all ha ne fell ket d'ezan diskouez; eun den kasaüs, m'oarvat, eo heman, eun den vak hag a dec'ho dizale; fisianz en deus, da vihana, hag e c'hortoz; an noz a deu a-barz ma 'z eo difaziet mat awalc'h.

Eur wech all ez a da welet eun itron: a-benn eur pennad e kred eo hen a zigemer anezi; en em lakât a ra en he c'hador vourret ha ne zonz mui tec'het; hen eo a gav d'ezan e chom pell an itron en he gweladenn; gedal a ra bepred ma savo da vont kuit ha ma lezo anezan e-unan; koulskoude pa 'z eo gwir n'eus fin ebed d'ezi, p'en deus naoun ha p'emaor war an divezadou, e ped anezi da jom da goania: hi a ziroll da c'hoarzin ha ker krenv ma 'z eo dihunet hon den!

Dimezi a ra eur vintinvez hag a-benn an noz eo ankounac'hêt gantan an eured... Eun nebeud bloaveziou goude, e teu da goll e bried: etre e zivrec'h eo marvet; gwelet en deus bezia anezi hag antronoz pa deuer da lavaret d'ezan en em lakât ouz evit ar pred, e c'houlenn ha prest eo e wreg ha galvet eo da ziskenn.

Eur wech en doa kollet o c'hoari kement liard a oa en e yalc'h: evit kenderc'hel da c'hoari ez a d'e gampr vihan; digeri a ra e bres; kemeret a ra e goufrik da denna anezan kement a oa red: kredi a ra beza azlaket ar c'houfr el lèc'h m'edo; klevet a ra harzal er pres emañ o paouez prena; mantret gant eur seurt burzud, e tibrenn a-nevez e armel, hag e tiroll da c'hoarzin o welet e gi-serret e-barz e lèc'h ar c'houfrik.

Eun dro edo en eur vag, war eur ster; goulenn a ra ped eur eo; eur montr a zo roet d'ezan hag a vèc'h m'en deus kemeret ar montr, heb sellet ouz an eur hag heb sonjal en e dalvoudegez e stlap anezan e goueled ar ster evel eun dra lastrus ha didalvez.

Lan ar Bunel.

AR PEVARE PAOUR

Ar vamm a gane evit lakat he mab bihan buanoc'h a ze da gousket; kana a rea unan eus ar gwerziou-ze he doa desket gwechall en he yaouankiz hag a rea plijadur d'ezi, o sonjal en amzer dremenet. Aze, larkoc'h, dirak dor an ti, oa eur foenneg vihan; touzet e oa ar peuri enni gant an denvedigour; er penn-all, war ar c'hae, ne oa mui nemet eun nebeut bodadou lann warno dilhad o sec'ha; da c'houde, an nemorant ne oa mui nemet tevennou treaz henvel an eil ouz eben.

Ne veze gwelet morse den ebet wardro eno; ne zave netra war ar c'hrec'hennou-ze nemet toulladou mollesk ha treuziad hag a blege dindan ar barrou avel diroll. Du-hont neuze edo ar mor bras henvel ouz eur bann sklerijenn; ar mor hep bag hag an teven hep goudor...

Eno e oa ti Annaïg hag eno en em blijee, rak eno oa ganet; karet a rea trouz ar mor bras o c'houeza war ar c'herrek gant kounnar ha kanaouenn truezus ar gwenili pa vez gwall-amzer.

Evelato n'he dije ket gellet beva enni, ma ne vije ket bet, a-drenv kein an ti, tammigou douar elec'h ma save peuz-vat ar c'here'h, met avalou-douar eus ar re gaera.

Daoust hag ezomm ez eus muioc'h evit beza evurus? Annaïg a gare ar *Roc'h-Vean*, an ti diveza war gern an teven. Karet a rea he fevar bugel, he gwaz, he doa kemeret paour evelti, hag a laboure kement, awechou o palat douar pe o sevel bizin var an teven, pe c'hoaz o pesketa war ar mor divent, hen hag e vab kosan.

Annaïg a oa trugarezus e kenver ar beorien a deue da c'houlenn an aluzenn da doull he dor. Eun dervez, an amzer a oa fall; eur vogidel deo a oa war ar mor hag a zalle ar sklerijenn; an heol a oa o vont da gousket hag ar glao a goueze puilh; beradou, zoken, a gouezedre ar siminal war goule'her ar pod a oa war an tan. An tad hag e vab Herve a oa c'hoaz war ar mor. Annaïg a luskelle he bugel yaouanka hag a gane, da c'hedal ar gwazed d'en em gaout er gêr.

Souden, trouz ar gloued a zo war al leur o tigeri hag o vont d'he flas a ra d'ezi selaou eur pennad: klevet a ra trouz unan o vale: — N'eo ket int eo! emezi.

Eur gwaz hag a zouge eur pakad traou e penn eur vaz a deuas dirazi; henvel e oa ouz eur skeud du e toull an nor. Aoun he devoe abalamour ma edo hec'h unan rak ne wele nemet daoulagad rouz hanter-guzet, gant eur baro hir ha diskempenn staget ouz divoc'h ar beajour gant ar glao.

— Petra c'houlennit? emezi; eur plas da gousket epad an noz?

Ar beajour a zoublas e benn evit respont. Kaout a rea d'ezi anaout ar paour-ze, rak pell diouz ar bourk evel ma oa ar *Roc'h-Vean*, e roe alies ar goudor d'ar beorien ha d'ar beachourien.

— Kit d'ar c'hranj, emezi; en em lakit etouez ar c'holo a zo tennet eno; bremaik va gwaz a gaso d'eoc'h eur banne souben domm, rak e glevet a ran o tizei d'ar gêr.

E gwirionez, ne glevet nemet he c'halon o lammat gant enkrez; dont a reas d'lo enni hec'h unan o sonjal en he mab bihan. En em lakat a eure da gana a-nevez kerent ha ma oa en em dennet ar paour.

Annaïg a oa yaouank c'hoaz; he dremm a oa eun tam-mik drouk-livet ha, dindan he bleo du hanter-guzet gant ar « jikoloden », e c'helled gwelet daoulagad lemm ha tener hag eas da lakat da vezan glac'haret. Annaïg a oa unan eus ar merc'hed-ze eus an Arvor chomet yac'h e kreiz stouder ar meaziou. Heb ehan ha didrous, e lakea an traou a oa en ti neat ha kempenn; he gwaz o pesketa du-ze war ar mor bras a veze laouen o sonjal er gêr oc'h ouzout pegen koant ha pegen brao e veze dalc'het e lochenn.

An dorn a oa o luskellat kavel an hini bihan a yeas goustatoc'h ha, hepdale, ne voe mui klevet gwigour ar bank; trouz ebet ken en ti, nemet, a-diaveaz, an avel o yudal dre ar glao. Da c'hortoz he mab hag he fried d'en em gaout er gêr, ec'h en em lakeas a-nevez da labourat. Noz tenvel e oa breman.

Ne voe ket pell goude e klevas-he gwaz.

— Setu ni erruet! Naon hon deus; nebeut a besked hor beus paket; eun devez eus ar re falla!

Dont a reas betek ar penn uhelan o sellet en e skeud, o klask gwelet e bried; he gwelet a ra o tenna ar zouben. Herve, d'e dro, a wel e vamm.

— Nozvez vat d'eoc'h, mamm, emezan; kalz poan hon deus bet en aner. — Hag e taoljont d'an douar eur banner ha ne oa enni nemet daou pe dri besk livet fall ha, war o gorre, eun nebeut krankek hanter-varo.

— Setu aze ar zouben evit varc'hoaz, eme Yvonig. Ar mor a zo dirollet; ne vezo ket gallet mont da besketa. Debromp hor c'hoan!

Nevez serret e oa an nor ha n'o devoa ket c'hoaz echu da zibri koan pa glevjont unan bennak o skei eun nebeut taoliou.

— Ha mont a c'heller ebarz? a c'houlennas unan.

— E pelec'h e kousker aman? eme eun all.

— Ebarz foziou ar parkeier! eme Yvonig. Setu aze galoumperien noz hag a zo gwall rok! Daoust ha n'eus ket bet desket d'ezo kaozeal? « E pelec'h e kousker? » Daoust ha dere'hel a ran eun hostaleri?

Breman dirak an nor digoret an daou veajour en em

dennas war o c'hiz pa weljont Yvonig o tostet outo. Kaout a reant anezan re grenv evit enebi outan. Neuze e c'houlenjont gant eur vouez truezus :

— Evelato, mestr, ne garfec'h ket leuskel ac'hanomp da gousket ermeaz dindan eur seurt amzer ?

— E gwirionez, eo, banden feneanted! Rak ne weler nemet tud eus ho seurt o c'haloumpat an henchou elêc'h n'ez eus na labour da ober na da gemeret! Ha ni, en dizro, a rank labourat da rei d'eoc'h ar pezh ho peus ezomm... Kit da gousket e skeud ar reier a zo en aod. Ar pesked a laosko ac'hanoc'h didrous fenoz.

— Me am eus kaset unan d'ar c'hranj dija, eme Annaig, gant dousder; kaout a ra d'in ez eo bras awalc'h evit tri.

An avel a yude ato; klevet e vije mantellou ar beorien o steki ouz ar vogez.

— Gra d'ezo an aluzenn! eme Annaig.

— Re int evelato, abarz ar fin! Bemdez digeri va dor, rei lojeiz ha boed da c'haloumperien henchou! Nan, an dra-ze a zo re alies!

Met o welet e oa teneraet kalon he fried, Annaig a lavaras d'ar beorien:

— Tud vat, it a-hed ar vogez hag ec'h en em gavoc'h gant ar c'hranch. Kolo a zo eno evidoc'h, ha bremaik me a gaso d'eoc'h peadra da zibri.

Breman edo Yvonig, Annaig hag o mab Herve ouz taol; an tri grouadur all a oa kousket. Kaozeal a reant diwarben ar pesketa a oa fall; eus an eost ha n'o doa ket gallet da zavetei hervez o c'hoant. Daou viz a oa tremenet abaoe ma vezent bemdez o c'haloumpat an aod en aner, rak lavaret e vije grêt o devoa ar pesked tec'het holl warzu ar mor doun. Ar rouejou ne bakent mui nemet kranken hag eur pesk fall bennak.

— Selaou, Annaig, eme Yvonig, gant eur vouez glac'harus, ma pad an traou da vont er c'hiz-ze, ne c'hellomp mui paea ar feurm, hag ar mestr a daolo ac'hanomp erméz. Te az peus eur galon re dener evit ar beorien hag ar galoumperien henchou. Azalek varc'hoaz e vezo serret dor ar c'hranch evito holl, ha ma ne deant ket kuit, ez in war o lerc'h gant Herve a zo breman krenv awalc'h evit dere'hel ar forc'h houarn.

Annaig a zellas outo gant eun êr truezus ha, hep lavaret ger ebet, e tennas ar zouben evit an eilvet gwech. Kemeret a reas al letern hag ez eas etrezek ar c'hranch da gas o c'hoan d'ar beorien. A-vec'h ma 'z oa eat erméz an ti ma welas eun dra bennak o finval en denvalijenn. Chom a reas hag e sonjas ez oa eur paour all c'hoaz o tont da c'houlén ar goudor diganti epad an noz-vez skrijus-ze. Sevel a reas ar goulou hag e welas e gwirionez eun tremeniad koz hag a c'houlennas gant eur vouez truezus:

— En hano Doue, na laoskit ket ac'hanon da gousket ermeaz, Annaig !

— C'houi ne gaozeoc'h ket evel ar re-all, eme Annaig; rei a rin ar goudor d'eoc'h, met evit ar wech diveza, rak azalek varc'hoaz va gwaz a brenno ar c'hranch. Pe hano ho peus ?

— Ar Vizer.

Chom a reas da zellet outan hag e voe souezet o welet e zaoulagad glas henvel ouz re eur bugelig; neuze e lavaras :

— Ne ouzon ket ha lavaret a rit ho kwir hano. — Eus a belec'h e teuit, ar Vizer ?

— A hep lec'h !

— Digemeret e vezoc'h mat ?

— Falloc'h falla bemdez.

— Neuze, perak e valeit atao hep gouzout ha kaout a reoc'h lojeiz ?

— Evit miret ouz kalonou an dud da zerri evit atao. Pa dremenan en eun ti bennak, n'eus nemedon; eur wech tremenet, Doue eo a ro e vennoz.

Mestrez ar *Roc'h-Vean* a gave d'ezi, hennez, ar paour-ze, a oa henvel ouz eun abostol; eun tammik en doa an êr eus unan eus sent-an iliz.

— Deuit war va lerc'h, emezi; ar plas gwella a zo ahont, a-zehou; kolo awalc'h a zo ivez; kredi a ran e c'helloc'h tremen an nozvez skrijus-man hep diezamant ha sec'hâ eun tammik ho tilhad distrempet holl gant ar glao.

Hag epad ma edo ar pevar baour azezet endro d'ar skudel, o tibri kalonek o c'hoan, an avel a c'houeze gwasoc'h-gwaz hag ar mor dirollet a rea eun trouz spontuz.

Annaig a yeas en ti hag a lavaras laouen holl:

— Pevar int breman, kement ha kement a vugale hon deus !

Diouz ar mintin, an tad hag ar mab a zavas evit entent ouz an anevaled hag evit gwelet hag an amzer a oa siouleat, met a-vec'h edont er-meaz eus an ti ma c'halvas Annaig anezo :

— Deuit buan! emezi; va Doue, pebez gwall-er!

En eur momed edont en he c'hichen ha, souezet holl, e weljont an arbel digor frank, an tiretennou elec'h m'o doa dastumet o zafimik gounidegez torret hag an arc'hant laeret.

Yvonig a yeas droug bras ennan; en em gemeret a reas ouz e vaouez; lavaret a reas d'ezi traou glac'harus meurbed :

— Daoust ha n'eo ket dre da faot eo? emezan. Perak digemeret laeron? Breman out brao gant da galon vat! Kea 'ta war o lerc'h, mar kerez! Setu ni rivinet ha te eo a zo penn-kaoz!

Herve a oa mantret ha livet fall o welet e dad penn-follet hag e vamm o ouela.

Abenn eur pennad, Yvonig a zonjas mont da glask al laeron. Mont a reas da gere'hat eur forc'h houarn d'ar c'hraou hag ez eas war eün d'ar c'hranch. Annaig hag Herve a yeas ive war e lerc'h.

War ar c'holo ne oa mui nemet ar pevare paour, hag a oa c'hoaz kousket.

— Alo! war zao! eme Yvonig. E pelec'h ema ar re all ?

Ar paour keaz Mizer a zigoras e zaoulagad, met ne finvas ket hag e zremm livet henvel ouz ar c'holo a oa dindanan a ziskoueze ar brasa levenez.

En despet d'an droug a oa ennan, Yvonig ne skoas ket gant ar paour, met lavaret a reas d'ezan gant kounnar:

— Ne damallan ket ac'hanout! Ne rin ket a zroug d'it! Lavar d'in hepken da belec'h eo eat ar re all hag o deus va laeret!

— Setu aze tost d'eun hanter eur abaoe ma 'meus klevet anezo o c'haloumpat, mestr, ha ken dillo ez eant, ma ne c'helloc'h ket o faka.

Ha gourvezet atao, henvel ouz eur skeudenn bennak, ken seder oa, ar paour keaz Mizer a c'houlennas, gant eur vouez habask, evel pa vije mestr war eun dra bennak :

— Petra o deus laeret diganez? Da eürusted ?

— N'eo ket.

— Da goustians a zen onest hag en deus labouret ha grêt e zever e pep lec'h ?

— N'eo ket ivez. Laeret o deus diwar va c'houst hanter-kant skoed hag am eus bet kement a boan ouz o gounit.

— Oh! neuze, eme ar paour, ne peus kollet nemet arpez a en em rapar. Petra roi d'in-me ma ran d'it kaout endro ar pez a zo laeret diwar da goust ?

— Choaz ! eme Yvonig.

— Kemer a ran alc'houez da c'hranch, eme Vizer.

Mestr ar *Roc'h-Vean* a reas eur zell ouz an tamm houarn merglet a deue eun tammik ermeaz euz ar po-tailh hag a hijas e ziouskoaz en eur lavaret :

— Evit dont enni adarre ?

— Me pe unan all bennak, rak koll a ri atao muioc'h o serri da galon ha da c'hranch ouz ar beorien eget o leuskel anezo digor. — Disken da roued brasa ha deus war va lerc'h.

Mizer a zavas diwar ar c'holo hag Yvonig, n'eus forz pegen bras oa e-unan, a welas en doa ar paour-ze treuz penn uheloc'h egetan. Senti a reas ha, sikouret gant e vab hag e wreg, ez eas etrezek an aod. Mont a reant adreuz an teven distrempet holl gant ar glao hag hepdale ec'h en em gavjont war an aod. Ar mor a oa siouleat breman.

Mizer ne lavare mui ger ebet; sellet a rea hepken ouz houennou sklêr ar mor. Abenn eur pennad e reas sin: « Astenn da roued. »

Yvonig hag e vab a yeas er mor hag ar roued en em ledas en e vrasa. Epad ma tennent anezan etrezek enno, ar paour kêz Mizer a zavas war c'horre an teven hag a jomas eno da zellet.

Ar gwazed breman a jache war ar roued eus o holl nerz, rak divinet o doa ez oa karget gant ar pesked ; abarz ar fin, e c'helljont distaoler anezo war treaz gwenn an aod. Kement a oa anezo ma rankas Annaig mont da gere'hat ar c'harr d'ar gêr.

Yvonig hag e vab a zavas o fenn neuze da zellet ha gwelet a rajent ar paour, met Mizer a oa ét kuit.

Azalek neuze, granch ar *Roc'h-Vean* a zo chomet digor d'ar beorien. An alc'houez n'eo bet na adlaket na digaset endro. Yvonig ne gont ket ken ar beorien a vez digemeret gant e wreg, ha koulskoude e vezont niverus, dreist-holl epad nozveziou hir ar goanv.

Annaig, pa gont an istor-ze d'he bugale, ne vank morse da lavaret d'ezo: « Grit atao digemer mat da eur paour; n'en em jalit ket abalamour d'o niver; n'eo ket d'empni d'o choaz. Ar c'henta a c'hell beza fall, koulz hag an eil pe an trede; alies ar pevare eo a vez ar gwella.

L. DIRLEMM,
Kanolier, Gwened.

A VENDRE :

Un **CINEMATOGRAPHE** portatif. Très bonnes conditions.

S'adresser à M. Jean Léostic, château de Kerangosker, Pont-Aven (Finistère).

BREIZ-IZEL

I

Na karout a ran Breiz-Izel,
Outi pa roan me eur zell,
Tridal 'ra va c'haloun em c'hreiz
Ken brao, ken koant, ken kaer eo Breiz.

II

Sellout a hellit dre ar bed,
Par da Vreiz n'ez euz bro ebed,
Krouet 'n euz Doue meur a dra,
Hi, en o zouez, eo ar c'haera.

III

Evel touriou gouest d'he difenn,
He deuz menezioù soun o fenn,
Stag outo, a hed na ped leo,
Lan ha bleun brug, aour en o bleo.

IV

Menez Are ha Menez-Hom,
Pa ra kurun, dispount a jom
Pa vez ar stourm outo o ren,
Nag hema, nag hennec na gren

V

Kaer eo gwelet, war bep-hini,
Heol ar heure o lugerni,
Kaeroc'h gwelet, e mor Eusa,
Heol ruz ar pardaez o koueza.

VI

Awechou gronz, awechou reiz,
Ar mor a ra an dro da Vreiz,
Ha da eo klevout o kana
E vouez, noz-deiz, heb ehana.

VII

Euz al lun beteg ar zadorn,
Koueriad Breiz ne skuiz ket e zorn,
Hag, en hanv, cost melen me wel
Lusket, er park, gant an avel.

VIII

Geot glaz 'deuz Breiz en he fradou,
Gwez a bep seurt en he c'hoadou,
Gwez livet brao bodet en dro
Da roue ar gwez, an dero.

IX

Gwestlet d'ar Werc'hez pe d'eur zant,
Chapeliou zo e Breiz dre gant,
Hag a-bell Breiziz a zeu di,
Da zeiz ar pardoun da bedi.

X

Da zul, al labour a ehan
Hag e Breiz, ken braz, ken bihan,
D'an oferenn vintin pe vred,
D'ar vourc'h, gwisquet kaer, a zired.

XI

E harz touriou dantelezet,
Kaeriu koant Breiz 'zo azezet,
Ha war mêz, evel neizioù,
Tiwan pulh an tiegeziou.

XII

Tiegeziou evel gwechall,
Yac'h, didrouz, fur ha didamall,
Kempenn an ti hag ar porz, leun
A vugale fresk evel bleun.

XIII

Tiegeziou a gar Doue,
Eo kaloun Jezuz o Roue,
'Ma skeuden Mari stag en ti
Gant hini Anna tost outi.

XIV

Tiegeziou, nerz ar vamm-bro,
Dare d'he difenn, pa garo ;
Tiegeziou eo eun dudi
O gwelet, pa 'maint o pedi.

XV

Tud Breiz-Izel, chomit e Breiz ;
Dalc'hit d'ho yez, dalc'hit d'ho feiz,
D'ho kwiskamant ha d'ho kizioù,
E kêr kenkoulz hag er maeziou.

XVI

Dous eo ar vuhez en hor bro,
Dousoc'h c'hoaz enni ar maro,
Pec'hed e ve d'eoc'h dilezel
Ho pro burzuduz Breiz-Izel.

J. L'HELGOUAC'H

O. M. I.

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Arvest

DIVIZ IV

Kerlaban ha Jilig

Kerlaban (*e-unan, a gav d'ezan; Jilig, eun tammik a-drenn*) Follentez felc'hek, melkoni felc'hek!... Petra 'n diaoul eo ar c'hlenved-ze ?

Jilig. — Petra eo, Aotrou? Petra ho peuz?

Kerlaban. — Ne welan nemed lavamanchou a zehou hag a-gleiz!

Jilig. — Heu !

Kerlaban. — N'oufec'h ket kompren petra 'r gounnar a zo en em gavet ganen en ti brein-ze m'ho peuz kaset ac'hanon ennan !!

Jilig. — Nan da! Petra eo ?

Kerlaban. — Me gave d'in edon o vont da veza digemeret mat !

Jilig. — Ha n'oc'h ket bet ?

Kerlaban. — Ni ho lez etre daouarn an Aotronez. Me-disined gwisket e du; war eur gador; kemeret va breac'h da welet penaoz e kerz va gwad... Foll eo... Melkoni felc'hek... Apothiker... kemerit, Aotrou, kemerit, ne rai droug ebet d'eoc'h! Ne rai droug ebet d'eoc'h!... Da zistanka eo, Aotrou, da zistanka eo!...

Biskoaz n'am eus klevet c'hoaz em buhez kement all a ziotachou !...

Jilig. — Mar d'eo gwir !

Kerlaban. — An tamm aotrou-ze a deuas d'am briata n'eo nemed eun aillhon en deus kaset ac'hanon da eun ti da ober goap ac'hanon ha da c'hoari troiou kamm d'in !

Jilig. — Ya !

Kerlaban. — Pa lavaran d'eoc'h; tri oant o vintuka ac'hanon ha mil boan am euz bet oc'h en em zizober diouto...

Jilig. — Gwelet a rafec'h; n'eo ket dious eur gwel eo barn eun den; me a gave d'in e oa unan euz ho kwella mignoned!... Tud a zo hag a zo traitour evel an dour!... Tud ar seurt-ze a dlefe beza lakeat war eur mor diadennet, en eur vag distur.

Kerlaban. — Ya! N'eus ket a c'houez al lavamant ganen, da vihana? Gwelit, mar plij...

Jilig. — Feil eur c'houez bennak dem-henvel ouz an dra-ze a zo, avat !

Ker'aban. — Va fenn a zo stanket gant ar c'houez daonet-ze ha kaout a ra d'in ema atao ar zeringen o viza ac'hanon.

Jilig. — Na pebez yudazerez! An dud evelato a zo fallakr spontus, lod anezo !

Kerlaban. — Livirit d'in, en han' Doue, e peleac'h ema maner Kerleon ! Mall am euz da welet an Aotrou Patern.

Jilig. — Ah! ah! eun affer bennak ho peuz ganta 'ta? Galvet oc'h gantan d'al lezvarn marteze !

Ker'aban. — D'al lez-varn? Nan, me deu da jom en e di !

Jilig. — Eun anaoudek bennak d'ezan marteze, hag e teuit da dremen eun nebeud deziou.

Kerlaban. — Dont a ran da c'houarn e vaner ha da skolia e vab, an aotrou Sane.

Jilig. — Ah! chêt! Hag anaout a rit anezan? Eur c'he-lou bennak ho peuz bet diwar e benn ha diwarbenn e bennher ?

Kerlaban. — Ah! nan avat! Ditouret oun bet d'an Aotrou gant eur mignon d'in hag a lavar eo ar plas diouz va doare, goude ar c'hollou bras am euz bet e Kemper. Eun dra bennak a zo da lavaret anezan ?

Jilig. — Netra !

Kerlaban. — Netra ?

Jilig. — Netra, pa lavaran d'eoc'h; re lampr eo bet begiv va zeod.

Kerlaban. — En han' Doue, livirit d'in ar wirionez !

Jilig. — N'eo ket red.

Kerlaban. — Red awalc'h

Jilig. — Nan !

Kerlaban. — Ha ne vefec'h ket euz va mignoned ?

Jilig. — Eo! Eo! ne c'heller ket ho karet zoken muioc'h eget ne ran.

Kerlaban. — Rak-se n'eo ket mat d'eoc'h kuzet an traou'ouzin.

Jilig. — Ya! mes drouk-prezeg va nesa a rankin.

Kerlaban. — Delit, kemerit ar walen-ze dre garantez evidon ha livirit d'in ar wirionez.

(Kerlaban a ro e walenn da Jilig).

Jilig. — Gortozit, ezomm am euz da zonjal evit gouzout hag ober a c'hellan ar pezh a c'houlennit (*troët ouz an dud*). Eun den eo hag a glask eur gouarnner, a laka anezan da zont a-bell pa ne c'hell ket mui kaout hini ebet ken a dost; gwir eo ez eo eun den fallakr ha gaouiad mar d'euz unan; mes ne c'heller ket ober droug da zen ebet ha pa vefe da falla den a zo o vale; aman an holl a oar petra eo aotrou Kerleon hag e yafen d'o diskuilh da eun den ha n'o goar ket?

Difennet eo rei skouer fall d'an nesa. Gwir eo an dra-ze.

Mes deuz eun tu all, setu aze eun diaveziad emaint o klask paka er gripped hag a deu heb difisianz ebed d'en em deuler en eun ti hag a gav d'ezan a zo eun ti mat, eun aotrou ha, war zigarez ma ne garfe ket ober eun taol yudas da zen all ebed, a gred eo henvel an holl outan, eur mestr-skol a gemer ac'hanon evit eur mignon hag a ro d'in e walen e testeni euz e garantez.

(D'an aotrou Kerlaban). — Ya! kredi a ran e c'hellan lavaret d'eoc'h an traou evel m'emaint heb beac'hia re va c'houztianz; met lavaromp anezo heb ober nemet an nebeuta ma c'hellimp a c'haou d'an nesa. An Aotrou Patern a zo eun tammik kropet e vizied pa vez meneg da baea; meur a hini euz ar re a zo bet en e zervich a zo bet kaset kuit pa dostea ar mare da baea d'ezo o bloaz; lakeat en deuz anezo da resteuler d'ezan en eur damall anezo da veza laeret arc'hantiri ha traou all evelse en e di.

Met marteze e vezoc'h gwelloc'h deuet d'ezan. Hag evit ar pennher, an aotrou Sane a zo eur golladen ha netra ken! eun den chouchet mar d'euz unan, henvel ouz e dad, a ra an neuz da garet e vistri evit rei lamm d'ezo goude, gwelloc'h a-ze! met marteze pa vezoc'h gantan e wellaio...

Kerlaban. — Petra? evit eun nouch e kemerit ac'hanon 'ta ?

Jilfig. — Marteze n'euz ket kement da lavaret hag a rear ? Ha neuze beza ez euz tud hag a oar en em denna! ha ne vezent ket nec'het ha goude ma rankfent mont d'ar prizon, pa vez o c'houstians...

Kerlaban. — Emaer en em gayet da dapa ac'hanon e kudennou evelse! A holl viskoaz ar Gerlabaned o deuz karet kerzet sounp o fenn !

Jilfig. — Setu an Aotrou Patern. Pa gomzer euz ar bleiz, e lost a weler a bell-pe a dost !

Kerlaban. — Hennez ?

Jilfig. — Ya! Mont a ran! ho lezel a ran gantan.

(Da heuilh).

J.-M. P.

KUZULIOU AR MEDESIN

Petra da ober ?

Da eun den beuzet ? — Diwiska anezan, hen lakat en eur pallen gloan, frotta e gorf hag e izili gant gloan, eus an treid war u ar galoun, ha gourvez anezhan. Hen lakat er gwele gant traou tomm endro d'ezan ha rei kafe, te pe grog tomm. An dra-man zo da ober ma tenn e alan, ma c'hell digeri e zaoulagad, klévet ar pezh a zo lavaret d'ezan, ma n'en deus ket kollet e anaoudegez.

Met ma n'en deus ket e anaoudegez, ma ne denn ket e alan, gourvez anezan war e gorf war eur pallen, lakat ar penn hag ar peultrin izeloc'h eget ar c'horf hag an treid ; an dour, dre ze, a gouezo marteze eus e c'hinou. Lopa war e gein evit lakat an dour da goueza erméz euz sach ar boued hag euz ar skevent.

Goudeze, e c'hourvez war e gein ha moustra war e gosten-nou, eur wech an amzer ; lakat e zivrec'h da vont ha da zont evit ober d'ezan tenna e alan.

Ar medisin a vezo galvet hepdale.

D'an dud krouget ? — Ober evel d'an dud mouget ha beuzet, goude trouc'ha ar gorden. Diés e vezo savatei anezo ma tifañkont ha ma troazont. An dra-ze a ziniñ n'ez eus ket kalz a fizians da gaout.

D'an dud dêvet, pe gant an tân pe gant dour, aman, leaz bero, pe gant eul louzou bennak ? — Dibât eo gwelout savatei eun den pa vez an drederenn euz ar c'horf dêvet. An dud dêvet a glemm rak seched o deus. Roet e vezo d'ezo kafe pe te tomm. Ar glogorennou ne vezint ket toulet nemet gant ar melesin. War al li c'hiou dêvet e vezo laket liñ trempet en dour klouar. Ma ne jom ket mui a groc'hen, e vezo laket hoalea en dour-ze.

Ma 'z eo eul louzou bennak hag en deus dêvet an den, na rit netra hep goulenñ ouz ar medisin, rak evit pep louzou ez eus eun doare ispisial.

L. D.

KELEIER

Levriou kristen d'ar Vorianed en o yez. — Eur vreuriezh a zo bet savet daou vloaz a zo evit moula levriou kristen da Vorianed an Afrik en o yezou: Kâtekismou, Isfor zantel, Levriou oferen, Imitation Jezuz-Krist, etc. Hon Tad Santel ar Pab en deus roet 5.000 lur da gef ar vreuriezh vat-se. Ni aman e Breiz hon deus eur staliad levriou a zêvosiion e Brezoneg. Ezom a zo da nevezi darn anezo ha da zével reou nevez, hag abalamour da-ze eo hon deus savet « **Emgleo Sant-Iltud** ». Hogen evit ma vezo gallet ober bara e ranker kas bleud d'ar vilin, evel-se ive eo ret kas arc'hant da gef E. S. I. evit ma c'hello seveni mennoz he diazeourien.

Muioc'h a frankiz en han' Doue! — Ni, Bretoned, a zo dalc'het gant ar C'hallaoued startoc'h eget na ve ezom, muioc'h eget n'eo dereat. Hor Brezoneg a zo dismeganset, pe da nebeuta ankounac'haet er skoliou; evit ma vezo gallet ober bara e ranker kas bleud d'ar vilin, evel-se ive eo ret kas arc'hant da gef E. S. I. evit ma c'hello seveni mennoz he diazeourien.

(« Courrier du Finistère », 15 gouere 1922.)

Dibabomp da gas da Bariz kannaded hag a zo e gwirionez Bretoned penn, kil ha troad; neuze ha neuze hepken eo e vizo roet da glevet uhel d'ar Vro a-bez mouez Breiz o c'houlou beza muioc'h dishual. Frans he deus aon o terri hon hualou ? Koulskoude :

Breiz hag ar Brezel-Bras. — An holl a oar he deus Breiz kollet kalz tud er Brezel-Bras. Chom a reer mantret pa dremener dre hor bourkou o lenn ar renkennadou hanoiu livet en aour war an tōlennoù a enor. Pa vez benniget mein-beziou ar zoudarded e komzer peurvuia eus an niver bras, souezus, a Vretoned maro o tifen ar Vro. Morse avat, betek-hen, da vihana ma c'houlou, n'eus bet lavaret d'ar just pegement a zo anezo. Hervez lavar gouarnamant Frans, 250.000 Breton o deus roet o buhez kalonek hag hep marc'hata evit na deuje ket ar Prus da zispenn hor bro gaer. Nan, Breiz ne c'houlou ket beza distaget dioc'h Frans, ne c'houlou nemet beva dishual ha didrabas hervez he gizioù, skoaz oc'h skoaz gant rann-vroioù-all Bro-C'hall. Ha kement-se n'eo nemet eun dra dleet hervez ar Gwir hag al Lealded. Asa, livirit d'in !

Piou a zo o viret ouz Bro-Frans da vont d'an traon? — Ya, piou, nemet ar Vretoned, ar Vretoned atô, e pep lec'h, e pep doare... Penôs an dra-ze? Evel em eus lavaret uhelloc'h, hag evel-hen: Gouarnamant Frans he deus anzavet nevez a zo ez eus er vro 23 departamant bet enno er bloaz 1921 krenvoc'h an anterramanchou eget ar c'hiniveleziou... Lennet mat ho peus? **23 departamant!** Setu aze eun dōlen ha n'eo ket laouen ar gwel anezi. Breiz da vihana a ro ar skouer vat war gement-se ive.

Setu aman ar c'hresk evit departamanchou ar vro vretou :

Finister, 7.165 den; Kosteaz an Nord, 4.187; Morbihan, 4.044; Il-ha-Vilén, 823; Loir-Izel, 1.482, e muioc'h eget er bloaz 1920.

Breiz a-bez he deus eta eur c'hresk a 17.701 den en eur ober eur bloavez. Frans penn-da-benn n'he deus nemet 117.023 den! Ar chiffrou-ze a goms fréz a-walc'h dreizo o-unan, n'eo ket gwir? Ha mar bez brezel adarre (Doue ra viro!) 17, 18, pe 19 vloaz aman, e pellec'h e kavo Frans soudarded d'he difenn? Ac'hanta, beza tenerroc'h neuze ive ganeomp !

Ar Vretoned e Lourd. — Bep bloaz ez a eur maread Bretoned da welet ar Werc'hez he deus bet lavaret du-ze war harzou ar Vro, tostik d'ar Spagn :

Aman karfen gwelet
Prosesionou
A vo ganto klevet
Kan ar c'hantikou.

4.000 den eus ar Finister a zo bet o pardona e Lourd eus ar 26 a vezeven betek ar c'henta a viz gouere. En em gavet int eno gant 4.000 Breton-all a eskobti Roazon ha 1.500 Belj.

Konta a reer e c'helle beza e Lourd war eun dro 10.000 kristen. 10.000 kristen oc'h ober prosesion ar goulou, o kana ar « Gredo » dirak ar Rozera ! Pebeus tōlen !

Levriou nevez en hor yez. — Bez' ez eus eur maread pennou tenval endro d'eomp hag a-vez dalc'hmat o son glaz hor Brezoneg. « A-benn 10 vloaz, emezo, den mui dre aman ne gomzo Brezoneg! » Tud keiz! ma vije ar Brezoneg ken toc'hor ha ma livirit ne zougfe ket kement a vleun dudius ha ma ra. Pe da vare eta ez eus bet gwelet embann kement a levriou brezonek evel a reer breman? Ha pe seurt Brezoneg! An dra-ze da vihana a zo Brezoneg c'hoek !

Setu ez eus nevez ganet d'eomp :

1° « E menez Are ha war hor meaziou », priz: pevarzek réal 2 l. « Gloan ha pilhou pe Istor, Bourdou ha T'raou-all », priz: 5 réal.

An daou leor-ze a zo savet gant Ivonig Picard, 8, boulevard Pasteur, Sant-Brieg.

3° Leor oferen, gant an O. Uguen, rener Kloerdi-Bihan ar Pont.

4° Leor oferen an O. Le Gall, person Tôle, moulet a-nevez.

Ar Feiz oc'h asten e Bro-Skos. — Hervez konchou grêt a nevez a zo eman relijion ar brotestanted o vont war ziskar e Bro-Skos hag e c'hounit an Iliz katolik. Eas eo gwelet kement-se dre niver ar vugale a heuilh ar skolioù kristen. Breman ez eus daou vloaz ez oa e skolioù kristen Edimbourg 5.854 bugel; hirio ez eus enno 6.029. Ar skolioù protestant e keit-se o deus kollet wardro 1.318 bugel. E Glasgow, ar skolioù katolik o deus gounezet 2.857 bugel en eur ober daou vloaz.

Iverzon. — An O. Wilson, mestr bras an arme e Bro-Zaoz, a zo bet lazeta e Londrez, lazeta gant daou Iverzoniad, a lavaret; fizia a read avat.

Bet ez eus votadeg da henvel kannaded da Gembr nevez Iverzon. An darn vrasa eus ar re a zo hanvet a zo evit ma vezo digemeret ar marc'had a beoc'h sinet gant Bro-Zaoz. Siouaz! ar brezel, meurbet yud, a gendalc'h etre kostezen de Valera hag ar re a c'houlou ober ar peoc'h gant ar Zōzon.

Lemordant ha Breiz. — D'ar zadorn, 15 a viz gouere, ez eus bet e Kemper eur gouel en enor d'hor c'henvroad brudet Lemordant, liver ha tōlennet, dallet er brezel. Eur bern tud eus a bep renk, a renk uhel dreist-oll evelato, a oa diredet da veuli Breiz hag he zervicher kalonek Lemordant.

Pluenzir.

LEOR NEVEZ AN OFERENN HAG AR GOUSPEROU grêt gant an Aotrou Uguen, Chaloni a enor, Rener Kloerdi-Bihan Pont-Kroaz.

An Aotrou Uguen, ginidik eus a Wissent, hag a lennit bep miz e skridoù war **Feiz ha Breiz**, a zo o paouez sevel eul levr oferenn nevez hag heb ober gaou ouz den ebed e c'heller lavaret en deus savet kaera leor oferenn a oufet da gaout, e Breiz, en deiz a hizio.

Pa 'z it da brena eul levr da gas gañeoc'h d'an iliz e vezit klevet o lavaret alies a-walc'h d'ar marchadour: « Me a garfe kaout eur « **Paroissien très complet** », hag an dra-ze a ziskouez ho peus c'hoant da gaout eul levr hag e c'helloc'h gantan heuilh an holl lidou hag an holl bedennou a vez grêt en hoc'h iliz-parrez. Mat, levr an A. Uguen ne zoug ket war e gein ar gerioù alaouret « **Paroissien très complet** », met daoust da-ze ez eus en e ziabarz eun tamm mat muioc'h a voued d'ho spered ha d'ho kalon eget e n'eus fors pe-seurt « **Paroissien très complet** » a oufec'h da brena. Ne c'hellit ket mont na d'eun oferenn, na d'eur gousperou, na d'eur zalud, na da govez, na da gommunia, na d'eun hent ar groaz, na d'eur rozera, na d'eun anterramant, na d'eur zervich, na zoken da velet eun den war e dremenvan, heb kaout ennan kement tra a vezo lavaret pe ganet.

Leor oferenn an A. Uguen a zo grêt ker mat ma c'hellfe ar beleg e-unan e gas gantan bemdez da lavaret e oferenn hag ar gristenien a c'hell gantan heuilh hag entent, ger evit ger, kement tra a lavar ar beleg e latin, rag ar pezh a zo e latin diouz eun tu d'al levr a zo troet e brezoneg diouz eun tu all. Ha brezoneg an A. Uguen, evel m'her gouezet hoc'h unan, n'eo ket brezoneg trefocet eo; hennez a zo brezoneg yac'h, brezoneg c'houek, brezoneg hag a c'hell beza lennet gant kement breizad a zo e Breiz hag a oar, eun draik bennak, yez e Vro.

Nevezentiou a zo el levr, meur a hini, hag a laka anezan da veza trec'h da gement **Paroissien très complet** a oufe koueza etre ho taouarn.

Paper gwenn ha krenv a zo ouz 'e ober hag eun daolennik bennak a gavit-ennan bep an amzer hag a ra plijadur d'al lagad sellet outo.

Holl zuliou ha gouelioù bras ar bloaz a zo lavaret eur ger bennak diwar o fenn ha dal ma vez re d'aval, en holl, penna-dou ar Skritur Zakr a zo ebarz e teu eun notenn bennak da lakat sklerijenn da vont warnezo.

Daou liouach dishuvei, hini ruz hag hini du, a zo implijet da voula ar 96 pajenn a vez ezomm da zellet alies outo hag en hent-se e kaver kentoc'h ar pezh a vez c'hoant da gaout.

An toniou a deu alies a zo notennet hag arabad d'eoc'h lavaret: « Me ne ouezan netra diouz ar brenn gwini-du-ze! » Rag dont a reoc'h dillo da zeski pignat ha diskenn gant ho mouez ma welit an notennou o pignat pe o tiskenn war ho levr, ha neuze, eun tammik skol a vezo gellet da ober d'eoc'h war gement-se, eur wech an amzer.

Kaeroc'h a zo! Levr an A. Uguen, daoust d'an holl nevezentiou-ze, a zo an hanter gwelloc'h marehad eget al levrioù oferenn all, a c'hellfet da ginnig d'eoc'h; ar **Paroissien très com-**

plet, en deiz a hizio a vez gwerzet 18 lur; levr an A. Uguen ho pezo evit 9 lur ha netra ken; klasket ez eus rei anezan marc'had mat, rak n'eo ket gant an holl eman an aour war ar radenn hag an holl e Breiz-Izel o deus ezomm d'e gaout, etre o daouarn, pa 'z eont d'an iliz.

« Yal a lavaro ar bôted yaouank, ha ne garont ket beza strobet gant nemeur a dra pa 'z eont da vale, al levr-ze a die beza eur bec'h anezan pa 'z eus kement-all a draou ebarz!... »

N'eo ket gwir; 902 bajenn en deus ha daoust da ze ez eo eul levr eus ar re vistra; ne bouez ket eun holl vad hag eur blijadur eo e lakât er c'hodell; p'her gwelloc'h, sur oun, her c'hemeroc'h hag araok ar goanv a zeuio pell a vezo an A. Adolph ar Goaziou a c'hellô lakât adarre moulerien Turnhout da vale rak ne vezo ket hanter eus ar vouladenn genta. Eul levr eo hag a vezo grêt, heb mar ebed, eun digemer dreist d'ezan gant ar Vretoned; gant al levr-ze, ma karont, ne vezo ket gwelet eun unan anezo ken en iliz, evel eun den ha n'en deus netra da ober hag a zo nec'het hanter amzer o klask gouzout petra dremen dirazan; gant al levr-ze, e vezo leunoc'h an ilizou d'an oferenn-bred hag ar re a vezo bet en oferenn-bred o devezo mall da zont d'ar gousperou; anaout a rañt gwelloc'h lidou ha pedennou an liz; en em blijout a rañt pelloc'h e-harz an aoterioù ha karet a rañt muioc'h an traou santel hag an dra-ze, dres, eo ar pezh a glaske an oberour pa rea ar pezh-labour-ze a vezo hiviziken tenzor kaera kristenien Breiz-Izel.

J.-M. PERROT.

Goulenn al leor-man digant an Ao. André, 9, Grand'Place, Saint-Pol-de-Léon.

Priz : 3 skood, gant ar mizou kas ouспен.

DIVINADENNOU

I. — RESPONTCHOU DIVINADENNOU MIZ GOURE

I. — Ar goulou. II. — Eur vi taolet dreist an ti a dorr hag e kaver tri : ar gwenn, ar melen hag ar c'hloz. III. — E parrez ar Merzer. IV. — Da fin ar bed, wa 'zan d'an ifern, n'em bezo ket a c'hoant da zont kuit da ger'hat va c'horf, e kav'o d'in em bô awalc'h gant va ene o levi; ma 'z an d'ar baradoz, em bezo mall da zont kuit da ger'hat va c'horf evit ma vezo eurus gant va ene.

V. —
MARK
ALOR
ROZA
KRAZ

II. — O DEUS BET EVIT DIVINADENNOU MIZ MEZEVEN.

11 o deus bet 100 poent	29 o deus bet 80 poent
Mari Abjan, Enez-Vaz.	Fr. Abasq, Coat-Meal.
Adolph Darchen, Mahalon.	J. Abolivier, Kernouës.
J.-Y. ar Goff, St-Thegonnec.	Mich. Bergot, Plouguin.
Yv. an Her, St-Nouga.	Yv. ar Bras, Gwiniventer.
Rene Jacolot, Gwipavas.	Yv. Cabioc'h, Kastel Paol.
Pôtr L.-N., Logonna.	Marc. Cabon, Guisseny.
Felix Moal, Enez Vaz.	Tanguy Copy, Ploumoguier.
Gab. Pelleau, Plouguin.	J.-Yv. Cornec, Plouider.
J. M. Salaun, An Trehou.	A.-M. Crenn, Guipavas.
M.-A. Segalen, Kerleo.	Joshua Jul. de la Roche, Gouesnou.
Jann Tanguy, St-Thegonnec.	M. Ros. Falhun, Plouneour.

J. Fagot, St-Thegonnec.
Louis Floch, Plomeur.
Yv. ar Goff, Lesneven.
Victor Gouriou, St Thonan.
Fr. Kerdraon, Landeda.
G. Kersimon, Plabennec.
Fr. Lars, Plouzane.
Joseph Laurent, Gwikar.
Mari Pelle, Plouguin.
Al. Person, St-Thegonnec.
Mari Pinvidic, Gwikar.
Fr. Pouliquen, St-Thegonnec.
Herve Guioe, Lesneven.
J. Robin, St-Thegonnec.
J. Stephan, Plouarzel.
Goulven Trebaol, Yourc'h Wenn.
Mari Vourc'h, Cleder.

14 o deus bet 60 poent
Tanguy Creignou, Cleder.
Clot. ar Goff, Montroulez.
Jo eph Herry, Plougoulim.
F. Kerhoas, Rosnoen.
Mari Lamour, Kersent.
Henri Larvor, Pont-Kroaz.
J.-Yv. Lavanant, Pleyber.
Joseph Le Roux, Kastel-Paol.
Yv. Menes, Gwitalmeze.
M.-A.-M., Rosnoen.
J.-P. Philippe, Cleder.
M.-A. Prigent, Plouneour.
Laurans Quemener, Trezillide.
J. Quééré, Plougoulim.

III. — DIVINADENNOÙ MIZ EOST.

I. — Petra a ev dour sall ez veo
Ha dour dous goude e varo?

20 p. ar r. Digaset gant daou varc'heg yaouank eus
an « 2e Chasseurs », Pontivy.

II. — Pehini eo bugel da dad
Ha n'eo na da vreur na da c'hoar?

20 p. ar r. Digaset gant J. Stephan, Plouarzel.

III. — Pe vlaz a vez peurliesia
Gant an traou gaver ar gwella?

20 p. ar r. Digaset gant U. B. euz a Zant-Thegonnec.

IV. — Mem eus eun ti e Plouider.
N'en deus na stumm ti, na moger
Ha n'eus bet den ouz hen ober?

20 p. ar r. Digaset gant M.-R. Falhun, Plouneour.

V. — Petra 'n deus treid heb ivinou
Kof heb bouzellou
Diskouarr heb klevet
Ginou heb lec'bed?

20 p. ar r. Digaset gant H. Cardinal, Kernizan, Gw pavas.

VI. — Ens a be seurt parrez e vezo ar potr yaouank a c'hounezo
priz kenta ar prezegerez e Bieun-Brug Kas'el-Paol d'ar 14 a viz
gwengolo a zeu?

50 p. ar r. — Respont ar gouleann-man ne vezo ket sellet
outan nemet ezom a vefe da lakat kemm c'hoaz etre ar
gwella divinerien.

Diwar respontchou an divinadennoù-man e klozomp hor
c'henstrivadeg a zo bet padet seiz miz hag e stagomp outi 35 priz
kaer : ar priz kenta a vo 25 lur ; an eil, 15 lur ; an trede, 10 lur
hag an 32 gonidek a deui warlerc'h o devozo al levr bevez
Christo, sant Theodot, savet gant an Aotrou Guillou ha
skeudennet gant an Aotrou Roy, kaera levr brezonek a zo bet
biskoaz !

Digas ar respontchou a benn ar 25 eus ar miz da :

M. le Directeur du « Feiz ha Breiz », Plouguerneau, Finistère.
Roll ar 35 gonideg a vezo moulet war *Feiz ha Breiz* miz Here
hag ar prizioù a vezo kaset d'ezo en deizioù warlerc'h.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Hon duk Yan V er Folgoat. L. G. — An
Aotrou Gwillou, J.-M. Perrot. — Kustumou koz bro Rosko,
Baz-Valan. — Gwerz ar mab foran, J. er Bayon. — Hartz al
laër !... — Mari, J.-P. 'n Helgoualc'h. o. m. t. — Dof ar Gwi-
dreuz. — An Aotrou Kerlaban, J.-M. P. — Spered ar re all,
LAN AR BUNEL. — Unvaniez Arvorige Gwengamp, F. U. — An
Aotrou Mazeis. — La langue bretonne dans les cérémonies
officielles. — Keleier, PLUENZIR. — Divinadennoù, PER HA PÔL.

Hon Duk Yan V o pardona e Folgoat
bremañ ez euz 500 vloaz (1422-1922)

(PENNAD DIVEZA)

Araok donedigez Yan V, ar paperioù koz a zo hano enno
eus a dammikou leve roet gant Prigent Gouzian, Mauris
Quillifry eus a Dregarantec, Robert Inizan, Henri Montfort,

Yann Miorrec, hag er fin Alan Rohan a roas Parc an aotrou, e Goalzunval Plouzeniel, gant ma pedje beleien Folgoat evitan, hag e bried ha gant ma rojent d'ezo eur c'houlouen venniget bep bloaz. Goude ar bloaz 1423 ar profou a greskas c'hoaz; etre 1426 ha 1431 Kerdanet en deus kavet hano eus a zek, hag er o zouez, eus eur vilin roet gant Moris Kerradegnec hag a zo deuet da veza goudeze milin ar Folgoat.

An duk Yan V a hanvas da brovost pe da rener beleien ar Folgoat, gouarner koz ar chapel, an aotrou Yan Kergoal, ganet marteze e Guiseni, met kentoc'h e Plouescat, war lavar Kerdanet, rak er barrez-ze e kaver c'hoaz eur maner koz hanvet Kergoal. Heman a oa mab d'euñ dijentil dister hag a lavare d'ezan alies, pa oa bugel:

*Goustadik d'ar garchen,
Gwelloc'hik ar zouben.*

Ar bleud ne oa ket evit netra; liorz ar maner, avat, a ginnige, hep o faea, kaol, karotez, irvin, hag a bep seurt legumajou. O vezan bet savet e renk pennou-bras ar vro, ha lorc'h ennan dre m'en devoa gounezet ar renk-ze gant e hoan hag e labour, an aotrou Yan Kergoal a fellas d'ezan lakat sevel evitan eun ti diouz doare an iliz dispar a oa karget, a beurz an duk, da c'houarn ha da ziwall. An ti-ze, stummet e giz eur gwir gastel, hag tourelennou, dor-dal kizellet, lomberiou dantelezet, a zo ket krennet diwarnan dre an daou benn (1), ha gwaz a ze; koulskoude, ar pez a chom c'hoaz anezan a zo kaer da welet; servija 'ra da bresbital, ha nebeut a bersoned, e bro Leon, a zo ker-koulz lojet.

(1) E F. h. B. miz east, p. 230, e weler ar C'hastel evel ma oa gwechall.

Ar provost ne voe ket didrabas gant al leveou roet gant Yan V d'e iliz. Pôtrede an tailhou a vije bepred o tabutal diwarbenn priz an ed: pa felle d'ezan sevel e lod en arc'hant, e talvez e muioc'h an ed eget ne vije gwerzet; pa c'hoantae kaout ed, eo ar c'hontrol, emezo, eo a c'hoarveze. An duk a zizroas d'ar Folgoat er bloaz 1426, gant an dijentiled Chastel ha Penhoat, hag an aotrou Yan Kergoal a c'hellas rei da anaout d'ezan pebez trubuilhou en doa da c'houzanv. Vit lemel pep digare digant e dud, — pôtrede an tailhou a zo bet a-viskoaz tud divergant — da hegal an aotrou Yan, an duk a skrivias liziri nevez merket mat cno priz an donel gwiniz, 6 lur, ha priz an donel heiz, 60 gwenneg, hag a zifennas grons outo heuilh hiviziken priz-all ebet nemet hennez. Adalek an deiz-ze, Yan Kergoal n'en devoe klemm ebet d'ober ken.

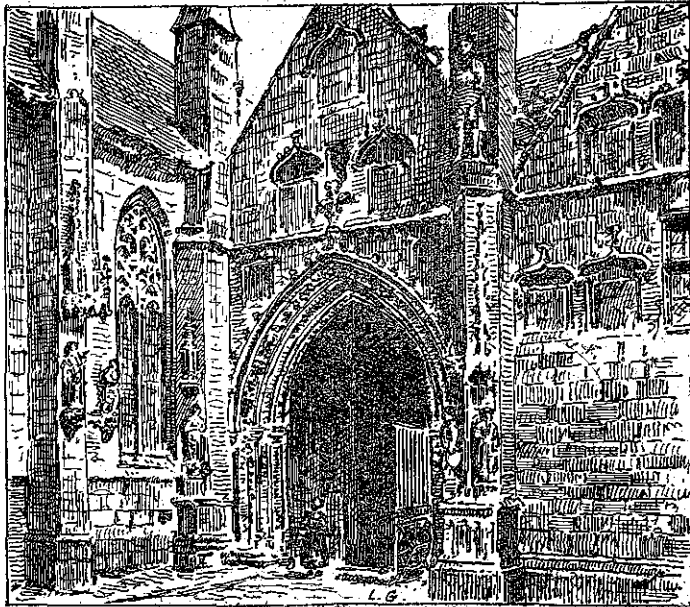
An duk, en eur dremen er Folgoat, a reas c'hoaz nevezentiou all: tri gurust ouспен hag eur zakrist a hanvas evit zervij an iliz ha d'an aotrou Yan Kergoal e roas ar garg a dean ar chabistr, gant 30 lur a c'hounidegez e tu-hont d'ar pez m'en devoa.

Kaeroc'h e reas c'hoaz evit diskouez pegement e kare an iliz-ze e teue d'ezal alies da bedi; person Elestreg en devoa gwir da lakat seziz war an holl profou a goueze er Folgoat; an duk a c'houre hemennas ma vije dic'haouet gant 10 lur ar bloaz: ar peurest, eus ar profou a dlee chom e kef an iliz ha bezan impliet en he zervij. An dean nevez ha person Elestreg, Erwan Kerentel, a reas paper etrezo diwarbenn an dra-ze, hag e voe sinet, an 23 a viz gouere 1426, gant Yan Koëtquis, vikel-vras Fulup Koëtquis, an eskol brudet a Leon ginidik eus Montroulez. Heman a oa neuze e Paris, dirak doktored ar skol-veur, a estlamme war e skiant hag e furnez.

Kerdanet a gomz c'hoaz eus eul lizer all, (ar c'houec'hvet eo!) savet gant an duk Yan a-du gant ostizien eus Lesneven (hag a lec'h all), a deue d'ar Folgoat da werza gwin d'ar belerined, hag ive d'ar vicherourien, evit rei d'ezo kalon d'al labour. Ne veze ket c'hoaz evet a winardant e Breiz; an ampoezon-ze ne deuas war ar vro nemet goude ar bloaz 1600, en amzer Herri IV; ar gwin, avat, a oa kavet mat, gwin an Aunis, ar Gaskogn, ar Spagn, a deue dre vor, leiz o listri, gant moraerien Montroulez, Roskô, an Aber-Wrac'h, Konk ha Landerne (1). O vezan klevet e save e dud tailhou diwar ostizien ar Folgoat, betek mont, zoken d'ober furch en o c'haouiou ha kemer o fustailh, an duk mat a zifennas outo krak ha krenn, dindan boan da baea 500 lur pe da vont d'ar prison, klask trabas ouz an ostizien a vije o werza gwin wardro d'an iliz en abeg, emezan, d'an devosion dener

(1) En hon ilizou ha maneriu koz e weler alies, kizellet er c'hoad, tud oc'h eva gant gobiou pe ouz ar pin.

hon deus; va fried, va zud ha me evit eur chapel hag a ra enni Hor Zalver burzudon bras e kenver ar re a bed kalonek I. V. ar Folgoat »; ne c'houlenn ket, emezan, sevel gwenneg ebet war an douar-ze heg zo tra ar Werc'hez.

Mar boa karet arôk e bro Lesneven, an duk a voe karet muioc'h c'hoaz diwar an dro-man. Neuze eo e voe savet d'ezan, diouz ma kred Kerdanet, eur skeudenn hag a weler c'hoaz hirio en iliz ar Folgoat, en tu dehou eus porched an 12 Abostol. Eman eno, en e wiskamant arme, ar gurunenn war e benn, ar walen-roue en eun dôrn hag eur paper en dorn-all da ziskouez ez eo diazeour an iliz. E vantel Tad a Frans a zo goloet a flourdilizennou 'vit digas da zonj, marvat, eus ar re a vleunias war vez Salaün ar Foll.

Da grédi eo e teuas c'hoaz an duk, eur wech all, d'ar Folgoat, er bloaz 1434. Ar pez a ouzomp eo n'ankounac'hae ket an iliz-ze ha, pa deuas war an douar e vab lili, — ganet gant eur blanedenn ken garo! — Yan V a gasas d'ez i ve 50 lur a brofe testiñ a levnez hag a anoudegez vat.

Yan V a varvas e maner La Touche, e kichen Naoned, an 28 a viz east 1442; an holl a reas d'ezan kanvou bras. Miret a reas ouz ar Zazon d'ober brezel d'ar Vretoned ha daoust da ze, e skoazellas bepred roue Frans, Char-

lez VI, o rei d'ezan e vreur, Richemont gant 10.000 pe 15.000 soudard, da enebi ouz ar Zôz. Enori a reas Jann d'Ark; unan eus beleien ar Folgoat eo a gasas da Orléans, e govezour, ar breur Erwan Milbeau, a Urz sant Dominik, evit kinnig d'ez i e c'hourc'hemennou hag e hetou mat.

Yan V a c'houarnas e bobl evel eur gwir dad, gant furnez da lealded; rei a reas tu d'an holl gonsersou da vont endro, koulz ha d'an holl labouriou. Epad an 42 vloaz ma renas war Vreiz, n'heller ket lavaret en dije grêt gaou ouz den. Gant se, e bobl hen lez hanvas ar Fur.

Er bloaz 1451, e relegou a voe douget da Landreger i a laket en eur bez en devoa grêt sevel evitan e-tal hini S. Erwan. Met an Dispac'h en deus grêt eno e reuz evel er Folgoat ha dismantret bez an duk koulz ha hini *Advokad ar beorien*.

Elec'h ma oa gwechall bez Yan V, ne gaver hirio nemet eun dar (1) hep merk na hano.

L. G.

(1) Dar, dalle.

An Aotrou Gwillou

(1830-1887)

An Aotrou Gwillou, mab da Brijant ha da Isabel Kaer, a voe ganet en eun ti-soul hag a zo c'hoaz en e zav e Kerflat, en arvor Kleder, d'an 2 a viz kerzu 1830. Badezet e voe antronoz gant an Aotrou Got, person ar barrez; Yann Willou ha Jann Kaer a oa ouz e zerc'hel hag henvel a rejont anezan Yann.

Tri breur en devoa: Olier, Saïg ha Visant ha teir c'hoar: Mari-Anna, Mac'harit ha Loeiza: hen 'oa ar yaouanka. E dud, hep beza en o leve, a oa eun tiegez mat ganto hag a oa en o aez; savet e voe ganto evel ma c'houezer c'hoaz sevel bugale, e meur a lec'h, e Breiz-Izel, a drugarez Doue, ha desket e voe d'ezan ez-vihanik karet Jezuz hag ar Werc'hez.

E vugaleach a dremenas en ear vat ar mor bras o redek hag o c'hoari diskabell ha diarc'henn war draz gwenn an aochou.

Eun eontr beleg en devoa hag a oa person e Plouvorn: an A. Kaer. Heman a gemeras anezan en e di adalek e bemp bloaz, ha, pa voe brasoc'hik, a gasas anezan da skol ar barrez, e lec'h na veze great nemet Yannig ar presbital anezan. Eus a skol Blouvorn, ar paotr, ha ne zeske nemed ar pez a gare, a voe kaset da skolaeh Kastel-Paol hag er bloaz 1849, eur bachelour anezan, e teue d'ar gêr gant ar priz-enor kenta. Daoust ma n'en devoa desket nemet brezoneg war varlenn e vamm, an dra-ze ne yire ket outan, d'e naontek vloaz, da veza ar barreka eus holl baotred e vro, zoken war ar galleg.

An Aotrou Gwillou

Daou viz goude edo e kloerdi Kemper, ha d'an 2 a viz mezeven 1855 e oa beleget. Hanvet e voe raktal da gelenner e skoulach Lesneven ha, daou vloaz goude, da rener skol vras Plougerne e-lec'h ma chomas pemp bloaz. D'ar 14 a viz gwengolo 1863 e voe hanvet da gure e Hanvec; d'an 18 a viz eost 1865, da gure e Lanhouarne; d'an 30 a viz mae 1870, da berson e Lok-Maria-Gemper ha d'an 21 a viz meurzh 1872, da berson e Penmarc'h e-lec'h ma varvas, d'an deiz kenta a viz gwengolo 1887, goude beza diwasket poaniou skrijus, kaset d'ar bez d'e 57 vloaz gant eur c'hriñ-beo en e deod tapet gantan diwar e gorn-butun a gare re en holl.

Bez' e oa bet en e amzer eur mestr-skol eus ar re wella, eur beleg eus ar re zantela hag eur skrivagner eus ar c'henta ha lezet en deuz war e lerc'h oberou hag a bado keit hag hor bro.

I. — MESTR-SKOL PLOUGERNE

Daoust ma 'z eus nao bloaz hag hanter-kant abaoe m'en deus kuiteet Plougerne, e c'heller, a-bouez komz gant ar re a zo aet en tu-all d'o dek vloaz ha tri-ugent, klevet hano anezan c'hoaz.

N'eo ket ankounac'haet, a c'hellit kredi, gant hini eus ar re a zo bet er skol gantan.

Yvon Abjan eo a veze bepred da desta d'e vureo ha, pa veze eur gefridi bennak da ober, hen eo a ranke bale atao, moarvat dre ma oa al lemma e lagad hag ar skanva e c'har.

An A. Gwillou ne rea ket evel an darn vrasa eus ar vistri-skol breman a ze atao gant o galleg hag i, ha gwella ma 'z int en doare-ze da netra eo da zalla ar Vretoned vihan; lakat a rea e haotred da vont eus ar brezoneg d'ar galleg, hag eus ar galleg d'ar brezoneg, hag evelse eo e tigare o sperejou hag e lake sklerijenn da darza enno, souezus!

An hini a oar ervat diou yez a zo pinvidikoc'h evelato eget an hini na oar nemed eur stlabez hini, hag an hini a vale war e ziou c'har a ya pelloc'h da goueza, kaer a zo, eget an hini na fell d'ezan bale nemet a c'harrig kamm!

An ti ma rea skol d'eomp an A. Gwillou ennan, eme Yann Weguen, eo an hini ma rear skol dizoue ennan breman; kalet e ranke beza ouzomp a-wechou, rak gwall-draou e oamp; met kalon vat en devoa ha deski a reamp gantan. Er porz koulz hag er skol atao e veze diskabell ha lavaret a rea d'eomp alies: « Ma fell d'eoec'h beza yac'h, dalc'hit atao yen ho penn, hanter-leun ho kof ha tomm ho treid! »

Da zeski soniou ha peziou-c'hoari d'eomp e oa eur mestr! »

Paotred an arvorioù o deus brud da veza gwasoc'h eget ar re all; an A. Gwillou en devoa bet tro d'o anaout e-pad ar pemp bloaz m'oa bet oc'h ober skol d'ezo hag e paotred vihan Plougerne eo e sonje, da gredi eo, pa skrive e Buhez Sant Theodot ez eo aesoc'h d'eur paotr-saout lakat e loened da beuri broen eget ne deo d'eur mestr-skol lakat bugale a zo da zelaou e gentelioù.

II. — PERSON PENMARC'H

P'edo kêr Baris o tivogedi c'hoaz goude brezel 70, laket an tan enni gant an dispac'herien, an A. Lezeuleuc, viket vras Kemper, eur gwir-vreizad, a bedas an A. Gwillou, person neuze e Lok-Maria, da ober eur werz war drubuilhou ar Vro; ne voe ket pell an dale ma klevas ar barz o tont da gana d'ezan « an Dasprener ». An A. Lezeuleuc a jomas sebezet o klevet ar werz-ze graet ken dillo ha ken kaer hag a yeas da gaout an A. Sergent: « Aotrou 'n Eskop, emezan, speredeka beleg a zo en hoc'h eskopti eo an A. Gwillou, person Lok-Maria; en eur barrez em aze hag a zo kalz re vihan dioutan! »

E gwirionez, eun nebeut miziou goude-ze, person Lok-Maria a oa hanvet da berson e Penmarc'h.

Endra ma chomas e Plougerne, e vrasa preder, na petra 'ta, a oa gant e skol; ne rea ket nemeur a dra war-dro an iliz; koulskoude e welomp c'hoaz, pa zellomp piz ouz ar paperou koz, e reas seiz badiziant ha Mari Jann Arzur he deus sonj e veze o kovez d'ar gouelioù bras ha bep sul kenta 'r miz. Dourn a roe en doare-ze da veleien ar barrez; met e Penmarc'h, dreist-holl, eo e roas amzer d'an dud da anaout pebez beleg a oa en o zouez. N'oa ket eun den hag e vije aesoc'h tostaat outan egetan; daoust da-ze, eun teod fall bennak, — n'ouzoun ket ha n'edo ket zoken e Hanvec, neuze c'hoaz — hen diskulias, eun dervez d'an Aotrou 'n Eskop, evel eur beleg hag a oa eun tamm re flemmus en e gomzou. An A. Sergent a vennas kredi hag a skrivas d'ezan: « Quand vous aurez corrigé quelques aspérités de votre caractère vous pourrez rendre de grands services à votre diocèse! » Kaledik e oa ar varnedigez-ze a zouge warnezan an Aotrou 'n Eskop, met evel a lavar an A. Koz, person Pleyben, bet amezog person Penmarc'h e-pad pemp bloaz, ne c'helle beza douget nemet gant unan ha ne anavez ket awalc'h an A. Gwillou; ar bersoned en devoa bet e Hanvec hag e Lanhouarne, an A. Kerloc'h hag an A. Leon, n'oa ket eur brao bemdez beza en o serr; an A. Gwillou, avat, daoust peger kasaüs e veze a-wechou ar pez a gleve, a jome atao en habaskeder, ha ma klaske farsal eun dro bennak, ne glaske morse glaza; e Penmarc'h e oa ker mat ouz an holl ma n'en devoa ket eun enebour.

Ma oa deuet da veza eun den evel-se ez eo dre ma oa eur beleg hervez kalon an Aotrou Doue; bras 'oa e zevosion d'Hor Zalver e sakramant an Aoter.

Evel ar c'hoar dirag an tan,
Dirazoc'h, Jezuz, e teuzan,

a skrive en unan eus e ganaouennou. Karet a rea ivez ar Wer-c'hez, evel eur bugel e vamm; dudi a gave o tarempredi he chapelioù. Itron Varia Rumengol, Itron Varia ar Folgoat, Itron Varia Lambader, Itron Varia Tremenou, na pebez teskad gwerziou kaer ha ne goseont tamm, na pebez briad lili, arc'hantet o delioù, ha ne wenvint biken, en deus kutuilhet da fuilha e-harz ho treid benniget!

Embanner bras ar binijenn, e baeron an Aotrou Sant Yann, an Tad Santel ar Pab, sturier an Iliz, ne vezent ket ankouna-c'haet gantan kennebeut hag an devoas en devoa evito a dre-meno e kalonou ar re a gano ar c'hantikou kaer en deus savet warnezo.

Daoust d'ezan da veza o veva hanter-amzer, dre e spered ha dre e galon, gant tud ha traou ar bed all, ne ankounac'hae ket evit an dra-ze ankeniou ar hed-man.

Ez yaouank e oa mat ouz ar paour; Franseza Bossard, eus a Blougerne, he deus sonj da veza bet digantan he dilhad kenta da vont d'an oferenn hag ouz o rei d'ezhi an A. Gwillou a lavare: « Ar re-man a gavez brao; met pa ri da Bask kenta ez pezo diganen eur gwiskamant kalz kaeroc'h c'hoaz! »

Dre ma kosae, e garantez evit e nesa ne rae nemet kreski mui-oc'h-mui; n'en devoa netra evitan e-unan ha daoust d'ar skridou aour a goueze diouz e bluenn, goullou e veze e yalc'h dalc'h mat, atao.

Hep pec'hed, heb arc'hant hag hep dle, evel-se eo e veve hag evel-se eo e felle d'ezan mervel.

Rei a rae, dre bevar c'horn an eskopti, aluzenn e gomzou a oa eun drugar beza ouz o selaou; da zisplega taolennou ar mission, dreist-holl, n'en devoa ket e bar: « En e brezegennou, eme an A. Koz, e lake kement a draou tennet eus ar Skritur-Zakr, ma roe tro d'ar re her c'hleve da gredi e c'houie anezi, penn-da-benn, dindan evor, koulz hag e Batez. »

Anaout ha karet a rae e barrisioniz ha kaer a voe kinnig parrezioù nevez d'ezan gwelloc'h eget an hini m'edo enni, ne voe ket gellet e lakat d'en em zistaga diouz Penmarc'h: ganet e-tal mor Leon e felle d'ezan kaout e gavel-bez e-tal mor Kerne!

(Da heuilh).

J.-M. PERROT.

Kustumou koz bro Rosko

Sonjet am eus dastum en eun nebeudik gerioù, kustumou koz bro Rosko, kustumou a zo kollet tregont vloaz bennak a zo. Anavezet am eus int holl ha gant glac'har am eus int gwelet o vont da fall an eil goude egile. Petra zo bet kiriek da gement-se? Siouaz! an avel foll a c'houez war Vreiz-Izel abaoue m'eo deuet enni ar pezh a c'halver e galleg ar « Progrès ». E Rosko, muioc'h eget e leac'h all, an avel diroll-ze en deus skubet kement tra a zigase da zonzj d'eomp hon zud koz hag o gizioù ken kaer, Roskoiz, dre o micher a gon-versanted, a zo bet sachet er-meaz eus o bro muioc'h

eget o c'henvroidi all. Pariz ha Rouan, dreist-holl, o deus darempredet. En amzerioù kenta, ne ruzient ket evit dougen o gwiskamanchou er c'hearioù-ze; met ar Gall a zo ken diot ma rea goap anezo. N'o deus ket bet a nerz-kalon awalc'h evit enebi ouz ar goaperez-ze, ha nebeut ha nebeut o deus dilezet o gwiskamanchou. Ac'hano da goll o gizioù koz ne oa nemet eur c'ham-med. Anaout a ra va c'henvroidiz eman ar gaou ganto ha breman o deus keuz; met penaos digas war o c'hiz traou hag a zo dilezet keit a zo?

Ranna a rin va labour e pemp loden: I. An Eurejou; II. Ar Proseñsion hag ar Pardonioù; III. An Dihunez pe Adkoanioù; IV. C'hoarioù an dud yaouank; ha V. Gouelioù Nedeleg.

I. An Eurejou

Eurejou Breiz-Izel a zo anavezet dre holl, ken evit o gwiskamanchou pinvidik, ken evit an niver bras a dud a vez enno, ken evit o dansou dispar. A dra sur, war ar poenchou-man, parrez Rosko n'he deus morse gallet gourren gant kalz a barrezioù all a Vreiz-Izel, rak he gwiskamanchou a zo bepred diglink, hag ar biniou ken brudet n'en deus biskoaz eno roet da glevet e zoniou dudius. En desped d'an dra-ze, Roskoiz o doa miret en o eurejou eur bern gizioù koz hag a dalv ar boan da veza lakeat war ar paper; rak eun dra vat eo rei da anaout d'ar vugale vihan pegen kaer e oa kustumou o zadou koz.

Da genta, e lavarinn eur ger diwarbenn ar gwiskamanchou, evito da veza diglink. Ar merc'hed yaouank a zouge, deiz an eured, eul losten zu gant eur mouchoù marellet, favanher seiz du pe a liou, ar c'houef hir dantelezet hanvet **kouef tull**, a oa henvel ouz ar c'houef a-zoug c'hoaz hirio plac'hed yaouank bro Croon, etre Brest ha Douarnenez. Dindan ar c'houef ze ez oa eur bonedig dantelez stardet gant eur seizen ruz hanvet **ruzevez**, ar pezh a rente anezi skedusoc'h. Ar baotred yaouank a zouge, deiz an eured, eur wiskamant mezer du gant eur c'houriz c'hlas; ar chupen a oa herr gant nozelennou a liou. Antronoz an eured, ar wiskamant a oa dishenvel. Elec'h brageier ha chupennou du, ar baotred yaouank a douge brageier gwenn ha chupennou griz-glaz; ar merc'hed ivez a wiské lostennou griz-glaz ha mouchoù muioc'h diglink, eur c'houef plat a vije war o fenn.

E Leon koulz hag e Kerne, ar c'hemener a gemere eur perz vras en holl dimezioù. Ar c'hemener a zo peurvuia beget mat, ha rimadelloù fentus en deus leiz e zac'h. Evelse e roed d'ezan alies ar garg da ober ar goulennoù. En em lakaat a rea en hent, eur vaz balan

en e zorn; ac'hano an hano a **vaz-valan** roet e Leon d'an hini a veze karget da ober ar goulennoù. An dem yaouank hag e dud a heuilhe anezan ha, kerkent arruet e ti ar plac'h yaouank, e tispake d'ezhi eur bern rimadel-lou fentusoc'h an eil eget eben. Sonj am eus pa oam bihanik, da veza bet er goulennoù e ti eun amezeg d'in, ha chetu aman petra lavaras ar c'hemener, gantan en e zorn, ouспенн ar vaz valan, diou rozenn wenn ha diou rozenn ruz :

**E Penfeunteun eman an ti.
Peder rozenn e c'hoari,
Diou ruz, diou wenn,
Da lakaat Annaig da femelen.**

Kalz a rimadelloù all a lavaras c'hoaz; met n'am eus ket dalc'het sonj anezo. Klevet am eus ar re goz o lavaret penaos gwechall, pa deue ar Vaz-valan a-benn eus e daol, e veze roet d'ezan evit prof eul loueroù du gant begou melen; met ar c'hiz-ze n'am eus ket ana-vezet.

Tostaat a ra dervez an eured. Er foar diveza, ar penn-tiegez, peurluvia tad ar wrég nevez, en deus prenet gwella ejen en deus kavet war ar leur-foar. Eul leue pe zaou a zo ivez dispennet. D'ar poent-ze, ne veze great morse a eurejou en ostalerioù. Pep mignon, pep amezeg a gemere perz er friko. Setu aman Janedig ar Ruveig, eur podad leaz livriz ganti war he fenn, ken e plad dindan he beac'h. A-hount, e traou al liorz, eman erru Perrin an Ti-Bras, ouz he breac'h eur banerad aman disal; pelloc'h, Mari a Greac'h Helig, gant eun dousen viou paket ganti en he mouchoùer fri. Hag evelse, betek an noz, ar gerent hag ar vignoned a deuo an eil goude egile, pep hini gant e dammig prof.

Deomp breman e diabarz an ti. Eno, ouz an daol vras, eman ar yaouankiz, paotred ha merc'hed, hep a gountel ganto en o dourn. Oh! na skrijit ket! N'emaint ket o vont d'en em zivouzella. Ar gountel-ze a zervicho da zrailha ar stripou. Ah! stripou bro Leon! N'hoc'h eus biskoaz debret netra vat ma n'hoc'h eus ket tan-veat ar stripou-ze goude m'o doa tremenet eun nozvez penn-da-benn en eur pod pri ebarz er forn !

Deomp breman da lost an ti. Eno, war al leur-zi, ez eus renket ugent pe tregont « lachevre », o c'hortoz ma 'z eio enno leaz mesket ganti viou ha sukr, a deuo da veza, pa vo poaz, ar fars-forn benniget-ze ken dous da galon peb Leonad. Gwechall, e bro Leon, an eurejou a veze brudet fall pe vat, hervez madelez pe fallentez ar stripou hag ar fars-forn.

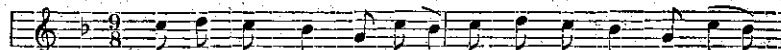
Baz-Valan.

(Da heuilh).

GWERZ AR MAB FORAN ⁽¹⁾

Tri c'houblad eus ar werz-man savet gant J. ER BAYON a vezo kanet araok pep-hini eus arvestou **MŌUEZ AR GWAD** ha diskanet raktal gant an holl.

Bu-hez ar Mab fo-ran, a zo bu-hez mab-den,

a zo bu-hez mab-den. An neb a ray 'vel-tan en do poan hag an-

ken. An neb a ray 'vel-tan en do poan hag an-ken.

I. — E TI AN TAD

1. — Buhez ar Mab foran a zo buhez mab-den
An neb a ray 'veltan en do poan hag anken.
2. — 'Dal ma tizas an oad ma vez eun den e vestr
E krog ar c'hoant ennan da derri e gabestr.
3. — « Ma zad, grit d'in dioustu, grit d'in ma lod danvez,
Ma 'z in da redek bro, da glask va levenez! »

II. — GLAC'HAR AN TAD

1. — Breman ar paourkez tad gant ar glac'har mouget
A zonj gant melkoni en amzer dremenet.
2. — En amzer ma oa c'hoaz e vab karet er gêr
Ha ma vleunie ar joa en e galon seder.
3. — Daerou c'houero a red, war e zremm ankeniet,
Kel lies gwech ma sonj er mab'en deus kollet.

(1) Foran = e galleg = prodigue.

III. — E BRO AR PLIJADURIOU

1. — Setu ar Mab foran e bro ar blijadur
O veva hep lezenn, hervez e wall-natur.
2. — Met plijadur ebet ne walc'h ket anezan,
Ar zonzj a di e dad 'zo dalc'h-mat dirazan.
3. — Ar zonzj-ze a deu c'hoaz ankeniusoc'h en dez
Ma kouez ar paour kèz pôtr er vrasa paourentez.

IV. — AR GERNEZ HAG AN DIENEZ

1. — Servichet mat eo bet tre ma pade an aour,
Setu hen e-unan p'eo deut da veza paour.
2. — Ar moe'h a rank mesa o deus boued d'o bevan,
Tre ma varv gant an naon, en ezom ar gwasan.
3. — Sevel a rin da vont da di va zad en dro,
Rak o gwalc'h a vara o deus an holl end.

V. — DISTRO AR MAB FORAN

1. — Grêt en deus ar paourkèz eun hent hir ha kalet
Ha setu hen en dro, dirak e dad karet.
2. — « Pec'het em eus, ma zad, eneb d'an nenv ha d'eoc'h,
E mesk ho mevelien, me vevo mar plij d'eoc'h! »
3. — « Nan! nan! nan! ma Mab, mevet ne vezoc'h ket
Rak me venn ma vefec'h gant an holl enoret. »

VI. — MOUEZ AR GWAD

1. — Setu ar mab kosan o lont eus ar parkou,
Souezet bras o klevet sonerez ha soniou.
2. — Ar soniou dudius a glev o tregerni
Adak en e galon ar gounnar da virvi.
3. — Met mouez ar gwad krenvoc'h 'get ar gounnar vrasan
A daol e ti an tad al levenez kaeran.

HARZ AL LAER !...

En deiz-ze, sant Per a gemere an ear noz dirak dor ar baradoz. Er baradoz n'ez eus na tomder na yenien; ar baradoz eo lec'h ar freskadurez, ar sklerijenn hag ar peoc'h.

Kendaze, dirag an nor, sant Per a zante, eun nebeudig, ezenn domm an douar; setu perak e kemere an ear. E zervez a oa bet didrouz, dilabour. Nebeut a zent a oa erruet er baradoz; eur guchenn eneo du-pod en devoa kaset, evet just, d'al lec'hioù a zo en tu all d'ar purgator. En eun taol-kont, eur mousc'hoarz a baras war dal Sant Per.

Eun den bet gwalc'het gant an holl glaoeier, bet dizec'het gant an holl avelioù, devet gant an heol bero a zeue warzu ennan. Hogen doare bale an den-ze n'oa ket

kommun. En dro d'e c'houzoug, eur « c'hache-nez » koz-douar, eur « bérèt » a c'hiz nevez a oa war e benn hanter-zisto, e varo a yea dioc'h e gornailhen betek e zaoulagad.

Ar c'hamarad, en eur vale, a zelle ouz ar c'houmoul; cham a rea bep an amzer evit klask e steredenn, an hini a dlie e vlenia. Goudeze e skoaz eun etrezek dor ar baradoz. « Hennez, eme Zant Per ennan e-unan, hennez a rank beza eur martolod. Bremaik am bezo plijadur o varvailhat gant unan eus va c'henvreudeur gwechall, kement a varfoloded am eus dija digemeret etouez ar zent! »

Ar beachour a jomas a-zav e kichen an nor. Dastum a reas en e c'hodell-guz an daou damm eus e gorn-butun nevez-torret gantan, ha plega reas e benn betek an douar evit saludi Sant Per.

— Bonjour la compagnie! emezan.

— Tosta eun nebeud, eme Zant Per, te 'oa eun den a vor, neketa?

— Ya, hag eur vag am boa; oh! eur vag koantik-tout. Pesketa rean war ribl ar moriou.

— Peseurt pesked a bakes?

— Eun nebeud a bep seurd: lizenned, solenned, sardined, brizili, ligistri, me oar me!

— E mor Tiberiad, ne gaved ket ar seurt pesked. Ha koulskoude, na pebez pesketerez am boa great eno! Morse n'ec'h eus great, te, pesketerez ebet par da unan eus ma re-me »

Ar martolod a reas an neuz da asant:

— Posubl eo, emezan.

— Sur eo zoken, eme Zant Per.

— Met ar memes tra eo; an eil a zeu d'egile.

— Penaos kement-se?

— En em glevet a rër. Pa 'z eus nebeut a besked o gwerzer keroc'h. Pa 'z eus kalz, o gwerzer ar pez ma c'heller. Ac'hanta, pa zigor ar vakansou, ar Barizianed a zigouez; neuze avat ez an traoù endro ». — Daoulagad Sant Per a gomanse da lugerni. Ar martolod a zantas eun dra bennak, hag a lavaras outan e-unan. « Aon am eus; paour kèz Matilin, na ve bet re hir beg da deod! »

— « Neuze 'ta, eme Zant Per, e chaches war liasen ar dud, e profites diouz klenvejou ar yugale, e tastumes arc'hant founnus diwar goust ar re glanv, diwar goust an dud paour a ranke kuitaat ar c'heriou bras evit mont da glask ear vat ar mêziou? »

— Arc'hant o deus, aotrou Sant Per!

— E c'hounit a reont diwar goust o yec'hed. Mes daoust da ze, ha gwir ac'h eus te da laerez anezo? Ar pez a dalv 'an traoù eo ar pez a dalvont. Eur roudenn 'zo evit gwerza ha ne c'heller ket mont dreist ar roudenn-ze. Kendaze, gortoz eun nebeudig; me 'zo o vont da welet penaos eman da aferiou war al leor a vuhez ».

Sant Per a lakeas e lûnedou hag a zigoras levr ar c'honchou bras a zo pep tra merket ennan. E-keit ha ma lenne, e zaoulagad a zifourbelle spontus.

— « Sur, ne da ket mat an fraou ganin, a zônje ar martolod ».

Setu ma teuas Sant Per d'en em lakaat dirazan hag e zivrec'h kroaziet war e beultrin e lavaras :

— Hag ac'h eus an hardiziegez, martolod digoustians, da zont-en doare-ze dirazon-me?

— Aotrou, hen gouzout a rit, ar vartoloded...

— Ar vartoloded a zo tud a galon vat ; difenn a ran ouzit a-grenn lavaret drong anezo! Petra! Kredi a c'hellfes em befe, me, eus gouenn ar Yuzevien, graet gwall-implij eus va fesketeréz en eur weřza anezi d'ar Romaned prizioù foll, prisiou diskiant?

— Hor micher-ni, martoloded, a zo eur vicher rust.

— Rêzon eta da ober enor d'ezi. Gwir ac'h eus da werza mat evit gallout beva. Mes ar priz a zo ar priz; ar wirionez a zo ar wirionez. Hogen dreist ar rollac'h out eat en eur werza. Selaou kentoc'h ».

Sant Per a lenn al levr a vuhez.

— Matilin en deus gwerzet kankred goulo, ligistri goulo, priz kankred ha ligistri leun. Trompla rea e brenerien, ispisial pa oa ar re-ze Parizianed, ha goudeze e c'hoarze goap outo en ostaleri. Fermet en deus e varchosi pevar-c'hant skoed ar miz, abalamour eun tiegeziad tud eus Pariz o doa ezomm da gemeret car ar mor. Keroc'h c'hoaz en divije fermet anezan, ma n'en divije ket bet aon rak pôtreo o brageier ruz...

— Eskuzet ac'hanon, mar plij, aotrou Sant Per, an holl a ra evelse.

— Daou ha daou a ra pevar ha ne reont nemet pevar ha pa ve kant mil den o youc'hal e reont ugent!

Kalz re hir out eat. Bez ez eus war ribl ar moriou eun niver bras a dud a zo mat evit peorien ar c'hêriou. Met gwelomp c'hoaz...

« Matilin en deus desket d'e bôtrezed gwerza ar sardined kera ma c'hellent, hervez an tiegeziou hag an dud. Oc'h ober ar vicher-ze eo deuet da veza pinvidik-mor en eun taol kont. Mörse, avat, n'en deus klasket gouzout hag hen a c'helle, hervez al leaded hag ar garhntez, gwerza keroc'h eged ar priz uhela ».

Goude-ze, Sant Per a lavaras: « Matilin, labour fall ac'h eus graet. Ne antreer ket er baradoz gant arc'hant gounezet en doare-ze. Ma ve an arc'hant-ze lakeat dindan ar waskell, gwad ar beorien a boulladfe o sinkla anezi.

Ar martolod a skrabas e benn: « Ne d'oun ket eat kement-se dreist ar rolac'h, emezan; kendaze, den ebet n'eo ret d'ezan drebi ligistri. »

— Gwir eo; te, avat a dlie gwerza al ligistri goulo priz ligistri goulo ha nan priz ligistri leun. Kendaze, estreged o werza ligistri ec'h eus tromplet. Trompla ac'h eus grat war traou zakr, war traou ne c'heller ket tremen hebdo, evel an ear, an heol, ar sklerijenn. »

Mouez Sant Per neuze a dregarnas evel ar gurun:

« Penaos, maleüruz, hed ar bloaz ec'h eus ear ha frankiz kement ha ma kerez. Hogen, bez' ez eus tud keiz ha n'o deus epad unnek miz tamm ear vat ebet, nag i nag o bugale. Setu perak e vezent taget gant a bep seurt klenvejou. C'hoant o deus da gaout epad pemzek devez, eur miz, eun dra hag ac'h eus te epad ar bloaz, hag az pe ar grizder da goueza war o choug evel ma kouezfes war eur strollad ligistri pe sardined! Ankounac'haat a rez-te eo an dud-ze da vrendeür hag en deus Doue lavaret d'it: « *En em garit an eil egile* » ha nan « en em zrailhit?... »

Diës kenan e kavan ober rebechou da eur martolod. A drugarez Doue, rouez eo ar vartoloded a zo henvel ouzit-te.

— Moien e ve koulskoude, aotrou Sant Per, da deuler va heor aman?

— Moien ebët! ar milionou martoloded a zo o treuzi mor ar baradoz a virfe ouzit d'hen ober.

— Neuze eta, aotrou Sant Per, e fell d'eoc'h e trofen va stur a gleiz?

— Ya, ret eo d'it skei etrezek bro ar reparasion ».

Sant Per a yeas neuze da zigeri e armel. Ober a reas eur pennad skrid a verkas warnezan er penn uhela ar, ger-man, *Purgator!*

— « Pell em bezo me da jom eno? a c'hrozmolaz ar martolod mantret.

— Pell? gouzout a rez... ar Purgator!... eun dra enkreuz eo atao an dra-ze.

— Ha ne ve ket moien, aotrou keaz, e taolfec'h beteg ennon eur pennadig kordenn?

— Eur pennadig kordenn? eme Zant Per. — Neuze Sant Per a zavas etrezek an Nenv, evel diou roenv, e zivrec'h krenv ha nerzus:

« Mont a ran da gomz freaz! Pa vez hano a garantez, va brec'h a zo hir awalc'h, met pa vez hano a justis, a tealed, ze 'zo, avat, eur gudenn-all. O c'hedal, ez an da lavaret eur ger d'an Itron-Varia! — Ha setu Sant Per, tenval e benn, oc'h en em guzet etouez ar goabrenn.

Ar martolod, avat, evel stag ouz an douar, a gleve anezan o hopal:

« Itron Varia! Pe seurt respont am bezo me diganti?... »

Siouaz! eur muzul zo da bep tra! Harz al Laër!!!!

MARI

I

Pa roan eur zell dre ar bed,
Me wel ennan traou kaer meurbed,
Met par da Vari tra ebéd.

II

Kaer eo an heol gant e dal ruz,
Kaer, en oabl, ar stered lufruz,
Kaeroc'h eo Mari, plac'h eüruz.

III

Kaer eo ar menez d'ar beure,
E c'houriz brug war e c'horre,
Mari eo kaeroc'h he doare.

IV

Kaer eo ar mor, e Beg ar Raz,
Pa c'houez warnan an avel vraz,
Kaeroc'h eo Mari leun a c'hras.

V

Kaer eo, er stankenn, al lili,
Pa zeu gliz an nenv d'o gwalc'hi,
Met Mari na kaeroc'h eo hi.

VI

Kaer eo, en e gavel lusket,
Ar bugel gant ar c'hras gwisket,
Ken kaer ha Mari ne deo ket.

VII

Kaer eo, en nenvou, an Elez,
Met holl a-drenv, Mari o lez,
Mellezour eo ar zantelez.

VIII

Ar pec'hed ennomp zo krogét,
Mari, hi, n'eo ket bet taget,
He sae gaer n'eo ket bet roget.

IX

E kreiz da labour, da c'hoari,
Sao da lagad warzu Mari,
Eun dra talvouduz d'it a ri.

X

Mari d'he bugel nerz a ro,
C'houekaat a ra e varo
Hag e vleina a ra d'he Bro.

XI

Da Vro he Mab, Bro an dudi,
Da veza gantan, en e di,
Hep ehan, eüruz evel di.

J.-P. 'n HELGOUALC'H.

O. M. I.

Dof ar Gwidreuz

*Dirak dor eun ostaleri, kollet en eur vro c'houez,
etouez al lanneier.*

Dof

Me ho kannfe kentoc'h, maouez!

An Hostizez

Eur minel a vank d'it, ha netra ken, pen-moc'h ma 'z
out!

Dof

Gwiz da unan!... Ar Gwidreuzed n'int ket moc'h, entent
a rez?... Gwel ar c'haierou koz: ar ouenn ac'hanomp a zo
bet deuet er vro da heul lez ar roue Arzur... Ha lez da gas,
maouez!...

An Hostizez

Neuze, ne fell ket d'it paea ar gwer az peus torret?

Dof

Nan, paz eul liard toull... Allo, Barba, kerz da strakal
brulu, da vaga da himor!

An Hostizez

Deuz ato, kanfard, me 'gavo an tu da ober d'it paea:
mont a ran da glask an archerien...

Dof

Archerien pe diarcherien, galv an nep a gari... aman
emaoun hag aman e chomin... Lez anezo da zont, ma
karont.

*(En em deuler a ra da c'hourvez war al leur; hag hep
dale e stag da roc'hal).*

An Hostizez

Aze e chomi, sur awalc'h, ma vezet lezet, rak n'out ket
goest da vont larkoc'h dre da nerz da unan.

*(Kerniel-boud a vez klevet. Eun aotrou bras o tont euz
ar chase, gant chaseourien all ha mevelien ouz e heul).*

An aotrou

Te, evesa mat ouz ar chas, klevout a rez?
Dioc'h an ardoù raio Finetik ar giez,
Lez anezi hep tamm, pe gra d'ezi dibri.
Stag asamblez Aezevelet ha Kolibri.
Met dreist pep tra, kemer soursi eus Muziko,
Rak meritet en deus hirio e damm friko.
Gwella ki eo hennez!... Gwelet ez peus penaoz
En deus gouezet dioc'htu edo-war eun tres faoz?
Deuet eo war e giz evit klask an tres mad:
Ha pa en deus santet edo e roud ar C'had,
Klevet ez peus pegen kalonek ec'h harze?...
Kentoc'h koll daou-c'haut skoed eget koll ar c'hi-ze!

Eur chaseour

Muziko n'eo ket fall: met, d'am zonz-me, Helen
A zo kenkoulz hag hen, ma n'eo gwelloc'h, zoken.

An aotrou

Gwelout a ran ne anavezez ket eur c'hi!
Teuh!... Muziko a daly bemdez daou evelti...
Met ne c'houlennan ket ouzit o frizacha.
Ro d'ezo eur goan vat, ha gra d'ezo choucha
En eur c'horn kled, ma vezint fresk abenn varc'hoaz,
Rak eun tammik tro all am euz sonj ober c'hoaz.

Ar chaseour kenta

Fiziit warnoun, ober 'rin outo va dever.

An aotrou

Hop!... Petra 'zo?... Eur c'horf maro pe eun ever?

Eun eil chaseour

Tenna 'ra e alan, rak-se n'eo ket maro.
Mezo ne laran ket, rak eun tamm eo garo
Ar gwele m'eo kousket warnan evit ma ve
Diabaf kaer, ha ma roc'hfe en doare-ze.

An aotrou

O den diskiant! Pegen porc'hell ne deuez ket
Evit eur banne re pe zaou az peus evet!
Lavarit d'in: Ha ma rafemp gantan al lan?
Ma lakafemp dilhad a briz en dro d'ezan,
Eur bizaoued aour war bep biz..., hag hen astenn
War e wele, gant eur pred mad en e gichenn,
Ha tud prest da ober outan e zivizou,
Dioc'htu ma tihuno?

Ar chaseour kenta

N'eo ket fall ho sonjou.

Klaoustre ne ouezo mui piou ez eo e-unan!

An aotrou

Dihun fentus, e gwir, a vo evitan.
Eun dra bennak, me 'zonz, evel eun hunvre koant
Hag en em zisc'hreer anezan gant damant.
Dao d'ezi 'ta, potred, ha kement ha farsal
C'hoariomp eun dro a zoare... Kasit raktal
Ar bern big brein ma 'z eo betek em gwele plunv.
Lakit poltred va zad ha poltred va zad-kunv
A bep tu d'ar gwele: eur mezellour e fas,
Ma c'hello, pa zivorfilo, gwelout e fas.
Evit hen dele'her tomm, bernii warnan dilhad;
Stignit ar gampr, ha grit devi paper c'houez-vad
Dreiz holl, ma vezo hilliget e fronel...
Ea pa welot e teu c'hoant d'ezan da zével.
Ra vezo prest telen ha muzik da zini.
D'ar ger kenta a lavaro 'n eur zihuni

Dizoloit ho penn, ha stouit dirazan
Gant ar brasa respet, en eur c'houlenn outan:
« Ha peseurt a c'hellfe ober vad d'an aotrou? »
Unan ac'hanoc'h a zalc'ho neuze 'r goulou:
Unan a ginnigo d'ezan eur plad arc'hant
Kuzet e kreiz eun druilhag a vokejou koant
Ha dour c'houez-vat: ennan. Eun all a zispako
Eun torch fresk, gwenn, dantelezet a-dro-war-dro,
Epad ma kuzulo eun trede en e skouarn:
« Daoust an aotrou hag hen a walc'ho e zaouarn? »
Eun all a dostaio outan eus an tu kleiz
Hag, en eur zisplega dirazan eur vroz seiz,
A c'houlenno: « Hag houman ho peus c'hoant dougen? »
Pe klask a rin unan vrac'ho?... ruz, glas, melen?...
Larit ho c'hoant, hag emaoch servichet raktal. »
Hag en eur ruzata eun dorn flour war e dal,
Evit kas diwarnan eur pouchad bleo fuilhet
Unan all a gomzo eus e itron garet:
« Pegen doaniet oa hi ouz e welout gwall glanv
Gant an dersienn, ha pegen laouen eo breman
Pa wel e teu en dro ar yec'hed d'he aotrou... »
Gant kement a breder ha kement a ardou,
Me 'gred e vo moien d'ober d'ezan kredi
Ez eo bet gwall baket gant ar c'hoant breugendi
Pe ez eo loariadenn hag en deus bet eur barr
Eus ar gwas a c'hellfet gwelout... Ha ma lavar
« Ez eo posubl », « e c'hell beza gwir », hag « e kred ».
Respountit trumm d'ezan 'n deus hepken hunvreet
Ha dizonjet er pezh ma 'z eo e gwirionez:
Markiz a Gerallo, Dourdu ha Gourenez...
Alo, entetet eo?... Gwelit ken etrezoc'h
Petra c'hellit ober... Unan a zo gwelloc'h
Evit eun dra, egile evit eun dra all.
Holl ac'hanoc'h, avad, a vo red d'oc'h diwall
Da c'hoarzin... Ha lakit ho kalon war ho teod,
Rak ma ne gredit ket er pezh a zibunot,
Penaos e c'hellot-hu ober d'eun all kredi?

Ar chaseour kenta

Me a warant, aotrou, ober d'ezan devi
Gant ar vez ar vrasa, dre beza rust outan
Ha dre e c'hoapaat. Ma stouan dirazan
En eur e henvel kount Kerber, markiz Kerbaour
Ha Koslochenn, ra vin daonet ma n'her c'hred ket!

An aotrou

Plijadur 'zo da gaout, ma 'ma kount evelse.
Alo! Krogomp eta d'her c'has war va gwele!
Epad e gousk ho peus amzer mat da bleustri
War al lodenn ho peus pep hini da c'hoari
(Dof a zo kaset kuit war eur c'hravaz... Eur c'horn-boud
a vez klevet).

An aotrou

Eur c'horn-boud, ha n'eo ket? (Da eur mevel). Red er
[eun alanañ

Da c'houzout petra 'zo... Eur chaseour, m'oarvad,
Hag a deu, evelomp, aman da ziskuiza
Ha da dremen an noz, evit gellout beza
E ratre vad da redek varc'hoaz eur c'had all...

(D'ar mevel a zo distro).

Ac'hanta?...

An aotrou

Mat eo, mat eo... eun dornadik brao a arc'hant
Ho peus da gaout, mar da pep tra dioc'h va menoz.
War ze 'ta, en em zalc'hit prest abenn fenoz.

(d'e floe'h).

Ha da c'hedal, Lellik, kerz ganto d'ar gegin,
Ha laka dirazo kig sall druz, kig bevin,
Eur pilierad amann hag eun dorz vara gwenn...
Ha jistr; na petrata, d'ober d'ar pred diskenn.
Arabad e vankfe seurt ebet dirazo.

(Da eur mevel).

Te, Visant, red da gaout va floe'h all Alonzo,
Lavar d'ezan en em wiska e dimezel,
Ha sao gantan, goude, betek kampr ar porc'hel.
Dalc'h sonj, avad, e rankoc'h hen galver itron.
Lavar d'ezan, m'en deus karantez evidon,
E rank poania d'ober ar pez a gemenni.
Setu aman ar pez a ranko seveni:
Sonjal a rank eo gwreg d'ar porc'hell, neketa?
Nemet eo hen eur markiz braz, na petrata.
Komz a raio outan evel m'ema ar c'hiz
Gant pep markizez kran da gomz ouz he markiz.
Gant geriou flour, hag allazik bep an amzer.
Ra vezo hen evel eun eal en e genver,
Prest da zoubla d'e c'hoant, hag ato war evez
Ma kavo dirazan kement en deus dienez.

Erfin, gant eur pok start, e lakaio e benn
— Evelhen, — da choucha, goustad, war e gerc'henn.

Hag e lenvo dourek — daelou a garantéz, —
C welout he fried yac'h abenn a-nevez

Keit all 'zo ma edo en eur stad reuzeudik!

Ha ma n'eo ket kalon ar paotr ken kizidik
Ha kalon pep maouez — na c'hell skuilha daelou
Pa blij gantan —, e vo red d'ezan kaout ruzou.

Eur penn ognon paket ekreiz eur mouchouer
Eus kement den a zo a raio eul lenver.

Alo, red... gra d'ar pôtr en em brepar raktal!

Setu aze, m'oarvad, awalc'h evit gedal.

Ma chom eun dra bennak ouспен da lavarout,

Me a welo. Met me 'gred e c'hellan fiziout

War ar pôtrig; diluret eo, ma 'z eus unan;
Sur e vezo eur varkizez kaer anezan.
Na mall am eus d'he glevout oc'h heivel markiz
Leiz-ginou, eur porc'hell hag a zo ken iskiz!
Ha mall da c'hoût penaoz e vezo va zud goest
Da virout dirolla o welout eur seurt fest.
Met me a vo eno: ha dirazoun, m'oarvad,
E ouezint beza fur hag en em zalc'her mad.

(Da heuilh).

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Arvest

DIVIZ V

Patern ha Kerlaban

Kerlaban. — Eun dudi eo ganen ho kwelet, Aotrou!

Patern. — Ha ganen-me, Aotrou!

Kerlaban. — C'houi eo an Aotrou Patern, n'eo ket
'ta!

Patern. — Ya!

Kerlaban. — Ha me, an Aotrou Kerlaban.

Patern. — Gwell a-ze.

Kerlaban. — Ha c'houi a gemer ar Gernevez evit tud
sot?

Patern. — Ha c'houi a gemer Leoniz evit tud diskiant?

Kerlaban. — C'houi a gav d'eoc'h, Aotrou Patern, e
vez kement-se a vall da vont da c'houarnar ganeoc'h?

Patern. — Ha c'houi a gav d'eoc'h, Aotrou Kerlaban,
e vez kement-se a vall da gaout eur gouarnar evel-
doc'h?

DIVIZ VI

Ar memez re, Sane

Sane. — Emaon o paouez klevet, va zad, eo en em
gavet an Aotrou Kerlaban!

Ah! henman eo, heb mar-ebed! An doare vat en deus
hen diskouez d'in; na pebez doare den speredok! Ha na
me a zo laouen o kaout eun hevelep kelenner! Great
eo ar marc'had, n'eo ket 'ta, va zad?

Patern. — N'eo ket c'hoaz, va mab, n'eo ket c'hoaz!

Kerlaban (outan e-unan). — Oh! kre! na pebez ka-
mambre!

Patern. — Me garfe gouzout, Aotrou Kerlaban, war
beseurt digarez e teuit aman!

Sane. — Mont a ran !

Patern (da Gerlaban). — Va mab a zo eun diskiant ; hennez a zo yaouank c'hoaz !

Kerlaban (outan e-unan). — Evit eur gwel e plijam d'ezan !

Patern (Da Zane). — It ac'halese 'ta! Asal

Sane. — Pe goulz e poio an Aotrou Kerlaban e gen-

Sane (a gemer dourn an Aotr. Kerlaban d'e starda hag a lavar:) Ah! na me a zo laouen ouz ho kwelet! Hag ober a rin eus va gwella evit plijout d'eoc'h !

Patern. — Ah! va mab, roit peoc'h !

Kerlaban (outan e-unan). — Na pebez Yudas bihan!

Patern. — Diaoc'h! me garfe gouzout perag ho peus an hardisiegez... (Sane a gemer adarre dourn an A. Kerlaban).

Kerlaban (outan e-unan). — Ah! truilhou!

Patern (d'e vab). — Adarre! Petra rit?

Sane. — Che! n'emaoc'h ket e chal 'ta e rafen va goure'hemenou d'hor gouarnar nevez!

Patern. — Nan! lezit ac'hanomp hon daou!

Sane. — Me garfe chom!

Patern. — Me ne fell ket d'in ha me eo ar mestr! Em em dennit pe... iteliou kenta d'in?

Patern. — Ne roio kentel ebet d'eoc'h, e doare ebet; ne fell ket d'in, zoken, e lakafe e dreid er maner.

Sane. — Koulskoude e lavarec'h deac'h e oac'h skuiz gant an Aotrou Hervé.

Patern. — M'am eus lavaret e tislavaran...

Kerlaban (outan e-unan). — C'hoant en deuz d'am c'haout.

Sane. — Lezel a reoc'h ac'hanon marteze da vont gant an Aotrou Kerlaban d'e vro, eun nebeut bloaveziou, da echui va studi?

Patern. — Nan! Sac'h an dien! petra c'hoarvez ganeoc'h-c'houi hizio 'ta?

Sane. — Kaer ho peus lavaret, me fell d'in mont ha mont a rin, pe c'houi vô kontant pe c'houi ne vefoc'h ket!

Patern. — Ya! m'oar vat, e beg eur forc'h, eur bourren gamm ouz ho lost! Asa! na pebez stultenn a zo deuet en e benn!

(Sane a ya er meaz).

DIVIZ VII

Kerlaban, *Titig Patern*

Kerlaban. — E fei! Aotrou! dizonet oun, en eur wech, diouz ar c'hoant da vont d'ho ti ha diouz ar c'hoant da gas ho mab ganen.

Ne dalv ket ar boan d'eoc'h en em skuiza ken rak ne deuoc'h ket a-benn eus a netra gant ho ravoderez.

Patern. — Na c'houi gant ho re!

Kerlaban. — C'houi a gav d'eoc'h me a zo dall ha n'em eus great enklask ebet arêk dont er vro-man, evidon da c'houzout etouez peseurt tud edon o vont da goueza:

Araok lammet, gouez e pe leac'h,

En aoun da derri penn pe vreaoc'h!

Patern. — Diaoc'h! n'ouzon ket petra ho peus c'hoant da lavaret. Daoust ha kredi a rit eo eun den tri bloaz ha tri-ugent ker sot ma ya da lakat e vaner etre daouarn eun den berniet a c'hle hag e vab etre daouarn eun den hag a zo dindan vedesin? Pig pe vran a glev atao!

Kerlaban. — Daoust d'in da veza great meur a goll e Kemper, am eus paeet va dleourien hag evit ar pez a zell ouz ar medesin, an dra-ze a zo eun dro lous c'hoariet d'in, rag n'am euz bet ezomm ebet anezan biskoaz, a drugare Doue!

Patern. — Ar medesin, e-unan, am eus gwelet hag hennez a oar gwella!

Kerlaban. — Geier en deus lavaret d'eoc'h ha me a garje e welet etre pevar lagad.

Patern. — Diaoc'h! Gouzout a ran re vat penaoz ema kont ganeoc'h ha, kaer ho pezo, ne rooc'h ket da gredi d'in e vez noz da greiz-deiz. Gouzout a ran pebtra; gouzout a ran ho peus dle da resteuler d'in teir zizun goude ma vezoc'h em servich.

Kerlaban. — Asa! lavaret am eus d'eoc'h ne dlean ket eur spilhenn da zen!

Patern. — Turlututu! ne dalv ket d'eoc'h nac'h! gwelet ain eus ar gwenedour en deus kaset ac'hanoc'h d'al lezvarn.

Kerlaban. — Ar gwenedour! ar gwenedour! pe seurt gwenedour? ha pe seurt lezvarn?

Patern. — To! to! to! n'eo ket dirazon-me eo e vez great an azen evelse! It da zutal; c'hoant ho poa da gaout va danvez-me; met me eo a zo o vont d'ho tiskleria d'an archerien!

(Patern a ya er meaz).

(Da heuilh).

J.-M. P.

Spered ar re all

François-René de CHATEAUBRIAND

(1768-1848)

Spered Breiz, en eur yez all, eo a dlefen da lavaret en dro-man. François-René de **Chateaubriand** a zo eur Breizad : ganet eo e Sant-Malo, d'ar 4 a viz gwengolo 1768, hag e c'hourdadou a oa etouez kenta koùnted Breiz. Ar yaouanka oa eus eur familh a zek krouadur.

Ne c'hellan ket displega d'eoc'h ama e yuhez pen-da-benn : re hir e vije va zamm labour. Lavaret e rin hepken eo bet unan eus ar skrivagnierien brudeta er yez gall, hag en deus graet, dre e skridou, kalz enor d'ar Feiz kristen : vat a rafe, hirio c'hoaz, d'ar gristenien laosk eus hor bro, lenn al leor hanvet « Génie du Christianisme », pe « Kaerder ar Feiz kristen ».

Setu ama daou bennad eus al leor-ze.

I

Neiziu al laboused

Dourn Doue a weler en eun doare estlammus e neiziu an evned. Ne c'heller ket, hep teneridigez, evesaat ouz ar vadelez-se eus an Aotrou Doue hag a ro ijin d'ar re zinerz, ha ragevez d'ar re zibreder.

A vec'h m'o deus ar gwez displeget o bleuniou, kant ha kant oberour a stag da drevelli. Darn a zoug ko-loenniou hir e toull eur voger goz; darn all a ra o zi ouz korn prenest an iliz; darn a laer eur reunenn diwar mouë ar marc'h, pe gloanenn eun danvad chomet ouz eun drezenn. Bez' ez eus keuneutaerien hag a laka skoul-trou e kroaz war beg ar gwez; bez' ez eus nezerezed hag a zastum ar seiz diwar an askol. Kant ha kant lez a zav, ha peb lez a zo eun neiz; ha peb neiz a wel an traou a zo enno o trei hag o vont atao war gaeraat: eur vi ske-dus; goudeze eul loenig bihan goloet a varbleo. Ar v-gadenn-ze a gemer plûn; he mamm a zesk d'ezi en em lakât en he zav war he neiz. Abarz nemeur e kred kluda war veven he c'havel hag e ro an taol-lagad kenta war ar bed-krouet. Spountet ha bamet, an evnig en em daol e-touez e vreudeur ha n'o deus ket c'hoaz gwelet an arvest-se; evelkent, azgalvet gant mouez e dad hag e vamm, e teu evit an eil gwech er-mêz eus e neiz, ha roue yaouank an ear, gantan c'hoaz war e benn kurunenn ar vugaleach, a gred sellet a bann ouz an obl frank, ouz kribenn gwagennet ar gwez-pin, hag

ouz ar c'houndoun glas dindan an derven goz. Ha koulskoude, endra ma 'z eo laouen ar c'hoajou o tige-meret o ostiz nevez, eun evn koz, dinerzet e ziouskell, a gouez e kichen an dour-red; eno, diglemm hag e-unan, e c'hed sioul ar maro, war ribl ar stêr-ze e-lêc'h m'en doa kanet e garantez, e-tal ar gwez-ze hag a zoug c'hoaz e neiz hag e c'hournized, kaniri dudius ganto.

Lec'h zo aman da deuler pled war eul lezenn all eus ar bed-kroued. Viou an evned bihan a vez peurliesha eus al liou a vez gwelet dreist ar re all war blûn ar par. Ar pabaour, a ra e neiz e-touez ar spern-gwenn, ar gwez-spezed ha bodennou hol liorzou: e viou a zo glas evel ar plun a zo war e gein. Sonj hon deus beza kavet, eur wech, e neiz en eur bod-roz: henvel oa ouz eur gro-gren berlez hag a vije bet peder berlezenn c'hlas ebarz; eur skourr roz a oa a-zioc'h, gleb-holl; ar par en em zalc'he war eur weznig tost, henvel ouz eur vleu-nienn liou moug ha pers. An holl draou-ze a oa skeu-dennet e dour eul lenn, ha skeudenn eur weznig gelvez a rea evel goueled an daolenn; a-drenv e veze gwelet an deiz o sevel. Doue a roas d'eomp, en daolenn vihan-ze, eur skeud eus braventez ar bed-krouet.

II

Ar Rogasionou

Kleier ar barrez a glever o seni, hag ar barrisioniz a lez o labour: ar gwiniennet a ziskenn eus ar run, al labourer-douar a zired eus ar blénenn, ar c'heuneutaer a deu er-mêz eus ar c'hoad; ar mammou, prenet ganto o dorjou, a erru gant o bugale, hag ar plac'hed yaouank a guita o gwerzidi, o denved hag o feunteuniou evit kemeret perz er gouel.

En em voda a reont e gwered ar barrez, war beziou glazvet an dud-koz. A-benn nemeur e vez gwelet ar c'hloer a dle dont evit al lidou: n'eus nemet eur beleg koz ha n'eo anavezet nemet dre an hano a « berçon », hag an hano doujet-se a ro da entent nebeutoc'h eo ministr an templ sakr eget an tad hag a gemer poan gant e vugale. Eman o tont er mêz eus e di, savet e-unan a goste, e kichen kêr an dud varo evit diwall ludu ar c'horfou. Bezan eman, en e bres-bital, evel eur gedour kaset arack war harzou ar vuhez evit digemeret kement-hini a deu e-barz ha kement-hini a ya er-mêz eus a rouantelez ar c'hlaç'har hag ar boan. Eur pûns, gwez-elô, eur winienn tro-war-dro d'e bre-nestr, eur goulm bennak, a zo tra Roue ar Sakrifisou.

Prezeger an Aviel, gantan eur soupiliz gwenn, a zas-tum e zenved dirag dor vras an iliz; ober a ra d'ezo eur brezegenn kaer meurbet, evit doare, diouz daerou an

dud a zelaou anezan; klevet e vez o lavaret alies: « Va bugale, va bugale geiz », hag ar c'halonou a zo tenerët gant komzou ar beleg-ze a ziwar ar miz evel ma vije Krýsostom e-unan.

Goude ar brezegenn, ar bobl en em laka da vont war-raok en eur gana: « C'houi a deuio er-mez gant plijadur, hag a vezo digemeret gant levenez: ar runiou a drido gant ho kanaouennoù dudius. » Banniel ar zent, banniel koz amzer ar vare'hegiez, a zigor an hent, hag an denved a heuilh mesk ha mesk, gant o fastor. Kerzet a reont dre hentchoù disheoliet ha toullt doun gant rod ar c'harr; treuzi a reont dreist harzou uhel, grêt gant kef eur wezenn zero; bale a reont a-hed eur c'harz sperr-gwenn, hag eno e vez klevet bouderez ar gwenan, ha c'houitellerez ar beufig hag ar voualc'h. Ar gwez a zoug o bleunioù pe o delioù nevez. Ar c'hoajou, an traoñennoù, ar stêrioù, ar reier a glev tro ha tro kanaouennoù santel al labourerien-douar. Souezet holl, al laboused a deu er-mez eus a douez an ed nevez, a jom abann hep dont re dost, evit gwelet o tremen prosesion ar barrez.

Lan-ar-Bunel.

“Unvaniez Arvor” e Gwengamp

ABARDAEZ AR ZADORN 22 A VIZ GOUERE. — Kement hini a dremenas ebioù Gwengamp d'ar zadorn-ze a welas an holl ruiou garlantezenet a-dreuz hag a-hed. Daoust hag en enor da Vreiz pe en abeg d'ar « C'hermesse » eo e vleunias Gwengampiz o c'hêr? Marteze awalc'h muioc'h abalamour d'houman eget abalamour d'an hini genta.

N'eus forz, da 8 eur 1/2 diouz ar pardaez, muzikerien kêr a roas da glevout, war leur-gêr **Sant-Salver** eur zonadeg eus ar re gaera hag a stumm breton rik. Ar zelaouerien (eun engroeziad a oa anezo) a voe red d'ezo anzañ enno o-unan ez euz e Breiz eur zonouriez par da hini ar broioù all. Tro ha tro e klevjont: **Kan-bale Breiz... Ma biniou... Biniouioù ar « Finistère » Chiberi... Dans-tro**, hag, evit achui, ar c'haniou brudet... **Sao Breiz-Izel, Kousk Breiz-Izel, ha Bro Goz ma Zadou...**

SULVEZ AN 23. — Er heur-man ez eus bet kanet e iliz veur Gwengamp, eun oferenni, « oferenn ar Vretoned ». Rener « Unvaniez Arvor » hag izili all ar gevredigez-ze a oa er chantelo.

An Aotrou Gwegan, kure e Gwengamp, a reas eur brezegenn helavar. Setu aman e herr gomzou ar pezh a lavaras d'an ilizad tud a oa ouz e zelaou:

« Ne weler ket alies e Gwengamp a c'houelioù breizek evel an hini a zo da veza hizio.

Henman a zigas da zonzj d'eomp ez omp Breiziz, hag evel Bretoned e tleomp en em ziskouez feal da dri dra: **d'hor Bro garet Breiz-Izel, d'hor gizioù fur ha santel, d'hor feiz kristen.**

Da c'henta. — **Chomomp feal da vro hor c'havel.** Ar preze-ger gant eur brezoneg eus ar re floura a zispak dirak daoulagad ar re a oa ouz e zelaou kaerder Breiz-Izel; Breiz-Izel, bro an traoñennoù koant, bro an torgennou gwezennek, hini ar stêrioù arc'hant a gil-dro en hor maezioù en eur deuler freskadurez ha distan. Breiz-Izel, bro ar mor bras awechou glas ha lor, awechou all, yut ha diskompez pa deu da grignat hon aochou, Breiz-Izel, en diwez bro an tiez soul a weler o tivogedi ekreiz sioulder ar pardaez, tra m'en em guz an heol ha ma kan ar mesaer dizro eus e barkou.

D'an eil. — **Bezomp fidel d'hor gizioù koz.** Da genta, d'hon doare-komz, ar Brezoneg, dilezet, siouaz, a-nebeudoù, zoken gant ar mammou a zo gwell ganto drailha galleg saout d'ar vugale a variennatout, eget komz d'ezo e brezoneg yac'h...

Dalc'homp ivez da zougenn hor gwiskamanchou ken kaer ha ken dereat a zo evit eur plac'h yaouank eun arouez a furnez hag a c'hlanded...

Na zilezomp ket kennebeut kan dudius hor Bro, ar c'han-ze a lak ar velkoni da dec'hout hag ar spered d'en em goll en eur mor a hunvreoù bourrus...

D'an trede. — Dalc'homp d'hor feiz katolik he deus graet kement a vuzudou edoug ar c'hantvejou, ar feiz kristen-ze hag a zo reizerez ar Stadou ha frealz an nep'he mir. Ouspenn-ze na ehanomp ket da bedi evit en em virot er bed-man diouz ar pec'hed ha dellezout er bed all an evurusted peurbadus...

An **TEATR BREZONEK ha TI KANIRI BREIZ.** — Daou dell dreist holl, a oa da welout e Liorz Ker, goude kreizdeiz: hini an Teatr Brezonek hag hini an « Ostaleri Vreton. »

An telt kenta daoust ma ne oa ket peuraozet mat awalc'h al leurenn-c'hoari ennan, a oa leun-kouch a dud. Re viken a oa zoken. C'hoariet ez eus bet eno diou wech diouz renk daou bez-teatr savet gant **Dirnadour**. Ar pezh-c'hoari kenta a oa nan fantas displeget gant C'hoarierezed koant ha dilu an Itron Vallée, euz Benac'h. Warlerc'h, ar re-man a ganas d'eomp a-unvouez kanaouennoù kaer.

« Paotred Sant Briag » eus Boulvriag, a c'hoarias goude « Penherez Kastel Dêrok », a lakas an dud da zilontra ha da zispourbella o daoulagad ha da zerc'hel war o zeodou.

Ti Kaniri Breiz. Mat-dispar eo bet ivez ar stal gant **Ti Kaniri Breiz** elec'h ma kanas ar Varzed Gourvil, Penndero, Tredaner, Menguy, Rolland, Loeiz ar Floc'h ha re all, o tizuzat evels d'an dud tenzorioù ar Ganaouenn Vrezonek.

F. U.

KELEIER

EUR SKOUER GAER D'HOR POLITIKERIEN. — An ôtrou Rio, ministr ar Varc'hadourez war Vor a zo bet e Plouharnel hag e Lokmariaker oc'h enori soudarded ar parrezioù-ze marvet er brezel, ha grêt en deus bep tro, a lavar ar c'hazetennou, prezegennou entanet en eur Brezoneg eus ar reisa.

An Otrou An Trocquer ive a goms e Brezoneg ouz e genvroiz bep tro ma c'hell. Heman eo ministr al Labourou.

Evel-se ta, ar vinistred bras ha bihan, ginidik a Vreiz-Izel, a zo fouge enno o tiskouez e ouezont hor Yez ker. Gwelet neuze politikerien a bemp pe a c'houec'hvet estach, fae ganto klevet eur ger brezonek pa deuont da welet bennigan mein-bezioù hon zoudarded varo!... E « Buhez Breiz » miz mezeven, an Otrou Mocaer a goms evel m'eo dleet eus ar briz Vretoned divalo-ze. Mèr an Trevoux, en eur gouel eus ar seurt a gomzan anezo, en deus serret o ginou d'al lakisien-ze en eur lavaret: « N'eo ket abalamour ma 'z eus aman daou pe dri ha n'ouzont ket a Vrezoneg eman ret koms galleg marvat! » Brao bras! Strakomp hon daourn d'ezan.

LIBERTE! EGALITE! FRATERNITE! — Republik Frans he deus skrivet ar c'homzou kaer-ze uz d'he dor, ha mat he deus grêt! Kaeroc'h avat e vije d'ez, war va meno, poania da zeveni anezo. Daoust ha fiberte a zo e Frans? Respont pep hini evel a garo. Setu aman, da vihana; hag a yenaou fouge meur a hini ouz al lez-vamm gris ha digalon.

Eul lakez bennak eus kostez Paris, Kannad er Gambr, en deus klevet hano eus prezegennou an ôtronez Rio hag An Trocquer, hag en deus bet aon, douetus, e labourje ar re-man da lakât terri he gouzoug d'ar republik o koms Brezoneg ouz o c'henvroiz pa deuont da Vreiz-Izel... Ya, tudou, aon en deus bet, ha setu en deus goulnnet dre skrid, ouz gouarnamant ar Vro, hag hen e c'hell eur ministr koms Brezoneg pa goms en hano ar Republik... Respontet e zo nan d'ezan!!!

Evel-se ta, ma teu eun, deiz bennak An Trocquer da Louannec pe da Lanviliin, evit tra pe dra, e ranko koms galleg, daoust ma rafe plijadur vras d'an holl o koms Brezoneg, pa 'z eo ar Brezoneg yez komun holl dud ar parrezioù-ze... Livirit d'in, goude kement-se, hag hen ez eus liberte e Frans! Livirit d'in ha ne ra ket gouarnamant Frans kement a c'hell evit drouk kontanti ar Vretoned!

SÒN AR C'HINAQUEIEN. — D'an 23 a viz gouere, an O. Chaloni Desgranges a rea eur brezegegen vras war ar voutiniez (communisme), e Digoïn. Eur pennad a oa edo o koms pa deuas eun dispac'her da huchal:

— « N'oa beleg ebet en trancheoù epad ar brezel, holl edont en hospitalioù!

Eur beleg a oa o selaou hag a zizroas kempennik ar mèn-ze d'ar gêr.

— « Grêt em eus emezan, tremen pevar bloaz brezel evel soudard war droad (infanterie), ha trizek toull em eus tapet em ler! Na c'houi, ôtrou, livirit d'in 'ta pet ho peus... »

— « !!! » Grig ebet a-berz ar perrukenner.

— « Alo, ya, eme ar beleg-soudard, kredi a-walc'h a rean n'ho peus nemet unan!... »

An holl a zirollas da c'hoarzin.

BREURIEZ BREIZ (Association Bretonne). — Houman eo ar gosa eus ar Breuriezoù pe Emglevioù breton, daoust ma 'z eo marteze an nebeuta anavezet. Dleet eo d'eomp lavaret eur ger bennak diwar he fenn, evel ma tleomp enori hon tud koz.

Breuriezh Breiz a zo bet savet e Gwened er bloaz 1843: 79 vloaz he deus eta. N'he devoa ken menoz, da genta, nemet rei skoazel ha prizioù d'al labour-douar; hepdale avat e stagas ouz he reolennoù studi istor Breiz hag an traoù koz.

Ouspenn 22 vloaz a zo e sav Breuriezh Breiz konkourioù skridou brezonek etre bugale ar skolioù. Ar genta eo bet o kemeret an hent-se. He c'hendalc'h (congrès) a vezo er bloaz-man e *Pont-Château* (Li-I.), d'an 19, 20 hag 21 a wengolo.

Enor ha buhez hir d'ar vamm-gez!

IVERZON E KANV. — Gwellât a ra bemdez stad Iverzon, a drugare Doue! Dre-oll e trêc'h pôtrede ar peoc'h war bôtred ar freuz hag an drailh.

Siouaz! a greiz tont e teu d'eomp eur c'helou meurbet glac'harus: eur maro trum en deus bet an ôtrou Arzur Griffith, Renner Kambr ar Gannaded, e Dublin. Eur c'holl bras eo evit hor breudeur: Dublin hag Iverzon a-bez o deus grêt d'ezan eun anterramant eus ar c'haeran a oufed da welet; tremen 200 arc'heskibien, eskibien ha beleien a oa o kas ar c'horf d'ar bez.

KEVREDIGEZH BROADEL BREIZ (Union Régionaliste Bretonne). — Ar Gevredigezh-man a c'halv er bloaz-man he izili d'en em gaout e Pontivy (Morbihan) eus an 13 d'an 18 a viz gwengolo. Ar Zizun Vreton-man, hep douetans, a vodo kalz tud hag a zougo frouez puilh.

Kevredigez Breiz a lido er bloaz-man he 25 bloavezh buhez. Nag a vad he deus grêt epad an amzer-ze!

Eur maread Bretoned gredus, hirio e kreiz o brud, a zo dleour d'ezi eus an tan sakr a reas d'ezo gwestla o buhez da Vreiz-Izel ha d'he Yez!

BLEUN-BRUG. — Mignoned ar Bleun-Brug o deus gwellet war F. ha B. miz eost eman he bodadegou d'an 13 ha d'ar 14 a viz gwengolo.

Kement Breton a gar e vro a dle rei e hano hag e brof da hini pe hini eus an Emglevioù am eus komzet anezo. En em voda evit beza krenv: Unvaniezh a ro nerz.

PLEUNZIR.

An Aotrou MAZEAS

Kure e Plougerne

Lennerien *Feiz ha Breiz* a vo bet glac'har en o c'hallon o klevet kelou a varo an Ao. F. M. Mazéas, kure e Plougerne, unan eus kenta mignoned o c'heloenn hag eus ar re starta. Skoet eo bet e kreiz e nerz; pa grede d'an holl e oa o pléal gant e labourioù, serz ha seder evel bepred, setu ma klevjed e oa maro.

Pedomp evitan, lennerien *Feiz ha Breiz*, rak douget e oa evidomp ar pezh a c'helle bezan. En hor c'heloenn e kaved alies eus e labourioù; pa deue hep bloaz gouelioù ar *Bleun-Brug* hen a vije adarre o rei dorn ken lies gwech ma veze ezomm da gas dillo da benn eun afer bennek a dalvoudegez.

Er bloaz-man, ne welo ket gouelioù kaer ar *Bleun-Brug*; met ar *Bleun-Brug* a yelo d'e gaout. E hered Kastel-Pol, elec'h m'eo beziel, e vignoned en em gavo holl, d'an eur merket, da lavaret evitan eun *De profundis* ha da rei d'ezan, gant eun teskad bleunioù, lod eus ar gouel a gare kement.

La langue bretonne dans les cérémonies officielles

On sait que MM. Le Trocquer et Rio, membres du Ministère Poincaré, sont Bretons et, mieux encore, Bretons bretonnants.

Assistant à titre de représentants du Gouvernement à des cérémonies d'inauguration de monuments aux Morts

pour la Patrie, ils ont cru, ayant devant eux des auditoires parlant en grande majorité la langue bretonne, prononcer leur discours en breton et faire honneur à la « Petite Patrie » du dévouement et de l'héroïsme déployés par ses fils au service de la « Grande », la France.

Dès échos de ces cérémonies étant parvenus aux oreilles de M. Prévêt, député de Seine-et-Marne, celui-ci en a paru, il paraît, conçu des scrupules patriotiques. Il a posé au Gouvernement, par la voie du *Journal officiel*, cette question écrite:

M. Prévêt, député, demande à M. le Ministre des Affaires étrangères si un membre du Gouvernement, président en France une cérémonie et s'adressant à des Français est autorisé à s'exprimer dans une autre langue que le français, et si, malgré que la France et la République soient une et indivisible, il est fondé à parler à ses auditeurs de petite patrie et de grande patrie.

Le Ministre des Affaires étrangères, qui a pourtant d'autres soucis de plus de conséquence, s'est donné la peine de lui répondre:

Le Gouvernement estime que les Ministres, lorsqu'ils sont chargés de le représenter dans des cérémonies officielles devant un public français, doivent prononcer leurs discours en français. Quant aux expressions « grande et petite patrie », elles sont d'un langage courant et ont été maintes fois employées par les meilleurs patriotes.

Cette réponse n'a pas dû satisfaire entièrement M. Prévêt qui devra se résoudre à entendre encore parler de la « Petite Patrie » bretonne, mais elle ne satisfait pas non plus les Bretons.

Pourquoi, en effet, les membres du Gouvernement ne pourraient-ils plus exprimer leur reconnaissance aux héros bretons dans la langue de leurs parents et amis, dans la langue qui fut la leur aux tranchées et dans laquelle ils formulèrent, avant de mourir, leurs dernières recommandations à quelque ami et leurs suprêmes confidences, peut-être, à leur aumônier?

Le « breton » serait-il une langue tellement arriérée qu'elle soit indigne de lèvres ministérielles, ou tellement séditieuse qu'elle mette en péril l'unité et l'indivisibilité de la France et de la République?

On dirait que le *Journal officiels* se souvient encore des décrets d'ostracisme portés jadis contre le breton par M. Combes.

BREIZAD.

Le Progrès du 19 août 1922.

DIVINADENNOU

I. — RESPONTCHOÛ DIVINADENNOU MIZ EOST

I. — Eun tamm spoue. — II. Te da unan. — III. Blaz ar re pebeut. — IV. Eun neiz pik. — V. Eur pod houarn.

II. — O DEUS BET EVIT DIVINADENNOU MIZ GOURE

O deus bet 40 poent

Mari Abjan, Enez-Vaz.
Yv. Cabioc'h, Kastel-Paol.
M. Cabon, Guisseny.
J.-Y. Cornec, Plouider.
A.-M. Crenn, Gwipavas.
Adolph. Darchen, Mahalon.
J. Fagot, St-Thegonnec.
Louis Floc'h, Plomeur.
Yv. ar Goff, Gwinevez.
J.-Yv. ar Goff, St-Thegonnec.
J. Gueguen, Porsal.
Yv. an Her, St-Nouga.
Jos. Herry, Plougoum.
Rene Jacolot, Gwipavas.
Fs Kerdraon, Landeda.
Fsa Kerhoas, Rosnoen.
G. Kersimon, Plabennec.
F. Lars, Plouzane.
Mari Laurent, Gwipavas.
Pôlr L. N., Logonna.
M. A. M., Rosnoen.
Felix Moal, Enez-Vaz.
Fr. Pouliquen, St-Thegonnec.
Mari Pinvidic, Gwikar.

Herve Quioç, Lesneven.
J. Robin, St-Thegonnec.
J.-M. Salaun, an Trehou.
M.-A. Segalen, Gouesnou.
Jann Stephan, Plouarzel.

O deus bet 30 poent

Joseph Abiven, Plouneour-Trez.
J. Autret, Sant-Segal.
Yv. ar Bras, Gwiniventer.
M.-R. Falhun, Plouneour-Trez.
Clot. ar Goff, Montroulez.
Victor Gouriou, St-Thonan.
J. ar Guen, Plouneour-Trez.
Fs Lannuzel, Milizac.
Joseph Laurent, Gwikar.
J.-Yv. Lavanant, Pleyber.
Joseph Menec, Loc-Majan.
Louis Omnes, Lannilis.
Mari Pelle, Plouguin.
Gab. Pelleau, Plouguin.
Fr. Tanguy, Ploumoger.
Jann Tanguy, St-Thegonnec.
Jos. Tonnard, St-Thegonnec.
M. Voure'h, Cleder.

NOTENN. — J. Gueguen, Portsall ha M. Laurent, Gwipavas o deus bet peb a 100 poent evit divinidadennou miz mezeven daoust ma 'z eo digouezet d'o hanoiou chom heb beza moulet war *Feiz ha Breiz* miz eost diveza.

BLEUN-BRUG

Trains spéciaux, le 14 Septembre

Nous apprenons, au moment de mettre sous presse, que l'horaire du train départemental annoncé sur notre couverture est ainsi fixé : Départ de Lesneven : 6 h. 40 Arrivée à St-Pol : 8 h. 20.
Départ de St-Pol : 18 h. 25 Arrivée à Lesneven : 20 h. 5.

Du côté de Rennes les voyageurs auront à leur disposition des trains aux heures suivantes :

Morlaix, départs : 6 h. 33 9 h. 35 13 h. 21 18 h. 52 21 h. 13.
St-Pol, arrivées : 7 h. 33 10 h. 35 14 h. 42 19 h. 47 21 h. 58.
St-Pol, départs : 7 h. 35 11 h. 25 14 h. 41 19 h. 23.
Morlaix, arrivées : 8 h. 19 12 h. 17 15 h. 34 20 h. 17.

Du côté de Brest, Landerneau, Landivisiau, etc., en plus des trains ordinaires ci-dessus, les voyageurs trouveront à Morlaix un train spécial pour St-Pol qui partira à 7 h. 30 pour arriver à St-Pol à 8 h. 30.

Ce train spécial repartira le soir de St-Pol à 17 h. 30.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOÛ WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Ar Bleun-Brug, E. A. M. — Bretoned gwechall, L. G. — An Aotrou Gwillou, J.-M. PERROT. — Daoust ha piou a yelo da zellet er c'helorn, MOUALC'H SANT-ALAR HA MELEGAN SANTEZ-KATEL. — Doue anavezet dre ar garantez. — Kustumou koz bro Rosko, BAZ-VALAN. — Da baotred bro Leon galvet da veza kanolierien e Gwened, J.-L. PICHON. — Pardoun Santez Anna ar Palud, J. U. — Ar maiz e Breiz, AL LABOURER. — Keleier, PLUENZIR.

Ar "BLEUN-BRUG"

(13-14 Gwengolo)

Abaoe dimeurs d'abardaez, ar Bleun-Brugerien genta, 'vel pa lavarfen, ar baotred arôk, a oa en em gavet e Kastel-Paol, eun ugent anezo. Siouaz, dre an hevelep tren ganto e oa digouezet ivez an amzer fall: glao a rê ha beg tour ar C'hreizker en em golle du-ze en eur wabren denval.

Glao a rê adarre an deiz warlerc'h hag avel da zibrada an dud a dremene war al leur-gêr !

— Da 8 eur, ez eus oferenn e chapel ar C'hreizker lavaret gant an Ao. chaloni Roy, kannad an Ao. 'n Eskob ha rener ar studiadennoù. D'ar vered ec'h eer goude, da gas da anaon ar **Bleun-Brug** eur bedenn ha beb a vodig brug. An Ao. Mazeas a zo bet diskennet eno er bez abaoe arlene; pelloc'h, eman ar barz Loeiz ar Moal, krouer kelc'h Bretoned Sant-Denez. Kenta-zonj hon do bet an deiz-ma eo evito...

Er c'helc'h katolik eman da veza graet ar studiadennoù. Kresket bras eo dija niver ar re a zeu da selaou ha, da zek eur, e kresko adarre p'en em gavo an A. Vallée, an A. Ernault, hag an iverzoniad brudet, lord Asbourne. D'abardaez, en em gavfer endro da zaou-c'hant,

Kenta prèzeger a glever eo an Ao. Dujardin, rener ar **Bleun-Brug**. E brezegenn a zo e brezoneg hag e vrezonég a zo eus an dibab, koulz hag ar menozioù a deu gantan, gwirionezou hag a ra plijadur d'an neb a blij d'ezan komzou dichak. « Ne roer ket a skoazel awalc'h, dreist-holl, etouez ar gatoliked, d'an oberoù savet war an dro da zifenn ar Vro hag ar Yez: **Feiz ha Breiz, Bleun-Brug, Emgleo Sant-Iltud**. Abeg a ve kavet e pep tra; koulskoude, red eo 'n em zifenn pa vez dleet; gant se, **Emgleo S. Iltud** n'eo ket 'vel ma lavar hiniennou, savet hepken evit moula leoriou a relijion; a bep seurt a voulo, istor, barzoniez, holl nemet traou kontrol d'ar wirionez pe d'an onestiz.

An ao. chaloni Roy a zigas d'eomp, gant bennoz an aotrou 'n Eskob, komzou c'houek hag a lak levenez er c'halonou. An ao. Duparc en deus difennet grons ober katekiz, nemet e brezoneg, er parrezioù breton; gourc'hemen a ra ma vo grêt eun eurvez brezoneg ar zizun e pep skol... (**Strakadeg daouarn**). War ze, e tivizer eur pennad diwarben ar vioc'h pe « simbol ». An dra hudurze a zizenor c'hoaz e Breiz skoliou a zo; bepred ez eus hiniennou hag eo difennet ouz ar bugel komz enno e yez e dad hag e vamm!... War ze, an Ao. chaloni Roy a lavar eun nebeut komzou hag a ro freaz da entent pe-gen red eo kaout er skoliou ar brezoneg e kenver ar galleg. Ar yez, emezan, a zo henvel ouz eur c'hloc'h, ha, pa sko eun taol, ar skouarn a glev, n'eo ket eun noten hepken, met meur a hini hag a gord an eil gant eben; evelse, ar bugel, pa gomz e yez e vro, pep ger a dôl en e spered meur a vann sklerijenn hag a zihun meur a hekleo, e-lec'h eur yez estren ne ro sklerijenn ebet ha ne zihun netra. Koulskoude, ma vez lakët gerioù ar yez estren e kenver gerioù yez ar gêr, e teuint, dirak daoulagad ar bugel, da gaout peurz er sklerijenn a strink eus e c'herioù brezonek hag e kelennfont anezan ivez d'ho vro.

Setu eno, rik ha rik, menoz-diazev ar « méthode bilingue »; den a skiant ebet n'hell hen dislavarout.

— An Ao. Dissès, rener kelc'h-studi Kastel-Paol, en deus da gaozeal diwarbenn kelc'hioù-studi « Feiz ha Breiz ». Hen ober a ra-en eun doare helavar, nerzus ha kalonek. Ar feiz hag ar vro, war an daou vean-ze e vo diazezet ti Breiz pe ne chomo ket en e zav, ha pôtreù ar c'hele'hioù-studi eo a zavo an ti-ze; hep kelc'hioù-studi, n'eus netra a vad da c'hedal, netra a badus. Ra en em vodo eta, ar yaouankizou, e pep parrez, forz pe-gen nebeut e vezint en eur gregi, ha ra stagint da ober ar peza ra pôtreù Kastel: studia istor Breiz, studia ar yez, ha labourat da skigna o menozioù endro d'ezo.

Arabad ankounac'hat ar peza a zo bet disklêriet d'eomp gant an ao. Roudot, eus Plougerne, diwarbenn stad ar

brezoneg e kloerdi bras Kemper. E **Breuriez ar Brez-neg**, savet eno abaoe pell amzer, ez eus breman 139 kloer; 6 hepken a chom er meaz; teir skol vrezonek a zo savet evito; diouz ma 'z eo barrek pep hini, e vez laket en eil pe en eben ha skol a vez grêt hep sizun. E Gwened ivez, eman yez ar vro en enor er skolajou; bez' ez eus e kendalc'h ar **Blun-Brug** beleien mistri-skol, eus Gwened, hag a zo karget, pep hini en e skol, eus ar brezoneg.

En eskopti Sant-Brieg, eur beleg nevez hanvet da gelenner er c'hloerdi bras, a zo karget gant an ao. 'n Eskob da rei d'ar c'hloer kentelioù war ar brezoneg; e skolajou all e c'hellfe beza ivez hepdale nevezenti vat war ar poent-se.

An ao. Guébriant eman breman e dro; diskleria d'eomp en deus da ober dre benôs ha perak ez eus bet kaset labourerien vretou d'an Dordogn.

Tamallet eo bet e meur a gazetenn hag en deus klasket a bep tu peadra d'en em zifenn. Lavaret e oa bet en em gave m'eriou tostoc'h d'eomp eget en Dordogn; an ao. Guébriant en deus klasket e pep lec'h; n'en deus kavet nag en Normandi, nag er Maine, nag en Anjou, nag er Vendée. Kas ar Vretoned d'ar C'hannada ne fell ket d'ezan ober, rak eno e teufent marteze da vezan Sôzon, ha marteze, zoken, protestanted.

Koulskoude, an ao. Guébriant n'en deus ket c'hoaz gounezet an holl. An ao. Vallée a zo eus ar re a gavas abeg en e labour ha n'eo ket dislavaret gantan. Evit gwir, ar Vretoned-man a vo gwall start d'ezo chom feal d'o bro goz; lavaret a rear e vo gallet marteze kas d'ezo eur beleg breton da chom ganto. War ze, an ao. Vallée a respont: « Pa welan e Breiz n'eo ket gwest an holl veleien da virout start ar feiz hag ar yez, penôs e reio eur beleg e-unan evit o mirout etouez Bretoned an Dordogn? »

Kreisteiz eo; met ouz taol e talc'her da zivizout war ar peza a zo klevet er beure-man.

— Da 1 eur 1/2, an ao. Tenenan Gourioù, mestr-skol e Krôzon, a zo e dro er bloaz-man da zevl e vouez a-du gant ar brezoneg er skoliou. E studiaden grêt a-zoare a zesk d'eomp eo red da bep mestr-skol implija ar brezoneg, pe garo pe ne garo ket, mar fell d'ezan, da vihana, lakat ar bugel, ha ne oar nemet brezoneg, e doare da zeski mat ar galleg. Arabad e teufe ar bugel, en deiz ma lako e dreid er skol, da gredi n'eman ken er gêr, eman kouezet evel en eur vro estren ha ne anavez enni den na netra.

An ao. Gourioù a ra meuleudi al levrig nevez moulet gant an ao. Colin da zeski ar galleg dre ar brezoneg; gant hennez, pep mestr-skol en deus peadra da rei bep sizun eun tamm kentel d'e vugale, lenn ha skriva. Leq-

riou all a zo ezomm. Da vihana, setu moulet eul leor hag a vo mat sur da lenn er skoliou, reizet m'eo bet gant Akademi ar Brezoneg, **Christo**, pe **Buhez sant Theodot**, leor kaera an ao. Guillou.

**

Da 3 eur 1/2 d'abardaez, zo bodadeg adarre. Lenn a rear, da genta, hanoiou ar vignoned o deus ranket chom er gear hag o deus skrivet da lavaret edont a galon gant ar re a oa er gouel. An aotronez Buleon, person Gwened; Cadic, person Santez-Anna; Cardinal, person Plougas-tel; Cong, person Locquenole; Cardaliaguët, Brest; Savignac, person Agen; A. Weisse, Paris; Marechal, Gwened; Lanchez, Relecq-Kerhuon; Markiz de l'Estourbeillon; Delisse, Montauban-de-Bretagne; Josse, Naoned; René Roux, Pordic; Coroller, Moncontour; A. Cornic, Brest. An ao. Quilgars, eus Roazon, a zigas d'ar **Bleun-Brug** salud **Kevedigez Vreiz** bodet e Pontivy; eur brezegenn a ra, warlerc'h diwarbenn ar brezoneg: perak ha penôs her mirout?

Perak? Dre ma 'z eo ar merk brasa eus ar ouenn, sin ar Breton, evel m'eo ar groaz sin ar c'hristen. Eur Breizad a c'hell kemer eur yez-all, ar galleg; met neuze e deod a zo treitour d'e galon, d'e wad, d'e spered, da gement a zo oc'h ober anezan, gwad, spered, kalon e dud koz, Bretoned a rumm da rumm, hag a gri ennan: Te zo Breton; da deod a dle distaga gerioù brezonek, hervez da natur, evel ma ro eun avalenn avalou, hervez he natur, evel ma ro pep tra frouez hervez e natur.

Galloud an den eo, — e spered zo ken gwévn, — deskî ha komz kement yez a zo; koulskoude, n'eus nemet unan hag a zo e gwirionez e hini; dre ar yez-ze hepken studiet ha labourer, e kavo sklerijenn ha levenez evitan e-unan ha, dreist-holl, e talc'ho e ouenn hag e vro e gwir hent o galvedigez ha da genta, e viro d'ezo o frankiz, brasa mad a zo.

Penôs mirout ar brezoneg? Dre ar skoliou. An ao Quilgars a lavar ez eus bet goulennet digant ar ministr Berard lakat ar brezoneg e skoliou Breiz; respont fall ez eus bet; breman, ni a c'houlenno digant Prezidant ar Republik; ha goude, mar bez red, ar pez ne vefe ket roet d'eomp, ni hen kemero.

Aman 'z eus savet eur goulenn da gas da renerien an Deskadurez kristen, ma talc'hfont evit ar vro vretou ar mistri hag ar vestrezed o c'houzout brezoneg, ha ma vo desket katekiz ha pedennoù brezonek er skoliou, rak setu petra c'hoarvez, eme an ao. Dujardin, pa vez dilezet ar c'hatekiz hag ar pedennoù e brezoneg er skoliou, e vez ivez dilezet ar pedennoù e komun er gêr, koulz ha **Buhez ar Zent**.

Da 8 eur 1/2 noz ez eus, evit achui an dervez, eur brezegenn all er c'hoec'h; an ao. Mocaër, rener **Buhez Breiz**, eo a zo bet pedet d'he ober. Eur poent ispisial a zo disklêriet freaz gantan ha kement-se a zo a-bouez: n'eo ket dre ar ger « régionalisme » eo dleet gervel al labour a reomp e Breiz, rak Breiz n'eo ket eur « région » eo, na, zoken, eur « province », met eur vroadelez (**nationalité**). Hon gouenn; hon yez, hon istor, betek hon douar hag hon doare beva, hen diskouez; n'hellomp ket, na pa hon defe c'hoant, nac'h ez omp eur **vroadelez**; ha koulskoude, ma fell d'eomp kaout ar frankiz beva a zo dleet da hep broadelez, ne 'z eomp ket betek klask en em zispartia diouz Bro-C'hall; ouz kostez Bro-C'hall hag a-unan ganti e c'hell beva eur Vreiz diliamm he spered, he c'halon, hec'h ene. Kalz a hent hon deus d'ober abenn arruout eno rak ét omp pell diouz ar gêr, kaset gant an douellerez gall hag a garfe harz ouzomp da zizrei ken.

Klevit nag a zismegans a vez grêt ouzomp! Pa ne bae ket ar Voched en arc'hant ar pez a dleont, zo lavaret d'ezo e rankjent ober labourioù evidomp, en hor bro, evit 7 miliar 800 milion. Grêt e vezo henchou-houarn hag all du-ze, er C'hreizeiz, hag e pep korn a Frans, nemet e Breiz ne vo grêt... netra. Perak? Abalamour, marvat, n'eo ket dleet dispign gwenneg ebet gant tud didalvez evel ar Vretoned, tud hag o deus grêt mez ha dizenor d'ar Frans epad ar brezel, tud ha, panevert pôtrer ar C'hreisteiz a oa o rei hardiziegez d'ezo, n'o dije ket kredet leuskel eun tenn fuzuilh war ar Voched... Panevert ar C'hreizeiz adarre, ar Vretoned, en deiz a hizio, a varvfe gant an naon! Pelec'h eman ar gwiniz, an avalou-douar, al loened korn, ar c'hezek, al legumachou, ma n'eo ket er C'hreisteiz eo? 250.000 Breton a zo bet lazet er brezel? n'eo ket awalc'h, rak ar seurt tud-ze a zo re anezò war an douar!...

Pôtrer ar c'houarnamant, e Bro-C'hall, a ra d'eomp evel pa zonzjent ar pez a verkan aze. Hag an ao. Mocaër a c'houlenne ma savfomp hor c'hein hag hor penn; ha ma c'houlenfemp krak ha krenn ma vo roet d'eomp ar pez a zo dleet.

Ne bouezin ket pelloc'h, rak va skrid a zo dija gwall hurr; koulskoude, em eus c'hoaz da zisplega devez ar 14, devez ar c'han, ar muzik hag an teâtr.

An amzer a oa deuet, eun tamm, war he zu, d'ar 14. E keit ma rê dour-bil e lec'hioù-all, e Kastel e voe amzer vrap epad an deiz. Ar c'hochi a oa leun-chouk abenn eun eur. Ar pez-c'hoari a oa kaer souezus; ar c'han hag ar muzik dudius; an teâtr gant e daolennoù nevez flamm flimmin, livet gant an ao. Nicolas, ne skui-zer ket o sellet outan.

Étoutez ar bobl tud a oa eno, hag er penn kenta anezo, hon doa gwelet an ao. Treussier, person Kastel; an ao. Roy, rener oberou kristen an Eskopti; an ao. Uguen, rener skolach Pont-Kroaz; an ao. Mesguen, rener skolach Kreisker; an ao. Guébriant, mër Kastel; an A. Hervé Guébriant; an A. Penhoat, mër Kleder; an A. Balanant, député; an dimezelled a Gervenguy hag a Voisanger; an aotronez Ernault, Vallée, Bayon, oberour **Mouez ar Gwad**, Quilgars, Mocaër, Ollivier, d'Herbais, Cuillandre (Glanmor), Even hag e itron; an ao. Menguy, person Koadout e Bro-Dreger; an aotronez Coetmeur, Mary ha Padellec eus Bro-Wened; an aotronez Madec, person Goulc'hen, a brezegas en oferenn ar Bleun-Brug. (E brezegenn kaer meurbed a vezo kavet e **Feiz ha Broiz** ar miz a zeu); Mear, kelenner e skolach Wir-Zikour, e Brêt; Herry, kelenner e skolach Lesneven; Emily, Drezen, Dieuleveult, Kerrien, Yann Carroff, Yv. Dantec ha Paul Guillou, renerien c'hoarierien ar Bleun-Brug; an ao. Mévellec, rener kanerien ha kanerezed Kastel-Paol; Glaoda 'r Prat; an aotronez Tremintin; L'Helgoualc'h, Jersey; Marker; Tynevez; Madec, kelenner e Kasel-Paol; kioareged eus holl eskoptiou Breiz-Izel; skolaerien goz skolach Kastel...

Trugarez d'ezo holl ha da gement hini en deus e stumm pe stumm, kemeret perz er goueliou-man.

Ma fell d'eomp beza barrek, eun deiz da zont, da gas hor bro endro, **ni hon-unan**, ne vezo ket morse etrezomp na re a vodadegou, na re a emgleoiou: dre eno e startafomp muioc'h-mui liammou ar gwad hag e lakfomp spered ar frankiz da vleunia tamm ha tamm en hon touez.

E. A. M.

Setu aman ar goulennoù a zo bet grêt gant ar Bleun-Brug e kerz ar studiadegou :

Diouz ar beure, warlerc'h studiadenn an aotrou Guébriant, zo bet votet kement-man :

La Société du Bleun-Brug, réunie en session annuelle, à Saint-Pol-de-Léon, le 13 septembre 1922,

Après avoir entendu M. Hervé de Guébriant, Président de l'Office Central et de l'Union des Syndicats Agricoles du Finistère, exposer les causes de la migration bretonne en Périgord, les circonstances qui ont entouré cette migration et les réalisations obtenues ;

Félicite hautement l'Union des Syndicats Agricoles du Finistère de l'initiative qu'elle a prise ;

Proclame qu'elle a bien mérité de la patrie bretonne ; (Sur ce point, l'on a relevé 2 voix contre et 6 abstentions).

Formule le vœu que tous les groupements régionalistes lui apportent leur concours afin d'entourer les Bretons installés en Périgord de toutes les garanties possibles de conservation morale et bretonne. (*Unanimité*).

D'an abardaez, warlec'h studiadenn an Ao. Gouriou, setu ar pezh a zo bet digemeret gant an holl :

Le B.-B., réuni en congrès, exprime le regret que l'enseignement libre dirige sur la Bretagne bretonnante des maîtres et maîtresses ignorant la langue bretonne ou dédaignant de s'en servir dans leur enseignement et, appuyé de l'unanimité de ses membres, émet le vœu qu'il réserve pour la Bretagne bretonnante des maîtres aptes à l'enseignement bilingue ;

Proteste contre leur tendance à n'enseigner que le catéchisme français ;

Demande que les prix d'honneur des écoles libres soient des livres en langue bretonne.

An Ao. de Guébriant en deus bet kinniget ar menoz-man :

Le B.-B. émet le vœu que les concours des certificats d'études agricoles organisés par l'Office Central agricole, se fassent en langue bretonne ou que, du moins, la dictée soit en langue Bretonne. (*Unanimité*).

Concours - Palmarès

I. — LITTÉRATURE

a) **Concours de prose.** — 1er prix, Marguerite Guéguen, école chrétienne de Sizun; 2e prix, Fr. Pouliquen, de Brest; 3e prix, Hervé Le Bras, artilleur, Rennes.

b) **Concours de poésie.** — 1er prix, Jean Jouan, Séglien, Morbihan; 2e prix, Jacques Kerrien, de Saint-Thégonnec; 3e prix, Athanase Pronost, de Goulven.

c) **Concours de lecture (garçons).** — 1er prix, J. P. Le Bihan, de Mespaul; 2e prix, Hervé Saillour, de Saint-Pol; 3e prix, Marcel Saillour, de Saint-Pol.

(Filles). — 1er prix, Thérèse Kerrien, de Mespaul; 2e prix, Antoinette Le Fur, de Lambézellec; 3e prix, Jeanne Moal, de Saint-Pol.

d) **Concours de déclamation.** — 1er prix, J. M. Le Nan, de Saint-Vougay; 2e prix, F. Stéphan, de Saint-Pol; 3e prix, Louis Boulc'h et F. Dantec, de Saint-Vougay.

e) **Concours d'éloquence.** — 1er prix (n'est pas décerné, en raison de l'absence du concurrent ayant obtenu le 1er rang pour l'écrit); 2e prix, Eugène Pronost, de Goulven; 3e prix, Jean Blancis, de Guissény.

Mention très honorable pour son écrit à M. Pouliquen, de Brest, qui ne s'est pas présenté à l'oral.

f) **Concours du Cardinal Dubourg.** — La correction des très nombreuses compositions présentées à ce concours ayant été retardée par la mort de M. Mazéas, les résultats ne pourront être publiés que dans quelques semaines.

Concours Calloc'h. — Le prix du concours Calloc'h n'a pas été décerné, aucun des travaux présentés n'ayant donné satisfaction sur tous les points.

II. — MUSIQUE ET CHANT

a) Solistes.

1° **Soprani.** — 1er prix, Marcel Sallour, de Saint-Pol ; 2° prix, Mlle Menou, de Saint-Mathieu de Morlaix.

Le règlement ne permettant pas d'attribuer de prix aux personnes qui ne font pas partie de chorales, le jury tient à présenter ses félicitations à Mlle Goasguen, de Brest.

2° **Alti.** — 1er prix, Mme Lachiver, de Morlaix ; 2° prix, Mlle Cloastre, de Saint-Pierre-Quilbignon.

3° **Ténors.** — 1er prix, M. Paugam, de Saint-Pol-de-Léon ; 2° prix, M. Baeques, de Morlaix.

3° **Barytons.** — 1er prix, M. Coat, de Saint-Pol-de-Léon ; 2° prix, M. Colin, de Quimper.

5° **Bassés.** — 1er prix, M. Lozac'h, de Saint-Mathieu, de Morlaix ; 2° prix, M. Nicolas, de Saint-Pol-de-Léon.

Chanteurs d'instinct. — Prix unique: M. Camille Boucher, sculpteur à Scaër.

b) Chorales.

A 4 voix. — 1er prix, Chorale de Saint-Pierre-Quilbignon ; 2° prix, Chorale de Saint-Pol-de-Léon (avec félicitations du jury pour l'exécution du chant libre).

A 3 voix. — 1er prix, Chorale de Saint-Mathieu de Morlaix ; 2° prix, Chorale de Saint-Mathieu de Quimper.

N. B. — Les notes et appréciations concernant les divers concours du **Bleun-Brug** paraîtront dans le prochain **Feiz ha Breiz**.

Etre Brelez ha Bohars ez eus kemm !

Hervez ar pennad-skrid embannet gant an « **Nouvel-iste de Bretagne** », en deiziou tremen, diwar-benn goueliou ar **Bleun-Brug**, em bije tamallet, er brezegenn a ris d'an 13 a viz gwengolo, e Kastel-Paol, evit digeri ar goueliou, parrez **Breles** da veza re laosk, en holl, e kenver ar brezoneg hag embannet e ya ar yez enni war a-drenv ha d'he heul, siouaz, ar gizioù kristen; ar mouler eo a zo bet faziet war e lizerennou ha netra ken, rak Breles, a drugarez Doue, a zo brudet, e pevar c'horn ar vro dre he feiz krenv ha birvidik ha dre

ar garantez he deus, an holl enni, evit ar brezoneg; en iliz hag er skoliou kenkoulz hag er patronach ne glever nemet brezoneg; gwir eo, eno, e penn ar barrez, emma an aotrou Deniel ha gant hennez, keit ha ma vezo person e Breles, ar Vretoned a c'hell beza dienkrez, ar brezoneg gantan ne raio nemet gounid tachenn hag ar gizioù koz ha kristen a gendalc'ho, da vleunia kaeroc'h eget biskoaz; an holl ne leveront ket kement all diwar-benn **Bohars** !

D^r. DUJARDIN,
Renner ar « Bleun-Brug ».

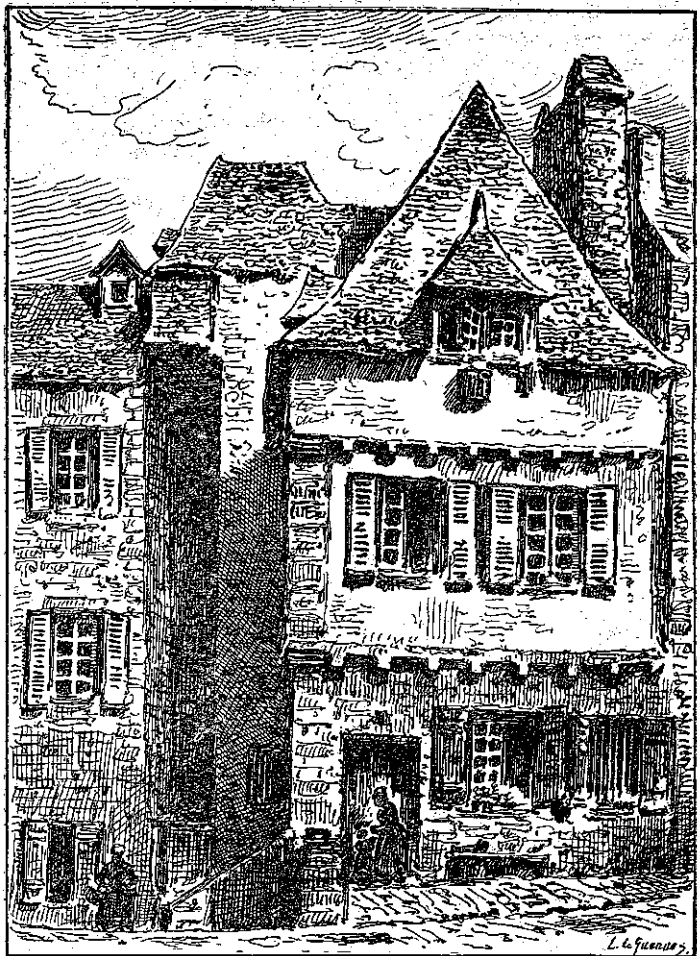
Bretoned gwechall

KERVELEGAN

Ar Breizad ez eomp en dro-man da gonta d'eoc'h e istor n'eo ket henvel ouz ar re a gaver peurvuia o hanoioù war bajennou *Feiz ha Breiz*, mat da rei da skouer dre o buhez hag o oberou kaer. Heman, an den-man, en deus bevet en eun amzer trubuilhus, en eur c'houlz hag e oa ézetoc'h ober e zever eget hen anaout, amzer Voltèr hag ar filozofed dizoue ha diwar o bunum eo bet maget. Doujans Doue en devoa, marteze, met doujans ar veleien n'en devoa ket; rak se, ne oa ket gwir gristen. Koulskoude, e galon a oa leal hag eün; difenn a reas Loeiz XVI hag enebi reas kalonek ouz ar re a glaske beuzi ar vro er swad. Ar re-man, e vignoned kent, a lakas an hu war e lerc'h, 'vel warlerc'h eul loen gouez; gouzanv a reas pep seurt poanioù hag, en doare-ze, ec'h ententas e c'helle tud-all gouzanv ive 'vit o feiz. Doue a roas d'ezan ar c'hras da veva c'hoaz pell amzer ha da c'hellout skuilh madoberou war e nesa. Pedennou e gerent hag e vignoned, pedennou ar beorien a c'hounezas d'ezan ar pardon. Distrei a reas ouz Doue e dadou ha mervel a reas evel eur gwir gristen, gwalc'het e ene da vont d'ar baradoz. Alc'houez ar garantez, karantez an nesan, n'helle ket tremen hep e zigeri d'ezan.

Aogust Bernard Fransez ar Goazr a Gervelegan a voe ganet e Kemper ar 17 a viz gwengolo 1748, a dud a renk ar vourc'hizien. E dad a oa kuzulier e lezvarn kear. E vloaveziou kenta a dremenas e maner Toulgoat, e Penhars, etouez bugale al labourerien; ar re-man, da c'houde, n'ankounac'hajont ket anezan ken. Studia a reas e skollaj Kemper; goude, e Roazon ha, da 27 vloaz, e voe laket da « Sénéchal », da lavaret eo, da genta barner e lezvarn

Kemper. Kalz a stad a oa en Kemperiz gant o « Sénéchal » yaouank, ken helavar ha ken gouziek ha ma oa, ken kalonek pa vije lec'h da zifenn frankizioù Breiz. An deiz ma tigozas e Kemper e voe grêt d'ezan eun digemer evel d'eur roue gant garlantez ha bleuniou, bannielou, prezegennou, bombard ha kaniri.

AN TI MA C'HANAS KERVELEGAN ENNAN E KEMPER

D'ar mare-ze dija, e santed pep tra o vralla. E Kemper, evel elec'h all, e oa daou rumm tud: ar re a felle d'ezo miret an traou e stad ma oant, hag ar re a gare

helpenn kement a oa evit adober ar bed a nevez-flamm. Kervelegan en em lakas gant ar re-man hag en em zavas a-eneb an Ao. Conen de Saint-Luc, eskob Kerne. Etre diou pe deir gwech e fismegansas anezan dirak ar bobl: ker e tlie koustout d'ezan, en amzer da zont, ar yudazez-ze.

Pa darzas an Dispac'h, Kervelegan a voe hanvet depute ar Finister. Kredi rê d'ezan e oa ar baradoz o vont da ziskenn war an douar; an ifern an hini a zavas war c'horre. Pa welas da belec'h e voe kaset, e fellas d'ezan dont a-drenv; re zivezat e oa: an trôn a gouzas en e boull, ar roue a voe prizoniet, da c'hortoz bezan dibennet; eur bagad tud a voe muntret e miz gwengolo 1792.

Kervelegan n'en devoa ket votet ar maro evit ar roue Loeiz XVI; nemet an harlu. An dra-ze a reas d'ezan beza sellet treuz gant an dispac'herien ruz, ha seul-vuioc'h, ma en em lakas da enebi ouz Marat ha da harpa ar Jirondined a-eneb « Commune » Paris.

Ar Jirondined a voe trec'het ha prizoniet, Kervelegan ganto. Aotrect e voe d'ezan chom en e di; nemet e oa daou archer oc'h ober gward war-nan. Ar re-man, avat, a skwizas, o renkout bale 'pad an deiz war e zeulioù hag e lavarjont d'ezan:

— « Grit d'eomp ar bromesa ne glaskot ket tec'hel ha ni ho lezo en ho frankiz en ho ti. »

— « War va feiz, eme Gervelegan, araok mac'h in kuit ho po kelou ! »

— « An archerien a zirollas da c'hoarzin. Eur wech, eta, ma oant er gegin oc'h eva o c'hafe, — ac'hano e welent toull dor ar porz, — Kervelegan a deuas daveto. Fur ger bennak a lavaras d'ezo; hogen, en eur gouzal, e fostae a nebeudou da doull an nor, ken ma voe e zourn war an alc'houez.

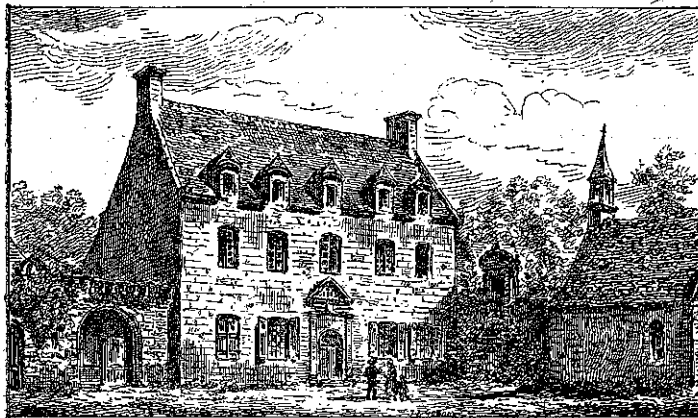
— « Pôtrede, emezan neuze, prometet am oa rei da c'houzont d'eoc'h pa dec'hjen kuit; mat ! Kenavo 'ta, rak ez oun o vont ! » Arôk m'o doa gallet an daou archer sevel en o zav, mantret ma oant chomet, e oa alc'houezet an nor warno hag e oa Kervelegan er ru. E verc'h, Liza, oajet a 15 vloaz, a oa o c'hedal anezan gant eur wetur hag hen kasas d'illo da di eur mignon.

Ac'hano ec'h eas da Vreiz hag e roas repu da veur a zepute jirondin wardro kêr Gemper. Pedit hag aspedi a reas anezo, zoken, da chom eno, etouez tud hag a zougje dorn d'ezo bepred; ar re-man, hag o doa kalz a dorfejou da baea, a oa evel tud dallet, — Doue en doa o dilezet; — fellout a rê d'ezo mont d'ar Gaskogn, kousted a gousto, ha kas Kervelegan ganto. Heman a nac'has krenn :

— Nan ! emezan, keit ha ma tougin eur c'hleze ouz va c'hoste, eur fuzuilh ouz va skoaz ha diou bistolenn 'n em gouriz, keit ha ma 'm bezo gant se va lenneier dispak

dirazoun, ne guitain ket va bro ! » Chom a reas; ar Jirondined a lavaras kenavo d'ezan hag a yeas da glask ar maro, e tro broiou Sant-Milion, taget gant an naon pe gant ar bleizi.

Kervelegan a dremenas holl amzer an Dispac'h e Penhars, gwisket e giz eul labourer, gwech kuzet e koajou Toulgoat pe er vilin, gwech e ti unan eus e verourien hanvet Lozachmeur. An dispac'herien ruz o devoa sec'hed d'ezan ha kannad ar Gouvansion e Kemper, Trihouart, eur seurt loen gouez, a reas kinnig 10.000 lur d'an neb a zisgasje d'ezan Kervelegan e buhez, ha 5.000 ma vije maro. Soudarded hag archerien a furchas en aner parrez Penhars a-bez; Trihouart ne zigounnare ket: « Eun diaoul bennak eo ar C'hervelegan-ze, emezan, pa n'on ket evit koeza warnan ! » Traitour ebet n'en em gavas etouez parresioniz Penhars, kaer e voe poueza warno. Eun abar-daez bennak, hervez kont, Kervelegan hag eur beleg enklasket eveltan en em gavas war an dro en eun ti da gemer lojeiz. Meur a zervez e chomjont eno ha benn ma oa fin, ne oa neb lec'h gwelloc'h mignouned egeto.

MANER TOULGOAT E PENHARS

Pa ne oant ket evit lakat o c'hraban warnan, an dispac'herien a glaskas eun hent-all: lakat a rejont seziz war e vadou, gwerza ha dismantri traou e di ha prizonia e wreg hag e bemp bugel.

An Dispac'h ruz a ehanas goude « thermidor ». Kervelegan a c'hellas bale adarre souin e benn ha kemer e renk a zepute e Paris. D'ar c'henta « prairial », er bloaz III, an Dispac'herien ruz a glaskas dont c'hoaz da vestr; lammet a rejont er Gambr, war an deputeed; unan, Feraud, a voe lazeta; ar re all e oant krog enno ivez, pa zigouezas

Kervelegan, gant 900 Breizad; ar re ruz a voe skubet a doliou troad fuzuilh hag a daoliou beg kleze. Eun deiz kaer evit Kervelegan hag e Vretoned !

Kervelegan a chomas depute dindan Napoleon koz. Er bloaz 1815, e tizroas da vaner Toulgoat; ne chome gantan eus e holl gargou hag enoriou nemet an hano a ver Penhars, hag eus e holl vadou, nemet pemp kant skoed leve. Paour e-unan, e kave c'hoaz an tu d'ober vad endro d'ezan; e di a oa ti ar beorien.

Ar bloaz 1817 a voe bloavez kernez; eun deiz eur vanden peorien, du gant an naon, en em gavas da greizteiz e toull dor ar maner. E Toulgoat, e oa ar yod o tont diwar an tan, ar gaoter e kreiz an ti, Kervelegan hag e dud o paouez azeza gant peb a loa endro d'ezan. Gervel reas ar beorien: « Ma mignoned, emezan, n'on ket pinvidik; n'am eus netra da rei d'eoc'h nemet an tamm yod-ma. Ho lod ho pezo, mar kirit ! »

An beorien a dorras o naon hag a yeas en o zro, en eur lavaret mil bennoz Doue d'ezan.

Kervelegan a varvas d'ar 24 a viz c'houevrer 1825, e Toulgoat, d'an oad a 77 vloaz, eur c'hanvou evit ar vro a-bez.

E bered Penhars e weler c'hoaz e vez, eur groaz vean a-zioc'h, ha skrivet warni:

Justitia ! Justitia ! in æternum lex tua veritas !

L. G.

An Aotrou Gwillou

(1830-1887)

(Kendalc'h)

III. — BARZ BREIZ-IZEL

An A. Gwillou a stagas abred da ober soniou ha gwerziou; p'edo e Plougerne, beleg yaouank, e savas son ar villnerien hag a zo sanailhet marteze c'hoaz e spered unan bennak eus e vugale-skol.

E blijadur e oa gwelet ar re goz, komz ganto, deski ouz o c'hlevet ar brezoneg mat a rede eus o genou ker skler hag an dour-eien eus ar stivell: « Eur zulvez, — erme Ber Ollivier, expert e Lanhouarne, a zeskas gantan **rosa, la rose**, — eur zulvez goude lein e doare ma 'z edo ar c'hiz, ar vamm-goz, ar vamm hag ar vugale a oa aet da lavaret ar Rozera da Bark al leur, rak en hanv edod ha tomm e oa, hag ec'h en em gavas an A. Gwillou, a-greiz m'edomp gant hor pedenn a-zevri; dal m'her gwelchomp e savchomp en hor zav, met hen a buchas hag a lavaras d'ar re all puchat ivez ma c'hellje lavaret ganto ar « **Maria Mater** ». — Goude e savchomp en hor sav, met ar vamm-goz a oa gwidre enni hag an A. Gwillou da lavaret d'ezan ker brao ha tra: « Sellit, Mari Jann, (he hano oa) tapit ar

blokadig rezin-man ha kemerit eur rezinenn anezan bemdez war yun; evit ivez eur banné dour feunteun dioc'h tu da c'houde d'he c'has d'an traon, hag ho spered, e-lec'h beza debret evel breman, a deuo da veza war e du, ken habask ha-ker kunv ha hini an ael uhela a zo er baradoz! » Met ar vamm-goz a zoroc'he atao ha hi da lavaret d'an A. Gwillou: « C'houi n'ho pezo ket a chans oc'h ober goap eus ar re goz! » — « Oh! mamm-goz, eme an A. Gwillou, chans me? N'ouzoc'h ket 'ta ez oun ganet e bloavez ar steredenn lostok hag an dud a zo ganet er bloavez-ze n'o devez chans ebed, anez da-ze, e c'hellit kredi, ne vijen ket bet breman e Lanhouarne! »

Ma kare hegal ar re goz, hegal ar re yaouank a gare muioc'h c'hoaz. Eun dro, eme Ber Ollivier en devoa kaset an daou gurust, d'an deiz kenta a viz ebrel, da glask benviou da denna an higennoù eus a c'henaouyou ar pesked. Eur bloavez all en devoa kaset eur paotr pemzek pe c'houezek vloaz da ober tro ar vourc'h da glask daou wennegad komprenzon hag er fin unan bennak en devoa lavaret d'ezan mont da gaout an A. Gwillou: « Henez en deus da bresta, ha goude ma rofe eul lodennig vat d'it eus ar pezh en deus o c'homo atao gouizieka den, a zo e Breiz! »

Eur wech all c'hoaz e kavas daou baotr yaouank, kounnar enno, oc'h en em lopa, ken a strakle; beteg ar gwad ez aent; an A. Gwillou o welet petra dremene, — heb beza re vras e oa krenv mantrus, — a deuas d'ar red, a gemeras unan eus ar baotred e peb dourn hag a stokas anezo an eil ouz egile, evel diou banezenn; pa gave d'ezan en devoa hejet a-walc'h an daou ganfard, e tiskrogas diouto, e lakeas anezo da boket an eil d'egile: « Ha breman, paotred, emezan, it pep-hini gant e hent ha bezit mignonned vat hiviziken, rak, pa na vezer ket krenv-voe'h egedoc'h, ne dear ket da glask en em ganna! »

En eur vont hag en eur zont evel-se dre douez an dud, en eur zelaou o c'hoiz, en eur evesaat ouz o oberou eo e kave peadra da ober e varzonieziou ha setu petra 'ra d'ezo beza ker c'houek; barzonieziou int hag a zo bet savet e spered eur bobl a-bez, koulz lavaret, hag an A. Gwillou eo ar skrivagner en deus tapet ar stumm d'o lakat war baper.

Er bloavez 1865 e voe savet **Feiz ha Breiz**, eur gazetenn hag a oa brezonek penn-da-benn; moulet e veze e Kemper; adalek ar bloavez kenta an A. Gwillou a skrivas enni; e Hanvec edo c'hoaz pa gasas d'ez **Tad koz da zul, ar c'hoarierien vouldou ha Buhez sant Matilin**.

Epad m'edo e Lanhouarne e reas **Ael mat hag Ael fal**, an anevaled klanv gant ar vosen ha **Kantik ar Pab**.

Er bloavez 1870, evit ma vije muioc'h e tro da harpa **Feiz ha Breiz**, an Aotrou 'n Eskop a hanvas anezan da berson e Lok-Maria; epad an daou vloaz ma chomas eno e savas **Foar ar godeliou toull, Hunvre Yann ar C'hloc'her, an diaoul prezeger, Mamm al Letanant, ar Gwennilled, an Dasprener, Merc'hed kristen Breiz Izel, ar Zakramant, Skeudennou ha promesa** ha dreist-holl, **Buhez sant Theodot, patron an ostizien**, a voe moulet a bennadou war **Feiz ha Breiz** ha great eul levr ganti eun nebeut miziou goude-ze.

E-pad ar pemzek vloaz ma voe person e Penmarc'h, azezet alies war leton an Dorc'henn, trouz ebed en dro d'ezan nemed hini ar mor bras o tarza war gerreg an tornaod, an A. Gwillou a zavas kement a gantikou ha kantikou ker kaer ma voe lezhanvet kantiker bras an eskopti.

Emgleo sant Ildut (1) a voulo ar marvailhou hag ar gwerziou-ze divezatoc'h hag eul levr teo a vezo gelllet da ober anezo ma steuer a-benn d'o destum 'piz. **Christo**, (2) al levr a embann hizio, n'eus ennan nemet **Buhez sant Theodot** ha netra ken. An A. Gwillou, pa zavas al levr-ze, a oa en e zaou-ugent vloaz; an soad wella evit eur skrivagner. Karet a rea e vro hag e wele e oa eur gouli spég enni hag a deuje a-benn d'he c'has d'ar bez pell araok he amzer; ar vezventi. An A. Brossays Saint-Marc, kenta arc'heskop ha kenta kardinal Roazon (1859-1878) a lavare neuze, an daerou en e zaoulagad: « Oh! Bretoned, pa c'helloc'h tremen ebioù d'eun ostaleri heb ober ho tiskenn enni, c'houi a vezo kenta pobl a zo er bed! »

Siouaz, ne voe ket nemeur selaouet. Ar vezventi a zave atao evel eur reverz prest da veuzi hor bro; an A. Gwillou, e-lec'h c'hom da vantri o sellet ouz an droug o vont war gresk, a zavas evit enebi outan **gwerz ar vezventi** hag evel ma ne gave ket d'ezan en devoa graet tra a-walc'h c'hoaz, rak, emezan:

Ar vezventi evidomp eo feunteun ar maro.

ec'h en em lakas da skriva **Buhez sant Theodot, patron an ostizien**.

Sant Theodot a oa eur C'helt a gomze keltieg evelomp. Sant Paol eo a lakas ar C'hrist da rei e bok kenta d'hor gouenn; kaout a eure Kelted, war e hent, en Azi Vihana: ar C'halated a veze great anezo; abaoe ar bloaz 279 araok J. K. edont eno; Ankura 'oa o c'hér-benn: o daoulagad glas, o bleo melen ha dreist-holl o yez keltiek a lake kemm bras etrezo hag an dud all a veve en o c'hichen. O vont daveto er bloaz 45, sant Paol, doktor ar baganed, ne zispennas roudou abostol all ebed; ne oa ket eur c'hristen, nag eur yuzev zoken, koulz lavaret, en o zouez; digemeret a rejont anezan evel eun ael euz an Nenv: kalon vat o devoa, met gwas a pezh a zo, mezvierien e oant, rak sant Paol en eul lizer a skrivas d'ezo eus a Gorinth, er bloavez 59, a lavar e klaskas skarza eus o zouez « al lousdoni, ar gasoni, ar gwarizi, al laeroni, ar vezventi, an hudurnez hag an holl draou all-ze a vir ouz ar re a gouez enno da gaout perz e rouantelez Doue. (1) »

Theodot a veve e Ankura, 250 vloaz goude ma oa bet sant Paol e tiazeza e ilizou kenta dre eno: eun ostiz e oa evel ma ne vez ket gwelet kalz: distrei a rae an dud diouz ar vezventi; dre-ze an A. Gwillou o skriva e vuhez a gavas tro vras da douezia ganti eur bern kenteliou eus ar re wella hag eus ar re blijadurusa da lenn.

Hanter-kant vloaz a zo abaoe m'eo bet moulet levr Buhez sant Theodot evit ar wech kenta; **Emgleo sant Ildut** o lakat skeudenni hag advoula anezi a ra eun dra gaer hag a raio vad da Vretoned an XX^{et} kantved, da diwar dreujou ar baradoz he oberour a skuilh o puilh e vennoz war haderez al levriou mat e bro ar Vretoned.

J.-M. PERROT.

(1) Nevez diazezet e Kastel-Paol (9, Grand'Place, Saint-Pol-de-Léon.)

(2) « **Christo** » da lavaret eo, « **evit ar C'hrist**, » eo ar ger a verkas Theodot war mean-bez e verc'h Veronika, a skuilhas he gwad, evel ma ra an holl verzerien, « **Christo profusum sanguinem** », evit anavez he feiz en Aotrou Krist.

(1) Lizer d'ar C'halated, V. 21.

Daoust ha piou a yelo da zellet er c'helorn ?...

An histor-man a zo bet kontet d'in gant eur mignon hag en doa he c'hlevet gant e dad, hag e dad gant e dad-koz. Gwir oa pe ne oa? Dies bras e ve her gouzout breman, rak an hini koz n'en deus ket hel lavaret ha maro eo. N'eus forz da ze : selaouit atao.

Breman 'z eus tremen hanter kant vloaz ez oa eur barrezig hanvet Santez-Katel. An aotrou Person a oa karet kenan gant e barresioniz ha lec'h a oa e gwirionez d'e garet rak ma veze laouen o réseo, n'oa ket fall kennebeut da rei. Gout a ouie mat

An neb a gemer hag a ro
A gav mignoned e peb bro.
Kemeret avat heb rei
A lak'ar garantez da drei.

D'ar mare-ze edo ar c'hiz gant eun nebeud tud vat eus ar barrez da zigas freskad d'o fastor. Er bloavezh kenta mac'h erruas an aotrou Person e Santez-Katel e voe digaset d'ezan freskad eus a bevar di. Loré'h bras a voe ennan. O veza ma 'z oa eun tamm douar stag ouz ar presbital e larde ive eur pen-moc'h (respet deoc'h). Ha pa voe lakaet d'ar maro (ar pen-moc'h, a fell d'in lavaret), e lavaras (an aotrou Person ha nan ar pen-moc'h, respet d'eoc'h!) da Janedig vihan, e blac'h, mont da gas freskad d'an tiez o doa digaset d'ezan. Janed a c'hrosmolaz, mont a reas goulskoude. Er bloavezh warlerc'h e tigouezas eiz tamm freskad er presbital. An dud a zónje: « N'eo ket dies d'eomp ober brao d'hon aotrou Person, rak ne goller ket gantan. Greomp ive evel ar re all. » En trede bloavezh an aotrou Person a resevas, kredit mar kirit, ugent tamm freskad.

E Santez-Katel n'ouzoc'h ket, sur-oun, piou a oa kiger? Ar zakrist, Daoust ha biskoaz gwelet zo bet en neb lec'h eun den kiger ha kloc'her war eun dro?... Saik ar C'hamm a reat anezan abalamour unan eus e ziwesker a oa berroc'h eged eben. An teodou fall a lavare zoken ne oa eun ar C'hamm e mod ebed. Ar pezh a oa anat d'an holl ivezh eo e karie eun tammik re e vanne ha pa veze tommet d'ezan ne gamme ket kement An holl a ouie ousspenn n'oa ket ki war al labour. En eur ger, daoust d'ezan da veza den a iliz, n'oa ket eur skouer e peb giz evit ar gristenien.

Eur zulvez eta, goude an oferenn, an aotrou Person a lavaras: « Klev 'ta, Saik: Janed a zo skwiz, emezi, o servicha gweilhen d'an aotrou a zo ahont o c'hrognak

hag o fleria en e graou. Ne gav ket d'it eo poent ober e stal outan? — Pa geroc'h avat, aotrou Person, a respontas Saik, lemm e lagad. Varc'hoaz, mar kirit, e vould'hin va sizun er presbital.

— Mat, Janed a yelo emberr d'hel lavaret d'it, rak n'ouzoun ket ha ne vezo ket gant he c'houez varc'hoaz. »

Janed a oa doujet gant an holl ha dreist holl gant he mestr. Sec'h oa ha treut evel eur geuneudenn, piz lous ha bepred drouk-kontant, labourerez dispar avat ha servicherez leal. Rei a reas he aotre heb soroc'hat re.

D'al lun vintin ar C'hamm a en em gavas gant e ostilhou. Eur banne gwin abars staga d'al labour hag heb dale kement pen-moc'h (respet d'eoc'h) a oa er c'hountre a glevas youc'hadennou spountus o breur bras lazet didruez e pors ar presbital.

« Allo, Janed, eme an aotrou Person, en himor vad evel kustum, set' aze labour d'eoc'h breman beteg fin ar zizun: gwadegennou ha pastezh ha froumaj ha silzig hag anduilh... »

— Ya, eme Janed c'houero, ama e ranker terri ar c'horf o larda anevaled hag ar profit a vez da biou? Abenn fin ar zizun, her gout a ran re vat, em bo ranket ingala an hanter pe ousspenn, eus ar pen-moc'h-se, respet d'eoc'h, dre bevar c'horn ar barrez. An dra-ze n'eo ket boazamanziou eo. An hini en deus bolontez da zigas freskad d'eomp, n'eo ket me a viro outan evel just, met rei an hanter dija eus ho kig da dud hag a zo pinvidikoc'h egedoc'h, me lavar ez eo beza diskiant hag ez eo. Kaloun vat a zo mat da gaout, hag a zo, met labour a ve ha gwir !... » Hag e c'hrosmole hag e tabac'he...

An aotrou Person, na petra 'ta, ne jomas ket da dapa an nemorant eus ar barrad. Dont a reas kuit lostek hag e sonje gant tristidigez: « Allo! penaoz a rin-me vitkas hou-man adarre d'ober tro ar barrez gant ar freskajou? Set' aze epad eiz dervez e vezo eun ifern beva-aman... Ha goulskoude n'oun ket evit ober otramant... Ha! ar peoc'h en eun ti, na kaera tra! Penaoz e c'hellin me gounid ar peoc'h?... »

« Mat! eme ar C'hamm, pa welas an aotrou Person o tizrei d'e gaout, eur banne sounn a rankoc'h da bae. bremaik rak aman ho peus peadra evit ho ploavezh penn da benn. N'ouzon ket zoken, pa lavarin ar wirionez, ha plas awalc'h a vo en ho kelorn evit ar bern kig-man. Kalon vat ho peus, a drugare Doue, ha dre ze moarvad meur a damm ne rankint ket beza sallet.

— Kalon vat! kalon vat! te lavar, zur! Anat eo ne garfen ket ober displijadur da zen. Met n'eo ket awalc'h: Janet...

— Ha ! Janet a gav dies diskregi...

— Chom peoc'h, teod fall! Met lavar d'in, te garfe beza e plas Janet? Epad eiz deiz penn da benn e ranko galoupat ar meaziou gant e fanerad kig ouz he brec'h. Ha gout a rez n'eo ket yaouank ken. Dies awale'h eo, te gompren...

— Dies ? diës a belec'h ? eme ar zakrist. Met, aotrou Person, n'ho peus nemet lavaret evel-hen disul eus ar gador: « Ar barresioniz o deus bet ar vadelez da zigas d'in er bloaz-ma tammou freskad a zo pedet da zont varc'hoaz d'ar presbital hag o fañer ganto ». En doareze e vo eas da Janed rei e damm da bep hini ha kenavo. »

Mat! a zonje an aotrou Person, n'eo ket sot ar pez a lavar. Anat eo e vije kals didrabasoc'h d'eomp... Met allas, Janet... Nan, n'oun ket vit ober traou evelse. An dud ive a gavje drol... Ha Janet...

Hag e heje e benn ar paour keaz aotrou.

— Pe c'hoaz, sellit, aotrou Person, eme ar C'hamm, n'ouzoc'h ket petra rafen-me ? Me lavarfe... e vije eat ar penmoc'h, respet d'eoc'h, gant al laër. Den ne z aio da welet er c'helorn ! »

Diroll a reas an aotrou Person da c'hoarzin. « Mat, Saik, emezan, ijin ez peus... Met te gav d'it e vo eas planta e penn ar barresionis ar mell gaou ze ? Sotoc'h e lakez anezo, va faotr, eged ne 'z int. Ha neuze c'hoant ez peus da lakat da berson da c'haouiad ?

— Gaouiad, aotrou Person ? An dra-ze ne vo ket lavaret geier, kredit ac'hanon.

— Allo, gwelet e vezo. Stag anezan atao ous ar skourr aze er c'hardi. »

Hag ez eas kuit an aotrou Person. « Hep ! eme ar C'hamm, aotrou Person ! Prennet e vo an nor pe lezet e vo digor ? Gwelloc'h e ve marteze he alc'houeza.

— Oh ! piou a deujo aze, a gav d'it ? Ne dal ket ar boan. Lez anezi dibrenn.

— Mat ! mat ! » eme ar C'hamm.

Hag e kendalc'has gant e labour.

**

En noz warlerc'h an aotrou Person a gouskas evel eun eal en despet — pe abalamour — d'ar farz-gwad a oa o poueza war e galon. Ar zakrist avat ne gouskas ket ker c'houek, rak wardro an hanter noz ar stered hag a oa digor o lagad e bolz an nenv a welas eun den kamm o lakat e fri er meaz eus ti ar zakrist. Diare'hen edo hag eur garrigel sammet gantan war e ziouskoaz. Pa weljont an dra-ze ar stered, dare goulskoude gant ar c'hoant kousket, a zigoras frank o daoulagad hag

a welas, tra iskiz, skeud ar C'hamm o vale goustadik, goustadik hag en eun taol oc'h en em zila e porz ar presbital.

**

Lavaret em eus d'eoc'h e veze sakrist Santez-Katel diegus da daoler e wele dious ar mintin ha rak-se an Angelus ne veze ket sonet bemdez d'an eur. Kement-ze avat ne zigouezas ket en deiz-ze rak d'an taol a 6 eur ar C'hamm a oa en iliz o chacha war e gordenn ha michañs en doa lavaret e Bater araok !

A greiz m'edo o renka an dilhad d'oferenna var daol ar zakreteri evel m'oa kustum d'hen ober, e klevas dor an iliz o tigeri gant eun trouz bras hag eun den erru d'ar red dre greiz an iliz. An aotrou Person oa. Gwenn oa e liou, krena rea 'vel m'en dije gwelet ar gurun o koueza en e gichen.

[Ar zakrist ne reas van ouz e welet hag a gondalc'has gant e labour.

« Saik, kompren 'ta petra zo erruet ? a lavaras an aotrou Person, berr warnan. Eat eo gant al laer !!...

— Petra ? Piou ? eme ar C'hamm souezet war e veno.

— Va fennoc'h, eat gant al laer ! Klevet a rez, gant al laër !

— Just, avat ! eme ar zakrist, en eur ziroll da c'hoarzin. Livirit atao an dra-ze ! Kalz easoc'h e vo d'eoc'h.

— N'eo ket farsal a ran, eme an aotrou Person. Lareret eo bet va fennoc'h en noz-man, entent a rez ?

— Ya, ya, aotrou Person ! Evelse, evelse eo d'eoc'h lavarët. Daoust ha piou a yelo da welet er c'helorn ?

Moualc'h Sant-Alar ha Melegan Santez-Katel.

Doze anavezet dre ar garantez

C'HOUECHVET KENTEL

(Kendalc'h) 2

**Penaoz e viromp ouz anaoudegez Doue
dre ar garantez da greski ennomp**

« Me a zavo'hag a zizrolo da gaout va Zad »
(Aviel St. Lukas XV 18.)

Eneou a zo stag ouz an arc'hant, re douellet ganto o-unan, klouar ha laosk, a dro kein da Zoue kerkent ha ma paouez da skuilh warno E zousder hag E frealzidigez ! N'eo ket souez ne zavfent ket uheloc'h eget ar bazenn izela e skeul anaoudegez Doue dre ar garantez !

Petra 'zo da ober eta? Chench a-grenn, klask hon Doue hag E c'hervel, ha pa hon eus E gavet, poania hepred da zere'hel sonj ema ganeomp. Aliesia ma c'hellimp, diskennomp e goueled hor c'halon, hag eno, komzomp gantan, selaouomp anezan; kemeromp heb marc'hata hent ar garantez. N'eus ket a ezomm da gaout aon e teufe an Doue madelezus da en em zere'hel pell diouzomp. Eun den hag hon defe dilezet goude m'en defe klasket hor gounit ha beva en hor mignonij a c'hellfe hen ober. Hor gourdrour a c'hellfe, ha lavaret d'eomp: « Petra! c'houi, dont d'am c'haout goude kement ho peus great? » Marteze e rebechfe d'eomp an amzer dremenet, hag e trofe kein d'eomp da ziskouez pegement a fae a ra warnomp. Eun den her grafe; an Doue leun a vadelez, biken! Daoust m'hon eus E zilezet en amzer dremenet, n'hon eus ket a ezomm breman da zifiziout anezan. Dizrei a c'hellomp d'E gaout, hag e welimp e roio d'eomp, abred pe zivezat, eun digemer eus ar gwella, hag e skuilho warnomp E denzoriou puilh. Istor ar Mab Prodig ne zell ket hebken ouz ar bec'herier vras, met ive ouz ar gristenien glouar ha lezirek o deus tec'het diouz o Zad eus an Nenv, a felle d'ezan o starda gant karantez war E galon er vuhez a unvaniez gantan, hag o deus kollet eur binvidigez a amzer hag a c'hra-sou hag a droio da zont da veza sent. Debret o deus mez ar moc'h, la lavaret eo ar c'hoantegeziou didalvez, eur garantez direiz evito o-unan, hag er pez a zell ouz buhez an ene, int dare da vervel gant an naon ha goloet a druilhous. Ra livirint gant ar Mab Prodig: « Me a zavo hag a zizroio da gaout va Zad, n'Hen dilezin biken mui; biken mui ne ehanin d'E zarempredi gant karantez. »

SEIZVET KENTEL

**Penaoz lakat anaoudegez Doue
dre ar garantez da greski ennomp**

« Gwenojenn an dud just, evel eur sklerijenn luger-nus, a gerz war araok hag a ledanna betek dont da veza eun deiz skedus. » (Prov. III, 18).

An doare genta ma c'hellomp tizout eun anaoudegez vrasoc'h a Zoue dre ar garantez eo, evel just, dre zarempredi anezan E-unan, war eun, e goueled hor c'halon. Ha petra eo kement-se, nemet kenderc'hel gantan hon diviz beo-buhezek, keit ha ma c'hellomp, keit ha ma ne vezomp ket gant hon labourou ret, keit ha ma pad birvidik en hor c'halon E garantez, ha m'en em zantomp douget da ziviz gantan. N'eo ket fur, er mareou ma verv an ene gant karantez Doue, E zilezel evit

komz ouz ar grouadurien; n'eo ket fur lavaret: « Va hanter-our bedenn a spered a zo echu; breman e tilezin a-grenn an diviz karantezus-ma gant Doue. » Nan, mar gellomp, ma n'eus netra oc'h enebi, e tleomp e genderc'hel, zoken en eur vont hag en eur zont gant hon labourou a bep seurt epad an deiz, keit ha ma plij gant Doue hon dougen beteg Ennan, hag ober d'eomp tanva ha gwelet pegen dous eo; hirnez amzer ebet, nag en deiz nag en noz na dlefe hon tenna eus divrec'h an Aotrou Doue, pa stard ac'hanomp war E galon gant karantez. Netra eta, nemet bolontez Doue E-unan, kement d'eomp sklear dre vouez an dever, ar zentidigez pe ar garantez evit an nesa, na dlefe miret ouz an ene da gas e garantez betek Doue nag ouz karantez Doue da ziruilh founnus eharz an ene. An neb a zo digemeret ouz taol ar Roue, daoust hag hen a droio kein d'ar pred evit mont da ebatou ar zervicherien hag ar beorien? An neb a gav eun tenzor bras a beziou aour hag a vein a briz ha n'en deus nemet o dastum da ober, daoust hag hen a gollo e amzer o tastum mein an hent ha bou-tonou kouevr? Daoust hag an den dare gant ar zec'hed, en deus kavet eur feunteun zour red mat ha fresk, a dro kein d'ez evit eva eus eur poull eur berad ennag a zour chag ha fank brein?

Ha pa deuio erfin an diviz karantezus-se gant hor Mestr muia-karet da echu, evel ma teuio, hep mar, a amzer da amzer, en hor buhez a-vreman, bezomp eun youl birvidik da askregi ennan, poaniomp d'hen ober, o veza hepred divorfil ha prest da zigemer raktal kenta ezennig ar c'hras.

Met zoken pa vezomp leun a volontez vat, aketus bras da genderc'hel hon diviz karantezus gant Doue e goueled hor c'halon, e vez amzeriou ne c'hellomp ket ober a girimp, dont a-benn da gaout darempred gant hor Mestr muia-karet. Gouzout a reomp emañ eno, en hor c'halon (chom a ra hepred er c'halonou e stad a c'hras), klask a reomp komz gantan, met ne deu d'eomp respont ebet. Eun amzer a zec'hor evit buhez hon ene a zo kouezet warnomp hag a c'hell padout pell-bras. An Doue madelezus ne ziskouez ket d'eomp E zremm leun a garantez, ne ro ket da glevet E vouez evel diagent, ha ne garg ket hor c'halon gant an dousder a rea d'eomp kement a levenez. Petra dleomp-ni da ober neuze?

E garet a dleomp en amzer ar skarnil kement hag er freskadurez, hag E venniga gant doujans. Lavaromp gant an den santel Job: « Ar Mestr en devoa roet d'in, hag ar Mestr en deus tennet diganen... Ra vezo benniget hano ar Mestr (Job. 1. 21) ! » ha neuze kendele'her da boania kalonek da gas war well hon anaoudegez a Zoue. Hag e pelec'h e c'hellomp-ni kaout eur sklerijenn nevez? Er Skritur Zantel.

Eun den e diouer eus eur mignon karet a lenn hag a aslenn e lizeri, a-jom da zonzal gant teneridigez e penadou n'en devoa ket evesaet mat outo da genta, pe en devoa ankounac'heet, hag evelse a deu da anaout gwelloc'h ar mignon: eet a bell-bro.

Evelse ive, « dre habaskded ha frealzidigez ar Skritur », hervez komzou sant Paol en e lizer d'ar Romaned (XV-4), en eur lenn hag aslenn gant feiz, doujaus hag evez an Aviel hag al lodennou all eus ar Skritur, e kreskimp hon anaoudegez a Zoue dre ar garantez.

O lenn a dleomp, avat, n'eo ket evit kaout muioc'h a zeskadurez dirag an dud, na dre c'hoant anaout traou souezus, met evit maga hor c'harantez hebken. Lenn en doare-ze, peb den a dlefe ben ober hag e peb amzer n'eus forz e pe stad a vuhez e c'hellfe beza galvet da labourat. Ma lennomp ar Skritur gant an youl birvidik da zastum eun nebeut eus tammouigou aour anaoudegez Doue dre ar garantez, e kavimp enni, heb mar ebet, tenzoriou ha pinvidigeziou heb o far. Rag eno Doue en deus en em roet da anaout, e yez an dud, hervez, hor giz da gompren an traou ha d'o displega; dre garantez en deus en em izefaet beteg hor sperejou dister, evel ma teu eun tad karantezus da zaoublega dirag e vogel bihan, da valbouzat ha da vesteodi gantan e giz ar vugale.

Ar pez a ou Kemp diagent eus ar vuhez a unvaniez gant Doue, hon darempred karantezus gantan a daolour sklerijenn splann war bennadou eus ar Skritur Zantel n'hon defe ket, ahendall, taolet evez outo.

Komzou Doue E-unan neuze eo a deuio d'hor sklerijenna war an doare ma ra E labour en ene, hag a reio d'eomp kompren an henchou a gemer.

Setu penaoz e c'hellomp kreski hon anaoudegez a Zoue dre ar garantez er mareou ma ne c'hellomp ket hen ober en eur ziviz gantan kalon ouz kalon.

Kustumou koz Rosko

Met deuet eo dervez an eured. Gwelet hon deus ar perz en deus kemeret ar c'hemener er goulennoù. Gantan adarre e teraouo an dervez kaer-man. Deuet eo an eur da vont d'an iliz. An dud yaouank a zo en em vodet evit mont da gerc'hat ar wreg nevez. En o fenn eman ar c'hemener. Emaint erru e ti an eured. An tad hag ar vamm a zo e toull an nor, ganto gwisket o dilhad kaera. Kerkent ar c'hemener a c'houlennno diganto, en eur bern rimadellou, e pe leac'h eman o merc'h. Int a respount ne ouzont ket. Neuze ar c'hemener a ya ebarz an ti hag en em

laka da furcha e kement korn a zo. Ar wreg nevez a zo, peurvuia, kuzet er c'hrignol adre eun arc'h pe eur gwele koz bennak. Eur wech dizoloet, ar c'hemener a grog en he dorn, hag a gas anezi dirag an hini he deus choazet evit pried, chomet e toull an nor. Eno adarre, ar c'hanfard a zistago eur guchenn rimadellou fentus. Met poent eo en em lakat en hent. Ar c'hirri zo renket e porz ar vereuri. An den kenta a enor hanvet e Leon karrozier, pe kocher, ouz e dog ledan eur bern seizen-nou marellet, a deu da bedi an daou zen nevez da zével en e garr kinklet a bep sort bokedou, koulz hag ar starn ha penn ar marc'h. Ar c'hirri all a deu da heul, karget a yaouankiz. Straka ra ar skourjezou, an ouroullerien (1) a dint, hag hepdale, o zôn a deuio d'en em veska gant son joaus kleier an iliz.

Eno, al lidou evel ar c'hustum. Goude an ofern, eun droig e kear; ha distro da di an eured. E porz ar vereuri, ar servicherien hag ar servicherezed a deu da reketi donedigez vat d'an dud nevez ha da ginnig d'ezo kouignou ha gwin gwenn. Eun tammig koroll araok ar pred, hag ouz tao! Ar banvez eured a vez peurvuia didan eun deltenn, awechou ivez en eur c'hranj pe en eur gambr. A drevn taol an dud nevez, ez eus stignet linseriou karget a bep sort braoigou. A-us d'o fen, eur gurunenn vras gwareget; en diabarz, arweziou an ozac'h nevez, peurliesia pennou articko, eur pakad ougnon, pe eur pakad asperjez; (gouzout a rit, paotred Rosko a zo holl lugumacherien). E kear, e rene ivez ar c'hiz-ze, hag e veze lakaet eur gurunenn da bep micherour, hervez e vicher. Deraou a ra lein, ha pep plac'h nevez, koulz hag ar wreg nevez, a zisplogo dirak he marc'heg eun dousierig lien gwenn broudet ganti.

Met deuet eo mare ar zoniou! Na pebez dudi oa d'ar poent-ze klevet kana en eurejou! Ar c'hanaouennou gallek n'oant ket anavezet. Netra nemet soniou brezonek eus ar c'haera! Siouaz! Kollet int holi, ar zoniou-ze! Breman ne glever ken kana nemet soniou diot deuet eus lagen-nou ar c'heariou bras. Fae a reer dre holl war hor zoniou koz, n'e ket muioc'h e Rosko eget er porziou all eus Breiz-Izel. Echu eo ar pred; ar wazed a zizolo o fenn, hag ar c'hosa den eus ar barrez a zav e vouez da lavaret eur bater evit yec'hed hag eürusted an dud nevez. Ar re varo kennebeut ne vezint ket ankounac'heet, hag eun *De Profundis* a vezo lavaret evit renoz o ene.

Al Leonad, en amzer goz, n'en em roe ket d'ar c'ho-roll; rak al Leonad a zo eun den dic'hoarz ha dishenvel bras, war ar poent-se, diouz e genvroiz all. Ne zonz ket d'in ar biniou a vije bet morse anavezet en arvor

(1) E-galleg: grelots.

eus Kastel-Paol betek Brest. Hirio c'hoaz, zoken, e koller nebeut e bro Leon. Roskoiz, koulskoude, o deus eun tamm trec'het ouenn war ar poent-ze, rak pell zo eo deuet an dans e Rosko; hag ar re goz am eus anavezet pa oan bihanik a lavare d'in o doa a-viskoaz gwelet dansal en o bro, met dansou-tro gant kanaouenn. Divezatoc'h e teuas ar glerineten, bepred gant dansou-tro. An dans, d'ar poent-ze, a echue da guz-heol, hag ar merc'hed yaouank n'en em gavent ket er gear d'an eur merket gant o zud, o deze alies fest ar vaz. Pegeit emamp hirio diouz an amzer-ze !

Echu eo eta dervez bras an eured; met ar blijadur n'eo ket echu, pell ac'hano! Hag an distro eured, pe zervez soubenn al leaz, a zo ivez eun dervez a levez. Hirio ar wiskamant a zo dishenvel bras diouz an hini deac'h, hag an dilhad griz-glaz a lugerno e-leac'h an dilhad du. Mintin mat, soubenn al leaz a verv war an tan; prez a zo da netaat ar podezou bihan. Erru eo ar baotred yaouank, ganto beb a voutailh he gouzoug strobet gant seizennou marellet, enni evach c'houek. Karga a reer ar podezou bihan a zoubenn wenn; lakeat int e kreiz ar porz; ar boutailhou seizennet a zeu d'en em veska ganto. Eun taol klerineten, ha chetu an dans-tro o teraoui. Abenn eur pennad goude, ar merc'hed a bak peg en o fodezou, ar baotred en o boutailhou, ha yao da ober tro kear ! Tud an eured a chom a zav bep tro ma kavont war o hent eun anaoudegez bennak; kinnig a reont loaiaid souben al leaz da houman, gwerennad evach c'houek da hennount, betek ma vezo goulounterret ar podou hag ar boutailhou. Sonj am eus da veza great an dro-ze, kazel ha kazel gant eur plabaren vihan eus va oad. Biskoaz n'am oa bet kement a blijadur; nemet d'ar fin, koulskoude; rak araok en em gaout er gear, e torris va gwerenn ha va boutailh, ar pez a dalvezas d'in eur soroc'hadenn vat euz a-berz va mamm. Met ar brasa taol blijadur a vezo diouz an noz, pa vezo eat an dud nevez d'o gwele. Ar plac'hed a enor a deuo da ginnig soubenn al leaz d'ar wreg nevez. Ar c'hemener a vo eno adarre, ha goude eur bern rimadellou, e kano soubenn al leaz.

D'ar zul warlerc'h an eured, oa ar c'hiz da vont da hourmen da Gastel-Paol, kear-veur ar c'hontre. Ar merc'hed yaouank a ginnige d'ar baotred yaouank kerniel sukr, hag ar baotred yaouank, d'o zro, a garge godelloù o mestrezed a bep sort madigou. Neuze e veze great e kear Kastel ar pez a c'halver tro-ar siminaliou, hag e tistroed d'ar gear gant eur c'horfad plijadur.

N' eus ket kalz a dra da lavaret diwarbenn eurejou kear. Bez e fell d'in, koulskoude, lavaret eur ger diwarbenn eur c'hiz koz kollet ivez, siouaz, hag a gaven eus ar

braoa. E Rosko ez oa gwechall kalz a gabitaned listri marc'hadourez. Pa deue unan anezo da zimezi, holl var-toloded kear en em zastumie en iliz. D'ar poent-ze e veze gwelet a-stribill ouz bolz an iliz, daou lestr bihan, eul lestrig a vrezel hag eul lestrig marc'hadourez. Koz meur-bet oant o daou.

Goude ofern an eured, pa guitae an dud nevez o c'hadoriou evit dont er meaz etis an iliz, e kleved rak-tal eur sutadenn skiltrus. Kerkent al lestrig marc'hadourez a ziskenne eus ar volz. Ar wreg nevez a chome neuze a-zav, hag a gemere eun heor bihan stag ouz ar vag. Kinnig a rea an heor-ze d'he gwaz, en eur seblantout lavaret d'ezan: « Dalc'h hen, en testeniez eus hor c'harantez. Ra chomo speg ar garantez-ze e goueled hor c'halonou evel ma chomo speg an heor en treaz gwenn a zo e goueled ar mor ».

Neuze, eur wech distro da di an eured, eur sturier a deue da c'houlenn an heor a veze rentet d'ezan gant eur pez arc'hant ouz he heuilh. Na kaera kustum! Na pegen glac'harus eo sonjal eo kollet da viken !

BAZ-VALAN.

Da baotred bro Leon galvet da veza kanolierien e Gwened

Lavaret a vez great alies, ha n'eo ket heb abeg, ez eo hon amzer, en despet d'e holl defaoutou ha d'e vor a fallagriez, eun amzer hag a vo talvoudusoc'h marteze dre ar sakrifisou eget dre an torfejou. Mar 'z eus eun dra bennak gouest da frealzi ar gristenien ken gwasket breman, breset, zoken, dindan an treid abaoe tost da hanter-kant vloaz, ez eo o welet ar fallentez dispennet hag alies trec'het memez gant nerz-kalon an oberou katolik savet evit enebi outo.

Eus kreiz dismantrou berniet heb ehan ha hep paouez war douar koz hor bro gant an dispac'herien hag ar franmasounded, spered kristen hen tud koz hag a zo bet c'hoant da vouga evit atao a zo dihunet er c'hontrol, yaouankeat ha krenveat, rak dioustu ez eus gwelet o sevel eur maread oberou katolik evit hen difenn, evit hen sevel a benn a-nevez hag hen lakat da lufra ha da skedi evel gwechall.

Daoust hag en eur a-vreman ez eus poaniou spered pe poaniou korf hag a zo dilezet gant an aluzen gristen? Evit sempladurez ar vugale vihan ez eus savet tiez goudor; evit kentellia hag evesat ar yaouankiz, ez eus skolioù ha skolachou kristen, patronachou ha kelec'hiou-studi, met a-bouez pegement a zakrifisou!... Evit derveziennou diweza ar vuhez, ez eus hospitaliou, ha tiez evit ar re goz. N'oa ket gouest da ankounac'hat difennotrien ar vro, he bugale deuet da veza soudarded. Rak-se, er bloavez 1880, p'o devoa an darn-vuia eus an deputeed hag ar sene-dourien votet en despet d'eun nebeudik katoliked, al fezenn didruez a vanne kuit eus ar c'hazerniou an « aumonerie militaire », an oberou katolik en em lakeas a-nevez d'al labour.....

Abaoue m'eo soudard, ar c'hristen yaouank 'n eus iliz ebet ken hag a vefe e hini; hag alies, en hini ma c'hello mont, mouez ar beleg dianavezet ne yelo ket ken doun en e galon. Setu aze penaos e youlou kristen a yelo nebeut ha nebeut da netra. Pegement a dud yaouank et kvit eus o familhou gant eur spered kristen, eur galon c'hlan, a zo dizroet goudeze, glazet doun en o felz, alies, siouas, en o yec'hed!...

Aluzennou ar gristenien o deus pelleat an holl danjeriou-ze, en eur zevel eun di a repoz evit ar zoudarded. P'eo gwir ar beleg ne c'hell mui mont daved ar zoudard, heman eo a ya daved ar beleg a zo o c'headal anezan gant teneridigez. En aner-ze eus klasket o dispartia: ar beleg hag ar zoudard a zo great evit en em garet hag en em gompren...

Abaoue 30 vloaz, ouспен 30.000 soudard o deus kavet e ti an aomonier eur gwasked a-eneb danjeriou bras eur gear elec'h ma vez soudarded; — ouспен 30.000 o deus kavet aman eun tiegez hag eun oaled, eun tad hag a rea plijadur d'e zoudarded evel pa vijent e vugale.

Breman, dreist-holl, abaoue m'eo deuet ar « 35e Artillerie » da veza rejimant brasa ar ganolierien en « XIe Corps d'Armée », maread eus ar Vretoned a vezo galvet bep bloaz da Wened evid ober o c'honje; met sur-int da gaout atao aman ar pezh o devezo c'hoant.

J. L. PICHON,

Great e ti Aomonier an « Abri du Soldat »,
56, ru an Hospital, 56, Gwened.

Lakat a ran aman war lerc'h hanoïou a re a rento servich gent plijadur d'o c'henvreudeur eus Leon :

Jean-Louis Pichon, brigadier-secrétaire, Bureau de Mobilisation du 35e, Vannes ; Perrot, Vincent, 4e batt^e, Lesneven ; Guilavarch, Pierre, 1re batt^e, Kerlouan ; L'Her, François, 2e batt^e, Plouider ; Ollivier, Goulven, 7e batt^e, Goulven ; Le Roy, Gabriel, 8e batt^e, Guissény ; Phelep, J.-Bap^{te}, 13e batt^e, Plounéour-Trez ; Abiven, Goulven, 14e batt^e, Guissény ; Pennors, Jean, 5e batt^e, Tréfléz ; Pichon, Jean-Louis, P. H. R., Tréfléz.

Pardoun Santez Anna ar Palud

(27 Eost 1922)

Wardro eiz heur hanter eus ar mintin, d'ar zul 27 a eost, pignet en eur c'harr-dre-dan, ec'h en em lakis en hent evit mont eus Pont Kroaz da Zantez-Anna ar Palud, An amzer a oa tenval awalc'h, koummoul du a c'holoe an heol, hag e lavaremp ken etrezomp, en hor c'har : « Daoust ha glao a vo hirio ? » Mont a reamp dillo hag e tremenemp hep ehan e-biou d'ar birc'hirined a zirede ive d'ar Palud, lod war droad, lod e kirri stelejet gant kezeg, lod e kirri dre dan bras spoutus, lod all war o marc'h houarn. An dud-ze a zeue eus ar C'hap dreist-holl. Dre ma tostaemp ouz Douarnenez, oa stankoc'h-stanka an dud war an hent bras, ha war ar c'haeou, eus an daou gostez, ar vugale vihan hag an dud vras a dlee chom da ziwall ar gear a oa bodet evit gwelet o tremen pirc'hirined Santez Anna.

Skeuden Santez Anna ar Palud.

Savet evit leor oferenn ha gousperou an A. Uguen.

En em gavet e Douarnenez, setu ama eun abaden all ; karget eo an hent. Lavaret e ve eman holl dud Douarnenez o vont d'ar pardoun ha ne jomo hini ebet er gear. Red eo d'eomp mont goustadik gant aoun da flastra unan bennak. Met eun hanter leo goude Douarnenez, an hent bras a zo adarre distan- ket, rak an dud war droad a dro a gleiz hag a gerz war eun betek Santez Anna, a-hed ribl ar mor, ha dre an hent-ze, kaer meurbet, ec'h en em gavo tud a vilierou er pardoun.

Emaomp e Kerlaz. Tostat a reomp Gwelet a reomp breman ar glazged hag ive, stank stank, ar vigoudenned eus parrezioù kanton Plogastel ha kanton Pont-n'-Abad. Ar-reman, sklear eo, a zo en em lakeat en hent pell araok goulou-deiz, rak emaint, kalz anezo, nao, dek leo diouz o bro.

En em gaout a reomp e Plonevez-Portzay. Emaomp tost, a lavaromp. Pebez fazi ! War an hent a gaz eus Plonevez da Zantez-Anna, ez eus eun archer bep tregont metr, hag ar c'hiri, kirri-dre-dan ha re all, a rank mont an eil warlec'h egile lost oc'h lost, ha goustadik. Ha mat e voe great lakat urz evelse, rak anez e vije bet gloazet meur a hini. An archerien o deus disklêriet e tremenaz pemp mil karr war hent Santez-Anna, araok an oferen bred. Lavared e vije bet edo pobl Breiz a-bez o tout da zaludi Mamm-Goz ar Vretoned.

An amzer, tenval diouz ar mintin, a zo breman gwellaet kalz. Santez-Anna ne fell ket d'ezi e ve glao en eun dervez evel hirio. Eun dudi eo gwelet an dud o firedet. Eus a bep tu emaint o tond. Dre vor ez eus denet ive meur a vagad eus Brest ha lec'h all. Eus Kerne, eus Leon, eus Treger hag eus a belloc'h ez eus tud hirio er Palud.

An eskibien en em gav wardro dek heur. Mont a reont da bedi dirak relegou Santez Anna ha da c'houde, d'en em wiska evit an oferen bred. Ar relegou a zo douget gant pevar beleg ginidik eus ar vro hag ez ear e prosesion beteg an aoter a zo en izel hag an dachen a zo var bign, hag evelse an holl a c'hell brao her gwelet.

Pegen kaer tra eo eur bobl tud evelse, gwisket hervez holl gizioù Breiz, dastumet eno ken niverus, o klevet an oferen gant feiz ha doujanz, o pedi Santez-Anna a greiz kalon ! Aotrou 'n eskop Naoned eo a ganas an oferen, hag ar brezegen a voe great gant an Aotrou Gadon, persoun Sizon. E vouez a zo sklear ha krenv hag e voe klevet mat gant darn vrasa eus an dud. Eur brezegen gear a zistagas d'eomp.

Goude an oferen-bred edo mare lein. Peb hini en em dennas evel ma c'hellas. An darn vrasa o doa digaset ganto eus ar gear peadra d'ober-o fred, ha mat o doa great. Azeza a rejont var leton ar Palud evit debri. Eus eun tu e welet dirazo ar menezioù, Menez-Hom ha Plaz-ar-C'horn, hag eus eun tu all ar mor glas kele'het, gant torgennou uhel Kraozon ha Beuzec, Coulien ha Kleden-Kap-Sizon.

Goude ar pred, e teuer da bedi dirak relegou Santez-Anna, da c'houlen diganti an holl grasou a zo ezoumm anezo. Ar re a zo chomet er gear n'int ket ankounac'heat. Evito ive e ves kaset da Zantez Anna pedennou hirvidik.

Ar gousperou a voe kaer evel an oferen-bred. Pa voe fin d'ezo, an Tad Floc'h ginidik eus Kerlaz hag o ehom e Roum, a reaz e galleg eur brezegen. Hen eo en deus poaniet da gaout evit ar Palud eul loden eus relegou Santez-Anna ha d'ezan oa da zisplega d'e genvroiz pegen prizius, pegen toulvoudus eo an tenzor digaset d'ezo.

Kerkent ha ma 'z eus fin d'ar brezegen, setu m'eo renket ar prosesion, bannielou ha kroazioù eleiz hag eus ar re gaera, douget gant gwazed ha merc'hed gwisket ganto o dilhajou pinvidika, da c'houde relegou Santez-Anna, ha warlec'h, oust-pen 200 beleg, eun Tad Abad eus a urz an Trapisted gant e vantel wenn, pemp eskob, daou arc'heskop, a dremenas e kreiz eur mor a dud hag a reaz an dro d'ar Palud. Ar re heb-ken o deus gwelet a c'hell kompren pegen kaer e voe ar brosesion-ze. Da c'houde e voe roet bennoz ar zakramant, hag an eskibien, araok mont kwit, a vennigas holl a-unan ar bir-c'hirined.

N'em eus gwelet morse eur pardoun ken kaer. Santez-Anna a dle beza bet laouen en deiz-ze o welet feiz ar Vretoned, ha sklear eo, grasou puilh he deuz lakeat da zisken var he bugale karet.

J. U.

Ar maiz e Breiz

Ar maiz a zo eur blantenn a c'houlen muioc'h a domder eget ne 'z eus e Breiz. Dont mat a ra er c'hresdeiz eus Franz, en Itali hag er broioù a zo enno tomder awalc'h. Ar pennou a zo bras, hag ar greun teo. Ar pennou a zo mat da rei d'ar yer hag ivez da yaga al loened. Bleud a c'heller da ober ganto hag eus ar bleud-ze boued d'an dud, yod, tartez ha traou all.

Ma ne c'hell ket ar maiz darevi e Breiz, eo talvoudus goulskoude ha talvoudus bras da vaga ar chatal, rak ma 'z eo mat da veza trouc'het en amzer ma ne ves ket awechou a draou all, e miz eost hag e miz gwengolo. Evelse warlene, gant an domder hag ar zec'hor, ar parkeier hag ar foenneier n'oa enno netra da beuri, hag ar chatal kez a oa truezus o stad : tamm geot, tamm melchen, netra da zrebi, kouls lavaret. Ar re hepken o doa hadet maiz a c'hellas maga o loened, ha brao c'hoaz.

Ar maiz a c'heller da hada e miz mae, pa ves tommet an douar gant an heol. A renkennadou e ves lakeet, evel an avalou douar hag eun tammig hepken stankoc'h eget an avalou douar. Teilet mat e rank beza ar park da lakat maiz. Meur a seurt maiz a zo. Bez ez eus eur seurt hag a zav uhel uhel, tost da dri metr, hag an deliou a zo bras ha ledan. Eur c'harrad a ves en eun tammig bihan a zouar, hag an hini a lakfe eun dervez arad dindan maiz a c'helfe maga eur vandenn vat a zaout. Ar maiz a ves drailhet evel ar c'haol ha roet evelse d'ar chatal. Ar c'hezeg hen dreb evel ar zaout.

Lod a had maiz diou pe deir gwech, e hanter mae, da fin ar miz, hag er penn kenta a vezeven hag evelse o dezo atô maiz nê vo ket re galet rak, evel an traou all, ar maiz, dre ma chom en douar, a zeu da galedi.

Rak-se ta, labourerien Breiz, m'ho peus c'hoant da gaout boued d'ho chatal e miz east ha gwengolo, hadit maiz varlerc'h ar melchen ruz pe draou all. C'houi lavaro ho peus ezom eus ho touar da lakat rabez hag ed du. Gouzout a ran. Lakit rabez hag ed du, met lakit ivez maiz. El lec'h ho pije daou pe dri zac'had ed du, e c'hellot kaout meur a garrad maiz a zalc'ho ho chatal e stad vat, a roio d'eoec'h lez hag amann a dalvezo eun tamm mat muioc'h eget an daou pe dri zac'had ed du.

Er c'hresdeiz eus ar Finister e ves breman lakeet maiz. E bro Leon n'eo ket deuet c'hoaz ar c'hiz. Dont a raio a nebeudou. Red eo klask an tu da vaga mat al loened. P'o deus boued da zrebi, e chomont yac'h, kaer, hag ez eus da c'hounit ganto. Netra falloc'h eget o lezel da veza treut betek m'o deus poan o chomm war o zreid hag oc'h en em stleja dre an hentchou. *Al labourer.*

KELEIER

Ar Vretoned divroet. — Goude ar brezel, hag evit meur a abeg, dreist-oll, douetus bras, evit miret outo da vont d'ar C'hanada, ministr al Labour douar a roas eazamanchou da diegeziou breton da vont da zerc'hell douar en eun toullad departamanchou gwall rodesaet an dud enno. Dioc'h ma lavar paperou ar C'houarnamant ez eus evel-se 226 atant pe ferm dalc'het gant hor c'henvroiz, en doare-man: 92 en Dordogn, 24 en Tarn ha Garonn, 32 er Gers, 78 el Lot ha Garonn, hag ez eus enno 1.311 den.

Ar Groaz da O. 'n Eskob St-Brieg. — Dimerc'her, 6 a viz gwengolo, an O. an Trocquer en deus spilhennet ar groaz a enor war zoutanen an O. Morelle, eskob Sant-Brieg ha Landreger.

An O. Morelle a gemer poan da viret e dud dioc'h an tuberculose. Epad ar brezel en deus dalc'hat goulennet ouz an holl karantez hag unvaniez sakr ha dastumet eur bern mat a aour da roi d'ar C'houarnamant evit ezomimeu ar vro.

Santez-Anna-Wened. — Gouzout a reer e vezo eun dra gaer e Santez-Anna-Wened en envor d'an 200.000 Breton o deus roet o buhez eyit ar Vro. Men kenta ar

« monument »-se a vezo benniget d'ar c'henta a viz here a zeu, dirak an O. Ceretti, kannad H. T. S. ar Pab e Pariz, arc'heskob Roazon hag holl eskibien Breiz.

Bez an T. Maner. — An T. Maner, misioner hag abostol bras Breiz-Izel, a varvas e Plevin, parrez eus eskobti Kerne d'ar c'houlz-se, d'an 21 a viz genver 1683. Diskennet e voe e gorf santel e kalon leuren an iliz, en despet d'ar Vikel vras digaset digant an Ao. Coëtlogon, eskob Kerne, gant urz da lakat kas da Gemper korf an « Tad mat ». Gouzout a reer ne fellas ket da Bleviniz diskregi dioutan evit priz ebet.

E pelec'h, d'ar just, edo ar bez-ze? Setu ez eus 239 bloaz abaoe maro an T. Maner e Plevin, hag e keit-se ez eus bet graet alies a wech labourou bras wardro an iliz, en hevelep doare ma 'z eo kollet ar gwel eus ar bez.

A drugare Doue, kavet eo adarre ar bez santel hag ar relegou a zo bet dastumet gant doujans vras ha lakat en eun arched nevez, da c'hedal ma plijo gant Hor Mamm Zantel an Iliz diskleria uhel santelez servicher an Otrou Doue hag o lakat war an ôteriou.

Daoust ha gwelet e vezo kement-se e Breiz-Izel ? — Bep seurt traou divalo a weler ober en hon amzer dre ma tanoa ar feiz etouez an dud.

Dom Mikêl an Nobletz hag an T. Maner, daou visioner bras hor bro Vreiz er XVIIe kantved, o doa hadet kroaziou ha kalvariou a vilierou war douar Breiz-Izel. Eur maread anezo a zo c'hoaz en o zav hag a gan bepret adreuz an oajou feiz biryidik hon tadou koz. Daoust ha n'int ket traou sakr, koulz hag ar feiz e-unan hag hon yez ? Daoust ha ne gavit ket e vefe eur zakrilach skrijus diskara anezo ?

Doue ra viro na ve morse gwelet ober eun hevelep torfed en hon touez ! Ha koulskoude !...

Konta a reer ez eus e Logonna-Daoulas eur c'halvar e kreiz tachen ar vourc'h. Pegeit a zo eman eno ? Piou hen lavaro d'eomp ? Mat, ar groaz-se, evit doare, a zo deuet en eun tîl kont da veza eun diezamant evit an holl !!! An O. Mear en deus kredet lavaret eur seurt tra, hag ar c'honseilh war e lerc'h a lavar eyeldan... Ha setu o deus divizet teurel ar c'halvar benniget d'an traon ! Skrijus eo ! Ne reont ket kaeroc'h d'eoec'h, va Jezuz, eget na reont d'ar Brezoneg ha d'ar gwiskamanchou breton !

Mistri ha mestrezed-skol gristen ! — « Ne weler ket e chomfe divarlerc'h gant ar galleg an nebeud skoliou ez eo enno enoret ar Brezoneg. Hag ar reolen heuliet hirio dre urz ar c'houarnamant (difen ouz ar Brezoneg da lakat troad er skol) a c'hell beza chenchet, a

vezo etinet. Ha perak ne vefec'h ket ar re genta o chench anezi, oc'h euna anezi, pa c'hellit hen ober, pa c'houëzit e rafec'h plijadur d'hoc'h Eskob ?

« Deskit galleg d'ar vugale fiziet énnoc'h, ret eo. Hogen, n'ankounac'hait ket ive ar Brezoneg. Deskit ive d'ar vugale lenn ha skriva Brezoneg... Anez, sellit, dre ma yelo an tadou-koz hag ar mammou-gez d'ar bed-all e rouesao an dud da lenn Brezoneg; hag eur yez n'he deus mui da veva pell pa n'eo na skrivet na lennet. Hor Brezoneg a deufe da veza... eur galleg-saout, eus ar seurt a glevas hor zoudarded e meur a lec'h epad ar brezel !

(« Courrier du Finistère », 9 wengolo 1922.)

Iverzon adarre e kanv. — An O. Mikêl Collins, Rener gouarnamant Iverzon, a zo bet muntret gant pôtrede ar freuz hag an drailh. 35 vloaz en doa ha karet e oa kenan gant an darn vuia en Iverzon

— Maro an O. Collins o tigouezout ken prim warlerc'h maro an O. A. Griffiths a zo eur gwall dôl evit hor mignonned.

Lavaret a reer eman de Valera o c'houlou ober ar peoc'h. Poent awalc'h eo d'ezan, marvat !

An hini a zo bet hanvet da vestr war arme Iverzon goude an O. Collins a zo bet darbet d'ezan beza muntret ive p'edo oc'h heulia ar c'horf d'ar vered.

Pardonioù Breiz. — E kreiz dizursiou bras hon amzer ez eo eun dudi gwelet feiz ha niver bras ar Vretoned a zo bet o pardona en han-man e Rumengol, e Lourd, er Folgoat, e Santez-Anna-ar-Palud. Netra ken nemet er Palud e konter ez eus bet wardro 30.000 perc'hirin etre sadorn ha sul ar pardon !

XIIe Gouel ar Bleun-Brug a zo bet er bloaz-man kae-roec'h ha frouezusoc'h eget biskoaz; deuet ez eus tud da Gastell a-vernioù, tud war an oad, yaouankizou dreist-oll. Gwella tra eo an dra-ze ! Ar yaouankiz a vremen eo a raio Breiz an amzer da zont Ar yaouankiz a deu da « Feiz ha Breiz » ! kaera abeg da gaout fiziâns vras ! Gwelet em eus ar c'hloer, (kloareged) ar studierien, pôtrede ar skolachou, o daoulagad o virvi pa glevant komz eus an ezom a zo da roi dioc'htu dor zigor d'ar Brezoneg er skolioù... Ha neuze e tride em c'hreiz gant eun domder nevez va c'halon a dad-koz en emzao breizad.

Pluenziri.

Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Peseurt leor a lenno ar Vretoned er goanv a zeu ? AL LENNER. — Perak e tleomp kaout skoliou kristen, J. U. — Kolaz Coetanlem, LOIZ AR GUENNEC ha PLUENZIR. — Noz an Anaon, J.-L. DIRLEMM, kanolier e Gwened. — Pipi Dasel hag e gilhog (*son goz*). — An Ao. Kerlaban, J. M. P. — Notennou brezel, AR ZOUDARD KOZ. — Dof ar Gwidreuz, X. — Spered ar re all, L. HA J. AR BUNEL. — Ar Bleiz hag an Danvadig, P. TR. — Keleier, PLUENZIR. — Divinadennou, PER HA PAOL.

Peseurt leor a lenno ar Vretoned er goanv a zeu ?

En deiz ma tigoris, evit ar wech kenta, leor *Buhez sant Theodot*, e voen laket souezet bras. Me grede d'in kaout eur vuhez sant bennak, doare *Marigo*, ha setu ma kaven eul leor skrivet dispar ha ken plijadurus da lenn ha kontadenn ebet.

Evit gwir, ne zistagis ket va fenn dioutan, keit ha ma padas ; eus al lizerenn genta betek an hini ziveza, ec'h is hep sevel va daoulagad ha, pa voe achu, e lavaris : « Setu aze eul leor hag a renkan da gaout !! ».

Klask a ris e brena ; nep lec'h ne oa da werza ! Setu me o'n em lakat d'hen adskriva gant an dourn. D'ar mare, *Kroaz ar Vretoned* a grogas d'her moula, met ne oa ket ze c'hoaz *Buhez S. Theodot*, e doare ma felle d'in e gaout.

Pa voe krouet arlene *Emgleo sant Ildut*, e savas diviz diwarbenn peseurt leor a vije moulet da genta : ne voe gwelet hini ebet dreist da *Vuhez S. Theodot*.

Setu ma voe staget d'hen adkempenn ha d'hen adskriva. Eul liver gouziek hag eur Breizad a zoare, an Ao. Roy, eus Landerne, a oa bet gounezet ive gant al leor hag en devoa prometet skeudenni anezan, golo hag all, kaera ma c'hellje. Grêt en deus ; 10 skeudenn vras hag eur golo liouiet a ra bremen d'al leor eur gwiskamant skedus.

Peurachu eo al labour. Hano al leor a zo bet berraet ; n'eo nemet kaeroc'h a ze : « Christo », ar ger a verkas Theodot war vez e vezc'h mezeriet : « D'ar Christ ».

Al leor-man ivez, *Emgleo S. Iddut* her c'hinnig d'ar C'hrist da genta. Plijout a rei d'ezan, a dra zür; ar vleunienn-ze diwanet e liorz eur beleg.

Her c'hinnig a-ra goude d'ar Vretoned ; plijout a rei ivez d'ezo, ar vleunienn-ze diwanet e liorz eur gwir varz.

Lavarout a c'heller, heb aon da vezan dislavaret, n'eus ket bet embannet beteg hen, e brezoneg, eul leor par da heman.

Kaer eo moulet, met n'eo ket ze c'hoaz !

Kaer eo skeudennet, met n'eo ket ze c'hoaz !

Kaer eo an danvez anezan, met n'eo ket ze c'hoaz !... Chi-laouit, *al leor-man eo kenta leor an Emgleo*. An *Emgleo*, petra an dra-ze ? Betek hen, pep skrivagner e Breiz a skrive hervez e faltazi, hep reolenn na stur gwirion. « Christo » a zo skrivet diwar aliou ha kelennadurez Breuriez-veur pe Akademi ar Brezoneg ; setu an nevezenti vras ! « Christo » a ro d'eomp da anaout ez eus eur reolenn, eun doare-skriva reiz e brezoneg ; a ro d'eomp da anaout ez eus eur sturier hag en deus karg ha galloud da sklêrijenna an hent, hent ar brezoneg reiz. « Christo » a lavar da bep Breton ha, dreist-holl, da bep skrivagner : « Heuilhit ar rouden nevez a zigoran dirakoc'h, heuilhit gourc'hemennou Breuriez-veur ar Brezoneg... Eur stur a ranker da gaout hag eur sturier ! ».

Hag awalc'h am eus lavaret ? Ha red eo d'in komz d'eoc'h c'hoaz eus danvez al leor ? Nan ; da betra ? Hep dale ne vo ket e *Leon*, e *Kerne* hag e *Treger* eun ti ha na anavezô ket penn-da-benn *Buhez sant Theodot*.

E peb tiegez : *Christo !*

Vit peb oad : *Christo !*

Vit pep renk : *Christo !*

Vit n'em didui : *Christo !*

Vit deski brezoneg reiz : *Christo !*

Vit deski brezoneg yac'h : *Christo !*

N'eus ket eul leor hag e kavfer kemend-all ennan : plijadur, diduamant, skouer vat, kelennadurez.

War ze, kredit

AL LENNER.

ALL. — Gwerzourien *F.-B.* e pep parrez a zo pedet da c'houlén al leor-man digant an *Ao. ANDRÉ, 9, Grand Place, Saint Pol-de-Léon*, o verkan ped a gemeront.

Eul leor hepken : Priz : 5 fr. 50 dre ar post. Diskenn briz pa vez kemeret *c'houec'h* da vihana.

Al leor a vo kavet e gwerz e ti an holl leorierien.

Perak e tleomp kaout skoliou kristen ?

Lavaret hon deus e rankomp kaout skoliou kristen, evit ma ne vo ket lakeet bugale ar gatoliked, bugale savet e doujanz Doue, e riskl da glevet an traou diskiant a ves lavaret gant ar vistri difeiz.

Er c'hatekiz eo merket skler hag eun d'an den petra en deus d'ober, hag o senti ouz lezen Doue displeget er c'hatekiz, ez aio gant an hent mat, e vezo direbech e vuhez.

Bez ez eus breman kals tud, siouaz ! ne gredont mui e Doue. Daoust hag e c'hellont komz evelato eus traou mat ha traou fall, traou da ober, traou difennet ? Komz a c'hellont ha komz a reont, met o c'homzou o deus nebeut a dalvoudegez.

Lod eus an doktored nevez a lavaro d'eoc'h e tle an den klask ar pez a ra plijadur, dilezel ar pez a ra poan. Gant ar reolen-ze n'ez eus mui dever ebet, rak plijadur heman n'eo ket plijadur hennez. Peb hini a glasko e blijadur el lec'h n'ra karo. Ha petra c'hoarvezou ? Pep seurt dizurziou, sklêr eo, pep seurt traou mezus, brezel ha freuz ; an den a vo eur bleiz evit an den, ar c'hrenva a raio e vestr d'ar re all.

Lod all a lavar : Klaskit ar pez a vo talvoudus d'eoc'h, dilezit ar pez a vo noazus. Klaskit ive ar pez a vo talvoudus d'ar re all, d'an dud holl, grit vad d'ar re all, hag e raint d'o zro vad d'eoc'h.

Unan eus difennourien ar skol laik, bet ministr meur a wech, Leon Bourgeois, a skriv kement-man : « O tont war an douar, e kavit a bep seurt traou da dalvezout d'eoc'h : hentchou, skoliou, douar labouret mat ; an holl draou-ze a zo bet grêt gant an dud o deus bevet en ho raok war an douar. O welet ar re all, ne c'hellit ket chom kroaziet ho tivrec'h, met ho lod labour a rankit da ober ivez. Evel m'eo talvoudus evidoc'h labour ho tadou koz, e tleit eus ho tu ober eun dra bennak evit ar re a zeuio war ho lerc'h. »

Hag en eun doare kaer e tisleger d'eomp e labouromp evidomp hon-unan o labourat evit ar re all. O sikour ar re all, o rei d'ezo an arc'hant, an dilhad hag ar boued m'o deus ezomm anezo hag a c'hellomp da rei, e lakomp anezo laouen, eürus, hag hon deus plijadur o welet anezo eürus. M'o deus peadra da veva, e karint ar peoc'h, ne glaskint ket laerez na laza, hag e c'hellimp kousket dienkrez. Ouspenn-ze, o veza m'o dezo boued da zrebi, dilhad tomm d'o difenn ouz ar goanv, tiez koant ha neat d'o loja, e vezint yac'h peurlies, hag ar c'hlenvejou spegus a vo rouesoc'h er vro.

Traou brao eo ar re-ze. Met ne gavomp enno netra skler, n'ez eus aze urz ebet, gourc'hemenn ebet. Peb hini a zo lezet adarre libr d'ober evel ma karo. « C'houi a lavar d'in eo gwelloc'h chom heb en em rei d'ar vezventi ha da draou all a zo noazus d'ar yec'hed. Met, ma kavan gwelloc'h kaout eur vuhez verr ha kals plijadur eget eur vuhez hir gant nebeut a blijadur? C'houi a lavar d'in ober vad d'ar re all ma raint d'o zro vad d'in. Met, ma kavan gwelloc'h beza lezet va-unan? M'am eus ket a ezomm eus ar re all. Eus o zu, ra c'houezint en em denna gwella ma c'hellint.

Lod a lavar omp douget gant hon natur da garet hon nesa, d'ober vad d'ezan, d'e zikour en e boaniou, ha n'ez eus nemet senti ouz hor c'halon evit gouzout petra zo mat ha fall.

E gwirionez, douget omp d'ober vad d'ar re all. Pa welomp anezo er boan, hon deus truez outo. Met, nag a gemm a zo etre an dud war ar poent-man! Bez ez eus, evel a c'houezer, tud digalon, kriz, didruez, ha re all karantezus, douget da gaout truez ouz o nesa, d'ober vad d'ezan. Ouspenn-ze, dougetoc'h omp d'ober vad d'ar re-man eget d'ar re-ze, bez ez eus tud a blij d'eomp, ha re all ne reont ket. Daoust ha n'hon deus ket a zeveuriou e kenver ar re a zisplij d'eomp? Daoust hag an dud kriz, digalon, n'o deus ket a zeveuriou e kenver an nesa?

Evel a weler, netra skler adarre er reolen-ze. Netra skler ken nebeut er reolen-man roet gant re all: ober ar pezh a zo enorus, kaer, dilezel ar pezh a zo mezus, divalo. Ar pezh a gavit mezus, divalo, a vo marteze kavet brao gant re all.

Nan, anez Doue, ne c'heller ket merka d'an den e zeveuriou, lavaret ez eus traou mat, traou fall, traou difennet, traou gourc'hemennet.

Perak e tlean ober an dra-man, dilezel an dra-ze? Abalamour m'eo gourc'hemennet, pe abalamour m'eo difennet gant Doue. Setu aze ar wirionez.

Pegen dishenvel kelennadurez an Aviel eus kelennadurez an doktored hon deus komzet anezo. « Karit ho nesa eveldoc'h hoc'h-unan. Grit vad d'ar re a ra droug d'eoc'h! » N'eo ket hepken d'ar re a blij d'eomp, d'ar re a vo anaoudek eo e tleomp ober vad, met d'an holl, ha goude n'hon dije netra da c'hounit, ha n'eo ket hepken eur wech bennak, met atao hag e pep lec'h. Lezenn Doue n'eo ket dishenvel hirio eus ar pezh m'oa deac'h, hag heb ehan e c'hourc'hemenn d'an den ober ar vad.

Ma teufe an Aviel da veza dilezet, ankounac'heet, e vije adarre truezus stad ar bed. Rak n'e ket an deskadurez eo a ra d'an den beza mat, trugarezus ha santel, hag er brezel diveza eo bet gwelet ar wirionez-ze skleroc'h eget biskoaz. Gant an deskadurez eo kavet an

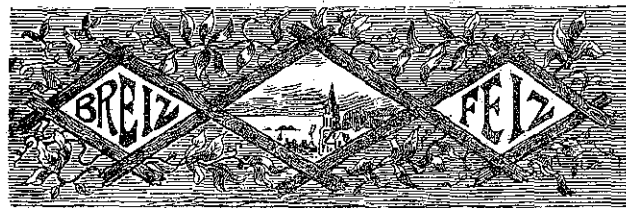
tu da laza tud en eun doare skrijus. Eur voled kanol, tennet eus a 40 leo, a laz 90 den en 'eun iliz e Paris, dez gwener ar groaz. War ar zoudarded e kouez an tam-mou houarn evel kazarc'h, ha souezus eo ne vefe ket bet c'hoaz lazet muioc'h a dud, daoust ma 'z eus lazet eun niver ken bras. Eun dorpilhen, o vont da skei dindan eul lestr a vrezel, a faout hag a gas anezan da strad ar mor gant pemp pe c'houec'h kant den, hep ma ve chomet unan beo da zigas kelou eus ar re all. Kavet ez eus bet ijinou da doler tan war an eñebourien d'o devi, da doler aezenn fall d'o moug, hag ar brezel, dre ma pade, a oa krisoc'h krisa. N'eo ket awalc'h d'an dud en em ganna war zouar, en em ganna var vor, savet int e kirri-nij evit en em ganna en ear, ha ma teu, Doue ra viro! brezel abena eur pennad amzer, e vo gwasoc'h c'hoaz eget ar brezel diveza, rak kavet e vo an tu da zistruja kêriou a-bez ha da laza e nebeut amzer an holl dud a vo enno.

Pebez kentel o deus bet epad ar brezel diveza an dud lore'hus a veze klevet oc'h ober meuleudi an Deskadurez, o lavaret n'oa ezomm nemet eus deskadurez. Gwelet a reer breman e c'heller ober implij fall eus an deskadurez.

Penôs e c'hellint c'hoaz lavaret d'eomp eo gouest an deskadurez, dreizi he-unan, da ziskleria d'eomp hon deveuriou? — Ni lavaro: Ya, ma 'z eo troet mat; nan, ma 'z eo troet fall. Eun den, douget d'an droug, a c'hello ober kals muioc'h a zroug m'en deus deskadurez, m'en deus ijin d'ober troiou kamm.

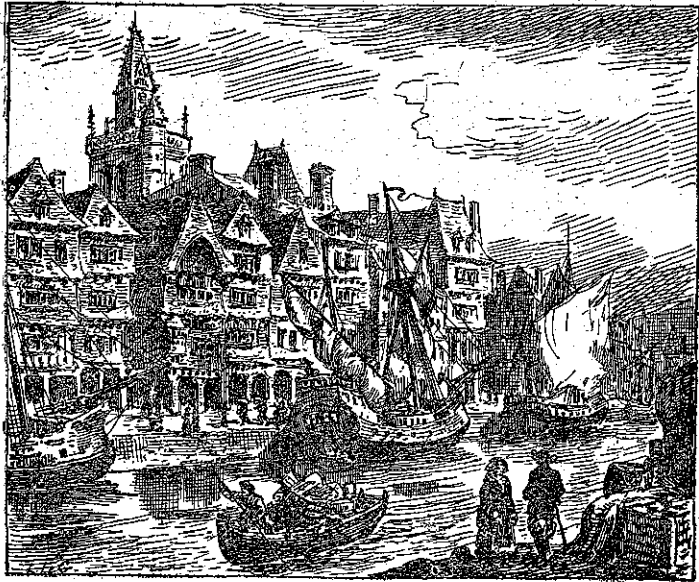
Ne c'heller ket reizha ar vuhez hep Doue. En Aviel e lennomp: « Petra dalvesfe d'an den gounit ar bed holl, ma teu da goll e ene? » Lavaret a c'heller ive: « Petra dalvesfe d'an den kaout holl deskadurez ar bed, ma n'en deus ket an deskadurez gwirion, da lavaret eo an hini a verk d'ezan petra en deus d'ober er bed-man evit en em gaout e rouantelez Doue? »

J. U.

Kolaz Coëtanlem

Breman ez eus eun toulladig bloaveziou e tisplegjon da lennerien « Feiz ha Breiz » istor souezus ar reder mor Yann Coëtanlem, eus a Vontroulez, hag a veve er amzer an dukez Anna. E genvroiz a rea roue ar mor anezan, abalamour d'e droiou kaer. Ar Zôzon ha Bouched ar mareou-ze n'o doa ket gwasoc'h enebour. Redek a rea dalc'hmat ar Vreac'h-vor a zo etre Frans ha Bro-Zqz, gant e bemp pe c'houec'h lestr.

PORZ-MOR MONTRouLEZ, ER XVe KANVET

Ganto e tagas eun dervez, eun eskadren grenv a listri sôz. A dôliou bouc'hal e savas war daou anezo, ar re gaera, hag e peilhaas anezo. Ar re all a dec'has. Yann a yeas war o lerc'h betek Bristol. Eno e c'horroas kement a gavas dioc'h e zoare ha goude e lakeas an-tan er porz.

Pa veze peoc'h etre Frans ha Bro-Zôz, Yann Coëtanlem a glaske trabas ouz ar Spagnoled. Duk Breiz, Fransez II, a skuizas gant ar c'hlemmou a deue d'ezan a bep tu eneb Yann, ha setu ma roas urz d'ar pôtr da veza furc'h hiziziken, pe e vije ret d'ezan kastiza. Dastum a reas neuze e zanvez, hag ez eas gant e listri da c'houlouen goudor ha gwarez digant roue ar Portugal. Heman, war an eur, a hanvas anezan amiral bras.

Pell amzer, a c'houdevez, e tiskouezed war gaë Lisboun ti an amiral Coëtanlem. Eno e plije d'ezan digemeret gant lorc'h ar Vretoned a yea d'e welet.

Yann Coëtanlem en doa eur breur, Yvon. Heman a zimezas da Gatell-Calloët, c'hoar da Yan Calloët, eskob Landreger, marvet er bloaz 1505. Kolaz Coëtanlem, o mah, en deus bet eur vrud koulz lavaret par da hini e contr. E istor, daoust ma n'eus ket enni kement a zarvoudou trouzus, a dalv ar boan displega anezi aman.

Kolaz Coëtanlem a oa dreist-oll marc'hadour ha bez' en doa eur maread listri en e hano. An doare beva-ze, dishual ha digabestr, a blije d'ezan ha dont a reas da garet kenan an drail hag ar freuz.

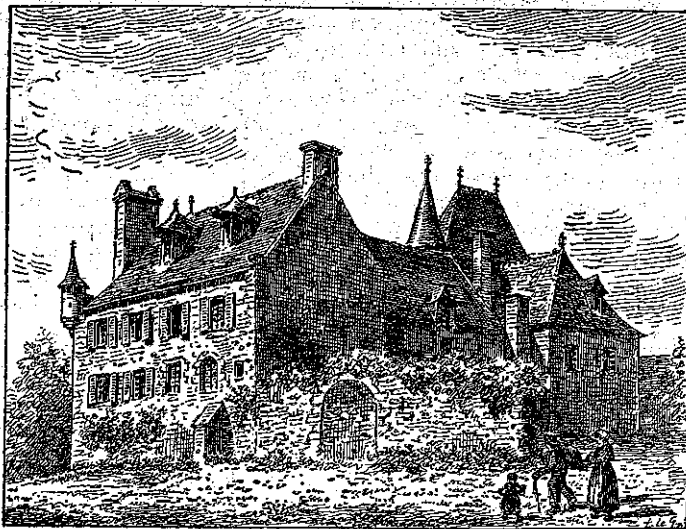
Breizad oa betek mel e eskern ha ne c'helle ket gouzanv e vije taget hini ebet eus frankiziou an dukaj. Er bloavez 1487, goude beza kemeret Ploërmel, ar C'hallaoued a deuas da lakât seziz war an Naoned, el leac'h edo d'an ampoent Fransez II hag e verc'h Anna. Kolaz Coëtanlem ne jomas ket da dorta hag a voe gant ar regenta o tiredet da zikour e brins gant tud ha munisionou. Diou wech e teuas dre stêr al « Loire » da zigas bevans da geariz.

Naoned a voe difennet ker mat ma teuas ar C'hallaoued da skuiza ha da fallgaloni goude beza bet epad seiz sizun oc'h ober peulioù endro d'ar mogerioù.

Er bloaz warlerc'h, pa gasas an duk kemennadurez d'an dudchentil da ziredet da stanka an hent ouz ar C'hallaoued, Kolaz Coëtanlem hag a oa koulskoude den a vor, a yeas gant ar varc'heien warzu Bro-Dreger da vrezelli dindan ôtronez Acigné ha Koatmen. C'hoari a reas eus e wella e stourmad Sant-Albin-Cormier ha roi a eure eno eur skouer kaer a garantez-vro da eur maread dijentiled hag a jomas da zellet laza o breudeur hep skei o-unan tôl ebet, brao c'hoaz pa ne droent ket kein da Vreiz, evel a reas vikont Rohan. Heman, abaoue 1487, a oa bet en em ziskouezet bepret enebour touet da Vreiz hag en doa zoken roet dorn d'ar C'hallaoued da zont da beilhaat ar Vro vreton. Paeet e voe eus e drubarderez er bloaz 1491, pa voe savet da letanant jeneral war arme ar roue e Breiz. Ne viras ket pell avat ar garg enoruz-se, rak a veac'h oa dimezet da Charlez VIII, an dukez Anna a bedas he fried da roi karg Rohan da unan eus he gwella difennourien, Yann a Chalon, prins a Oranj.

E c'heller kredi ez eas eur zac'had kounnar e dijentil Rohan. Ha setu e tastumas ar bôtred drouk-kontant evel-dan, tud hanter C'hallaoued hag hanter Vretoned inouet o c'hedal enoriou ha na deuent ket daveto. Mont a rejont da gaut ar Zôzon hag e tivisjont digeri d'ezo doriou Brest.

Penôs e tigouezas da Golaz Coëtanlem beza gant ar re-man ? N'her gouezet ket ervat. Marteze e voe dre rann-galon o welet staga Breiz ouz Frans, hag e troas kein d'an dukez evel a reas Rieux, Avaugour, Coätmen, du Mené. Siouaz ! gwasoc'h a rejont eget trei kein, pa z ejont betek sevel o armou eneb d'ez. Petra glaskent eta ? Marteze, miret ouz Breiz da veza hualet, pe martezé ive dizac'ha eun imor fall dastumet pell a oa evit tra pe dra. Kolaz en deus anzavet a-c'houdevez ne glaskas ken en afer-man nemet difenn e vadou bras e Bro-Zôz ha n'en doa douetans ebet end-eun ez aje an töl da vat ganto penn-da-benn. Eno eo e fazie, rak da fall eo ez eas. Listri

MANER COETANLEM E PLOUIAN.

ar Zôzon ne zigouesjont ket dirak Brest d'an deiz m'o doa lavaret; neuze ar hôtre dizuj a benfollas hag a dôlas ar beac'h an eil war egile. Coëtanlem a voe tamallet gant eun ôtrou La Mothe ha tapet krog ennan e Montroulez e miz mezeven 1492. Kaset e voe da Bariz evit beza barnet gant Kambr an amzer-ze evel trubard d'e vro ha d'an dukez. Klozet e voe el Louvr epad pevar miz ha gouzanv a reas eno « paourentez vras ha dienez ». Dont a reas a-benn evelato da dec'het dre eur prenestr, eun nosvez, hep beza gwelet gant den. An eurvad en devoe da zizrei da Vreiz hep droug ebet. E gerent hag e vignoned, eskob Landreger dreist-oll, marvat, a reas kement ha ker brao evitan ma teuas ar roue da roi d'ezan liziri a beoc'h hag a barden (du 1492).

Kement-man a sklavas Coëtanlem. Diwar neuze e tilezas a-grenn emgannou war vor ha konverz. A-benn neuze, gwir eo, en doa dastumet danvez bras d'e bedder merc'h. Eur mab en doa bet hag a oa maro yaouank-flamm. Ha setu ez eas da dremen e peoc'h e vloaveziou diveza d'e vanerioù, Keraudy ha Trievin, e parrez Plouezoc'h, Penanru, e Plouian. Beva a rea eno evel eun dijentil bras. Plijout a rea d'ezan ober digemer kaer d'an noblansou a dro-war-dro; ar re-man o doa doujans vras evitan hag a yea gantan da ober gwech ha gwech-all abadennoù chaseat. Ar paour ive a gave digemer e manerioù Coëtanlem; roet e veze aluzen da gement hini a deue da c'houlenn en hano Doue.

Kolaz Coëtanlem en doa skinier, ôterioù ha beziou gant e skoed, e ilizou Sant-Melani-Montroulez, Plouezoc'h, Plouian, e chapel hospital Montroulez, e kouenchou menec'h Sant Dominig ha menec'h Sant Fransez, e Montroulez ive. E Sant-Fransez-Montroulez e weler c'hoaz hirio e skoed war eur mean-bez: eur boked lili gant eur gaoüenn 'uz d'ezan.

Rankout a reas koulskoude dont er-meaz eus e vanerioù pa c'houlennas outan an dukez Anna teurel evez ouz ar vatimant vras he doa lakët ober e Montroulez. Koustout a reas 27.000 lur ober anezi. He hano kenta a voe « La Maréchale »; prestik avat e trokas hag e voe hanvet « La Cordelière »; heman a zo bet brudet bras a-c'houdevez, evel ma oar pep unan.

Coëtanlem a zispignas eno e ouiziegez vras war al listri hag eur hern mat a arc'hant eus e c'hodel e-unan. Prena a eure ar gwella danvez da ober al lestr-ze ha klask ar vicherourien ar muia ampart; dastum a reas martoloded eus an dibab hag, a bouez lakât arc'hant bras e teuas a-benn da gaout kanolioù ha munisionou da armi e vatimant.

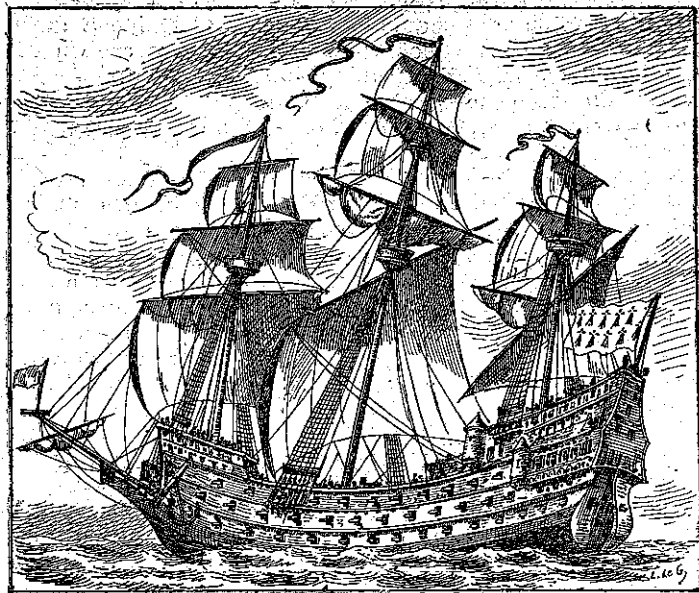
Na bras a voe e levenez pa welas e zaouzek kant martolod pe zoudard dastumet war ar pont, pa zisplegas an drapoioù o liouioù e beg ar gwernioù hag an daou c'hant pezkanol o fri gwintet ganto hag evel dare da denna, pa welas holl dud Montroulez ha tro-war-dro diredet d'ar gouel hag o strakal o daouarn gant dudil ! Ya, e galon a lammas en e greiz pa gemeras « La Cordelière » hent ar mor bras.

Neuze e kredas, hep mar, n'en doa ket great eur golladen o lakât dek mil lur eus e c'hodel da ober labour ker brao.

Ar « C'hordelière » a yeas da genta da gas houarn d'an Turked, da enezi ar Gres. Dizro oa koulskoude da Vrest pa deuas di an dukez Anna, er bloaz 1506. Diou wech ez eas da zellet ouz he lestr, ha pa deuas da Vontroùez eun toullad derveziou goude e reas marvat goure'hemennou kalonek da Goëtanlem. Holl bennou

bras kear a ziredas da « Dor ar Payé » d'he digemeret, Coëtanlem ganto, na petra 'ta. Ar re-man a reas, ker brao d'an dukez ma ouele gant an dudi, dioc'h ma en deus skrivet Lan Bouchard.

Al lestr kaer « Cordelière » a voe kollet e stourmad Lok-Maze-Penn-ar-Bed, er bloaz 1512. Ar c'helou gla-c'harus a vennas frailha kalon reder mor Montroulez. Setu aman penôs e c'hoarvezas ar gwall darvoud-se.

LESTR « LA CORDELIÈRE »

Meur a lestr sôz a zailhas war eun dro gant ar « C'hordelière », renet gant ar c'habiten Porsmoguer. Heman a gasas unan eus al listri sôz d'ar goueled gant eun foulladig tennou kanol, hag a oa o vont da ober ar memes tra d'ar re-all pa en em gavas sklerijennet en eun töl gant eun tan artifiis tennet gant eur zöz war e vatimant. Porsmoguer a gemeras aon hag a gredas ez oa kollet. Arök mervel koulskoude e fellas d'ezan skei eur mestr-töl gant e enebourien. Kregi a eure e stur « La Cordelière » hag hen o kas e lestr da steki ouz « La Régente », al lestr a zouge an amiral sôz.

Otrou Doue ! pebez stökaden a voe eno ! An tan a oa e lestr Porsmoguer a grogas ive kerkent el lestr sôz. Ar c'habiten kalonek a reas eul lamm er mor hag a voe beuzet war an eur. Gwale'hi a reas eno meur a bec'hed. Prestik goude e voe klevet diou strakaden skrijus hag-

eul luc'heden vras a sklerijennas daou rummad listri ar vrezellourien. Kerkent e kouezas war ar re-man, a bep tu, eur glaö bruzün a bep seurt, traou ruz glaou, houarn ha koad, hag ive, siouaz ! izili drailhet an dud !

Pa voe peurskubet ar moged gant an avel, n'oa mui eno na « Cordelière », na « Régente » ; an daou lestr a oa eat kichen ha kichen da strad ar mor, hag an tarsiou a rede dreisto a lammou.

Dre ma tostae ar gozni, Coëtanlem, war a greder, a deue e benn da denvalät o sonjal e pec'hejou e vuhez distres : laeronsiou war ar bagou, laeronsiou er c'hon-verz, arc'hant prestet war interest re uhel... Hag e voe gwelet o profa da hospital Montroulez eul leve da viken, « evit dizamma e goustians hag evit meur a abeg-all ha ne fell ket d'ezan dizelei. »

Mervel a eure en e vaner a Benanru, e Plouian, e miz ebril 1518. An testamant a lezas a zo eun dra iskis meurbet. Gwelet em eus anezan war baper parch, hir kenan, p'eo gwir en deus pemp metr hanter a hirded. C'houec'h ha kant artikl a zo ennan. Coëtanlem a c'houlen, da genta, meur a gant oferen hag a dleo beza la-varet e Montroulez ha tro-war-dro. Anzao a ra dleou koz great gantan e kenver eur zözön bennak, dreist-oll, emezan, da eun Italian, Frescobaldi. Da heman e tle daou c'hant lur.

Seblantout a ra en deus bet Coëtanlem devosion d'ar Wer'hez, rak roi a ra profou bras da 14 iliz pe chapel savet en he enor e Breiz, en Normandi, e Bro-Zöz, er Spagn. N'ankounac'ha na Santez-Jenovefa-Pariz, na Sant-Glaöda an Almagn, na Seiz-Sant-Breiz. Unan bennak a yelo da ober Tro-Breiz evitan hag a brofo eur skoed da bep hini eus ar 7 sant.

Prestik goude ma en doa divizet evel-se an implij da ober eus e vadou, Kolas Coëtanlem a varvas hag a yeas da ziskuiza da vez e dad hag e vamm, e chapel Sant-Dominig-Montroulez. An Dispac'h n'en doa ket brasoc'h doujans evit ar re varo eget n'he doa evit ar re veo. Freüza ha dispenn ar bez a reas an dispac'herien.

Tremen 400 vloaz a zo äbaque m'eo maro Coëtanlem ; hospital Montroulez koulskoude a zalc'h da veva diwar e leve.

Ne weler ket breman a dud eus goubari Coëtanlem. Doareou ar bed n'int mui hirio ar pez ez oant en amzer-ze.

Kolaz Coëtanlem n'eo ket bet eur zant, anat eo. Eve-lato, pa heilhe al listri estren, pa gigne eun tamm bennak marc'hadourien Londrez pe Hambourg, ne rea netra a gement n'o dije great ar re-all en e lèc'h. Karret ha servicha a reas e vro eus e wella, ha gwalc'hi a reas e vankou dre e garantez evit ar paour hag e aluzennou bras d'an ilizou ha d'ar venec'h. E hano na die-

ket koueza en ankounac'h. Ra vezo hano eus Kolaz Coëtanleim bep tro ma vezo hano eus Porsmoguer hag eus « La Cordelière ».

Loiz ar GUENNEC ha PLUENZIR.

NOZ AN ANAON

Parrisioniz Sant Gwevrog a zo tud ha n'int ket diempennet c'hoaz, a drugaréz Doue, gant terzien an nevezentiou ; kendalc'her a reont da heuilh gizioù mat o zadou koz hag er goañv ec'h en em vodont alies diouz an noz e ti unan pe unan anezo, e kichen an tan, evit konta ar marvailhou a vez klévet hag an traou a vez gwelet epad an deiz. Alies an tad koz azezet e korn an aoled a gont eun istor bennak hag a zo bet en em gavet ganta pe zigouezet en e amzer. Ar pastor saout pa deu e dro a lavar ar pezh en deus gwelet pe glevet epad ma 'z edo o tiouall e loened war an tevennou. Eep an amzer, mouez an hini a vez o kozeal a vez goloet gant trouz spontus ar mor oc'h en em deurel gant kounnar e « toull an diaoul », eur pezh toull kleuzet e reier an tornaod, savet uhel el lec'h-ze, hag a vir ouz ar mor da vont pelloc'h da veuzi an douar bras ; neuze ar c'honter istoriou a jom a-zav hag a bed sant Gwevrog, patron ar barrez, da zont war zikour an dud paour a zo du-hont war ar mor dirollet.

Eun dervez deus an noz an erc'h a goueze puilh meurbed hag a c'holoe an holl draou gant e liou gwenn ; peb hini a oa evel kustum tost d'an tan, prest da zelaou gant evez hag holl e sellent ouz an tad koz Keroual a oa o vont da gaozeal :

D'ar mare-ze, emezan, Gien Mezaouen a oa marc'heg e Sant Gwevrog hag a oa o chom e maner koz ar « C'halvez meur » ; deiz gouel an Holl Zent a oa ha goude an oferenn-bred, eun den gwisket evel eur pesketaer a en em gavas war ar plas-kêr hag a lavaras d'an dud a oa a-vernioù o tont eus an iliz e oa er C'hernig eur vag leun a varc'hadourez hag a vije gwerzet marc'had mat ; n'oa ken da ober nemet mont d'o frena raktal. Kristienien Sant Gwevrog hag a oa tud a feiz hag a heuilh penn-da-benn gourc'hemennou Doue ha re an Iliz, en eur zantelat ar zul, evel m'eo dleet, a c'hourdrouzas an diaveziad : « Petra, emezo, daoust hag an deiz-man a zo eun deiz da ober eun deiz vare'had anezan ? »

Met an diaveziad, hen, ne rea ket kalz a van hag a gendalc'he da lavaret ar pezh en devoa c'hoant, o tiskleria zoken e vije gallet ober ar werzidigez da eur ar gousperou, ma teuje prenerien ; neuze an holl a yeas droug enno ha ma ne vije ket bet deuet o ferson da ziouall an dia-

viad keaz, henman en divije sur a-walc'h bet eur gwalledro. Ne oa nemed unan eus ar barrisioniz ha n'en devoa lavaret netra 'n holl : hennez oa Yann Gerneg ; selaou en devoa graet zoken gant evez ouz ar pezh en devoa lavaret an embanner.

Yann Gerneg a oa eun den eus ar re bisa ; morse n'oa en em zigoret e galon da zouder an aluzen ; ar pennad amzer en devoa tremenet e serr e bried karantezus n'en devoa ket gallet lakat da ziouan en e greiz greunenn ar mad a veze mouget atao gant c'hoant an aour ; pemp bloaz a oa abaoe m'en devoa kollat ar vaouez dispar-ze ha n'en devoa ket zoken lakaet eun oferenn ganti. Deus ar garantez tener-ze Yann n'en devoa ket mui kalz a zont ; bez 'e oa ar wreg speredok hag a ouie tenna talvoudegez eus an distera traou ha setu aze hebken perag en devoa c'hoaz eur stlabez keuz bennak d'ez.

Eun tammik arak poent ar gousperou, al labourer a gemeras hent ar C'hernig hag a valec'htredek an aod heb sonjal er gouel a oa o vont da zigeri evit an Anaon. Eus holl gristenien Sant Gwerog ne oa nemed unan hag a voe diouer eus an ofisoù hag ar pedennou deus an noz.

Ar werzidigez a oa bet mat evit Yann Gerneg, evit doare, rak diouz ar pardaez e kemeras a-nevez hent ar ger en eur zutal eur werz en devoa desket gwechall en e yaouankiz. Kerzet a rea buan, en despet d'an tammik enkreuz a oa kroget ennan ; aon en devoa da veza tapet gant an noz tenval ha d'en em gaout gant ar re zaonet a vez o c'haloupat an tevennou en eur c'houlenn, en aner, eur banne dour da derri o sec'hed pe da glevet c'hoarz gwapaüs an diaoulou ous o respont. Eun dra bennak a lavare d'ezan e vije abarz nemeur test eus a draou souezus.

En em gavet demdost da ganol al Louc'h e krogas eur grenienn ennan ; ar ganol-ze treiset gantan, eun nebeudik amzer a-raok heb diwiska e voutou, a oa breman karget a zour hag a lakea anezan da ober evelse eun hent kalz hirroc'h. Diës e oa d'ezan bale dre ar gwenodennou riskus a oa dre eno ha meur a wech e oa bet darbet d'ezan koueza d'an douar ; kerzet a rea buan, buan, aon d'ezan muioc'h-mui, rak gwelet a rea bep ar mare a-dreuz ar c'hleuziadoù lann evel daou gef tan o sellet a bik outan, daoulagad eur bleiz, da gredi eo, o klask peadra da derri e naon.

Pa welas Yann Gerneg tiez kenta Sant Gwevrog, ar pedennou evit ar re varo a oa echu abaoe eur pennad ; an dud o oa oll breman kousket ; n'en devoa mui kement a spont. En em gavet oa demdost d'ar vered pa welas dirazan traou mantrüs meurbed ; dre douez skourrou ar gwez skao a zo tro-war-dro d'ar vered, hejet gant an avel diroll, e wela tud pe da viana spesou tud o vont hag o tont ; en despet d'an amzer e kounnar, e kleve freaz

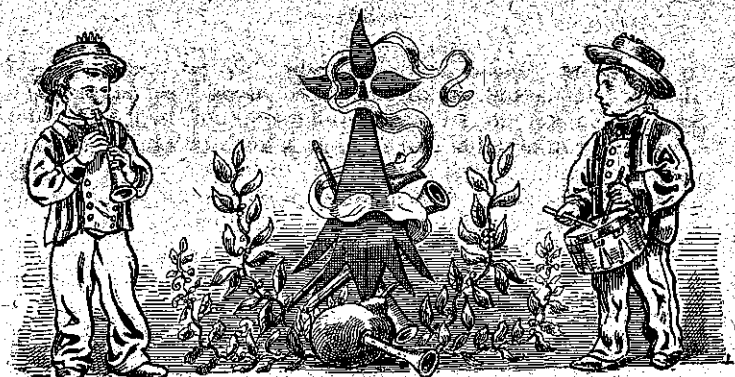
o moueziou. Sklaset gant ar spont, Yann n'oa ket gouest da dec'het na da vont larkoc'h; e deod evel stag ouz e staon n'oa ket gouest da c'houlenn sikour hag en despet d'ezan e ranke sellet ouz ar pezh a oa dirazan; gwelet a rea ar beziou o tigeri hag ar relegou o sevel er-mêaz, skrijus da welet, gwisket gant eul linsar wenn; kana reont gant o mouez truezus unan eus ar pedennou o doa desket gwechall p'edont war an douar.

Breudeur, kerent ha mignoned,
En han' Doue, hor selaouet,
En han' Doue, hor sikouret.

En eun taol kont an amzer dirollet a zo sioulaet, hag eus kreiz tenvalijenn an noz, eur sklerijenn gaer meurberd a gelc'h eun nebeud êlez. Bez' ez int servicherien, vat an Aotrou Doue digaset gantan evit kerc'het d'ar baradoz enou ar re o deus peurbacet d'Ezan o dle. Nijal a reont azioc'h ar beziou; hep an amzer e chomont a-zav dirak ar spesou, daoubleget. Neuze kannaded Doue gant o mouez karantezus a lavar: « En em laouennaît, eneu kristen, abalamour da bedennou an Iliz ha da re ar gristenien vat a c'halv ac'hanoc'h da c'hloar ar vuhez a bado da viken. » Digeri 'reont o eskell gwenn-kann hag e savont etrezek ar baradoz skoaz ha skoaz gant ar re nevez galvet hag o doa difennet epad m'edont war an douar. Evêlato an hozanna a voe klevet aze d'an neac'h na c'hellas ket goloï mouez glac'haruz an Anaon dilezet: « Ya Doue, eme eur bedenn druezuz, p'e gwir oun ankounac'hêt gant ar re a dle kaout sonj ac'hanon epad m'emaïnt e buhez, c'houi da vihana ho pezet truez ouzin; Aotrou, tennit ac'hanon er-mêz deus an tourmanchou skrijus em eus da c'houzanv! » Pa glevas ar geriou-ze, Yan Gerneg a gouzas d'an douar a stok-korf; deuet oa da anaout mouez karet an hini a oa bet evitan eur pried mat ha karantezus. Er memez amzer eun taol a voe klevet o sêni ebars en tour; an holl sperejou a dec'has kuit en eun taol kont; eur ar re varo a oa tremenet. Breman e kreiz tenvalijenn an noz ne veze klevet nemed kriadennoù lugudus ar c'hi-zier-noz pe wic'hadennou skrijus ar bleizi.

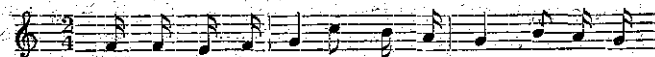
Eur miz da c'houde, tro-war-dro da Zant Gwevrog ne oa ken hano nemed eus a eun dra: Yann Gerneg, an den piz, a ranne e hoïl zanvez etre ar beorien hag a en em denne e Roazon, e manati Tadou an Delivrans, eun urz rænech konsakret dreist-holl da zikour eneu an anaon gilezet er purgator.

Ar pezh a en em gavas gant Yann Gerneg, eme an tad koz Keroual, a ziskonez freaz d'eomp eo talvoudus pedi evit an dud tremenet; an Iliz, en he furnez, a c'hourc'hemenn d'eomp pedi evit hon tud aet da Anaon ha Doue a lakaio unan bennak da veza seul vadelezusoc'h en hor c'henver ma vezimp bet hon unan madelezus e kenver ar re all. JAN-LOUIS DIRLEMM, Kanolier e Gwened

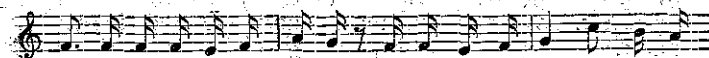

Pipi Dasel hag e Gilhog

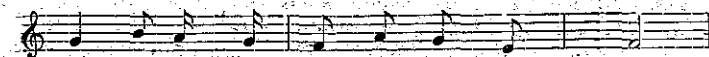
(SON GOZ A VRO GERNE)

E-tre Pi-pi Da-sel hag e gog, Trei tra la

la la li-ti tra la lê-no. Etre Pi-pi Dasel hag e

gog E zo sa - vet eun tam dis - krog.

Etre Pipi Dasel hag e gog,
Trei tra la la la li ti tra la lêno,
Etre Pipi Dasel hag e gog
E zo savet eun tam diskrog;

Abalamour d'eur yod ed du
Ec'h eo bet savet an-ergu;
A oa laket da yenan 'r mêz,
C'hortoz ar wreg da gargan lêz.

O vont ar c'hog, ken sart ha tra,
Ha gant e vegig d'hen tanva.

O vont Tasel 'laret d'e gog:
« Me gred, ma mignon, ec'h out sod;

« Te debr ar yod a vegadou,
Hag ar re all renk kât loaiou! »

Ha mont ar c'hog ha laret d'an:
« Nan eo ket dibri yod a ran;

« Nan eo ket dibri yod a ran,
Dibab ar polod anezan;

Dibab ar polod gant ma beg,
« Vit sevel hec'h enor d'az kwreg. »

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Arvest

DIVIZ VIII

Kerlaban, Jilig

Kerlaban. — Ah! na pebez torr-penn eo beza dra aman! Na pebez bro gutez! na pebez tud an diaoul! Biskoaz n'am eus gwelet kemend-all!

Jilig. — Petra eo, Aotrou? Petra zo en em gavet?

Kerlaban. — Ya! er vro-man, n'eus nemed aihoned ha lavamanchou, diouz an druilh!

Jilig. — Penaoz 'ta?

Kerlaban. — Ar c'hoz aotrou koz-ze eus ar maner a zo deuet da lavaret d'in e oan deuet d'e laerez hag e lakeat an archerien da redet war va lerc'h! C'houi ho-peus hiskoas klevet hanç eus a gemend-all?

Jilig. — Fall ez a an traou neuze, rak barnerien ar vro-man a zo striz kenan an traou ganto e kenver ah laeron!

Kerlaban. — Ya! met pa vezo gwelet ez oun bet barnet war lavarou gaouiad, e vezo torret ar varnedigez ha distaolet d'in va honor.

Jilig. — Che! anaout a rit an doare d'en em denna brao bras! anat eo ho peus bet affer, meur a dro, ouz barnerien.

Kerlaban. — Me! gwech ebet! Me a zo eur c'helenner.

Jilig. — Oh! nemed en affer e vefec'h bet, ne c'hellfec'h ket gouzout evelse ar pezh a ouezit!

Kerlaban. — Mat! vit n'oun bet en affer ebet bis-koas! met gouzout a ran, heb ezomm da veza gwelet kalz a dra, ne vezin ket kondaonet da vat war lavar eunden, hep enklask ebet hag hep na vefen lakeat kenver ha kenver gant va zamaller!

Jilig. — Re anat eo oc'h bet c'hoaz el lez-varniou!

Kerlaban. — Ar geriou-ze a deu em genou heb ezomm d'o c'hask.

Jilig. — Ah! c'houi a zo brao d'oc'h neuze! ar re all, goude klask, ne gavont ket atao!

Kerlaban. — O lennet em eus er c'hazetennou!

Jilig. — Ah! ya!

Kerlaban. — Hag evit diskouez d'oc'h n'ouzom tamm an tu d'en em denna en eul lez-varn, ho pedan da rei d'in da anaout eun alvokad bennak hag a ouezo dibuna va c'hudenn.

Jilig. — Hag e rin. M'ho kaso da di daou hag a zo desret bras, met arabad e vezo d'oc'h beza souezet o klevet anezh o komz. Eun ton o deus kemeret da brezek abaoùe m'emaint el lez-varn ken drof ma lavar fec'h e vefent atao o kana ha ma kemeroc'h evit eur ganaouenn kement a' livirint.

Kerlaban. — Me ne ran ket kalz a forz penaoz e komzint, gant ma livirint d'in ar pezh am eus ezomm da glevet.

Jilig. — Hola!

DIVIZ IX

Kerlaban, Jilig, 2 Alvokad

Jilig. — Setu an Aotrou Kerlaban, eur mestr-skol eus a Gemper hag a zo tamallet da veza laer, livirit d'eomp petra zonjit diwar-benn e affer!

Ar c'henta alvokad Al laëronsi a zo eun dra
a gan : eus ar ré wasan!

War an ton : *C'était Anne de Bretagne.*

An eil alvokad Kement hini a vez tapet

a gan : A zo grêt gantan!

Ar c'henta alvokad : D'ar c'hroug-laz e vezo barnet,
Truez ebet ne vò outan!...

An daou alvokad Yao! yao! yao!

asamblez : Al laëron holl d'ar maro!

Kenta alvokad : Justinian, Papinian

ha Tribonian,

Eil alvokad : Fernand, Imol ha Julian,

Cujas ha Barthol,

Kenta alvokad : A lavare holl a unan!

Ar pezh a lavarer dre holl :

O daou : Yao! yao! yao!

Al laëron holl d'ar maro!

Kenta alvokad : An holl boblou a vev breman

En izelved-man,

Eil alvokad : Gallaoued, Saozon ha Breiziz,

Rused, Spagnoléd,

Kenta alvokad : Italianed ha Poloniz,

Al lezen holl o deus douget :

O daou : Yao! yao! yao!

Al laëron holl d'ar maro!

(Kerlaban, p'eo echu ar ganaouenn, a dec'h hag ar ridoch a gouez).

TREDE ARVEST

DIVIZ I

Jilig hag Herve

Jilig. — Ya! ya! trei a ra an traou evel m'hor beus c'hoant hag evel m'eo e spered eus ar re verrà, am eus

lakeat anezan da gaout eur spount ker bras ouz barnerien ar vro-man, ma fell d'ezan tec'het dioc'htu, dioc'htu, hag evit miret na vefe tizet gant an archerien a zo, a gav d'ezan, ouz e glask, em eus lakeat anezan da gemeret dilhad maouez evit ma ne vezo ket anavezef ker buhan.

Herve. — Che! me garfe e welet gant ar wiskamant-ze.

Jilig. — N'euz nemed an talarou da ober ken hag arabad mankout warno; epad ma vin gantan, lezit ac'hanon va-unan (*Ober a ra an neuz da lavaret eur ger bennak e kujulig da Herve*). Klevet mat a rit?

Herve. — Ya!

Jilig. — Ha p'am bezo e lakeat el leac'h ma fell d'in... (*eur ger bennag c'hoaz e kujulig*).

Herve. — Mat tre!

Jilig. — Ha p'am bezo kemennet an Tad...

(*Eur ger bennak all c'hoaz e kujulig*).

Herve. — Mat! mat! Evelse!

Jilig. — Setu an dimezel o tont; tec'hit, arabad e vefemp gwelet asamblez!

DIVIZ II

Kerlaban, Jilig

Jilig. — Aze emac'h; kemerit an tamm lostenn-man, ar chal gloan hag ar manegou-ze hag ar c'hoz tog-man. (*Jilig a zikour Kerlaban da wiska e zihad maouez*). Evidon-me ne gredan ket e c'hellfet anaout ac'hanoc'h, rak doare eur vaouez a renk uhel ho peus evelse!

Kerlaban. — Mantrus eo ne vefe ket great gwelloc'h o labour er vro-man gant Pôtréd al Lez-varniou hag e teufent da gondaoni eun den heb selaou anezan!

Jilig. — Ya! gwir awalc'h a livirit! Mantrus eo kompren penaoz ema an traou dre aman; aman e krougont eun den araok ober e brosez.

Kerlaban. — Na pebez barnerien a c'hiz nevez!

Jilig. — Striz eo an urziou ganto kenan, dreist oll e kenver al laëron!

Kerlaban. — Ya! met ha pa ne vezer ket laër!

Jilig. — N'euz forz! awalc'h eo beza tamallet, hag ahendall droug o deus Leoniz spountus ouz tud ho pro ha netra ne c'hell ober muioc'h a blijadur d'ezo eget gwelet krouga eur C'hernevod.

Kerlaban. — Petra o deus great Kerneviz d'ezo 'ta?

Jilig. — Tud gouez e kavont anezo!... Tud ha ne ouezont ket beva; abaoue m'o deus tamallet Leoniz da veza laeret pesk sant Korantin, Leoniz n'int ket ken evit o gouzanv! Evidon-me, hen asur d'eoec'h, a gren evidoc'h hag edoug va buhez e tougfen kaonv d'eoec'h

m'ho kwelfen o tistribilha ouz ar post-kroug; an avel ouz ho kas, du-man, du-ze, a bep kostez!

Kerlaban. — N'eo ket an aoun rag ar maro, rag archerien, rag bourrevien eo am laka da dec'het, met ne garfen ket e vefe krouget eun den evel don, rak an dra-ze a vije eun dismegans evit va zud!

Jilig. — Hag e vije! Ho pugale o divije mez, tra nemed ken o tougen hoc'h haro!

Met n'eo ket da d'eoec'h kaout aoun pa vezoc'h ganen; rôit d'in ho preac'h ha poagnit da vale drant evel eun dimezel vras!

Kerlaban. — Kredi a ran e teuin a-benn; alies awalc'h oun bet en o zouez evit gouzout penaoz e reont; eun dra hebken a laka diës va fenn; re a varo am eus.

Jilig. — Netra! ho paro? Merc'hed a zo hag o deus kement ha c'houi! Alo! gwelomp eun tamm penaoz e valeit...

(*Kerlaban a ra diou pe deir zro*).

... Mat eo!

Kerlaban. — Asa! asa! va c'harroz! e peleac'h ema va c'harroz? Va Doue, nag eo eur viltans kaout affer ouz tud evelse! Daoust ha laosket e vezin eun dervez penn-da-benn, aman, da c'hinaoui? ha ne vezo ket digaset va c'harroz d'am c'herc'hat?

Jilig. — Ya! evelse!

Kerlaban. — Hep! pôtr e skourjez-lêr! deus 'ta, lampon! Ah! bremaik e klevi? ailhon! ailhon! e pe leac'h ema an ailhon-ze? Daoust ha ne vò ket kavet? Pïou a zigaso d'in anezan? Daoust ha n'am eus mevel bihan ebed ken? E pe leac'h eo eat va mevel bihan?

Jilig. — Mat! mat! met depordit, ho tog a zo re vihan en holl; ne guz ket awalc'h ho tal; mont a ran da gerc'hat eun ail a yelo gwelloc'h d'eoec'h.

Kerlaban. — Ha petra deuin-me da c'hedal?

Jilig. — Chomit d'am gedal aze; me a zo dizro dioc'htu; it ha deuit eur pennad; me ne vezin netra oc'h ober va zro.

(*Jilig a ya er-meaz; Kerlaban a rod evel eun itron vras*).

(*Da heuilh*).

J. M. P.

NOTENNOU BREZEL

An devez-ze a gavis hir hag ankenius dreist d'ar re all. Nevez-distro vit an dervet gwech diouz « permission », e oan deut da gât va c'hompagnunez, o tiskwiza a-drenv; daoust da ze; va c'halon a oa tanailhet hag a lôske ac'hanon evel eur gouli em c'hreiz. Mont ha dont a rean eus ar c'harti, e lec'h ma oamp gourvezet war ar plouz, d'ar parkadou avalou-douar a oa e kichen; trouz ha safar ar zoudarded oc'h eva gwin hag o c'hoari kartou a skwize⁶ va fenn hep ma didui tamm; pan een ermêz ha pa 'n em gaven va-unan, va daoulagad o para endro d'in war tachennou plean ha gwez tilh uhel bro Veljik, ken pell ha ken dishenvel diouz va bro-me, va daoulagad a zan-ten o pikat ac'hanon. Hag ar zoudarded all, pa digoueze ganin hini pe hini, a lavare gant eur zell, gwech goapaüs, gwech truezas:

— Pauvr' vieux, t'as le cafard!

Setu, a greiz holl, oc'h arruout kelou e oa fin d'an diskwiz evidomp hag e oamp galvet da vont war hon c'hiz d'ar foziou da Steenstraat. Goude pred d'abardaez, e voe sammët ar zac'ha ha kemeret hent al « Lion belge ».

Nag a wech o deus pleustret an hent-se, pôted ar 73^{es} hag ar 79^{es}! Hen gwelet a ran c'hoaz dirak va daoulagad, eün, ledan ha plên, plên evel eun daol. Oh! na gomzit ket d'in eus an henchou plên!

Adalek Woesten, e tispakas dirazomp eur vro nevez. Betek eno; an dud a zalc'he en o ziez, hag an tiez a oa stank, tiez bihan ruz, gant glazvez ha bleuniou war o zro. Ar mammou, ar vugale a deue war an noriou d'hon gwelet o tremen hag awechou e reant d'eomp gant o dorn: Kenavo! Kenavo!... Pa voe tremenet Woesten, gant e dour diveget, ha ni ét warzu « Ma Campagne », ne weljomp mui nemet tiez drastet gant ar c'hanoliou ha dilezet. Ar parkou ivez a droas e n'ouzoz petra, na foenneg, na prad, na lanneg, tachen ar brezel ha netra ken! Sioulder ar vered a oa ledet dre oll, nemet pa zave, 'vel mouez al leoned en noz er gouelec'h, krozmol ar c'hanoliou bras.

Ne oa ket ezomm da rei urz d'ar zoudarded da devel; anezo o-unan e tavjont, o santout o devoa tôlet troad e rouantelez an Ankou.

Diskennomp eta en douar. Setu geno eun andoav digor dirazomp; eomp ennan ha plegomp hon fenn, rak war ar gompenn eman pad an noz ar Maro o falc'hat. Glevit ket ar vindraherez, ar « vilin gafe », gwes d'ar zoudard? Tak! tak! tak! tak! Trei a ra 'vel eur ganet war hec'h ahel ha, gant he c'hraichadenou plom, e skub ar vro tro-dro. Pegen brao kerzet etrediou voger bri, e dreid er fank hag en dour, pan eo gwaskedet e-benn!

Lezet hon deus war hon lerc'h ar « ferme Maas » e lec'h m'hon deus gwelet, e kreiz an denvalijen, goleier bihan ha danguzet, o lintri e lochennoù ar zoudarded. Aze 'z eus lochennoù, aze e kousker!... Bet int ive e lec'h mac'h eomp; nozvez, vat d'ezo!

Digouezet omp eñ eil linen, dre eun hent striz, lous ha tenval. Aman 'z eus tud adarre. Tud, marvat, an teuziou du ha mat a zav 'vel a-zindan hon zreid, n'ouzozomp a belec'h, hag a deuz adarre dirak hon daoulagad ét en douar war o c'hiz?

Souden e kavomp re all hag o deus en em bladet ouz kostez

ar foz evit rei frankiz d'eomp da dremen. Holl o deus eur zamm war o diskwiz, hag holl ez int mut; lavaret a rafed tud varo deut d'ober o finijenn war an douar.

Erru omp el linenn genta. Setu aman Steenstraat; an ti hent-houarn a oa aman, 'n eun tu bennak; an dismantrou, zoken, zo dismantrêt; ne chom nemet eur poull da lakat e dreid hag eun foull er voger bri da lakat beg e fuzuilh. E tu-all, aze, eman ar Boched.

An noz a zo sioul awalc'h, nemet eur c'hanol bras a zo duhont, diou, ter leo ac'han, hag a sko bep pemp munuten, eun tenn, warzu Poperinghe; e drouz a zo henvel ouz hini eur c'hloc'h bras hag e voled o tremen a-zioc'h hon penn a ra eun dourni henvel ouz hini eun tren pouiner.

Tudou paour, gwraze, bugale, kousket dinec'h en ho kweleou, pebez spont ha pebez anken ne vo ket ho hini pa gouezo ar c'hurun-ze ha pa darzo en ho touez!...

Arabad kôzeal, arabad butunat, arabad finval, koulz lavaret, eur wech arru ha dispartiet etre an holl ar c'hornig a zo da ziwall. A-hed an noz, mui, ho peus d'ober eo sonjal. Ar « goleier » a zo distank hag an tennou fuzuilh ne zihunont an hekleo nemet eur wech bep pell ha pell. Ma spere! en em lak da brederia...

Pelec'h on ha perak ez on aman?

An douflez-man a zo hir, eus ar Beljik d'ar Frans, eus ar Frans d'an Adzas, ha tud a zo enni penn-da-benn; marvat, e spered kalz anezo, e sav an hevelep goulenn ankenius: Perak ez on aman? Dec'h, me oa er gêr, gant va zud, 'n em zi, war va zra, va mestr va unan, eürus, dibreder, ha hirio, sell pelec'h ez on, penôs ez on gwisket ha sternet, penôs ez on kaset ha digaset! Noz du eo hag ez on daou-c'hant leo diouz ar gêr, va zreid er fank, harpet ouz eur c'hleun hag eman ar maro en daou du anezan. Ma kerzan war rôk, e kavin va anko; ma teuas war a-drenv, hen kavin ken sur all. Perak eur seurt chenhamant buhez ma 'z eus poan o kredi n'eo ket kement-man eur gwant-hunvre?

Allës e tizro ar zonz-se war va spered ken eo deut da vezan 'vel eul leskaden em c'hreiz. Klevet am eus ha kredi a ran eo ar brezel eur walen a-beurs Doue hag ez omp kablus dirak e zaoulagad. Met ne welan ket sklêr awalc'h barz ar respont-se; — nemet en noz-man e welis.

Eul liver brudet, Detaille, a grouas gwechall eun daolenn, warni bagadou soudarded loreet o zal o treuzi an oablou a-zioc'h penn eur zoudard kousket; me a welas o tremen... torfejou va Bro: menec'h, leanezed harluet, anaon laeret o oferennou diganto, a dremene hag a guitae douar Bro-C'hall. Dre ma tec'hent, ar vro a denvalae war o zeulioù, 'vel pa vije ét ganto he sked hag he gened; an torfejou a yee enni war gresk, laeroniou a bep seurt, muntrou, buhezioù diroll e kêr ha war ar mêz; gizioù dizoue, er skol, en tiegez; d'ar zul, elec'h pedennou, ebatoù e kêr, ha, war ar mêz, labour er parkou... Tôlen torfejou ar Vro-a dremene dirak va daoulagad.

Neuze e teuas d'in da gompren. Eun Doue a zo hag a rank bezan enoret dre gaer pe dre heg; dre gaer, o heuilh e lezenn; dre heg, o c'houzany poan ha kastiz pa vez al lezenn torret.

Pa deuas eur zoudard-all d'am zével diwar ar gward, ne oan ket ken, evel arôk, trec'hiet gant an anken; gant ar sklerrijenn, ar peoc'h a oa diskennet 'n em c'hreiz hag an doujans.

Ar zoudard koz.

Dof ar Gwidreuz

(PENNAD DIWEZA)

II

E kampr an aotrou

(Dof, eur vroz kaer endro d'ezan ha tud war e dro prest da ober e zivizou. An aotrou a deu er gampr, gwisket e giz eur mevel.

Dof

Eur banne jistr, en han' Doue!

Ar mevel kenta

Eur banne gwin gwenn sec'h a blijfe muioc'h d'an aotrou, marteze.

Eun eil mevel

Ha karout a rafec'h tanya eus ar voestad kig yar espernet a zo aman ouz ho gedal?

Eun trede mevel

Peseurt gwiskamant a zougo hirio hor mestr?

Dof

Me eo Dof ar Gwidreuz. Na roit ket d'in an hano a vestr nag a aotrou. Biskoaz em buhez n'ad eus evet gwin gwenn sec'h: ha ma plij d'eoc'h digas d'in kig espernet, gwelit dirazoun kig druz mogedet. Na c'houlennit morsk ouzin peseurt gwiskamant a zougin. N'am eus ket aliesoc'h a wiskamant eget a gerc'hen am eus da c'holoi, aliesoc'h a re lèrou eget a zivesker a zo dindanoun, nag aliesoc'h a voutou eget a dreid... Hè!... meur a dro zoken e figouez ganen kaout aliesoc'h a droad egea a votez, hag ar boutou a vez ganen ne c'hellont ket ato kuzat begou va bizied!

An aotrou

Doue da barea e spered dianket!
Na doanuis eo gwelet eun den kenkouz savet
Evel ma 'z oc'h, ken pinvidik, gant kenkouz brud,
Ken eürus, ma karc'fec'h, ken karet gant an dud,
O chom ken berboellik en despet da bep tra,
Hag o tinac'h ar pez a c'hell ho pareal!

Dof

Chè! Ha c'hoant ho peus da ober d'in koll va fenn?
Daoust ha n'oun-me ket Dof ar Gwidreuz, mab da Fanch ar Gwidreuz euz a Lok-Brug? Eun den evel ar gommun dre c'hened, eur c'halvez kirri dre eveler digonezet gantan beza eur porc'hell, ha deut breman da ober eur reder hentchou o klask kastolorennou koz da zresa hag eur werenn bennak da lipat? Goulennit ouz Barba Jer-

rok, ar voundoupenn deo a hostizez eus Bodilio, da c'hoût ha n'am anavez ket: ma lavar d'eoc'h n'hè deus ket great tri goch em bazik evit ar banneou a rankan d'ez, lakit ac'hanoun falla gaouiad a zo etouez ar gristenien. N'oun ket badaouet, petiaoul! Setu aman...

Ar mevel kenta

Setu, siouaz, ar pez a laka hoc'h itron
Da lenva ken dourek ma ranno he c'haon.

An eil mevel

Setu ar pez a ra d'an holl dud en ho ti
Beza beuzet er glac'har hag er velkoni.

An aotrou

Hag ablamour da ze ho predeur, ho kerent,
Ne deuont ken aman evel ma teuent kent...
O mestr muia karet, sonjit mat piou ez oc'h!
Gwelit an holl aman, pegen mat int ouzoc'h,
Prest war ar ger kenta d'ober ho tivizou...
Ha c'hoant ho peus-hu da glevout ar muzikou?
Klevit..., son an delen... Klevit... an eostik-noz
Aze, en e gaoued, o c'huiban hep repoz.
Met marteze e sav ganeoc'h eur c'hoant kousket?
Lavarit, hag e vo digaset eur c'holc'hed
Karget a blunv ken soupl hag ar plunv ar soupla.
M'ho peus c'hoant dont eus ho kwele da ziskwiza,
Ni ledo dre ar gampr eur pallennig voulouz,
Distan d'an treid ha mat da virout ouz pep trouz.
Pe war varc'h e kavfec'h gwelloc'h ober eun dro?
An dipr a zo stardet war gein ar marc'h Faro.
Karout a rafec'h marteze redek ar c'had?
Gant eur ger eus ho perz, eun daou pe dri goublad
Eus ar chas lijerra a zo distag raktal
Ha ne c'houlennont ket gwelloc'h eget harzal.

Ar mevel kenta

Ha ma 'z eo e venoz heulia tres ar c'haro,
Pep tra 'vit kement-se a zo prest pa garo.

An aotrou

Ha vad a rafe d'eoc'h teuler eur zell hepken
War kaera taolennou a voe livet gant den?
Ni a ziskouezo d'eoc'h skeud ar brinsez Oti,
A c'hoarz ken kalonek dre ma seller outi
Ha n'euz forz euz pe du e seller.

An eil mevel

Ma karit

E welot skeudenn ar rouanez Mac'harit,
Mamm ho mamm-goz, d'ez eun dremm ken hegarat,
Ma trid pep kalon dirazi.

Ar mevel kenta

Skeudenn ho tad

A zo aze ive, gantan ar gurunenn
En deus, en eur vervel, fiziet ennoc'h dougen.

An aotrou

Rak markiz oc'h, aotrou, netra nemet markiz:
Markiz a Rosmorduk, Kerge ha Koziliz,
Eun danvad ha tri benn gwiniz egiz arouez...
Hag hoc'h itron a zo eur gaer a varkizez!

Ar mevel kenta

Na kaeroc'h oa gwechall, araok ma 'z oa he zal
Denet, dre ar zoursi, da veza ken tenvall!
Araok ma 'z oa he boc'h, ken fresk, ken dilastez,
Kleuzet gant an daelou a skuilh warnoc'h bemdez.

Dof

Egwir ez oun markiz? Ha gwaz d'eur seurt itron?...
Hunvreet am eus betek-hen? Pe evidon
Eo goulaouet hirio hepken deiz an hunvre?
Dihun oun, konlskoude: komz a ran a-zoare:
Gwelout a ran traou kaer dirak va daoulagad,
Ha pa gomzit ouz-in ho klevout a ran mat.
Eur c'houez eus ar gwella endro d'in a zantan,
Ha n'eus nemet voulouz eus kement a stokan.
Ya! ra vezin daonet ma n'oun-me ket markiz!
N'eo ket Dof a Lok-Brug, evel ma her sonjiz!
Oh! me ho ped, grit d'an itron ar varkizez
Dont, hep dale pelloc'h, da gaout he c'harantez...
Hag eur banne jistr, he! ma trido va c'halon!...

An eil mevel

O va mestr, da c'hedal ma tenio an itron,
C'houi garfe, marteze, ober eun tamm gwalc'hi
D'ho taouarn?

Ar mevel kenta

Oh! na pegen eüruz ez omp-ni
Ouz ho kwelout oc'h en em anaout a-nevez!
Tremen pevarzek vloaz a zo, — pebez hirnez! —
E seblantec'h beza oc'h hunvreal dalc'hmada.
Ha pa zivorflec'h, awechou, ho lagad
A jome ken beuzet hag a drelle ken gwaz,
Ma 'z oa eun doan sellout ouzoc'h.

Dof

pevarzek vloaz?...
Eur c'houkik brao!... Hag e keit-se ne liviriz
Gerik ebet ouzoc'h...

Ar mevel kenta

Eo, siouaz, geriou dis:
Rak kaer ho poa beza en eur gampr ken lufus,
Kaer he doa an itron beza madelezus

En ho kenver, hag aoza d'eoc'h eur gwele kunv,
Beuzi c'hanoc'h, koulz lavarout, etouez ar pluv,
Dalc'hmada e rebehec'h d'ezhi beza digar
Hag ho kas ermeaz da loja. En hoc'h hegar,
E lavarec'h zoken e rafec'h he gelver
Da zont d'en em gleyout ganeoc'h da di 'r barner,
Ablamour ma tigase d'eoc'h jistr er skudel,
Pa c'houlennec'h outi tenna eus he armel
Eur voutailhad hini stoufet ha siellet.
Eur wech an amzer e vezec'h ivez klevet
O hopal a bouez penn hag oc'h ober storlok
Dre ma talee re da zont Belig Jerrok...

Dof

Ah ya, Belig?... merc'h an-hostizez ac'halenn?
Eur ganfardez!... atô drouk en he c'halastren.

An trede mevel

Biskoaz Belig Jerrok ne 'z eus bet en ti-man,
Ken nebeut ha m' eus bet ostaleri aman,
Na karter dre ar vro hag a hanver Lok-Brug,
Na Fanch ar Gwidreuz, na Visantig ar C'hrug,
Ha n'oun dare ped hano all war ho muzel
Evel Kou ar Blogorn, Alanig ar Chorgei,
Pipi a Vourrapa, ha Matiaz Penn-teo:
Biskoaz hini eus an dud-se ne deo bet beo.

Dof

Pebez eurvad ma 'z eo deut en dro va yec'hed;
Bezit sur evit kement-se ne gollot ket!

(Ar floc'h, gwisket e itron, a deu er gampr, ha servi-
cherien ouz e heul).

Ar floc'h

Ac'hanta 'ta? Penaos a rit-hu?

Dof

Mat iskiz
Penaos ne yafet ket en hevelep kenkiz?
Met e pe leac'h ema va gwreg?

Ar floc'h

Aman, aotrou;
Petra 'glaskit? Ha tremenet eo ho kwentrou?

Dof

C'houi eo va gwreg?... Che!... ha n'am galvit ket: va gwaz?
An holl zervicherien en ti-man a zo boaz
Da rei d'in an hano a varkiz hag a vestr:
Ha c'houi hepken a zebiantfe beza amjestr?

Ar floc'h (gant herr ha gant mall).

Va markiz ha va mestr! Va mestr ha va markiz!
Biskoaz sentusoc'h gwreg eureujet en iliz.

Dof
Ya, ya, gouzout a ran... (*Ouz an aotrou*) Met penaoz he
[galvin?

An aotrou

Itron.

Dof

Itron penaoz ? itron Katell ? itron Virjin ?

An aotrou

Itron, ha netra ken: evelse ema 'r c'hiz.
Da c'helver gwreg eur roue, koulz ha gwreg eur markiz.

Dof

Itron va gwreg, ha gwir eo em eus me nunvreet?
Ha gwir eo oun chomet keit evel morgousket?
Tremen pevarzek vloaz, a lavaront?..

Ar floc'h

Siouaz

Keit a zo, ma kav d'in ez euz tregont vloaz!

Eur mevel (o tont er gampr)

O mestr, barzed ho lez, kerkent m'o deus klevet
Ez eo eat ho stad war wellat, o deus sonjet
Dont dirazoc'h da zisplega eur c'hoariel.
Ar gwella louzoù evidoc'h 'zo diduel.
Hervez ho medisin, pa vez sklaset ar gwad,
Netra er bed ne dalv e par da eun teskad
Marvailhou koz rimet en eun doare fentus
Ar c'hoarz a zo d'an den eur boued krenv ha vac'hus.
Daoust ha dont a c'hellont?

Dof

A dra zur, a dra zur.

Peseurt a deu ganto? Buhez hor roue Arzur?
Alanig al louarn?... Perrin he fodad leaz?..

Ar floc'h

Hini eus ar re-ze, kalz eo fentusoc'h c'hoaz.

Dof

Fentusoc'h c'hoaz?... Gra d'ezo dont, hep marc'hata.
Ha c'houi, itron va gwreg, deuit da azeza
Aman, tost d'in... Lezomp ar bed da vont endro:
Biken ken ne vezimp ken yaouank hag hirio!

An holl a azez endro da Zof.)

(Ar ridoch a gouez.)

Spered ar re all

Barzed koz Bro-C'hall a gare ober gwerzjou gant ar
marvailhou a glevent e-touez ar bobl. (Ar werz troet en dro-
man evit « Feiz ha Breiz » a zo bet skrivet e penn-diweza
an trizekvet kantved. Gant piou ? Marteze gant unan eus
a vro ar Pikardi.

Ar werz-ma a zo anavezet e galleg dre an hano a
« Estula »; ni a laka e brezoneg: « Aze Maout ! » —
« Estula » a zo eur c'hi; ni a ro d'ezan an hano a « Vaout ».
Eun tammik kemm a vezo evelse etre ar galleg hag ar
brezoneg, ha marteze e vije bet kavet gwelloc'h doare
d'en em denna gant al labour: petra fell d'eoc'h ? Evel
m'eman eman, hag ar werz, war a gredomp, a zo plija-
durus evelkent. L. ha J. ar B.

AZE 'MAOUT !

Daou vreur e oant, — pell zo abaoue —, heb tad na
mamm da gelenñ anezo, na den all da rei d'ezo aliou mat ;
ar Baourentez avat a oa o mignounez vras, rak alies e veze
war o zro; ha n'eus netra hag a rafe muioc'h a boan-spe-
red d'ar re a vez touellet ganti; n'eus ket gwasoc'h klen-
ved. A-gevred e veve an daou vreur emañ o vont da
gomz anezo.

Eun nozvez, gwasket gant ar zec'hed, an naoun hag ar
riou, (ar c'hlenvejou-ma a speg alies en dud a zo etre
daouarn ar baourentez), ec'h en em lakechont da glask
eun tammik an doare da stourm ouz an dienez-se hag a
rea d'ezo kement a boan.

Eun den pinvidik ha brudet-bras a oa o chom e-kichen
o zi: ar re-man a zo paour, met ar pinvidik en deus kaol
en e liorz ha denved en e graou. Faltazi an daou vreur a
dro-warzu ar madou-ze.

Ar baourentez a ra da galz koll o fenn ! Unan a daol eur
zac'h war e skoaz; egile a gemer e gountell en e zourn,
hag ez eont o daou en hent.

Ar c'henta a ya war-eün ebarz el liorz, hag, heb dale,
e stag da drouc'ha kaol. An eil a gerz etrezek ar c'hraou,
evit digeri an nor: dont a ra a-benn eus e daol; kredi a
ra e ya mat an traou; tremen a ra e zourn war geinou
an denved evit klask ar maout-larta.

Hogen-war zao emañ c'hoaz en tiegez, hag an dud o
deus klevet trouz an nor o tigeri. Ar bourc'hiz a c'halv e
vab: « Kerz da welet, emezan, hag eun dra bennak a zo
el liorz. Galv ar c'hi-gward. » *Maout* oa hano ar c'hi.

Mat ez aio an traou goulskoude, rak en nozvez-se n'edo
ket ar c'hi er porz.

Ar mab a jom da zelaou; digeri a ra dor ar porz, hag
e kri: « Aze Maout ! Aze Maout ! » Hag ar pôtr a oa er
c'hraou da respount: « Ya 'vat, aman 'maoun ». Tenval

zac'h oa an noz, hag an den yaouank ne c'hellas ket gwelet piou en doa komzet outan. Kredi a reas start oa ar c'hi eo en doa respountet d'ezan; heb marc'hata e tiredas war-eun d'an ti, spountet-holl. « Petra zo digouezet ganez, va mab ker? » a c'houlemas an tad. « Tad, emezan, ker gwir ha ma tlean karet va mamm, Maout a zo o paouez komz ouzin. » — « Piou? hor c'hi? » — « Feiz ya 'vat! Ha ma ne fell ket d'eo'h kredi ac'hannoun, it d'her gervel hag e klevoc'h anezan. » Ar bourc'hiz a zo mall gantan mont da glevout ar c'homzou burzudus. Er porz e ya, hag e c'halv e gi: « Aze Maout! » Fôtr ar c'hraou, heb difisians, a respount: « Ya sur, aman emañ. » Ar bourc'hiz a zo abafet. « En hano an holl Zent hag an holl Zentezed, emezan, klevet em eus, va mab, kalz a draou burzudus: biskoaz avat n'em eus klevet kemend-all! Kerz buan; lavar an traou burzudus-ze d'ar beleg: digas anezan ganez, ha lavar d'ezan kemeret e stol ha dour binniget. » An den yaouank a red buanna ma c'hell da di ar beleg: hep koll amzer wardro an treuzou, e ya dioc'htu da gaout ar beleg. « Aotrou, emezan, deuit buan du-man hag e klevoc'h eun dra estlammus: morse r'ho peus klevet kemend-all. Kemerit ho stol war ho tis-koaz. » Ar beleg a respount: « Sod awalc'h out pa glas-kez lakât ac'hannoun da vont er-meaz d'an eur-ma; diarc'hen emañ; ne c'hellan ket mont. » — « Dont a reoc'h, eme ar pôtr yaouank; me a zougo ac'hannoc'h. » Ar beleg a gemer neuze e stol, hag, hep lavaret ger all ebet, e pign war diskoaz egile, ha dao en hent! Evit trouc'ha berroc'h e fiskennont dre ar wenojenn o doa kemeret an daou vreur deuet da glask o boued.

An hini a oa o trouc'ha kaol a welas eun dra wenn bennak: ar beleg oa; met al laer a gredas eo e vreur eo a oa o tigas gantan e laeradenn hag a c'houlennas laouen holl: « Eun dra bennak a zigasez? » — « Ya, ya », eme ar pôtr yaouank o kredi e respounte d'e dad. — « Neuze, a lavar egile, buan! taol anezan d'an douar! Va c'houstell a zo lemm: dec'h em oa blerimet mat anezi er c'hofel: ne vezor ket pell o trouc'ha d'ezan e c'houzoug. » Pa glevas ar c'homzou-se, ar beleg a gredas oa bet gwerzet; eul lamm a reas diwar skoaz ar pôtr, hag e tec'has spountet-holl. Al laer kaol a oa ker spountet hag an hini a gemere an têc'h: ne ouie ket petra oa c'hoarvezet. Evelato e kredas mont beteg an dra wenn: pa grogas enni e welas e oa eur surpiliz. D'an ampoent egile a oa o tont er-mêz eus ar c'hraou gant eun danvad; gervel a reas e vreur hag e oa gantan eur zac'had kaol: karget mat oant o daou. Ne jomchont ket pelloc'h da varc'hata. Kemeret a rejont hent o zi: n'edo ket pell diouz eno. Pa en em gavjont er gêr, an hini en doa kavet ar surpiliz a ziskouezas e gavadenn. Farsal ha c'hoarzin a rejont, rak neuze e c'hellent c'hoarzin.

E berr amzer, Doue a ra meur a dra, tud a zo, laouen diouz ar beure, hag a skuilh daerou diouz an noz; tud a zo ive, glac'haret diouz an noz, hag a zo laouen bras diouz ar beure. Setu klozet ar werz « Aze Maout! »

Lan ha Job ar Bunel.

Ar Bleiz hag an Danvadig

Demdroidigez diwar YAN AR FEUNTEUN
« LE LOUP ET L'AGNEAU »

An neb zo 'r mestr d'en em gannan
N'eo ket aiës d'ezan
Kaout ar ger divezan.

Eun danvadig bihan oa 'c'h'eya dour
Dour red ha sklear evel eur mellezour;
Ha digouezet eur pikol bleiz
O klask e breiz,
Du gant an naon:
— « Petra, lampoun!

Eme ar bleiz d'ezan, gant eur vouez garo,
Piou 'n deus roet kounje d'it-te, pez divalo,
Da louza va zoubenn d'in-me?...
Me da lac'ho, n' vin ket keit-se!

— Aotrou, eme 'n danvadig, arabad d'eo'h facha;
En dour red emañ ama,
Ha c'houi zo dek paz uheloc'h;
Evit aze 'r zouben vo ket lousoc'h!
— Hen louza rez!

A laran d'it, eme 'r bleiz didruez;
Ha me 'm eus klevet ouспен, warlene,
Peus dispennet va brud d'in-me?
— Penaos, p'e gwir oan ket ganet! Ne n'oun ket bloaz,
Eme 'n danvad; o tena va mamm emañ c'hoaz!
— Ma n'eo ket te,
Da vreur eo 'ta neuze!
— 'M eus breur ebet!

— Mat! da gerent, eur vandenn ailhoned,
Gant o chas hag o fastored,
'C'h ober brezel d'in-me bemdez!...
Me zesko d'it, ginou krampoez!

Ha kerkent, hep hirroc'h abadenn,
E tap peg en e groc'henn,
Strinket war al letounen...
Ha lounket hep pebr nag hôlen...

An neb zo 'r mestr d'en em gannan
N'eo ket diës d'ezan
Kaout ar ger divezan.

KELEIER

Par oc'h d'ar Vreiziz koz ! — Lenn arôk an dra-man ar pennad skrivet ganen e « Feiz ha Breiz » miz gwengolo : Liberté, Egalité, Fraternité, Eneben 284.

Dioc'h ma lennan en « Union Agricole », an O Rio, ministr ar Varc'hadourez war vor, en deus prezeget a nevez e Brezôneg d'an 22 a viz gwengolo,

Arôk kreiz-de, e Houat,

Wardro teir heur, e Hoedic

diou barrez eus ar Morbihan. An O. Prevet, kannad Seine-et-Oise, a c'hello adarre, ma kar, goulenn ouz gouarnamant ar Republik peseurt tîliou a skoo gant an O. Rio... Evel a lavare Brizek, gwechall :

Ni zo bepret

Bretoned,

Bretoned, tud kalet !

« Monument » ar Vretoned e Santez-Anna. — D'ar zul kenta a viz here eo bet benniget e Santez-Anna-Wened, mean kenta ar « monument » bras emæer en ouzj da zevel eno en envor eus an 200.000 Breton hag ouspenn a zo kouezet war an dachen epad ar Brezel-Bras. Holl eskibien Breiz a oa eno, gant an O. Ceretti, nons e Pariz.

Eur maread tud a oa diredet eus pevar c'horn Breiz da bedi evit Anaon ar Brezel.

En Arras, disul, 8 a viz here. — Ez eus bet eur gouel kaer ive. Stourmajou start o doa bet rejimanchou Breiz da c'houzanv e Neuville-Vitasse, eskobti Arras, e miz here 1914. Evit enori o anaon ha pedi evito en doa sonjet otrou Person ar barrez gervel di disul holl dud ar barrez ha kerent ar Vretoned marvet eno. Eur C'halvar savet war an dachen a zo bet benniget ha meulet eo bet eur wech muioc'h nerz-kalon ha feiz divrall hor c'henvroiz.

Pôtréd ar Brezel-Bras, war zao ! — XIIe Gouel ar Bleun-Brug en deus diskouezet sklêr dirak an holl ez eus eun emzao breton, leun a vuhez, ha ne glask nemet eun dra, asten he mantel vadelezes war eun niver brasoc'h a Vretoned.

Soudarded, pa c'halvas kloc'h an tan ac'hanoc'h da vont d'an emgann, hini ebet na reas skouarn vouzar ; holl e lavarjot : « Setu ni ! » Ac'hanta, hor bro Breiz, klevit, a zo e riskl da beurgoll he feiz, he yez, he c'hi-ziou kaer ha fur, da goll he broadelez. Hag evit dont da veza petra ?...

Ar « Bleun-Brug » a c'halv davetan ar zoudarded hag ar vartoloded o deus poaniet kement da zifen Frans a eneb he enebourien a ziaveaz. D'ezo eo bre-

man en em voda, skoulma o daouarn da ober eur jaden ha da youc'hal da enebourien ar Brezôneg kouiz ha d'ar Voched dirak Verdun : « A-zav ! Ne dremenot ket ! »

Unvaniez a ro nerz ! Ar Gwir eneb d'ar Bed !

Kleier faout ! — Ar vourc'hizien diteiz a youc'h en o frezegennou (pa vezont o c'houlenn ho moueziou !) emaint evit al Liberté, ar Justis, an Egalité, hag e fell d'ezo, war o meno, e c'helfe bugale ar paour hag ar micherour, pa o deus spered, mont eus ar skolioù bihan d'ar skolachou da beurober o studi, hep ma vefent harzet da vont abalamour d'o faourentez. Kleier faout !

Ar bôtréd-se a wel al « liberté », etc., a-dreuz o c'hasoni ouz ar relijion, a-dreuz ar skol o deus heuliet betek neuze, a-dreuz an hini zoken a c'hoantaont heulia hiviziken !... Mantrus eo !

Eun tad, dek a vugale d'ezan, a c'houlennas skoazel evit unan eus e bôtréd. Pemzek kant lur en devo ma kar kas e bôtr da « collège communal » Montroulez. E Kastel eman breman. N'eo ket eur vez hag eur c'hrisder beza evel-se o varc'hata eneo ar vugale ? Kleier faout !...

Kuzuilh jeneral ar Finister a zo nevez bet bodet e Kemper. An Otronez Tremintin ha de Guébriant a c'houlennas ma vije roet sikouriou da eur guchen vugale ezommek da vont da skolachou Kastel ha Lesneven. Kuzul ar Morbihan a ro.

Naontek bourc'hiz, an O. Lancien en o fenn, a lavaras dre o vot : « Tra ! tra ! Ra jomo ar sklerijen dinan an arc'h kentoc'h eget para dreizomp-ni e skolioù ar veleien ! Ne dleomp ket harpa ar skolioù kristen ! » Kleier faout !

16 a voe a-du gant al liberte !

Lakait eta, Bretoned, ho fizians er c'hleier faout !

C'houezek kant mestr-skol nebeutoc'h ? — Re a zisignou a gaver a zo e Frans, ha n'eo ket hep abeg a dra zur. Ha setu he deus goulennet ar Gambr ma vezo hiviziken nebeutoc'h a dud paet evit ober netra. Nag a vistri-skol a zo ha n'o deus ket dek bugel da skolia ! Hag a zo paet a villuriou evelato. 1.600 mestr-skol nebeutoc'h a vezo hiviziken, a zo bet lavaret...

War an divezadou e leverer ne gredo ket ar ministr ober eun tîl evel hennez, ez eus kroget aon ennan !...

Broadelerien, eveldomp. — Ar Brezel-Bras en deus digaset adarre an Alzas hag al Loren d'ar Frans. Deuet int laouen, a leverer. Eur goummoulen zu a zo koulskoude o tremen uz d'an Alzas-Loren er mare-mañ. Framasoned Frans a fell d'ezo lakât an dud-se da blega

dioc'htu da holl lezennou ar Vro, n'eus fors peger fall int. An Alzasianed a zo katoliked hag a lavar :

1° Ni a fell d'eomp miret Doue en hor skolioù. N'hon deus ezom ebet eus mistri difeiz hag a ra goap eus relijion-hor bugale ;

2° Hor c'henvroiz a c'houlèn ma vezo roet d'ezo eun dalvoudegezh dereat evit an arc'hant boch hon doa a-rôk ar brezel ;

3° Ni a fell d'eomp en hor c'horn-douar muioc'h a frankiz.

Ar Frans a stard re ac'hanomp war he c'halon; mouga a raïmp. Digreiza ! (décentraliser).

4° Goulèn a reomp er c'hargou publik tud eus hor broïg, eus hor gouenn.

Setu hor menozioù. Leal int, ha tamm ebet disme-gansus evit ar Frans...

Ha ni, Bretoned, a lavar eveldo. Stardomp hon daouarnioù e re an Alzasianed : Unvaniez a ra nerz !

Pluenzür.

Divinadennou miz Du

I. — Ped dervez a zo dister evit troue'ha 10 metr mezer ma trouc'her 1 metr bemdez ?

20 p. ar r. Digaset gant G. P. Cléder.

II. — M'em euz gwelet al loar goz hag al loar nevez, an tri roue hag ar c'harr kamm d'an taol a greiz-deiz. Penaoz an dra-ze ?

20 p. ar r. Digaset gant G. Pelleau, Plouguin.

III. — Karuzmenmenuzkar; graparitraparitragra; toparitparitito; hadpelezdihad; raleogaddu. Pe latin pe c'hregach eo ar c'homzou-ze ha penaoz o lakat e brezoneg mat ?

20 p. ar r. Digaset gant M. Pinvidic, Gwihar.

IV. — Unan en deus kollet e yalé'h ha n'en deus ket a zonj pegement a bezioù a 4 real a oa enni; gouzout a ra hebken e oa enni nebeutoc'h eget 100 pezh hag en eur o c'honta pe 2 ha 2, pe 3 ha 3, pe 5 ha 5, e chome atao unan hag en eur o c'honta 7 ha 7 ne jome netra; pegement a oa er yalé'h ?

20 p. ar r. Digaset gant Rene Jacolot, Gwipavas.

V. — Klaskit pevar ger brezonek, peder lizerenn e peb hini anezo; lakit anezo, an eil war gorre egile en eun henvelep doare ma vezo gelllet o lenn euz a gleiz da zehou hag eus an ne'h d'an traon.

+	+	+	+	Servicherez ar justis.
+	+	+	+	Plantennig atao glaz.
+	+	+	+	Ster euz a Vreiz Izel.
+	+	+	+	Hag aneval a zo henvel

20 p. ar r. Digaset gant Nominoe.

Digas ar responchou hag an divinadennou nevez a gavfet abenn ar 25 euz ar miz da M. le Directeur du « Feiz ha Breiz » à Plouguerneau (Finistère).

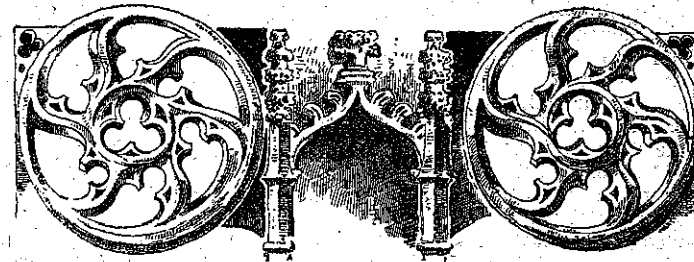
Feiz ha Breiz

Arvorig ha Kroaz ar Vretoned

KANNAD MIZIEK AR VRETONED

A RO KELEIER A BEP BRO HA KENTELIOU WAR BEP TRA

TAOLEN AR MIZ. — Sullioù ha gouelioù brasa miz kerzu. — Bloavez mad, P. TR. — Laeron al Leo-Dreaz, Loiz AR GUENNEC HA PLUENZIR. — Rapport sur les concours bretons du Bleu-Brug, E. ERNAULT. — Doue anavezet dre ar garantez. — An Aotrou Kerlaban, J. M. P. — Divarbhenn ar skolioù, J. U. — Keleier, PLUENZIR. — Eul leor nevez war istor Breiz, E. A. M. — Kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg, J.-B. M. — Divinadennou, PER HA PAOL.

SULIOU HA GOUELIOU BRASA MIZ KERZU

3 a viz Kerzu. — Sul kenta an Azvent, ofisou ar zul-ze a zo er bajenn 164 hag er re war lerc'h e levr nevez an A. Uguen.

8 a viz Kerzu. — An Itron Varia krouet dinam. Gouel devoision; ofisou ar gouel-ze a zo er bajenn 637, en hevelep levr.

10 a viz Kerzu. — Eil sul an Azvent. Ofisou ar zul-ze p. 171.

17 a viz Kerzu. — Trede sul an Azvent. En deiz-ze en holl ilizoù eskopti Kemper ha Leon e vezo kanet oferenn ha gousperou sant Kaourintin, p. 849.

23 a viz Kerzu. — Yun ar Mabig bihan.

24 a viz Kerzu. — Pevare sul an Azvent. An oferenn p. 181. Ar gousperou eo gousperou kenta ginivelez Hor Zalver p. 189. Ar Belgenet p. 190.

- 25 a viz Kerzu. — Gouel meur ginivelez Hor Zalver Jezuz-Krist, gouel berz gant eizvetez. An oferenn p. 204. Ar gousperou p. 208.
- 26 a viz Kerzu. — Gouel sant Stephan kenta merzer. Gouel devosion. An oferenn p. 209. Ar gousperou p. 213.
- 31 a viz Kerzu. — Ar zul a gouez en eizvetez gouel ginivelez Hor Zalver.
An oferenn p. 222.
Ar Gousperou eo gousperou kenta eizvetez ginivelez Hor Zalver p. 225.

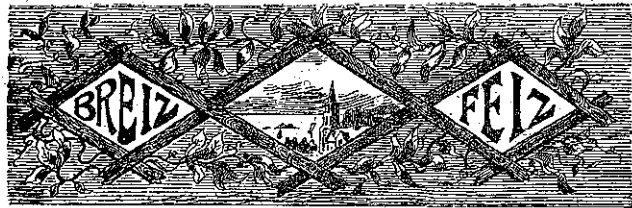

AZVENT HOR ZALVER JEZUZ-KRIST. Amzer an Asvent eo amzer donedigez an Aotrou Doue; gant an Azvent e tigouez war an douar-man kelou eus teir donedigez Jezuz-Krist; e zonedigez e kraoù Bethleem, gwechall, du-hont, e bro ar Yuzevien; e zonedigez, breman, pa geromp, en hon eneoù, dre e c'hras; e zonedigez, war gwabrennoù an nenv, da zeiz diveza ar bed, pa ziskenno da varn an holl dud.

Epad ar peder zizun-man, pleustromp war an teir donedigeze... kempennomp e hent d'an Aotrou da zont beteg hon eneoù; kompezomp ar pezh a zo diskompez; eünomp ar pezh a zo kamm hag e teuo davedomp.

Ar Yuzevien n'o deus ket gouezet tenna talvoudegez ebed eus donedigez Mab Doue war an douar; n'o devoa ket graet eun holl vad evit e zigemeret; n'e devoa graet brezel ebed na da dehou fall o c'halon na da re o spered gwasoc'h c'hoaz eget re ar galon; evelse ivez e voe gwell gantan beza ganet en eur c'hraou e mesk al loened mut eget en o ziez hag en o mesk pa ne oant ket tuet mat d'e zigemeret.

Kristenien diouallomp ne c'hoarvezfe kement all ganeomp, ha ne dremenfe Jezuz ebiou d'eomp heb ober e ziskenn en hon ti! **Cave Jesum proterentem et non redeuntem.** Piou a oar, n'eo ket da lavaret e tizrofe ken!

Le jour où l'on aura compris chez nous que « l'union fait la force », le jour où les Celtes d'Armorique sauront s'astreindre aux disciplines nécessaires, le triomphe sera proche.

(C. Danis. Histoire de notre Bretagne, p. 220).

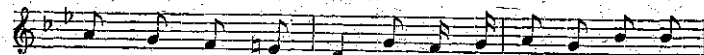
Bloavez Mad !

Eur zôn goz eyit goulenn kalanna
Kanet gant ar Mear-Bihan, euz a Locquenole
(80 vloaz) P. Ta.

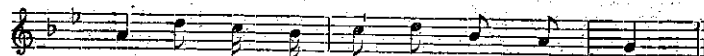
Allegretto

Me deu da glask va c'ha-lan-na, N'oun ket bet

gwech c'hoaz er bloaz-man; Da vloaz e teu-in a-dar

re, Mar be-zan beo a benn neu-ze.

1

Me deu da glask va c'halanna,
N'oun ket bet gwech c'hoaz er bloaz-man;
Da vloaz e teuin adarre,
Mar bezan beo abenn neuze.

2

Ne c'houlennan ket kalz a dra,
Nemet hebken eun tamm bara,
Eun tamm bara pe eun tamm kouign,
Ma pe 'r vadelez da rei d'in.

3

Arc'hant a gemeran ive,
Yalc'h da lakât zo deut ganen,
E moniz pe en arc'hant gwenn,
Nao pe rek gwenneg pe ouspenn.

4

Va roched a zo fall dija,
Roit eun all d'in da wiska;
Va boned 'zo leun a doullou,
Va fenn skournet gant ar riou.

5

Eur bloavez mad a zouhetan
Da gement den zo en ti-man,
Ha yec'hed ha prosperite,
Hag ar baradoz d'o ene.

Ar roue Arzur o stourm ouz an dragon.

Laeron al Leo-Dreaz

Bez' ez eus eul Leo-Dreaz e Bro-Gerne, e pleg-vor Douarnenez, el leac'h ma tremen hent Kemper da Vrest tostik tost d'an ôd, a hed parrezion Argol ha Sant-Nik. Al leo-Dreaz-se avat n'eo ket darbet d'ez beza ken anavezet ha ken brudet evel ma 'z eo Leo-Dreaz Bro-Dreger, etre Plestin ha Lok-Mikêl-an-Treaz, war hent Lanhuon da Vontroulez.

N'eus ket, marvat, hed-a-hed ôchou Breiz-Izel, eul leac'h hag a ve bet diouanet ennan kement a varvailhou burzudus a bep seurt. Ne yefe ket awalc'h eul levr bras evit dastum kement a zo bet c'hoarvezet en ôd dudius-se leun a dreaz munut evel bleud pa vez izel ar mor, ha lenn vras, pa vez uhel, gant tevennou soun da ober moger d'ez.

Konta reer eman bepred skeud Rioual ha Gwen-c'hlan o c'hournijal war gree'hen lemm Roc'h-al-Laz. Hano a vez ive e nozvezion hir ar goanv eus ar gêr viliget, par da Iz dre dizursiou he zud, hag a voe kastizet eno evel di. Ar gêr-ze, hervez ar greden, a zalc'h ar vuhez da vont dreizi, daoust ma 'z eo sebeliet en dour hag en treaz. Penôs an dra-ze ? Siouaz! den ne c'hell lavaret, rak n'eus bet den o welet...

Komzet e vezo d'eoec'h eus Sant Efflam o touara demidost da Blestin; eus stourmad ar roue Arzur eneb an dragon; eus an eienen vurzudus a strinkas eus an douar; eus santez Henora, dous ha meurbet madelezus, eus « Kroaz an Hanter-Leo », a dosta ouz hini sant Efflam, bep seiz vloaz, war hed eur c'hreunen heiz: da zeiz diveza ar bed e vezint stok...

N'eo ket aze koulskoude an traou a laka ar muia al Leo-Dreaz da veza anavezet; istor al laeron eo kentoc'h. Adalek sant Loiz,roue, betek Napoleon kenta, ez eus

bet dalc'hmat bandennadoù laeron vras o veva diwar goust ar paour kêz tremenidi. Al leac'h a zo eus ar gwella evit kement-se. Ar veajourien, klôzet etre ar mor bras eus eun tu ha mogerioù uhel eus an tu-all, a c'helle en em gaout eurus pa ne rea al laeron nemet kemeret o danvez digante. Awechou, pa veze bet re gignet en ôll eur marc'hadour bras bennak el Leo-Dreaz e teue archerien an duk pe ar roue da ober eun abaden chaseal dre goajou Lanharre ha Roskoed, hag e weled neuze bazata ha krouga ar gedon kriz o deveze gallet tapa. Goude e veze diriskl an ôd epad eur bloaz pe zaou. Hepdale avat e save eur sosiete nevez a laeron war dismantrou an kini goz, hag adarre laéronsion ha muntrou hep niver war al Leo-Dreaz !

Laeron bras al Leo-Dreaz o deus bet eur skouer a bouez gant Klison e-unan, jeneral armeou Frans. Heman, eun deiz, a glaskas eun toull kuz adrenv Roc'h-al-Laz evit sailha war varc'hadourez Yann IV pa deujent da dremen. E brezel edont, d'ar c'houlz-se, an eil ouz egile. Klison, pa o gwelas o tont, a lammas war veseliou arc'hant e brins.

An daou Rannou o vont d'ar prison e-kreiz etre daou arher

Divezatoc'h, e penn diveza ar XVIIe kanved, e mare an emgleo zantel savet etre ar gatoliked evit en em zifen ouz ar protestanted, (pôted an draill, re allies, a gemeras anezi da vantel da c'holo o zorfejou), er mareou-ze eta, a lavaran, eur wreg, Mac'harid Charlez, leshanvet Ar Charlezenn, a oa e penn Laeron al Leo-Dreaz. Daou hôtr krênv eus a Lokireg, daou Rannou, a oa he diou wreac'h. A dôliou penn-baz e tiskare ar re-man ar re ne blegent ket d'ezo.

Ar veajourien a skrije hag a sklase o gwad pa glevant a-bell c'huitell ar Charlezenn o c'hervel he fôted.

Mar deo hounnont ar Charlezenn
 A c'huitella a bouez he fenn !
 A ! nan eo ket eur zeblant vat
 Klevet 'r Charlezenn c'huitellât !...

Da gement hini a c'houlenne mont e breuriez al Laeron, ar wreg digalon a roe da eva eur voutailhadig gwad tud.

A c'hinou da c'hinou eo deuet betek ennomp ar vrud eus Ar Charlezenn. Ouspenn a zo koulskoude ; diou werz dastumet gant Luzel a goms ive anezi hag o diou e tisplegont he gwall varo. Eur beure, ar Charlezenn a en em gav penn oc'h penn gant Otrou Keranglaz, e Koad-an-Drèzen, el leac'h m'edo hi o chom. Daoulagad al leonez a vervas en he fenn hag en he c'hreiz eun dra bennak a dridas. Edo o vont da zailha war an Otrou. Heman avat en doa ôzet e gentel, hag a lavaras d'ezi oa deuet d'he fedi da zont d'ar maner evit beza mero-nez d'e bôtr bihan nevez ganet. Ar foug a gollas, ar Charlezenn. Ankounac'hât a reas he micher evit eur pennad. Ken bras e voe he flijadur ma pedas an dijentil da leina ganti. Ouspenn-ze, kinnig a reas 500 skoed evit paea mizou ar vadiziant hag ar pred. Hag hi d'en em gempenn, da wiska he dilhad kaera, da lakât war he fenn eur c'hoeff dantelez da c'holo he bleo melen aour. Ha yao ! goude en eul lamm, evel pa vije bet eur plac'h yaouank, war gein ar marc'h, adrenv an Otrou.

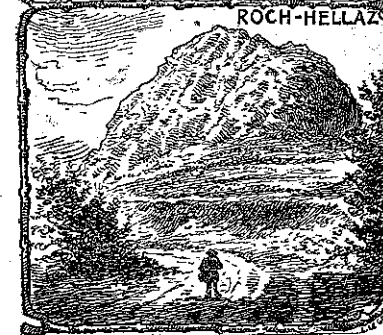
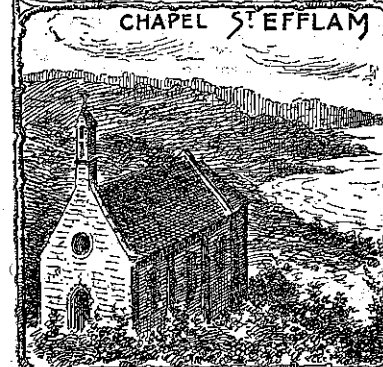
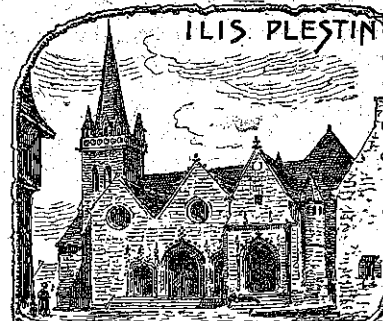

Ar Charlezenn tapet gant an archerien.

Digouezet er maner, ar Charlezenn ne wel nemet pennoù tenval. Dioc'htu e klev eo kouezet e toull ar bleiz... Sellet a ra ouz dor vras ar porz. Siouaz ! eyiti, serret ha moralhet mat eo bet kerkent ha m'oa eat

dreizi. Ober a ra eul lamm diwar ar marc'h hag ez a d'ar c'haloup d'an tour uhella; hag hi da zével betek an neac'h ha da vont d'eur prenestr da c'hervel gant he c'huitell arc'hant ar 500 laer a oa dindanni. Re divezet ! Otrou Keranglaz a zo savet war he lerc'h; eman en he c'hichen; kregi a ra er Charlezenn a-dro-vriad. Diframma a reas diganti he c'huitell hag he armou hag he c'hasas d'an archerien. Kelou o doa bet abenn neuze.

Barnet e voe da veza krouget. Pa edo war bazen

izella ar skeul e kove-seas a vouez uhel; hervez giz an amzer, hag ec'h anzavas penn-dabenn ar wirionez spontus. Lazet he doa, emezi, he zad hag he mamm ; tôlet he doa he mab en tân ; dre gant he doa lazet tud. « Klaskit piz, emezi, er c'horn-ma 'r c'horn eus Koad an Drèzen hag e kavot ken alies a bennou maro hag a zo e karnel Montroulez ! » Er c'hoad-se ive, e diou wezen gleuz, he deus kuzet frouez he laeronsiou ; en unan ez eus « c'hoec'h troatad arc'hant gwenn, hag en eben c'hoec'h troatad aour melen. »

Daoust ha kavet e voe tenzor Ar Charlezenn ?

E kichen al loen gouez-man, daoust d'o nerz, an daou Ran-nou a zo meurbet disliv. Kollet ganto o c'habiten e broz, an daou bôtr a zalc'has koulskoude da rastellât al Leo-Dreaz. N'ez eas ket avat an traou hervez o faltazi, kollet o doa ar chans, ar

Tortun he doa chenchet rouden.

Tapet o doa krog, eun dervez, en eur marc'hadour eus a Lanhuon: Goude beza dastumet ar pezh a oa gantan, al laeron a lavare d'ezan: « Ha breman, pôtr, d'an daoulin! Tâl da dok d'an douar ha stou da benn da ziwada ennan! » Kerkent avat e tigouezas an archeerien war al leac'h. Eur gwall grogad a voe eno neuze. Hogen, an archeerien a drec'has, hag eur miz goude korfou an torfétourien a heje ouz ar groug.

Laeron al Leo-Dreaz a zalc'has gant o micher heuzus dindan ren an daou roue Loiz XIV ha Loiz XV.

Wardro ar bloaz 1720, eur beajour yaouank eus a Roazon a yea eus a Lanhuon da Vontroulez. E kichen Sant-Efflam e voe great d'ezan chom a-zav; lammet e-voe digantan kement en doa, ha goude e voe lezet da vale... An den yaouank ne grede ket mont larkoc'h, hag hen o vont da c'houlén digor da vaner Koatkarig, tost di. An dud-man a reas d'ezan digemer mat. Neuze, ezeteet e spered, ha kennerzet eun tammig, ar pôtr a echue da gontá an darvoud c'hoarvezet gantan, pa deuas en ti daou bôtr yaouank ha n'oa ket liou ar c'hlenved warno. An tad a lavaras d'ar marc'hadour oa ar re-ze e zaou vab. Ar beajour en doa anavezet e laeron, hag ar re-man gant o luchaden genta o doa ive anavezet anezan. Ar c'henta a deuas da veza drouklivet. Hini ebet koulskoude ne ziskouezas netra, hag an tad ne welas seurt. Ar verc'h, eur pennad a oa, a gleve c'hoez fall gant he breudeur, hag a voe skoet o welet doare ar beajour pa deuas ar bôtred en ti. Der-c'hell a reas tost d'he breudeur hag he klevas anezo o lavaret a vouez izel an eil d'egile o doa mennoz da vouga ar marc'hadour e-doug an noz gant aon na deuje d'o diskuilh. Houman a reas ker brao ha ker mat, ma teuas a-benn, daoust d'ar risklou, da ober d'an ôtrou tec'het hep beza gwelet gant den. An abaden a echuas evel ma c'h echu ar romanchou peurvuia: an dorfétourien a voe kastizet hag ar plac'h yaouank a zimezas d'an hini he doa miret ouz an Ankou.

An hini en-deus kontet kement-man a lavar e talc'he lignez ar re-man eun hostaleri vat e Roazon er bloaz 1832, war dachen Santez-Anna.

Prestik goude e klevomp hano eus a Bôtr-Koad-Alan, an den kriz. Heman, war a gonter, en doa, da genta, diskroc'hennet ez veo eun tad kapusin evit kaout e varo da zougen e-unan. Kavet em eus e Kemper, e ti ar paperou koz, ar pezh a zell ouz prosez Yann Coatalan, marc'hadour frouez, o chom e Keraliou (Plestin). Ar Yann Coatalan-ze eo, hep mar, an hini a zo anavezet er marvailhou dindan an hano a Bôtr-Koad-Alan. Ar paperou-man a zoug ar bloaz 1733.

Kalz traou a damallet d'ezan. Lazet en doa eur marc'hadour war al Leo-Dreaz, muntret ôtrou Kerouzy, etre Lanneur ha Plestin; laeret ha peilhet kivierien Gwimilio ha Lambôl a yea da foar Lanhuon...

Kustum oa da ober er c'harter kestou kig, mob'h, lugumach, hag e leverer e veze roet d'ezan profoukaer gant aon rak e vestôliou. Awechou evelato e kave hiniennou da goms seac'h outan. E Toull-an-He, en Treduder, tri gouer a roas d'ezan eur predad tóliou baz abalamour m'en doa klasket laza o c'hi. Easoc'h e veze neuze kaout da ober gantan.

Gwazed Pôtr Koatalan o laerez eun tremeniad.

Gant an holl draou-ze ez oa peadra, anat eo, d'e gas dek gwech d'ar groug. N'em eus ket kavet hano eus e varnedigez war ar paperou koz. N'em eus douetans ebet evelato en deus echuet e vuhez o toñt da veza boued ar groug. Goude e varo zoken, war a gonter, e kavas an tu da ober droug. Krouget e voe, a leverer, war bordig an hent; ac'hano e c'hopas war daou dremener, gant eur vouez spontus. Ar re-man a gemeras kement a aon ma varyjont o daou war an tñl.

Al laer bras a zo hano anezan da ziveza e istor al Leo-Dreaz eo Yann Mareg, leshanvet Yann ar Moc'h, abalamour ma oa bet lazer moc'h arôk dont da veza lazer tud. Evitan, emezan, laza eur c'hristen ha laza eur penn-oc'h a oa tra henvel. Ne laze ket ar miero'hed, velkent, en envor eus ar plac'h yaouank a dliz beza e bried hag a varvas gant ar rann-galon o welet pe-seurt buhez heuzus a rene he mignon.

Ar gwall bêtr-man koulskoude a oa fallik awalc'h da welet, moan, hir, ken hir end-eun ma vije kredet dalc'hmât edo o vont da derri e daga damm. Er c'horf dister-ze ez oa eun ene fallakr ha didruez. Yann ar Moc'h a anaveze mat kenan, — evel pa vije e beadra, — hent Lanhuon da Vontroulez, adalek bourg Lok-Mikel-an-Treaz, betek Koad-ar-Roc'h, e Garlan. Henaout a rea ha gouzout ive lakât e leve da dalvezout. An nep a deue eus a Lanhuon hag a yea dre al Leo-Dreaz a gave prestik eur galabousen a-ispilh ouz eur vaz sanket en Treaz; pelloc'h, e kenver Roc'h-al-Laz, e kave unan-all, henvel; hag arôk sevel gant krea-c'hen Sant-Efflam e kave eun trede. Mat oa d'ezan chom a-zâv dirak pep hini ha dispaka e yalc'h da gemeret eur prof dereat da deurel e pep kalabousen. Ma rea kement-se, eul laer a zispake eus ar c'harz hag a roe d'an tremener ar ger ret d'ezan lavaret evit gelout tremen ar postou-all. Eleac'h ar ger, awechou e roed d'ezan eur c'horn-butun, pe eur gontel, pe eur c'horn-tonn... da ziskouez el leac'h e vije goulennet.

Pevar bost a oa evesaet noz-dez gant Yann ar Moc'h : Gwez avalou Put, tost da Bont-Menou, Pont ar Vinihy, e kichen Lanmeur, Koad Boiskon ha Chapel Sant-Hubert.

Ma tigozeze goude-ze d'ar beajour-man beza harzet da dremen e hini pe hini eus al leac'hiou hanvet uheloc'h, n'en doa ken da ober nemet lavaret « ar ger », pe diskouez ar « braoig » roet d'ezan war al Leo-Dreaz gant al laer evit e brof founnus. Hag e tremene didraba's kaer. Ar c'horn pe an dra all a ranke beza lezet e porched chapel Sant-Hubert.

Ar re avat ne dôlent ket evez ouz ar galabousen pe an tok lakeat a-wel war al Leo-Drez da c'houlen prof, ar re-ze, siouaz! evito n'o doa da c'hedal nemet ar maro. Ha peseurt maro kriz alies !

Kerkent ha ma vezent eat eur pennadig dioc'h ar tok e kleved youc'hadennou skiltrus ar c'huitell o freüzi an ear, o vont da gas kelou d'ar vanden laeron. Eun toulladig chas, desket d'ezo taga an dud, a veze distaget hag a zaoulammé da zailha war ar paour kéz tud. Al laeron a zirede prim ha prim warlerc'h ar chas, hag hepdale e vije astennet ar beajour (pe ar veajourien) war an treaz, e veze diwisket ha diwadet dre ar c'houzoug. Goude e tîled anezan dindan eur baladen zouar bennak, pe dreaz zoken, tostik da Groaz-an-Hanter-Leo. Ar mor o tont goude da ruilh war « ar bez » ne zalee ket da beur-walc'hi roudou an torfed. Yann ar Moc'h a oa kustum da lavaret : « N'eus bered ebet hag a vefe dalc'het ker-kenpenn ha va hini-me ! »

Unan eus e dôliou diveza a voe muntr eur medisin eus a Lanhuon, tonton-koz d'hor c'henvroad, ar skri-vanier brudet Charlez ar Goffic. Mont a rea war vare'h da Vontroulez, pemp pe c'hoec'h mil lur gantan en eur yalc'h ler. Kavet e voe antronoz ar beure astennet war an treaz, e gerc'henn brevet oil gant eur pez mean, e bistolen diskarg hag e yalc'h vras goullou en e gichen. Tremenet e oa hep ober van ebet dirak an « tri gester », e ranke an holl roi d'ezo, nemet al leanezed, ar veleien ha pôtred ar yombard.

Prestik goude avat e voe tapet krog el loan e forn dilezet Toull-an-He, harp ouz Plectin: eno eo e chomé peurvuia Yann ar Moc'h a zavas war ar chafod hag a bacas e niver bras a dorfejou heuzeus. Gantan e varvas ar ouenn-eus Laeron al Leo-Dreaz.

Koulskoude betek ar bloaz 1825 e c'helled gweled eur releg iskis tost da Bont-ar-Yar. Eno ez oa eur peul bras lakeat sonn en treaz da verka penn gwenojen ar berniou treaz munut. Ar veajourien, pa veze tenval, a gemere ar peul pe ar post-ze evit eul laer, o c'hedal labour. Diskarga a reant warnan o fistolen-nou, hag e choment mantret o welet ne finve na ne lavare grig ebet. Kement a blom hag a houarn a oa eat e korf ar peul ma 'z oa drailhet oll. Eun tad koz hag a welas anezan en e yaouankiz a lavar ne vije ket bet gallet kaout ennan tachen yac'h ha dibistik da lakât beg eur spilhen.

Loiz ar Guennec ha Pluenzir.

Rapport sur les Concours bretons du "BLEUN-BRUG"

I. — ELOQUENCE

Sur la tombe du soldat inconnu

1. La meilleure des compositions remises est, sans hésitation possible, celle de M. F. Pouliquen. (1) Les idées sont souvent très bonnes; on peut noter seulement une tendance, non pas à exagérer l'héroïque dévouement des Bretons dans la grande guerre — car il ne saurait être trop loué — mais à leur en attribuer en quelque sorte le privilège exclusif. Le style est ample, chaud et entraînant, comme il convenait.

Quant à la langue, elle est, en général, excellente: correcte et riche, sans exagération de purisme. Ainsi l'auteur emploie à l'occasion, les mots bretons qui rendent l'idée de « mais » : **hogen, avat (ne)met**; il n'a jamais recourus au vulgaire **mes** condamnable comme tout emprunt inutile. Il y a pourtant quelques méprises, comme **bernikenn**, patelle pour **brennigenn**,

(1) De Loc-Mélar, demeurant à Brest, 103, rue de Siam.

d'après le haut breton ou gallo **hernique**; et d'autres qui tiennent probablement à des inadvertances: « bransugellat » balancer pour **-l-**; « Koueriated » paysans, pour **-d-**, etc.

L'orthographe est ordinairement exacte, sauf l'omission du trait d'union dans des mots comme **daou-c'hementet** doublé (mieux **daou-gementet**), **e-unán** lui-même, **ar re-ze** ceux-là.

Une faute plus grave est **traec'h** victoire, forme imaginaire pour **trec'h** (ancien et le plus répandu) ou **treac'h** (léonais); la finale **aec'h** n'existe qu'à l'imparfait des verbes au radical en **a**, comme **e raec'h** (**rec'h**, **reac'h**) vous faisiez.

Dans **founnus ha drus** (récolte) abondante et grasse, le dernier mot est altéré par l'influence du premier; on sait que beaucoup de méprises, dans l'écriture, proviennent ainsi de l'imitation machinale de syllabes voisines. On lit plus loin la forme correcte par un **z**. **Druz** et **ruz** rouge sont les seuls adjectifs ainsi terminés; on disait en ancien breton **druz** et **founnus**, avec deux sons différents, dont le premier a disparu en Tréguier et en Vannes (**dru**, **ru**).

2. Ensuite se place le travail de M. Eugène Pronost, (1) plein de bonnes idées, avec des détails précis sur la guerre.

La langue est correcte, et même élégante; parfois un peu obscure. L'orthographe laisse trop souvent à désirer: emploi fautif de l'h français, dans **henor** honneur, **heur** heure, qui qui n'ont d'aspiration en aucun dialecte; confusion de **he** son (à elle), **ho** votre, avec **e** son (à lui), **o** leur; **ho louc'hal** en criant, pour **o youc'hal**; abus de l'apostrophe, dans **m'ar** si, **p'a** puisque, pour **mar**, **pa**, etc.

3. La troisième place revient à M. Jean Bianéis (2) pour une pièce un peu courte, où des pensées justes sont exprimées avec correction. On peut y signaler quelques fautes, amenées par l'influence du français; dans le vocabulaire: **anterret** pour **douaret**, **beziet**; dans la grammaire: **religion** mal écrit pour **religion**, **ma z'eo** qu'il est, pour **ma 'z eo** (l'apostrophe ne se mettant en français classique qu'à la fin des mots); **brezel** féminin comme **guerre**. Dans **ar rann-vroïou all Bro-C'hall** les autres provinces de France, il eût fallu, au contraire, pousser le gallicisme jusqu'au bout en traduisant « de » par **eus**; ou mieux, supprimer l'article ce qui fait une construction concise spéciale au breton.

II. — CONCOURS DE PROSE

1. Le premier prix va à Mlle Marguerite Guéguen, école chrétienne de Sizun, qui a su défendre les droits des Bretons, en Bretagne, avec une éloquence sobre, appuyée sur l'observation directe de faits bien choisis et concluants. La forme n'est pas toujours irréprochable: **ar vestrezed** pour **m-**, **ho sokou** pour **o zokou**, **hag** pour **ha** devant consonne; précepteur pour **k**, **-s-**, **illis** pour **iliz**, **ober divroïdi deus ouzomp** pour **diouzomp**, etc. L'ensemble n'en est pas moins très satisfaisant, et témoigne d'un jeune talent qui mérite d'être encouragé.

2. M. F. Pouliquen est supérieur au point de vue de la forme; sa langue peut être proposée comme modèle aux écri-

(1) Demeurant à Goulven, par Lesneven.

2) A Kerauldic, en Guissény, par Lesneven.

vains, sauf de rares méprises (comme **yec** masculin, **ya** il va avec négation). Mais pour le fond des choses, il y a bien des réserves à faire. Le ton n'est point celui d'un censeur sérieux ou sévère, ni même d'un déclamateur convaincu de vérités incontestables; ces invectives passionnées, ces généralisations exagérées et systématique risquent de compromettre la meilleure cause, en provoquant la défiance d'abord, puis la contradiction sur plus d'un point. Comment admettre par exemple que les adversaires de l'esprit breton puissent, en parlant d'eux-mêmes, dire: « **hor falz kredennou hon siou fall ha brein.** »

3. M. Hervé Le Bras, soldat d'artillerie à Rennes, a traité un sujet plus restreint, relatif aux Bretons établis en Dordogne. Il leur donne d'excellents conseils, meilleurs que la langue qui les exprime. Celle-ci, toutefois, pêche surtout dans sa forme extérieure. On ne saurait trop recommander à tous ceux qui écrivent en breton, de se familiariser avec les règles, d'ailleurs fort simples de l'orthographe de cette langue; en particulier, sur l'emploi de l'h. M. Le Bras parle par exemple; **du respect humen**; ce serait au moins **respekt umen** (mieux **resped ar bed**).

III. — CONCOURS DE POÉSIE

1. Le dialecte de Vannes triomphe, grâce à la pièce de M. Jean Jouan, de Séglien, **Me iliz**; dans ses vers simples et coulants, au sentiment délicat, on ne pourrait noter qu'un petit nombre de méprises ou de vulgarismes regrettables comme « **me groéz** » pour **h-** ma croix, « **deulhinet** » pour **-li-** agenouillé.

2. M. Jacques Kerrien, de St-Thégonnec, écrit dans un léonais remarquable par son élégance et sa distinction; on peut y relever quelques inversions un peu forcées, et la forme inutilement surchargée « **martreze.** »

3. M. Athanase Pronost, de Goulven, obtient le 3e prix pour une pièce moins brillante, où il y a des mots mal écrits, comme **enn'out**, **war n'out** pour **ennout**, **warnout**.

4. On peut mentionner ensuite avec honneur un recueil de poésies inspirées des hymnes liturgiques, par M. J. L'Helgoualch; l'idée religieuse y est exprimée d'ordinaire de la façon la plus simple et la plus satisfaisante. L'orthographe y laisse à désirer, surtout par l'abus des **h**. Il faut signaler aussi **a bara** (le soleil) brille, pour **a bar**; la rime ne saurait faire passer ici cette confusion sous-dialectale entre deux conjugaisons distinctes. Le verbe **par-a** est aussi différent de **para-at** qu'en français **par-er** de **pari-er**.

(A suivre).

Doue anavezet dre ar garantez

SEIZVET KENTEL

Penaoz lakat anaoudegez Doue
dre ar garantez da greski ennoomp.

(Kendalc'h)

Bez ez euz c'hoaz eun doare all da greski hon anaoudegez a Zoue dre ar garantez.

C'hoant hon euz da anaout gwelloc'h an A. Doue ? Deomp da gaout krouadurien an douar-man, a zo bet furmet gantan, hag a zo gouest da gomz anezan. Klaskomp anezan er Bed krouet; anavezomp anezan gant karantez e brazder ha kaerder ar bed: an heol en deiz, ar stered en noz, an douar hag ar mor, kement a vev hag a finv, ar sklerijenn, al levenez, ar gened, an traouze holl a zo E destou.

« An Nenvou a zispleg gloar Doue, an oabl a embann labour E zorn. » (Ps. XIX. 1). Al laboused a gan e vadelez karantezus. An distera euz bleun ar parkeier gwisket kaeroc'h eget Salomon en e holl c'hloar a gomz euz preder, furnez ha teneredigez an Tad a zo en Nenv. Ar vein o-unan o deuz eur vouez d'E embann, hag en eur zelaou gant evez ar moueziou-ze, hon anaoudegez euz an Doue madeleuz hag hor c'harantez evitan a zanko en hor c'halon gwriziou dounnoc'h ha krenvoc'h. Eur zant a ioa boaz da floura ar bleun gant e vaz en eur lavaret: « Ah! roit peoc'h, rebechou a rit din, embann a rit karantez divent an Aetrou Doue. »

Ouspen, hon deuz c'hoaz d'hor c'helenn an dud a zo gouest da gomz anezan en hor yez d'eomp hon-unan, d'Hen rei d'eomp da anaout, abalamour i o-unan o deuz Hen anavezet: me a fell d'in lavaret E vignouned vrasa: ar zent.

Er mareou a zec'hor evit hon ene, lennomp ar pezh o deuz skrivet ar zent diwarbenn Doue, ha lennomp ouспен « Buhez ar Zent ». Dibabomp etouez an holl skrivagnerien ar re he deuz an Iliz Santel lakeat dirag o hano « Sant » pe « Den Eüruz ». Bez ez int doktored ar vuhez speredel; bez' o deuz o « certificat », o « farchemin », evel pa lavarfen o gradou; barnet int bet, hag int bet kavet gouiziek. Komz a reont gant ar wirionez; an didroidellerez hag ar ouiziegezh ne c'hell morse tizout ar re o deuz desket el leoriou hepken, rak bevet o deuz ervat ar vuhez a gomzont anezi.

Sant Yann, en e Lizer kenta, a lavar: « Ar pezh a zo tremenet abaoe ar penn-kenta, ar pezh hon euz klevet, ar pezh hon euz gwelet gant hon daoulagad, ar pezh hon deuz sellet piz outan, al labour aozet gant hon daouarn,

ar gomz a vuhez... eo a gemennomp d'eoc'h (I St Yann I. 1.3). Ar c'homzou-ze, ar zent hag ar skrivagnerien santel a c'hell o lavaret gant gwirionez en eur rei d'ezo eun dalvoudegezh ha n'eo ket nemeur dishenvel. Ouspen, en eur studia o buhez e welomp penaoz e peb tra, e peb amzer, o deuz en em erbedet ouz Doue, penaoz o ene en deuz en em daolet a-bez da zarempredi Doue ha d'E garet, ha penaoz ivez en deuz Hen o digemeret hag o stardet gant karantez etre E zivreo'h. Hag evelse c'hoaz e teuomp da anaout mat an hentehou hag an doareou a gemer Doue gant an dud, ha da gompren E labour en eneou.

EIZVET KENTEL

« Ar gerjdiveza war gement-se holl »

St Thomas Aquin en e yaouankiz a c'houlenne dalc'h-mat ouz e vistri-skol: « Petra eo Doue? Petra eo ennan E-unan, en E-wir natur? » D'ar goulenn-ze, spered an den en deuz a bep amzer klasket eur respont bennag, met goude beza drailhet eur bern komzou, eo ret d'ezan anzav: « Ne ouzon ket. Ne meuz ket gwelet Doue E-unan, met hebken E skeud dister ha tenval e mellezour E oberou. Ne c'hellan ket kompren petra eo ennan E-unan, nebeutoc'h c'hoaz Hen displega e komzou yez an dud. »

Zoken ar gwirioneziou a c'hell ar spered displega d'eomp splann, penaoz eo Doue ar Penn-Abeg euz a bep tra, Krouer an Nenv hag an douar; ez eo eur spered hebken, ne zeskont ket d'eomp E zoare beza. An diaoul ivez, ma ne zellomp nemet ouz an dra ze, a zo eur spered hebken.

Mont a reomp da gaout ar Feiz, ar Feiz kristen, hag e c'houlennomp outi lavaret d'eomp petra eo Doue ennan E-unan, hag ar Feiz he deuz eur respont prest. « Doue eo an Dreinded Zakr, Tad, Mab ha Spered Santel, Tri Ferson en eun hevelep natur a Zoue. Hag ar Feiz a oar eo he respont eun ha difazi, rak Doue E-unan eo en deuz e gemennet. Met, goude holl, ar Feiz ne gompren ket ar pezh a gelenn. Eur myster eo, ar brasa euz an holl vysteriou. Ar Feiz ne ra nemet aslavaret ar c'homzou he deuz desket evel ma teu eur bugel fur ha sentuz da aslavaret e gentel, met evel ma c'hoarvez ivez alies gant ar bugel, ne gompren ket peñ-da-benn ar pezh a lavar. Rak-se ar Feiz he-unan ne c'hell ket rei d'hor goulenn: petra eo Doue? eur respont gouest da blijout awalc'h d'eomp.

Neuze ar garantez a deu he zro. Hi, dreist peb tra, he deuz youl da c'houzout petra eo Doue. Sevel a ra buan dreist holl draou ar bed-man, koulz ar re a welomp eget ar re ne welomp ket, rak gouzout a-ra ne c'hell-

lont ket hen lavaret d'ezi. Klevet ha selaou a ra respont ar Feiz, met n'eo ket awalc'h eviti. Mont a ra war araok heb aon, daoust d'an denvalijenn, rak ne c'hell ket gwelet ar peñz a glask, met kaout a rei he respont, en em ginnig a rei d'ezi. Pa wel Doue eun ene ouz e glask e teu d'e ziambroug, hag ouспен hanter-hent. Klaskit hag e kavfot. Ar garantez a gav ar peñz a glask. Gourin a ra gantan e fenvalijenn ar vuhez marvel-man hag e tigramm digantan e zekret : « Lavaret d'in petra oc'h c'houi ? Ar respont a deu war eun digant Doue E-unan, nan dre gomzou yez an dud, met dre ma sant an ene eo entanet e wir natur gant natur Doue E-unan, a ro evelse d'ezan da anaout petra eo. *Doùe a zo karantez, DOUE EO AR GARANTEZ HE-UNAN.*

Setu deuet ar respont. An ene, evel Jacob o c'hourin gant an Eal, n'en deuz ket bet aon da c'houlenn : « Pe hano a roer d'eoc'h. » Hag en deuz bet eur respont lem-moc'h eget eur c'hleze lemmet euz an daou du. Ar paour keaz ene karantezus a zo evel gouliet dre m'en deuz santet Doue. Hiviziken e wel ne valeo mui ken seder ha ken skañv da dreuzi ar vuhez. Chom a rei a-zav ha dont war adrenv, evel eun den er boañ pe eun den mezo, hag e gwirionez ez eo en hevelep amzer mezo ha poaniet, — mezo gant an dud, ar c'houez vat, al levenez gwirion da anaout eo Doue ar garantez he-unan; klemmus ha poaniet a-zindan bec'h an dra vraz dizoloet d'ezan. An ene skoet evelse ne c'hell lavaret nemet eun dra : Doue a zo karantez, *Deus charitas est !* Hag ar bed a zonzj e rank an den-ze beza kollet e skiant-vat. Daoust ha n'eo ket an holl zent, an eil goude egile bet lakeat gant tud ar bed e renk an dud diskiant, hag o Mestr en o raok ?

Met c'houi a lavaro marteze : ni a oar kementse. Lennet hon euz e Lizer kenta St Yan (IV. 16) : Doue a zo karantez ; pe c'hoaz : an distera paotrig er skol her goar. Pe seurt kemm a zo eta etre hon anaoudegez ni hag hini an ene unanet gant Doue dre eur garantez birvidik ? Ar c'hemm a zo eo : « Doue a zo karantez » n'eo nemet eun artikl a feiz heb buhez na nerz evit an hini a zo theolojian ha netra ken ; evit an ene karantezus ez eo eun dra veo, eun dra veo-buhezek, skedus ha luger-nus evel an heol en oabl ; eun dra hag a zant an den ennàn e-unan, en e ene hag en e gorf, a anavez dreizan e-unan, dre skiant-prena, koulz ha m'hon euz anaoudegez euz an heol a-zioc'h hor penn epad eun devez a greiz an hanv.

Ya, lenn a c'hellomp er Skritur Zantel ar geriou. « Doue a zo karantez », hag o aslavaret, o displega splann gant kalz a ouiziegez, ha goulskoude e c'hellont beza evidomp netra ken nemet komzou da zougen eur wirionez ha n'he deuz nerz na pouez ebet war hor c'ha-

lon. Bez ez eo eur sklerijenn, met eur sklerijenn en he doare, dinerz ha yen evel hini ar stered. Met ar c'hom-zou-ze, a lez ar filosof pe an theolojian yen hag heb karantez, lezirek ha marteze e stad a bec'hed marvel, a lakei kalon gwir zervicher an Aotrou Doue da veza birvidik hag entanet holl.

An den a zellfe piz, ha pa vefe dare da vervel gant ar riou, a c'hellfe marteze kompren ha displega difazi penaoz ha perag e teu an tan da zevi. Ar c'hlaouenn en tan ne c'hell displega netra, met gwelloc'h a ra, p'eo gwir e tev. Diskouez a ra penaoz ez a an tan dreizi, penaoz zoken e laka an tan da gregi en traou a deu da steki enni ha d'o devi. Evelse e c'hoarvez gant an den unanet gant Doue dre ar garantez. Ne c'hell ket marteze lavaret ha displega dre gomzou freaz penaoz e sant Doue, met santout a ra gant kement a nerz eo Doue karantez ma 'z eo heñ e-unan entanet holl gant ar garantez. An anaoudegez-se he deuz doare evel pa lavarfen da dref anezan e gwir natur karantez Doue.

(Da gendalc'her).

An Aotrou Kerlaban

Pez farsus e tri Arvest

DIVIZ III

Kerlaban ha daou bôtr yaouank

(Ober a reont an neuz, an daou bôtr yaouank, da jom heb gwelet Kerlaban; lakât a reont tan war o butun.)

Ar c'henta pôtr yaouank. — Deus 'ta buhan ! Deus 'ta buhan, ma 'z aimp da *vati ar justisou* da welet krougal lastez aotrou *Kerlaban* a zo kondaonet da c'hoari bransigellik a-bouez e c'houzoug.

An eil pôtr yaouank. — Red e vô d'eomp pignat e beg eur wezen; anez ne welimp netra.

Ar 1^a. — Lavaret a rear ez eus fourret eur peul kroug nevez en douar hag e vézo ar c'henta lakeat da zistribilha outhan !

An eil. — Plijadur a vô o welet, ar c'herne-boud, o tansal er vann !

Ar 1^a. — Ah ! ya ! mall eo d'eomp mont; eno e tle beza an dud a verniou dija !

An eil. — Eun den drot oa evelato, red eo lavaret ; pinvidik-mor ha mont da laërez eur paourkeaz.

Ar 1^a. — N'oa ket, re abred ober boued ar groug anezan.

An eil (*o welet Kerlaban*). — Ah! bonjour, Mam'zell!

Ar 1^a. — Petra rit-hu aze hoc'h-unan?

Kerlaban. — Comprend pas le breton, messieurs!

An eil (*d'ar c'henta*). — Ché! petra eo houman? eur e'hoz itron bennak kouezet eus a lost ar c'harr, m'arvat!

(*Da Gerlaban*). — Que faire vous là toute seule?

Kerlaban. — J'attends mes gens, Messieurs.

Ar 1^a. — Vous, Mam'zell, vouloir venir réjouir vous à Bali ar Justisou! Nous faire voir à vous un petit pendent bien joli!

Kerlaban. — Je vous remercie!

An eil. — L'être un professeur de Kemper, *M. Kerlaban*, qui sera pendu gentiment à un grand potence.

Kerlaban. — Je n'ai pas de curiosité.

Ar 1^a. — Voir cette pendaison moi avoir envie mener vous!

Kerlaban. — Tout beau! Je n'irai jamais!

An eil. — Dont a reoc'h!

Kerlaban. — Ne d'in ket!

Ar 1^a. — Dre gaër pe dre heg!

Kerlaban. — Nan!

An eil. — E teuoc'h!...

Kerlaban. — N'in ket! Hep! Hola! unan bennak, en han' Doue (*An daou bôtr yaouank a red kuit*). Ah! lamponed, ailhoned, truilhou, laëron!

DIVIZ IV

Kerlaban, ar archer (en eur en em gaout)

An archer. — Petra 'zo! Petra zo? Peoc'h en toullze, ma ne fell ket d'eoc'h dont ganen-me d'ar prizon!

Kerlaban. — Ho trugarekât a ran, Aotrou, da veza bet ar vadelez da zont da ziframma ac'hanon eus a dre daouarn al lamponed-ze!

An archer. — He! setu aman eur penn hag a zo henvel awalc'h ouz an hini a zo roet an depeign anezan d'in!

Kerlaban. — N'eo ket me eo, m'hen asur d'eoc'h!

An archer. — Ah! sell 'ta! sell 'ta!

Kerlaban. — Me n'ouzon netra!

An archer. — Perak e komzit evelse?

Kerlaban. — N'oun ket.

An archer. — Anat eo, diouz ho kwelet ha diouz ho klevet, ho peus c'hoant da guzat eun dra bennak... ha mont a ran d'ho kâs d'ar prizon, war eun!

Kerlaban. — Oh! en han' Doue, Aotrou, truez!

An archer. — Nan! nan! truez ebed! diouz ho tremm ha diouz ho komzou eo anat awalc'h ez oc'h

an Aotrou Kerlaban-ze emamp o klask; kemeret ho peus dilhad maouez d'en em guzat gwelloc'h; met kaer ho peus bet ober ho laouarn ez oc'h tapet evelato er gripped ha gwella-ze!

Kerlaban. — Ah! siouaz!

DIVIZ V

Kerlaban, an archer, Jilig

Jilig. — Ché! petra zo en em gavet adarre 'ta?

Kerlaban. — Anavezet oun bet!

An archer. — Ya! ya! ha laouen oun eus va zaol! Pemp skoed gounezet en eun dervez, an dra-ze a zo brao!

Jilig. — Oh! Aotrou, dre garantez evidon, gouzout a rit ez omp mignoned pell a zo, — laoskit anezan da dec'het!

An archer. — N'hellan ket!

Jilig. — A bouez en em welet e teuer atao d'en em glevet. Ma vefe roët d'eoc'h eun nebeud skoejou e teujet marteze a benn da deneraat ho kalon eun tammik...

An archer. — Sonjal a rankan, da genta, abarz ober netra.

DIVIZ VI

Kerlaban, an archer, Jilig

Jilig. — Red eo rei arc'hant d'ezan hag e laosko ac'hanoc'h da redet; hastit affo!

Kerlaban. — Ah! toull brein (*En eur rei arc'hant da Jilig*.)

Jilig (*En eur rei an arc'hant d'an archer*). — Delit, aotrou!

An archer. — Pegement a zo?

Jilig. — 1, 2, 3, 4, 5... 5 lagad ejen.

An archer. — Nan! re striz eo an urz am eus bet!

Jilig (*d'an archer*). — Gedit c'hoaz! (*da Gerlaban*) Hastit affo rei d'ezan kement all.

Kerlaban. — Heu!

Jilig. — Ah! ta! dillô! petra c'hedit? eur blijadur vras ho pezo, n'eo ket 'ta, pa vezoc'h krouget bremaik, aze, e bali ar justisou, a wel d'an holl!

Kerlaban. — Aïou! (*rei a ro kement-all*!)

Jilig. — Delit, aotrou!

An archer. — Red eo d'in breman tec'het eur pennad gantan ha diouall da veza gwelet, rak ma ouesfet am eus great ar pez a ran e vefen krouget n'oun ket ped gwech!

Jilig. — Taolit evez warnan!

An archer. — Bezit dienkreiz! ne welo ket liou al laz-kroug.

Kerlaban (*Da Jilig*). — Kenavo! n'em eus kavet memedoc'h da dalvezout eun dra bennak er vro-man!

Jilig. — It dillo ! kement e karan ac'hanoc'h ma kaffen e vefe'h breman dija pell ac'haleñ. — Kasit Doue ganeoc'h ha lezit an diaoul war an hent da derri mein gant e zent. (*Mont a reont kuit.*)

Jilig (*e-unan*). — E feac'h ! setu aze eun tamm mat a laban mar deuz unan... Met setu...

DIVIZ VII

Patern, Jilig

Asa ! na pebez darvoud spontus ! Na pebez kelou trist evit eun tad ! Paourkeaz aotrou Patern ! truez am euz ouzoc'h, rak eur galonad ho po pa glevoc'h !

Patern. — Petra zo adarre 'ta ?

Jilig. — Ah ! aotrou ! an druilhañ-ze a Gernevad eat en egar o welet an digemer fall ho peus great d'ezan en deus kaset ho mab gantan hag emaint en hent o-daou warzu Kempér !...

Patern. — Va mab a zo eat gantan ?

Jilig. — Ya ! kement e plijas ar C'hernevod d'ezan evit eur gwel ma tec'h diouzoc'h evit e heuilh ! C'hoant mont da alvokad en deus...

Patern. — Ah ! mar d'eo gwir ! Archerien buhañ warlerc'h al laër !

DIVIZ VIII

Herve, Sane, Patern

Herve. — Asa ! dont a reoc'h, dre heg, pa n'eo ket bet mat d'eoc'h dont dre gaër ha kaset e vezoc'h d'ho tad !

Sellit, aotrou, setu aze ho mab, am eus diframmet euz a dre daouarn ar c'hoz Kerne-ze edo o vont gantan !

Patern. — Ah ! mab digar 'zo ac'hanoc'h !

Sane. — Va zad, n'eo ket me, herr eo a jache ac'hannon ; lavaret en devoa d'in, da genta mont gantan eur pennad war an hent hag...

Patern. — Roit peoc'h ! geier re anat a zo ganeoc'h ha klevet am eus pe seurt marc'hajou a zo bet etrezoc'h... Gwelet a rit pegen dillô eo bet touellet ar pôrgant an druilhañ-ze ! Gant ma ne zizroio ket ken, da vihana.

Herve. — Bezit dinec'h,

Biskoaz louarn n'eo bet tapet

E lost diou wech en eur griped.

Patern. — Mat eo neuze ! Mez eo gwelet ac'hanoc'h ec'h ober kement all da eun tad e tlefec'h pokat da roudou e dreid.

Sane. — Kaër ho pezo lavaret, an Aotrou Kerlaban a zo eun den mat ha tamall anezan e gaou hebken a rear !

Patern. — Roit peoc'h ! me a oar gwelloc'h ege doc'h penaoz ema an traou aman ; c'houi a zo re yaoutank c'hoaz

Ar falla lakez zo er vro

Zo eur pabor, war e veno :

Ouz komzou flour diouallit mat,

Ar c'haz a guz ivin e droad.

Sane. — Mat ! ma vijen bet eat eur bloaz pe zaou hebken d'ar skol gant an Aotrou Kerlaban, em bije peure'hreat va studi hag em bije gelllet beza eun alvokad eus ar re wella.

Patern. — Ha petra vir ouzoc'h da labourat ha da studia er gear ?

Sane. — Ya ! va-unan, m'oarvat ! heb mestr ebed — da vihana, e tlejec'h beza miret aman an Aotrou Kerlaban.

Gwell eo deski mabig bihan

Eget destum madou d'ezan !

Patern. — Ah ! ré eo an dra-man, hag hiviziken n'ho pezo ket a ezom da lavaret ken e laoskan ac'hanoc'h heb mestr-skol. Ho pedi ran, Herve, da skolia ar penn-skanv-ze ha da deuler evez war va maner.

C'houi a anavez an deareou hag a deuo buhañ da c'houzout mat hardiz ho micher. Gouzout a rit ervat am eus bet evidoc'h a viskoaz eun istim vras ; rak se, deuit davedon kenta ma c'helloc'h adarre ha pa vefe emberr e vefe !

Sane. — Me ne ran forz, me eus an Aotrou Herve !

Patern. — Me a ra selse ! Setu va faotr breman en deus aoun ne vefe anavezet re vat ! ha ne vefe great d'ezan plega !

Ha ! diaoc'h breman e vo gullet ha c'houi a valeo eun !...

Herve. — Nan ! nan ! Aotrou, it dres d'ezan, me ho ped.

Patern. — Senti a raio, ha me eo ar mestr, ha mil bennoz Doue a lavaran d'eoc'h da veza digaset anezan d'in en dro ! Deuit 'ta, emberr, da goania d'am maner ha p'eo gwir c'houi eo a deu, e kreskan hiviziken eus a gant skoed er bloaz ar peza roen d'am gouarnere.

Herve. — N'hellan ket lavaret nan d'eoc'h ha, pa gomzit ouzin evel a rit, e rankan senti.

Sane. — Ha me a ra ivez !

Jilig. — Setu petra c'hoarvez alies, pa 'z ear a-bell da glask ar peza c'hellet kaout a-dost, e ranker kemeret da ziveza ar peza vez bet great-faë warnan da genta !

Divarbenn ar skoliou

(Kendalc'h)

Deveriou ha gwirioù ar gerent

Deveriou ha gwirioù ar vistri-skol

Ar vugale a zo d'o zad ha d'o mamm. Setu aze eur wirionez sklear n'eo bet nac'het nemet gant ar re o deus kollet o skiant vat. An tad hag ar vamm o deus da veilha war o bugale, d'o maga, d'o gwiska, d'o sevel evel m'eo dleet. Ober a reont laouen an dever-ze, pouli-zet ma z'int gant ar garantez evit o bugale en deus la-keat Doue en o c'halon.

N'e ket hepken ouz korf, ouz yec'hed o bugale e tleont evesât, met ive ha dreist pep tra, ouz o eneu, rak an ene eo al lodenn wella eus an den, o veza m'eo eur spered krouet gant Doue, great evit E anaout hag E garet. An ene-ze a rank beza dalc'het da Zoue ha diwallet diouz an holl danjerioù. Abred e tleer deski d'ar vugale o c'hatekiz, o fedennou, o lakat e stad da reseo ar zakramanchou evit ma vo dre-ze krenvoc'h ha startoc'h karantez Doue en o c'halon.

Pa zeont da vrasât e tleer o lakât er skol, evit m'o dezo deskadurez da c'hellout en em denna er bed-man. M'o dije ar gerent amzer ha deskadurez awalc'h, i eo a rafe skol d'o bugale. Met, peurliesha, n'o deus ket a dro da skolia o-unan o bugale. Neuze e fiziont anezo e mistri a zo o micher ober skol. En eur fiziout o bugale er vistri-ze, daoust hag ar gerent n'o deus mui da welet varno? Da welet o deus war ar vugale ha war ar vistri ive, hag evesât a dleont evit ma ne vo desket d'o bugale nemet ar pez a zo mat, p'e gwir ne c'hellont ket holl lakat o bugale e skolioù kristen.

Evit beza krenv, ar gerent e en em unano, ha seul-vui e vo bras o niver, seul yuanc'h e vezint selaouet. Ezom o deus d'en em glevet, rak siouazi ar vistri-skol e bro Franz a zo, an darn vrasa anezo, tud difeiz. Pep tra a vez desket d'ezo er skol-veur nemet ar c'hatekiz. Morse ne vez komzet d'ezo eus a Zoue nag eus relijion, morse ne vez lavaret d'ezo e rankont pedi ha servicha Doue, evel pa ve c'hoant da ober anezo enebourien touet d'ar feiz kristen. Savet evelse, penôs e c'helfent dalc'her d'ar relijion, beza kristenien? Truezus eo o stad, rak tud hep feiz na relijion a zo henvel oc'h tud dall, ne c'houzont ket e pe du trei, pe hent kemeret.

Ken truezus eo stad ar vugale fiziet e mistri difeiz. Ar re n'emaint ket gant Doue a zo alies enep Doue, ha dies bras eo da eun den hep relijion chom hep la-

varet eur ger benak goest da ober droug da vugale gristen. Ha penôs e c'helfe bugale en em zifenn ouz kelennadurez eur mestr fall? — Ne c'hellont ket, ha rak-se, heb ehana, e ranker krial war ar gerent, evit ma tolint evez ha ma tifennint o bugale. — « Petra c'hellomp da ober? » a c'houlen awechou ar gerent. Ar c'houarnamant eo ar mestr, tien eo a zigas d'eomp mistri-skol dizoue, ha ne c'hounezimp netra oc'h en em glemm! — Gounid a reot kalz, ha da vihana, ma karit, o lakat ar mestr-skol da rei peoc'h war ar relijion. Rak e lezenn ar skolioù eo merket e tle ar mestr beza leun a zoujanz evit kredenn ar vugale; ma ne c'hell ket ober katekiz, ne dle ket ken nebeut komz enep Doue nag ar relijion.

Ha ma tremenfe evelse an traou, ar skol neutr a rafe nebeutoc'h a zroug. Rak, bezit sur, ar c'homzou eneb ar relijion klevet gant ar vugale pe er skol pe e lec'h all, a ra ato droug d'ezo. Marteze n'o c'homprenont ket mat d'ar mare m'o c'hlevont, met divezatoc'h e komprenint, dalc'her a raint sonj eus ar pez o deus klevet, hag o spered a vo evel ampoezounet. Ha ma 'z eus eun dra poanius, eo gwelet tud yaouank, bugale da gristenien vat, kollet ganto o feiz. Pa gomzer d'ezo eus o deverioù ar relijion e welit anezo o c'hoarzin di-valo, oc'h ober goap, o lavaret: « An dra-ze a zo mat da re all. »

Ma n'ho peus ket a c'hoant e teufe ho pugalé d'ober mez d'eooc'h ha poan, kerent kristen, tolit evez. Beilhit war ho pugalé, difennit anezo.

Eur ger breman diwarbenn ar vistri, diwarbenn o gwirioù hag o deverioù.

Ma 'z eus eur vicher gaer, eo hini ar mestr-skol. Karget eo da zével ar vugale, da sklerijenna o spered, da zeski d'ezo beza tud vat divezatoc'h. Lavaret a c'hell: « Abalamour d'in-me, eun tammig da vihana, abalamour d'ar c'hentelioù ha d'ar skouerioù a roan d'ezo, ar vugale-ze a vo tud onest, a gerzo gant an hent eun, a garo al labour, a zalc'ho war o youlou fall, a raio plijadur d'o c'herent, enor d'o bro, hag ar Franz, gant hevelep tud, a vo adarre kaer ha krenv, a vo enni reiz hag urz ha peoc'h. »

Setu aze penôs e tlefe ober ar vistri-skol, sikour ar gerent da euna, da hentcha ar vugale. Ar re a ra evelse a zo da veza meulet, hag eurus ar skolioù o deus hevelep mistri.

N'em eus komzet c'hoaz nemet eus a zeverioù. « Hag hor gwirioù? » a c'houlennno lod. — Gwir ho peus da veza paet, sklear eo, beva a rankit, c'houi hag ho familh, hag ezom ho peus da gaout pae vat, rak breman e koust ker beva. — Gwir ho peus da veza lezet libr d'ober ho teverioù kristen, da vont d'an ofe-

ren m'ho peus c'hoant, ha ne dfeer ket klask trabaz ouzoc'h, ho kas eus eur penn da eur penn all eus an departamant war zigarez ma tisplijit da eun aotrou bras benak, depute pe eun alk. Ma rit mat ho labour, ra viot lezet e peoc'h, ha ra vo roet d'oc'h ar plaz a zo dleet. — Gwir ho peus c'hoaz, pa vezot koz ha skwiz, da gaout pae bep bloaz betek ho maro ha da veva evelse brao ha dienkre. — Gwir ho peus ive da gaout anaoudegez vat ar vugale ho peus skoliet hag hini o c'herent, ha bezit sur, ne-viot ket ankounac'heet m'ho peus grêt mat ho tyeer. Hag oc'h ober evelse, e kayot ar peoc'h hag an eürusted.

Rak, selaouit mat, n'int ket eürus ar re a zo oc'h en em glemm, o lavaret int hegaset gant ar c'houarnamant o veza ne c'hellont ket, war o meno, sonjal hag ober evel a garont. N'eus ket pell, unan anezo a skrive evelse: « Ma 'z eus, emezan, poan o kaout hirio mistri-skol awalc'h, eo o veza ma ne lezer ket ganto holl liberte. » N'eo ket souezus goulskoude en dije ar c'houarnamant eun tamm enkre. o welet kement a vistri-skol oc'h en em lakat a du gant dispac'herien ar Rusi, potred an drailh hag ar freuz, ne fell d'ezo mui klevet hano nag eus mamm-vro, nag eus familh, nag eus lezenn, a c'hoanta tôler d'an traon kement a zo bet savet beteg-hen.

Gwir eo n'ez eus ket da zonjal ha da ober kement tra diskiant a zeu er spered. Al loened penfollet a ranker o staga. An dud a zo o c'homzou hag o oberou danjerus evit an urz vat a dle ive beza lakeet er gou-dor, pell eus an dud all, rag anez e lakaint freuz ha dismantr e kement lec'h ma 'z aint. Dispac'herien ar Rusi o deus gret eus o bro, ar binvidika eus an Europ, eun ifern, eur vro el lec'h ma varv an dud gant an naoun a villierou, el lec'h ma weler bemdez torfejou evel n'eus bet morse c'hoaz marteze war an douar.

Gwir n'o deus ket ar vistri-skol da rei an dourn da dud ar freuz hag an dizurz. Gwir n'o deus ket da veuli dirak ar vugale hevelep tud, da lavaret e karfent gwelet e Franz ar pez a zo er Rusi.

Gwir n'o deus ket da gomz dirak ar vugale eneb ar relijion.

Pelloc'h ez aimp. Er meaz eus ar skol, n'int ket libr d'ober evel a garont. O vont gant potred ar freuz hag an drailh, oc'h ober prezegennou eneb ar relijion e roont skouer fall. Ar vugale o deus daoulagad ha diskouarn, hag a anavezou buan petra ra o mestr er meaz eus ar skol, ha n'e ket an dra-ze a raio vad d'ezo.

Nann, mistri-skol ne garont nemet ar politikere, ne glaskont nemet ober prezegennou en tu-man hag en tu-hont eneb an urz vat, eneb ar relijion, a dlefe beza lammet o c'harg diganto. Rak hevelep mistri a

gollo hor bro. Evit ober skol da vugale, e ranker kaout tud a gar an urz, ar peoc'h, al labour, tud a feiz, tud a relijion. Ha mistri laik a c'hell ive beza tud a relijion. Gwechall ez oant, ha c'hoaz hirio e vijent bet, ma ne vent ket bet pouezet gant ar c'houarnamant da zilezel ar feiz, d'en em zevel a eneb an Iliz.

Hor bro a zo bet e penn ar broiou all o veza m'oa eat enni grizien an Aviel dounnoc'h eget e nep lec'h. Ar Franz oa bro al lealded, bro an dud a galon ato prest da zikour ar re a oa er boan. Ma tale'h d'an Aviel, e vo kaer ha krenv evel gwechall. Ma teufe avat, Doue ra viro, da zilezel an Aviel, e vo eun druez gwelet pegen izel e kouezo.

J. U.

KELEIER

Arc'heskob Roazon hanvet da Gardinal. — Hon Tad Santel ar Pab, n'eus fors pe hano en deus, ne baouez da ziskouez karantez evit ar Vretoned. Gwir eo, ar Vretoned, eus o zu, a blij d'ezo diskouez o devoision d'an Iliz ha d'ar Pab : n'eus ket gwelloc'h kristenien war ar bed.

An Otrou meurbet keziet Dubourg a oa kardinal, ha setu ec'h hanv an Iliz ive da gardinal an O. Charost, arc'heskob Roazon war e lerc'h.

Bennoz Doue d'hon T. S. ar Pab ! Ha buhez hir da Gardinal nevez ar Vretoned !

Landivizio hag ar Brezoneg. — Goude Lesneven, Kastel-Pôl, Plougerne, ar C'hastel-Nevez, ha kant parrez-all, setu Landi o c'houlen ma vezo roet kenteliou brezonek el lyseou, skolachou, skoliou normal, e kement leac'h ma vezo kavet eo eun dra talvoudus, evel a rear du-ze er c'hreiz-deiz eus ar Frans evit ar Provanseg. — Netra lealloc'h.

Mat eo, Landi ! Me ouie ne vijec'h ket chomet war-lerc'h !

Ar Brezoneg e skolach Kastel. — Eur c'helou meurbet laouen a deu d'eomp eus Kastel-Pôl douget war eskel Kannadig er C'hreiz-Ker. Eur skol vrezonek a zo digoret er skolach hag a vo heuliet gant daou rummad bugale : ar re ne ouzont netra hag ar re a oar eun dra bennak. An ôtronez Mazeaz ha Guivarc'h a roio ar c'henteliou.

Lesneven, kredabl eo, na zaleo ket da ober evel ar Pont ha Kastel.

Alo, a drugare Doue, setu ar skolachou o senti ouz mouez an Otrou 'n Eskob... Ar skoliou bihan a yelo da heul.

Buhan al Leanezed endro d'an Hospitaliou ! — An holl gazetennou, ar « *Matin* » zoken, a goms eus an traou mezus c'hoarvezet e hospital an Oriant a-nevez a zo. — N'eo ket ar wech kenta d'omp, siouaz ! da glevet keleier fall eus ar c'hlanvdi-ze.

Doue a zo bet stlapet er mez, al Leanezed kaset da vale... N'eus ket a beadra da veza souezet gant ar pez a c'hoarvez... Pôtrez an Oriant, lakait Doue en hoc'h hospital adarre, gant eur beleg ha Leanezed wardro ho tud klanv, ha n'ho pezo mui da glemm, rak ganfo e tizroio an urz vat.

Trâ heuzus ha mezus en eur vro gristen ! — An O. Chaloni Cardinal, er bloaveziou arôk ar brezel, hag an O. Chaloni Uguen abaoe, o deus poanfet endra c'hellent er F. ha B. da zigeri daoulagad ar re a gred c'hoaz e c'hell ar skol beza « neutr ». Nan, nan, ar skol, evel ar vistri hag ar vestrezed, a zo e tu pe du. Komz Hor Zalver Jezuz-Krist a zo skler... ha gwir : « An nep n'ema ket ganen a zo eneb d'in ! »

Jean Guiraud, skrivanier bras ar gazeten « *La Croix* » ; eus Pariz, a gont kement-man e niveren ar gwener 27 a viz here 1922.

En eur barrez eus ar Finister ez eus tremenet eun daryoud hag a ziskouez re vat betek pegeit e c'hell tizout kasoni darn eus ar re a zo karget da skolia bu-gale ar Vro.

Otrou Person al leac'h, eme Jean Guiraud, a deuas da dremen dirak porz ar skol, o kas an Otrou Doue da eun den klanv. Ar vugale a oa o c'hoari. Ar merc'hedigou a zaoulinas, na petra 'ta... O welet kement-se ar vestrez a yeas eur zac'had droug enni. Hag hi o vont war-eün da gaout ar beleg da rebech d'ezan gant komzou dizoare ez ea eneb « neutralité » ar skol o kas evel-se ar Viatik dre eun hent el leac'h e c'helle beza gwelet gant ar vugale e porz ar skol !!! Jean Guiraud a gloz ar pennad-man o lavaret en deus skouer fall ar « geben »-ze skoet gant heuz kalonou an holl barresioniz. Peadra a zo, e gwirionez !

Brezel d'an hudurnez ! — Otrou mear Plabennec a zifenn grons displega war douar ar barrez, e doare ebet; netra a gement a c'helfe louza spered ar yaouankizou ha beza evito evel skol an droug : laeronasi, avoultriaj, muntrezere...

An difenn-ze a zo bet kavet mat gant ar prefed. Dre-oll e tlefed ober kement-all. Ar c'horfou hag an eneoù a vije yaoc'hoc'h.

Ar yaouankiz kristen. — Alies oun bet klevet o lavaret aman e tleomp en em voda evit beza krenv. Eun abeg a levenez eo evidomp gwelet ar re yaouank, pô-tred ar yaouankiz kristen, oc'h en em zarempredi, o

sevel gouelioù, pel'erinachou, evit kaout tro d'en em anaout ha da starda o daouarniou... Netra gwelloc'h. Koulskoude e kemeran an hardiziegezh da lavaret d'ezo gant karantez eur breur koz :

« Mat eo ! Dale hit da gerzet en hent-se ! Arabat eo d'eooc'h avat ankounac'hât ez hoc'h kristenien ha Breiziz war eun dro... Eur plas ive 'ta d'ar Brezoneg en ho podadegoù, en ho kouelioù. Ar re goz a lavare :

Ar Brezoneg hag ar Feiz

A zo Breur ha C'hoar e Breiz.

Pluenzlr.

Eul leor nevez war Istor Breiz (1)

Histoire de notre Bretagne, gant G. DANIO, skeudennet gant Janed MALIVEL ; Kentskrid gant F. VALLÉE. — Moulet e *Enseigne de l'Hermine*, 41, rue des Casinos, Dinard.

Tud a zo, tud sevenet, tud reiz, war o meno, hag a labour gant stad da zivrezonekaat o bro Breiz-Izel, evel ma rafer da denna eur gwiskad livaj koz divar eun ti evit lakat warnan unan nevez. Evito, Breiz, ar Brezoneg, a zo eur skoilh (2) hag a vir

(2) Eur skoilh = eun harz, obstacle e galleg.

ouz ar Vretoned da vont var gresk ha da dizout ar zevenidigez uhel.

Diouz eun tu-all, setu o sevel tud ken sevenet, tud ken reiz-all, brasoc'h an niver anezo bemdeiz, hag a zo ken aketus da zifenn o bro Breiz-Izel evel m'eo ar re-all d'he dismantri. Adsevel Breiz, hennez eo evito gwella mad a c'hellfent da ober 'vit o c'henvroiz; hennez eo an hent a dleer da gemer evit ober d'ezo tizout pal ar gwir zevenidigez.

E tu piou eman ar wirionez ?

Gallout a rêr lavaret, heb aon da fazia, eo gant an eil rummad.

An den, an Tiegezh hag ar Relijion war c'horre, a lavar ar rumm kenta. An den, ar Tiegezh, ar Vro hag ar Relijion war c'horre, a lavar an eil rumm. Hogen, bro ar Breizad, e **Vamm-Vro**, eo Breiz-Izel.

Glask tizout an den, an Tiegezh, hep sellet ouz ar Vro, a zo memez tra evel ma klaskfet lakat an douar da greski en eur waz, goude stouva war an andon. Stumma ar Breizad, digeri da vat e spered, ne vo ket grêt a-ziavêz d'e Vro; ar Relijion, zoken, ma fellfe d'ezhi tizout e pep hini ac'hanomp ar kristen, hep tizout ar Breizad, ne rafe ket a labour rik, labour da dalvezout ha da badout.

Kement rak se, zo dleet meuleudi d'ar re ne glaskont ket « ober ar vad » a-ziavêz d'o Bro, d'ar re a oar an tu da gemer o labour, dre ar penn mat, o kas d'en em heuilh Feiz ha Breiz.

Tennomp hon tok hirio d'ar re o deus savet al leor « **Histoire de notre Bretagne** », d'an hini he deus hen skrivet ha d'an hini he deus hen skeudennet: diou Vretonez int diwar

(1) Her gouenn digant an Ao. André, 9, Grând'Place Saint-Pol-de-Léon. — Prix: 12 lur.

ar wrizienn yac'ha; o labour hen diskouez. Seblantout a ra d'an den, o lenn al leor, en dije an oberour sonjet evellen arôk kregi en e bluenn : « Mar teufe a-nevez war an douar unan eus ar Zent koz, pe unan eus ar varzed vretien pe eus ar brinsed gwechall, hag e vefe pedet da skriva istor Breiz, penôs en em gemerfe? »

An « Histoire de Bretagne » n'eo ket skrivet eta gant eur galon yen ha dizeblant, o niveri hag o verka war baper traou maro ha n'o dije talvoudigez ebet nemet da zidui sperejou inouet; an traou koz-ze, adtremenet dre eur galon domm, a gemer buhez hag a zeblant, dre m'o lenner, tostet ouzomp, beva-ganeomp, donet d'en em veska gant hon buhez pemdeziek; a dra zur, gant gouziégez an amzer vremen, hogen gant kalon tud an amzer goz he deus skrivet **Danio** he leor.

Setu perak brasa tra a gaver ennan eo ar studi, ar boan, an dispign hag ar reuz a gemeras a-viskoaz hon tadou evit chom Bretoned. Ha n'eo ket eno eman kaera kentel istor Breiz? Ar peurrest a zo mat da vaga an envor; kement-man 'zo magadurez d'an ene ha d'ar galon. Eno e welomp hag a gemm a zo etrezomp hag hon tadou, Ruzia a rankomp o wellet pegen izel omp kouezet! Eur m'erer, pa bac e « aotrou », a zo mestr en e véreri; ni, ha n'omp ket mérerien, n'omp mestr ebet en hon bro. Paea reomp koulskoude, n'eo ket 'ta? Gwad, arc'hant, kaer hon eus rei, bepred e kavomp da zioueret, dre ma c'houlenn an « aotrou » diganeomp. Daoust da ze, n'omp 'vit ober kammed ebet nemet «indan e lagad ha gant ma lavaro ya. C'houi oar ze! ma fell d'eoc'h beza Breton, deski brezoneg d'ho pugale, — me lavar **deski**, n'eo ket **komz** hepken, — n'hellit ket! Darn a lavar eo mat an traou evelse hag en em blij ar Vretonec er stad m'emaint... Ya, betek an deiz ma sellint war o lerc'h ha ma welint, ouz golo an istor, piou int bet he piou int breman.

Neuze e c'houlennint, n'eo ket **disparti**, met **frankiz**, hag ar pez a c'houlennint o devo, mar deo gwir omp bepred,

...la race aux longs cheveux

Que rien ne peut dompter quand elle a dit : Je veux !

En deiz-ze, e livrint, mil bennoz Doue d'ar re o devo, evel **C. Danio** ha Janed Malivel, digoret d'ezo o daouiagad ha laket anezo a-nevez war hent o galvedigez. E. A. M.

Kenstrivadeg ar C'hardinal Dubourg

Ar vugale o deus labouret evit kenstrivadeg ar c'hardinal Dubourg a die goulenn petra eo deuet o faperou da veza, abaoe an amzer; mat, dinec'h e c'hellont beza; n'int ket kollet; lennet em eus anezo holl ha lakeñ ar brasa evez da rei da hep hini hervez e labour.

Evel er bloaveziou all em eus gret daou rumm : rumm ar re o deus priziou da gaout ha rumm ar re a vezo o hano hebken war an daolenn a enor.

Labouret mat ho peuz; n'ho pezo ket holl a briziou, holl avat e tiskouezit ne ya ket bugale Vreiz war

zisterat; o spered a zo atao digor ha lemm; kalz euz ar re a zo chomet warlerc'h en dro-man a en em dapo er wech kenta. D'eoc'h holl bennoz Doue, ha deuit niverusoc'h c'hoaz da hegasi ac'hanoun er bloaz a zeu : ar muia ma vezoc'h eo ar gwella.

J.-B. MARTIN.

ROLL AR PRIZIOU

KENTA RUMM

O deuz bet da neubeuta, 105 poent war 120

1 Blonz, Louis, Goarjoulay, Lampaul-Guimiliau.....	111
2 Ogor, Louise, Skol gristen, Plouguerneau.....	107 1/2
3 Lescoep, Jean, Besmen, Plouzévédé.....	106
4 Le Borgne, Jean-Louis, Kerbigodou, Plouzévédé.	105

EIL RUMM

O deuz bet da neubeuta 101 poent

5 Louarn, Marie-Jeanne, skol gristen, Briec.....	104
6 Pencreac'h, Yves, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	104
7 Le Borgne, Marie-Yvonne, Bourg, Plouzévédé.....	103 1/4
8 Le Goff, Jean-Yves, Menhars, Saint-Thégonnec...	103 1/2
9 Le Jeann, Germaine, Pen-ar-Pont, Pont-Melvez...	102
10 Le Borgne, Jean-Louis, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.	103
11 Fayé, François, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	103
12 Pronost, Marie-Yvonne, Gernevez, Plouzévédé.....	103
13 Nicol, Marie, Skol gristen, Plouguerneau.....	102
14 Le Du, Françoise, Skol gristen, Saint-Goazec.....	102
15 Guillerm, Henri, Skolaj Saint-Pol-de-Léon.....	102
16 Le Scao, Pierre, Skol gristen, Briec.....	101

TREDE RUMM

O deuz bet da neubeuta 96 poent

17 Le Fur, Antoinette, Skol gristen, Lambézellec....	100
18 Tanguy, Marie, Tréougar, Plouguerneau.....	100
19 Thépaut, Anne-Marie, Bourg Lampaul-Guimiliau.	99 1/2
20 Cozien, Françoise, Skol gristen, Saint-Renan.....	99
21 Prigent, Aline, Skol gristen, Mespaul.....	98 1/2
22 Moal, Jean, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	98 1/2
23 Herviou, Marie, Skol gristen, Saint-Goazec.....	98 1/2
24 Le Fur, Marie, Kéréval, Lambézellec.....	98
25 Montfort, Anne-Marie, Skol gristen, Mespaul.....	98
26 Calvez, Louis, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	98
27 Guéguen, Christine, Skol gristen, Saint-Méen.....	98
28 Poupon, Marguerite, Skol gristen, Saint-Goazec...	98
29 Simon, Emile, Bourg, Plouzévédé.....	97
30 Diverrès, Anastasie, Tréhou.....	97
31 Jézéquel, Marie-Anne, Skol gristen, Saint-Renan...	97
32 Stang, Marie-Anne, Skol gristen, Saint-Méen.....	97
33 Le Lann, Jeanne, Skol gristen, Saint-Méen.....	97
34 Rioual, Louise, Skol gristen, Saint-Goazec.....	97
35 Mobian, Joséphine, Skol gristen, Lampaul-Guimil.	97
36 Arzur, Yvonne, Skol gristen, Plouguerneau.....	96
37 Roué, Yvonne, Skol gristen, Mespaul.....	96
38 Gouéz, André, Skolaj, Lesneven.....	96
39 Corolleur, Francine, Skol gristen, Saint-Renan.....	96
40 Colin, Marie, Skol gristen, Saint-Renan.....	96

PEVARE RUMM

O deuz bet d'an neubeuta 91 poent

41 Laot, Marguerite, Runéven, Plouider.....	95
42 Le Gall, Louise, Skol gristen, Saint-Renan.....	95
43 Le Moigne, Louise, Skol gristen, Saint-Renan.....	95
44 Salaün, Joséphine, Coat-Quénan, Plouguerneau.....	95
45 Pichon, Jean-Marie, Pors-al-Lann, Plouzévédé.....	94
46 Bizien, Marie, Skol gristen, Landunvez.....	94
47 Le Clec'h, Louise, Skol gristen, Saint-Goazec.....	94
48 Arzur, Joséphine, Skol gristen, Saint-Renan.....	93 1/2
49 Floc'h, Albert, Bourg Saint-Thégonnec.....	93
50 Kerrien, Thérèse, Skol gristen, Mespaul.....	93
51 Kerboas, Françoise, Skol gristen, Mespaul.....	93
52 Corneé, Françoise, Skol gristen, Saint-Méen.....	93
53 Salaün, Joséphe, Skol gristen, Saint-Goazec.....	93
54 Le Berre, Gabriel, Bourg Plouzévédé.....	92
55 Bégoc, Marie, Skol gristen, Saint-Renan.....	92
56 Mével, Catherine, Skol gristen, Mespaul.....	92
57 Méar, Thérèse, Skol gristen, Cléder.....	91
58 Bleuzen, Françoise, Skol gristen, Saint-Goazec.....	91

PEMPET RUMM

O deus bet da neubeuta 81 poent

59 Coat, Anne-Marie, Skol gristen, Saint-Renan.....	90
60 Menthéour, Marie-Anne, Skol gristen, St-Goazec.....	90
61 Herviou, Louise, Skol gristen, Saint-Goazec.....	89
62 Le Sann, Laurent, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	88
63 Quillévére, René, Lann-Berven, Plouzévédé.....	88 1/2
64 Fichoux, Adrienne, Kervent, Plouguerneau.....	88 1/2
65 Conseil, Jean-Louis, Plouzévédé.....	88
66 Parcheminou, Anna, Saint-Nic.....	88
67 Guéguen, Jean-Pierre, Runeden, Plouider.....	87 1/2
68 Quiviger, Jeannie, Skol gristen, Cléder.....	87 1/2
69 Guéguen, Marguerite, Skol gristen, Sizun.....	87
70 Paugam, Jeanne-Yvonne, Skol gristen, Mespaul.....	87
71 Paul, Aline, Bel air, Plouzévédé.....	86 1/2
72 Paugam, Francine, Creac'h-Caouet, Carantec.....	86 1/2
73 Floc'h, Aline, Lanvrein, Goulven.....	86 1/4
74 Corfa, Léontine, Skol gristen, Saint-Méen.....	86
75 Gaonac'h, Marie, Garzabouder, Briec.....	86
76 Uguen, Suzanne, Kerhornou, Kerlouan.....	86
77 Argouarc'h, Joséphine, Skol gristen, Mespaul.....	85 1/2
78 Soure'h, Jeanne, Skol gristen, Cléder.....	85
79 Bégoc, Marie, Skol gristen, Landunvez.....	85
80 Morvan, René, Mescanton, Plouzévédé.....	85
81 Roudaut, Louise, Skol gristen, Saint-Méen.....	85
82 Cuff, Marie, Skol gristen, Mespaul.....	84 1/2
83 Pont, Gabriel, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	84
84 Calvez, Théophile, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	84
85 Kerbaul, Thérèse, Skol gristen, Saint-Méen.....	84
86 Gougay, René, Skol gristen, Briec.....	84
87 Letty, Marie, Skol gristen, Saint-Renan.....	83
88 Le Berre, Marie, Skol gristen, Saint-Goazec.....	83
89 Le Bras, Jean-Marie, Kérouez, Plouzévédé.....	82
90 Féroc, Jeanne-Yvonne, Skol gristen, Saint-Méen.....	82
91 Cadiou, Louise, Skol gristen, Mespaul.....	81
92 Feunteun, Alain, Skol gristen, Briec.....	81
93 Le Grand, Guillaume, Skol gristen, Briec.....	81

C'HOUEC'HVET RUMM

O deuz bet d'an neubeuta 79

94 Calvez, Yves-Marie, Skolaj, Saint-Pol-de-Léon.....	80
95 Roué, Nicolas, Budou, Plouzévédé.....	80
96 Habasque, Jean, Nodéven, Guissény.....	80
97 Cuff, Françoise, Skol gristen, Cléder.....	80
98 André, François, gare, Saint-Thégonnec.....	80
99 Velly, Marie, Skol gristen, Cléder.....	79
100 Conseil, Anastasie, Skol gristen, Cléder.....	79
101 Vourc'h, Françoise, Skol gristen.....	79

**

Eur priz muioc'h a zo, evel a welit, eget ne oa embannet ha roet eo bet, en deun gant unan eus ar vugale a gemere perz er genstrivadeg, Taolenn an enor, er miz a zeu a roio hanoiou ar vugale o deus da nebeuta 60 poent; ma n'o deus bet priz ebed, anat eo evelato o deus labourer; plijadur o devêzo o welet o hano moulet e « Feiz ha Breiz » ha lakat a raint o foan da ober gwelloc'h er bloaz a zeu.

J.-B. M.

DIVINADENNOU

I. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ HERE

I. Bali sant Jakez. — II. An teod. — III. Ar c'hartou. — IV. Di-vesker ha lost eur marc'h. — V. Ar gwendenn.

II. — RESPONCHOU DIVINADENNOU MIZ DU

I. Nao dervez. — II. Me'meus gwelet eur vaouez oc'h ober eul loar nevez, eul loar goz ganti war he brec'h, en eur park hag e oa ennan tri den, roue o hano, o labourat gant eur c'har uheloc'h an eil rod d'ezan eget eben. — III. Ar geriou ze a zo bezoneg mat nemet emaint stag ha stag; eur vech distaget eo aes d'an holl o entent: Kar uz men; men uz kar; gra, pa ri tra; pa ri tra, gra; to, pa ri ti; pa ri ti, to; had pe lez dinad; ral eo gad du. — IV. 91 pez. — V. S I E L Servichez ar justis.
 I L L O Plantennig atao glaz.
 E L L E Ster euz a Vreiz-Izel.
 L O E N Hag aneval a zo henvel.

III. — O deus kavet divinateanous miz Here

Ha bet 100 poent	Seb. ar Gall, Lannilis.
Joseph Abiven, Trèves.	Fr.-L. ar Goff, Gwiniventer.
Mari Abjan, Enez-Vaz.	Jan Gouez, Lannilis.
Michela Bergot, Plouguin.	Mari Guiziou, Landeda.
Cath. Bihan, Cléder.	E. Kerdiles, en Anjou.
J.-M. Bourhis, St-Thonan.	Leoniz, kanolierien e Gwened.
Yv. ar Bras, Gwiniventer.	L. Lars, Plouzane.
Mari Corr, Penc'hran.	Edouard Laot, Plouider.
Guill. Darchen, Mahalon.	M. ha Ph. Briec.
Albert Floc'h, St-Thégonnec.	M. A. M. Rosnoen.
Edouard Floch, Plouvorn.	Félix Moal, Enez-Vaz.

F. Pelle, Plouguin.
J. Pengam, Plouider.
Ros. Person, Gwiniventer.
P. Pinvidic, Gwikar.
M. G. Kastel-Paol.
Queau, Landeeo.
Roger Ramonet, Plouider.
J. Riouaten, Plourin.
L. Rolland, Plougoulin.
J.-M. Le Roux, Kastel-Paol.
C. Saout, Plougoulin.
Fr. Stephan, Kastel-Paol.
H. S. Plouarzel.
J. Tanguy, St-Thegonnec.
J.-M. Tranvouez, Tremaouezan.
Goulc'hen Trebaol, Vourc'h-wenn.
O deus bet 80 poent.
J. Abolivier, Kernoues.
Yv. Andre, Kersent.
J. Autret, St-Segal.
Anna Bescond, Plouvian.
J. Bihan-Poudec, Treves.
F. Bihan, Mespaul.
F. Bourdonnay, Glomel.
Pêtr ar Brezel, Gwipavas.
J.-Fr. C. Gwisseny.
Ol. Copy, Ploumoguier.
Clet Coz, Gleden-Cap-Sizan.
Marc. Creac'h, Gwikourvest.

Tanguy Greignou, Gleder.
Lin. Gac, Kerlouan.
Philo. Goachet, Millzac.
J.-B. ar Goff, St-Thegonnec.
Ol. Gueguen, Plouescat.
Fr. ar Guen, Plouneour.
Mari Guillermou, Coat-Meal.
Yv. Guilot, Plouneour.
Ang. Kergoat, Sizan.
F. Kerhoas, Rosnoen.
Ch. Keriel, Pont-Kroaz.
Alan Kerlidou, Treflez.
J.-R. L. M. Kerfennec, F. Lannuzel, Millzac.
A. Laurent, Gwipavas.
Ros. Morizur, Tregarantec.
Theo. Ollivier, Plouneour.
M.-F. P. Gwitalmeze.
J. P. Gwipavas.
F.-M. Pallier, Guipavas.
Gab. Pelleau, Plouguin.
Eur Plabennegad, Plabennec.
J. Pronost, Plouescat.
M.-A. Queau, Guengat.
Ll. Quemener, skol, Kastel.
Soudarded ar 48, Gwengamp.
H. Therene, Kerlouan.
J.-L. Tonnard, St-Thegonnec.
Louis Treguier, Plouvian.

IV. — Divinadennoù miz Kerzu.

I. — Skournet e vezan.
Hag e skaotan.

20 p. ar r. Digaset gant M. F. P. Gwitalmeze.

II. — Petra ra lennig ha lennig,
Ker skanv tost hag eur bluennig,
Ha toull d'ezan en e bennig ?

20 p. ar r. Digaset gant L. Gac, Kerlouan.

III. — Pere eo 'n tri a lakas freuz
E foar ar Merzer dremenet,
Ha n'o deus o-unan tamm keuz
Da veza grêt d'an holl tec'het ?

20 p. ar r. Digaset gant Fr.-L. ar Goff, Gwiniventer.

IV. — Va zad en deus eul loar ne c'hell ket da wiska,
Va mamm eul linsel vras ne c'hell ket da blega,
Va c'hoar he deus arc'hant ne c'hell ket da gonta,
Perag eta ?

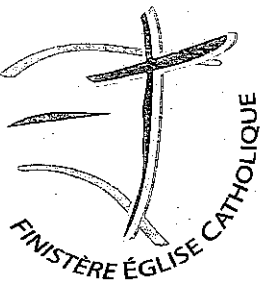
20 p. ar r. Digaset gant F. Le Borgne, Paris.

V. — Gant eur pouez 40 lur pa vezo torret e 4 damm, e c'heller
poueza n'eus fors petra adalek 1 lur beteg 40 lur. Pe pouez a die
kaout peb tamm ?

20 p. ar r. Digaset gant O. Gueguen, Plouescat.

Digas ar responehoù hag an divinadennoù nevez a gavfet
a-benn ar 25 eur ar miz da M. le Directeur du FEIZ HA BREIZ,
Plouguerneau (Finistère).

— *Gonideien priziou*, gortozit eur pennad c'hoaz ma vo deuet er
vro al levrlou kaer ho peuz gounezet ; er Beljik emaint c'hoaz,
met en em gaout a raint ganeomp, da vihana, abred a-walc'h
evit ma c'hellimp o c'has d'eoc'h d'ho kalanna a-benn ar bloaz
nevez.

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.ccf.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

2011